

พลวัต "พระราม" ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดีย
และกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ชวรินทร์ คำมาเขียว

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
มีนาคม 2566
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

พลวัต "พระราม" ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์อักษรอินเดีย
และกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ชวรินทร์ คำมาเขียว

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
มีนาคม 2566
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

A DYNAMIC "PHRA-RAM" IN MANUSCRIPT LITERATURES
IN THE VERSIONS OF INDIA AND TAI

A Dissertation Submitted to University of Phayao
in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Doctor of Philosophy Degree in Thai
March 2023

Copyright 2023 by University of Phayao

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

พลวัต "พระราม" ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดีย
และกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ของ ชวรินทร์ คำมาเขียว

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ เบญจาทิกุล)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวรรณ ศรีราษฎร์)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร. วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. บุญยงค์ เกศเทศ)

..... คณบดีคณะศิลปศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กาวีระ)

- เรื่อง:** พลวัต "พระราม" ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดีย และกลุ่มชาติพันธุ์ไท
- ผู้วิจัย:** ชวรินทร์ คำมาเขียว, วิทยานิพนธ์: ศศ.ด. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565
- อาจารย์ที่ปรึกษา:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวรรณ เบญจาทิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย ดร.วรัญญา ยิ่งยงค์ดี
- คำสำคัญ:** พลวัตพระราม, นิทานพระรามฉบับลายลักษณ์, วรรณกรรมชาติพันธุ์อินเดีย-ไท

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ ศึกษาพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท และศึกษาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ เกิดจากการประกอบสร้างบุคลิกลักษณะในร่วมกับบุคลิกลักษณะภายนอก โดยให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญ คือ มีความสามารถและความดี โดยมีคุณลักษณะสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ คือ รูปลักษณ์ดี ภูมิหลังและชาติกำเนิดดี เป็นบุตรที่ดี เป็นบิดาที่ดี เป็นเชษฐาที่ดี เป็นสามีที่ดี และเป็นผู้บำเพ็ญและนักรบที่ดี ขณะเดียวกันตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท 6 ฉบับ ยังมีอัตลักษณ์ คือ มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ เปลี่ยนสถานะจากวีรบุรุษนักรบเป็นวีรบุรุษแห่งการบำเพ็ญทานและมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน นอกจากนี้ยัง พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท 6 ฉบับ ยังมีพลวัตดังนี้ คือ มีรูปลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทางศาสนา เปลี่ยนภูมิหลังจากพระนารายณ์เป็นพระโพธิสัตว์ มีปมความขัดแย้งกับบุตรก่อนทราบความสัมพันธ์ มีภรรยามากกว่าหนึ่งคน จนถึงเปลี่ยนจากวีรบุรุษนักรบมาเป็นวีรบุรุษแห่งการบำเพ็ญทาน ในด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ จากการศึกษา พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ได้ทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนความคิดรวมถึงการเป็นบุคคลต้นแบบและบุคคลในอุดมคติให้แก่ผู้นำและบุคคลในสังคมที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ

Title: A DYNAMIC "PHRA-RAM" IN MANUSCRIPT LITERATURES
IN THE VERSIONS OF INDIA AND TAI

Author: Chawarin Kammakeaw, Dissertation: Ph.D. (Thai), University of Phayao, 2022

Advisor: Assistant Professor Dr. Charuwan Benjathikul Co-advisor Associate Professor Dr. Warawat Sriyabhaya Dr. Warunya Yingyongsak

Keywords: Phra-Ram's dynamics, Phra-Ram's written tales, Indian and Tai ethnic literature

ABSTRACT

The aims of this research were to study the comparative methods for characteristic constructing of Phra-Ram, to study Phra-Ram's dynamics in Tai ethnic literature and to study interaction concept between the character of Phra-Ram and the social and cultural context of the ethnic group who owns each edition of Phra-Ram literature. The research results found that: The main characteristics of the character of Phra-Ram in the 7 editions of Phra-Ram tales caused by combining the internal personality with the external personality. By giving Phra-Ram's character an important feature was competence and goodness. The main characteristics that were unique were good looks, good background and good birth, be a good son, be a good father, be a good brother, be a good husband and be a good leader and warrior. At the same time, Phra-Ram characters in Phra-Ram literature, all 6 editions of Tai ethnic group still had an identity, that was, having a background is a Bodhisattva transformed from a warrior hero to a hero of asceticism and had more than one wife, additionally, this research found the dynamics of the Phra-Ram characters were shown in 6 editions of Tai ethnic group, with the Phra-Ram characters related to religious concepts. The characters were changed from Lord Narayana into Bodhisattva, who had conflicts with his own son before knowing the relationship between them, had more than one wife, and changed character from warrior to ascetic in terms of the interaction between the social and cultural contexts of the ethnic groups, the research found that the Phra-Ram characters in 7 editions had reflected the conceptualization of role models, ideal models, and the person in the society who owns each copy of Phra-Ram literature.

กิตติกรรมประกาศ

แม้ว่าวิทยานิพนธ์นี้ จะสำเร็จได้ด้วยความมานะพยายามของผู้วิจัยเป็นหลัก ทว่าหากไม่มีผู้ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือ และให้คำแนะนำต่าง ๆ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็ไม่ว่าจะสำเร็จ ลุล่วงไปได้ ผู้วิจัยจึงขอเอนามผู้มีคุณูปการทุกท่านด้วยความเคารพและซาบซึ้ง เพื่อที่ท่านเหล่านั้นเกริกเกียรติยิ่งขึ้นไป

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ เบญจาทิกุล ประธานที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์และ “ครูผู้ประเสริฐ” ที่คอยเอาใจใส่ ให้ความเมตตาและแก้ไขปัญหาในยามที่ผู้วิจัย อับจนซึ่งปัญญาและหนทางจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความสมบูรณ์และงดงาม

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียากย์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ไม่เคยย่อท้อต่อการให้แนะนำที่ทรงคุณค่า ถ้อยกำลังใจที่เปรียบดั่งน้ำทิพย์ ให้ชุ่มชื่นยามเหนื่อยล้า รวมไปถึงให้หยิบยืมสรรพเอกสาร หนังสือ ตำรา โดยมีห่วงแหวน ยามที่ศิษย์ติดขัดเรื่องใด เมื่อไปถึง “อาคาร” ปัญหาต่าง ๆ ก็คลี่คลายได้อย่างงดงาม ผู้วิจัยถึงได้รู้ซึ่งถึงคำว่า “ครูผู้ประเสริฐทุก สิ่งอัน” ได้อย่างถ่องแท้และจะขอยึดเป็นแบบอย่างในทางวิชาชีพตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ ที่เมตตาได้รับเป็นประธานสอบ วิทยานิพนธ์ด้วยความเต็มใจ ทั้งคอยให้กำลังใจและคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์มากมาย จน วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากที่สุด

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ ที่เมตตาได้รับเป็น กรรมการสอบวิทยานิพนธ์พร้อมกับให้คำแนะนำและข้อคิดอันวิเศษ จนทำให้งานวิจัยนี้มีความ ถูกต้องสมบูรณ์และงดงาม

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ ได้เมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษาตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. รัตนา ยาวีเลิง รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะศิลป ศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่เต็มใจรับฟังปัญหา ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจ ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ “อาจารย์แม่” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทรภาดา ไซติเสถียรกุล อดีต คณบดีคณบดีบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่ให้การ สนับสนุนและความรักความเมตตาต่อผู้วิจัยเสมอมาผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่อนุเคราะห์

ทุนการศึกษาระดับคุณวุฒิปันธิตจวบจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยขอให้คำมั่นว่าจะนำความรู้ และคุณวุฒิที่ได้มารับใช้สถาบันแห่งนี้ตลอดไป

ขอกราบขอพระคุณคุณแม่วิไล คำมาเขียว แม่ “ผู้ประเสริฐ” ของผู้วิจัยที่คอยเลี้ยงดูสั่งสอนให้กำลังใจและกำลังใจทรัพย์ผู้วิจัยโดยเสมอมา

ขอกราบขอพระคุณคุณป้าสมบูรณ์ และคุณป้าวรรณดี ซ่ามยอง ผู้เป็นอีกภาคหนึ่งของบุคคลในครอบครัวที่คอยห่วงใยและเอาใจใส่ผู้วิจัยเสมอมาผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอพระคุณคุณวัลภา ปันตะ พื้สาวผู้ให้ความอนุเคราะห์ห่วงใยเอาใจดูแลผู้วิจัยมาโดยตลอดผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคุณชุตินา ปัญญาวงศ์ นักวิชาการศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่บริการให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา และอำนวยความสะดวกด้านงานเอกสารให้แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการศึกษา 6 ปี

ขอขอบคุณคุณปณตม์ สนสิริ และคุณคนปกรณ์ จันทรสมบูรณ์ ที่คอยช่วยพิสูจน์อักษรและงานด้านเทคนิคคอมพิวเตอร์ด้วยความเต็มใจตลอดมา

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ หลักสูตรศิลปศาสตรคุณวุฒิปันธิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยาทุกท่าน โดยเฉพาะพี่อ้อ พี่แอ ก่อพงศ์ ที่คอยถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์จวบจนกระทั่งแล้วเสร็จ ไม่ตรีจิตและมิตรภาพที่มีให้นั้นผู้วิจัยขอจารึกไว้ไม่ลืมเลือน

ท้ายที่สุดนี้ หากคุณความดีอันใดที่จักปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมคารวะบูชาแด่ดวงวิญญาณอันวิสุทธิของคุณยายแ่งน้อย คำมาเขียว คุณยายผู้เป็นที่รักและบูชาของผู้วิจัยตลอดไป

ชวรินทร์ คำมาเขียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
สมมุติฐานของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย	8
ข้อดกลงเบื้องต้น.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ	11
ประโยชน์ที่จะได้รับการจากการวิจัย	12
กรอบแนวคิดการวิจัย	12
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวละครพระราม	30
ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวรรณกรรม นิทานพระราชมแต่ละฉบับ	59
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	74
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	75

การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
การวิเคราะห์ข้อมูล	81
บทที่ 4 การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	83
ที่มาของเรื่อง	83
พัฒนาการด้านเนื้อหาและลักษณะคำประพันธ์	86
การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามในอินเดีย	95
การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามสู่ภูมิภาคอุษาคเนย์และวัฒนธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ไท.....	99
การปริวรรตวรรณกรรมนิทานพระรามอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	103
บทที่ 5 กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ ฉบับอินเดีย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบ	139
การประกอบสร้างความเป็นตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับ อินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	140
เอกลักษณ์การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท	258
บทที่ 6 พลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท	270
พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์.....	270
พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง	273
พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา.....	276
พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี.....	279
พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นวีรบุรุษ.....	282
บทที่ 7 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติ พันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ.....	286
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมชนชาวยุโรป.....	287

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย.....	297
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยวน.....	312
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ใหญ่.....	320
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท เขิน.....	327
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ลื้อ.....	334
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไท-ลาว.....	344
บทที่ 8 บทสรุป.....	356
สรุปผลการวิจัย.....	357
อภิปรายผลการวิจัย.....	366
ข้อเสนอแนะ.....	374
บรรณานุกรม.....	376
ภาคผนวก.....	385
ภาคผนวก ก ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทของวรรณกรรมนิทานพระรามรัยรักฉบับอินเดียและ ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับจากต้นฉบับที่แปลและปริวรรตเป็นภาษาไทย.....	386
ประวัติผู้วิจัย.....	428

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1	แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกภายนอก 75
2	แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกภายใน 76
3	แบบบันทึกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก 77
4	แบบบันทึกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน 78
5	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ 141
6	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง/ชาติกำเนิด 144
7	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร 150
8	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา 160
9	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา 167
10	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี 179
11	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ 202
12	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ 233
13	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ 243
14	แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน 249
15	แสดงภาพรวมการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระราม ลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ 256
16	แสดงการประกอบสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมการแสดงออก 259
17	แสดงประกอบสร้างภูมิหลัง 261
18	แสดงประกอบสร้างพฤติกรรมการเป็น “วีระ” 265
19	แสดงจำนวนภรรยา 267
20	แสดงพลวัตด้านรูปลักษณ์ 271

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
21 แสดงพลวัตด้านภูมิหลัง.....	273
22 แสดงพลวัตในการเป็นบิดา	276
23 แสดงพลวัตในการเป็นสามี	279
24 แสดงพลวัตในการเป็นวีรบุรุษ	282
25 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามใน รามายณะของ วาลมீกี.....	287
26 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ ฉบับพระพุทธรยดฟ้าจุฬาโลก ฯ.....	298
27 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระยาพรหมจักร(พระราม) ใน พรหมจักร.....	313
28 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระพรหมราช (พระราม) ใน ปรีมเหียร.....	321
29 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระยารามราช (พระราม) ในหอรมาน.....	327
30 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) ในลังกาสิบโห.....	335
31 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระรามใน พระลักพระลาม	344

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย	14
2 แสดงผลการศึกษาบทที่ 4.....	138
3 แสดงผลการศึกษาบทที่ 5	269
4 แสดงผลการศึกษาบทที่ 6	285
5 แสดงผลการศึกษาบทที่ 7.....	355

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ยาวตุ สุธาสุนฺติ คิริยะ สิริตฺตจ มหิตฺเล

ดาวทุ รามายณฺกถา โลเกษุ ปฺรจริษยติ”

คำแปล

“...ภูเขาทั้งหลายยังดำรงอยู่ และแม่น้ำทั้งหลายยังไหลไปบนพื้นดินอยู่ตราบใด
เรื่องราวรามายณะจะยังคงอยู่ในหมู่ชนทั้งหลายตราบนั่น...”

จากโคลงสันสกฤตที่ผู้วิจัยยกมาข้างต้นคือบทพิสุจน์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมหากวีนิพนธ์สันสกฤตเรื่องราวรามายณะ ซึ่งเป็นเรื่องราวปางหนึ่งของพระนารายณ์ ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สำคัญองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่อวตารลงมาปราบฝ่ายอธรรมในโลกมนุษย์ซึ่งในเรื่องก็คือ ทศกัณฐ์ สำหรับที่มาของเรื่องนั้นเชื่อว่ามีต้นกำเนิดจากเรื่องเล่าของชนเผ่าอารยันในประเทศอินเดีย และเป็นการเล่าสืบทอดกันมาอย่างยาวนานในลักษณะของ “อักษาน” ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ใช้สำหรับการร้องเล่นคล้ายเสภาของไทย เนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นการเล่าเรื่องของพระรามซึ่งถือว่าเป็นบุรุษในประวัติศาสตร์โบราณของอินเดีย ในด้านที่มาของเรื่อง พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2506) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “...น่าจะเป็นเรื่องชีวิตจริงของชาวอินเดียคนหนึ่งในอดีต ซึ่งเป็นวีรบุรุษที่มีความเที่ยงธรรมจนมีคนศรัทธาเลื่อมใสและได้เล่าสืบทอดกันมา...” ในประเด็นเดียวกันนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2484, หน้า 996) ได้พระราชทานคำอธิบายไว้อย่างมีเหตุผลและน่าสนใจว่า “...รามายณะจัดเป็นหนังสือประเภท ‘อิติहाส’ ซึ่งหนังสือพวกอิติहाสนั้นเป็นหนังสือที่แสดงตำนานวีรบุรุษ คือ กษัตริย์นักรบ ต่อมาเมื่อมีการเล่าเรื่องกันไปทำให้เรื่องยิ่งวิจิตรพิสดารขึ้นทุกทีจนบุรุษนั้นมีผู้นิยมนับถือกันมากขึ้นเลยกลายเป็นเผ่าพงศ์เทวดาไป บางคนเลยกลายเป็นพระเจ้าอวตารอย่าง พระรามาวตาร...”

ทั้งนี้นอกเหนือจากมหากาพย์พุทธแล้วรามายณะนับว่าเป็นวรรณกรรมอีกหนึ่งเรื่องที่ได้รับการยกย่องและได้รับความนิยมในหมู่ชนชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์เห็นได้จากหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งคือการแพร่กระจายไปในสถานที่และดินแดนต่าง ๆ ของวรรณกรรมเรื่องนี้โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2504, หน้า 865) ได้พระราชทาน

คำอธิบายเกี่ยวกับความนิยมในรามายณะไว้ว่า “...รามายณะจัดเป็นวรรณกรรมชั้นเอกของอินเดีย ซึ่งเป็นมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่และรู้จักแพร่หลายไปทั่วโลกคู่กับมหากาพย์อื่นๆ จึงมีผู้แต่งรามายณะออกเป็นสำนวนต่าง ๆ มากมายหลายร้อยหลายพันสำนวน แต่ฉบับที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ ฉบับภาษาสันสกฤตของวาลเมกีซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อ 2,400 ปีมาแล้ว หรือในสมัยต้นพุทธกาล ...” เช่นเดียวกับ เสถียรโกเศศ (2515, หน้า 245-249) ที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ว่า “...มหากาพย์รามายณะ หรือ เรื่องพระรามเป็นเรื่องที่แพร่หลายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินเดียอันเป็นต้นกำเนิดของเรื่อง...”

นอกจากจะเป็นที่ได้รับความนิยมในแคว้นต่าง ๆ ของอินเดียแล้วมหากาพย์รามายณะหรือเรื่องพระรามซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “วรรณกรรมนิทานพระราม” ยังเป็นที่แพร่หลายและรู้จักโดยทั่วไปในหลายประเทศและหลายเผ่าพันธุ์รวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งได้แก่ ชวา มลายู ไทย ไทยเขมร และ ลาว โดยดินแดนแถบนี้ล้วนแต่มีการรับเอาอารยธรรมอินเดียเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน เกี่ยวกับประเด็นนี้ เสถียรโกเศศ (มปป. หน้า 233-234) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานไว้อย่างน่าสนใจว่า “...การรับเอานิทานพระรามเข้ามามีที่มาเป็น 2 ทาง ทางหนึ่งได้จากเรื่องพระรามซึ่งเป็นนิทานเก่าแก่เล่าปากต่อปากสืบต่อกันมาอีกทางหนึ่งได้มาจากเรื่องรามายณะซึ่งพระฤๅษีวาlmกี้นำเอานิทานเรื่องพระรามมาแต่งใหม่เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระวิษณุรายนโดยให้ชื่อใหม่ว่า ‘รามายณะ’ จึงเป็นบ่อเกิดทำให้ประชาชนชาวอินเดียนิยมและนำไปสู่การนับถือวรรณกรรมเรื่องรามายณะโดยทั่วไปเพราะกลายเป็นเรื่องของเทพเจ้าในศาสนาของตน...” ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าวสอดคล้องกับพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2518, หน้า 136-137) ที่ทรงอธิบายไว้ว่า

“...นิทานพระรามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เดินทางออกจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อมกับการเดินทางของชาวอินเดียในยุคแรก ๆ ที่เดินทางเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ตั้งแต่ก่อนที่วาlmกีจะรจนาคัมภีร์รามายณะแล้วเรื่องนี้ก็ได้ทยอยตามกันมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรื่อย ๆ เรื่องรามายณะนี้โดยมากมาด้วยการเล่าหรือร้องด้วยปากเปล่าเยี่ยงการเล่านิทานในสมัยโบราณ มิได้มีตำรับตำราที่เขียนไว้ ด้วยเหตุนี้เรื่องรามายณะจึงได้คลาดเคลื่อนกันออกไปทุกที ๆ อาจกล่าวได้ว่าชาวอินเดียที่เข้ามาเผยแผ่ลัทธิศาสนาและวัฒนธรรมของอินเดียสมัยโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวภาคใต้และตะวันออกของอินเดีย คือ ชาวทมิฬ ชาวแคว้นกสิงคราษฎร์และชาวเบงกาลีแคว้นเบงกอลมากกว่าจะเป็นคนในแคว้นอื่น ๆ...”

ในประเด็นเดียวกันนี้เอง ศิราพร ลีตะฐาน (2534, หน้า 132) ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “...เมื่อนิทานพระรามจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ามาสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็สุดแท้แต่ว่ากลุ่มวัฒนธรรมได้รับนิทานพระรามจากแหล่งใดและส่งต่อไปยังกลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียงอย่างไร ...” ซึ่งหากพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าประเด็นที่ศิราพรได้กล่าวมาข้างต้นมิได้ให้น้ำหนักในการรับเอานิทานพระรามเข้ามาในดินแดนอุษาคเนย์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ ศิราพรยังได้ให้ความสำคัญไปถึงการส่งต่อหรือการแพร่กระจายของนิทานพระรามในดินแดนอุษาคเนย์อีกด้วย

ดังนั้นหากเรายึดตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประกอบกับข้อคิดเห็นของพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เสถียรโกเศศ และศิราพร มาพิจารณาประกอบกันเราจะเห็นได้ว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการรับเอาวรรณกรรมพระรามเข้ามาช้านานแล้วโดยมาจากแหล่งข้อมูลที่ค่อนข้างจะแตกต่างกัน จากนั้นจึงเกิดกระบวนการส่งต่อไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ตั้งรกรากอยู่ในดินแดนแถบนี้ โดยทั้งแหล่งที่มาและกลวิธีการส่งต่อนี้เองที่เป็นช่องทางที่ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดความเป็นท้องถิ่นลงไปในตัวบทนิทานพระรามซึ่งถือเป็น “พลวัต” จนทำให้เกิดเป็น “อัตลักษณ์เฉพาะตัว” ของวรรณกรรมพระรามในภูมิภาคนี้ ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีความแตกต่างไปจากวรรณกรรมพระรามแบบฉบับในแผ่นดินมาตุภูมิ (อินเดีย) และการมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของวรรณกรรมพระรามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้เองที่เป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของเจ้าของวรรณกรรมพระรามในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การแทรกแนวคิดและหลักความเชื่อในศาสนาอิสลามลงไปในตัวบทวรรณกรรมพระรามเรื่อง *รามกะสิง* ซึ่งเป็นวรรณกรรมพระรามที่ปรากฏในประเทศอินโดนีเซีย และนิทานพระรามเรื่อง *หิกายัตศรีราม* ซึ่งเป็นวรรณกรรมพระรามที่ปรากฏในประเทศมาเลเซีย หรือในวรรณกรรมพระรามเรื่อง *เรียมเก้* และ *รามะลักชนะ* ซึ่งเป็นวรรณกรรมพระรามที่ปรากฏในประเทศกัมพูชาและพม่าก็พบว่าการแทรกแนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของทั้งสองชนชาติไว้ได้อย่างแนบเนียนและลงตัวเช่นกัน

อนึ่งจากการศึกษาถึงการแพร่กระจายของวรรณกรรมพระรามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้ผู้วิจัยพบว่านอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วยังพบการแพร่กระจายของวรรณกรรมพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วยเช่นกัน โดยวรรณกรรมพระรามที่รับเข้ามานั้นได้ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาให้เข้าได้กับแนวคิด ค่านิยม ตลอดจนจนถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่าง ๆ ส่งผลให้วรรณกรรมพระรามที่เคยมีสถานะเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นกลายมาเป็นวรรณกรรมในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้อย่างลงตัวจนถึงขั้นได้รับการยกย่องและยอมรับทั้งในฐานะของวรรณกรรมสำคัญประจำชาติและ

วรรณกรรมที่คงความสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์ ดังที่ วรรณกรรมพระราชมะเหว *รามเกียรติ์* ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมสำคัญของชาติไทย โดยปรากฏหลักฐานว่าวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ทั้งนี้วรรณกรรมพระราชมะเหวดังกล่าวได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าทั้งทางด้านวรรณศิลป์และให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมและประเพณีวัฒนธรรมไทยรวมไปถึงการสร้างสิทธิธรรมให้แก่สถาบันกษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาคือวรรณกรรมพระราชมะเหวที่ได้รับการยกย่องในฐานะวรรณกรรมที่คงความสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจากการศึกษาเรื่อง การปรากฏของวรรณกรรมพระราชมะเหวในกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่าง ๆ พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวนหนึ่งที่รับเอาวรรณกรรมพระราชมะเหวเข้าไปเป็นวรรณกรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนประกอบไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศปรากฏวรรณกรรมพระราชมะเหว *พรมจักร* กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณรัฐฉานตะวันออกประเทศพม่าและตอนเหนือของประเทศไทย ปรากฏวรรณกรรมพระราชมะเหว *หอรมาน* กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนตอนเหนือของประเทศไทยและทางตะวันออกของรัฐฉานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ปรากฏวรรณกรรมพระราชมะเหว *คำขบลังกาสิบโท* กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณรัฐฉานตะวันตกและลุ่มแม่น้ำสาละวินโดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ปรากฏวรรณกรรมพระราชมะเหว *ปรัมเทียร* และกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่ตั้งถิ่นฐานและแพร่กระจายอยู่ในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงทั้งในฝั่งไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ปรากฏวรรณกรรมพระราชมะเหว *พระลักพระลาม* เป็นต้นโดยวรรณกรรมพระราชมะเหวทั้ง 5 เรื่อง ได้รับความนิยมและยกย่องในฐานะวรรณกรรมชาดกในพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังศีลธรรมและแนวคิดทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทนั้น ๆ

ทั้งนี้ในขั้นต้นผู้วิจัยสังเกตได้ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมพระราชมะเหวที่ยกมาข้างต้นมีผลทำให้บทบาทของตัวละครหลายตัวมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างชัดเจนและหนึ่งในนั้นคือตัวละคร “พระราชมะเหว” ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นว่าวัตถุประสงค์สำคัญเริ่มแรกของการประพันธ์วรรณกรรมพระราชมะเหวก็เพื่อสวดติบบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษจนมีพัฒนาการของเนื้อเรื่องมาเป็นคัมภีร์รามายณะในศาสนาพราหมณ์ฮินดู แต่เมื่อวรรณกรรมพระราชมะเหวเข้ามาเป็นวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแล้วผู้วิจัยสังเกตได้ว่าตัวละครพระราชมะเหวตามคตินิยมของศาสนาพราหมณ์ฮินดูแต่เดิมนั้นได้ถูก “ประกอบสร้างใหม่” จนเกิดเป็น “พลวัต” และนำไปสู่การมี “อัตลักษณ์” เฉพาะตัวในแบบฉบับของตัวละครพระราชมะเหวที่ถูกกำหนดขึ้นตามแนวคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท อาทิ วรรณกรรมพระราชมะเหว *พรมจักร* *พระลักพระลาม* *หอรมาน*

ลังกาสิบโท และปรัมเหียร ที่ปรากฏว่าตัวละครพระรามได้ถูกประกอบสร้างใหม่จากสมมุติเทพในศาสนา พราหมณ์มาเป็นพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งการประกอบสร้างใหม่นี้เอง ที่ทำให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีพลวัตและอัตลักษณ์เฉพาะตัวของตน และจากประเด็นดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ละเอียดมากขึ้น โดยในขั้นต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพระรามเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา โดยพบว่าในช่วงเวลากว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ปรากฏผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาวรรณกรรมพระรามอย่างต่อเนื่องโดยสามารถแบ่งประเด็นการศึกษาออกได้เป็น 5 กลุ่มดังนี้คือ

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่ทำการศึกษาวรรณกรรมพระรามในเชิงสังคมและวัฒนธรรม จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาของงานวิจัยในกลุ่มนี้คือ การพยายามศึกษาถึงแนวคิดทางการสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงตัวอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมพระราม โดยใช้แนวคิดทางทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ได้แก่ **รามเกียรติ์: การแปลความหมายทางการเมือง** ของสุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2526) **ภาพลักษณ์ของผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี** ของวัฒนชัย หมั่นยิ่ง (2533) **โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** ของเสาวณิต จุลวงศ์ (2536) และ **การวิเคราะห์วัฒนธรรมทางจิตใจในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** ของนงนุช ย้งรอด (2544)

กลุ่มที่ 2 งานวิจัยที่ทำการศึกษาวรรณกรรมพระรามในเชิงเปรียบเทียบ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่างานวิจัยในกลุ่มนี้มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามในเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมือน ความแตกต่าง หรือแม้แต่ลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมพระรามบางฉบับ โดยผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาเปรียบเทียบจำนวนตั้งแต่ 2 ฉบับขึ้นไปและมีรูปแบบในการศึกษา คือ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมพระรามฉบับราชสำนักกับฉบับต่างถิ่นและท้องถิ่น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมพระรามฉบับท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค และการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมพระรามฉบับท้องถิ่นที่ปรากฏในภูมิภาคนั้น ๆ งานวิจัยกลุ่มนี้ได้แก่ **รามายณะเปรียบเทียบทางวรรณคดีภาค 1 และภาค 2** ของมัทนี รัตสิน (2515) **ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิและรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** ของสมพร สิงโต (2517) **ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กับวรรณกรรมฉบับท้องถิ่นภาคกลาง** ของฉันทส ทองช่วย

(2522) การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนา กับภาคใต้ ของฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์
 (2522) การศึกษารามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน ของชฎารัตน์ สุนทรธรรม (2522)
 การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของล้านนา ของพิชิต อัครนิมิต (2527) การศึกษา
 วิเคราะห์รามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและรามเกียรติ์ฉบับ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ของพุดมีมาศ พุ่มพวง (2540) การศึกษา
 เปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนาเรื่อง พรหมจักรและรามเกียรติ์ฉบับอีสานเรื่องพระ
 ลักพระลามเชิงคติชนวิทยา ของสมภารธ พักตร์วัฒนการ (2549) และ การศึกษาเปรียบเทียบ
 รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ของโนเรียว นววานิช (2550)

กลุ่มที่ 3 งานวิจัยที่ทำการศึกษาดัชนีวรรณกรรมพระราม จากการศึกษา
 ของผู้วิจัยพบว่าวัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาของงานวิจัยในกลุ่มนี้ คือ มุ่งศึกษาดัชนีที่
 ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามเป็นหลัก ซึ่งพบว่ามีการศึกษาดัชนีสำคัญต่าง ๆ
 ทั้งที่เป็นมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ โดยประเด็นสำคัญในการศึกษา คือ กลวิธีการประกอบสร้างที่
 แสดงให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และอัตลักษณ์ ที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมพระราม
 งานวิจัยกลุ่มนี้ได้แก่ ดัชนีในรามเกียรติ์ ของศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (2525) วานรใน
 รามเกียรติ์ ของวิญญู บุญยงค์ (2540) การวิเคราะห์หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของ
 พัทธินันท์ จินนุณ (2547) หนุมานในหนังสือการ์ตูนไทยปัจจุบัน ของพรพิมรดา จันทรโชติกุล
 (2553) วิเคราะห์บทบาทในสถานภาพผู้นำของทศกัณฐ์ในทางการเมืองและความ
 เหมาะสมในบทบาทผู้นำของทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ของประภาส เพ็งพุ่ม
 (2542) การศึกษาเปรียบเทียบภาษาที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพระรามกับทศกัณฐ์จาก
 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1 ของจิรวรรณ พรหมทอง (2554) การศึกษา
 เปรียบเทียบตัวละครทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของชลลดา มงคล (2560) บทบาท
 ของอนูชาน้องชายในรามเกียรติ์และเปรียบเทียบกับการพรรณนาทางประวัติศาสตร์
 ไทย ของเฟรเดอริก บี กอสส์ (2550) และอัตลักษณ์ของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
 ของไทย ของคิวดล วราเอกศิริ (2559)

กลุ่มที่ 4 งานวิจัยที่ทำการศึกษาเนื้อหาวรรณกรรมพระราม ซึ่งจากการศึกษา
 ของผู้วิจัยพบว่างานวิจัยในกลุ่มนี้มุ่งทำการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามเป็นหลัก โดย
 ทำการศึกษาอย่างละเอียด ทั้งในด้านศิลปะในการประพันธ์ ศิลปะและกลวิธีในการใช้ภาษา
 ประกอบสร้างเนื้อหา รวมไปถึงคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหา งานวิจัยกลุ่มนี้ได้แก่
 รามเกียรติ์: ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน ของศิริพร ฐิตะฐาน (2522) วิเคราะห์

วรรณกรรมไทยลือเรื่อง เรื่อง คำขับลังกาสิบหัว ของเจริญ มาลาโรจน์ (2529) วรรณกรรม
 ลานนาไทยเรื่องพรหมจักร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ของประคอง กระแสชัย (2529)
 การศึกษาวิเคราะห์โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ของอารมณ ไทย
 สุริโย (2536) ลำดับการดำเนินเรื่องและกลยุทธ์ในศึกแต่ละตอนของรามเกียรติ์พระราช
 นิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ของไพเราะ รักรุ่น (2541) พระรามชาตก: การปรับเปลี่ยนจาก
 วรรณกรรมลายลักษณ์มาเป็นวรรณกรรมอัตลักษณ์ของชาวลาว ของนิยะดา เหล่าสุนทร
 (2548) พรหมจักร: การศึกษารามเกียรติ์ฉบับล้านนาในฐานะวรรณคดีชาตก ของ
 วุฒินันท์ ชัยศรี (2554) และพระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพ
 แทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง ของสมัย วรรณอุตร (2557)

กลุ่มที่ 5 งานวิจัยที่ทำการศึกษาดัตัวละครพระราม ได้แก่ ภาวะผู้นำของพระราม
 จากรามเกียรติ์ ของสุทัศน์ ศรีตาเดช (2540) และบทบาทความเป็นผู้นำของพระรามใน
 รามเกียรติ์ ของพรณี กัมมสุทธิ (2544) โดยงานวิจัยทั้งสองเรื่องมุ่งศึกษาบทบาทความเป็น
 ผู้นำของตัวละครพระราม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิทานพระรามดังกล่าว
 ข้างต้นจึงทำให้ทราบว่าม้งงานวิจัยเพียง 2 เรื่องเท่านั้นที่ทำการศึกษาดัตัวละครพระราม
 โดยเฉพาะ คือ งานวิจัยของสุทัศน์ ศรีตาเดช เรื่อง ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์
 ที่เผยแพร่ในปี 2540 และผลงานวิจัยของพรณี กัมมสุทธิ (2544) เรื่อง บทบาทความเป็น
 ผู้นำของพระรามในรามเกียรติ์ ที่เผยแพร่ในปี 2544 โดยวัตถุประสงค์การศึกษาของงานวิจัย
 ทั้ง 2 เรื่อง คือ ศึกษาถึงภาวะความเป็นผู้นำของตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามเรื่อง
 รามเกียรติ์แต่เพียงเท่านั้น และจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
 พระรามนี้เองจึงทำให้ทราบว่าผลงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะตัวละครพระรามนั้นยังมีจำนวนที่
 น้อยมากเมื่อเทียบกับประเด็นการศึกษาด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาดัตัวละครพระรามในมิติ
 ทางวัฒนธรรมที่ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ทำการศึกษาแต่อย่างใด จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัย
 มีความสนใจที่จะศึกษาดัตัวละครพระรามในมิติทางวัฒนธรรม โดยวิเคราะห์ถึงความหลากหลาย
 ตลอดจนการแปรเปลี่ยนของตัวละครพระรามในแง่มุมต่าง ๆ อย่างละเอียดเพื่อแสดงให้เห็นถึง
 กลวิธีการสร้างตัวละคร พลวัต และอัตลักษณ์ ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระราม
 ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทในขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นและเข้าใจถึงแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
 ตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทผู้เป็นเจ้าของ
 วรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ ทั้งนี้นอกเหนือจากประโยชน์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในข้างต้น

การศึกษาดังกล่าวยังสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครอื่นที่ปรากฏในวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่มีหลายสำนวนได้อีกด้วย โดยทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น คือ ความสำคัญและประโยชน์ในการศึกษาตัวละครพระรามในงานวิจัยฉบับนี้ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเรื่องนี้จะประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาตัวละคร “พระราม” จากวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษากลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ
2. ศึกษาพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท
3. ศึกษาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอรามาน ลังกาลิปโท และ พระลักพระลาม มีพลวัตต่างไปจากตัวละครพระรามที่ถูกประกอบสร้างในรามายณะของ วาลมีกี
2. ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ คือ ภาพแทนแนวความคิดของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พลวัต “พระราม” ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านข้อมูล ขอบเขตด้านแนวคิด และขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลและข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1.1.1 เป็นฉบับสำนวนที่มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์

1.1.2 เป็นฉบับที่มีความสำคัญ มีคุณค่า และมีการปริวรรตถ่ายทอดด้วยตัวอักษรภาษาไทยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1.3 ตัวบทวรรณกรรมพระราชมงคลของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้กลุ่มชาติพันธุ์ละ 1 ฉบับ

1.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกวรรณกรรมนิทานพระราชมงคลจำนวน 7 ฉบับ ตามเกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมนิทานพระราชมงคลฉบับอินเดีย ได้แก่ รามายณะของฤๅษีวาลมิกิ ฉบับภาษาไทยแปลโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รักษมณี และคณะ พ.ศ. 2554

กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมนิทานพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวน 6 ฉบับ ประกอบไปด้วย

1. วรรณกรรมนิทานพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ได้แก่ รามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พ.ศ. 2549

2. วรรณกรรมพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ได้แก่ พรหมจักร ปริวรรตโดย สิงพะ วรรณสัย ต้นฉบับภาษาพื้นเมือง วัดขี้เหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จัดพิมพ์โดย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2522

3. วรรณกรรมพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ได้แก่ ปรัมเหียร ฉบับวัดพญาภู อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปริวรรตโดยบุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินทะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย จัดพิมพ์โดยหน่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

4. วรรณกรรมพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน ได้แก่ หอราแมน ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปริวรรตโดยสิงพะ วรรณสัย จัดพิมพ์โดยภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

5. วรรณกรรมพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ได้แก่ คำขับสังกาสิบโห ต้นฉบับจากศาสตราจารย์ วุ หลิงหยุน สถาบันชนชาติคุณหมิงมณฑลยูนนาน แปลและเรียบเรียงโดย ม. ศรีบุษรา (ม. ศรีบุษรา, 25424)

6. วรรณกรรมพระราชมงคลกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ได้แก่ พระลักพระลาม เรียบเรียงโดย ดร.สัจจิ ดานันตะ และสะหาย (DR. SACHCHI DANAND SAHAI) ภาคที่ 1 และภาคที่ 2 พิมพ์ด้วยอักษรลาวแปลเป็นภาษาไทยโดย สมัย วรรณอุตร

2. ขอบเขตด้านแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดความรู้ในตัวบท หมายถึง ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านนิทานพระราชมแต่ละฉบับ มี 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 เนื้อหา ได้แก่ พฤติกรรมของตัวละครพระราชม รวมถึงพฤติกรรมของตัวละครอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระราชมและเนื้อหาอื่น ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ละฉบับ

2.1.2 กลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ รูปแบบและศิลปะการประพันธ์ ศิลปะการเล่าเรื่อง และศิลปะการใช้ภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระราชม

2.2 แนวคิดความรู้นอกตัวบท หมายถึง ความรู้ซึ่งมิได้อยู่ในเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ตัวละครพระราชม ดังนี้

2.2.1 ภูมิหลังของบทประพันธ์แต่ละฉบับ ได้แก่ ผู้แต่ง ประวัติผู้แต่ง และประวัติความเป็นมาของตัวบท

2.2.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของนิทานพระราชมแต่ละฉบับ

2.2.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา หมายถึง แนวคิดทฤษฎีสำคัญที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย

- 1) กรอบแนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic)
- 2) กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)
- 3) กรอบแนวคิดเรื่องสัญญะวิทยา (Semiology)
- 4) กรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

3. ขอบเขตด้านเวลา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเวลาของข้อมูล หมายถึง ช่วงเวลาในการแตงนิทานพระราชมจำนวน 7 ฉบับ ที่คัดเลือกมาเป็นข้อมูลวิจัย ดังนี้

3.1.1 รามายณะ ของฤๅษีวาลมิกิ ปีที่แตงประมาณ 500-300 ปี ก่อนคริสตกาล

3.1.2 รามเกียรติ์ ฉบับพระพุทธรูปยออดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปีที่แตง พ.ศ. 2340

3.1.3 พรหมจักร ฉบับภาษาพื้นเมือง วัดชีเหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ปีที่แต่ง พ.ศ. 2408

3.1.4 ลังกาสิบโท ต้นฉบับจากศาสตราจารย์ วุ หลังหยุนไม่ปรากฏปีที่แต่ง

3.1.5 ปรมัธยม ฉบับวัดพญาน อำเภอเมือง จังหวัดน่านไม่ปรากฏปีที่แต่ง

3.1.6 หอрман ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ไม่ปรากฏปีที่แต่ง

3.1.7 พระลักพระลาม ฉบับเรียบเรียงโดย ดร.ลัจจิ ดานันตะ และสะหาย ไม่ปรากฏปีที่แต่ง

3.2 ขอบเขตของเวลาในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่ภาคการศึกษาปลายของปีการศึกษา 2560 ถึงภาคการศึกษาปลายของปี 2563 รวมระยะเวลา 3 ปี

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ตัวอย่างบทประพันธ์จากนิทานพระรามแต่ละฉบับสำนวนจะยึดอักขรวิธีและรูปแบบการนำเสนอบทประพันธ์ตามที่ปรากฏในต้นฉบับ
2. ผู้วิจัยใช้คำว่ารามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 แทนคำว่า รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

นิยามศัพท์เฉพาะ

พระราม หมายถึง ตัวละครตัวหนึ่งที่ถูกรสร้างขึ้นในลักษณะของบุคคลในอุดมคติ

พลวัตของตัวละครพระราม หมายถึง พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างและปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท เรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท ปรมัธยม หอрман และพระลักพระลาม

วรรณกรรมลายลักษณ์ หมายถึง วรรณกรรมพระรามที่ได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์รวมถึงได้รับการปริวรรตเป็นอักษรไทยเรียบร้อยแล้วจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ รามายณะของฤๅษีวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท ปรมัธยม หอрман และพระลักพระลาม

เอกลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามที่ปรากฏร่วมกันในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ไท ทั้ง 7 ฉบับ

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะสำคัญบางประการของตัวละครพระราชนิพนธ์ที่มีลักษณะและปรากฏในวรรณกรรมนิทานฉบับใดฉบับหนึ่งเท่านั้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไท หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. มีความรู้และความเข้าใจพลวัตตัวละครพระราชนิพนธ์ในนิทานพระราชนิพนธ์กลุ่มชาติพันธุ์ไท
2. มีความรู้และความเข้าใจในกลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระราชนิพนธ์เชิงเปรียบเทียบ
3. มีความรู้และความเข้าใจในแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระราชนิพนธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์นั้น ๆ
4. มีความรู้และความเข้าใจลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของตัวละครพระราชนิพนธ์ในนิทานพระราชนิพนธ์อินเดียและฉบับที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไท
5. ได้แนวทางในการศึกษาตัวละครอื่นที่ปรากฏในวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่มีหลายสำนวน

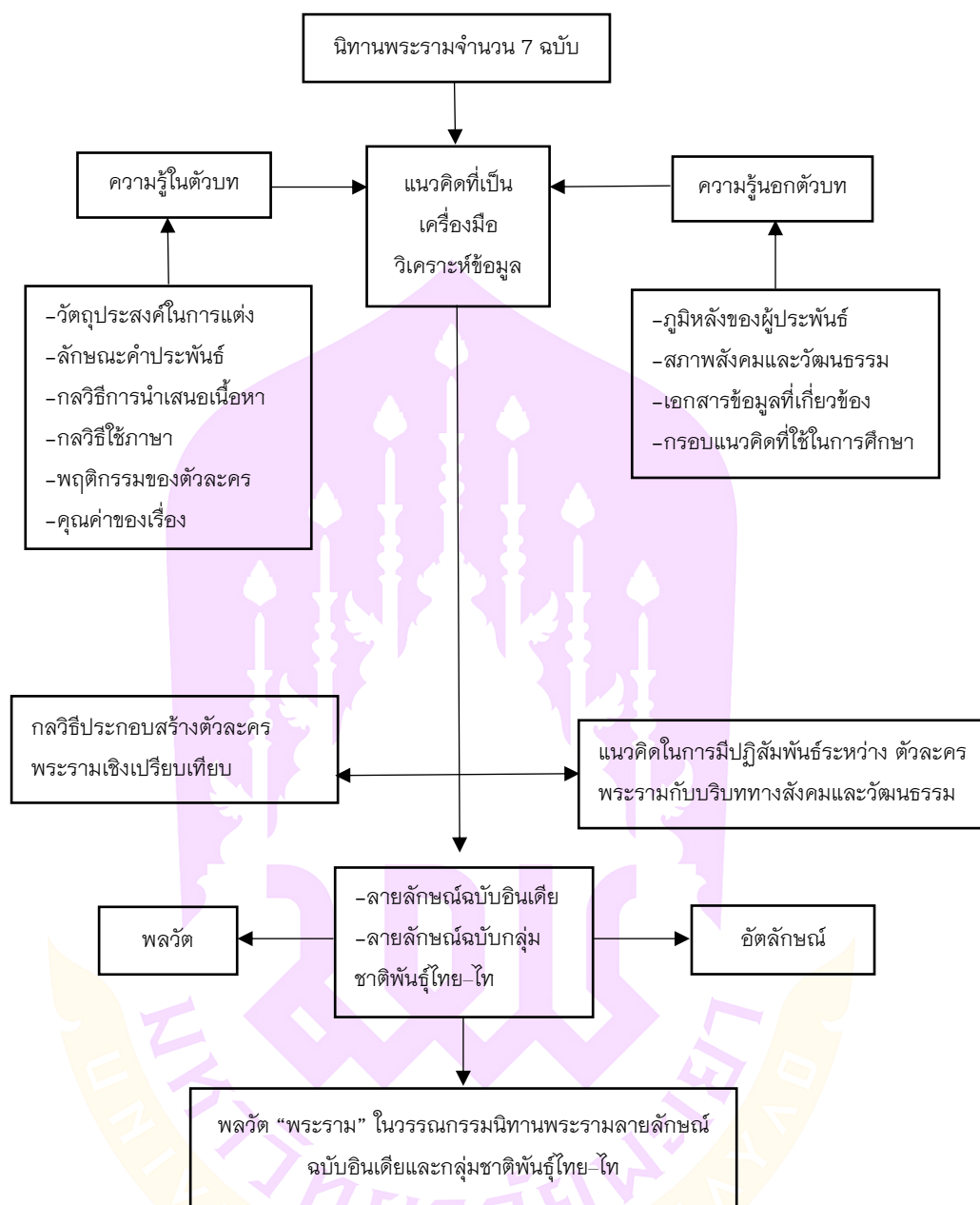
กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นด้วยการคัดเลือกข้อมูลวิจัยที่มีคุณลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ประกอบไปด้วยวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ไทจำนวน 7 ฉบับ ประกอบไปด้วย รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักรปรีมเหียร หอธรรมาน สังกาสิบโท และพระลักพระราม ขั้นตอนต่อมาคือการศึกษารอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การหาความรู้จากในฉบับได้แก่ การศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์แต่ละฉบับ ดังนี้ ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะทำการศึกษา 1) พฤติกรรมของตัวละครพระราชนิพนธ์รวมถึงพฤติกรรมของตัวละครอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระราชนิพนธ์ 2) ศึกษาเนื้อหาอื่น ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์แต่ละฉบับ ด้านกลวิธีการนำเสนอ ผู้วิจัยจะได้ศึกษา 1) ศิลปะการประพันธ์ 2) ศิลปะการเล่าเรื่อง และ 3) ศิลปะการใช้ภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระราชนิพนธ์

2. การหาความรู้จากนอกตัวบท ได้แก่ การศึกษาองค์ความรู้ที่มีได้อยู่ในตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่เป็นชุดความรู้สำคัญที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาอย่างละเอียดประกอบไปด้วย ภูมิหลังของวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ละฉบับไม่ว่าจะเป็นผู้แต่ง ประวัติผู้แต่ง ประวัติความเป็นมาของตัวบท บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ละฉบับ แนวคิดการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมรวมถึงแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ความรู้ทั้งจากในตัวบทและนอกตัวบทเรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อมาคือการสร้างเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ 1) ศึกษากลวิธีประกอบสร้างตัวละครพระราชมในเชิงเปรียบเทียบ 2) ศึกษาพลวัตของตัวละครพระราชมในวรรณกรรมนิทานพระราชมฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ไท และ 3) ศึกษาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระราชมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ละฉบับ โดยวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยมีความรู้และเข้าใจถึงกลวิธีในการประกอบสร้างตัวละครพระราชมเชิงเปรียบเทียบรวมถึงมีความรู้และเข้าใจในแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระราชมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชมแต่ละฉบับซึ่งถือเป็นพลวัตและอัตลักษณ์ของตัวละครพระราชมในวรรณกรรมนิทานแต่ละฉบับ โดยกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยสามารถสรุปในรูปแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง พลวัต “พระราม” ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับ
อินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยได้ประมวลความรู้ แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสาร
บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย โดยนำเสนอเป็นหัวข้อ
ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

- 1.1 กรอบแนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic)
- 1.2 กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)
- 1.3 กรอบแนวคิดเรื่องสัญญะวิทยา (Semiology)
- 1.4 กรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวละครพระราม

- 2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและตัวละครในวรรณกรรมนิทานพระราม
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมและสังคม
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัตจากวรรณกรรมและสังคม
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัญญะวิทยาจากวรรณกรรม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจิตวิทยาจากวรรณกรรม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทฤษฎีประกอบสร้างตัวละคร

3. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็น เจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ

- 3.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอนุทวีปอินเดีย
- 3.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน
- 3.3 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในภาคกลาง
- 3.4 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ
- 3.5 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่
- 3.6 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน
- 3.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว (ไทล้านช้าง)

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic) แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) แนวคิดเรื่องสัญวิทยาวิทยา (Semiology) และแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยตัวละครพระรามที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดังนี้

1. กรอบแนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic) ผู้วิจัยได้จัดแบ่งข้อมูลในการนำเสนอเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1.1 ความหมายและความรู้พื้นฐานของพลวัต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายคำว่า พลวัต ไว้ดังนี้ “พลวัต (พจนละ) ว. ซึ่งเกี่ยวข้องกับแรง, ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลของแรง เช่น การเคลื่อนที่ (อ. Dynamic) N. Dynamic”...def: (ซึ่งเกี่ยวข้องกับแรง, ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลของแรง เช่น การเคลื่อนที่) Sample: (สันติภาพเป็นสิ่งที่มีความพลวัตอย่างยิ่งและน่าสนใจไม่น้อยกว่าความรุนแรง) Dynamic (ไดนามิก) adj. เกี่ยวกับพลังงาน, เกี่ยวกับฤทธิ์, เกี่ยวกับการเคลื่อนที่, จลน, เกี่ยวกับแรง, เกี่ยวกับอำนาจ, เคลื่อนที่ได้, มีพลัง, ปราดเปรียว. n. อำนาจหรือแรงเคลื่อนที่, พลวัต Synonym: Motive, Kinetic...”

เสรี พงศ์พิศ (2543) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “พลวัต” ว่า “พลวัต” หมายถึง พลังที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นพลังที่มีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกันหลายด้าน พลวัตเป็นคำที่ใช้กันบ่อยเพื่อบอกถึงพลังทางการเมืองทางสังคมทางจิตวิทยา เช่น พลวัตทั้งหมดเบื้องหลังการปฏิวัติ พลวัตเป็นระบบหรือกระบวนการแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องถึงพลังการแข่งขัน ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปรัชญาแนวพลวัตนิยม ซึ่งเป็นคำสอนหรือระบบปรัชญาที่พยายามใช้เรื่องพลังภายในหรือพลังฝังใน หรือพลังแฝงเร้น อธิบายปรากฏการณ์ของเอกภพ ความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ

ในส่วนของ อภิธานศัพท์พินิจ ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า พลวัต ไว้ดังนี้ “พลวัต ” (Dynamic) คือ การเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวนี้มีได้ทั้งการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นได้และการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นไม่ได้ การเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นได้ อาทิ การเจริญเติบโตของต้นไม้ การไหลของน้ำ ส่วนการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นไม่ได้หมายถึงการเคลื่อนไหวที่เหนือกว่าประสาทสัมผัสของมนุษย์ทั่วไปจะรับรู้ อาทิ การเคลื่อนที่ของอากาศในห้องที่ปิดมิดชิดซึ่งมนุษย์ทั่วไปไม่อาจสัมผัสได้ซึ่งมักจะเรียกว่าอากาศไม่ถ่ายเทแต่แท้จริงแล้วอากาศมวลอากาศในห้องยังมีการเคลื่อนที่อยู่เสมอซึ่งแท้จริงแล้วในสรรพวิชาความรู้ที่มนุษย์ทำการศึกษา นั้น คำว่า “พลวัต” ได้แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางทั้งในทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ อาทิ คำว่าพลวัตทางสังคม ซึ่งหมายถึง กระบวนการทางสังคมตลอดจนชีวิต

ความสามารถของการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติวิสัย และพลังทะยานอยากของมนุษย์ที่ต่างปรารถนาในการดำรงตนเพื่อมีชีวิตรอดในการดำเนินชีวิต ส่งผลให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์และพยายามสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นในการอยู่ร่วมกันภายในสังคม ซึ่งการที่มนุษย์มีความต้องการนั้นผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นการทดแทนความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจซึ่งมนุษย์จะเรียกว่าเป็นสิ่งที่ขาดหาย โดยสิ่งที่ขาดหายและมนุษย์ร่วมกันสร้างและแสวงหานี้มนุษย์เชื่อว่าจะสามารถนำพาสู่ความต้องการสูงสุดในชีวิตได้ซึ่งเรียกว่าการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต

1.2 แนวคิดและทฤษฎีพลวัตวัฒนธรรม พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2532 กล่าวไว้ว่า “วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและค่อยพัฒนาเป็นระดับสูงขึ้น คือ จากแบบที่ง่ายไปเป็นแบบที่ซับซ้อนขึ้น นักมานุษยวิทยาสังคม เชื่อว่า วัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมเป็นเสมือนมรดกทางสังคมที่มนุษย์รุ่นปัจจุบันได้รับตกทอดมาจากรุ่นก่อนและจะดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมตามความประสงค์ของตนตามความจำเป็นของเงื่อนไขและเหตุการณ์ในสังคม มนุษย์มีความคิดและความสามารถในการติดต่อสื่อสารกัน อย่างกว้างขวางจึงสามารถสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมของตน การเปลี่ยนแปลงนี้ถ้าเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปและมีลักษณะเป็นการปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขความจำเป็นต่าง ๆ ในสังคม เราเรียกเป็นวิวัฒนาการของวัฒนธรรม”

Clark David Wissler (1989) นักวิชาการผู้สนใจศึกษาด้านวัฒนธรรมชาวอเมริกันที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเจ้าของทฤษฎีเขตวัฒนธรรม (Culture Area) ซึ่งได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมของเอสกีโมและวัฒนธรรมทั่วโลกพบว่าวัฒนธรรมที่เรียกว่าระบบวัฒนธรรมสากลที่มีทั้งวัฒนธรรมด้านวัตถุและจิตเจ้านั้นสามารถแบ่งได้เป็น 10 หมวดหมู่ ดังนี้ คือ 1) วัฒนธรรมภาษา 2) วัฒนธรรมประเพณีรูปธรรม 3) วัฒนธรรมศิลปะ 4) วัฒนธรรมระบบและรูปแบบของศาสนา 5) วัฒนธรรมระบบครอบครัว 6) วัฒนธรรมระบบเศรษฐกิจและทรัพย์สิน 7) วัฒนธรรมระบบการปกครองและรัฐบาล 8) วัฒนธรรมการศึกษา ศาสนา เทคโนโลยีและนิทานปรัมปรา

1.3 รูปแบบแนวคิดและทฤษฎีพลวัตวัฒนธรรม รูปแบบแนวคิดและทฤษฎีด้านพลวัตวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1.3.1 แนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม สุกชีพ กรรณสูต (2543, หน้า 18) ได้ให้คำอธิบายถึงคำว่า วัฒนธรรมประชานิยม หรือ Popular Culture ไว้ว่า คำว่า “วัฒนธรรม

ประชานิยม” มีการใช้ภาษาไทยในหลายคำ อาทิเช่น วัฒนธรรมสมัยนิยม เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะใช้คำใดก็ตาม การพิจารณาว่าสิ่ง ๆ นั้น เป็นความนิยมของผู้คนในยุคสมัยหรือเป็นวัฒนธรรมสมัยนิยมหรือไม่นั้นอาจพิจารณาได้จากเกณฑ์ทั้ง 4 ประการ ได้แก่

- 1) เป็นสิ่งที่ชื่นชอบหรือยอมรับโดยผู้คนจำนวนมาก
- 2) เป็นสิ่งที่ถูกมองว่าต่ำชั้นไร้คุณค่าหรือรสนิยมทางศิลปะ
- 3) เป็นสิ่งที่ออกแบบมาหรือสร้างขึ้นเพื่อให้คนจำนวนมากชื่นชอบเพื่อ

ประโยชน์ทางการค้าและบริโภคนิยม

- 4) เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยผู้คนเพื่อพวกเขาเอง

Storey John ได้จัดหมวดหมู่ความหมายของวัฒนธรรมประชานิยมหรือวัฒนธรรมสมัยนิยมไว้เป็นกลุ่ม ๆ ได้แก่

- 1) วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของคนจำนวนมาก ซึ่งนิยามนี้ครอบคลุมเนื้อหาวัฒนธรรมโดยทั่วไปแต่ John มองว่ามันไม่สามารถระบุลักษณะเฉพาะเจาะจงลงไปในวัฒนธรรมแต่ละอย่างได้ ซึ่งมักจะมีรายละเอียดและแตกต่างหลากหลายกันในหลายด้าน เช่น พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ บริบททางเศรษฐกิจการเมือง รวมทั้งความหมายต่อวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของหรือมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมนั้น

- 2) วัฒนธรรมประชานิยมเป็นเรื่องของการสร้าง การค้นหา การต่อรองและผลิตซ้ำตัวตนหรืออัตลักษณ์ (Battles of Cultural Identities/Selves) ในหัวข้อนี้เขาแสดงความคิดเห็นว่า ผู้คนในกระแสนิยมอยู่เพื่อค้นหา เลือกต่อรอง และหรือปฏิเสธสังกัดของตนเองไม่ว่าจะเป็นสไตล์ชีวิต กลุ่มเพื่อน ครอบครัว ที่ทำงาน ชุมชน สามารถใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง หรืออาจทำความเข้าใจการต่อสู้เพื่อค้นหาตัวตนของคนที่แตกต่างกันชาติพันธุ์ ชนชั้น รุ่นอายุและภูมิหลังต่าง ๆ ในกระแสสมัยนิยมเพราะกระแสวัฒนธรรม สมัยนิยมให้พื้นที่และเครื่องมือในการต่อรอง ผลิตและโต้เถียงกันของตัวตนหรืออัตลักษณ์ในรูปแบบต่างๆอย่างต่อเนื่องและมีชีวิตชีวา

1.3.2 แนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เกี่ยวกับแนวคิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม สุธิพ กรรณสูตร (2543, หน้า 19) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า Hybrid มีความหมายตามศัพท์ที่คุ้นเคยกันมาหลายร้อยปีว่า ลูกผสม อันเกิดจากการผสมพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตสองพันธุ์ทั้งพืชและสัตว์ที่อยู่ใน Family เดียวกัน แต่ต่างกันในด้านลักษณะเฉพาะของพันธุ์ทั้งสองนำมาผสมข้ามพันธุ์เพื่อให้เกิดสายพันธุ์ใหม่ที่รวมเอาลักษณะเด่นของพ่อแม่พันธุ์ที่มีลักษณะเด่นของแต่ละพันธุ์ต่างกันมารวมอยู่ในลูกผสมที่เกิดขึ้นใหม่ วัฒนธรรมลูกผสม (Cultural Hybridization) หรืออีกนัยหนึ่งคือการผสมผสานจนยากเกินกว่าจะแยกส่วนใดส่วน

หนึ่งออกจากกันได้ วัฒนธรรมพันทางมักเกิดขึ้นเสมอหากมีการไปมาหาสู่กันรวมทั้งเมื่อติดต่อสื่อสารแบบบวมหอม ถ้อยทีถ้อยอาศัย จะว่าไปแล้ววัฒนธรรมของทุกชาติในโลกนี้ล้วนแล้วแต่ก่อกำเนิดเกิดขึ้นได้ด้วยการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันไปมาทั้งหมดทั้งสิ้นหากไม่ภายในพวกกันเองก็ระหว่างกลุ่ม เพราะฉะนั้นดูเหมือนว่าวัฒนธรรมพันทางน่าจะเป็นผลลัพธ์ตามธรรมชาติมากที่สุด

ในส่วนของ Fred Inglis (1985, หน้า 7) ได้อธิบายถึง การผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้อย่างมีนัยยะสำคัญว่า สำหรับมิติทางวัฒนธรรมได้ปรากฏว่าทั่วโลกนั้นมีการเคลื่อนไหว ซึ่งพยายามรื้อฟื้นและให้ความสำคัญกับระบบคุณค่า จารีตประเพณี (Nostalgia) ถวิลหาความดี ความงามที่เชื่อว่าเคยรุ่งเรืองในอดีตและยังทิ้งร่องรอยในปัจจุบัน ทำให้มีการทบทวนประวัติศาสตร์ ค้นหารากเหง้าหรือ “แก่นแท้” (Essentialism) อันดีงามเพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม-วัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาใหม่และเผยแพร่ต่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาพื้นที่ที่ตอบโต้ภาพตายตัวของสังคม สร้างการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ตลอดจนยังมีการขยายสู่ประเด็นอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ชาติพันธุ์ ชนชั้นและอื่น ๆ ด้วย ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่หลายของ “การเมืองทางวัฒนธรรม” หรือ “การเมืองของอัตลักษณ์” (Politics of Identity) ซึ่งเป็นการเมืองที่สร้างการยอมรับ (Politics of Recognition) ของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีหลากหลายในสังคมนั่นเอง

1.3.3 แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมถือเป็นอีกแนวคิดสำคัญหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจและมองเห็นถึงรูปแบบการกระจายวัฒนธรรมที่เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพลวัตทางวัฒนธรรม ฉะนั้นในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงขอยกแนวคิดและทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเพื่อให้เห็นมุมมองและแนวคิดสำคัญในการอธิบายถึงกลไกการแยกประเภท ที่มา และพัฒนาการของวัฒนธรรมในสังคมโลกซึ่งผู้วิจัยพบว่าทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้นสามารถอธิบายได้ตามแหล่งที่มาของสำนักคิดสำคัญ 3 สำนัก ดังนี้

1) สำนักอังกฤษ (British School) เป็นกลุ่มนักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษนำโดย สมิท (G. Elliot Smith), เพอร์รี่ (William j. Perry) และริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ทั้งสามปฏิเสธแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมต่างเกิดได้เองด้วยตัวเองไม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งสำนักนี้มีความเห็นว่าคนมีลักษณะทางชีวภาพพื้นฐานเหมือนกัน ดังนั้น ถ้าคนจะสร้างวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกันวัฒนธรรมก็ต้องเหมือน ๆ กันในส่วนพื้นฐาน แต่ความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่าอารยธรรมชั้นสูงมีจุดกำเนิดในประเทศอียิปต์ แล้วจึงแพร่กระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก กลุ่มและชนชาติต่าง

ๆ ซึ่งมีการติดต่อหรือค้าขายกับชาวฮิปปี้ได้นำเอาความรู้ด้านเกษตรกรรม การทำภาชนะ การหลอมเหล็ก การทอผ้าและการก่อสร้างไปใช้ทำให้ศิลปวิทยาแขนงต่างๆแพร่กระจายไปยังส่วนต่าง ๆ ของโลก

2) สำนักเยอรมัน (German School) นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้สนใจในแนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยนักมานุษยวิทยาสำนักนี้ประกอบไปด้วยนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมันและออสเตรีย เช่น ฟรีตซ์ เกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) โดยแนวความคิดของสำนักนี้เชื่อว่า มนุษย์ไม่ชอบสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่ชอบที่จะยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน โดยเมื่อวัฒนธรรมนั้นแพร่กระจายไปวัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนกับวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากนักเลย อาจเหมือนในเชิงปริมาณหรือรูปลักษณะ ซึ่งอาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนโดยแนวคิดของสำนักนี้จะเน้นแนวคิดที่เน้นการหยิบยืม (Borrowing) ทางวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมใหม่ (Invention) นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมนั้นมีได้มีเพียงจุดเดียวหากมีหลายจุดแต่ละจุดก็แพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลมเรียกว่า Culture Circle หรือ Kulturkreis

3) สำนักอเมริกัน (American School) สำนักนี้นำโดยนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันชื่อ Clark Wissler และ Alfred Kroeber ซึ่งมีความน่าเชื่อถือในแง่ที่ว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและยุคสมัยใกล้เคียงกันเท่านั้น ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ และแพร่กระจายไปทุก ๆ ที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้ ดังนั้นรูปแบบของการกระจายตัวจึงไม่ใช่วงกลม สำนักอเมริกันใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างช่วง 1940-1950 ซึ่งมีการศึกษาชนเผ่าอินเดียนแดงและชนกลุ่มน้อยทั้งในและนอกประเทศ วิธีการศึกษาการแพร่กระจายของสำนักอเมริกันมีดังนี้ คือ

3.1) ใช้หลักภูมิศาสตร์ คือแกะรอยไปตามเขตพื้นที่ ในวิธีนี้ต้องดูสถานที่อาณาเขตรอยต่อของวัฒนธรรมซึ่งคนมีพฤติกรรมแบบผสมผสานกัน ดูภูมิประเทศโดยรอบซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยวิเคราะห์การพัฒนาของวัฒนธรรม

3.2) ใช้ประวัติศาสตร์สืบย้อน วิธีนี้สำคัญมากและหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยสำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเพราะวิธีการนี้จะช่วยให้รู้ความเป็นมาของลักษณะและยุคสมัยของสิ่งที่พบซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตีความได้มาก

3.3) การขุดค้นทางโบราณคดี ทำให้มองเห็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมในแง่ที่ว่ามันเป็นชนิดเดียวกันหรือไม่ การพิสูจน์ชั้นดิน เนื้อดิน วัสดุที่ใช้ทำสิ่งของ ลวดลายรูปทรงและองค์ประกอบอื่น ชั้นดินและเนื้อวัตถุจะบอกถึงยุคสมัยได้เป็นอย่างดีส่วนลักษณะภายนอกจะบอกถึงพฤติกรรมของคนผู้สร้างสิ่งของนั้น ๆ ขึ้นมา

3.4) การศึกษาพัฒนาการของวัฒนธรรม เป็นการศึกษาเพื่อดูว่าวัฒนธรรมเติบโตมาอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง

หากใช้วิธีทั้ง 4 ดังกล่าวมาศึกษาวัฒนธรรมจะช่วยให้ทราบได้ว่ามันเป็นวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่และวัฒนธรรมใดเป็นวัฒนธรรมแม่

นักมานุษยวิทยาในสำนักนี้นำเสนอหลักการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมว่าการแพร่กระจายวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องยึดหลักว่า วัฒนธรรม คือ ความคิดและพฤติกรรม (ผลของความคิด) ที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น ดังนั้น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

หลักภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่น ไม่มีภูเขาสูงทะเลกว้าง ทะเลทราย หิมะ ป่าทึบ เป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนต้องเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กันส่วนมากเนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ บ้างก็ต้องการไปเที่ยวเตร่ดูสิ่งแปลกใหม่แต่ก็ต้องมีเงินทองจึงจะไปเที่ยวถิ่นอื่นได้ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การจูงใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เป็นต้น การไปศึกษาถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใครใคร่และการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา และการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น เกิดสงครามและความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ เช่น ข้าวยากหมากแพง แห้งแล้ง และการยึดครองโดยผู้รุกรานเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

การคมนาคมที่ดี เป็นปัจจัยเอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น ถนนดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนักแล้วแต่เป็นการเร่งการแพร่กระจายที่ด้วย

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม คือ การเกิดกระบวนการการเปลี่ยนแปลงในสังคมหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งซึ่ง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบทั้งต่อตัวบุคคล สังคมและวัฒนธรรม จนบุคคลและวัฒนธรรมนั้น ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นกระบวนการการเกิดพลวัตจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงไปของทั้งต่อตัวบุคคลรวมไปถึงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งหากเรามีองค์ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดังกล่าวก็เท่ากับว่าเราสามารถเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งของตัวบุคคลรวมไปถึงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ ได้ และจากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาองค์ความรู้เรื่องพลวัตจากตำราวิชาการและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดสำคัญในการศึกษาตัวละครพระรามและวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับต่อไป

2. กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity)

“อัตลักษณ์” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “identity” มาจากรากศัพท์คำว่า “identitas” ในภาษาละติน เดิมใช้คำว่า “idem” ที่มีความหมายว่า เหมือนกัน (the same) อัตลักษณ์เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา แต่คำว่า (identity) หากแปลเป็นคำในภาษาไทยหลักพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, หน้า 440) จะตรงกับคำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งเป็นคำนาม หมายถึง ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน แต่ในปี พ.ศ. 2550 ในรายการ “รู้ รัก ภาษาไทย” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2550 โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้ให้ความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ ไว้ว่า “อัตลักษณ์” (อ่านว่า อัต-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว. คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ติ-ตี้) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ ตัวอย่างเช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมาก ใครได้ยินก็จำได้ทันที. สังคมแต่ละสังคมมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง. โลกกาภิวัตน์ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมไทยเปลี่ยนไป.

จากการให้นิยามของความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่าเป็นการนิยามความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ที่มีความใหม่และค่อนข้างตรงตามทัศนะของนักวิชาการด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เช่นเดียวกับอภิญา เพ็ญพสุกุล นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่ได้ให้คำอธิบายความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่าในแวดวงสังคมศาสตร์ในปัจจุบัน การให้ความหมายของคำว่า “identity” ในภาษาไทยมีการแปรเปลี่ยนไปจากเดิม แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการมองโลก และการเข้าถึง “ความ

จริง” ของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อว่าเป็นความจริงเป็น “แก่นแกน” ของปัจเจกบุคคล วิธีคิดในกระแสที่รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท มิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป ดังนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” จะเหมาะสมกว่าคำว่า “เอกลักษณ์” ในความหมาย “identity” ในปัจจุบัน (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2546, หน้า 1)

นอกจากนี้ อภิญา เพ็ญพสุกุล ยังได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ไว้ว่าแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์นับว่าเป็นแนวคิดที่มีการศึกษาและวิจัยกันมาอย่างยาวนานและยังคาบเกี่ยวความสัมพันธ์กับหลายแขนงทั้งในทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา ซึ่งในแขนงศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีมีโนทัศน์ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวเนื่องกับอัตลักษณ์เห็นได้จากคำศัพท์ในศาสตร์เหล่านี้ อาทิ คำว่า subject individual, personality, self agency (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2546, หน้า 1)

นอกจากคำอธิบายเรื่อง “อัตลักษณ์” ของราชบัณฑิตยสภา และอภิญา เพ็ญพสุกุล แล้วยังมีนักวิชาการด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาอีกหลายท่านที่ได้ให้ความหมายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ อาทิ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2545, หน้า 1-2) ที่ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึงสิ่งที่ทำให้รู้สึกว่าเป็น “เรา” หรือ “พวกเรา” แตกต่างจาก “เขา” หรือ “พวกเขา” หรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นตัวเรา พวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม (Social Construct) มีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อนหลากหลายไม่หยุดนิ่ง อัตลักษณ์ที่ใช้ได้ดีในยุคหนึ่ง เมื่อกาลเวลาผ่านไป อัตลักษณ์ดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้ผลเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัว อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวแน่นอนและไม่หยุดนิ่ง การสืบทอดและการผลิตอัตลักษณ์ใหม่จึงเกิดขึ้นได้เสมอ ภายใต้กาลเวลาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปและความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

ประสิทธิ์ ลิปรีชา อ้างใน สมัย วรรณอุดร, 2557, หน้า 21 เป็นนักวิชาการอีกหนึ่งท่านที่กล่าวถึงความหมายของ “อัตลักษณ์” ไว้ว่าอัตลักษณ์โดยพื้นฐานภาษาอังกฤษแล้วมีความหมาย 2 นัยด้วยกัน คือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความความหมายความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือสิ่งของในสองแง่มุมคือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง นอกจากนั้นประสิทธิ์ยังได้อ้างถึง Jenkins (1996, หน้า 3-4) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่ในตัว

ของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่างพวกเราหรือคนอื่น เป็นเรื่องของการทำความเข้าใจและการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและการสืบทอดอัตลักษณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนกลุ่มอื่นด้วย สอดคล้องกับ Berger และ Luckmann อ้างใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2551, หน้า 124 ที่กล่าวว่าอัตลักษณ์ย่อมมีความหลากหลายไม่ว่าจะระดับใดของตัวปัจเจก กลุ่มหรือองค์กรก็ตาม และประการสำคัญคือ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างหรือก่อรูปขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ซึ่งมีทั้งที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนภายนอกและจากคนภายใน เมื่อตกผลึกแล้วอาจจะคงความเป็นลักษณะเฉพาะ เลื่อนไหล หรือเปลี่ยนรูปไปบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับคนอื่นหรือบริบทที่แตกต่างกันไป

เช่นเดียวกับ Woodward , อ้างใน สมัย วรรณอุตร, 2557, หน้า 21 ที่กล่าวถึงความสำคัญของ “อัตลักษณ์” ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าเราเป็นใคร บนพื้นฐานของความสัมพันธ์กับคนอื่นรอบข้างโดยความเป็นตัวตนหรือความ “เหมือนกัน” ของเรานั้นย่อมมีนัยของความ “แตกต่าง” จากคนอื่นที่เราปฏิสัมพันธ์ด้วย อันเป็นพื้นฐานของการขีดเส้นแบ่งความเป็นคนในหรือคนนอก และความเป็น “เรา” กับความเป็น “เขา” ในสังคม นอกจากนี้ Woodward ยังกล่าวอีกว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อัตลักษณ์เป็นช่องทางเสนอหนทางทางความคิดที่จะเชื่อมโยงระหว่างความเป็นบุคคลและสังคมอันเป็นการพบกันระหว่างจิตใจและสังคม มันเป็นการก่อรูปและเป็นที่ตั้งของจิตใจและสังคม (Psycho-social) อัตลักษณ์ในโลกสมัยใหม่มีการกำเนิดสืบทอดมาจากหลายแหล่ง ทั้งสัญชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้นทางสังคม ชุมชน เพศภาวะ เพศวิถี แต่ละแหล่งแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกระบวนการสร้างตำแหน่งหน้าที่ของอัตลักษณ์ และนำไปสู่ความขัดกันระหว่างอัตลักษณ์ที่มีความแบ่งแยกความขัดแย้งในเรื่องอัตลักษณ์อยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างในตำแหน่งของแต่ละคนในโลก อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ทำให้เรารู้ตำแหน่งหน้าที่ของตัวเองบนโลก และนำเสนอความเชื่อมโยงระหว่างเราและสังคมที่เราอยู่ซึ่งเป็นมโนทัศน์และเป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้าใจและสร้างความรับรู้ในสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้าง ถูกใช้ และถูกวางระเบียบกฎเกณฑ์ภายในสังคม เป็นการสร้างความหมายในระบบสัญลักษณ์ผ่านภาพแทน ความเหมือนและความแตกต่าง เป็นสิ่งที่ถูกบ่งชี้จากทั้งจากสัญญาณที่เป็นนัยผ่านกระบวนการสร้างภาพแทนและการอยู่ร่วมกันในสังคมผ่านการรวมและการแบ่งแยกกลุ่มคน

ทั้งนี้การพิจารณาเรื่องการสร้างความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์นั้นมักจะเกี่ยวข้องกับความหมายที่ซ้อนทับคาบเกี่ยวกันอยู่ระหว่างความเป็นตัวตนที่สัมพันธ์กับสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกต่อคนอื่น ๆ ในสังคมกับความเป็นตัวตนในอีกมิติหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก อารมณ์และการตีความของปัจเจกในการให้นิยามความหมายของตัวเอง เมื่อเข้าสัมพันธ์กับโลกผู้คนและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวการสร้างความเป็นตัวตนจึงมีมิติที่ซ้อนทับระหว่างโครงสร้างที่เป็นตัวกำหนดปัจเจกกับเสรีภาพของปัจเจกในฐานะผู้กระทำตัวตนหรืออัตลักษณ์

ดังนั้นอัตลักษณ์จึงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจกชนหรือบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ซึ่งอัตลักษณ์ทั้งสองระดับมีความเกี่ยวข้องกันคืออัตลักษณ์ร่วมจะมุ่งก่อให้เกิดความสงบอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนแต่ไม่สามารถแยกออกจากการกระทำหรือละทิ้งสถานภาพของปัจเจกในกลุ่มได้ (อ้อยฤดี สันทร, 2553 หน้า 15-16) โดยอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นเป็นเรื่องของกลุ่มประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะร่วมอย่างเดียวกันอย่างน้อยที่สุดหนึ่งอย่าง เช่น อาชีพ ภาษา ศาสนา ฯลฯ ลักษณะร่วมอันนี้จะเป็นอะไรก็ได้ เช่น อาชีพ ภาษา ศาสนา เป็นต้น แต่ที่สำคัญคือกลุ่มที่มีลักษณะร่วมกันนี้จะต้องมีประเพณีบางอย่างซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มของตนเองโดยที่สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องรู้จักสมาชิกอื่น ๆ ทั้งหมดแต่เขาจะต้องรู้ว่าประเพณีอย่างนั้น ๆ เป็นประเพณีของกลุ่มของเขา ประเพณีเฉพาะของกลุ่มทำให้กลุ่มมีเอกลักษณ์ของตัวเองแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ (พงษ์พันธุ์ มณีรัตน์, 2525 หน้า 10) เช่นเดียวกับ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546, หน้า 12) และ Goffman, อ้างใน อุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2550 หน้า 21 นักสังคมวิทยาสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่ได้แบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคลหรืออัตลักษณ์ระดับปัจเจกชน (Personnel identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) โดย Goffman ได้ให้นิยามเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าความคิดความรู้สึกต่าง ๆ ที่ปัจเจกชนมีต่อตนเองนั้นถือเป็นอัตลักษณ์ส่วนบุคคลหรือระดับบุคคล (Ego identity) ส่วนภาพของปัจเจกชนในสายตาผู้อื่นในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั้นเรียกว่าเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (Personal identity)

ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคมก็คือสถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ โดยที่สังคมจะคาดหวังและเรียกร้องว่าปัจเจกบุคคลในวัยนี้ ชนชั้นนี้ เพศนี้ควรวางตนหรือมีบุคลิกภาพเฉพาะตนที่พึงปรารถนาอย่างไรบ้าง อัตลักษณ์ทางสังคมจึงมีสองส่วน ส่วนหนึ่งคือมาตรฐานที่สังคมเรียกร้องจากปัจเจกบุคคล (Virtual identity) และอีกส่วนคืออัตลักษณ์ที่เป็นจริงของคนคนนั้น (Actual identity) ทั้งนี้

สามารถกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ของปัจเจกมีทั้งความแตกต่าง ความเชื่อมโยง และมีบางส่วนที่ซ้อนทับกัน (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2546 หน้า28) ในเรื่องนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2542, หน้า 84) ได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ว่า ตัวตนหรืออัตลักษณ์เป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในสังคมหนึ่งและในโลกกว้างที่ตอบโต้กันไปมาระหว่างการนิยามอัตลักษณ์แต่ละฝ่ายที่ต้องปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ทำให้ความหมายของอัตลักษณ์ไม่เคยหยุดนิ่งเพราะความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ มีอยู่สืบเนื่องตลอดเวลา

ดังนั้นการนิยามอัตลักษณ์จึงมิได้อาศัยชาติพันธุ์แต่เพียงอย่างเดียว หากอาศัยเกณฑ์อื่น เช่น วัฒนธรรม ศาสนา อาชีพ การเมืองและการยอมรับอำนาจของรัฐเป็นเครื่องตัดสินด้วย ด้วยเหตุผลนี้อัตลักษณ์จึงสามารถสะท้อนผ่านตัวบทวรรณกรรมได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือวัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรมนั้น ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้โดยสามารถสะท้อนผ่านทางรวมไปถึงพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะของตัวละครนอกจากนั้นอัตลักษณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาและพฤติกรรมของตัวละครยังสามารถส่งต่อถึงผู้อ่านวรรณกรรมนั้น ๆ ได้อีกด้วย ดังที่ Culler (1997, หน้า 112-113) กล่าวว่า วรรณกรรมไม่เพียงแต่สร้างอัตลักษณ์ตัวละครในเนื้อเรื่องเท่านั้นแต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้อ่านอีกด้วย คุณค่าของวรรณกรรมที่ได้รับมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งผ่านประสบการณ์ของผู้อ่านช่วยให้ผู้อ่านสามารถรู้สึกรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ ดังนั้นจึงทำให้ได้รับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครและรสของวรรณคดีผลงานวรรณกรรมก็สามารถสื่อให้เห็นอัตลักษณ์ปัจเจกที่สะท้อนผ่านมุมมองของผู้แต่งด้วย

จากการนิยามความหมายของอัตลักษณ์ในข้างต้นสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มชนหนึ่งที่มีความแตกต่างจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มชนหนึ่ง นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังทำหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การแสดงให้เห็นถึงความเป็นพวกเขา พวกเขา ของเขา ของเรา สถาบันเขา สถาบันเรา รวมไปถึงการเป็นเครื่องมือที่ชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลเพื่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์นั้น ๆ จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาองค์ความรู้เรื่องอัตลักษณ์จากตำราวิชาการและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดสำคัญในการศึกษาตัวละครพระรามและวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับต่อไป

3. กรอบแนวคิดเรื่องสัญวิทยา (semiology)

สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ทำการศึกษาการทำงานของสัญญาณ (sign) และทำการสำรวจกระบวนการที่ได้มาซึ่งความหมาย (signification) ภายในกระบวนการนี้สัญญาณมี

ส่วนประกอบที่สำคัญสองส่วน คือ รูปสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (signified) โดย ชีรยุทธ บุญมี ได้ขยายความในจุดนี้ว่าการแบ่งรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์เป็นแนวคิดที่ได้มาจากปรัชญาของเพลโตหรือแบบเพลโตคริสเตียนที่จำแนกระหว่างรูปแบบและเนื้อหา (idea, form/substance) หรือการแบ่งระหว่าง spirit/matter หรือ soul/body (ชีรยุทธ บุญมี, 2551)

โดยการแบ่งแยกระหว่างสองส่วนเช่นนี้ Saussure ชี้ให้เห็นว่าการที่เราสนใจและมุ่งเน้นแต่ “รูปแบบ” หรือรูปลักษณ์มากกว่าความหมายหรือประโยชน์ใช้สอยทำให้ “รูปแบบ” หรือถ้าจะอธิบายให้ชัดตามแนวคิดของ Saussure นั่นคือ “รูปของเสียง” เข้าครอบงำจิตใจมนุษย์ซึ่งการครอบงำดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การการเปิดเผยการทำงานของภาษาในสภาวะความคิด โครงสร้างนิยม และเมื่อกล่าวถึงแนวคิดโครงสร้างนิยมผลงานของนักคิดคนสำคัญที่วิเคราะห์ภาษาในเชิงโครงสร้าง (structural linguistics) ก็คือ Ferdinand de Saussure ซึ่ง Saussure ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของวิธีการหาความรู้ของสำนักโครงสร้างนิยมและสัญลักษณ์วิทยาเช่นเดียวกับ Claude Levi-Strauss นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ได้สร้างผลงานในแวดวงการศึกษา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่ง Levi-Strauss ได้ทำการศึกษาความหมายของการกระทำของมนุษย์ โดยดูที่บทบาทหน้าที่ของการกระทำนั้น ๆ ในบริบทของสังคม มากกว่าศึกษาเฉพาะตัวพฤติกรรมโดด ๆ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545) กล่าวว่า “Saussure ได้ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่าความหมายของสรรพสิ่งมิได้ดำรงอยู่ในตัวของสิ่งนั้นแต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่น ๆ ภายในระบบเดียวกัน”

ดังนั้นการวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงสัญลักษณ์ศาสตร์หรือสัญลักษณ์วิทยานั้น ควรจะต้องทำการศึกษาถึงการทำงานของสัญลักษณ์ (Sign) ว่ามีการทำงานอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการที่ได้มาซึ่งความหมาย (Signification) ซึ่งในกระบวนการให้ได้มาซึ่งความหมายนั้นประกอบไปด้วยรูปสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (signified) ดังนั้นจึงหมายความว่าเราควรต้องมีความเข้าใจในการทำงานของสัญลักษณ์ (Sign) และกระบวนการ (Signification) ที่มีองค์ประกอบคือการให้รูป (Signifier) และความหมาย (signified) เพราะถ้าไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสัญลักษณ์และกระบวนการของสัญลักษณ์แล้วก็จะไม่สามารถเข้าถึงรูปที่แสดงออกที่ต้องการสื่อและนำไปสู่การตีความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นได้ โดย กาญจนา แก้วเทพ (2542) ได้แบ่งประเภทของความหมายที่อยู่ในสัญลักษณ์ทุกอย่างว่ามี 2 ความหมาย ดังนี้

3.1 ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) หรือความหมายโดยตรง หมายถึง ความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษรเป็นความหมายที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระดับ

แตรระหว่างตัวหมาย และตัวหมายถึง คนส่วนใหญ่จะเข้าใจตรงกัน เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป หรือเป็นความหมายที่ระบุในพจนานุกรม

3.2 ความหมายโดยนัย (Connotative meaning) คือ ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากการตกลงของกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล เป็นความหมายที่ถูกสร้างให้เชื่อมโยงลงไปอีกชั้นหนึ่ง การที่จะถอดความหมายโดยนัยออกมาได้นั้นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง เพราะจะทำให้เข้าใจความหมายได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าสัญญาวิทยานั้นมีการสื่อสาร 2 รูปแบบ คือ 1) ความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) ที่หมายถึง การสื่อโดยตรงไม่เน้นการตีความที่ซับซ้อนและ 2) ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ที่หมายถึง การสื่อโดยอ้อมหรือต้องการการตีความหมายอีกชั้นหนึ่ง จากเนื้อความที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าหัวใจสำคัญของแนวคิดเรื่องสัญญาวิทยาคือการให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์โดยใช้หลักคิดที่ว่าสัญลักษณ์ที่ปรากฏนั้นคือรูปแบบการสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยสัญลักษณ์ที่ปรากฏเปรียบได้กับภาพแทนของความคิดและพฤติกรรมของทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มชน ดังนั้นถ้าหากเราพยายามที่จะศึกษาเรียนรู้สัญลักษณ์ที่ปรากฏออกมานั้นก็เท่ากับว่าเราสามารถเข้าถึงความคิด พฤติกรรม ค่านิยม ของทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มชนในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องสัญญาวิทยาจากแหล่งต่าง ๆ และนำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการศึกษาตัวละครพระรามและวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับต่อไป

4. กรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

ในส่วนของการนำกรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไปไปใช้วิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมนั้น อิงอร สุพันธุ์วานิช (2547, หน้า 33) ได้กล่าวไว้ว่าการวิจารณ์วรรณคดีในแง่จิตวิทยาทั่วไปผู้วิจารณ์จะสนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร จิต และจิตใต้สำนึกของตัวละคร ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละคร บางครั้งสนใจในเรื่องกระแสสำนึก (Stream of consciousness) ด้วย นักจิตวิทยาจะมีวิธีนำจิตวิทยามาใช้ต่าง ๆ กัน แต่สามารถสรุปได้ 2 แนวใหญ่ ๆ คือการวิจารณ์ตามแนวการวิเคราะห์ความฝันและการวิจารณ์ตามแนวบุคลิกภาพและพฤติกรรม โดยในประเด็นนี้อิงอรได้กล่าวเน้นย้ำว่า การวิจารณ์แนวจิตวิทยานี้ผู้วิจารณ์จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาค่อนข้างดีแล้วจึงนำมาประยุกต์ใช้กับวรรณคดีไทยหรือวรรณกรรมได้ เพราะไม่ใช่ว่าจะใช้ได้กับทุกเรื่องทุกตอน เคยมีคนนำเอาทฤษฎีแนวจิตวิทยานี้ไปใช้โดยนำทฤษฎีเป็นตัวตั้งแล้วนำมาวิเคราะห์วรรณคดีไทยใส่เข้าไปวิจารณ์ตามเกณฑ์ต่าง ๆ จึงทำให้น่าวิตกว่าหากไม่รู้จริงก็อาจจะวิเคราะห์วิจารณ์ผิดพลาดได้

โดยชลธิรา สัตยารัตนา ได้ยกตัวอย่างการวิจารณ์โดยใช้ทฤษฎีการวิจารณ์แนวตะวันตกแผนใหม่ต่อเรื่องขุนช้างขุนแผนโดยเน้นหนักไปทางพฤติกรรมของตัวละครโดยเฉพาะขุนช้างและขุนแผนโดยใช้จิตวิทยาเรื่องความก้าวร้าว (Aggression) เป็นแกนสำคัญ (อิงอร สุพันธุ์วานิช, 2547, หน้า 33)

จากคำอธิบายข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดจิตวิทยา เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดเรื่องจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytical Approach) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวพัฒนาขึ้นในยุโรป โดย Sigmund Freud, 1856–1939 ทฤษฎีของ Freud ไม่ได้มีพื้นฐานมาจากผลการทดลองให้เห็นเป็นจริง แต่เป็นแนวคิดที่มาจากการศึกษาด้วยการสังเกตคนไข้รายกรณี (Case Studies) เท่านั้น ทั้งวิธีการศึกษาของ Freud ที่ให้คนไข้ได้ระบายความคับข้องใจออกมาเป็นคำพูด แนวคิดของ Freud มีอิทธิพลต่อวงการจิตวิทยาเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มนักจิตวิทยาคลินิก นักจิตวิทยาบุคคลิกภาพ และนักจิตวิทยาพัฒนาการ นอกจากนั้นยังเป็นพื้นฐานในการบำบัดรักษาทางจิตอีกด้วย

ตามแนวคิดของ Freud พฤติกรรมส่วนมากกำหนดขึ้นโดยสัญชาตญาณที่มีมาแต่กำเนิด (Innate Instinct) สัญชาตญาณเหล่านี้ส่วนมากอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก ตามความเชื่อของ Freud จิตของมนุษย์แบ่งเป็น 3 ระดับ (Three Levels of Conscious) เปรียบเสมือนก้อนน้ำแข็งลอยอยู่ในทะเล ส่วนที่โผล่พ้นผิวน้ำขึ้นมามีจำนวนน้อยมากเป็นส่วนของ “จิตรู้สำนึก” (Conscious) หมายถึงสิ่งที่เราคิดอยู่ในปัจจุบันหรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในขณะนั้น ทั้งนี้ Freud มีความเชื่อว่าจิตของมนุษย์ส่วนใหญ่อยู่ใต้น้ำแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ “จิตก่อนสำนึก” (Preconscious) คือ ความจำที่บุคคลเก็บไว้ เช่น วันเกิด ชื่อบุคคลที่เรารู้จักคุ้นเคย ส่วนล่างสุดเป็นส่วนของจิตใหญ่ที่สุด และมีอิทธิพลมากที่สุดต่อพฤติกรรมของมนุษย์ คือ “จิตไร้สำนึก” (Unconsciousness) สำหรับ Freud กระบวนการจิตไร้สำนึก (Unconsciousness Processes) หมายถึง ความคิด ความกลัว และความปรารถนาของบุคคลบางอย่างซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ ผู้เป็นเจ้าของจึงเก็บกดไว้โดยไม่รู้ตัวแต่มีผลต่อพฤติกรรมของเขา พลังของจิตไร้สำนึก (Unconscious Impulses) อาจปรากฏในรูปของความฝัน การพลั้งปาก หรือแสดงออกมาเป็นกิริยาอาการที่บุคคลทำโดยไม่รู้ตัว ทฤษฎีของ Freud นั้นเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุและสาเหตุเหล่านั้นส่วนใหญ่เกิดจากแรงจูงใจไร้สำนึกบางอย่างมากกว่าการที่บุคคลนั้นคิดหรือกล่าวออกมา จะเห็นได้ว่าแนวคิดของ Freud ที่เกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์นั้นค่อนข้างจะเอนเอียงไปทางด้านลบ คือ มนุษย์เรตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสัญชาตญาณ

เบื้องต้น เช่นเดียวกับสัตว์ Freud เชื่อว่าความก้าวร้าวเป็นสัญชาตญาณเบื้องต้นของมนุษย์ และไม่เชื่อว่ามนุษย์เราจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขได้

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าตามความคิดของ Freud พฤติกรรมการแสดงออกและกระบวนการคิดนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นจึงหมายความว่าความคิดและการแสดงออกเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันเสมอ จากองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องจิตวิทยาวิเคราะห์ของ Sigmund Freud จากแหล่งต่าง ๆ และนำองค์ความรู้ที่ได้มาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการศึกษาตัวละครพระรามและวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับต่อไป

จากเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาทั้งหมด คือ รายละเอียดของแนวคิดทั้ง 4 แนวคิดที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและนำมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยตัวละครพระรามและเนื้อหาของวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดแบ่งกรอบแนวคิดทั้ง 4 กรอบแนวคิดออกเป็นกรอบแนวคิดหลักและรอบแนวคิดรอง กรอบแนวคิดหลักได้แก่กรอบแนวคิดเรื่องพลวัตและกรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ ในส่วนของกรอบแนวคิดรองได้แก่กรอบแนวคิดเรื่องสัญญาวิทยาและกรอบแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมตามในแง่หลักจิตวิทยาทั่วไป โดยผู้วิจัยจะได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวมาบูรณาการและประยุกต์ใช้ในขั้นตอนของการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถืออันจะนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวละครพระราม

ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและตัวละครในวรรณกรรมนิทานพระราม ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและตัวละครในวรรณกรรมนิทานพระราม ผู้วิจัยพบว่าในการศึกษาวิจัยเนื้อหาและตัวละครในวรรณกรรมนิทานพระรามนั้นมีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายโดยสามารถจัดกลุ่มได้ ดังนี้

1.1 งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมนิทานพระรามในเชิงสังคมและวัฒนธรรม เริ่มด้วยผลงานวิจัยของ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2526) เรื่อง **รามเกียรติ์: การแปลความหมายทางการเมือง** งานวิจัยนี้ สุรพงษ์ ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์นั้นมีส่วนในการสร้างมุมมองของเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเมืองการปกครองในรัชสมัยของพระองค์ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒน์ชัย หมั่นยิ่ง (2533) เรื่อง **ภาพลักษณ์ของผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี** ผลการศึกษาทำให้ทราบว่ากวีได้

ใช้บทละครรามเกียรติ์แต่ละตอนเป็นเสมือนกระบอกเสียงที่จะสื่อสารสิ่งต่าง ๆ ที่กวีเล็งเห็นว่ามีความสำคัญต่อความสุขของประชาชนและต่อความมั่นคงของชาติในเวลานั้นรวมทั้งบทละครรามเกียรติ์ยังได้สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้ปกครองและผู้มีอำนาจไว้ในบทบาทของตัวละครต่าง ๆ ตามที่กวีเห็นว่ามีความเหมาะสมต่อสภาพสังคมไทยในสมัยกรุงธนบุรี นอกจากนั้นกวียังได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการศาสนา การศาล และการป้องกันบ้านเมืองรวมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และตรงกับพระราชจริยาวัตรของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

งานวิจัยเรื่องต่อมาที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ งานวิจัยของ เสาวณิต จุลวงศ์ (2536) เรื่อง **โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** ผลการศึกษาพบว่าความเป็นระเบียบของสังคมในเรื่องรามเกียรติ์นั้นเกิดขึ้นได้เนื่องจากการจัดระเบียบของสังคมทางด้านบรรทัดฐาน สถานภาพ และบทบาทได้อย่างเหมาะสมเพื่อกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิกในสังคม สุดท้ายคือผลงานวิจัยของ นงนุช ยั่งรอด (2544) เรื่อง **การวิเคราะห์วัฒนธรรมทางจิตใจในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** จากการศึกษาของนงนุชพบว่าวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางจิตใจในด้านต่าง ๆ กล่าวคือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ ประเพณีทำขวัญ ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีทำศพ ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ชาตภาพ ความฝัน ลางนิมิต ฤกษ์ยาม ฤกษ์ปีศาจ เเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ส่วนค่านิยมในการดำเนินชีวิตและค่านิยมในด้านการปกครองนั้นมีการกล่าวถึงหลักในการปกครองของกษัตริย์ การสืบสันตติวงศ์ รวมถึงการศึกษาเพื่อการนำวิชาความรู้ที่ได้มาปกครองบ้านเมือง ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการมีการกล่าวถึงหลักในการปฏิบัติราชการ การให้รางวัลเมื่อมีการประกอบคุณความดี และการลงโทษในกรณีปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตลอดจนถึงธรรมเนียมต่าง ๆ ในการทำศึกสงครามนอกจากนั้นยังสอดแทรกแนวคิดทางพุทธปรัชญาไว้โดยการแสดงให้เห็นว่าธรรมะย่อมอยู่เหนืออธรรม ตลอดจนการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของการปฏิบัติตนที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ ตลอดจนประจักษ์ถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและสรรพสิ่ง

1.2 งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมนิทานพระรามในเชิงเปรียบเทียบ ในปี พ.ศ. 2515-2516 มีงานวิจัยของมัทนี รัตติน เรื่อง **รามายณะเปรียบเทียบทางวรรณคดีภาค 1 และภาค 2** โดยการศึกษาในภาค 1 เป็นการศึกษาเปรียบเทียบแหล่งที่มาการดัดแปลงเนื้อหาให้เข้ากับอารยธรรมท้องถิ่น อิทธิพลของศาสนา บทบาทและความหมายของพระรามในรามายณะฉบับต่าง ๆ ในเอเชียซึ่งคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปจากฉบับรามายณะของอินเดียและในท้ายบทผู้เขียนได้เกริ่นถึงทศกัณฐ์ตลอดจนการเปรียบเทียบโดยสังเขปถึงทัศนคติเรื่องความดี

ความชั่วในมหากาพย์อเลียดและรามายณะซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันของปรัชญาตะวันตกและตะวันออก ในภาค 2 (2516) มัทนีได้ศึกษาปัญหาเรื่องความชั่วและคนชั่วในบทละครรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมาเปรียบเทียบกับรามายณะ เช่น ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ พิเภก หนุมาน สุครีพ และนางมณโฑ ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 มิ่งงานของสมพร สิงโต เรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิและรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** ผลการศึกษาพบว่า เนื้อเรื่องและเค้าโครงของเรื่องส่วนใหญ่ตรงกัน แต่ส่วนปลีกย่อยมีความต่างกัน ในด้านบุคลิกตัวละครเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ตัวละครส่วนใหญ่ในรามเกียรติ์มีบุคลิกลักษณะใกล้เคียงกับบุคคลธรรมดามากกว่าในรามายณะและดูสมจริงมากกว่าในรามายณะ

ในปี พ.ศ. 2522 ปรากฎานวิจัย 3 เรื่องในเชิงเปรียบเทียบเรื่องแรกคือ **การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กับวรรณกรรมฉบับท้องถิ่นภาคกลาง** ของ ฉันทัส ทองช่วย ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้มีอนุภาคร่วมกับรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชตั้งแต่ต้นเรื่องที่ว่าด้วยกำเนิดต่าง ๆ จนถึงพระรามพบพระเกศ ด้านการใช้ภาษาแม้จะมีถ้อยคำส่วนใหญ่ร่วมกันแต่รายละเอียดปลีกย่อยยังแตกต่างกัน รวมทั้งพบว่ารามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวใต้ เช่น อิทธิพลต่อการสั่งสอนจริยธรรมรวมถึงอิทธิพลต่อค่านิยมของคนในสังคม เป็นต้น ผลการศึกษาของฉันทัส ทองช่วย มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตรยุพา สวัสดิพิงษ์ เรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนากับภาคใต้** ในประเด็นการเปรียบเทียบด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร และอิทธิพลวัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่วนในรายละเอียด ฉัตรยุพา สวัสดิพิงษ์ พบว่า ด้านเนื้อเรื่องมีการตัดและเปลี่ยนลำดับเหตุการณ์ของเนื้อเรื่อง ตลอดจนมีการเพิ่มเหตุการณ์ในบางส่วน เช่น เรื่อง พรหมจักร เพิ่มเหตุการณ์ที่เป็นลักษณะของนิทานชาดก ส่วนเรื่อง หอราแมน และรามเกียรติ์ฉบับวัดควนเกยก็เพิ่มเหตุการณ์ที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของท้องถิ่นลงไป นอกจากนี้ยังมีงานของ ชฎารัตน์ สุนทรธรรม เรื่อง **การศึกษารามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน** ผลการศึกษาพบว่า รามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสานมีความแตกต่างจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทางด้านลักษณะของเนื้อเรื่องและตัวละคร ในส่วนคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์นั้นพบว่ารามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสานเรื่อง พระลักพระลาม มีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์มากกว่าเรื่อง พระรามชาดก และ ควายทรพี สำหรับคุณค่าทางด้านสังคมนั้นรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม ความเชื่อ และประเพณี ตลอดจนความเป็นชาวพุทธของชาวอีสานในอดีตเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของล้านนา** ของพิชิต อัครนิมิต (2527) ผลการศึกษาพบว่าเนื้อเรื่องของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับล้านนามีความแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น การเพิ่มเรื่อง การลำดับเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น การพบกันครั้งแรกของพระรามกับนางสีดา ในพรหมจักรกล่าวว่าพระยาพรหมจักรสละราชสมบัติเพื่อออกตามหานางคู้บุญจนเจอสีดา ในหอรมานกล่าวว่าพระรามราชได้เดินทางผ่านอาศรมพระฤษีระหว่างทางมีการยกศรกันขึ้น พระยารามราชเข้าร่วมในพิธีด้วยจนได้นางสีดามา ส่วนบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครจะแตกต่างกันไป เช่น หนุมานในหอรมานจะเอ่ยปากอาสาทำการใด ๆ ด้วยตนเองทุกครั้งต่างกับหนุมานในพรหมจักรที่ผู้เป็นพ่อต้องขอร้องทุกครั้ง เป็นต้น

งานของพุฒิมาศ พุ่มพวง (2540) เรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์รามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช** พบว่าบทละครรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 15 ตอน มีที่มาของเนื้อเรื่องจากบทละครรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และคัมภีร์ราമായณะของวาลมิกิ ด้านวิธีการสร้างบทละครมีการเปลี่ยนการเปิดเรื่อง การตัดเหตุการณ์ การเพิ่มเหตุการณ์ การตัดรายละเอียด การเพิ่มรายละเอียด และการเปลี่ยนรายละเอียด ในด้านศิลปะการประพันธ์มีการใช้ศิลปะในการแสดงโขน ละครใน และละครดึกดำบรรพ์เป็นแบบอย่าง ด้านศิลปะการใช้ภาษาพบว่ามีการใช้คำฉานานาม คำอ้อมค้อม คำที่ประดิษฐ์พิเศษ อุปมาโวหาร พรรณนาโวหาร และบรรยายโวหาร วิธีการแสดงกำหนดให้มีการแสดงเบิกโรงก่อนการแสดงโขน มีจำเริญหรือตัวตลกแทรกกระหว่างการแสดง เป็นการแสดงบนเวที มีฉาก มีม่าน แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอน ๆ ซึ่งเป็นแบบที่ได้รับความนิยมจากการแสดงละครดึกดำบรรพ์

งานวิจัยเรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนาเรื่องพรหมจักรและรามเกียรติ์ฉบับอีสานเรื่องพระลักพระลามเชิงคติชนวิทยา** ของ สมมาตร พักตร์วัฒนการ (2549) ผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวล้านนาและชาวอีสานที่ปรากฏในรามเกียรติ์ทั้งฉบับล้านนาและฉบับอีสานได้สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของความงดงามของทั้งค่านิยมรวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน สรุปแล้วรามเกียรติ์ทั้งสองถิ่นมีความเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่โดยอาจมีความต่างอยู่บ้างเช่นชื่อของตัวละคร บทบาทตัวละคร และสถานที่ในเรื่อง เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 มีงานวิจัยเรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ของโนริยุนววานิช** ผลการศึกษาพบว่ารามเกียรติ์ทั้ง 2 ลำานวนมีทั้งส่วนที่พ้องและส่วนที่ต่างกันคือ บท

ละครทั้ง 2 ส่วนเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูวัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฉบับรัชกาลที่ 1 มีเนื้อเรื่องบริบูรณ์งดงามทั้งรูปแบบและเนื้อหาเป็นบทประพันธ์เฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ภายหลังการปราบยุคเข็ญของแผ่นดิน ส่วนฉบับรัชกาลที่ 2 เลือบบางตอนและแต่งใหม่ให้เหมาะสมกับการแสดงโดยมีการปรับเนื้อความให้กระชับ ใช้สำนวนภาษาให้ใกล้เคียงกับชีวิต ลดลักษณะอิทธิฤทธิ์และเทวานุภาพลงมีการเพิ่มความลุ่มลึกทางพุทธปรัชญาและแฝงอารมณ์ขันในเนื้อหา

1.3 งานวิจัยที่ศึกษาตัวละครในวรรณกรรมนิทานพระราม จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่าม้งงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาตัวละครต่าง ๆ ในวรรณกรรมนิทานพระราม ได้แก่ตัวละครที่เป็นยักษ์ วานร และตัวละครอื่น ๆ เริ่มจากผลงานวิจัยของศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (2525) เรื่อง **ตัวละครในรามเกียรติ์** จากผลการศึกษาพบว่าตัวละครทั้งในรามายณะของวาลมีกกับรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้มีทั้งความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ตัวละครในรามเกียรติ์ทั้ง 2 ฉบับมีความต่างกันก็คือค่านิยมพื้นฐานของสังคมเป็นหลักใหญ่ โดยตัวละครคือภาพสะท้อนของค่านิยมในสังคม ผลงานวิจัยเรื่องต่อมาที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ งานวิจัยของวิญญู บุญยงค์ (2540) เรื่อง **วานรในรามเกียรติ์** ในงานวิจัยเรื่องนี้วิญญูได้มุ่งศึกษาเฉพาะตัวละครที่เป็นวานร ได้แก่ หนุมาน องคต ชมพูพาน ท้าวมหาชมพู นิลพัท มัจฉานุ อสุรผัด และขุนพลพระราม ในด้านกำเนิดตัวละคร การถวายตัวต่อพระรามและลักษณะเด่นของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงความสามารถรวมถึงลักษณะเฉพาะและความสามารถพิเศษของตัวละครวานรแต่ละตัวอย่างละเอียด นอกจากผลงานวิจัยของ วิญญู บุญยงค์ แล้วยังมีผลงานวิจัยของ พัทธลิน จินนุ่น (2547) เรื่อง **การวิเคราะห์หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ** ผลการศึกษาพบว่ากวีได้มุ่งประกอบสร้างให้หนุมานเป็นตัวละครที่สมจริงและอยู่ในอุดมคติที่สำคัญคือ มีคุณลักษณะของทหารที่มีความจงรักภักดีและมีความสามารถทางการรบ

อนึ่งนอกจากผลงานวิจัยของ วิญญู บุญยงค์ และพัทธลิน จินนุ่น แล้ว ยังมีผลงานของพริมรดา จันทรโชติกุล (2553) เรื่อง **หนุมานในหนังสือการ์ตูนไทยปัจจุบัน** จากการศึกษาของพริมรดาพบว่าเนื้อเรื่องเกี่ยวกับหนุมานในหนังสือการ์ตูนจำแนกได้ 3 ลักษณะคือใช้เนื้อเรื่องเดียวกับรามเกียรติ์ ดัดแปลงเนื้อเรื่องจากรามเกียรติ์โดยผสมผสานกับอนุภาคใหม่และสร้างเนื้อเรื่องขึ้นใหม่ทั้งหมดซึ่งลักษณะบุคลิกและบทบาทของตัวละครมีทั้งส่วนที่คงเดิมและเปลี่ยนไปจากหนุมานฉบับรัชกาลที่ 1 ส่วนที่คงเดิมคือ รูปร่างภายนอกและลักษณะพิเศษต่าง ๆ และส่วนที่เปลี่ยนไปคือ การปรับขนาดหนุมานให้เล็กลงและเป็นยอดมนุษย์เพื่อเหมาะกับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ในด้านบทบาทหนุมานในฐานะตัวละครผู้ช่วยใน

หนังสือการ์ตูนมีหน้าที่ช่วยตัวละครต่าง ๆ รวมทั้งเป็นยอดมนุษย์ที่ปกป้องโลกและพุทธศาสนา ซึ่งแตกต่างไปจากนวนิยายโบราณที่ 1 ที่ช่วยพระรามทำสงครามเพียงอย่างเดียว ด้านเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนบุคลิกลักษณะและบทบาทของหนุมานในหนังสือการ์ตูน พบว่ามี 4 ประการ ได้แก่ จินตนาการของผู้แต่ง อิทธิพลจากวรรณกรรมและวัฒนธรรมไทย อิทธิพลจากวรรณกรรมและวัฒนธรรมต่างชาติ และลักษณะการสร้างงานแนววรรณกรรม ประชานิยม ส่วนลักษณะเด่นที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนบุคลิกลักษณะและบทบาทของหนุมาน ได้แก่ ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมและลักษณะสัมพันธ์

นอกจากผลงานวิจัยที่ศึกษาตัวละครที่เป็นวานรแล้วยังมีงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งที่ศึกษาตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรมนิทานพระราม เริ่มจากผลงานวิจัยของ ประภาส เพ็งฟุ้ง (2542) เรื่อง **วิเคราะห์บทบาทในสถานภาพผู้นำของทศกัณฐ์ในทาง การเมืองและความเหมาะสมในบทบาทผู้นำของทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1** ผลการศึกษาพบว่า ทศกัณฐ์แสดงบทบาทในฐานะผู้นำที่ปกครองอย่างเอาแต่ใจตนเอง ใช้ อำนาจทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกรงกลัว มีความเผด็จการคิดถึงแต่ความต้องการของตนเอง อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่าทศกัณฐ์เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อาทิ การแก้กลศึก รวมถึงมีความรวดเร็วในการบัญชาการรบ ในด้านหลักธรรมตามพุทธศาสนา ทศกัณฐ์เป็นยักษ์ที่ไม่มีคุณธรรมซึ่งอาจเพราะทศกัณฐ์ถูกสร้างให้เป็นตัวแทนของฝ่ายอธรรม ส่วนในด้านพฤติกรรมทั่วไปพฤติกรรมที่โดดเด่นของทศกัณฐ์ คือ การลักนางสีดาทำให้เกิด สงครามซึ่งเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีปมเด่นปมด้อยพบว่าพฤติกรรมของทศกัณฐ์เกิดจากแรงขับ ดันด้านปมด้อยของตน คือ ตั้งแต่อดีตชาติที่เป็น นนทกและถูกผู้อื่นรังแกจนมาเป็นทศกัณฐ์และ แพ้ศึกเสมอนจนเกิดเป็นความแค้นและต้องการชัยชนะ

จากงานวิจัยของจิรวรรณ พรหมทอง (2554) เรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบ ภาษาที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพระรามกับทศกัณฐ์จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของ รัชกาลที่ 1** ผลการศึกษาพบว่าลักษณะของภาษาสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างฝ่าย ธรรมะและอธรรม โดยพระรามมีการใช้ภาษาที่คมคายและสมกับฐานะ อารมณ์และบทบาท ของตนเอง ส่วนทศกัณฐ์มีการใช้ภาษาที่ดุเดือด แข็งกร้าว และใช้คำหยาบทั้งเชิงข่มขู่ คุกคาม แสดงอำนาจ และเผด็จการ ด้านการใช้คำมีการใช้คำซ้อนมากที่สุด ส่วนโวหารภาพพจน์ที่ใช้ มากที่สุดคือ การอุปมา นอกจากนี้ยังมีการใช้การเปลี่ยนเสียงของคำ ได้แก่ คำซ้อน คำซ้ำ คำ หลาก คำหยาบ คำที่สื่อความหมายชัดเจน คำบอกอารมณ์ความรู้สึก คำมีความหมายลึกซึ้ง คำบอกกิริยาอาการ และ คำตรงกันข้าม

ผลงานวิจัยเรื่องที่สามารถได้แก่ผลงานของ ชลลดา มงคล (2560) เรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบตัวละครทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ** โดยปรากฏผลการศึกษาดังนี้ ด้านรูปลักษณะพบว่าทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นมีรูปลักษณะที่งดงามบางฉบับมีร่างแปลงที่น่ากลัวเหมือนกับรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ด้านคุณลักษณะสำคัญทางกายพบว่าทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นกับรามเกียรติ์ฉบับรัชกาล 1 ที่มีคุณลักษณะสำคัญทางกายที่เหมือนกันคือ มีวิชาความรู้ แปลงกายได้ ถอดดวงใจได้ และมีพลังกำลังมาก ด้านลักษณะนิสัยพบว่าทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นกับรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 มีลักษณะนิสัยที่เหมือนกันคือ มัวเมาในกามารมณ์ นอกจากนี้ทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ยังมีบทบาทและพฤติกรรมที่หลากหลายมากกว่ารามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น 1 อาจเป็นเพราะปัจจัยด้านขนาดของเรื่องและวัตถุประสงค์ในการแต่งที่แตกต่างกัน กลวิธีการสร้างตัวละครทศกัณฐ์ทำให้ทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 กับรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นเป็นตัวละครที่มีลักษณะสมจริง มีความมหัศจรรย์ มีลักษณะอุดมคติ และเป็นตัวละครปรักษ์ อย่างไรก็ตาม รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นเหนือและอีสานมีการสร้างทศกัณฐ์ให้มีลักษณะเป็นตัวละครในวรรณคดีชาดกด้วย แสดงให้เห็นความเชื่อและความศรัทธาที่คนในท้องถิ่นมีต่อพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีผลงานวิจัยอีกหนึ่งเรื่องที่มีมุมมองการศึกษาที่น่าสนใจคือ ผลงานวิจัยเรื่อง **บทบาทของอนุชาน้องชายในรามเกียรติ์และเปรียบเทียบกับการพรรณนาทางประวัติศาสตร์ไทย** โดยผลงานวิจัยดังกล่าวเป็นของเฟรเดอริก บี กอสส์ (2550) ผลการศึกษาพบว่าตัวละครทั้งสามมีลักษณะพฤติกรรมเชิงความสัมพันธ์กับพระเชษฐาที่คล้ายคลึงกันแบ่งได้ 4 ประการ ได้แก่ จงรักภักดี เชื่อฟัง เคารพ และยอมทำตาม ซึ่งเป็นพฤติกรรมของพระอนุชาในอุดมคติ ส่วนผลการเปรียบเทียบกับพระอนุชาในเรื่องเล่าพรรณนาทางประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่ สมเด็จพระเอกาทศรถ เจ้าพระยาสุรสีห์ และสมเด็จพระปิ่นเกล้า พบว่าพระอนุชาทั้งสามมีลักษณะพฤติกรรมได้แก่ เป็นพระสหายที่จงรักภักดี เป็นข้าราชการบริวารที่ยอมทำตามโดยปราศจากข้อสงสัย เป็นผู้ร่วมชะตากรรมที่เคารพนบถและเป็นผู้ติดตามที่เชื่อฟังแต่โดยดีซึ่งมีลักษณะเดียวกับพระอนุชาในอุดมคติในรามเกียรติ์แสดงให้เห็นการสร้างอุดมคติให้กับบุคคลในประวัติศาสตร์

ผลงานวิจัยเรื่องสุดท้ายในกลุ่มงานวิจัยที่ทำการศึกษาด้านวรรณกรรมนิทานพระรามที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ งานวิจัยเรื่อง **อัตลักษณ์ของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทย** ของ ศิวฉล เอกศิริ (2559) ผลการศึกษาพบว่าคุณสมบัติที่กำหนดความเป็นนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทยมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ 1) ภูมิหลัง 2) ชาติกำเนิด 3) ลักษณะภายนอก 4) ลักษณะพิเศษ 5) ช่วงชีวิต 6) พฤติกรรมและการแสดงออก

และ 7) การเป็นคู่บุญของบุรุษเพศ คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ซึ่งเมื่อประกอบกันเข้าแล้วจะหมายถึงนางสีดาในรามเกียรติ์ และความเป็นนางสีดาดังกล่าวจะอยู่ร่วมกันทั้งแบบรวมศูนย์ กระจุกตัว และกระจายตัว คือ เมื่ออยู่ร่วมกันแบบรวมศูนย์จะสร้างอัตลักษณ์ร่วมของนางสีดาในรามเกียรติ์ทุกฉบับ เมื่ออยู่ร่วมกันแบบกระจุกตัวจะสร้างอัตลักษณ์ร่วมของนางสีดาในรามเกียรติ์เฉพาะถิ่นและอัตลักษณ์ร่วมของนางสีดาในรามเกียรติ์ข้ามถิ่น และเมื่ออยู่ร่วมกันแบบกระจายตัวจะสร้างอัตลักษณ์จำเพาะของนางสีดาในรามเกียรติ์ ประการสำคัญนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 สามารถครอบครองคุณสมบัติของความเป็นนางสีดาได้มากที่สุดจึงทำให้กลายเป็นอัตลักษณ์ตัวแทนของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับภาษาไทย

1.4 งานวิจัยที่ศึกษาเนื้อหาวรรณกรรมนิทานพระราม จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมนิทานพระรามประกอบไปด้วยมุมมองที่น่าสนใจดังนี้ เริ่มต้นด้วยผลงานวิจัยของ ศิริพร ลีตะฐาน (2522) เรื่อง **รามเกียรติ์: ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน** ผลการศึกษาพบว่า เมื่อนิทานแพร่จากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่งนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือเปลี่ยนแปลงด้านรายละเอียด มีการเพิ่มความลดความ สลับความและสับสนความ ในกระบวนการแพร่กระจายของนิทานนั้นมีแนวโน้มที่เนื้อหาของนิทานจะเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและยุคสมัย แต่ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนั้น นิทานเรื่องหนึ่ง ๆ จะยังคงรักษาโครงเรื่องหรือเอกลักษณ์อันแสดงความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้ เสมอตลอดระยะเวลาแห่งการถ่ายทอดนิทาน ต่อมาคือผลงานวิจัยของ เจริญ มาลาโรจน์ (2529) เรื่อง **วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลือเรื่อง เรื่อง คำขบลังกาลิบทวิ** ผลการศึกษาพบว่าระบบอักษรไทยลือประกอบไปด้วยตัวอักษรและอักษรวิธีแบบเฉพาะตัวประกอบด้วยอักษรแทนเสียงพยัญชนะ 43 รูปอักษรแทนเสียงสระ 20 รูปอักษรแทนเสียงวรรณยุกต์ 2 รูป อักษรทุกรูปเมื่อนำมาประกอบกันเป็นรูปคำจะจัดเรียงอยู่ในบรรทัดเดียวกันการประกอบรูปคำมีโครงสร้างพื้นฐาน 7 แบบ นอกจากนั้นยังพบว่าภาษาไทยลือที่ใช้ในวรรณกรรมเรื่องลึงกาลิบทวิส่วนมากจะเป็นภาษาไทยมากกว่าจะเป็นคำยืมในภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาเขมรและเป็นคำพยางค์เดี่ยวมากกว่าคำพยางค์ เป็นคำที่ใช้ร่วมกันระหว่างภาษาไทยราชการของประเทศไทยกับภาษาไทยลือมากกว่าจะเป็นคำเฉพาะภาษาไทยลือ ด้านองค์ประกอบของวรรณกรรมเรื่องนี้ แก่นเรื่องกล่าวถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือกติกาสังคม โครงเรื่องและเนื้อเรื่องมีความคล้ายคลึงกับรามเกียรติ์ในประเทศไทย เนื้อหาของลึงกาลิบทวิสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยลือหลายประการเช่น บุคคลในสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะ และวัตรธรรมต่าง ๆ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ายังมีผลงานวิจัยอีกหลายเรื่องที่ศึกษาคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์ได้แก่ผลงานวิจัยของอภิวัดน์ ปรีชา ประศาสน์ (2529) เรื่อง **การศึกษาพระลักพระลามสำนวนร้อยกรอง** ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมอีสานเรื่องพระลักพระลามมีอิทธิพลต่อชาวอีสานเป็นอย่างมากและในปัจจุบันยังมีความนิยมอ่านกันในงานศพและงานเทศกาลต่าง ๆ ในท้องถิ่น ถึงแม้วรรณกรรมอีสานเรื่องพระลักพระลามจะมีเนื้อความไม่สมบูรณ์นักเมื่อเปรียบเทียบกับรามายณะของวาลมิกิ พระราม ชาคก ควายท้าวพระพี และรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 แต่ก็สามารถสะท้อนให้เห็นค่านิยม อุดมคติ ทัศนคติ สภาพสังคมและชีวิตประจำวันของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นความสามารถของกวีท้องถิ่นที่นำเรื่องรามายณะมาประยุกต์เข้ากับศาสนา ความเชื่อ และคตินิยมของคนในท้องถิ่นได้อย่างลงตัว และนอกจากวรรณกรรมเรื่องพระลักพระลามสำนวนร้อยกรองจะนำมาอ่านเพื่อความสนุกเพลิดเพลินแล้ว ยังใช้เป็นอุบายในการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาด้วย เรื่องที่สองได้แก่ผลงานวิจัยเรื่อง **วรรณกรรมลานนาไทย เรื่องพรหมจักร:การศึกษาเชิงวิเคราะห์** ของ ประคอง กระแสชัย (2529) ผลการศึกษาพรหมจักรได้เค้าโครงเรื่องมาจากรามเกียรติ์โดยผู้แต่งนำมาดัดแปลงแก้ไขให้เป็นชาดกเพื่อใช้อบรมสั่งสอนผู้อ่าน ผู้ฟัง ให้ตั้งมั่นในคุณธรรม ผู้แต่งใช้เลือกใช้คำที่มีความเรียบง่ายแต่ก็สมบูรณ์ด้วยความหมายอันทำให้ผู้ฟังนึกเห็นภาพและเกิดอารมณ์สะท้อนใจร่วมกับผู้แต่งได้เป็นอย่างดี ทางด้านสังคมพบว่าวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของชาวล้านนาไว้หลายประการ

เรื่องที่สาม คือ ผลงานวิจัยของ อารมณ ไทยสุริโย (2536) เรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5** ผลการศึกษาพบว่าโคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 สามารถอธิบายภาพรามเกียรติ์ได้เป็นอย่างดีทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้โคลงรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 5 ยังมีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ด้วยและได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีที่งดงามเรื่องหนึ่ง เรื่องที่สี่ได้แก่ผลงานวิจัย ชื่อ **ลำดับการดำเนินเรื่องและกลยุทธ์ในศึกแต่ละตอนของรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** เจ้าของผลงานวิจัยคือ ไพเราะ รักนุ่น (2541) ผลการศึกษาพบว่าลำดับการดำเนินเรื่องในการทำศึกแต่ละตอนนั้นเริ่มจากการเชิญรบ การจัดทัพ การสร้างน้ำ การแต่งกาย การชมกระบวนทัพ การชมโฉม และสิ้นสุดลงที่ผลการรบ สำหรับกลยุทธ์ในศึกแต่ละตอน กลยุทธ์ทั้งฝ่ายทศกัณฐ์ใช้มีจำนวน 10 วิธี ได้แก่ การใช้เวทย์มนต์ การลวงและการลอบทำร้าย การขัดตาทัพ การค่าและการคาบโทษ การใช้สตรีเป็นเครื่องมือ การใช้กองสอดแนม การตัดกำลังคนสำคัญ การยุยงให้เกิดความแตกแยก การใช้อาวุธวิเศษและการทำ

พิธีกรรม วิธีสุดท้ายคือการให้รางวัล วิธีการที่ฝ่ายทศกัณฐ์ใช้สำเร็จมากที่สุดคือ การลวงและการลอบทำร้าย วิธีการที่ใช้ไม่ได้ผลคือการตัดกำลังคนสำคัญและการยุยงให้เกิดความแตกแยก ส่วนกลยุทธ์ที่ฝ่ายพระรามใช้มีจำนวน 10 วิธีเช่นกันแต่แตกต่างกันบางวิธี ได้แก่ การใช้เวทย์มนต์ การส่งทูตเจรจา การทำลายแผนการ การใช้อุบายล่อลวง จารกรรมและลอบทำร้าย การเยาะเย้ยถากถาง การปรึกษาหารือ การพึ่งพาอาศัยสตรี การช้อนกล การให้รางวัล และการลงโทษ วิธีที่พระรามใช้สำเร็จมากที่สุดคือการใช้อุบายหลอกล่อจารกรรมและลอบทำร้าย วิธีการที่ใช้ไม่ได้ผลคือการส่งทูตเจรจาความ ส่วนวิธีการที่ฝ่ายพระรามและฝ่ายทศกัณฐ์ใช้มากที่สุดคือการใช้เวทย์มนตร์หรือคาถาอาคม

เรื่องที่ห้าเป็นผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “รส” ในวรรณคดีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระรามโดยผลงานวิจัยดังกล่าวเป็นของภาวิณี โชติมณี (2543) เรื่อง **วิเคราะห์วีรรสในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่** ผลการศึกษาพบว่าแม้วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามเกียรติ์จะเป็นวรรณกรรมที่มีต้นเค้ามาจากอินเดียที่มีการดำเนินเรื่องเต็มไปด้วยอิทธิทธิปาฏิหาริย์ แต่เมื่อวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย กวีได้ปรับเปลี่ยนบรรยากาศและการดำเนินเรื่องรวมทั้งบทบาทและลักษณะนิสัยของตัวละครให้เข้ากับค่านิยมของคนไทย โดยในส่วนของวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงถึงวีรสนั้น พบว่าวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 นั้นประกอบไปด้วยวีรสด้านธรรมวีระหรือความมุ่งมั่นในการต่อสู้โดดเด่นมากที่สุด รองลงมาคือวีรสด้านธรรมวีระหรือความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ ส่วนวีรสนที่ไม่ปรากฏอยู่เลยคือทานวีระหรือความมุ่งมั่นในการเสียสละ ลักษณะของวีรรสแต่ละด้านพบว่า ธรรมวีระจะมีความหลากหลายในการทำหน้าที่มากกว่าธรรมวีระคือตัวละครจะมีความมุ่งมั่นในการทำหน้าที่ในฐานะต่าง ๆ รวมทั้งจะมีพฤติกรรมที่หลากหลายน่าสนใจในขณะที่ธรรมวีระจะมีลักษณะพฤติกรรมการรบที่ค่อนข้างจะตายตัว

ผลงานวิจัยเรื่องที่หกคือผลงานวิจัยของ นิยะดา เหล่าสุนทร (2548) เรื่อง **พระรามชาดก: การปรับเปลี่ยนจากวรรณกรรมลายลักษณ์มาเป็นวรรณกรรมอัตลักษณ์ของชาวลาว** ซึ่งผลการวิจัยชี้ชัดว่าในเนื้อหาของพระรามชาดกเป็นแหล่งรวมวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวลาว ดังนั้นการใช้วรรณกรรมเรื่องนี้เทศนาจึงทำให้สามารถแทรกสุภาษิต คำคม ผญา รวมทั้งตำนานของภูมิสถานมากมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องนี้โดยนิยะดาได้ความคิดเห็นว่าหากเทียบวรรณกรรมเรื่องพระรามของชาติต่าง ๆ แล้วพระรามชาดกของลาวอาจถือได้ว่าสามารถปรับเปลี่ยนจากต้นเรื่องให้มาเป็นวรรณกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของลาวอย่างโดดเด่นและชัดเจนมากที่สุดเรื่องหนึ่ง

เรื่องที่เจ็ดได้แก่ผลงานวิจัยของ วุฒินันท์ ชัยศรี (2554) เรื่อง **พรหมจักร: การศึกษารามเกียรติ์ฉบับล้านนาในฐานะวรรณคดีชาดก** ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร มีรูปแบบการประพันธ์คล้ายคลึงกับรูปแบบในอรรถกถาชาดก และปัญญาสชาดกกล่าวคือ มีปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ และสโมธาน ลักษณะสำคัญที่ปรากฏในเรื่องของพรหมจักรคือการแทรกความเชื่อเรื่องบุญกรรมทำให้เรื่องราวดำเนินไปภายใต้กฎแห่งกรรมอันถือเป็นแนวคิดสำคัญเพื่อใช้สั่งสอนผู้ฟังและผู้อ่านให้ตั้งมั่นในศีลธรรม แนวคิดดังกล่าวแสดงผ่านตัวละครซึ่งได้ก่อกรรมและต้องรับผลกรรมที่ตนเองก่อขึ้น ไม่มีใครหลุดพ้นจากกฎแห่งกรรมได้ ความเชื่อเรื่องบุญกรรมที่ปรากฏในเรื่องจึงเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้ฟังและผู้อ่านตระหนักในการทำความดี ลักษณะตัวละครพระโพธิสัตว์ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะของวรรณกรรมชาดกมากขึ้น จากเดิมที่พระรามเป็นนักรบผู้กล้าหาญก็เปลี่ยนมาเน้นเรื่องการบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลुพระสัพพัญญุตญาณ มีการหลีกเลี่ยงบางตอนที่พระโพธิสัตว์ต้องฆ่าตัวละครหรือต้องก่อกรรม ลักษณะตัวละครที่เป็นอุดมคติมีจริยวัตรอันดีงามนี้เป็นแบบอย่างให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาและนำพระจริยวัตรของพระโพธิสัตว์ไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

งานวิจัยเรื่องที่แปดที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของ สมัย วรรณอุตร (2557) เรื่อง **พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง** ผลการศึกษาพบว่าวรรณนิทานพระรามเรื่องพระลักพระลามมีขนบวรรณกรรมที่ทำให้ทราบว่าเป็นวรรณกรรมที่เกิดจาก “รสนิยมทางวรรณศิลป์” ของลาวอย่างแท้จริง แม้ว่าจะรับอิทธิพลมาจากรามายณะหรือวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องอื่น ๆ ก็ตาม แต่ทว่าผู้แต่งก็ได้พยายามรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของลาวเอาไว้ได้อย่างน่าสนใจ องค์ประกอบของวรรณกรรมมีการดำเนินเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกันกับองค์ประกอบของอรรถกถาชาดกและมีการเพิ่มองค์ประกอบประกอบอื่น ๆ เข้ามาในตอนท้าย โครงเรื่องมีลักษณะเป็นแนวนิทานคติธรรมตัวละครทั้งฝ่ายดีและฝ่ายร้ายมีลักษณะหรือพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกันแบบคู่ตรงกันข้ามเป็นส่วนมาก ฉาก/สถานที่ที่ปรากฏในตัวบทแสดงให้เห็นถึงฉากธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองและเกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์ ด้านวรรณศิลป์พบว่าภาษาวรรณศิลป์มีการสรรคำมีการใช้คำซ้อนเพื่อเป็นการเน้นความ มีการเล่นคำและเล่นอักษรทำให้เกิดความไพเราะด้านเสียงและมีความหมายที่ลึกซึ้ง มีการใช้คำศัพท์ลาวโบราณและมีการใช้ภาพพจน์ที่ทำให้เกิดภาพขึ้นในใจของผู้อ่านหรือทำให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจมากขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำธรรมดา

ในส่วนของการนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ความเป็นลาวนั้นจากการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางชนชั้นมีโครงสร้างชนชั้นแบบลาวโบราณในยุคอาณาจักรล้านช้าง ส่วนอัต

ลักษณะทางชาติพันธุ์พบว่ามีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์ข่า และชาติพันธุ์เขมร นอกจากนั้นยังมีการนำเสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ชาติพันธุ์ลาวมีเหนือชาติพันธุ์อื่น ในด้านอัตลักษณ์ทางการเมืองการปกครองพบว่าในตัวของพระลัก พระลามปรากฏรูปแบบการเมืองการปกครองแบบอาณานิคมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองการปกครองที่โดดเด่นในอดีตของลาว อัตลักษณ์ทางศาสนาพบว่ามีการชี้ให้เห็นถึงการผสมผสานกันอย่างลึกซึ้งระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ด้านอัตลักษณ์ทางเพศสภาพพบว่ามีความเหมือนกันและความต่างกันตามสถานะของเพศ ความเหมือนกัน เช่นความกตัญญูกตเวทีความซื่อสัตย์เป็นต้น ส่วนความแตกต่างเช่นเพศชายมีความหยิ่งในศักดิ์ศรีและเพศหญิงมีการให้ความสำคัญกับการมีวิชาความรู้ และความสามัคคีในครอบครัว เป็นต้นด้านการนำเสนอภาพแทนทางนิเวศวัฒนธรรมสังคมกลุ่มน้ำโขงพบว่าผู้คนในสังคมกลุ่มน้ำโขงให้ความสำคัญกับเครือญาติและความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในกลุ่มน้ำโขงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งทั้งที่อยู่เหนือโลก บนโลก และใต้โลก

1.5 งานวิจัยที่ศึกษาตัวละครพระราม ผู้วิจัยพบว่าผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาเฉพาะตัวละครพระรามนั้นมีจำนวนสองเรื่องโดยงานวิจัยเล่มแรกที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ ผลงานวิจัยของสุทัศน์ ศรีดาเดช (2540) เรื่อง **ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์** ผลการศึกษาพบว่าพระรามเป็นตัวละครฝ่ายธรรมะที่มีบุญญาธิการพิเศษกว่าผู้อื่นในชนชั้นเดียวกันและทุกชนชั้นแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมที่พระรามจะอยู่ในสถานะของผู้นำ แต่รามเกียรติ์ได้ให้พระรามในบางด้านมีวิถีชีวิตอย่างปฤชนสามัญซึ่งเป็นสัมพันธ์ภาพที่สอดคล้องกับกลุ่มชนในสังคม ดังนั้นพระนารายณ์ในร่างของพระรามที่อวตารลงมาปราบยักษ์สามารถนำมาพิจารณากับศาสตร์ภาวะผู้นำได้อย่างสอดคล้องกันและให้คติแนวคิดกับผู้นำที่เห็นคุณค่าความดีงามจากภาพพระรามได้เป็นอย่างดี ผลงานวิจัยเรื่องต่อมาคืองานวิจัยเรื่อง **บทบาทความเป็นผู้นำของพระรามในรามเกียรติ์** ของ พรรณี กัมมสุทธิ (2544) ผลการศึกษาพบว่าการเกิดภาวะการณ์การเป็นผู้นำของพระรามนั้นมีลักษณะของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ตามทฤษฎีมหาบุรุษซึ่งเป็นลักษณะที่พิเศษเหนือกว่าบุคคลคนทั่วไปเรียกว่าผู้มีบุญญาธิการ นอกจากนี้ในการสร้างภาวะความเป็นผู้นำของพระรามนั้นอาศัยอำนาจ 2 ประเภท คืออำนาจตามธรรมเนียมประเพณีและอำนาจบารมีเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมอำนาจการปกครองให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเชื่อฟังและเต็มใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้บทบาทที่สมาชิกในสังคมคาดหวังต่อพระรามอีกอย่างหนึ่งก็คือบทบาทตามสถานภาพทางสังคมและบทบาทตามสถานภาพทางการเมือง สุดท้ายบทบาทความเป็นผู้นำและความสามารถของพระรามที่ พรรณี สังเคราะห์ได้ก็คือบทบาทความ

เป็นผู้นำและความสามารถในการปกครอง บทบาทความเป็นผู้นำและความสามารถในการบริหาร และบทบาทความเป็นผู้นำและความสามารถด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมและสังคม จากการสำรวจเอกสารงานและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ทั้งจากวรรณกรรมและจากสังคม พบว่า งานวิจัยดังกล่าวมีผู้ให้ความสนใจในการศึกษาพอสมควรซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยจำแนกออกเป็นสองหัวข้อ คือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์จากสังคม

2.1 งานวิจัยที่ศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรม จากการสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่า มีงานวิจัยจำนวนหลายเล่มที่ทำการศึกษาดัชนีบทของวรรณกรรมด้วยแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมได้แก่นวนิยาย นิทาน บันทึกที่กการเดินทาง เรื่องเล่า และวรรณกรรมเพลง โดยผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาผลงานวิจัยของสาทิติ แทนบุญ (2542) เรื่อง **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหมสมพัตสร (นายมี)** ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ด้านศิลปะการประพันธ์ของหมื่นพรหมสมพัตสรหรือนายมีนั้นมีการดำเนินเรื่องโดยใช้เวลาและลำดับของสถานที่เป็นแกนในการดำเนินเรื่อง บางตอนแต่งเป็นกลบทมธุรสวาที ขบขันในการพรรณนามีการพรรณนาในสิ่งที่กวีพบเห็น มีการพรรณนาเปรียบความทุกข์ของตนกับความทุกข์ของคู่พระนางในวรรณคดี ด้านทัศนะกวีได้แสดงทัศนะไว้ 3 ลักษณะ คือ ทัศนะต่อชีวิตโลก และสังคม ทัศนะต่อชีวิตมีการเน้นเรื่องความรักและความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง นอกจากนี้ ทัศนะของหมื่นพรหมสมพัตสรหรือนายมี มีการแสดงถึงการวิจารณ์พระและสตรีด้วย

ผลงานวิจัยเรื่องต่อมาที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของ สุกัญญา เชาวน์ทิพย์ (2549) เรื่อง **อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของ มาลา คำจันทร์** ผลการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ มีทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านค่านิยม การสักหมึกดำ ด้านความเชื่อ ด้านประเพณี ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนั้นยัง พบว่า นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่นล้านนาโดยเฉพาะ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวล้านนาได้อย่างชัดเจน ด้วยวิธีการจำลองเหตุการณ์ในเรื่องให้เหมือนที่ปรากฏในชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและเห็นภาพชีวิตของชาวล้านนาผ่านตัวละครในนวนิยายที่มีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด อีกทั้งคำพูดของตัวละครที่เป็นภาษาล้านนาจึงมีผลทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีอีกทั้งอัตลักษณ์บางอย่างของชาวล้านนาที่กำลังถูกเปลี่ยนแปลง

ไป โดยพบว่าเมื่อ มาลา ไม่เห็นด้วยกับอัตลักษณ์ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปก็จะมีกลวิธีการสื่อสารโดยการประกอบสร้างตัวละครให้เป็นตัวแทนของความไม่พอใจกับการเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์นั้น นอกจากนี้ยังพบว่า มาลา ยังได้ใช้กลวิธีเดียวกันในการสื่อสารถึงความต้องการให้อัตลักษณ์บางอย่างของคนล้านนาให้คงอยู่ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้นวนิยายของ มาลา คำจันทร์ เป็นนวนิยายที่นำเสนออัตลักษณ์ของชาวล้านนาในแง่บวกมากกว่าแง่ลบ

นอกจากนี้การศึกษาผลงานวิจัย เรื่อง **อัตลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่ อำเภอมะอาย จังหวัดเชียงใหม่** ของพงษ์ศักดิ์ คนขยัน (2552) ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางสังคมที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่มากที่สุดคือ ความเชื่อเรื่องผีและเทวดา เนื่องจากเป็นความเชื่อที่คนไทใหญ่นับถือสืบต่อกันเรื่อยมา รองลงมาคือเรื่องคติสอนใจ ความเชื่อและพิธีกรรมวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ส่วนอัตลักษณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือเรื่องการเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของนิทานไทใหญ่มีการให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นอย่างมากยิ่ง ดังนั้นนิทานไทใหญ่จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ให้คงอยู่ต่อไป

ผลงานวิจัยเรื่องที่ดีที่สุดที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ งานวิจัยของ อนัญญา วารีสอาด (2553) เรื่อง **อัตลักษณ์กับบริบทในสังคมนิยายโรมานซ์แนวข้ามภพชาติของไทย** ผลการศึกษา พบว่า บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของตัวละครในนวนิยายโรมานซ์ของไทย โดยจะเน้นเรื่องราวของความรักที่มีความแตกต่างทางด้านชนชั้น เพศสถานะและชาติพันธุ์ ก่อให้เกิดอุปสรรคเรื่องความรักของตัวละครเป็นสำคัญ เมื่อข้ามเวลามาสู่ยุคปัจจุบันที่เน้นในด้านทุนนิยมและประชาธิปไตย ความกดดันทางด้านชนชั้นถูกคลายตัวลง จนทำให้ตัวละครสมหวังในความรักที่มีความแตกต่างกันได้ อีกทั้งนวนิยายแนวโรมานซ์แนวข้ามภพชาติยังเป็นวรรณกรรมที่เผยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมตลอดจนความตึงเครียดในสังคมแง่มุมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาผ่านอัตลักษณ์และชะตากรรมความรักของตัวละครได้อย่างแนบเนียน

ผลงานวิจัยเรื่องที่ได้แก่ผลงานวิจัยเรื่อง **นิยายรักออนไลน์: การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศวิถีของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะของนฤมล ขาวนวล (2555)** ผลการศึกษาพบว่า นิยายออนไลน์สร้างภาพแทนความเป็นหญิงอยู่ 3 ลักษณะ กล่าวคือ ภาพแทนผู้หญิงในอุดมคติ ภาพแทนผู้หญิงที่ยอมรับการกดขี่ทางเพศ และภาพแทนผู้หญิงที่พยายามออกนอกกรอบทางสังคม ส่วนใหญ่ยังมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนไหว ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ในด้านมายาคติทางเพศวิถีมีการสะท้อนให้เห็นถึงสังคมปิตาธิปไตย คือ ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจผู้ชายซึ่งทำให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ อีกทั้งผู้หญิงจะแสดงออกใน

บทบาทแม่และเมียที่ดี นอกจากนั้นผลการศึกษาคั้งนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการเขียนวรรณกรรมที่มีแนวคิดเรื่องการกดขี่ผู้หญิงไม่ได้เป็นผลมาจากสังคมปิตาธิปไตยแต่อย่างเดียว แต่มาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและแรงจูงใจจากค่าต้นฉบับที่ทำให้ผู้เขียนยังคงสืบทอดการเขียนนิยายแนวนี้อยู่

ผลงานวิจัยเรื่องที่หกและผลงานวิจัยเรื่องที่เจ็ดที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิต ผลงานวิจัยทั้งสองเรื่องได้แก่ผลงานของ วิริยา วิฑูรย์สนธิ์ศิลป์ (2548) เรื่อง **การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในหนังสือบันทึกการเดินทาง** และผลงานวิจัยเรื่อง **การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน: กรณีศึกษาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล** สรุปผลได้ดังนี้ จากการศึกษาวิริยา พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือบันทึกการเดินทางนั้นมีการนิยามตนเองโดยสร้างความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง “เรา” กับ “เขา” เพื่อนำไปสู่การตีความด้วยภาพตัวแทนให้กับชาติตะวันตกและชาติอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนกับอำนาจในการนิยามความหมายหรือการประกอบสร้างความเป็นจริงผ่านภาษาของผู้เล่าเรื่อง โดยการประกอบสร้างความหมายที่เป็นภาพแทนของความเป็นอื่นมีทั้งหมด 3 ชุด กล่าวคือ 1.ประกอบสร้างความหมายให้ “ชาติอื่น” ว่าล้าหลังและล้าสมัยเป็นภาพแทนของอดีต 2.ประกอบสร้างความหมายให้ “ชาติตะวันตก” ยิ่งใหญ่มีความเจริญรุ่งเรืองกว่าสังคมไทยจนนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ให้สังคมไทยดูล้าหลังและปรารถนาจะเหมือนกับตะวันตก และ 3.ประกอบสร้างความหมายแบบผสมผสานเป็นการเทียบเคียงความล้าสมัยกับความทันสมัย ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการสร้างอัตลักษณ์ของชนชั้นกลางไทยอยู่ในลักษณะก้ำกึ่งระหว่างความปรารถนาในความทันสมัยแบบตะวันตกแต่ยังอยากย้อนคืนสู่ความสวยงามแบบอดีต

สำหรับผลการศึกษาของดาราพรพบว่าการประกอบสร้างอัตลักษณ์เนื้อหา งานเขียนของเสกสรรค์จำแนกได้ห้ากลุ่ม คือ 1) ประวัติเรื่องราวชีวิตของตนเอง 2) บันทึกการเดินทางและการใช้ชีวิตกลางแจ้ง 3) ทศณะต่อประเด็นต่าง ๆ 4) การทบทวนวิเคราะห์และอธิบายตนเอง และ 5) ประเด็นชีวิตปรัชญาและจิตวิญญาณ นอกจากนั้นยัง พบว่า อัตลักษณ์ของเสกสรรค์จะปรากฏในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งวัยเด็ก วัยหนุ่ม วัยกลางคนและวัยชรา นอกจากนี้กลวิธีที่ใช้ในการประกอบสร้างอัตลักษณ์อันได้แก่ การใช้องค์ประกอบวรรณกรรม การใช้ภาษา การใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ การสร้างคู่ตรงข้าม รวมถึงการอธิบายและให้เหตุผล กลวิธีทั้งหมดพบว่า มีบทบาททำให้การนำเสนอเรื่องเป็นไปอย่างมีระบบและรอบด้าน ตลอดจนเน้นย้ำเรื่องอัตลักษณ์ให้เด่นชัดและป้องกันไม่ให้เกิดภาพเชิงลบแก่เสกสรรค์ อันจะนำไปสู่การรับรู้และยอมรับอัตลักษณ์ของเสกสรรค์ได้อย่างไม่มีข้อแม้

ผลงานวิจัยเรื่องที่แปดและเรื่องที่เก้าเป็นผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาอัตลักษณ์จากวรรณกรรมเพลง ได้แก่ ผลงานวิจัยเรื่อง **หน้าที่และอัตลักษณ์ของเพลงละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศช่วงหลังข่าวภาคค่ำในปี พ.ศ.2542** ของมนทกานติ ชีรนันทวัฒน์ (2544) และผลงานวิจัยเรื่อง **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์** ของจักรี ศรีมุงคุณ (2547) สรุปผลได้ดังนี้ จากการศึกษามนทกานติ พบว่า เพลงละครโทรทัศน์มีหน้าที่เล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายถึงเนื้อหาของละครโทรทัศน์ มีส่วนช่วยเสริมสร้างอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครตลอดจนช่วยเสริมให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวของละครและเป็นการประชาสัมพันธ์ละคร ทำให้ผู้ชมรู้สึกอยากดูละครมากขึ้น อัตลักษณ์ของเพลงละครโทรทัศน์ ได้แก่ เพลงละครโทรทัศน์มีการเล่าเรื่องที่สื่อความหมายถึงเนื้อหา และเรื่องราวของละครโทรทัศน์ทั้งที่เป็นความหมายเปิดเผยและความหมายแฝงเร้น ทำนอง จังหวะและอารมณ์ของเพลงละครโทรทัศน์จะสัมพันธ์กับอารมณ์โดยรวมของละครโทรทัศน์

ส่วนผลงานวิจัยของจักรีจากการศึกษา พบว่า ในด้านเนื้อหาของเพลง พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ ได้มุ่งเสนอเกี่ยวกับสภาพชีวิตของชาวนา กรรมกรผู้ใช้แรงงาน วีรชนที่ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ผู้ที่ยึดอาชีพขายบริการ ด้านแนวคิดพบว่ามี การนำเสนอแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ ในเรื่องความรัก อุทิศการณ ปรัชญาชีวิต การดำเนินชีวิตในสังคม การเมืองการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ชาวนา กรรมกรผู้ใช้แรงงาน ผู้หญิงที่มีอาชีพขายบริการและการศึกษา ด้านศิลปะในการประพันธ์เพลงพบว่าเนื้อหาของเพลงได้แสดงให้เห็นความรู้ความสามารถที่เป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ คือสร้างสรรค์ทำนองเพลงให้แปลกใหม่ มีการเลือกถ้อยคำต่าง ๆ เช่น คำแสดงอารมณ์ และการใช้คำภาษาถิ่น ด้านการใช้ศิลปะการเรียบเรียงถ้อยคำพบว่าพงศ์สิทธิ์ คัมภีร์ มีการใช้คำซ้ำ การเล่นคำ การหลกคำ รวมถึงการใช้โวหารต่าง ๆ เพื่อให้บทเพลงเกิดความไพเราะ ด้านกลวิธีในการนำเสนอมีการนำเสนอผ่านตัวอย่าง อุทาหรณ์ ผ่านความคิด ผ่านการแต่งเป็นเรื่องสั้น และการบอกเล่าอย่างตรงไปตรงมา

2.2 งานวิจัยที่ศึกษาอัตลักษณ์จากสังคม งานวิจัยเรื่องแรกที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คืองานวิจัยของ ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์ (2543) เรื่องการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์กรณีศึกษาเมืองประวัติศาสตร์พิมาย ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสถานะของเมืองพิมายไปสู่การเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ทำให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดการและควบคุมเมือง เพื่อบริการนักท่องเที่ยวและเพื่อเป็นการแสดงถึงอารยธรรมที่มีมาในอดีตส่งผลดีต่อคนในพื้นที่ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคม คนพิมายได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างชัดเจน ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องเล่า และ

ความทรงจำในอดีตต่อภูมิสำเนาของพินัยมีการเปลี่ยนแปลงไป สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากประวัติศาสตร์และโบราณคดีของรัฐได้สร้างประวัติศาสตร์และความหมายใหม่ให้กับปราสาทหินพินาย เมื่อเกิดความหมายใหม่ทางประวัติศาสตร์จึงเกิดการตีความตามวิธีคิดแบบท้องถิ่น ก่อให้เกิดระบบความเชื่อและพิธีกรรมที่ประกอบสร้างขึ้นใหม่ เป็นการสร้างความหมายและความเข้าใจใหม่ที่ต่างไปจากการรับรู้ของท้องถิ่นเดิมซึ่งรัฐเป็นผู้สร้าง ทำให้เกิดสำนึกในอัตลักษณ์ของท้องถิ่นใหม่ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างแนวคิดจากรัฐและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลงานวิจัยเรื่องที่สองที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยเรื่อง **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่** ของวันดี สันติวุฒิมณี (2545) ผลการศึกษาพบว่า พ.ศ. 2501-2539 ชาวไทใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลานี้มีเนื้อหาต่อต้านกับอำนาจรัฐพม่าโดยตรง เช่น บทเพลงการเมืองที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลพม่า ตำราเรียนภาษาไทใหญ่ที่ห้ามสอนในเขตอำนาจรัฐพม่า สัญลักษณ์รูปธงชาติเพื่อสร้างสำนึกเรื่องความเป็นชาติและการกู้ชาติ รวมไปถึงการพยายามที่จะปฏิเสธอิทธิพลของวัฒนธรรมพม่าในหลายรูปแบบ เช่น การตัดชายขึ้นของนางรำลีเกไทใหญ่เพื่อไม่ให้เหมือนกับนางรำลีเกพม่า เป็นต้น แต่หลังจากกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่อยู่ภายใต้การนำของขุนล่าประกาศวางอาวุธ ในปี พ.ศ. 2539 ทำให้การสร้างอัตลักษณ์ต่อต้านอำนาจพม่าลดลง ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการดำรงชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

ผลงานวิจัยเรื่องที่สามคือผลงานวิจัยของ เสกสรรค์ สรรสพิสุทธิ์ (2546) เรื่อง **อัตลักษณ์ของไทลื้อ การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่** ผลการศึกษาพบว่า ระบบความคิดความเชื่อและระบบคุณค่าด้านประเพณีต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของชาวไทลื้อมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับระบบการผลิต การบริโภค และการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สิ่งที่ป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อที่มีความโดดเด่นและเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างรูปแบบของสังคมให้มันคงนั้นเกิดจากพื้นฐานและวิถีชีวิตที่ดี มีความสมดุลภายใต้สภาพแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนไทลื้อ เช่น อัตลักษณ์ที่มีความสำนึกในความเป็นไทลื้อร่วมกันทั้งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรมรูปธรรม อาทิ การแต่งกาย อาหาร และภาษา เป็นต้น ส่วนนามธรรมได้แก่ ระบบและวิถีคิดตามกรอบขนบธรรมเนียมและประเพณีของชุมชนรวมถึงความเชื่อด้านต่าง ๆ ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือสืบต่อกันมาในชุมชน นอกจากนั้นภายในชุมชนยังมีความพยายามนำเอาฐาน

ความเชื่อในอัตลักษณ์เดิมที่กำลังจะสูญหายไปใช้กับสิ่งใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมของตนรวมไปถึงการพยายามสร้างอัตลักษณ์ใหม่มาทดแทนอัตลักษณ์ที่กำลังสูญหาย

ผลงานวิจัยเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ ผลงานวิจัยของกาญจนา สุวรรณศิลป์ และคณะ (2546) เรื่อง การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) กรณีศึกษาบ้านสระพัฒนา อำเภอกำแพงสน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ที่ยังคงอยู่ในชุมชนอันได้แก่ การแต่งกาย ความเชื่อเกี่ยวกับผี ที่ยังคงสืบต่อเป็นอัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมมาจนถึงปัจจุบันนั้นมูลเหตุสำคัญเพราะวิถีการเลี้ยงดูบุตรหลานของชาวไทยทรงดำมีการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมผ่านประเพณี อีกทั้งยังมีการปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้บุตรหลานได้เห็นและมีการสืบทอดพิธีกรรมสำคัญของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่วนอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้างเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสังคมปัจจุบัน มีสาเหตุสำคัญมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมไปถึงการได้รับการศึกษา สภาพเศรษฐกิจ ผลจากการเมืองการปกครองและการรับวัฒนธรรมอื่นของชาวไทยทรงดำในชุมชน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัตจากวรรณกรรมและสังคม ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัตทั้งพลวัตจากวรรณกรรมและพลวัตจากสังคมทำให้ทราบว่าแนวทางการศึกษาวรรณกรรมและสังคมตามแนวคิดทฤษฎีพลวัตนั้นมีผู้ให้ความสนใจศึกษาพอสมควรโดยผู้วิจัยได้คัดเลือกและนำมาศึกษา โดยจำแนกเป็นสองกลุ่มดังนี้ คือ งานวิจัยที่ศึกษาพลวัตจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่ศึกษาพลวัตจากสังคม ดังนี้

3.1 งานวิจัยที่ศึกษาพลวัตจากวรรณกรรม งานวิจัยเรื่องแรกที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา คือ ผลงานวิจัยเรื่อง **บริบททางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมเกาหลีที่ปรากฏในละครซีรีส์เกาหลี เรื่อง สะดุดรักที่ปักใจ Full House** ของ ไดโน้นทิดา ดอกแก้ว (2551) ผลการศึกษาพบว่าในตัวบทของละครสะดุดรักที่ปักใจ (Full House) มีการนำเสนอบริบททางสังคมที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่ เรื่องของการการแบ่งชนชั้น การอยู่ก่อนการแต่งงานของวัยรุ่นเกาหลี และการอาศัยอยู่ร่วมกันของครอบครัวชาวเกาหลีใน 2 รุ่น ส่วนบริบททางวัฒนธรรมที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด ได้แก่ อาหาร เครื่องอุปโภค เครื่องประดับ เครื่องแต่งกายโดยมีตัวละครหลักเป็นผู้สะท้อนบริบททางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ จุดเด่นของการบริโภคละครซีรีส์เกาหลีของผู้ชมในประเทศไทยมาจากเนื้อหาของบทละครที่มีความใกล้เคียงกับวิถีชีวิตวัยรุ่นไทยโดยเฉพาะลักษณะเด่นของตัวละครหลักรวมถึงบทบาทการแสดงที่สะท้อนบริบททางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมเกาหลีเสมือนจริง นอกจากนี้ยังพบว่าเวลาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการรับชมแต่อย่างใด เนื่องจากผู้ชมส่วนใหญ่รับชมละครซีรีส์จากแผ่นซีดีเป็นหลัก นอกจากนี้

ผลการวิจัยของนันทิดายังทำให้ทราบว่าละครซีรีส์เกาหลียังถือได้ว่าเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแทนของประเทศเกาหลี โดยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความเป็นเกาหลีในรูปแบบต่าง ๆ สู่นายตาผู้ชมในประเทศไทยอย่างแท้จริง และเพื่อต้องการสร้างกระแสและก่อให้เกิดการยอมรับ จึงมีการผลิตและนำเข้าละครซีรีส์เกาหลีในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนันทิดาเชื่อว่าเป็นการครอบงำทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่น่ากังวลผลต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย

งานวิจัยเรื่องต่อมาที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยเรื่อง **พลวัตของสำนวน สุภาษิตไทยในยุควัฒนธรรมไทยร่วมสมัย** ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สำนวนสุภาษิตไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงเริ่มมาจากการที่ภาครัฐต้องการเปลี่ยนสำนวนไทย “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” เป็น “รักวัวให้ผูก รักลูกให้กอด” เป็นผลให้คนในสังคมออนไลน์สร้างกระแสดัดแปลงสำนวนสุภาษิตไทยในทวิตเตอร์ภายใต้ “#เปลี่ยนสุภาษิตเพื่อสังคมที่ดีขึ้น” โดยวิธีการตัดคำ เพิ่มเติมคำ หรือสร้างประโยคต่อท้ายสำนวนเดิม เพื่อใช้ล้อเลียนเสียดสีการเมือง สังคม และนักแสดง ส่วนสำนวนสุภาษิตไทยที่ถูกดัดแปลงแม้จะมีเนื้อหาโดยภาพรวมเพื่อสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้อ่านเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่หากพิจารณาบริบททางสังคมก็จะพบว่า สำนวนสุภาษิตไทยดังกล่าวได้สะท้อนวัฒนธรรมสมัยนิยมไว้หลายประการ ดังเช่น ด้านการบริโภค นิยม ด้านเพศวิถีทางเลือกที่เปลี่ยนไปตามความหลากหลายทางเพศ ด้านการบูชาความงาม ด้านความนิยมวัฒนธรรมข้ามชาติ ด้านความนิยมในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นกระแสการเล่นสนุกกับภาษาในช่วงเวลาสั้น ๆ ที่ไม่อาจทำให้ความหมายดั้งเดิมของสุภาษิตสำนวนไทยต้องเปลี่ยนไปก็ตาม แต่ได้สะท้อนให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่สามารถนำวัฒนธรรมสมัยนิยมที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์มาประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมทางภาษาได้อย่างสร้างสรรค์

สุดท้ายคือการศึกษาผลงานวิจัยของ ทนงค์ จันทมาตย์ และคณะ (2561) เรื่อง **ภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนึกเชิงนิเวศในนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ.2475-2556** ผลการศึกษาพบว่าภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนึกเชิงนิเวศในนวนิยายไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2475-2503 นวนิยายไทยได้นำเสนอสำนึกแห่งการพึ่งพาธรรมชาติและการนอบน้อมต่อธรรมชาติ ระยะที่สองระหว่าง พ.ศ. 2504-2519 นวนิยายไทยนำเสนอให้เห็นว่าธรรมชาติ คือทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ระยะที่สามระหว่าง พ.ศ. 2520-2534 นวนิยายไทยนำเสนอผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งสร้างสรรค์นวนิยายเพื่อสร้างสำนึกเชิงนิเวศให้มีความตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ ระยะที่

สี่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2535–2556 นวนิยายได้พยายามนำเสนอให้เห็นว่าทุนนิยมและการพัฒนา คือ ปัญหาสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม และการนำเสนอแนวคิดในการฟื้นฟูวิกฤตสิ่งแวดล้อม

3.2 งานวิจัยที่ศึกษาพลวัตจากสังคม เริ่มต้นด้วยผลงานวิจัยของ เอกรินทร์ ต่วนศิริ (2553) เรื่อง **การเมืองแห่งอัตลักษณ์: ความหลากหลายและพลวัตของ “มลายูมุสลิมปัตตานี”** จากผลการศึกษา พบว่า ความหลากหลายทางด้านความคิดในมิติทางด้านศาสนาและแนวทางปฏิบัติ ไม่ได้เป็นปัญหนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งข้อค้นพบที่สำคัญพื้นที่ก็คือ หลายชุมชนมีความแตกแยกจริงแต่ก็ไม่ใช่สาเหตุที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ปัจจุบันความขัดแย้งทางด้านความคิดของกลุ่ม คณะเก่า คณะใหม่ ได้ลดน้อยลงเป็นลำดับ อันเนื่องมาจากชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มผู้ก่อการไม่สงบ และนโยบายบางส่วนของรัฐที่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตของชุมชนและนำไปสู่การต่อต้าน ทำให้ผู้นำของกลุ่ม “คณะเก่า” และ “คณะใหม่” ได้หันมาร่วมมือในการแก้ไขปัญหที่ตระหนักร่วมกันมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะรักษาอัตลักษณ์มลายูมุสลิมและการดำเนินชีวิตแบบวิถีอิสลาม

อนึ่งผู้วิจัยพบว่าผลงานวิจัยของ เอกรินทร์ มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาภรณ์ อุกฤษณ์ (2554) เรื่อง **พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์อารมณ์ของชาวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่** ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเกาะลันตาเป็นแหล่งอพยพหลบภัยทางธรรมชาติและทางการเมืองของผู้คนหลายกลุ่มชาติพันธุ์หลายยุคสมัย เอกสารเก่าของทางราชการได้บันทึกเรื่องราวความไร้ระเบียบที่เกิดจากการเข้ามาพักอาศัยของผู้คนเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้กฎหมายในการจัดระเบียบ ความไร้ระเบียบนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิภาษวิธีซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เกิดสิ่งใหม่ ๆ ระบบใหม่ ๆ ที่ยอมรับได้จนกว่าจะมีความขัดแย้งและสร้างสิ่งใหม่ขึ้นอย่างเป็นพลวัต ข้อมูลจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้แสดงถึงปฏิสัมพันธ์ในลักษณะพิเศษที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยงให้ชาวเกาะลันตาอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การยกลูกให้เป็นลูกบุญธรรมแก่กัน การให้ลูกเป็นเกลอกัน การพึ่งพาหมอดำแยร่วมกัน การแลกเปลี่ยนแบ่งปันเสื้อผ้า อาหารและของใช้จำเป็น การเข้าร่วมงานประเพณีซึ่งกันและกัน การศึกษาในโรงเรียนเดียวกันและการรับวัฒนธรรมต่างกลุ่มเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ตลอดจนสำนึกร่วมในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชาวเกาะลันตา แต่นโยบายรวมชาติให้เป็นหนึ่งเดียวสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามส่งผลให้วัฒนธรรมจากส่วนกลางเข้ามาครอบงำวัฒนธรรมดั้งเดิมทำให้เกิดชนชั้นทางสังคม

ขณะเดียวกันความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างอ้างอัตลักษณ์และพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนสืบมาและยังคงสำนึกรู้ว่าตนเองเป็นชาวเล ชาวจีน ชาวมุสลิม หรือชาวไทย อย่างไรก็ตาม เหตุปัจจัยจากความแตกต่างด้านการศึกษาระดับสูงทางเศรษฐกิจ จำนวนประชากร และการเข้ามาของสื่อวัฒนธรรมในยุคทองเที่ยว รวมทั้งการเข้ามาให้ความช่วยเหลือขององค์กรต่าง ๆ ในยุคหลังภัยพิบัติสึนามิส่งผลต่อพลวัตการปฏิสัมพันธ์และการอ้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวเกาะลันตา แม้โครงการฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมและการจัดระบบนิเวศที่ยั่งยืนหลังภัยพิบัติสึนามิจะส่งเสริมให้ชาวเกาะลันตาเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายชุมชนคนเกาะเดียวกัน มีการสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นศูนย์รวมของชาวเกาะลันตา และบางชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดตั้งเป็นชุมชนเข้มแข็ง แต่โดยภาพรวมสังคมวัฒนธรรมของชาวเกาะลันตาได้ปรับเปลี่ยนไปสู่บริบทใหม่ที่มีลักษณะเป็นปัจเจกมากขึ้น ชาวเกาะลันตาจึงต้องตั้งรับและปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต่อไป

ผลงานวิจัยเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของ อัมพิกา ยะคำ บ่อ (2554) เรื่อง **พลวัตและบทบาทความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านที่บ้านไม้ลุงชน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย** ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านไม้ลุงชนมีพลวัตทั้งในเชิงกายภาพและพิธีกรรม พลวัตในเชิงกายภาพพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งและรูปแบบศาลเจ้าบ้านเพื่อเปิดโอกาสให้เข้าถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ง่ายขึ้นจากที่อยู่ท้ายหมู่บ้านมาอยู่กลางหมู่บ้าน ส่วนพลวัตทางพิธีกรรมประการแรกพบว่าการรับเอาชื่อเจ้าพ่อคำแดงผู้เป็นอารักษ์เมืองเชียงใหม่มารับเป็นชื่อผีอารักษ์ประจำหมู่บ้านของตน ประการที่สองมีการเพิ่มจำนวนพิธีกรรมโดยการรับพิธีกรรมแบบคนไทยภาคเหนือมาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีเกี่ยวกับการบูชาผีอารักษ์ นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของพิธีกรรมเนื่องด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังพบว่าบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมพบว่าผีอารักษ์บ้านถือเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญระดับชุมชนที่มีบทบาทในการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยลื้อในบริบทใหม่ ขนาดเดียวกันก็มีบทบาทในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการให้ความมั่นคงด้านจิตใจแก่ปัจเจกบุคคลในชุมชน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัญญาญะวิทยาจากวรรณกรรม จากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสัญญาญะวิทยาที่ปรากฏในวรรณกรรมพบว่างานวิจัยในกลุ่มดังกล่าวมีปริมาณที่มากพอสมควร นอกจากนี้ยังพบว่าวรรณกรรมที่นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษายังมีความหลากหลายได้แก่ สื่อโฆษณา ละคร รวมไปถึงวรรณกรรมที่

ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา เริ่มต้นด้วยการศึกษาผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาอัตลักษณ์จากสื่อภาพยนตร์โฆษณา โดยงานวิจัยเรื่องแรก ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของ ปุญญา วิเศษสินธุ์ (2554) เรื่อง **การรับรู้และให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในภาพยนตร์โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ของวัยรุ่นในจังหวัดขอนแก่น** ผลการวิจัยพบว่าสัญลักษณ์ในรูปแบบของโฆษณา (Form) คือเครื่องมือที่นำไปสู่ความคุ้นเคยกับตราสินค้าและเสนอถึงบริบทการดื่ม ในส่วนเนื้อหาโฆษณา (Content) พบสัญลักษณ์จากการรับรู้และตีความของวัยรุ่น 7 แนวคิด ได้แก่ ความสำเร็จความเป็นไทย ความเก่งความกล้า มิตรภาพ คุณงามความดี ความอิสระ และความดูดีมีระดับโดยวัยรุ่นมีแนวโน้มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากโฆษณาเพราะแสดงถึงค่านิยมในการดื่มของวัยรุ่นและโฆษณายังผลิตสร้างตอกย้ำความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมด้วยการสร้างความหมายใหม่ให้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ความหมายใหม่นี้ได้เข้าไปแย่งชิงพื้นที่ความหมายทางสุขภาพและทางพุทธศาสนา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีโทษกลับถูกนำเสนอความหมายใหม่จากความหมายลบกลับเปิดให้มีการต่อรองความหมายในเชิงบวกทำให้การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แพร่หลายในสังคมไทย

ผลงานวิจัยเรื่องที่สองที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของภัทรพงศ์ คงวัฒนา (2559) เรื่อง **การศึกษาสัญลักษณ์ความเป็นชายผ่านโฆษณาเครื่องสำอางผู้ชายในจีน** ผลการวิจัยพบว่าเครื่องสำอางสำหรับผู้ชายมีการจูงใจใส่สัญลักษณ์แห่งความเป็นชายตามบทบาททางเพศที่สังคมกำหนด โดยใช้สัญลักษณ์ความเป็นชายให้ตรงข้ามกับความเป็นหญิงพร้อมปิดบังความเป็นหญิงเอาไว้จนนำไปสู่การประกอบสร้างความเป็นชายแบบใหม่ที่สามารถบริโภคเครื่องสำอางได้ไม่ต่างจากเพศหญิงที่ใส่ใจรูปร่างหน้าตา โดยครอบงำผู้บริโภคชายว่าการดูแลผิวพรรณโดยผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ชายนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างไม่รู้ตัว

ผลงานวิจัยเรื่องที่สาม คือ งานวิจัยเรื่อง **การวิเคราะห์สัญลักษณ์ของนักกีฬาในภาพยนตร์โฆษณาไทย** ของพีรณีย์ บุญมา (2560) ผลการศึกษาพบว่าแก่นเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาที่มีตัวเอกเป็นนักกีฬาแต่ละเรื่องมีความแตกต่างกัน เพราะผลิตภัณฑ์ที่ต้องการโฆษณาไม่ได้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน โดยภาพยนตร์โฆษณาแต่ละเรื่องจะมีแก่นเรื่องที่สอดคล้องกับเนื้อหาสารที่ต้องการสื่อไปยังผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อจำแนกลักษณะของแก่นเรื่องออกเป็น 2 แบบ คือ แก่นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณค่าในการใช้งาน และแก่นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณค่าทางด้านอารมณ์ พบว่าจะนำเสนอคุณค่าและประโยชน์การใช้สอยของผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อความหมายถึงคุณค่าทางอารมณ์และมีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณค่าเชิงสังคมของผลิตภัณฑ์เป็นหลัก ในภาพยนตร์โฆษณาแต่ละเรื่องมีการใช้รูปแบบเนื้อหาโฆษณา

มากกว่า 1 รูปแบบโดยแนวความคิดที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดคือการใช้บุคลิกภาพซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ต้องการศึกษาการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ของนักกีฬาในภาพยนตร์โฆษณา กล่าวคือ บุคลิกภาพของบุคคลมีชื่อเสียงที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นตัวแทนในด้านบุคลิกภาพและภาพลักษณ์มาเชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์หรือบริการซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอดความหมายในด้านประโยชน์การใช้งานและด้านคุณค่าทางความรู้สึกและอารมณ์บุคลิกภาพทางกายภาพของนักกีฬาและลักษณะท่าทางในการเล่นกีฬานั้น ๆ ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ต่อการสื่อสารต่อตัวสินค้าและบริการนั้น ๆ ตัวละครหลักในระดับการสื่อความหมายโดยอรรถบ่งชี้ถึงนักกีฬาชายและนักกีฬาหญิงที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในกีฬานั้น ๆ ส่วนในระดับการสื่อความหมายโดยนัยสื่อถึงความแข็งแกร่ง มั่นคง ท้วมเท ความพยายาม ความอดทน ความสำเร็จ ความเป็นที่หนึ่ง มีพลัง ความกล้าหาญ รวมไปถึงความมีเสน่ห์ดึงดูดทางเพศ บุคลิกภาพที่ดีของนักกีฬา เป็นต้น

ผลงานวิจัยเรื่องที่ใช้ซึ่งเป็นผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาลักษณะวิทยาจากสื่อโฆษณาเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยของ ขวัญชีวา ไตรพิริยะ (2561) เรื่องการวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์และการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยในโฆษณาเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษาสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ความเป็นไทยในบริบทของการโฆษณาเพื่อการท่องเที่ยวนั้นถูกประกอบสร้างให้มีความหมายที่หลากหลาย มีความเป็นลูกผสม (Hybrid) และมีความสลับซับซ้อนไปตามบริบทของสังคม ที่เกิดการผสมผสานจากหลากหลาย วัฒนธรรม แต่ยังคงมี “กลิ่นอายของความเป็นไทยแบบดั้งเดิม”

ผลงานการศึกษาวิจัยกลุ่มที่สอง คือ งานวิจัยที่ศึกษาลักษณะวิทยาที่ปรากฏในละครและภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยได้นำมาศึกษาจำนวนสองเรื่อง ได้แก่ผลงานวิจัยเรื่อง ศึกษาสัญลักษณ์ในละครโทรทัศน์ กรณีศึกษา: ละครนาตี ของแพรว ธนิกุล (2560) และผลงานวิจัยเรื่อง การนำเสนอภาพตัวแทนก๊อตซิล่าในภาพยนตร์ฮอลลีวูดกรณีศึกษา: Godzilla 2014 ของณัฐกานต์ รสหวาน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ ในงานวิจัยเรื่อง ศึกษาสัญลักษณ์ในละครโทรทัศน์ กรณีศึกษา: ละครนาตี ของแพรว ธนิกุล สรุปได้ว่าการใช้สัญลักษณ์ในละครนาตีเจ็ดฉากที่เลือกมาศึกษาเป็นสัญลักษณ์ที่คนทั่วไปเข้าใจความหมายได้โดยง่ายเพราะถ้าผู้ชมละครนาตีอย่างต่อเนื่องจะเข้าใจความหมายของแต่ละตอน แต่สัญลักษณ์ที่ให้ความหมายโดยนัยจะเป็นการสื่อความหมายที่เข้าใจค่อนข้างยากเพราะบางสัญลักษณ์ก็เป็นที่ทราบเฉพาะบุคคลจริง ๆ แต่โดยส่วนใหญ่สัญลักษณ์ภายในเรื่องเป็นการให้ความหมายลักษณะคู่ตรงข้ามเช่นโทสะ-อโทสะ คือ ความโกรธย่อมตรงข้ามกับความไม่โกรธ ในส่วนของการเล่าเรื่องในละครนาตีจากการศึกษาพบว่าเป็นการนำความเชื่อเรื่องพญานาคของคนพื้นบ้านภาค

อีสานมาเชื่อมโยงกับคำสอนทางพุทธศาสนาเพื่อสอดแทรกเรื่องบาปและบุญตลอดทั้งเรื่อง รวมถึงโครงเรื่องที่มีการนำคติชนชาวบ้าน นิทานปรัมปรา ตำนานเก่าที่มีหลักมาเชื่อมโยงให้กลมกลืนกันจนเกิดวรรณกรรมที่น่าติดตาม

ส่วนผลงานวิจัยเรื่อง **การนำเสนอภาพตัวแทนก๊อตซิล่าในภาพยนตร์ฮอลลีวูด**

กรณีศึกษา: Godzilla 2014 ของณัฐกานต์ สรุปลผลการศึกษาได้ว่าก๊อตซิล่าในภาพยนตร์ฮอลลีวูดนั้นผู้สร้างตั้งใจให้การปรากฏตัวของก๊อตซิล่าเป็นการปรับสมดุลของธรรมชาติซึ่งในอดีตมีการนำเสนอภาพของก๊อตซิล่าเป็นภาพตัวแทนของระเบิดนิวเคลียร์อันเป็นความทรงจำอันเลวร้ายของประเทศญี่ปุ่น ภาพที่ปรากฏออกมานั้นจึงเป็นก๊อตซิล่าที่มีพลังในการทำลายล้าง นอกจากนั้นในบางภาคมีการนำเสนอก๊อตซิล่าที่ตีแผ่เรื่องของเศรษฐกิจการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นอีกด้วย แต่ในการนำเสนอภาพก๊อตซิล่าในภาพยนตร์ฮอลลีวูดภาคนี้มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตโดยมาในรูปแบบการปรากฏตัวของก๊อตซิล่าด้วยภัยพิบัติสึนามิซึ่งผู้สร้างต้องการให้ผู้ชมได้ตระหนักและรับรู้ถึงความน่ากลัวหรือภัยเงียบนี้และเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าเมื่อเกิดการปรากฏตัวของก๊อตซิล่าขึ้นมนุษย์ที่คิดว่าควบคุมสถานการณ์ทุกอย่างบนโลกได้นั้นอาจทำได้แค่เพียงมองดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นและจากการวิเคราะห์สัญลักษณ์ภาพตัวแทนก๊อตซิล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมาคือการปรากฏตัวของก๊อตซิล่านั้นมาเพื่อความสงบสุขของโลก เป็นการกอบกู้โลกที่ไม่ทั้งความเป็นภาพยนตร์ฮอลลีวูดออกไปแต่มีการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอภาพก๊อตซิล่าที่เป็นพระเอกครองใจคนทั้งเมืองเพราะเมื่อก๊อตซิล่า (ภาพตัวแทนการปรับสมดุลของธรรมชาติ) ได้ต่อสู้ชนะมิวโต (ภาพตัวแทนภัยจากธรรมชาติที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์) นั้นได้ปรับทัศนคติผู้ชมจากในอดีตที่ก๊อตซิล่าเป็นแค่จอมวายร้ายแต่ในภาคนี้กลับมาเป็นผู้กอบกู้โลก ทำให้โลกสงบสุข โดยสื่อสารผ่านภาพยนตร์ฮอลลีวูดอย่างแนบเนียนและลงตัวที่สุด

ผลงานวิจัยกลุ่มสุดท้าย คือ งานวิจัยที่ทำการศึกษาลัทธิวิทยุวิทยุที่ปรากฏในวรรณกรรมรูปแบบต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกและนำมาศึกษาจำนวนสองเรื่อง เรื่องแรก คือ ผลงานวิจัยของ สันติชัย แยมใหม่ (2556) เรื่อง **มายาคติเพศสภาพผ่านสัญลักษณ์ในพิธีในราโรงครู** จากการศึกษาพบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วสัญลักษณ์เหล่านี้จะสื่อความหมายถึงความเป็นชายมากกว่าความเป็นหญิง ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยเกื้อหนุนให้ความเป็นชายสามารถปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์โดดเด่นมากกว่าความเป็นหญิง คือ ปัจจัยทางด้านตำนานการก่อเกิดโนรา ปัจจัยด้านศาสนา และความเชื่อ และปัจจัยทางโครงสร้างของสังคมภาคใต้ส่งผลให้มายาคติของความเป็นชายสามารถยึดครองพื้นที่ทางกายภาพ คือ “พิธีกรรม” พื้นที่ทางสังคมคือ “ระบบเครือญาติ” และพื้นที่ทางความคิดคือคติเกี่ยวกับ “ผี” ในพิธีในราโรงครู ได้เห็นความเป็น

หญิง แต่อย่างไรก็ตามแม้ความเป็นชายจะมีความโดดเด่นเหนือกว่าความเป็นหญิงผ่านมายาคติเพศสภาพที่ยึดครองพื้นที่ในพิธีโนราโรงครูแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเป็นหญิงเหล่านี้จะถูกความเป็นชายเบียดกับออกไป ในทางกลับกันความเป็นหญิงจะถูกวางไว้ในตำแหน่ง “ผู้ตาม” ส่วนความเป็นชายจะเป็น “ผู้นำ” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจะยิ่งทำให้ความเป็นชายสำคัญมากขึ้นซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างอำนาจอย่างระบบสังคม “ปิตาธิปไตย”

เรื่องที่สองได้แก่ผลงานวิจัยเรื่อง **“การศึกษาวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังในเชิงสัญลักษณ์: กรณีศึกษา วัดสุวรรณาราม, วัดทองธรรมชาติ, วัดคงคาราม”** ของ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ (2561) ผลการศึกษาพบว่าจิตรกรรมฝาผนังได้ทำหน้าที่เป็นตัวสร้างระบบสัญลักษณ์ นอกจากนั้นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังยังมีความสัมพันธ์กับลักษณะการวางตัวอุปนิสัยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนั้นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารที่รับรู้ได้จากประสบการณ์ของผู้ชม ซึ่งมีทั้งการสื่อความหมายแบบง่ายและแบบซับซ้อนตามทฤษฎีสัญลักษณ์วิทยา นอกจากนั้นในผลการศึกษาพบว่าจิตรกรรมฝาผนังมีโครงสร้างประกอบของสัญลักษณ์ที่เป็นคู่ตรงกันข้ามในการสื่อสารและการสื่อความหมาย และยังถูกใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้ชมเข้าใจ ส่งผลให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังอย่างแท้จริง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจิตวิทยาจากวรรณกรรม จากการศึกษาพบว่าผลงานการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรมด้วยแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยามีอยู่จำนวนหนึ่งโดยผู้วิจัยได้คัดเลือกเพื่อนำมาศึกษาจำนวนสามเรื่องดังนี้ เรื่องที่หนึ่งคือผลงานของอุไรวรรณ สิงห์ทอง และคณะ (2561) เรื่อง **การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านมีดของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง บ่วงหงส์ ของกึ่งฉัตร** ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมด้านมีดของตัวละครจำนวน 12 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปล่อยให้อารมณ์ครอบงำ 2) ด้านความอ่อนแออ่อนไหวโศกเศร้า 3) ด้านความวิตกกังวล 4) ด้านการพูดจาหยาบคายประชดประชัน 5) ด้านการเย่อหยิ่งถือดีสูงทะนงตัว 6) ด้านการก้าวร้าวรุนแรงดุร้ายโกรธแค้น 7) ด้านความเห็นแก่ตัว 8) ด้านการเก็บกดปิดกั้นความรู้สึก 9) ด้านการแสดงความเกลียดชัง 10) ด้านการใส่ร้ายป้ายสี 11) ด้านการเสแสร้งแกล้งทำ และ 12) ด้านการหลีกเลี่ยงปัญหา โดยพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุมาจากแรงขับภายในและสิ่งเร้าภายนอกประกอบกันรวมทั้งเกิดจากจิตใต้สำนึกที่ทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมด้านมีดออกมา

เรื่องต่อมาคือผลงานวิจัยของ สุพัตรา ประมาณพล (2561) เรื่อง **พฤติกรรมตัวละครในนวนิยาย: การศึกษาเชิงจิตวิเคราะห์** โดย สุพัตรา ได้นำนิยายจำนวน 2 เรื่อง คือ รักในรอยบาป ของ เงามจันทร์ และ การล่มสลายในสถาบันครอบครัวที่ความรักไม่อาจเยียวยา

ของ อรุณวดี อรุณมาศ มาเป็นข้อมูลในการศึกษา จากผลการศึกษาพบว่าตัวละครจากนวนิยายทั้งสองเรื่องมีการแสดงพฤติกรรมหรืออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่หลากหลายโดยเฉพาะภาวะจิตไร้สำนึกของตัวละครต่างแสดงออกมาในรูปแบบของความฝันที่เป็นฝันร้ายสื่อให้เห็นถึงภาวะที่ตัวละครกำลังเผชิญอยู่ทั้งในด้านที่ตัวละครพยายามหลีกเลี่ยงการพบจิตแพทย์หรือการพูดความจริงกับจิตแพทย์เนื่องจากตัวละครตกอยู่ในภาวะความกลัวสิ่งที่ตัวเองจะพูดย้อนกลับมาทำร้ายตัวเอง ด้านสัญชาตญาณตัวละครรู้สึกเหมือนโดนครอบครัวยึดติดทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมและความคิดด้วยการพยายามทำร้ายตัวเองและไม่ต้องการมีชีวิตต่อไป ทั้งนี้ตัวละครยังแสวงหาความรักความอบอุ่นในครอบครัวซึ่งเป็นแรงขับทำให้ตัวละครต้องการมีชีวิตอยู่ต่อไป ด้านบุคลิกภาพตัวละครสื่อให้เห็นภาวะความต้องการของการมีชีวิตรอดในวัยเด็กด้วยการความหามาจากอกแม่ในขณะเดียวกันตัวละครได้ระบายความต้องการที่อยากจะได้รับความรักและการมีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบและมีช่วงเวลาตัวละครตระหนักถึงความถูกผิดพยายามยับยั้งชั่งใจตัวเองด้วยการกัดกันความรู้สึกไม่ให้ทำร้ายผู้อื่นและตัวเอง ด้านปมเอติปัสตัวละครผู้เป็นแม่พยายามผลักไสลูกออกจากครอบครัวเพราะต้องการให้ทุกคนรักและสนใจตนเองเพียงผู้เดียวทำให้ตัวละครผู้เป็นลูกรู้สึกเสียใจแต่ยินยอมเพราะความรักที่มีให้กับแม่ นอกจากนี้นวนิยายทั้งสองเรื่องยังใช้สัญลักษณ์สัตว์แทนตัวละครเพื่อทำให้เห็นภาพ และรับรู้ถึงความรู้สึกของตัวละครที่ถูกกระทำจากคนรอบข้าง

ผลงานวิจัยเรื่องสุดท้ายคือผลงานวิจัยของ สุวรรณี สิริเหล่าตระกูล และคณะ (2562) เรื่อง **การศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายในนวนิยายแปลชุดฟิฟตี้เซตส์ของ อี. แอล. เจมส์** ผลการวิจัยพบว่าบุคลิกภาพของตัวละครเอกชายสามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ 1) บุคลิกภาพในฐานะผู้กระทำปรากฏ 3 แบบ คือ ซาดิสต์ ชอบบงการ และชอบเอาชนะ 2) บุคลิกภาพในฐานะผู้ถูกกระทำปรากฏ 3 แบบ คือ ปกปิดตัวตน แสดงความรักไม่เป็น และไม่ยอมมีครอบครัว บุคลิกภาพทั้งหมดที่ปรากฏนั้นมีสาเหตุมาจากภูมิหลังของตัวละครที่ทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าตัวละครมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพคือมีการปรับตัวตามสถานการณ์และประสบการณ์ที่พบเจอทำให้พฤติกรรมของตัวละครมีความสมเหตุสมผล และตัวละครมีความสมจริงเหมือนมนุษย์ในสังคม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีประกอบสร้างตัวละคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพบว่ามีการศึกษาวิจัย ดังนี้ เริ่มจากผลงานวิจัยของ ปุรินทร์ นาคสิงห์ (2552) เรื่อง **การประกอบสร้างตัวตนเกย์ในภาพยนตร์ไทย** ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมตัวละครเกย์ถูกสร้างให้มีลักษณะที่หลากหลายทั้งสอดคล้องและแตกต่างจากความเป็นจริงทางสังคม โดยอิทธิพลของ

ความเป็นจริงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีส่วนสำคัญในการกำหนดการประกอบสร้างนั้น นอกจากนี้ภาพยนตร์ในฐานะสถาบันทางสังคมก็มีแนวโน้มที่จะผลิตและผลิตซ้ำอัตลักษณ์เกย์ให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม สำหรับการประกอบสร้างความเป็นจริงให้สมจริง ภาพยนตร์ที่ศึกษาใช้กลวิธีดังนี้ 1) การผสมกันระหว่างความจริงกับจินตนาการ 2) การทำให้ดูเป็นเรื่องปกติ 3) การให้คุณให้โทษ 4) การสร้างข้อยกเว้น และ 5) การใช้เสียงประกอบ

สอดคล้องกับ อาทรี วณิชตระกูล (2555) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง**จากวรรณกรรมสู่ละครเพลงไทยร่วมสมัย: ความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอก** ผลการศึกษาพบว่าละครเพลงร่วมสมัยของไทยทุกเรื่องให้ความสำคัญกับตัวละครหญิงในฐานะที่เป็นตัวละครเอก และเน้นการนำเสนอเรื่องความรักของตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่เกื้อหนุนความรักเป็นอุดมคติของชีวิต ได้แก่ ความรักระหว่างเพศ ความรักของครอบครัวในฐานะที่ตัวละครเป็นแม่และลูกสาว และความรักชาติ การศึกษาละครเพลงทำให้เข้าใจความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงในละครเพลงไทยร่วมสมัยที่ดัดแปลงมาจากวรรณกรรม เพื่อสืบทอดอุดมการณ์ปิตาธิปไตย และจากผลการศึกษา อาทรีได้สรุปว่าละครเพลงไทยร่วมสมัยยืนยันความสำคัญของความรักทุกประเภท การศึกษาละครเพลงไทยร่วมสมัยทำให้เห็นการประกอบสร้างและยืนยันสถานภาพที่เป็นรองของผู้หญิงในสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเพศชาย ตัวละครเอกหญิงซึ่งยึดมั่นในความรักถูกลวงให้เชื่อมั่นในภาพลักษณ์ความรักที่ยิ่งใหญ่จนทำให้ตัวละครสามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อความรักและเพราะความรัก ความรักจึงมิใช่เป็นเพียงอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เท่านั้น หากแต่ความรักได้รับการประกอบสร้างจากสังคมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือร้อยรัดผู้หญิงไว้กับความเป็นรอง ชักนำให้ตัวละครเอกหญิงมีชีวิตอยู่ในกรอบความถูกต้องเหมาะสมตามชนบของความเป็นผู้หญิง เพื่อสนองตอบบทบาทความเป็นรองของผู้หญิงในสังคมปิตาธิปไตย

นอกจากผลงานวิจัยของ ปุรินทร์ นาคสิงห์ และอาทรี วณิชตระกูล แล้ว ผลงานวิจัยของ บัญชา เตล่วน (2556) เรื่อง **การประกอบสร้างความหมายผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล (Metrosexual) ในนิตยสาร Attitude และ Lips** ก็เป็นอีกหนึ่งผลงานวิจัยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา โดยผลการศึกษาพบว่าผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวลในนิตยสาร Lips มีการประกอบสร้างความหมายดังนี้ 1) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีความสนใจแฟชั่น 2) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีการศึกษาสูง 3) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีรสนิยมในการใช้ชีวิตแบบตะวันตก 4) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลดูแลเอาใจใส่ตัวเองในเรื่องสุขภาพและร่างกาย 5) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีความคิดสร้างสรรค์ 6) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีภาวะผู้นำสมัยใหม่ 7) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีครอบครัว

และสายสกุลที่มีชื่อเสียง 8) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีสำนึกทางสังคม ส่วนการประกอบสร้าง ความหมายผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวลในนิตยสาร Attitude มีดังนี้ 1) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมี แรงดึงดูดทางเพศต่อกลุ่มเคเวียร์ 2) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลเป็นผู้รักการออกกำลังกายและดูแล สุขภาพ 3) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลมีร่างกายเป็นสินค้าและทุนทางเศรษฐกิจ 4) ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ ชวลมุ่งเสริมสร้างร่างกายให้สมบูรณ์แบบในความเป็นชาย

ในส่วนประเด็นของกลวิธีการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับการประกอบสร้างความหมาย ผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลในนิตยสาร Lips มีห้าลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ศัพท์วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี 2) การใช้ภาษาเป็นกันเอง 3) การใช้อุปลักษณ์ความเปรียบเทียบการต่อสู้ 4) การใช้ คำศัพท์ภาษาอังกฤษ 5) การใช้คำแสบวอกต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ ชวล ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับการประกอบสร้างความหมายผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวล ในนิตยสาร Attitude มี 5 กลวิธีได้แก่ 1) กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ความเปรียบเทียบการต่อสู้ 2) การใช้ คำแสบวอกสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล 3) การใช้คำด้านวิทยาศาสตร์กับ การแพทย์ 4) การใช้ภาษาแบบเป็นกันเอง 5) วิธีการทางอวัจนภาษาด้วยภาพที่สื่อความหมาย ผู้ชายแบบเมโทรเซ็กส์ชวล ซึ่งทั้งภพนายแบบโฆษณาสินค้าและนายแบบในเล่มนิตยสารก็สื่อ ความหมายว่าผู้ชายเมโทรเซ็กส์ชวลเป็นผู้มีเรือนร่างบึกบึน มีแรงดึงดูดทางเพศและมีความดิบเถื่อนตามสัญชาตญาณผู้ชาย

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผลงานวิจัยเรื่อง **การประกอบสร้างมายาคติความเป็นแม่ ของ “แม่ที่เปี่ยงเบน” และ “ผู้เลี้ยงดูประหนึ่งแม่” ในละครโทรทัศน์ ของ อุไร ไชยเสน (2561)** คือ ผลงานวิจัยอีกหนึ่งเรื่องที่มีความน่าสนใจ โดยผลการศึกษพบว่ามายาคติความเป็นแม่ใน ละครโทรทัศน์ตอกย้ำกับมายาคติหลักของสังคมไทย คือ “แม่” คือ ผู้ให้กำเนิดหรือผู้เลี้ยงดู ทำ หน้าที่ชี้ให้เห็นว่าการเป็นแม่ที่ไม่พร้อมจะมีผลต่อความเป็นแม่ทั้งการปฏิเสธการเป็นแม่ และผล ต่อการอบรมเลี้ยงดูที่เปี่ยงเบนไปจากสังคมคาดหวัง และทำหน้าที่กำหนดความคิดว่าผู้หญิง ควรมีความพร้อมหรือเตรียมพร้อมในการเป็นแม่ทั้งลักษณะทางจิตใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และอาชีพ มายาคติที่ต่อต้านคือ การปฏิเสธการเป็นแม่โดยมายาคติทำหน้าที่ ชี้ให้เห็นว่าการเป็นแม่จะทำให้หมดโอกาสที่จะมีบทบาทอื่นที่ดีกว่าในสังคมและทำหน้าที่ กำหนดความคิดว่าการปฏิเสธการเป็นแม่แม้จะทำให้แม่มีโอกาสที่ดีขึ้นในสังคมมากกว่า บทบาทการเป็นแม่ แต่แม่ก็จะได้รับการลงโทษด้วยการมีชีวิตที่ไม่มีความสุขแต่เมื่อแม่ยอมรับ และทำหน้าที่แม่ แม่ก็จะได้รับรางวัลจากการยอมรับของสังคม มายาคติที่ทำทลายคือแม่มี อำนาจในการกำหนดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูลูก โดยมายาคติทำหน้าที่ชี้ให้เห็นว่าแม่เป็นผู้ให้ กำเนิดลูก ลูกเป็นสมบัติของแม่ แม่จึงมีอำนาจในการอบรมเลี้ยงดูลูกโดยไม่ต้องเป็นไปตามที่

สังคมคาดหวังและทำหน้าที่กำหนดความคิดว่า แม่ที่อบรมเลี้ยงดูลูกเปี่ยมเบนไปจากสังคมกำหนดและคาดหวังจะถูกกลืนโทษ บทสรุปการประกอบสร้างมายาคติความเป็นแม่ในละครโทรทัศน์แม้จะมาจากมุมมองที่หลากหลาย แต่ละครโทรทัศน์ก็ยังคงทำหน้าที่หลักในการกล่อมเกล่าให้แม่มีความเป็นแม่ตามที่สังคมคาดหวัง

ผลงานเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาคือผลงานวิจัยเรื่อง**ภาพความเป็นชายจากการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ของรอมแพง** ของดิษยธรศน์ ศรีบุญเรือง (2562) โดยผลการวิจัยพบว่าการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาสได้นำเสนอภาพความเป็นชายในสังคมยุคอดีตกับการนิยามความเป็นชายแบบใหม่ในสังคมปัจจุบัน กล่าวได้ว่าในช่วงแรกตัวละครมีภาพความเป็นชายแบบเก่าอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการยึดถืออำนาจของผู้ชายด้วยการใช้ความเข้มแข็งทางร่างกายและกล้ามเนื้อซึ่งเป็นส่วนที่สะท้อนภาพความเป็นชายที่แสดงออกถึงอำนาจ การนิยมคบหาสมาคมกับผู้ชายด้วยกัน มองผู้หญิงเป็นคนนอก รวมถึงการมีทัศนคติในการมองและแบ่งผู้หญิงออกเป็นผู้หญิงดีและเลว แต่ต่อมาความเป็นชายของตัวละครเอกหลักฝ่ายชายกลับมีการเปลี่ยนแปลงเป็นภาพความเป็นชายแบบใหม่ที่ลดทอนความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้ชายลงลงในบางเรื่อง เช่น มีการแสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวและเปิดเผยได้กับผู้หญิง แต่งงานด้วยความรัก มีความเสมอภาคซึ่งกันและกัน กล่าวได้ว่า ลักษณะที่มีความหลากหลายของความเป็นชายที่มีการนำเสนออยู่ในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาสนั้นมีความสอดคล้องกับความเป็นชายที่มีอยู่จริงในสังคมได้ระดับหนึ่งซึ่งเป็นที่สังเกตได้ว่าลักษณะของผู้ชายในสังคมปัจจุบันนั้น มีความหลากหลายขึ้นมากกว่าเดิม ถึงแม้ว่าลักษณะความเป็นชายแบบเก่ายังคงมีอิทธิพลในสังคมปัจจุบันอยู่ แต่ว่าภาพของความเป็นชายแบบใหม่ก็ได้รับการนำเสนอควบคู่กัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นคือการศึกษาค้นคว้างานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้แนวคิดในการศึกษาวรรณกรรม ซึ่งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยถือว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าตัวละครพระราชนิพนธ์ที่ผู้วิจัยกำลังทำการศึกษา ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่างานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์นั้นมีมุมมองในการศึกษาที่หลากหลายทั้งการศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาด้านเนื้อหา การศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบ การศึกษาเฉพาะตัวละคร แต่ทว่างานวิจัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าตัวละครพระราชนิพนธ์นั้นยังมีค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะการศึกษาในแง่มุมมองของการประกอบสร้างตัวละครพระราชนิพนธ์ยังไม่ปรากฏผู้ที่ทำการศึกษา ในส่วนของการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีเพื่อการศึกษาวรรณกรรม

นั้นผู้วิจัยพบว่าได้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดสัญญาวิทยา แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดจิตวิทยา วิเคราะห์ และแนวคิดเรื่องการประกอบสร้าง มาทำการศึกษาตัวบทวรรณกรรมซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวมาศึกษาตัวบทวรรณกรรมทำให้ได้มุมมองการศึกษาวรรณกรรมในรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังทำให้ผู้ศึกษาและผู้สนใจได้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับตัวบทที่นำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา โดยผู้วิจัยจะได้นำองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้จากการศึกษามาประยุกต์และบูรณาการในการศึกษาวิจัยต่อไป

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่มีการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์ แต่ละฉบับ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอนุทวีปอินเดีย

1.1 **เกริ่นนำ** อนุทวีปอินเดียหรือประเทศอินเดีย เดิมมีชื่อเรียกว่า ชมพูทวีป ส่วนคำว่า อินเดีย มีที่มาจากชื่อของแม่น้ำสินธุ คำนี้ปรากฏในจารึกของพระเจ้าดาริกุส กษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์อาคีมเนียของเปอร์เซียคำว่า สินธุ เป็นภาษาสันสกฤต ชาวเปอร์เซียเรียกคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณตะวันออกเฉียงของลุ่มแม่น้ำสินธุว่า อินเดีย คำว่าอินเดียเป็นภาษาเปอร์เซียแปลว่าแม่น้ำสินธุ เหตุนี้ชาวเปอร์เซียจึงเรียกดินแดนในบริเวณนี้ว่า อินเดียสถาน ซึ่งหมายถึงอาณาจักรที่ตั้งอยู่เลยบริเวณริมแม่น้ำสินธุออกไปทางตะวันออกเฉียง ต่อมาชาวกรีกซึ่งได้เข้ามาปกครองดินแดนแถบนี้เรียกชาวอินเดียว่า อินเดียส แล้วออกเสียงเพี้ยนเป็น อินเดียส และเป็น อินเดีย ในที่สุดต่อมาเมื่อชาวฮินดูได้ขยายอาณาเขตการปกครองของตนออกไปคำว่าอินเดียจึงหมายถึงดินแดนที่กว้างขึ้นเป็นลำดับ จนเป็นชื่อเรียกอนุทวีปและกลายเป็นชื่อของประเทศตามลำดับ แต่ชาวอินเดียผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูนิยมเรียกประเทศของตนว่า ภารตวรรษ ซึ่งมีความหมายว่าถิ่นที่อยู่ของชาวภารตะ และเรียกตนเองว่า ภารต เพราะชาวอินเดียเชื่อว่าพวกตนได้สืบเชื้อสายมาจากท้าวภรตกษัตริย์องค์แรกในนิยายปรัมปราที่ระบุว่าพระองค์ประสูติจากท้าวทฤษัณด์และนางศกุนตลา ท้าวภรตเป็นต้นวงศ์ของพวกกษัตริย์ปาณฑพและการพหุทามหาสงครามในมหากาพย์ภารตะ

ทั้งนี้ทวีปเอเชียและอนุทวีปอินเดียในสมัยโบราณถือเป็นดินแดนที่มีความสำคัญมากเพราะดินแดนแถบนี้เป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรมยิ่งใหญ่ทั้งอารยธรรมเมโสโปเตเมีย

อารยธรรมอินเดีย อารยธรรมจีน อารยธรรมเปอร์เซียและอารยธรรมของประเทศอื่น ๆ รวมไปถึงการเป็นดินแดนต้นกำเนิดศาสนาสำคัญ ๆ ของโลกทั้งคริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาเซน พระพุทธศาสนา ศาสนาเต๋า และศาสนาขงจื้อ เป็นต้น (กรรณ กุศลาลัย, 2543, หน้า 145-146)

1.2 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ อนุภูมิภาคอินเดียตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ ทิศเหนือติดกับจีน เนปาล และภูฏาน ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับปากีสถาน ทิศตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงใต้ติดกับมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับพม่า ทิศตะวันออกติดกับบังกลาเทศลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอนุทวีปอินเดียหรือประเทศอินเดียแบ่งออกเป็น 4 ภูมิภาค แต่ละภูมิภาคมีลักษณะเฉพาะและลักษณะพิเศษทั้งทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ กล่าวอย่างละเอียดคืออาณาเขตที่กว้างใหญ่ส่งผลให้หลายพื้นที่ในประเทศมีความแตกต่างกันทั้งทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา สังคม และการเมือง ลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย ได้แก่ ความแตกต่างกันระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงและภาคตะวันตก โดยอาณาเขตของประเทศที่มีลักษณะคล้ายรูปสามเหลี่ยมยื่นเข้าไปในมหาสมุทรอินเดียโดยทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาฮินดูกูช ทิศตะวันออกจรดอ่าวเบงกอล ทิศตะวันตกจรดทะเลอาหรับ ทิศใต้จรดมหาสมุทรอินเดีย การที่อนุทวีปอินเดียล้อมรอบด้วยพรมแดนธรรมชาติ ส่งผลให้อนุทวีปอินเดียมีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตน ทั้งยังสามารถรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมและอารยธรรมมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยลักษณะภูมิประเทศของอนุทวีปอินเดียสามารถแบ่งออกเป็น 4 เขต ดังนี้

1.2.1 เขตเทือกเขาและช่องเขา พรมแดนทางเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย เทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาฮินดูกูช โดยทั้งเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาฮินดูกูชทอดยาวขนานไปตามพรมแดนจากรัฐแคชเมียร์หรือกัศมีร์ในทิศตะวันตกไปยังรัฐอัธัมมในทิศตะวันออก ความยาว 1,500 ไมล์ ความกว้างโดยเฉลี่ย 150 ถึง 200 ไมล์ ยอดเขาที่สูงที่สุดชื่อ เอเวอเรสต์ มีความสูง 29,142 ฟุต อยู่ในเขตประเทศเนปาล หรือสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล นอกจากนี้เทือกเขาหิมาลัยยังประกอบไปด้วยเทือกเขาสูงอีกหลายลูก อาทิ เทือกเขาฮินดูกูช เทือกเขาสุไลมานและเทือกภูเขาภิรธารในภูมิภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และเทือกเขาซาลี เทือกเขาเซนยา เทือกเขาปาดกอยและเทือกเขาหลูโซด้านตะวันออก

นอกจากเทือกเขาสูงแล้วเทือกเขาหิมาลัยยังมีช่องข้ามเขาหรือช่องเขาที่เป็นทางผ่านสำคัญในการข้ามเทือกเขาสูง อาทิ ช่องทางข้ามเทือกเขาฮินดูกูช และในบรรดาช่องทางข้ามเทือกเขาที่มากมายช่องทางข้ามเทือกเขาโคเบอร์ โตจิ การา กูร์รัม โคมาลส์ และ

โพลัน นับว่ามีความเด่นมากที่สุดสาเหตุเพราะช่องทางข้ามภูเขาเหล่านี้ในสมัยโบราณได้ทำหน้าที่เป็นเส้นทางที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมระหว่างอนุทวีปอินเดียและประเทศอื่น ๆ รวมถึงการเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้กลุ่มชนชาติต่าง ๆ เข้ามารุกรานดินแดนแถบนี้ทั้งชาวอารยัน เปอร์เซีย มาซิโดเนีย ซีเทียน ปาร์เทียน ศกะกุษาณ ฮั่นหรือหฺนู่ อหฺรับเตอร์ก มองโกล มุฮัลหรือมุซุล และอัฟฆาน เป็นต้น กลุ่มชนผู้รุกรานส่วนใหญ่ส่วนมากได้เข้ามาในลักษณะนักปล้นสะดมทรัพย์สินสมบัติ นอกจากนี้ยังมีพวกนักบวช นักท่องเที่ยว พ่อค้า และนักเผยแพร่วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เดินทางข้ามช่องภูเขาเหล่านี้เข้าไปสู่อินเดียจนกลายเป็นสื่อสำคัญในทำให้วัฒนธรรมและอารยธรรมของดินแดนเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง (दन्य ङययथा, 2553, หน้า, 3)

1.2.2 เขตฮินดูสถาน อนุทวีปอินเดียถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่นอกเหนือจากจะประกอบไปด้วยเทือกเขาสูงแล้วยังประกอบไปด้วยที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ที่มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เขตฮินดูสถานอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา มีอาณาเขตตั้งแต่อ่าวเบงกอลไปถึงทะเลอาหรับ โดยมีความยาวประมาณ 2,000 ไมล์ และกว้าง 150 ถึง 200 ไมล์ แม่น้ำสายสำคัญ 3 สาย ได้แก่ แม่น้ำสินธุ แม่น้ำคงคา และแม่น้ำพรหมบุตร ที่มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาหิมาลัยไหลผ่านทุ่งราบอันกว้างใหญ่ โดยที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคามีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด ความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินที่เป็นผลมาจากการแม่น้ำหลายสายทำให้ที่ราบลุ่มแถบนี้มีความเจริญจนกลายเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิฮินดู มุสลิม และอังกฤษ ทั้งนี้จากความอุดมสมบูรณ์นี้เองที่มีผลทำให้ทั้ง พาราณสี อัลลหะบาด ปาฏลีบุตร อัครา เดลี และอีกหลายดินแดนในแถบนี้ต้องประสบกับภัยสงครามและการจลาจลเพื่อแย่งชิงอำนาจทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งหลายเหตุการณ์ในช่วงประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ความเจริญและความเสื่อมของทั้งกษัตริย์และอาณาจักรในยุคโบราณ โดยเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้ล้วนเกิดในภูมิภาคฮินดูสถานทั้งสิ้น (दन्य ङययथा, 2553, หน้า, 4-5)

1.2.3 เขตที่ราบสูงและทะเลทราย หรือเขตคาบสมุทรเดคคาน มีอาณาเขตเริ่มจากตอนใต้ของเขตที่ราบลุ่มน้ำในตอนเหนือและตอนกลางของประเทศ โดยเริ่มจากแนวเทือกเขาวินธัย เทือกเขาสัตปุระ เทือกเขาไมคาลา และเทือกเขาคันตา โดยมีภูเขาฆาตส์ทอดยาวจะตะวันตกสู่ตะวันออก แม่น้ำสายสำคัญในเขตนี้ได้แก่แม่น้ำกาวิรี แม่น้ำกฤษณา แม่น้ำโคทาวรี แม่น้ำนรพทาหรือนรมทา บริเวณนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ใต้ไกล” โดยบริเวณเทือกเขาสัตปุระและเทือกเขาวินธัยเป็นเขตที่ปกคลุมไปด้วยป่าทึบส่งผลให้กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในอินเดียตอนเหนือและกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ติดต่อกันอย่างลำบาก หรือแม้แต่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่การรุกรานของชาวต่างชาติที่ดำเนินอยู่ในภาคเหนือก็ไม่ส่งผลต่อที่ราบสูง

เดคคาน เป็นต้น และนี่ก็เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้อินเดียได้มีประวัติศาสตร์ทางการเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากอินเดียเหนือ ทั้งนี้ภายหลังจากการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมอารยัน วัฒนธรรมของกลุ่มทวารวดีก็ได้เจริญขึ้นมาแทนที่ (दनัย โสโยธา, 2553, หน้า, 5-6)

1.2.4 เขตทมิฬ หรือเขตใต้ไกล เขตทมิฬอยู่ทางเหนือแม่น้ำกาวิรี และถัดจากแม่น้ำกฤษณาลงไปถึงภาคใต้ ล้อมรอบด้วยทะเลเปิดทั้ง 3 ด้าน ทางฝั่งมาลาบาร์และฝั่งโกโรแมนเดิล เหนือฝั่งตะวันออกเฉียงใต้มีหมู่เกาะเล็ก ๆ เรียงกันคล้ายสะพานเชื่อมระหว่างพื้นดินอินเดียและศรีลังกา เขตที่ราบสูงทางภาคใต้ของอินเดียมีภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาและป่าทึบซึ่งถือเป็นชัยภูมิที่ดีในภาวะสงคราม โดยศูนย์กลางอารยธรรมในแถบนั้นพบว่าการกระจายอยู่ตามที่ราบชายฝั่งทั้งทางตะวันตกและตะวันออก เช่น แคว้นมหาราษฎร์ทางตะวันตก แคว้นทมิฬนาฑูทางตะวันออก เป็นต้น รูปแบบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นทางตอนใต้ก็นั้นเชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากทางตอนเหนือ แล้วนำไปประยุกต์ปรับปรุงพัฒนา จนกระทั่งบางอย่างได้กลายเป็นวัฒนธรรมของอินเดียโดยรวม นอกจากนี้ผู้ปกครองในเขตใต้ไกล ทั้งราชวงศ์อานธระ ราชวงศ์โจฬะ ราชวงศ์จารุกยะ ราชวงศ์ยวณะ ราชวงศ์ราชฐรรกูระ ราชวงศ์ปัลลวะ ราชวงศ์ปาณฑยะ และราชวงศ์เกรละยังสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรโบราณต่าง ๆ เป็นต้นว่า ชวา สุมาตรา พม่า ไทย และอาณาจักรอื่นๆ ในแถบอินโดจีนได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้หากจะเปรียบเทียบความสำคัญของทั้ง 4 เขตแล้วอาจกล่าวได้ว่า 2 เขตแรก คือ เขตภูเขาและช่องเขาและเขตฮินดูสถานนั้นเป็นเขตที่มีความสำคัญในแง่ของการเกิดและเจริญเติบโตทางวัฒนธรรมของอินเดียมากกว่าเขตที่ 3 และเขตที่ 4 คือ เขตที่ราบสูงและทะเลทรายและเขตใต้ไกล นอกจากนี้ในแง่ของอำนาจทางการเมืองตั้งแต่สมัยโบราณเชื่อกันว่าหากผู้ใดได้ครอบครองอินเดียเหนือซึ่งหมายถึง 2 เขตแรก ก็เหมือนได้ครอบครองอินเดียทั้งหมด ดังปรากฏในมหากาพย์มหาภารตยุทธที่มีสงครามแย่งชิงกรุงเกชตรซึ่งคือ 2 เขตแรกนั่นเอง (दनัย โสโยธา, 2553, หน้า, 6-7)

1.3 กลุ่มชาติพันธุ์ ประชากรในอนุทวีปอินเดียประกอบด้วยชนชาติหลายเผ่าหลายเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งนี้เชื่อว่าชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของอินเดีย คือ กลุ่มชาติพันธุ์ดราวิเดียน หรือมิลักกะ หรืออีกชื่อเรียก คือ ทัสยู ที่มีลักษณะเฉพาะคือมีผิวดำ รูปร่างเล็กเตี้ย จมูกแบน ทั้งนี้ชาวอินเดียจะเรียกดินแดนของตนว่า ภารตวรรษ ซึ่งมีความหมายว่าที่อยู่ของชาวภารตที่สืบเชื้อสายมาจากพระภรตผู้เป็นกษัตริย์ต้นวงศ์การพและปาณฑพในมหากาพย์ภารต แต่โดยทั่วไปดินแดนนี้จะรู้จักในชื่อเรียกคือ อินเดีย ซึ่งมาจากคำว่า สินธุ ซึ่งเป็นชื่อแม่น้ำสำคัญสายหนึ่งของอินเดียและเป็นแหล่งก่อกำเนิดอารยธรรมเก่าแก่ของโลกแหล่งหนึ่ง จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์พบว่าชนชาติแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ในแถบ

ลุ่มแม่น้ำนี้ คือ ชนชาติเปอร์เซีย ในสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช โดยการยกกองทัพเข้ามาในอินเดียจนถึงลุ่มแม่น้ำสินธุ ทำให้ชนชาติกรีกได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ซึ่งชาวกรีกเรียกแม่น้ำนี้ว่า อินโดส (Indos) ชาวพื้นเมืองและชนชาติอื่นเรียกผิดไปจากเดิมเป็น อินดัซ (Indus) และได้กลายเป็น อินเดีย (India) ในที่สุด

กลุ่มชาติพันธุ์เปอร์เซียเชื้อสายอินโด-ยูโรเปียน สาขาอินโดอารยัน หรือชนชาติอารยันเป็นอีกชนชาติหนึ่งที่เข้ามาตั้งรกรากในดินแดนแถบนี้ ชาวอินโดอารยันเป็นชนชาติที่มีผิวขาว จมูกโด่ง รูปร่างสูงใหญ่ เข้ามาสมัยโมเฮนโจ-ดาโร และฮาร์ปปา การเข้ามาของชาวอินโดอารยันทำให้ชนพื้นเมืองเผ่าดราวิเดียนหรือมีลักษณะถูกขับไล่ลงไปได้ ชาวอินโดอารยันสามารถเข้าครอบครองดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำสินธุ โดยได้ตั้งมั่นอยู่ในรัฐปัญจาบไปถึงลุ่มแม่น้ำคงคา นอกเหนือจากชนชาติทราวิทและอารยันแล้วอนุทวีปอินเดียยังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์มองโกลอยด์ ที่อพยพมาจากเอเชียกลางลงสู่เอเชียใต้ บางกลุ่มอาศัยอยู่ในเขตภูเขาเกาสีแห่งรัฐอัธสสัม แถบภูเขาตอนเหนือและตอนใต้ของสหภาพพม่าต่อลงไปยังคาบสมุทรมลายูเซียถึงหมู่เกาะนิโคบาร์และกลุ่มชาติพันธุ์เตอร์กที่อพยพเข้าสู่อินเดียในสมัยที่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเข้มแข็งมีอำนาจ ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์เตอร์กได้กลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอัฟกานิสถาน หรือรัฐอิสลามอัฟกานิสถานในปัจจุบัน และมีปะปนอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย นอกจากชาติพันธุ์ที่กล่าวมาในช่วงต้นอนุทวีปอินเดียยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า กรีกคกะ ฮั่น อาหรับ อัฟฆาน และมุฮัลหรือมุซุล เป็นต้น (दन्य ङययथ, 2553, หน้า, 9-10)

1.4 ภาษา ในอนุทวีปอินเดียมีภาษาที่ใช้มากกว่า 400 ภาษา ทั้งนี้หากนับรวมภาษาถิ่นพบว่าในอนุทวีปอินเดียมีมากกว่า 800 ภาษา ภาษาถิ่นส่วนใหญ่มีผู้ใช้ประมาณไม่ถึงร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด โดยมากเป็นภาษาที่ใช้ในบริเวณชายแดน แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญให้การรับรองเพียง 14 ภาษาเท่านั้น ทั้งนี้ภาษาที่ใช้มากที่สุดที่ในอนุทวีปอินเดียสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ (दन्य ङययथ, 2553, หน้า, 11)

1.4.1 กลุ่มภาษาทราวิท เป็นภาษาดั้งเดิมของชนเผ่าทราวิทซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิมของอนุทวีปอินเดียก่อนที่ชนเผ่าอินโด-อารยันเข้ามารุกรานทำให้ต้องอพยพไปสู่ภาคใต้ของทวีป ภาษาที่สำคัญในกลุ่มทราวิทมี 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาทมิฬ เป็นภาษาเก่าแก่และสำคัญที่สุดในกลุ่มภาษาทราวิทและเป็นภาษาหลักของรัฐทมิฬนาฑูในปัจจุบัน ภาษาเตลูกู เป็นภาษาของรัฐอานธรประเทศ ภาษาภาษานาริส เป็นภาษาของรัฐไฌฮอร์ และภาษามาลยาฬัม ของรัฐเกรละ (दन्य ङययथ, 2553, หน้า, 12)

1.4.2 กลุ่มภาษาอินโด-ยุโรปเปียน เป็นภาษาในตระกูลเดียวกับภาษากรีก ละติน และเยอรมัน ภาษาอินโด-ยุโรปเปียนเป็นภาษาของชนเผ่า อินโด-อารยัน ที่ได้เข้ามา รุกรานอนุทวีปอินเดียเมื่อประมาณ 3,500 ปีที่แล้ว เป็นกลุ่มภาษาที่ประชากรทั้งภาคเหนือและ ภาคกลางของอนุทวีปอินเดียไปจนถึงเขตทากิณหรือเขตเดคคานใช้ในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีการใช้ติดต่อสื่อสารกันในบริเวณฝั่งตะวันตกไปถึงเมืองกัวหรือโคอา ศรีลังกา และมัลดีฟส์ ภาษาอินโด-ยุโรปเปียนแบ่งออกได้เป็น 3 สมัย ตามวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1) กลุ่มภาษาสมัยเก่า ได้แก่ ภาษาพระเวทที่ใช้เขียนคัมภีร์พระเวท ในช่วงปี พ.ศ. 957 หรือ 1,500 ปี ก่อนคริสต์ศักราช ต่อมาได้มีนักปราชญ์รวบรวมหลักเกณฑ์ ต่าง ๆ ของภาษาที่มีอยู่ในคัมภีร์พระเวทให้เป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งหลักไวยากรณ์ เรียกว่า “ภาษาสันสกฤต” (दनัย चययोठा, 2553, หน้า, 13-14)

2) กลุ่มภาษาสมัยกลาง ได้แก่ ภาษาปรากฤตซึ่งเป็นภาษาถิ่นของชน กลุ่ม อินโด-อารยันเผ่าต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาล ภาษาบาลีเป็นภาษาหนึ่งในภาษาปรากฤต ภาษาบาลีได้ถูกใช้เป็นภาษาที่ใช้บันทึกและเผยแผ่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่งผลให้ภาษาบาลีกลายเป็นภาษาคักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับภาษาสันสกฤต (दनัย चययोठा, 2553, หน้า, 12-14)

3) กลุ่มภาษาสมัยใหม่ ได้แก่ ภาษาอินเดียในสมัยปัจจุบันซึ่งถือกำเนิด จากภาษาสันสกฤตด้วยเหตุนี้จึงเรียกกันว่า ภาษาอินโด-อารยัน ภาษาในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษา ฮินดี อูรดู เบงกาลี มารฐี คุชราตี โอริยา อัสสัม ราชสถานี ปัญจาบี ลินธี ปศโต และภาษา กัศมีรี ส่วนภาษาตระกูลทวาริชนั้น มีภาษาทมิฬ เตลูกู (เตลugu) กันณาฑ หรือ ภาษาภาษานาริส และภาษามาลยาฬัม เฉพาะภาษาฮินดีกับภาษาอูรดูเป็นแขนงหนึ่งของภาษาฮินดีที่มีการใช้ อย่างแพร่หลายมากที่สุด (दनัย चययोठा, 2553, หน้า, 14-15)

1.4.3 กลุ่มภาษาทิเบต-พม่า พบมากบริเวณชายแดนภาคเหนือตลอดจน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบริเวณหุบเขา เทือกเขา และป่าที่ห่างไกลความเจริญ ภาษาใน ตระกูลทิเบต-พม่า มีความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์วิทยากับประชาชนในทิเบตและในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (दनัย चययोठा, 2553, หน้า, 16-17)

1.4.4 กลุ่มภาษามุนดา เป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกของชน เผ่าดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และออสเตรเลีย ภาษามุนดาพบมากในท้องที่ห่างไกลใน ภาคเหนือและภาคกลางของอนุทวีปอินเดีย (दनัย चययोठा, 2553, หน้า 17-18)

1.5 ศาสนา อนุทวีปอินเดียได้ชื่อว่าเป็นดินแดนของศาสนาและปรัชญา อินเดียไม่มีศาสนาประจำชาติแต่อินเดียเป็นเมืองกำเนิดศาสนาที่สำคัญของโลก อาทิ ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และศาสนาซิกข์ เป็นต้น ปัจจุบันในอนุทวีปอินเดียมีพลเมืองที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ทั้งศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ศาสนาซิกข์ ศาสนาเชน ศาสนาคริสต์ และอื่น ๆ

1.5.1 ศาสนาฮินดู หรือ ศาสนาพราหมณ์ กำเนิดขึ้นในอนุทวีปอินเดียมา ยาวนานกว่า 3,000 ปี โดยการผสมผสานวัฒนธรรมและคติความเชื่อซึ่งคล้ายคลึงกันของชาวอารยันและชาวดราวิเดียนเข้าด้วยกัน ทั้งเรื่องการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ การสวดอ้อนวอน และการบวงสรวงหมู่เทพผู้อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเพื่ออำนวยให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ไร้อุปสรรค ในประเทศอินเดียปัจจุบันศาสนาพราหมณ์ คือ ศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุด (दनัย โชโยธา, 2553, หน้า, 53-73)

1.5.2 ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของโลก ถือกำเนิดขึ้นในนครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย หลังพุทธศักราชประมาณ 1,113 ปี เป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม นับถือพระเจ้าองค์เดียวคือพระอัลลอฮ์ โดยมีพระนบีมุฮัมมัดเป็นศาสดา และเป็นผู้ประกาศศาสนา ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่ามุสลิม แปลว่า ผู้แสวงหาสันติ หรือ ผู้นอบน้อมต่อประสงค์ของพระเจ้า ศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ในอนุทวีปอินเดียพร้อมกับการรุกราน การเมือง และการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันออกกลาง ในประเทศอินเดียปัจจุบันศาสนาอิสลาม คือ ศาสนาที่มีจำนวนผู้นับถือรองลงมาจากศาสนาพราหมณ์ (दनัย โชโยธา, 2553, หน้า, 245-248)

1.5.3 ศาสนาพุทธ กำเนิดขึ้นก่อนคริสต์ศักราชประมาณ 543 ปี เกิดขึ้นในยุคที่กำลังมีการค้นคว้าหาวิธีการดับทุกข์กันอยู่ทั่วไป โดยผู้คนในยุคนั้นจะนับถือศาสนาพราหมณ์กันอยู่โดยมาก มีพระศาสดา คือ พระพุทธเจ้า เดิมคือเจ้าชายสิทธัตถะที่ออกบวชค้นหาความจริงจนกระทั่งได้ค้นพบความจริงของธรรมชาติในเรื่องการดับทุกข์ของจิตใจตามหลักเหตุผล (หรือตามหลักวิทยาศาสตร์) ได้อย่างถาวร ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม คือไม่ยอมรับว่ามีเทพเจ้าใด ๆ แต่จะยอมรับกฎธรรมชาติ (ธรรมะ หรือธรรม) ว่าเป็นสิ่งสูงสุด ในประเทศอินเดียปัจจุบันศาสนาพุทธ คือ ศาสนาที่มีผู้นับถือรองลงมาจากศาสนาพราหมณ์ (รังสิกร วัชรรังสี, 2562, หน้า 67-68)

1.5.4 ศาสนาซิกข์ ศาสนาซิกข์เป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม หมายถึง ศาสนาของผู้เชื่อถ้อยคำมั่นในความเป็นหนึ่งเดียวของพระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นเอกเพียงพระองค์เดียว เป็นศาสนาที่เน้นในหลักของการปฏิบัติเป็นศาสนาแห่งความเชื่อมั่นและศรัทธา การมองโลกในแง่ดีอย่างมีความหวังด้วยเหตุและผล สนับสนุนด้วยปรัชญาศาสตร์เพื่อความก้าวหน้าของ

มนุษย์ ศาสนาซิกข์และแนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในรูปของพราวาสผู้ครองเรือนเป็นหลักและการอุทิศตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม รับใช้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยไม่ถือรังเกียจเชื้อชาติศาสนา วรณะ และภาษา ประวัติของศาสนาซิกข์ เริ่มต้นขึ้นโดยคุรุนานัก เทวะ ราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในภูมิภาคปัญจาบทางตอนเหนือของอนุทวีปอินเดีย คำว่า ซิกข์ เป็นภาษาปัญจาบแปลว่าผู้ศึกษาหรือศิษย์มีคัมภีร์สำคัญ คือ ครันถสาหิพ (กรูณา กุศลาสัย, 2543 หน้า, 127-128)

1.5.5 ศาสนาเซน หรือ ไชนะ มีความหมายว่า ผู้ชนะ ศาสนาเซนเป็นศาสนาเก่าแก่ของอินเดียเกิดขึ้นจากการปฏิรูปศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูในด้านคำสอน ความเชื่อถือ และศาสนาพิธี ตลอดจนปฏิเสธเรื่องพระเจ้า เป็นศาสนาเถรวาทนิยม เหตุที่เรียกว่ากึ่งก็เพราะยังเชื่อว่ามีชีวะหรือวิญญาณหรืออัตตาถือว่าทุกสิ่งมีชีวิตมีวิญญาณ ศาสนาเซนสอนเน้นหนักในการบำเพ็ญทุกกิริยา มีคัมภีร์อาคมาเป็นคัมภีร์สำคัญที่ใช้จารึกหลักคำสอน (दनัย चोयोठा, 2553, หน้า, 73-79)

1.5.6 ศาสนาคริสต์ ศาสนาคริสต์มีต้นกำเนิดในเอเชียตะวันตก (อิสราเอลในปัจจุบัน) และแผ่ขยายไปตามทวีปต่าง ๆ ทั่วโลก ประวัติความเป็นมาของศาสนาคริสต์เชื่อกันว่ามีความสัมพันธ์กับศาสนาฮิวอย่างใกล้ชิด มุ่งเน้นหลักคำสอนให้มีจิตใจศรัทธาพระเจ้าอย่างเด็ดเดี่ยว มุ่งมั่นและเต็มเปี่ยมไปด้วยความเสียสละ มีคัมภีร์ไบเบิลเป็นคัมภีร์สำคัญที่ใช้จารึกหลักคำสอน สำหรับการเข้ามาของศาสนาคริสต์ในอนุทวีปอินเดียนั้นสันนิษฐานว่าเข้ามาพร้อมกับการค้าระหว่างประเทศ การสร้างความสัมพันธ์ด้านการเมืองการปกครองระหว่างอินเดียกับชาติตะวันตกโดยมีนักบวชและหมอสอนศาสนาเป็นผู้เผยแผ่ศาสนา (กรูณา กุศลาสัย, 2543, หน้า, 163-165)

ประชากรอินเดียส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดูโดยคิดเป็นร้อยละ 82.41 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละร้อยละ 11.67 อันดับที่ 3 คือ ศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 0.77 ที่เหลือนอกจากนี้นับถือศาสนาอื่น ๆ ทั้ง ศาสนาคริสต์ ศาสนาซิกข์ และศาสนาเซน นอกจากศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วอนุทวีปอินเดียยังมีนิกายต่าง ๆ อีกกว่า 400 นิกาย โดยประชากรในอินเดียต่างก็มีวิถีชีวิตภายใต้ความศรัทธาต่อศาสนาของตนอย่างเคร่งครัดส่งผลไปถึงการก่อกำเนิดอารยธรรมอันยิ่งใหญ่และการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ที่มักมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิดแม้ในบางครั้งจะมีการรับเอาอิทธิพลศิลปะจากภายนอก เช่น เปอร์เซีย กรีก มาเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ แต่ภายในเวลาไม่นานก็จะถูกผสมผสานกลมกลืนเข้ากับศิลปะท้องถิ่นในที่สุด เช่นเดียวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางวรรณศิลป์ ที่โดยมากจะมีจุดเริ่มต้นและพัฒนาการมาจากการเป็นบท

สวดในพิธีบูชาเทพเจ้า วรรณกรรมอินเดียเน้นหนักไปทางศาสนาแม้ภายหลังเนื้อหาจะขยายขอบเขตออกไปหลายประเภทแต่วรรณกรรมเหล่านั้นก็ยังอ้างอิงเรื่องราวทางศาสนาอยู่เสมอ (दनัย โขโยธา, 2553, หน้า, 95-96)

1.6 ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม อนุทวีปอินเดียเป็นสังคมที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น วัฒนธรรมในอนุทวีปอินเดียเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สืบเนื่องมาจากอารยธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตโดยมีศาสนา วรรณะ และภาษาเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดรูปแบบทางสังคมและการเมือง ในอินเดียมีการจัดลำดับชั้นทางสังคมและอาชีพเรียกว่าระบบ วรรณะ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสังคมอินเดียได้แบ่งชนชั้นออกเป็น 5 วรรณะ คือ

1.6.1 วรรณะพราหมณ์ ได้แก่ นักบวช ปัจจุบันอาจตีความไปถึงนักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์และนักการเมือง

1.6.2 วรรณะกษัตริย์ ได้แก่ นักรบ ซึ่งอาจรวมไปถึงข้าราชการ

1.6.3 วรรณะแพศย์ ได้แก่ พ่อค้า นักธุรกิจ

1.6.4 วรรณะศูทร ได้แก่ ผู้ใช้แรงงาน ชาวนา กรรมกร และคนยากจน

1.6.5 วรรณะจัณฑาล หรือเรียกชื่อใหม่ว่า ดาลิต มีความหมายว่า อันเป็นที่รักของพระเจ้า ซึ่งเป็นชนชั้นที่ถูกเลือกปฏิบัติ ได้รับโอกาสทางสังคมและอาชีพน้อยที่สุด

ในสังคมการปฏิรูปเศรษฐกิจและกฎหมายของอินเดียในปัจจุบันได้พยายามลดช่องว่างของ สังคมและการกีดกันทางวรรณะเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและอาชีพให้เท่าเทียมกันในสังคมอย่างใดก็ตาม ความรู้สึกด้านวรรณะยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจ ซึ่งสะท้อนออกมาในด้านความคิดวัฒนธรรมและการบริหาร (กรุณา กุศลาลัย, 2543, หน้า 227-228)

2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทยวน หรือคนเมือง คือ กลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไหลผ่านระหว่างหุบเขา เช่น ลุ่มแม่น้ำปิงเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่และลำพูน ลุ่มแม่น้ำวังเป็นที่ตั้งของเมืองลำปาง ลุ่มแม่น้ำยมเป็นที่ตั้งของเมืองแพร่ และลุ่มแม่น้ำน่านเป็นที่ตั้งของเมืองน่าน เป็นต้น ในอดีตชาวไทยวนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักตามภูมิประเทศที่อาศัยตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้ยังมีชาวไทยวนที่ถูกกวาดต้อนลงไปอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง คือ ตำบลเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี และตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

ชาวไทยวนมีภาษา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อเป็นของตนเอง ในสังคมของชาวไทยวนมีความคิดในเรื่องผีผสมพุทธศาสนา โดยเฉพาะผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) จะมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานชาวไทยวน

ให้ประพจน์ติดต่อกันตามจารีตประเพณีและกรอบที่ติงามของสังคม อีกทั้งมีความเชื่อเรื่อง “ซิด” คือข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติที่ถูกต้องที่ควรปฏิบัติไม่ให้เกิดสิ่งไม่ดีขึ้นกับตัวเองและครอบครัว

ภาษาเขียนและภาษาพูดของชาวไทยวนมีรูปแบบเป็นของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันก็ยังพบเป็นการใช้ภาษาเขียนในพระธรรมคัมภีร์พุทธศาสนา และปั๊บสา (ปั๊บสา) ใบลาน ทั้งนี้ภาษาเขียนของไทยวน หรือเรียกว่า “อักษรล้านนา หรือ อักษรธรรม” ยังใช้ในกลุ่มชาวไทลื้อ เชียงรุ่ง และไทเขิน เชียงตุงด้วย เนื่องจากในอดีตชาวล้านนาได้นำพุทธศาสนาเข้าไปเผยแพร่ยังสองดินแดนนี้

ในส่วนของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไทยวนนิยมสร้างเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง มีทั้งหลังคาแบบจั่วเดี่ยวและหลังคาจั่วแฝด ซึ่งรูปแบบเรือนที่นิยมทำกันมากคือเรือนจั่วแฝดแบบ “เรือน กาแล” ที่มียอดจั่วเป็นไม้ไขว้กัน ตกแต่งด้วยการฉลุสลวยอย่างสวยงาม

การแต่งกายของสตรีชาวไทยวนในอดีตแต่เดิมนิยมเปลือยท่อนบน นุ่งซิ่นต่ำต่อตีนต่อเอว เก๋ล้ามวยผมไว้ท้ายทอย เมื่อมีโอกาสพิเศษจึงมัดดอกหรือห่มสรวายด้วยผ้าสีพื้นหรือผ้าลายดอก นุ่งซิ่นตีนจกหรือสอดดินเงินดินทองตามฐานะ ภายหลังนิยมสวมเสื้อแขนกระบอกและห่มสไบสรวายทับ พร้อมหย่องเครื่องประดับสวยงาม ส่วนบุรุษแต่เดิมนิยมเปลือยท่อนบน นุ่งเต๋ตมาม นุ่งผ้าด้อย ลักตันซา ภายหลังนิยมแต่งชุดราชประแตน และชุดเดี่ยวสวดตามสมัยนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางและชาวตะวันตก (ธนศวร์ เจริญเมือง, 2554, หน้า 1-5)

3. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในภาคกลาง ภูมิภาคตอนกลางของประเทศไทยมีพื้นที่ครอบคลุมที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาติดต่อกับภาคเหนือทางทิศเหนือ ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคอีสานทางทิศตะวันออกโดยมีทิวเขาเพชรบูรณ์กั้น ติดต่อกับภาคตะวันตก ทิศเหนือติดต่อกับทิวเขาผีปันน้ำ ประกอบไปด้วยเมืองหลวงคือ กรุงเทพมหานคร และอีก 20 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร ชัยนาท นครนายก นครปฐม นครสวรรค์ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อ่างทองและ อุทัยธานี ทั้งนี้พบว่าในบริเวณพื้นที่ภาคกลางประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายซึ่งน่าจะมาจากเหตุผลสำคัญทั้งจากการกวาดต้อนซึ่งเป็นผลมาจากการทำสงคราม การติดต่อค้าขาย และการเสาะแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่ ทั้งนี้พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ในภาคกลางประกอบไปด้วย กูย ขมุ มอญ ญัฮกุร ถิ่น ไททรงดำ (ลาวโซ่ง) ไทพวน(ลาวพวน) รวมไปถึงกลุ่มชาวจีน เอเซียตะวันออก (แขก) และยุโรป ที่เข้ามาติดต่อค้าขายและรับราชการตั้งแต่สมัยอยุธยา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554, หน้า 11-22)

4. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อมีถิ่นฐานอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของประเทศจีน มีเมืองเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง นิยมตั้งบ้านเรือน

อยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีประวัติการเคลื่อนย้ายและกระจายตัวไปในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ เรียกชื่อตามเมืองที่อยู่อาศัย เช่น ลื้อเชียงตุง ลื้อเมืองยอง ส่วนการอพยพครั้งสำคัญของชาวไท ลื้อสู่ล้านนาเป็นการกวาดต้อนผู้คนจากสิบสองปันนา เมืองเชียงตุง เมืองยอง ในช่วงพุทธ ศตวรรษที่ 24 เพื่อช่วยฟื้นฟูบ้านเมืองในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง หรือเรียกว่ายุคเก็บ ผักใส่ซ้าเก็บซ้าใส่เมือง ต่อมาพบว่ามีการเคลื่อนย้ายผู้คนตามมาภายหลังเพื่อทำการค้าขาย ติดตามญาติพี่น้อง หาแหล่งที่ทำกินใหม่ ในปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อกระจายตัวอยู่ใน ประเทศไทยในเขตจังหวัดแพร่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน ลำปาง พะเยา และลำพูน และ ภาคเหนือของประเทศไทย อาชีพหลักของคนไทลื้อคือการกสิกรรมเป็นพื้นฐาน ได้แก่ การทำ นาและปลูกพืชผักต่าง ๆ ส่วนการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ได้แก่ วัว ควาย ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ใช้ งานและขายเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ส่วนหมู เป็ด ไก่ เลี้ยงไว้สำหรับประกอบพิธีกรรม ต่าง ๆ รวมทั้งเป็นอาหารในคราวออกแรงงานร่วมกัน คนไทลื้อเป็นคนขยันทำมาหากิน ดังนั้น จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชนเผ่าอื่น ๆ ในปัจจุบัน ชาวไทลื้อบางส่วนได้หันมาประกอบ การค้าขาย เช่น ที่เมืองสิงห์จะสังเกตเห็นว่าเด็กผู้หญิงอายุ 12-13 ปี ก็จะมีเริ่มค้าขายเล็กน้อย ๆ ใน ท้องถิ่น ส่วนผู้ใหญ่บางคนจะไปค้าขายต่างเมือง เช่น ซื้อสินค้าจากจีนไปขายหลวงน้ำทา อุดม ไช หลวงพระบาง หรือซื้อสินค้าไทยไปขายในท้องถิ่น และบางส่วนเข้าไปในจีนแถบเมืองมาง และเมืองล่า สินค้าท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม หอม ยาสูบ ถั่วโอ (ถั่วหมักคล้าย เต้าเจี้ยว) และพืชผักต่าง ๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อนับถือพุทธศาสนาร่วมกับความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นความเชื่อ ดั้งเดิมก่อนการนับถือพุทธศาสนา ต่อมาได้ผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนาและการนับ ถือผีเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในล้านนา ดังปรากฏประเพณีพิธีกรรมสำคัญในท้องถิ่นที่ ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อผีอย่างลงตัว

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทลื้อมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตัวเอง เช่นเดียวกับกลุ่ม ชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ ภาษาไทลื้อจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท (ไต) ลักษณะเด่นของภาษาไทลื้อ คือ การเปลี่ยนแปลงเสียงสระภายในคำโดยการเปลี่ยนระดับของลิ้น ภาษาพูดของชาวไทลื้อนั้น เสียงบางเสียงจะแตกต่างไปจากภาษาไทยวน เช่น สระเอีย เป็น เอ เช่น เมีย เป็น เม, สระอัว เป็น โอ เช่น ผัว เป็น โผ, สระเอือ เป็น เออ เช่น เกลือ เป็น เกอ เสียงวรรณยุกต์ของไทลื้อมี 6 เสียงเหมือนภาษาไทยวนแต่มีลักษณะแตกต่างไป คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทลื้อโดยมากเป็นภาษา ถิ่นตระกูลไทหรือคำศัพท์ไทดั้งเดิมที่ไม่มีความหมายซับซ้อนเป็นส่วนใหญ่

ทั้งนี้การโยกย้ายถิ่นฐาน การติดต่อค้าขาย มีผลทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อต้อง อาศัยและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นจึงมีผลให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรม แต่ชาว

ไท่ลื้อยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น พิธีเลี้ยงผีอารักษ์เรียกว่าเข้ากำ (เข้ากรรม) มีตั้งแต่กำเฮือน (กรรมเรือน) ไปจนถึงกำเมือง (กรรมเมือง) เป็นต้น (บุญช่วย ศรีสวัสดิ, 2551, หน้า 83-127)

5. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตรัฐฉาน ประเทศพม่า ตอนใต้ของประเทศจีน และภาคเหนือของประเทศไทย โดยในภาคเหนือของประเทศไทยมีการอพยพและการเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ อาทิ ชุมชนปากอ๋อ จังหวัดเชียงราย อำเภอขุนยวมและทั่วทุกอำเภอในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่สามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มย่อย อาทิ ไทใหญ่ดำ ไทใหญ่แดง ไทใหญ่ขาว ไทใหญ่ใต้ และไทใหญ่เหนือ ดังข้อมูลที่พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพม่ามักเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศจีนว่าเป็นไทใหญ่แซ่หรือไทใหญ่จีน เพราะพวกเขาสามารถพูดภาษาจีนได้และรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจีนหลายอย่าง ตั้งแต่ภาษา วิธีการกินอาหารด้วยตะเกียบ การตั้งบ้านเรือนแบบติดพื้นและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจีนมักจะเรียกตนเองว่าเป็นไทใหญ่เหนือด้วยถือว่าตนอยู่ทางเหนือของแม่น้ำคง (สาขาของแม่น้ำสาละวิน) และจะเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในพม่าว่าเป็นไทใหญ่ใต้ เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดในพุทธศาสนา ดังปรากฏให้เห็นเป็นประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญ อาทิ ประเพณีปอยส่างลอง และประเพณีจองพารา เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบความเชื่อความนิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ ซึ่งความเชื่อและความนิยมนี้นี้ได้แก่ความเชื่อเรื่องการสักกรุปัสตร์ เช่น สิงห์ มอม และลวดลายอักขระ ตลอดจนคาถาอาคมเพื่อความคงกระพัน เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่มีภาษาเป็นของตนเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนอยู่ในตระกูลภาษากลุ่มไท-กะไดซึ่งใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่กระจายอยู่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมไปถึงตอนใต้ของประเทศจีน ภาษาพูดของไทใหญ่เรียกว่า “ความไต” (ความไท) ภาษาไทใหญ่มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง คำศัพท์ส่วนใหญ่แตกต่างไปจากภาษาไทในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการรับอิทธิพลภาษาจากพม่าเนื่องจากรัฐฉานอยู่ในเขตแดนของประเทศพม่าคำศัพท์หลายคำจึงเป็นคำศัพท์ของพม่า

ประเพณีที่สำคัญของชาวไทใหญ่เป็นลักษณะของการทำบุญเป็นหลัก กำหนดการจัดงานประจำปีเรียกว่า “หย่าลี” ซึ่งตรงกับคำว่า “ราศี” ทั้ง 12 เดือนหรือประเพณีสิบสองเดือน เช่น ประเพณีตานข้าวหย่ากู่ ประเพณีกองโหล ประเพณีปอยห่าน้ำ ประเพณีปอยสลากระเบียง ประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดหรืองานจองพารา ปอยเหลินสิบสอง โดยมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ ประเพณีปอยส่างลองเป็นการบรรพชาสามเณรตามแบบไทใหญ่ และประเพณีสิบสองลองมนผ่องโตหรือประเพณีลอยกระทงใหญ่เป็นประเพณีเก่าแก่ที่จัดขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามความเชื่อ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ, 2551, หน้า 49)

6. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน หรือ ไทเขิน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งในตระกูลไทลื้อที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า จีน ไทย และลาว โดยเฉพาะเมืองเชียงตุงในรัฐฉานประเทศพม่า คำว่า “เขิน” มีความหมายว่าผืน หรือ คืนกลับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะน้ำเขินที่ชาวไทอาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำนั้นไหลขึ้นไปทางเหนือ ไม่ได้ไหลลงไปทางทิศใต้เช่นเดียวกับแม่น้ำเมย ชาวไทที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำเขินจึงถูกเรียกว่า “ไทเขิน” ซึ่งน่าจะมีความหมายว่า “คนไทที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำเขิน” ในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ชาวไทเขินได้ถูกกวาดต้อนมาครั้งใหญ่ในสมัยพระเจ้ากาวิละ โดยตั้งเป็นชุมชนอยู่ทั้งนอกเขตกำแพงเมืองและในเขตอำเภอต่าง ๆ เช่น ชุมชนช่างหล่อ ชุมชนวัวลาย ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนนันทาราม ชุมชนระแกง อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันกำแพง อำเภอแม่แตง และอำเภอดอยสะเก็ด เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถพบกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินได้ในเขตอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยหัตถกรรมที่ขึ้นชื่อและเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทเขิน คือ เครื่องเขินและเครื่องเงิน

ชาวไทเขินนับถือพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต และการจัดการระบบนิเวศ มีการนับถือและให้ความสำคัญกับธรรมชาติรอบตัว จนเกิดเป็นขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่งดงาม

ด้านการใช้ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง เรียกว่าภาษาเขินหรือภาษาเขิน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับภาษาลื้อและภาษายอง ภาษาเขินเป็นภาษาในกลุ่มภาษาย่อยไทพายัพ ในกลุ่มภาษาขร้า-ไท ตระกูลภาษาไท-กะได ชาวเขินใช้อักษรชนิดเดียวกันกับชาวไทยวน แต่การเขียนจะคล้ายคลึงไปทางพม่าและภาษาไทใหญ่มากกว่า กล่าวคือ ตัวอักษรจะกลม หางสั้น และมีหยักน้อยกว่าอักษรล้านนา ภาษาพูดไทเขินจะมีระดับเสียงที่สูงกว่า ถือเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาเขิน ทั้งนี้ภาษาไทเขินในแต่ละพื้นที่อาจมีสำเนียงที่แตกต่างกันออกไป

ในส่วนของประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทเขินมีความคล้ายคลึงกับประเพณีและวัฒนธรรมของชาวล้านนา ไทลื้อ และไทใหญ่ แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของตนเอง อาทิ การพ่อนรำหางนกยูง พ่อนซ่องเซิง พ่อนรำนก พ่อนรำดาบ พ่อนโต ซึ่งการพ่อนโตเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินและไทใหญ่ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ, 2551, หน้า 66)

7. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว (ไทลื้อล้านช้าง) ตามหลักฐานทางตำนานและพงศาวดาร ลาวเป็นกลุ่มชนที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งแต่เมืองสิงขรทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนา มายังแคว้นสิบสองจุไท ในเขตลุ่มแม่น้ำดำ ทางตะวันออกและคลุมลงมาทางใต้ในเขตหัวพัน ลงมาจนถึงบริเวณแคว้นตวัน-นินห์ ของญวน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวถือว่าเป็นพลเมืองกลุ่มใหญ่ที่สุด และมีจำนวนมากที่สุดในประเทศลาวปัจจุบัน ทั้งนี้มีนักวิชาการทางมานุษยวิทยาบางกลุ่มเสนอว่าควรเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวว่า “ไทลื้อล้านช้าง” ด้วยเหตุผลว่าชนกลุ่มนี้ถือกันว่าเป็นไทบริสุทธีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ลาวมีประชากรประมาณ 14 ล้านคน การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว (ไทลื้อล้านช้าง) พบได้ทั่วไปในประเทศลาวและกระจายตัวมาถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีหลักฐานปรากฏชัดในพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัยมีการกล่าวถึงชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงตอนเหนือในศิลาจารึกหลักที่ 1 และจากพงศาวดารล้านช้างที่กล่าวว่า อาณาจักรล้านช้างได้ครอบคลุมไปถึงบริเวณที่ราบสูงโคราช โดยเฉพาะตอนบนของภูมิภาคนับตั้งแต่ หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ขอนแก่น ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด ยโสธร อุบลราชธานี เลย มุกดาหาร อำนาจเจริญ และบางอำเภอของ จ.ศรีสะเกษ สุรินทร์ (อ.รัตนบุรี) นครราชสีมา (อ.บัวใหญ่ อ.สูงเนิน อ.ปักธงชัย) บุรีรัมย์ (อ.พุทไธสง) นิยมตั้งหมู่บ้านเป็นกลุ่มบนที่ดอนเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า "โนน" โดยยึดทำเลการทำนาเป็นสำคัญ นั่นคือ บริเวณรอบหมู่บ้านจะมีที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีหนองน้ำ หรือลำน้ำเล็ก ๆ ที่มีน้ำสำหรับบริโภคในฤดูแล้ง ไม่ห่างไกลหมู่บ้านจะมีป่าละเมาะสาธารณประโยชน์ ซึ่งใช้พื้นที่ปล่อยวัวควายในฤดูทำนา และเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ

กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ยึดมั่นในจารีตประเพณี ดำเนินชีวิตตาม "ฮิดสิบสอง" (คือกิจกรรมประเพณีในรอบ 12 เดือน) นับถือศาสนาพุทธแบบชาวนา คือ พุทธศาสนาที่ปรับเข้ากับจารีตของชาวนา มุ่งที่จะสั่งสอนให้เป็นพลเมืองดีมากกว่าที่จะสอนให้ละโลภไปสู่นิพพานตามปรัชญาพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า ผีแถน รวมทั้งผีไร่นา ฯลฯ โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ คือ ผีปู่ตา

ภาษาลาวเป็นภาษาในตระกูลไท-กะได ซึ่งเป็นตระกูลภาษาที่มีความสำคัญมากตระกูลหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้สื่อสารครอบคลุมพื้นที่บริเวณประเทศไทย ลาว เมียนมาร์ แคว้นอัสสัมทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เวียดนามเหนือ และทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน แต่เดิมตัวอักษรลาวได้รับรูปแบบมาจากตัวอักษรสันสกฤต (ตั้งแต่ พ.ศ. 600 เศษ) ต่อมาเมื่อย้ายมาอยู่ในอาณาเขตที่เป็นอาณาจักรลาวจึงได้รับเอาอักษรธรรมซึ่งเป็นอักษรบาลีหรืออักษรอินเดียอีกประเภทหนึ่งจากมอญและพม่าผ่านทางล้านนา คือ

เชียงใหม่ในสมัยของพระโพนสรวงเจ้า (ในพ.ศ. 2066) ทำให้อาณาจักรลาวล้านช้างมีอักษรใช้ 2 แบบ คือ ตัวลาวที่ได้มาจากตัวสันสกฤตและตัวธรรมที่ได้ต้นแบบมาจากตัวบาลี สำหรับตัวลาวจะใช้ในราชการบ้านเมือง ส่วนตัวธรรมใช้ในทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ภาษาลาว (Loos) ใช้ติดต่อสื่อสารทั่วไปภายในประเทศลาว เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในครอบครัว ชุมชน รวมถึงเป็นภาษาราชการ นอกจากใช้สื่อสารภายในประเทศ ภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวยังพบมากในแถบตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางและภาคตะวันออก เช่น จังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม นครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา เป็นต้น

ประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวหรือไทล้านช้างมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นเป็นผลให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่เป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาตินี้พบว่ามีประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่าง ๆ อาทิ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ, 2551, หน้า 143-158)

กล่าวโดยสรุป การสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามกลุ่มดังกล่าวข้างต้นถือว่ามีสำคัญต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือการศึกษาแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวละครพระรามทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงสถานภาพตลอดจนแนวทางในการศึกษาตัวละครพระรามและวรรณกรรมนิทานพระรามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้และได้เห็นถึงแนวทางในการนำแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ แนวคิดเรื่องพลวัต แนวคิดเรื่องสัญญาวิทยาและแนวคิดเรื่องจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาตัวบทวรรณกรรมรวมถึงการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาสังคมและวัฒนธรรม สุดท้ายคือการศึกษาดูเอกสารเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ ทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ตลอดจนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ โดยชุดขององค์ความรู้ทั้งสามกลุ่มถือได้ว่าเป็นสำคัญต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมากในฐานะเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิจัยซึ่งผู้วิจัยจะได้ประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยด้านต่าง ๆ มาบูรณาการและปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่องานวิจัยต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในงานวิจัยเรื่อง พลวัต “พระราม” ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วจึงมีการนำเสนอข้อมูลที่ได้โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง พลวัต “พระราม” ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยได้ใช้นิทานพระรามจำนวน 7 ฉบับ มาเป็นข้อมูลในการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดีย ได้แก่ รามายณะของฤาษีวาลमीกี ฉบับภาษาไทยแปลโดยศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รัชมณี และคณะ ปี พ.ศ. 2557

กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวน 6 ฉบับ ได้แก่

1. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พ.ศ. 2549

2. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับชาติพันธุ์ไทยวน ได้แก่ พรหมจักร ปรีวรตโดยสิงพะ วรรณสัย ต้นฉบับภาษาพื้นเมืองวัดชี้เหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จัดพิมพ์โดย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2522

3. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับชาติพันธุ์ไทใหญ่ ได้แก่ ปรัมเหียร ฉบับวัดพญาภู อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปรีวรตโดยบุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินทะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย จัดพิมพ์โดยหน่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

4. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับชาติพันธุ์ไทเขิน ได้แก่ หอрман ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปรีวรตโดย สิงพะ วรรณสัย จัดพิมพ์โดยภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527

5. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับชาติพันธุ์ไทลื้อ ได้แก่ คำขับลังกาสิบโท ต้นฉบับจากศาสตราจารย์ วุ หลิงหยุน สถาบันชนชาติคุณหมิงมณฑลยูนนาน แปลและเรียบเรียงโดย ม.ศรีบุษรา (นามแฝง) พ.ศ. 2524

6. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับชาติพันธุ์ไท-ลาว ได้แก่ พระลักพระลาม เรียบเรียงโดย ดร.สัจจิ ดานันตะ และสะหาย (DR.SACHCHI DANANDA and SAHAI) ภาคที่ 1 และภาคที่ 2 พิมพ์ด้วยอักษรลาวปี ค.ศ. 1973 (พ.ศ. 2516)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น

1.1 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระราม แบ่งย่อยเป็น

1.1.1 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกลักษณะนอก ประกอบด้วย

- 1) คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์
- 2) คุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิด
- 3) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร
- 4) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา
- 5) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา
- 6) คุณลักษณะสำคัญ บทบาท และพฤติกรรมในการเป็นสามี
- 7) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ

ตาราง 1 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกลักษณะนอก

หัวข้อ	ตัวอย่างข้อความ	หน้า
1) คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์		
2) คุณลักษณะสำคัญด้าน		
- ภูมิหลัง		
- ชาติกำเนิด		
3) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร		
4) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา		
5) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา		
6) คุณลักษณะสำคัญ บทบาท และพฤติกรรมในการเป็นสามี		
7) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ		

1.1.2 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกภายใน ประกอบด้วย

- 1) มีปฏิภาณไหวพริบ
- 2) มีความรับผิดชอบ
- 3) มีจิตใจอ่อนโยน
- 4) มีคุณธรรม

ตาราง 2 แบบบันทึกข้อมูลการประกอบสร้างบุคลิกภายใน

หัวข้อ	ตัวอย่างข้อความ	หน้า
1) มีปฏิภาณไหวพริบ		
2) มีความรับผิดชอบ		
3) มีจิตใจอ่อนโยน		
4) มีคุณธรรม		

1.2 แบบบันทึกข้อมูลเอกลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพ แบ่งเป็น

1.2.1 แบบบันทึกข้อมูลเอกลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพ ภายนอก ประกอบด้วยหัวข้อการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก (ตามแบบบันทึก 1.1.1) และวรรณกรรมทั้ง 7 เรื่อง ได้แก่

- 1) รามายณะของวาลมิกิ
- 2) รามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ
- 3) พรหมจักร
- 4) ปรีมเหียร
- 5) ทอรรณ
- 6) ลังกาสิบโท
- 7) พระลักพระลาม

ตาราง 3 แบบบันทึกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก

หัวข้อ	วรรณกรรมที่ปรากฏ					
	รามายณะ	รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1	พรมจักร	ปรีดิ์เมียร	หอธรรม	ลังกาสิบโท พระลักพระลาม
1) คุณลักษณะสำคัญด้านบุคลิกภาพ						
2) คุณลักษณะสำคัญด้าน - ภูมิหลัง - ชชาติกำเนิด						
3) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร						
4) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา						
5) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา						
6) คุณลักษณะสำคัญ บทบาท และ พฤติกรรมในการเป็นสามี						
7) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้เฒ่า และนักรบ						

1.2.2 แบบบันทึกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน ประกอบด้วยหัวข้อการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน (ตามแบบบันทึก 1.1.2) และวรรณกรรมทั้ง 7 เรื่อง ได้แก่ (ตามแบบบันทึก 1.1.2)

ตาราง 4 แบบบันทึกข้อมูลอัตลักษณ์ร่วมในการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน

หัวข้อ	วรรณกรรมที่ปรากฏ					
	รามายณะ	รามเกียรติ์ฉบับ รัชกาลที่ 1	พรหมจักร	ปรัมเพียร	หอรมาน	ลังกาสิบโท พระลักพระลาม
1) มีปฏิภาณไหวพริบ						
2) มีความรับผิดชอบ						
3) มีจิตใจอ่อนโยน						
4) มีคุณธรรม						

การประเมินคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน จำแนกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยจำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติการวิจัยจำนวน 2 ท่าน ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย

1. ผศ. ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. อาจารย์ ดร.พยงค์ มูลวาปี อาจารย์ประจำสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. อาจารย์ ดร.ประภาพร ธนกิตติเกษม อาจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติการวิจัย

1. ผศ. ดร.สรศักดิ์ อยู่สวัสดิ์ อาจารย์กลุ่มวิชาภาษาตะวันออก (ภาษาไทย) สาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่

2. อาจารย์ ดร.วิโรจน์ มงคลเทพ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ได้พิจารณาเห็นว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านแนวคิด ผู้วิจัยจึงได้นำเครื่องมือไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

2. เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล จากวัตถุประสงค์การศึกษา คือ

1. ศึกษากลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ
2. ศึกษาพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระราชนิพนธ์กลุ่มชาติพันธุ์ไท
3. ศึกษาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระราชนิพนธ์ฉบับ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้แก่แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย

2.1 แนวคิดความรู้ในตัวตน คือ ชุดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์ฉบับประกอบไปด้วย

2.1.1 เนื้อหา ได้แก่ พฤติกรรมของตัวละครพระราม รวมถึงพฤติกรรมของตัวละครอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระรามและเนื้อหาอื่น ๆ ที่ปรากฏในนิทานพระรามแต่ละฉบับ

2.1.2 กลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ รูปแบบและศิลปะการประพันธ์ ศิลปะการเล่าเรื่อง และศิลปะการใช้ภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครพระราม

2.2 แนวคิดความรู้นอกตัวบท คือ องค์ความรู้ซึ่งมิได้อยู่ในเนื้อหาตัวบทนิทานพระรามแต่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ตัวละครพระราม ดังนี้

2.2.1 ภูมิหลังของบทประพันธ์แต่ละฉบับ ได้แก่ ผู้แต่ง ประวัติผู้แต่ง และประวัติความเป็นมาของตัวบท

2.2.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของนิทานพระรามแต่ละฉบับ

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดสำคัญเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 4 แนวคิด ดังนี้

2.3.1 กรอบแนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic)

2.3.2 กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)

2.3.3 กรอบแนวคิดเรื่องสัญวิทยา (Semiology)

2.3.4 กรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. เก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามายณะของวาลมิกิ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะได้เก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับหลักที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับกรประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์อีก 6 ฉบับ โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดความรู้ในตัวบทและแนวคิดความรู้นอกตัวบทอย่างพินิจพิจารณาจนเข้าใจเนื้อหาและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของรามายณะของวาลมิกิ จากนั้นจึงศึกษาการประกอบสร้างตัวละครพระรามด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่จัดสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว

โดยเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามใน 2 ส่วน คือ การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอกและการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน

2. การเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะได้เก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามที่ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 6 ฉบับ ประกอบด้วยรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสืบโห และ พระลักพระลาม โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลเช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ คือ ศึกษาแนวคิดความรู้ในตัวบทและแนวคิดความรู้นอกตัวบทอย่างพิถีพิถันระหว่าจนเข้าใจเนื้อหาและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 6 ฉบับ จากนั้นจึงทำการศึกษาการประกอบสร้างตัวละครพระรามด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่จัดสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว โดยเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามใน 2 ส่วน คือ การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอกและการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามจากวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้แก่ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับเชิงเปรียบเทียบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะได้เปรียบเทียบการประกอบสร้างตัวละครพระรามใน รามายณะของวาลมิกิ กับการประกอบสร้างตัวละครพระรามใน วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสืบโห และพระลักพระลาม โดยเปรียบเทียบการประกอบสร้างบุคลิกภาพในแต่ละด้านของตัวละครพระรามเพื่อให้เห็นถึง

1.1 คุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามที่ถูกประกอบสร้างขึ้นใน รามายณะของวาลมิกิ และ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

1.2 คุณลักษณะสำคัญที่ปรากฏร่วมกันและคุณลักษณะสำคัญที่ปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมนิทานพระรามบางฉบับ

1.3 พลวัตของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

2. วิเคราะห์แนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ ด้วยวิธีการ คือ ศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ ร่วมกับการวิเคราะห์บทบาท พฤติกรรม และคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ เพื่อให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของตัวละครพระรามในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

บทที่ 4

การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท

การศึกษาในบทนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นถึง การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นถึงความเป็นมา พัฒนาการตลอดจนการแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากดินแดนมาตุภูมิ คือ ประเทศอินเดียสู่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติไทซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ และกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์และเพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาผู้วิจัยจึงได้จัดแบ่งหัวข้อในการนำเสนอออกเป็นประเด็นโดยเรียงตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ที่มาของเรื่อง
2. พัฒนาการด้านเนื้อหาและลักษณะคำประพันธ์
3. การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามในอินเดีย
4. การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามสู่ภูมิภาคอุษาคเนย์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท
5. การปริวรรตวรรณกรรมนิทานพระรามอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ที่มาของเรื่อง

เรื่องเล่าของพระราม นิทานพระราม หรือวรรณกรรมพระรามมีถิ่นกำเนิดในชมพูทวีปหรืออนุทวีปอินเดียสำหรับที่มาของเรื่องนั้น พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2506) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเรื่องชีวิตจริงของชาวอินเดียคนหนึ่งในอดีต ซึ่งเป็นวีรบุรุษที่มีความเที่ยงธรรมจนมีคนศรัทธาเลื่อมใสและได้เล่าสืบต่อกันมา เช่นเดียวกับ เสฐียรโกเศศ (2515, หน้า 22) ที่กล่าวถึงที่มาของนิทานพระรามสรุปความได้ว่า “...เรื่องเรื่องเล่าของพระรามน่าจะมีที่มาจากเรื่องเล่าหรือตำนานของผู้นำกลุ่มชนที่ได้รับการยกย่องสรรเสริญให้เป็นวีรบุรุษในยุคอินเดียโบราณ เช่นเดียวกับ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (มปป., หน้า 1) ที่กล่าวว่าพระรามเป็นบุรุษในประวัติศาสตร์โบราณของอินเดียเป็นผู้ได้รับการยกย่องว่ามีความประพฤติดีเก่งกาจ ทำให้มีการเล่าขานขับลำสรรเสริญติดต่อกันเรื่อยมา...” นอกจากนี้ มอริซ วินเทอร์นิตซ์ (Maurice Winterntz, 1977 อ้างอิงใน ประคอง นิมมานเหมินท์, มปป., หน้า 459) นักวิชาการ

ด้านภาษาบาลีและสันสกฤตชาวออสเตรเลียยังตั้งข้อสันนิษฐานว่า นิทานพระรามที่เล่าขานอยู่ในอินเดียก็น่าจะมาจากเรื่องเล่าของวีรบุรุษที่เป็นมนุษย์ธรรมดา (human hero)

ในส่วนของคำถามที่ว่านิทานพระรามเป็นเรื่องราวของวีรบุรุษของกลุ่มชนใดนั้น เสฐียรโกเศศ (2500, หน้า 98) ได้สันนิษฐานจากหลักฐานที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของ รามายณะ ใน พาลกัณฑ์ บทที่ 5 ที่กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของ รามายณะ ว่ามีจุดเริ่มต้นที่อโยธยา เมืองหลวงของแคว้นโกศล โดยตัวเมืองตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสรยู โดยอ้างอิงจากข้อความที่พรรณนาถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองอโยธยาในรัชสมัยของกษัตริย์ที่มีนามว่า ทศรถ ที่มีเชื้อสายอิक्षวากุ ในหนังสือ The Ramayan of Valmiki ดังนี้

“...ท้าวทศรถผู้มีธำมัญญ์สูงส่งทรงปกครองนครซึ่งแวดล้อมด้วยต้นศาละอันตระหง่านเงื่อม มีอุทยานและดินแดนอันน่ารื่นรมย์ ดุจดั่งอมรินทร์ทรงครองนครอันงดงามบนสรวงสวรรค์ฉะนั้นนครแห่งนี้มั่งคั่งจนหาที่ใดเปรียบมิได้ ณ สถานที่นี้บรรดากวีและนักขับร้องต่างมาชุมนุมกันช้าย หึง มีจิตใจเบิกบาน ขับลำและเรียงระบำ ตามท้องถนนได้ยินแต่เสียงพิณ กลอง ปี่และขลุ่ย เสียงขับสวดพระเวทอย่างละมุนละไม และเป็นเสียงต่ำ ๆ เสียงยิ่งของเหล่าทหาร พวกนักรบคู่ราวกับเทพผู้ชำนาญในศัตราวุธนานาชนิดคอยป้องกันราชศัตรูเสมอด้วยเหล่านาคทั้งหลายที่คุ้มครองพิภพของตนภายใต้ปฐพีนั้น...”

จากเนื้อความข้างต้น เสฐียรโกเศศ (2500, หน้า 98) ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า

“...จากลักษณะที่กวีบรรยายถึงอโยธยาซึ่งเป็นเมืองหลวงของกษัตริย์สุริยวงศ์นั้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะพ้องกับเมืองในประวัติศาสตร์สมัยที่พวกอารยันได้เข้ามาครอบครองแถบลุ่มแม่น้ำคงคา กล่าวคือ ในระยะนั้นแคว้นที่ใหญ่และมีความสำคัญมากได้แก่แคว้นมคธ และโกศล โดยเมืองหลวงของแคว้นโกศลคือ อโยธยา ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ มั่งคั่ง มีเงินตราใช้มีความเจริญก้าวหน้าในทางหัตถกรรม และพาณิชยกรรม ทั้งที่เมืองใกล้เคียงยังเป็นป่าเถื่อนอยู่...”

ในประเด็นเดียวกันนี้เอง เสฐียรโกเศศ (2515, หน้า 55) ยังให้คำอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า

“...เมื่อพิจารณาจากข้อความในวรรณคดีและประวัติศาสตร์แล้วจะเห็นได้ว่า เมืองอโยธยาแห่งแคว้นโกศลมีลักษณะสภาพบ้านเมืองและผู้คนอยู่ในชั้นอารยธรรมสูง หลุดพ้นจากความหยาบกระด้าง (Crude) หรือมีสภาพป่าเถื่อนสมควรเชื่อได้ว่า แหล่งกำเนิดของเรื่องเล่าพระรามนั้นมีจุดเริ่มต้นที่อโยธยา หากแต่เหตุการณ์ทั้งหลายก็มิได้เกิดขึ้นที่อโยธยาทั้งหมด หากแต่เราได้พาเราไปสู่เมืองใกล้เคียงเช่น มิถิลา แห่แคว้นวิเทหะ ฉากส่วนใหญ่เป็นป่าเขาตั้งแต่มัธยมประเทศเรื่อยลงไปทางใต้ คือแถบภูเขาอินทีย ที่ราบสูงเดคคาน มัชฌิมประเทศ แม่น้ำโคทาวารี และเกาะลังกา ...”

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าเสฐียรโกเศศได้พยายามชี้ให้เห็นว่าจุดเริ่มต้นของนิทานพระรามนั้นคือกรุงอโยธยาเมืองหลวงของแคว้นโกศลและจากข้อความที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทดังกล่าวจึงทำให้นักวิชาการด้านวรรณคดีและวรรณกรรมตลอดจนนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าเรื่องนิทานพระรามนั้นคือ เรื่องราวของผู้นำที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษของชนเผ่าอารยันที่เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานในอนุทวีปอินเดียเมื่อราว 4,000 ปีที่แล้วพร้อมกับภาษาฮินโด-ยูโรเปียนซึ่งเป็นพื้นฐานของภาษาสันสกฤตในยุคแรกตลอดจนความรู้ในการควบคุมม้า รวมถึงขนบธรรมเนียมใหม่ ๆ เข้าไปด้วย เช่น พิธีกรรมบูชาัญญ อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมพระเวทที่สืบทอดและกลายรูปเป็นศาสนาฮินดูในภายหลัง โดยครั้งแรกที่เข้ามาในอนุทวีปอินเดียนั้นชนเผ่าอารยันได้ตั้งศูนย์กลางอยู่ในบริเวณปัญจาบ (แคว้นปัญจาบ) จากนั้นจึงขยายไปทางตะวันออกจนตั้งมั่นอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา จนถึงต้นพุทธกาลจึงขยายอิทธิพลไปทางตอนใต้และตั้งอาณาจักรขึ้นใหม่บริเวณระหว่างที่ราบลุ่มแม่น้ำโคทาวารีและแม่น้ำกฤษณาชื่ออาณาจักรอันธระ

นอกจากเสฐียรโกเศศแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2514, หน้า 15-16) ยังได้ทรงแสดงทัศนะและอธิบายเกี่ยวกับที่มาของนิทานพระรามไว้อย่างน่าสนใจว่า

“...เรื่องรามจันทราวดารมีอยู่พิสดารในคัมภีร์ ‘รามายณะ’ ซึ่งไทยเราคงได้มาจากพราหมณ์ในโบราณสมัยแล้วและมาแต่งใหม่เรียกว่า ‘รามเกียรติ์’ เรื่องพระรามจันทรกับพลวานรฝ่ายหนึ่งราพนาสูรกับรากษสฝ่ายหนึ่งนั้นสันนิษฐานว่าเป็นเรื่องแถลงการณ์สงครามที่ได้กระทำกันจริง ๆ ระหว่างคนจริง ๆ พระรามชาวอโยธยาเป็น

ต้นที่เรียกว่า ‘มนุษย์’ คงเป็นเชื้อสายของคนผิวขาวที่เรียก ‘อารย’ ส่วน ‘วานร’ สันนิษฐานว่าเป็นชนที่อยู่ในดินแดนแถบเทือกเขาวิธยะ ซึ่งจนกาลบัดนี้ก็ยังมิเหลืออยู่ เป็นชนผิวดำผมหยิกริมฝีปากหนาใกล้เคียงเงาะป่าบ้านเราและชนเหล่านี้มิได้ถือพรหมณ์เลย แต่มีตำนานเล่าต่อ ๆ กันมาหลายชั่วคนในพวกนั้นเนื่องด้วยประวัติการณ์ของพระรามจันทร์ ซึ่งทำให้สันนิษฐานว่าคงเคยเกี่ยวข้องมาในโบราณสมัยจริง ส่วน ‘รากษส’ คือชาวเกาะลังกาซึ่งเป็นชนผิวดำ ผมหยิก และร่างใหญ่อย่างคนดำในทวีปแอฟริกาในกาลบัดนี้ พวกอารยชนเกลียดชังจึงตั้งชื่อว่า รากษส หรือ ยักษ์...”

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เชื่อได้ว่านิทานพระรามมีที่มาหรือมีจุดกำเนิดจากเรื่องเล่าของชนเผ่าอารยันซึ่งเป็นชนเผ่าหนึ่งที่เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานและสร้างอารยธรรมอยู่ในอินเดีย โดยเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องราววีรบุรุษของตนในลักษณะของการยกย่องและสรรเสริญก่อนที่จะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและพัฒนาการมาเป็นวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาในเวลาต่อมา

พัฒนาการด้านเนื้อหาและลักษณะคำประพันธ์

1. พัฒนาการด้านเนื้อหา

ในยุคเริ่มต้นนักวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีต่างเชื่อนิทานพระรามมีสถานะเป็นเพียงวรรณกรรมมุขปาฐะคือ เรื่องที่เล่าขานสืบต่อกันด้วยวาจาหรือปากต่อปาก ดังที่ เสฐียรโกเศศ (2515, หน้า 5) ได้ให้คำอธิบายและแสดงทัศนะไว้ว่า “...ตามธรรมเนียม เรื่องชนิดนี้ย่อมเป็นตำนานปาก คือ เล่าสืบฟังกันมาตามที่ทรงจำได้...” นอกจากนี้นักวิชาการรุ่นหลังอย่าง นาวิน วรรณเวช (2558, หน้า 266-267) ยังอธิบายถึงพัฒนาการของนิทานพระรามไว้อย่างน่าสนใจ โดยนาวินอ้างอิงหลักฐานจากเนื้อหาใน พาลกัณฑ์ สรรคแรก ในรามายณะที่กล่าวถึงตอนที่ฤๅษโณวามิกฤๅษณารทว่า วีรบุรุษผู้ทรงธรรมซึ่งเปรียบดุษฎีบุคคลในอุดมคตินั้นคือใคร ซึ่งฤๅษณารทก็ได้เล่าเรื่องพระรามให้ฤๅษโณวามิกฟังอย่างย่อ และใน อุตตรกัณฑ์ ตอนที่ “กุกี-ลวะ” สองพี่น้องศิษย์พระฤๅษโณวามิกได้ไปขับขานเรื่อง รามายณะในพิธีอศวนเมธอันเป็นเหตุให้นางสีดาได้กลับมาพบพระรามอีกครั้งและพระแม่ธรณีเสด็จมารับนางกลับสู่พื้นดินดั้งเดิม ซึ่งนาวินได้ให้คำอธิบายว่าการที่ฤๅษโณวามิกได้ทราบเรื่องพระรามจากฤๅษณารทและการเล่าเรื่องรามายณะเฉพาะพระพักตร์ของพระรามนั้นจะมีเค้าความจริงทางประวัติศาสตร์หรือไม่นั้นไม่

สามารถทราบได้ แต่สิ่งที่สามารถอนุมานได้ก็คือการขับลำนำเล่าเรื่องพระรามและรามายณะแบบมุขปาฐะน่าจะมียุ่ก่อนที่จะมาเป็นลายลักษณ์อักษร

ทั้งนี้ในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่าช่วงเวลาของการมีสถานะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะนี้เองที่ทำให้นิทานพระรามเป็นที่รู้จักและแพร่กระจายไปในหลายพื้นที่อย่างรวดเร็วขณะเดียวกันก็เป็นช่วงเวลาสำคัญที่ทำให้เนื้อหาของเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการไปจากเดิมอย่างรวดเร็วเช่นกัน สาเหตุเพราะการเล่าสืบต่อกันด้วยวาจาโดยที่ไม่มีการจดบันทึกย่อมทำให้เนื้อหาของเรื่องมีความคลาดเคลื่อนไปจากเดิมเพราะอาจมีการตัด ตกลั่น หรือต่อเติม จนเนื้อหาของเรื่องมีความพิสดารมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ จากเรื่องเล่าของวีรบุรุษกลายมาเป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2484, หน้า 669) ได้พระราชทานอรรถาธิบายไว้ว่า “...รามายณะจัดเป็นหนังสือประเภท ‘อิติहाส’ ซึ่งเป็นหนังสือที่แสดงตำนานวีรบุรุษ คือ กษัตริย์นักรบต่อมามีการเล่าเรื่องกันไปทำให้เรื่องมีความวิจิตรพิสดารมากขึ้นจนบุรุษนั้นกลายเป็นเผ่าพงศ์เทวดาไปบางคนเลยกลายเป็นพระเจ้าอวตารอย่างพระรามาวตาร...”

สำหรับเหตุผลที่ว่าเหตุใดกวีจึงนำเอาเรื่องเล่าหรือตำนานวีรบุรุษมาดัดแปลงให้มีเนื้อหาที่พิสดารมากยิ่งขึ้นนั้น เกี่ยวกับประเด็นนี้ สมพร สิงโต (2517, หน้า 17) ได้ให้คำอธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า “...กวีไม่ใช่นักประวัติศาสตร์เขาย่อมปรุงแต่งเพิ่มเติมได้ด้วยจินตนาการทั้งนี้เพื่อความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานและความงดงามทางภาษา ฉะนั้นกวีย่อมสมมุติตัวละครขึ้นโดยเสรี ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ลิง และยักษ์นั้นนับว่าเป็นสัญลักษณ์แทนบางสิ่งบางอย่าง...” ซึ่งข้อคิดเห็นของสมพรมีความสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของนักวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีชาวตะวันตกหลายคนท่านที่ศึกษาถึงการใช้สัญลักษณ์หรือสัญญาณ (Sign) ในการสื่อความหมายในเนื้อหาตัวบท (Text) ของนิทานพระรามภายใต้บริบท (Context) ของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอนุทวีปอินเดีย เริ่มจากข้อคิดเห็นของ เจ. ที. วิลเลอร์ (J. T. Wheeler) ที่นำเสนอเหตุผลตามแนวความคิดของตนว่า

“...เหตุที่เรียกขานลึงว่า ‘รากษส’ นั้นเพราะชาวอารยันเกลียดชังพวกลึงกาซึ่งเป็นเชื้อสายอารยันแต่กลับเปลี่ยนใจไปนับถือพุทธศาสนา วิลเลอร์อ้างว่าในรามายณะกล่าวถึงราพณ์และพี่น้องว่าเป็นพงศ์พรหมบำเพ็ญตบะบูชาพรหม อัคนิ และเทพอื่น ๆ ย่อมแสดงว่านับถือศาสนาพราหมณ์ ครั้นเมื่อเปลี่ยนมานับถือศาสนาอื่นชาวอารยันจึงรังเกียจ ส่วนพวก ‘ลึง’ นั้นวิลเลอร์สันนิษฐานว่าเป็นชาวพื้นเมืองใน ‘ทักชีณาบท’ ซึ่งมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองอยู่บ้างแล้ว โดย สมพร ได้ข้อสังเกตว่าการที่

วิลเลอร์สันนิษฐานว่ากลุ่มชนทางใต้ถูกสมมุติให้เป็นลึงนั้นมิได้เป็นการเหยียดหยามว่าไร้ความเจริญแต่อย่างใดเพราะวิลเลอร์ได้กล่าวว่าพวกทางใต้นั้นมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่บ้างแล้ว...”

(เสฐียรโกเศศ, 2515 หน้า 28)

เช่นเดียวกับกอรเรสซิโอ (Gorrssilo) ที่อธิบายถึงการใช้สัญญะในนิทานพระรามว่า

“...กองทัพพระรามประกอบด้วยชนชาวพื้นเมืองแถบเทือกเขาวินธัยซึ่งมีชาติพันธุ์ต่างกัน การที่กวีสมมุติพวกเหล่านี้เป็น ‘ลึง’ อาจมิได้นึกดูหมิ่นในเรื่องความป่าเถื่อน หรือเป็นเพราะชาวฮินดูซึ่งพูดภาษาสันสกฤตยังไม่ค่อยรู้จักพวกชาวพื้นเมืองเหล่านี้ดีพอก็ได้ ส่วนพวกสัตว์ของพระรามนั้นสมมุติให้อยู่ในลังกา พวกเหล่านี้มีชื่อเสียง นิสัย ความเชื่อถือคล้ายคลึงกับพวกอินเดียที่พูดสันสกฤต กวีเรียกพวกนี้ว่า ‘รากษส’ เพราะความเชื่อของชาวอินเดียโดยทั่วไปนั้นมีว่า พวกรากษสนี้เป็นพวกน่าเกลียดน่ากลัวและดุร้าย ชอบมารบกวนการบูชาเช่นสรวงพิธีการทางศาสนาของพวกพราหมณ์ผู้แต่งจึงหยิบยกเอาชื่อที่ตนเองเกลียดชังนี้มาให้แก่ศัตรูเพราะทำให้ดูน่ากลัว น่าเกลียดมากกว่าชื่อจริง ๆ ในประวัติศาสตร์...”

(สมพร สิงโต, 2517 หน้า 17)

จากข้อคิดเห็นของ เจ. ที. วิลเลอร์ (J. T. Wheeler) และ กอรเรสซิโอ (Gorrssilo) จะเห็นว่าทั้งสองได้พยายามชี้ให้เห็นว่าตัวละครสำคัญทั้งสามกลุ่มที่ปรากฏในนิทานพระราม คือ มนุษย์ (เผ่าพงษ์เทวดา) ลึง และยักษ์ นั่นคือ การใช้สัญญะของกวี ที่เกิดจากการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ในอนุทวีปอินเดียเข้ากับจินตนาการของตนซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามประกอบไปด้วย ชาวอารยัน กลุ่มชนพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเทือกเขาวินธัย และชาวลังกา โดยกวีที่เป็นชาวอารยันและเป็นต้นกำเนิดของนิทานพระรามได้กำหนดให้เผ่าพันธุ์ของตนมีสถานะเป็นมนุษย์หรือเผ่าพงษ์เทวดา ขณะเดียวกันก็สมมุติให้ชนพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเทือกเขาวินธัยเป็นลึงและเป็นบริวารของตน และสมมุติให้ชาวลังกาเป็นรากษส ซึ่งข้อคิดเห็นของผู้วิจัยข้างต้นสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของสมพร สิงโต (2517, หน้า 18) โดยสมพรได้กล่าวว่า

“...การสมมุติให้พวกอารยันเป็นฝ่ายมนุษย์ พวกชาวพื้นเมืองทางใต้เป็นลิง และชาวเกาะลังกาเป็นยักษ์นั้น กล่าวคือในระหว่างคน ลิง และยักษ์นั้น คนเป็นสัตว์ที่มีอารยธรรมสูงกว่าเพื่อน ในเมื่อชาวอารยันเชื่อว่าตนเป็นผู้มีอารยธรรมหรือเจริญ ก็ย่อมเป็นการเหมาะสมที่จะสมมุติให้ฝ่ายพระราม หรือฝ่ายอารยันเป็นคน ส่วนชาวภาคใต้ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเดิมให้เป็นลิง ลิงเป็นสัตว์ที่ฉลาดและเป็นสัตว์ที่ใกล้เคียงกับคนแม้จะด้อยกว่าคนก็ตาม พวกชาวพื้นเมืองเดิมเป็นพวกที่มีอารยธรรมสูงอยู่บ้างแล้ว การสมมุติให้เป็นลิงก็ยังมีเค้าของความเจริญอยู่บ้าง ทั้งเป็นที่หมายให้ทราบว่าจะไม่ใช่พวกอารยัน ทั้งนี้เป็นธรรมดาของบทกวีนิพนธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อเชิดชูชาติของกวีเอง ย่อมต้องมีการยกตนข่มท่าน อีกประการหนึ่ง ลิงยังเป็นสัตว์ที่มีความว่องไว กระฉับกระเฉงเหมาะกับการที่จะเป็นทหารช่วยทำสงครามได้ วรรณคดีหรือนิทานอินเดียโดยทั่วไปมักจะมีการพึ่งพาอาศัยกันเสมอระหว่างคนกับสัตว์ หรือแม้แต่เทพเจ้ากับสัตว์ก็มีอยู่มิใช่น้อย ฉะนั้นถ้าจะสมมุติให้สัตว์ชนิดหนึ่งมาช่วยคนรบก็ไม่ใช่เป็นการแปลกอะไรเลย และสัตว์ชนิดนั้นผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีสัตว์อื่นใดที่จะเหมาะสมเท่ากับลิง ส่วนพวกยักษ์นั้นมีลักษณะโหดร้าย กักขฬะ มีอำนาจ อิทธิฤทธิ์ มีพลัง การที่สมมุติให้ฝ่ายศัตรูเป็นผู้ที่มีอำนาจ มีกำลัง มีความเข้มแข็ง น่าเกรงขามนั้นย่อมเป็นการยกย่อง และเชิดชูความสามารถของฝ่ายตนไปด้วย เพราะในที่สุดแห่งเรื่องตนก็ชนะ การชนะผู้เข้มแข็งย่อมแสดงว่าผู้ชนะนั้นเป็น วีรบุรุษ ในวรรณคดีของพระเกียรติของไทยเช่นยวนพ่าย กวีได้พรรณนาความเข้มแข็งของฝ่ายเชียงใหม่อย่างมากมาย เพราะยิ่งพรรณนามาว่าศัตรูแข็งแกร่งล้ำเพียงใดก็เท่ากับแสดงความเก่งกล้าของฝ่ายเรามากเป็นทวีคูณไปด้วยพร้อมกัน ฉะนั้นถ้าเราเชื่อว่าเรื่องรามายณะเป็นการแถลงความมีชัยของอารยันแล้ว ก็ควรตีความสัญลักษณ์ทั้งสามตามนัยที่ได้วิจารณ์มานี้ด้วยอีกแนวหนึ่ง...”

ขณะเดียวกันการทำให้เรื่องเล่าของวีรบุรุษมีเนื้อหาที่วิจิตรพิสดารจนกลายมาเป็นเรื่องราวของเผ่าพงษ์เทวดาตามแบบฉบับนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ก็มีผลให้เนื้อหาของนิทานพระรามถูกนำมาเกี่ยวข้องกับสัมพันธหรือผูกโยงกับแนวคิดและปรัชญาทางศาสนาอย่าง รามายณะ ที่ทำให้วีรบุรุษที่เป็นบุรุษคนธรรมดากลายเป็น “นารายณ์อวตาร” ตามแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งการถูกนำมาเชื่อมโยงกับปรัชญาและแนวคิดทางศาสนาเองที่ทำให้นักวิชาการด้านวรรณคดีและสันสกฤตบางส่วนมีความคิดเห็นว่า รามายณะ ไม่ได้มีที่มาจากเรื่องเล่าของวีรบุรุษและประวัติศาสตร์การทำสงครามระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในอนุทวีป

อินเดียแต่เพียงเท่านั้นหากแต่เรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของรามายณะยังมีที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งนักวิชาการที่มีความคิดดังกล่าวได้แก่ปิกฟอร์ด (Pickford) โดยปิกฟอร์ดได้กล่าวไว้ในคำนำเรื่องมหาวีรจริต ของ ภาวภูติ ฉบับแปลของเขาว่า

“...เรื่องรามายณะตั้งแต่ตอนราวณะลักพาาสีดาไปเป็นเรื่องเปรียบเทียบกับธรรมชาติ กล่าวคือ กวีผูกเรื่องขึ้นสมมุติให้ธรรมชาติมีตัวตน ‘ราวณะ’ และพวกราक्षส คือ ความมืด กลางคืน หรือฤดูหนาว ส่วน ‘พระราม’ นั่นคือ กลางวันคือ ความสว่าง หรือ ฤดูร้อน และตามประวัติพระรามว่าสืบเชื้อสายมาจากสุริยวงศ์ ซึ่งเป็นเค้าให้แลเห็นอยู่ ‘นางสีดา’ คือการกลีกรรรม คำว่า สีดาแปลว่ารอยไถ และตามประวัติของนางนั้นท้าวชนกได้นางมาจากการไถ การที่ทศกัณฐ์ลักสีดาหมายถึงการไถนาหรือการกลีกรรรมต้องชะงัก เพราะความมืด ความหนาวเข้าครอบงำ พระรามสังหารทศกัณฐ์และได้สีดาคืน หมายถึง ความสว่างที่เข้ามาขับไล่ความมืดให้หมดไป การกลีกรรรมจึงเริ่มต้นใหม่...”

(เสฐียรโกเศศ, 2495 หน้า 52)

เช่นเดียวกับจาโคบี (Jacobi) นักวิชาการชาวเยอรมันที่กล่าวว่า

“...นิทานพระรามมิใช่เรื่องราวการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ในอนุทวีปอินเดียยุคโบราณเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องจำลองจากเรื่องทวยเทพปรัมปราของอินเดีย ซึ่งเรื่องเหล่านี้อยู่ในคัมภีร์ฤคเวท แล้วนำมาแต่งให้เป็นเรื่องของมนุษย์ เรื่องราวในรามายณะหลายตอนมีเค้าจากคัมภีร์ฤคเวท ดังนี้

1. ตัวนางสีดากับพระรามนั้นปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท คือ สีดาเป็นเทวีประจำไร่นา เป็นชายาของพระประชนัยซึ่งเป็นเจ้าแห่งฝน ส่วนพระรามนั้นจาโคบีเข้าใจว่าเป็นตัวพระอินทร์นั่นเองเพราะมีสีเขียวอย่างพระอินทร์
2. เรื่องพระรามทำสงครามกับราพณ์ เพราะราพณ์แย่งสีดาไปนั้น มีเค้าคล้ายกับเรื่องพระอินทร์ทำสงครามกับวฤตาสูร (ผู้ทำให้เกิดความแห้งแล้ง) เพราะวฤตาสูรแย่งเอาโคของพระอินทร์ไป
3. เรื่องพระรามเป็นพันธมิตรกับหนุมาน (ลูกลม) ก็คล้ายกับเรื่องพระอินทร์ผูกมิตรกับมรุต (ลม) เพื่อช่วยรบกับวฤตาสูร

4. นางสาวมา ในรามายณะเป็นนางยักษ์ผู้คอยดูแลสีดาขณะอยู่ในลังกานั้น เป็นชื่อเดียวกับนางสนมของพระอินทร์ซึ่งถูกใช้ให้ไปตามโค...”

(สมพร สิงโต, 2517 หน้า 17)

นอกจากปิกฟอร์ดและจาโคปีแล้วเวเบอร์ (Weber) คือ อีกผู้หนึ่งที่เชื่อว่ารามายณะเป็นเรื่องที่มีความจริงทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานอยู่เพียงการแผ่อารยธรรมอารยันลงไปทางใต้เท่านั้น ส่วนตัวบุคคลในเรื่องนั้นมีใช้บุคคลในประวัติศาสตร์แต่เป็นเครื่องหมายหรือตัวแทนของเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมบางอย่าง เช่น สีดา ซึ่งเป็นตัวสำคัญในเรื่องนั้นหมายถึงรอยไถ (field-furrow) คำว่าสีดา ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวทและในคัมภีร์คฤห्यสูตรต่าง ๆ ในฐานะเทวีซึ่งเป็นที่น่าถือกันว่าเป็นเครื่องหมายของการกลีกรรรมของชาวอารยัน ส่วนตัวพระรามนั้นหมายถึง พลราม “หลัภฤต” ซึ่งเป็นคนไถนา (plough-bearer) ฉะนั้นรามายณะจึงมีลักษณะเปรียบเทียบในทางศาสนาอยู่ด้วย (Weber, 1982, p.22)

ขณะเดียวกันเวเบอร์ยังเชื่อว่ารามายณะได้เค้าโครงเรื่องมาจาก ทสธชาติก ซึ่ง เป็นชาตกลำดับที่ 461 ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกาทสนิบาต โดยเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงเรื่องราวของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์รามบัณฑิตพระโอรสของพระเจ้าทสธมหาราช เนื้อความโดยย่อมีดังนี้ พระเจ้าทสธมหาราชกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสีมีโอรสธิดา 3 องค์ คือ รามบัณฑิต ลักษณะ และ นางสาวสีดา เมื่อพระอัครมเหสีสิ้นพระชนม์พระเจ้าทสธได้แต่งตั้งให้สตรีอื่นเป็นพระอัครมเหสีแทน โดยพระอัครมเหสีพระองค์ใหม่ให้กำเนิดพระโอรสอีกหนึ่งพระองค์ชื่อ ภรตกุมาร เมื่อภรตกุมารเจริญพระชันษาพระอัครมเหสีพระองค์ใหม่ได้ขอให้พระเจ้าทสธยกราชสมบัติให้แก่พระภรตกุมารตามที่พระเจ้าทสธได้เคยให้สัญญาไว้กับตน ด้วยเหตุผลดังกล่าวพระเจ้าทสธจึงจำเป็นต้องยกราชสมบัติให้ภรตกุมาร และด้วยความเกรงว่ารามบัณฑิตและลักษณกุมารจะตกอยู่ในอันตรายพระเจ้าทสธจึงให้โอรสทั้งสองออกจากเมืองไปอยู่ป่าเป็นเวลา 12 ปี สีดาเทวีทราบดังนั้นจึงขอติดตามไปด้วย

ผ่านไป 9 ปี พระเจ้าทสธมหาราชสิ้นพระชนม์พระมเหสีพระองค์ใหม่จึงให้อำมาตย์ถวายพระราชสมบัติให้ภรตกุมารแต่ภรตกุมารและเหล่าอำมาตย์ไม่ยอมภรตกุมารจึงเดินทางไปเชิญรามบัณฑิตกลับเมือง เมื่อพบรามบัณฑิตภรตกุมารจึงได้แจ้งข่าวการสวรรคตของพระเจ้าทสธ เมื่อรามบัณฑิตทราบก็ได้มีอาการเศร้าโศกแต่อย่างใดด้วยรู้โลกธรรม 8 ภรตกุมารแปลกใจที่พระรามบัณฑิตไม่แสดงอาการเศร้าโศกจึงตรัสถามถึงสาเหตุ รามบัณฑิต

จึงแสดงเหตุแห่งความไม่เคร่งครัดแก่ภรรตกุมาร ขณะเดียวกันรามบัณฑิตก็ไม่ยอมกลับมาครองราชย์เพียงแต่พระราชทานฉลองพระบาทปางมาแทนพระองค์ พระภรรตกุมารจึงอัญเชิญฉลองพระบาทปางนั้นประดิษฐานไว้บนพระราชอาสน์พอครบ 12 ปี พระรามบัณฑิตก็เสด็จกลับมาครองราชย์โดยอภิเษกสิดาในตำแหน่งอัครมเสลี ในส่วนของรามายณะที่แตกต่างไปจากทศรถชาดกคือ การเปลี่ยนสถานะนางสิดาจากน้องสาวมาเป็นชญาและเพิ่มเนื้อหาที่ราวณะลักนางสิดาลงไปทางใต้ซึ่งเรื่องการลักพาตัวนางสิดานั้น เจ. ที. วิลเลอร์ ได้กล่าวไว้ใน History of India, Vol. II, ว่ากรีกได้เค้าโครงจากมหากาพย์เรื่องอีเลียดของโฮเมอร์ คือเรื่องที่เจ้าชายปารีสลักชญาภักษัตริย์กรีกจนเกิดการรบพุ่งกันเป็นศึกใหญ่โดยวาลมิกีคงรู้เรื่องนี้จากกรีกซึ่งเคยติดต่อกับอินเดีย

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าเวเบอร์ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ทศรถชาดก และรามายณะ มีต้นกำเนิดจากที่วรรณกรรมเรื่องเดียวกันคือ นิทานพระราม ด้วยเหตุผลสำคัญคือ มีลักษณะของโครงเรื่องหลักที่คล้ายกันคือ การเดินทางออกจากเมือง การรักษาสัจจะไม่กลับเมืองจนกว่าจะครบระยะเวลาที่ให้สัจจะไว้กับท้าวทศรถ (พระเจ้าทศรถมหาราช) การพระราชทานรองพระบาทให้เป็นตัวแทนพระองค์ในการปกครองเมือง แต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างนิทานพระรามทั้งสองเรื่อง คือ สถานะ บทบาทและพฤติกรรมของตัวละครพระราม โดยพระรามบัณฑิตซึ่งเป็นตัวละครพระรามในทศรถชาดกได้ถูกประกอบสร้างขึ้นตามแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ มีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์และเป็นผู้รู้ในโลกธรรมแปด ส่วนตัวละครพระรามใน รามายณะ ได้ถูกประกอบสร้างตามแนวคิดของศาสนาพราหมณ์เห็นได้จากการมีสถานะเป็นปางหนึ่งของนารายณ์ที่ไวญณมาเพื่อปราบทุกข์เข็ญในโลกมนุษย์

ขณะเดียวกันหากพิจารณาย้อนไปตั้งแต่ต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่านิทานพระรามมีพัฒนาการด้านเนื้อหาโดยลำดับตั้งแต่การมีสถานะเป็นเพียงเรื่องเล่าหรือตำนานของวีรบุรุษที่ถูกเล่าสืบต่อกันไปในวงกว้างจนเนื้อหาที่มีความพิสดารขึ้นตามลำดับกระทั่งถูกนำไปเชื่อมโยงกับปรัชญาและแนวคิดทางศาสนามีผลให้ “เรื่องของวีรบุรุษ” กลายมาเป็นเรื่องราวของ “พระโพธิสัตว์” และ “พระนารายณ์” ตามแนวคิดใน “พุทธศาสนา” และ “ศาสนาพราหมณ์” ในที่สุด

2. พัฒนาการด้านลักษณะคำประพันธ์

นอกจากพัฒนาการด้านเนื้อหาแล้วนิทานพระรามยังมีพัฒนาการด้านรูปแบบและการประพันธ์กล่าวคือ เริ่มจากการเป็นเพียงวรรณกรรม “มุขปาฐะ” ซึ่งหมายถึงเรื่องที่เล่าสืบต่อกันด้วยวาจาหรือปากต่อปากก่อนที่จะมีพัฒนาการไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมและจินตนาการของผู้เล่า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าช่วงเวลาของการเป็นวรรณกรรม

มุขปาฐะคือ ช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านเนื้อหาของนิทานพระราชมเป็นอย่างมาก จนนำมาสู่การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในที่สุด โดยข้อดีของการเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรก็คือ สามารถเก็บรายละเอียดของเรื่องได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ไม่ผิดเพี้ยนหรือสูญหาย ซึ่งการกลายสถานะจากวรรณกรรมมุขปาฐะมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์นั้นเชื่อน่าจะเป็นช่วงเวลา เนื้อหาของนิทานพระราชมถูกนำมาเชื่อมโยงกับปรัชญาและแนวคิดทางศาสนาอย่าง นิทานเรื่อง ทศรถชาติก และรามายณะ ดังที่ เสฐียรโกเศศ (2515, หน้า 4) ได้กล่าวไว้อย่าง น่าสนใจว่า

“...ตามธรรมเนียม เรื่องชนิดนี้ย่อมเป็นตำนานปาก คือ เล่าสืบฟังกันมาตาม ความที่ทรงจำกันได้ ทำนองนิทานตากะยายของเรา การฟังเล่าเรื่องตามปกติ ไม่ทำให้จิตใจเพลิดเพลนเหมือนฟังเรื่องที่แต่งขึ้นเป็นกาพย์เป็นกลอนมีรสไพเราะในตัวเลย ทำให้จำกันได้ง่ายทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง วิธีนี้ในศาสนาก็นิยมใช้เช่น พระสูตร เป็นอันมาก ที่ว่าเป็นพุทธสุภาษิต เมื่อตรัสเนื้อความเป็นไวยากรณ์ (ร้อยแก้ว) แล้วตรัสนิคม (สรุป รวมความ) เป็นฉันทคาถา ว่าเพื่อให้จำง่าย การเล่าเรื่องจึงสมควรตกเป็นหน้าที่กวี เป็นผู้แต่งผู้เล่า ครั้นเรื่องดี ๆ เป็นคำประพันธ์แล้ว ก็ชวนให้ว่าทำนองโหยหวนเกิดเป็น เสียงดนตรี และในการเล่านั้น ถ้ามีเสียงดนตรีเข้าประสานด้วยย่อมทำให้จับใจซาบซึ่ง ...”

จากข้อความข้างต้นเสฐียรโกเศศได้พยายามอธิบายให้เห็นว่านิทานพระราชมได้ถูก พัฒนาจากเรื่องเล่าธรรมดาเป็นวรรณกรรมร้อยกรองด้วยเหตุผลสำคัญคือ ต้องการให้ นิทานพระราชมเป็นที่จดจำและสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้มากยิ่งขึ้น จากพัฒนาการดังกล่าวจึงทำให้นิทานพระราชมที่เคยเป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา กลายมาเป็น “อักขาน” ที่หมายถึง วรรณกรรมหรือเรื่องเล่าที่มีลักษณะเป็นคำขับ กระทั่งมีการประกอบสร้างนิทานพระราชมขึ้นมา ใหม่ด้วยตัวอักษรสันสกฤตภายใต้กรอบแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ในชื่อ รามายณะ ผู้ประพันธ์ คือ ฤๅชบาลมิกิ ด้วยคำประพันธ์ที่มีชื่อเรียกว่า “โคลก” ซึ่งเป็นฉันทชนิดหนึ่งซึ่งต้น กำเนิดของโคลกสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระเวทราว 4,000 ปีก่อน เพราะปรากฏ หลักฐานถ้อยคำประเภตฉันทอยู่ในคัมภีร์ฤคเวทกระทั่ง 2,000 ปีหลังจากยุคพระเวทซึ่งเป็นยุค มหากาพย์ ฉันทที่ได้รับการพัฒนารูปแบบขึ้นมาใหม่กลายเป็น “โคลก” โดยมีฉันทลักษณะ คือ บทหนึ่งมี 4 วรรค, วรรคละ 8 คำ แต่มีการกำหนดเสียง ครุ-ลหุ แบบฉันทโดยให้ ครุ-ลหุ ของ

ส่วนประเด็นที่ว่าวาลมิกิประพันธ์หรือแต่งรามายณะขึ้นเมื่อใดนั้น จอห์น บร็อกคิงตัน (John Brockington อ้างอิงใน นาวิณ วรณเวช, 2558, หน้า 268) ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่ารามายณะของวาลมิกิน่าจะแต่งขึ้นในช่วง 500 – 300 ปีก่อนคริสตกาล เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2504, หน้า 865) ที่ทรงตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับช่วงเวลาในการแต่งรามายณะของวาลมิกิว่า “...รามายณะจัดเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของอินเดีย ซึ่งเป็นมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่และรู้จักแพร่หลายไปทั่วโลกคู่กับมหากาณะ จึงมีผู้แต่งรามายณะออกเป็นสำนวนต่าง ๆ มากมายหลายร้อยหลายพันสำนวน แต่ฉบับที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ ฉบับภาษาสันสกฤตของวาลมิกิซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อ 2,400 ปีมาแล้ว หรือในสมัยต้นพุทธกาล...”

ในส่วนของวัตถุประสงค์ในการประพันธ์พบว่ารามาณะของวาลมีกีถูกประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นบทสดสรรเสริญคุณพระนารายณ์เทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ตามความเชื่อของชนชาวฮินดู จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้รามาณะของวาลมีกีอยู่ในสถานะของวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นการมีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงจึงส่งผลดีต่อการมีสถานะเป็นบทสดเพราะลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร้อยกรองย่อมทำให้เกิดความไพเราะซาบซึ่งกินใจทั้งผู้สดและผู้ได้ยินได้ฟัง

นำไปสู่ความประทับใจและจดจำจนบรรลุวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์คือ การได้เชิดชูพระวิชญ์นารายณ์

ส่วน ทสธชาดก ซึ่งเป็นนิทานพระรามที่ถูกประกอบสร้างตามกรอบแนวคิดทางพุทธศาสนานั้นจากการศึกษา พบว่า มีลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วภาษาบาลีแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนตามอย่างนิทานชาดก คือ 1) ปัจจุบันวัตถุหรือปรารภเรื่อง เริ่มต้นด้วยการตรัสเล่าถึงเมื่อครั้งที่พระทศอยู่ในพระเชตวันมหาวิหารทรงพระปรารภถึงกুমารผู้ซึ่งบิดาตายแล้วก็ถูกความเศร้าโศกครอบงำจนทอดทิ้งหน้าที่การงานทุกอย่างจากนั้นจึงทรงเล่าเรื่องราวเมื่อครั้งอดีตชาติของพระองค์ 2) อดีตวัตถุ หรือ อดีตนิทานทรงตรัสเล่าถึงเมื่อครั้งที่เสวยพระชาติเป็นพระรามบัณฑิตโอรสของพระเจ้าทสธ และ 3) สนิทานหรือประมุขชาดกโดยทรงตรัสเล่าดังนี้ พระเจ้าทสธเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดาเสวยพระชาติเป็นพระนางมหายา นางสีดาเสวยพระชาติมาเป็นมัทรี เจ้าภรตเสวยพระชาติเป็นพระอานนท์ เจ้าลักษณเสวยพระชาติเป็นพระสารีบุตร ส่วนรามบัณฑิตเสวยพระชาติตถาคต

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่านิทานพระรามมีพัฒนาการด้านลักษณะคำประพันธ์โดยลำดับตั้งแต่การมีสถานะเป็นเพียงวรรณกรรมมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันแบบปากต่อปากจนพัฒนามาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรโดยเฉพาะพัฒนาการมาเป็นวรรณกรรมร้อยกรองที่มีฉันทลักษณ์ชัดเจนอย่างโคลกซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นทั้งหมดล้วนสอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการนำนิทานพระรามเรื่องนั้น ๆ ไปใช้ตั้งแต่การนำไปใช้เพื่อขับลำนำบทสวดอย่างรามายณะและเพื่อแสดงธรรมเทศนาอย่างทสธชาดก

การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามในอินเดีย

การแพร่กระจายของนิทานพระรามในอินเดียนั้นเชื่อว่าเริ่มต้นตั้งแต่มีสถานะเป็นเพียงวรรณกรรมมุขปาฐะกระทั่งนำไปสู่พัฒนาการที่สำคัญคือ การถูกนำเข้าไปเชื่อมโยงกับแนวคิดทางศาสนาโดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาเก่าแก่ในอินเดียมีผลให้นิทานพระรามถูกแปรสภาพจากเรื่องเล่าของวีรบุรุษและวรรณกรรมมุขปาฐะมาเป็นเรื่องราวการอวดารของพระวิชญ์นารายณ์เทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ในศาสนาพราหมณ์และวรรณกรรมลายลักษณ์ด้วยลักษณะคำประพันธ์ที่มีชื่อว่า “โคลก” ที่เนื้อหาของเรื่องเต็มไปด้วยอรรถรสตามแบบนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ คือ ดราม่า ผจญภัย บู้ล้างผลาญ ตลก จนถึงปรัชญาและข้อคิดในการดำเนินชีวิต จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ในลัทธิไวษณพนิกายแล้วยังทำให้รามายณะกลายเป็นวรรณกรรมโรแมนติกลีลาถ้อยคำที่ไพเราะสมบูรณ์ด้วย

อุปมาอุปไมยและโวหารอันพิสดาร ดังนั้นจึงทำให้รามายณะของวาลมิกิได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่วและได้รับการแปลเป็นภาษาถิ่นต่าง ๆ ในอินเดีย อาทิ รามายณะภาษาฮินดีของ तुलसीदास รามายณะภาษาอรรถมาคธีของศาสนาซัน รามายณะเบงกาลีของกীরติवास รามายณะภาษากัศมีร์ของแคว้นกัศมีระ และ รามายณะของภาษาทมิฬ เป็นต้น หรือเรื่องแทรกในมหาภารตะ คือ ราโมปาখ्यान (สมพร สิงโต, 2517, หน้า 9-10)

ขณะเดียวกันก็ยังมีการนำเนื้อหาของรามายณะไปดัดแปลงเป็นวรรณกรรมเพื่อบันเทิงนันทนาการ ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2504, หน้า คำนำ) ได้พระราชทานอรรถาธิบายไว้ว่า รามายณะของวาลมิกิได้ถูกดัดแปลงเป็นกาพย์สำหรับเล่นละครเพื่อเจริญศรัทธาของศาสนิกชนในศาสนาพราหมณ์ เช่น มหาวีรจิต และอุตตรรามจริต ของกวีภวภูต หนุมานนาฏกะ หรือมหานาฏกะ ของกวีทาโมทรมิตร อนรรฆราชมะหรือมูรารินาฏกะ ของกวีมูทราธิมิตร พาลรามายณะ ของวีราชเศขร ประสันนราชมะ ของกวีชัยเทพ ชานกิปรีดิย ของกวีรามภัทรพิภคิตทูตางคหรือเรื่ององคทสือสาร (ใช้สำหรับเล่นหนัง) อภิเศกนาฏกะ ประติมานาฏกะ และอนุมัตตราชมะ ของภาสกวี อัทกุตทรปรณ ของกวีมหาเทพรามวิชัย และรามจริต ของยุวราช อภिरามมณี ของกวีสุนทรมิตร หงสสันเทศ ของกวีเวทนต์เทติก กุณทมาลา ของกวีทิญนาด ชานกิหรณ ของกวีกุมารทาส ที่แต่งเป็นร้อยแก้วปนกาพย์ เป็นอย่างร่ายยาวปนฉันท์ เรียกว่า กาพย์จัมปูกี้มี เช่น รามายณจัมปู ของท้าววิทธรภราช รามจันทรจัมปู ของกวีจันทร และรามายณจัมปูของภาสกวี ซึ่งเรื่องเหล่านี้ล้วนแต่งในภาษาสังสกฤตที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ รามายณะภาษาฮินดีฉบับของกวีตูลสิทาส (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504, หน้า คำนำ) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าแม้จะมีการผลิตซ้ำหลายต่อหลายครั้งแต่เนื้อหาสาระสำคัญของเรื่องโดยรวมก็คงไว้ซึ่งแนวคิดหลัก (important concept) ร่วมกันคือ บอกเล่าเรื่องราวและคุณูปการของพระนารายณ์ในการอวตารมายังโลกมนุษย์เพื่อปราบฝ่ายอธรรมที่สำคัญ คือ ให้ความเคารพ ยกย่อง เชิดชู พระรามในฐานะของนารายณ์อวตารโดยให้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ทำให้รามายณะได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่วอินเดียและในหมู่ชนชาวฮินดูนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2504, หน้าคำนำ) ได้พระราชทานอรรถาธิบายไว้ ดังนี้

ข้อที่ 1 เชื่อว่ารามายณะเป็น “คัมภีร์” ที่มีคุณวิเศษต่าง ๆ ตั้งแต่ล้างบาปไปจนถึงบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนาทำให้มีความเจริญในอายุ วรรณะ สุขะ พละ จนถึงเมื่อละโลกนี้ไปแล้วเชื่อว่าจะได้ไปสู่พรหมโลกฯ

ข้อที่ 2 ชนชาวฮินดูเชื่อว่าพระรามไม่ได้เป็นเพียงวีรบุรุษแต่พระราม คือ พระ
วิष्ณุนารายณ์ที่อวตารลงมาปราบอธรรม ซึ่งก็คือ พวกราक्षส ช่วยเหลือโลกและสวรรค์มี
ความสุข ดังนั้นชนชาวฮินดูจึงยกย่องว่าพระรามเป็นผู้มีอุปการคุณใหญ่หลวง

ข้อที่ 3 พระราม คือ แบบอย่างของความดีงามทุกประการ สมควรได้รับการยก
ย่องและนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2504, หน้า 986) ยัง
พระราชทานอรรถาธิบายถึงความสำคัญของรามายณะต่อชนชาวฮินดูอีกว่า

“...นอกจากรามายณะจะมีความสำคัญเสมอด้วยคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ มีคุณ
พิเศษดั่งแก้วสารพัดนึกแล้วยังเป็นแบบอย่างแห่งความประพฤติที่ดีงามกล่าว คือ ตัว
พระรามและนางสีดาซึ่งมีฐานะเป็นทพบุรุษมีจริยวัตรอันเป็นแบบฉบับที่ดีเลิศชาว
ฮินดูยกย่องว่าเป็นบุคคลแบบฉบับ คือพระรามเป็นแบบอย่างของลูกที่ดี มีความ
กตัญญูกตเวที เชื่อฟัง รักษาคำพูดของบิดาเป็นสามีที่ซื่อตรงต่อภรรยา เป็นพี่ที่รัก
น้อง เป็นนักรบที่กล้าหาญ เป็นกษัตริย์ที่เห็นแก่ความสุขของประชาชน ชาวฮินดู
ยกย่องเสมอองค์พระวิษณุ ทั้งยังเชื่อว่าพระรามพาชาวโยธยาขึ้นสวรรค์ทั้งเป็น ส่วน
นางสีดานั้นได้รับยกย่องว่าเป็นนางแก้ว มีความรักดี มั่นคงต่อสามี มีความอดทน
เสียสละ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี มีกิริยาวาจา แหม่มซ้อย นอกจากนี้บุคคลอื่น ๆ ใน
เรื่องก็ล้วนเป็นแบบอย่างสาธุชนทั้งสิ้น

การนับถือรามายณะในลักษณะดังกล่าว เป็นเครื่องจรรโลงสันติสุขในสังคม
นับได้ว่ารามายณะเป็นกาพย์สอนศีลธรรมจรรยา (didactic poem) ได้เรื่องหนึ่งด้วย
ธรรมที่สำคัญซึ่งปรากฏในเรื่องก็คือ “ธรรมย่อมชนะอธรรม” นั้นย่อมหมายถึงรา
มายณะมีความสำคัญในทางศาสนาและศีลธรรมจรรยา...”

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าในฮินดูนิทานพระรามได้รับความนิยมนำมาโดย
ตลอดตั้งแต่การมีสถานะเป็นเพียงเรื่องราวของวีรบุรุษของชนเผ่าอารยันจนกระทั่งถูกนำไป
ประกอบสร้างใหม่ภายใต้แนวคิดทางศาสนาพราหมณ์จนทำให้ “ราม” ที่เคยมีสถานะเป็นวีรบุรุษ
และเป็นเพียงบุคคลธรรมดาตกมาเป็น “พระราม” ผู้มีสถานะเป็นปางหนึ่งของพระวิษณุ
นารายณ์มหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ที่อวตารมาเพื่อปราบอธรรมและสร้างความสุขให้แก่โลกมนุษย์
ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์และชนชาวฮินดูซึ่งความเชื่อ ความศรัทธา ตลอดจนความ
นิยมดังกล่าวปรากฏให้เห็นผ่านกระบวนการผลิตซ้ำหลายครั้งจนทำให้รามายณะแพร่กระจาย

จนแทรกซึมเข้าไปอยู่ในระบบคิด วิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของชนชาวฮินดูอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างนิทานพระราม ตัวละครพระราม ตลอดจนถึงความเชื่อเรื่องเทพเจ้ากับผู้คนในสังคมอินเดียได้เป็นอย่างดี ดังที่ Winternitz (1972, p. 15) ได้กล่าวไว้ว่า

“...แนวคิดในเรื่องของเทพเจ้ามีอยู่คู่กับมนุษย์มาเป็นระยะเวลานาน เป็นความผสมผสานกันระหว่างปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็นชนชาติ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดเป็นศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญแตกต่างกันไปความคิด แนวคิดในเรื่องของเทพเจ้านี้ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก อาจเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตผู้ที่นับถือ เห็นได้ชัดเจนอย่างในศาสนาฮินดูซึ่งวิวัฒนาการมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้วว่ามีแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้ามาตั้งแต่เริ่มแรก อันก่อให้เกิดการพัฒนาหลักความเชื่อ รูปแบบ รวมถึงวิธีการทางศาสนาให้มีความมั่นคงเพิ่มมากขึ้นผ่านแนวคิดและคำ สอนต่าง ๆ กันไป ในคำสอนเรื่องการอวตารของเทพเจ้า

ปรัชญาฮินดูอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ในการอวตารของเทพเจ้าที่มีความแตกต่างกันออกไปได้ โดยไม่ขัดกับหลักความเชื่อ ความศรัทธาของมนุษย์ทั้งนี้ยังสร้างความเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น ถือได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของปรัชญาฮินดูที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการเผยแพร่คำสอนผ่านสิ่งที่ทำให้สามารถเข้าใจและเข้าถึงมนุษย์ได้...”

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าในอินเดียนิทานพระรามมีการแพร่กระจายและได้รับความนิยมตั้งแต่มีสถานะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะกระทั่งกลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมตามแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์ในชื่อ รามายณะ ซึ่งการกลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมตามแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์นี้เองที่ทำให้รามายณะเป็นที่รู้จักของชนชาวฮินดูมากขึ้นตามลำดับในฐานะของวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์จึงนำไปสู่ความนิยมอย่างสูงสุดเห็นได้จากความพยายามของกวีในการผลิตซ้ำนิทานพระรามอีกหลายต่อหลายฉบับโดยมีรามายณะของวาลเมกีเป็นต้นแบบ โดยนิทานพระรามฉบับต่าง ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมานั้นได้ถูกทำให้มีหน้าที่สำคัญคือ เป็นเครื่องมือในการจรรโลงความดีของชนชาวฮินดูให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ขณะเดียวกันนิทานพระรามที่แพร่กระจายและถูกประกอบสร้างขึ้นมานั้นยังสะท้อน

ให้เห็นถึงความสำคัญของเทพเจ้าและความสัมพันธ์ระหว่างเทพเจ้ากับชนชาวฮินดูในอินเดียได้เป็นอย่างดี

การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามสู่ภูมิภาคอุษาคเนย์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

นอกจากจะแพร่กระจายและได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในอินเดียแล้วนิทานพระรามยังแพร่กระจายและได้รับความนิยมในดินแดนต่าง ๆ ที่แนวคิดและอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์แพร่กระจายไปถึงโดยเฉพาะภูมิภาคอุษาคเนย์หรือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเชื่อว่าผู้คนในภูมิภาคอุษาคเนย์มีการติดต่อกับชาวอินเดียตั้งแต่ในราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 ด้วยการค้าเครื่องหอม ยางไม้หอม และไม้หอม ผลที่ตามมา คือ เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ทั้งที่นำมาเผยแพร่โดยตรง หรือรับจากดินแดนข้างเคียง เกี่ยวกับประเด็นนี้ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (มปป., หน้า 1) ได้ให้คำอธิบายว่า

“...คนอินเดียที่นำเรื่องพระรามมาเผยแพร่ มีพวกทมิฬที่มาจากลังกาเพื่อมาหาการบูร มาที่สุมาตรา จากสุมาตรา มาคาบสมุทรมินโดจีน และมายังอินโดนีเซีย มีทั้งพราหมณ์ นักบวช กษัตริย์ และพ่อค้า ที่แล่นเรือมาตามแม่น้ำคงคาผ่านอ่าวเบงกอล ทาตารลิปติ สุวรรณภูมิ ไปถึงกวางตุ้ง ข้ามคาบสมุทรมลายู และมะละกา บางพวกมาทางอ่าวเบงกอล พินาร มาถึงทางเหนือของคาบสมุทรมินโดจีน มาที่พูนัน กัมพูชา ทำให้เกิดมีเรื่องพระรามสำนวนต่าง ๆ ตั้งแต่สุมาตรา คาบสมุทรมลายู คาบสมุทรมินโดจีน และ ในสุวรรณภูมิ...”

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นิทานพระรามเดินทางเข้ามาและแพร่หลายในภูมิภาคอุษาคเนย์ โดยเชื่อว่าแรกเริ่มที่เดินทางเข้ามาหน้านิทานพระรามมีรูปแบบในการถ่ายทอด คือมุขปาฐะโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการถ่ายทอดเพื่อ ความสนุกสนาน การอธิบายพิธีกรรมให้การศึกษา และเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน (ศิริพร ณ ถลาง, 2522, หน้า 24) โดยนิทานพระรามที่ปรากฏในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคอุษาคเนย์ประกอบไปด้วย

1. **นิทานพระรามฉบับเขมร** คือ เรื่อง รามเกียรติ์ หรือ เรียมแกรดี เชื่อว่ามีความเก่าแก่ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 บางตอนเก่าถึงศตวรรษที่ 16 ในเรื่องพระรามของเขมร พระรามเป็นพระโพธิสัตว์โดยพระรามเล่าให้ปรัศูราม (บรมสุร) ฟังว่า เทวดา ฤๅษี ได้ร่วมกันอัญเชิญให้พระองค์มาเกิดเป็นพระรามเพราะพวกอสูรทำร้ายศาสนา ทั้งนี้มีการตั้งข้อสังเกตว่ารามเกียรติ์มี

เนื้อเรื่องคล้ายกับรามายณะของทมิฬ เบงกาลี ชวา และมลายู เช่น ตอน พระลักษมณ์ไม่กินไม้นอนขณะติดตามพระรามไปอยู่ป่ามีความคล้ายคลึงกับรามายณะของเบงกาลี เรื่องที่นกยางทูลพระรามว่าทศกัณฐ์ลักนางสีดามีความคล้ายคลึงกับรามายณะของมลายู

2. นิทานพระรามฉบับอินโดนีเซีย มีชื่อว่า กากวินรามายณะ มีจำนวน 26 บท ลักษณะคำประพันธ์เป็นฉันทลักษณ์สกลฤต สันนิษฐานว่าแต่งปลายศตวรรษที่ 11 เนื้อหาของเรื่องครั้งแรกได้รับอิทธิพลจากนิทานพระรามเรื่อง ราวณวระ หรือภักฏิกาวะ ของกวีชื่อกฎะ เพราะมีเนื้อหาของเรื่องไม่ต่างจากรามายณะของวาลมิกี ส่วนครึ่งหลังมีการกล่าวถึงเทพเจ้าสำคัญของชวา คือ เทพชยนะ (dhayana) นอกจากนี้ในอินโดนีเซียยังมีนิทานพระรามเรื่อง อรชุนวิษยะ ที่เป็นเรื่องราวของอรชุนที่สามารถเอาชนะราวณะได้ ซึ่งเป็นตอนที่ปรากฏในอุตตรกัณฑ์ของรามายณะของสันสกฤต

3. นิทานพระรามฉบับมาเลย์ เรื่องพระรามของมลายู หรือมาเลย์มีชื่อว่า หิกายัตเสรีราม/หิกายัตศรีราม มีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยแก้วสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นประมาณศตวรรษที่ 13-17 โดยอิทธิพลจากนิทานพระรามที่เป็นมุขปาฐะจากอินโดนีเซีย อินเดีย ตะวันตก และอินเดียตะวันออกและแม้จะเป็นวรรณกรรมในศาสนาพราหมณ์แต่หิกายัตเสรีรามก็ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลามเช่น เช่น ทศรถเป็นหลานของท่านอดัม ที่น่าสนใจ คือ มีหลายตอนที่หิกายัตเสรีรามมีเนื้อหาคล้ายกับรามเกียรติ์ของไทย เช่น องค์เป็นลูกวาลิน (พาลี) และนางมันโททรี (มณโฑ) ขณะเดียวกันหิกายัตเสรีรามก็มีการนำเสนอเนื้อหาของเรื่องที่แตกต่างกันไปจากนิทานพระรามฉบับอื่น ๆ คือ ให้พระลักษมณ์มีบทบาทที่เด่นกว่าพระราม คือ ให้พระรามเป็นคนดีแต่มีความอ่อนแอส่วนพระลักษมณ์เป็นผู้มีความกล้าหาญและกล้าตัดสินใจ เป็นต้น

4. นิทานพระรามฉบับลาว เรื่องพระรามของลาวมีชื่อว่าพระลักพระลามมีหลักฐานว่าพระพุทธรูปอาจารย์แต่งขึ้นในศตวรรษที่ 19 มีลักษณะเป็นนิทานอธิบายเหตุเช่น นางสีดาถูกใส่กล่อกลอนน้ำมาถึงชมพูทวีป ฤๅษีกัลสปะรับเป็นบุตรบุญธรรม ตอนเปิดกล่อ เห็นนางเอามือขี้ตา จึงให้ชื่อว่าสีดาหรือเรื่องนางกาสราชิตาสู้กับทศกัณฐ์ ทำให้ลูกคลอดออกมามีตัวคดจึงให้ชื่อว่า องค์ท เป็นต้น ขณะเดียวกันเนื้อหาโดยรวมก็ต่างจากฉบับอื่น ๆ หลายตอน อาทิ พระรามยกศรได้จึงได้นางสีดาจันทะแจ่มเป็นคู่ครองและพากันกลับเมืองโดยที่ไม่ได้กราบลาฤๅษีกัลสปะ ฤๅษีโกรธมากจึงสาปให้ทั้งสองพลัดพรากจากกัน ท้าวฮาบมะนาสวณ (ราพนาศวรร-ทศกัณฐ์) เป็นคนแปลงกายเป็นกวางทองเอง มีเรื่องพระลามเสวยผลมณีโคตรจึงกลายเป็นลิง ต่อมาได้สมสู่กับนางแก้วแพงศรีมีลูกเป็นลิงเผือกชื่อหูละมาน (หนุมาน)

5. นิทานพระรามฉบับพม่า ในพม่าปรากฏนิทานพระรามหลายสำนวนตั้งแต่ในปลายศตวรรษที่ 17 ปรากฏนิทานพระรามฉบับร้อยแก้วชื่อ Rama Vatthu (Yama Wutthu) ค.ศ. 1775 มี Rama Thagyin ของ U Aung Phyo โดยแต่งเป็นร้อยกรอง ปลายศตวรรษที่ 18 หรือต้นศตวรรษที่ 19 มี Maha Rama แต่งเป็นร้อยแก้ว ปลายศตวรรษที่ 18 หรือต้นศตวรรษที่ 19 มี Thiri Rama เป็นบทละคร ผู้แต่งคือ Nemyo Natakas Kyaw Guang ค.ศ.1880 Saya Ku แต่ง Pan – dow Rama Pt. 1 The Palace Rama เป็นบทละครหลวง สันนิษฐานว่าได้อิทธิพลจากรamayanaของไทยสมัยอยุธยา โดยกษัตริย์พม่านิยมเรื่องพระรามมากเพราะเรื่องเหมือนชาติกตัญญูเป็นต้นแบบของความดีงามต่าง ๆ มุ่งเอาชนะอธรรม

6. นิทานพระรามฉบับไทย มีหลักฐานว่าคนไทยรู้จักนิทานพระรามตั้งแต่อ่อนสมัยสุโขทัย ดังมีหลักฐานในศิลาจารึกกล่าวถึงถ้าที่มีชื่อว่า ถ้าพระราม ความนิยมเรื่องพระรามของไทยมีมาตลอดจนถึงปัจจุบันตั้งแต่ธรรมเนียมนิยมในการขนานพระนามของพระมหากษัตริย์ที่มีความหมายถึง “พระราม” ดังเช่น พระรามาธิบดี พระรามศวร และพระนารายณ์ ขณะเดียวกันก็ปรากฏวรรณคดีเรื่องพระรามมาตั้งแต่สมัยอยุธยาประกอบด้วย (มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, มปป., หน้า 5)

- 6.1 นิราศสีดา หรือราชาพิลาปคำฉันท์
- 6.2 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ สมัยอยุธยา ตอนพระรามประชุมพล-องคตสื่อสาร
- 6.3 คำพากย์เรื่องรามเกียรติ์ สมัยอยุธยา ตอนนางสำนึกขายอโหมนางสีดา-กุมภกรรณล้ม
- 6.4 รามเกียรติ์คำฉันท์ สมัยอยุธยา จำนวน 4 เล่มสมุดไทย
- 6.5 โคลงทศรถสอนพระราม พระราชนิพนธ์ ใน สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 6.6 โคลงพาสีสอนน้อง พระราชนิพนธ์ ในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- 6.7 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ใน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมี 4 ตอน คือ ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานริน ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ ตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทราयरกรด และตอนพระมงกุฎ
- 6.8 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชฯ
- 6.9 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
- 6.10 โคลงภาพรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.11 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.12 โคลงภาพรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

6.13 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากจะปรากฏและได้รับความนิยมในราชสำนักและกลุ่มชาติพันธุ์ไทยแล้วนิทานพระรามยังปรากฏและได้รับความนิยมในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยจนมีสถานะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นโดยมีรูปแบบที่หลากหลายออกไปจากราชสำนักได้แก่ การปรากฏนิทานพระรามเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับวัดควรเกย รามเกียรติ์ฉบับวัดขนอน และรามเกียรติ์ฉบับวัดท่าแค ในภาคใต้และภาคตะวันตกในรูปแบบของวรรณกรรมที่ใช้ประกอบการเล่นหนังใหญ่ การปรากฏของนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม พระรามขาดก และควายทัวระพี ในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือในรูปแบบของวรรณกรรมชาดกหรือนิทานชาดกในพุทธศาสนา การปรากฏของนิทานพระรามเรื่อง ลังกาสิบโท ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในสิบสองปันนามณฑลยูนนานประเทศจีน การปรากฏของนิทานพระรามเรื่อง ปรัมเหียร ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐฉานประเทศพม่า การปรากฏของนิทานพระรามเรื่อง หอрман ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทซิ่นหรือไทเขินที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเชียงตุงรัฐฉานประเทศพม่า และการปรากฏนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งนิทานพระรามที่ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ซึ่งมีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยตอนใต้ของประเทศไทยและในประเทศพม่ามีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากนิทานพระรามในราชสำนักไทยและนิทานพระรามในถิ่นภาคกลางและภาคใต้คือ มีการผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้าไปในเนื้อหาขณะเดียวกันก็มีการผสมผสานเนื้อหาของนิทานพระรามเดิมเข้ากับนิทานที่ปรากฏในท้องถิ่นมีผลทำให้นิทานพระรามที่สร้างขึ้นนี้มีสถานะเป็นนิทานพระรามในพุทธศาสนา คือ นิทานชาดกโดยที่ตัวละครพระรามได้เปลี่ยนสถานะจากเทพเจ้ามาเป็นพระโพธิสัตว์ตามความเชื่อและแนวคิดทางพุทธศาสนา (ประคอง นิมมานเหมินทร์ 2548, หน้า, 460-461) ซึ่งแนวคิดในการแปลงนิทานพระรามจากวรรณกรรมในศาสนาพราหมณ์มาเป็นวรรณกรรมในพุทธศาสนานั้นเชื่อกันว่ามาจากการที่อาณาจักรล้านนารับเอาพุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนของตนมีผลให้แนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนล้านนารวมถึงกลุ่มชนในดินแดนใกล้เคียงที่มีปฏิสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา ทั้งนี้เป็นที่น่า

สังเกตว่ากลุ่มชนไทที่มีวรรณกรรมพระราชนั้นล้วนแล้วแต่นับถือพุทธศาสนาทั้งสิ้น (ประคอง นิมมานเหมินทร์ 2548, หน้า 461-462)

นอกจากวรรณกรรมพระราชนั้นที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยังปรากฏวรรณกรรมพระราชนั้นในรูปแบบของการจดจำและเล่าสืบต่อกันในรูปแบบของวรรณกรรมมุขปาฐะได้โดยปรากฏในท้องที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปรากฏที่จังหวัดชลบุรี และปรากฏที่อำเภอศรีราชา จังหวัดสุโขทัย โดยวรรณกรรมพระราชนั้นที่ปรากฏนี้มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่เนื้อหาขาดความสมบูรณ์มีลักษณะเป็นตอน ๆ มิได้มีเนื้อหาครบทั้งเรื่องแต่อย่างใด (ศิริพร ณ ถลาง, 2522, หน้า 60-61)

จากรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้กล่าววนอกจากในอินเดียแล้วนิทานพระราชนั้นยังแพร่กระจายและได้รับความนิยมในภูมิภาคอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยที่นิทานพระราชนั้นที่แพร่กระจายเข้ามานั้นได้ถูกประกอบสร้างใหม่ภายใต้กรอบแนวคิดและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่นอย่างลงตัวมีผลให้นิทานพระราชนั้นที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนี้มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากนิทานพระราชนั้นที่ปรากฏและแพร่หลายในอินเดียโดยเฉพาะในส่วนของเนื้อหาที่มีการปรับเปลี่ยนเข้ากับความเป็นท้องถิ่นเฉพาะอย่างเหมาะสมและลงตัวจนทำให้นิทานต่างถิ่นกลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมที่คงความสำคัญในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนได้อย่างสมบูรณ์แบบ

การปริวรรตวรรณกรรมนิทานพระราชนั้นในอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

1. รามายณะของวาลมิกิ

วรรณกรรมนิทานพระราชนั้นเรื่องรามายณะที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกวรรณกรรมนิทานพระราชนั้นเรื่อง มหาकाพย์รามายณะของฤๅษีวาลมิกิ ฉบับภาษาไทยแปลโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กฤษณา รักษมนี และคณะ ปี พ.ศ. 2557 มาเป็นข้อมูลในการศึกษา

ผู้นิพนธ์: ฤๅษีวาลมิกิ

ที่มาของเรื่อง รามายณะของวาลมิกิเป็นรามายณะของเก่าที่สุด สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในช่วง 500-300 ปีก่อนคริสตกาล รามายณะของวาลมิกิได้รับความนิยมมากเช่นเดียวกับความนิยมเรื่องมหาชาติในวัฒนธรรมไทย ในอินเดียมีรามายณะของวาลมิกิอยู่หลายสำนวน แต่ละสำนวนมีความสั้นยาวต่างกัน ฉบับที่ยาวที่สุด คือ มีจำนวนทั้งสิ้น 24,000 โศลก สถาบันบูรพคดีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยบาโรดา (Oriental Institute of Baroda) แห่งประเทศอินเดียนั้นได้ทำการตรวจชำระและตีพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1975 เป็นเวลานานกว่า 15 ปี ข้อมูลจากรามายณะสันสกฤตของวาลมิกิหลายฉบับทั้งจากต้นฉบับตัวเขียนและฉบับที่ตีพิมพ์

เผยแพร่แล้ว หมายเหตุของของสถาบันบูรพคดีศึกษา มหาวิทยาลัยบาโรดาได้รับการยอมรับว่าเป็นฉบับที่ถูกต้องและใกล้เคียงฉบับเดิมของวาลมิกิมากที่สุด รู้จักกันทั่วไปในนามว่า "Critical Edition" หรือฉบับตรวจชำระ เมื่อเกิดฉบับตรวจชำระแล้วก็มีนักสันสกฤตศึกษาคิดจะแปลรามาณะของนี้เป็นภาษาอังกฤษขึ้น ผู้นั้นก็คือ Robert P. Goldman โดย Goldman ได้รวบรวมนักวิชาการมาร่วมกันแปลเริ่มแปลและจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ.1984 และดำเนินการเรื่อยมา

อย่างไรก็ตามแม้ว่าฉบับแปลของ Goldman จะถือว่าถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด แต่งานของ Goldman ก็ยังถือว่าไม่สำเร็จ คือเป็นที่ทราบกันดีว่ารามาณะนั้นมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 กัณฑ์ แต่ฉบับแปล ที่ Goldman เป็นหัวหน้าคณะผู้แปลและจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 มาจนถึงปัจจุบันมีการแปลเพียง 6 กัณฑ์ เหลือกัณฑ์ที่ 7 ซึ่งกำลังจัดทำอยู่ ฉบับแปลของ Goldman จึงถือว่ายังไม่ครบถ้วน ดังนั้นฉบับแปลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดที่แปลจากรามาณะของตรวจชำระก็คือฉบับที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยแล้วเสร็จเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 เป็นผลงานของมหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งดำเนินการจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 84 พรรษา ในพุทธศักราช 2554 ดังนั้นหากจะกล่าวว่ “มหากาพย์รามาณะของวาลมิกิฉบับภาษาไทย” เป็นฉบับแปลที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก ณ ขณะนี้ก็ไม่เกินความจริงแต่อย่างใด คณะผู้แปลประกอบด้วยศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รักษมนี รองศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สยาม ภัทรานุประวัติ และนาวัน วรณเวช

วัตถุประสงค์ในการแต่ง รามาณะเป็นเรื่องราวของพระรามบุรุษในประวัติศาสตร์โบราณของอินเดียเป็นเรื่องราวที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานจนฤๅษีวาลมิกิได้ยิ่จึงนำเรื่องเล่า นั้นจึงนำเนื้อหาที่ฟังมารจนาด้วยภาษาสันสกฤตให้ชื่อเรื่องว่า “รามาณะ” โดยมีลักษณะเป็น กวีนิพนธ์ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลกจำนวนทั้งสิ้น 24,000 โคลก

เรื่องย่อ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 กัณฑ์ ดังนี้

กัณฑ์ที่ 1 พาลกัณฑ์ ท้าวทศรถแห่งกรุงโยธยา มีพระมเหสี 3 องค์ ชื่อ เกาศัลยา ไกยเกยี้ และสุมิตรา มีโอรส 4 องค์เรียงตามลำดับ คือ พระราม (เกิดจากนางเกาศัลยา) พระภรต (เกิดจากนางไกยเกยี้) พระลักษมณ์และพระศัตรุฆน์ (โอรสแฝดซึ่งเกิดจากนางสุมิตรา) เมื่อพระรามมีชันษาได้ 16 ปี พระฤๅษีวิศวามิตรได้มายังราชสำนักแห่งท้าวทศรถเพื่อขอให้พระรามช่วยปราบอสูรที่คอยรบกวนการทำพิธีกรรมของเหล่าฤๅษีอยู่ตลอดเวลา พระลักษมณ์ได้ร่วมติดตามไปกับพระรามด้วย พระรามและพระลักษมณ์สามารถปราบอสูรลงได้

กล่าวถึงท้าวชนกแห่งกรุงมิลาลประกอบพิธีแรกนาขวัญและไถนาได้กุมารีนางหนึ่ง จึงตั้งชื่อเด็กหญิงนั้นว่า "สีดา" นางสีดาเติบโตขึ้นเป็นหญิงงาม เมื่ออายุสมควรท้าวชนกจึงจัดให้

มีพิธีเลือกคู่ด้วยการแข่งขันยกมหาธนูปิล โดยตั้งเงื่อนไขไว้ว่า ใครก็ตามที่สามารถยกธนูปืนขึ้นได้ก็จะได้นางสีดาไปครอง พระวิศวามิตรได้แนะนำให้พระรามและพระลักษมณ์เข้าร่วมในงานดังกล่าว พระรามสามารถยกมหาธนูปิลได้และยังโค้งธนูดังกล่าวจนหักลง ทั้งพระรามและนางสีดาได้แต่งงานกันพร้อมด้วยโอรสอีกสามองค์ของท้าวทศรถกับธิดาและและราชนัดดาคนอื่น ๆ ของท้าวชนกที่นครมิลินา เมื่อสิ้นสุดงานบรรดาคู่บ่าวสาวได้เดินทางกลับสู่กรุงอโยธยา

กัณฑ์ที่ 2 อโยธยากัณฑ์ หลังจากแต่งงานได้ 12 ปี ท้าวทศรถมีความคิดที่ตนเองแก่ลงมากจึงคิดที่จะยกสมบัติให้ราชโอรส นางไถ่ยกยูกยูกจากนางทาสีหลังค่อมให้ทวงสัญญาจากท้าวทศรถที่เคยให้ไว้ว่าจะให้สิ่งใดก็ตามที่นางขอ โดยนางขอให้เนรเทศพระรามออกจากเมืองไป 14 ปี และให้พระภรตซึ่งเป็นโอรสของนางได้ครองราชสมบัติแทน ท้าวทศรถจำใจให้ตามที่นางขอ พระรามยอมรับต่อราชโองการ พระลักษมณ์และนางสีดาขอติดตามพระรามไปด้วย หลังจากพระรามเสด็จออกจากกรุงอโยธยาท้าวทศรถได้สวรรคตลง พระภรตทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นจึงปฏิเสธที่จะขึ้นครองเมืองตามที่มารดาของตนได้ขอไว้ พระภรตติดตามพระรามไปในป่าและขอร้องให้พระรามกลับเมืองและขึ้นครองราชย์ พระรามปฏิเสธ พระภรตขอร้องเท้าของพระรามเพื่อเชิญไปไว้บัลลังก์เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระองค์ ส่วนพระภรตคงอยู่รักษาเมืองอโยธยาต่อไปในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เท่านั้น

กัณฑ์ที่ 3 อรัณยกัณฑ์ พระราม นางสีดา และพระลักษมณ์เดินทางไปตามริมฝั่งแม่น้ำโคทาวารี และตั้งอาศรมอยู่ ณ ที่นั้น ทั้งสามได้พบกับนางยักษ์ชื่อ "ศูรปนา" น้องสาวของพญายักษ์ราวณะ นางยั่วยวนพระรามและพระลักษมณ์และพยายามจะห่านางสีดา พระลักษมณ์จึงจับนางมาเชือดหูตัดจมูก เมื่อพญาขรพี่ชายของนางศูรปนา ทราบเรื่อง จึงนำกองทหารมาจัดการพระรามและพระลักษมณ์ แต่พระรามสามารถฆ่าพญาขรและจัดการกับกองทหารทั้งหมดได้เรื่องรู้ถึงหูของพญาราวณะจึงหาวิธีทำลายพระราม พญาราวณะให้มารีศแปลงร่างเป็นกวางทองมาล่อลวงนางสีดา นางสีดาเห็นกวางทองจึงขอให้พระรามช่วยจับกวางมาเลี้ยง พระรามออกไปตามกวางทองโดยฝากให้พระลักษมณ์ช่วยดูแลนางสีดา นางสีดาได้ยินเสียงเหมือนพระรามเรียกพระลักษมณ์ให้ตามไปช่วยจึงบอกให้พระลักษมณ์ไปช่วยพระราม พระลักษมณ์ไม่ยอมขัดคำสั่งพระรามแต่ไม่สามารถขัดนางสีดาได้จึงออกไปตามหาพระราม พระลักษมณ์ตั้งเงื่อนไขว่านางสีดาจะต้องไม่ออกจากเขตอาศรมและต้อนรับคนแปลกหน้า เมื่อพระลักษมณ์เดินทางไปแล้วราวณะได้แปลงกายเป็นฤๅษีขออาหารจากนางสีดาสบโอกาสราวณะจึงลักพาตัวนางสีดาไป พญาเริงขวัญได้พยายามช่วยนางสีดาจากราวณะ แต่พลาดทำถูกราวณะทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัส ราวณะพาตัวนางสีดามาไว้กรุงลังกา ราวณะพยายามเกี้ยวนางสีดาเป็นชายา แต่นางสีดาไม่ยอม พระรามและพระลักษมณ์หลังจัดการมารีศแล้วก็ทราบเรื่องนางสี

ดาญลักพาตัวจากนกขญาญ ทั้งสองจึงเดินทางออกตามหานางสีดา ระหว่างทางทั้งสองได้ยักษ์ชื่อ "กพันธะ" และนางดาบลินีชื่อ "ศพรี" ซึ่งทางให้เดินทางไปพบสุครีพและหนุมาน

กัณฑ์ที่ 4 กิษกินธากัณฑ์ พระรามและพระลักษมณ์ได้พบกับหนุมาน ขุนทหารผู้ติดตามของสุครีพที่ถูกพี่ชาย (พาลี) ขับออกจากเมือง พระรามให้ความช่วยเหลือสุครีพในการสังหารพญาพาลีเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนในการให้ความช่วยเหลือพระรามในการตามหานางสีดา เมื่อพาลีสิ้นชีวิตสุครีพกลับสืมคำสัญญา พระลักษมณ์โกรธมากจึงจะไปทำลายนครวานร นางดารายาสุครีพได้เกลี้ยกล่อมให้สุครีพทำตามคำสัญญาที่ไว้แก่พระราม เพื่อรักษาเกียรติยศของตัวเอง สุครีพจึงได้ส่งกองทหารวานรออกไปสืบหาข่าวของนางสีดา ปรากฏว่ามีเพียงกองทหารภายใต้การนำขององคตและหนุมานที่ประสบความสำเร็จ โดยกองทหารชุดดังกล่าวได้ข่าวจากพญาแครงล้มปาดิว่านางสีดาถูกนำตัวไปยังกรุงลังกา

กัณฑ์ที่ 5 สุนทรกัณฑ์ หนุมานทราบข่าวว่านางสีดาไปไว้ยังกรุงลังกา และพยายามเกี่ยวพาราสีนางสีดา หนุมานลอบเข้าไปถวายแหวนของพระรามแก่นางสีดา และอาสาจะพานางกลับไปพบพระรามด้วย แต่นางได้ปฏิเสธข้อเสนอนี้เพราะไม่ยอมให้ชายอื่นมาสัมผัสตัวของนางอีก นางสีดาได้ฝากข้อความไปยังพระรามว่าขอให้มาช่วยนางและล้างอายที่นางถูกราวณะลักพาตัวมา จากนั้นหนุมานก็ได้ทำลายต้นไม้และอาคารต่าง ๆ พร้อมทั้งสังหารทหารของราวณะจำนวนมาก ราวณะส่งอินทรชิตมาจับตัวหนุมานหนุมานแกล้งยอมให้ถูกจับโดยง่ายและถูกคุมตัวให้ไปพบราวณะ หนุมานเอ่ยปากให้ราวณะปล่อยตัวนางสีดาเสีย ราวณะจึงสั่งให้ทหารจุดไฟเผาทางของหนุมานเป็นการลงโทษ ทันทีที่ไฟติดทางหนุมานก็ได้สะบัดตัวแล้วเผากรุงลังกาจนพินาศย่อยยับ

กัณฑ์ที่ 6 ยุทธกัณฑ์ หลังจากพระรามทราบข่าวนางสีดาจากหนุมานแล้ว พระรามพระลักษมณ์และกองทัพวานรก็ได้เดินทางไปยังชายฝั่งทะเลทางทิศใต้ ณ ที่นั้นได้พบกับวิษณะน้องชายของราวณะ วิษณะด้านการลักพาตัวนางสีดาจึงถูกขับไล่ออกจากกรุงลังกา วิษณะเข้าร่วมทัพกับพระราม กองทัพพระรามได้ยกไปยังกรุงลังกาโดยใช้สะพานหิน สงครามดำเนินไปเป็นระยะเวลานานสุดท้ายพระรามสามารถฆ่าราวณะได้ พระรามแต่งตั้งให้วิษณะเป็นกษัตริย์ครองกรุงลังกา เมื่อได้พบกับนางสีดาพระรามขอร้องให้นางสีดาเข้าพิธีลุมไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ทันทีที่นางได้ย่างเท้าเข้าสู่กองไฟในพิธีลุมไฟนั้น พระอัคนีไฟได้ยกนางขึ้นไปยังบัลลังก์แสดงถึงการยืนยันในความบริสุทธิ์ในตัวนางสีดา เมื่อเดินทางครบ 14 ปี พระรามพร้อมด้วยนางสีดาและพระลักษมณ์ก็ได้กลับคืนสู่กรุงอโยธยา พระภรตได้ถวายราชสมบัติคืนและจัดพิธีราชาภิเษกพระรามขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรโกศล

กัณฑ์ที่ 7 อุตตรกัณฑ์ หลังจากพระรามขึ้นครองราชย์ ทั้งพระรามและนางสีดาก็ได้ครองคู่กันอย่างมีความสุข แม้นางสีดาผ่านพิภุสลุยไฟแต่ชาวเมืองอโยธยาก็ยังคงมีข้อครหาต่อความบริสุทธิ์ของนางพระรามจึงต้องยอมเนรเทศนางสีดาออกไปจากเมือง นางสีดาจึงได้ไปอาศัยอยู่สำนักอาศรมของฤๅษีวาลมิกิ จนกระทั่งนางได้ประสูติโอรสแฝด 2 องค์ คือ เจ้าชายลวะและเจ้าชายกุสะ กุมารทั้งสองได้เล่าเรียนศิลปวิทยาการจากพระฤๅษีวาลมิกิและโตขึ้นโดยไม่รู้จักถึงสถานะที่แท้จริงของตน ฤๅษีวาลมิกิได้แต่งมหาเทพารามายณะและสวดให้สองกุมารหัดสวดเมื่อพระรามได้กระทำพิธีอัศวเมธ ฤๅษีวาลมิกิได้เข้าร่วมพิธีโดยพาสองกุมารไปด้วย และให้กุมารทั้งสองสวดเรื่องราวมาอย่างต่อเนื่องต่อหน้าพระราม เมื่อสองกุมารสวดไปถึงตอนพระรามเนรเทศนางสีดา พระรามได้ร้องไห้ออกมา ฤๅษีวาลมิกิจึงได้เชิญนางสีดาออกมาพบพระราม ณ ที่นั้น นางได้ประกาศถึงความบริสุทธิ์ของตนโดยอ้างเอาแม่พระธรณีเป็นพยาน โดยกล่าวว่าหากนางเป็นผู้บริสุทธิ์จริงของให้แผ่นดินรับเอานางไปอยู่ด้วย เมื่อจบคำประกาศแล้ว แผ่นดินก็ได้แหวกเป็นช่องให้นางลงไปเบื้องล่างและหายไปกับผืนดินที่ปิดสนิทหลังจากนั้นพระรามจึงได้รับเอาบุตรทั้งสองมาเลี้ยงดู จนเทพเจ้าบนสวรรค์ได้ส่งข่าวผ่านพระยมว่าภารกิจการอวตารสิ้นสุดลงแล้ว พระรามจึงจัดการแบ่งราชสมบัติให้พระโอรสทั้งสองปกครอง และทำพิธีกลับคืนสู่สวรรค์พร้อมเหล่าพระอนุชาและขุนพลวานร

2. รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช นั้นมีหลักฐานว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อวันจันทร์ขึ้น 2 ค่ำ เดือนอ้าย ศักราช 1159 ปีมะเส็ง ตรงกับปี พ.ศ. 2340 ดังปรากฏหลักฐานในการพระราชนิพนธ์ไว้ท้ายเรื่อง ดังนี้

“เดือนอ้ายสองค่ำขึ้น	จันทร์วาร
บพิตรผู้ทรงญาณ	ยิ่งหล้า
แรกรินิพนธ์สาร	รามราพณ์ นี้แฮ
ศักราชพันร้อย	สิบเก้าปีมะเส็ง”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 760)

ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาของการฟื้นฟูศาสตร์และศิลป์แขนงต่าง ๆ ให้กลับมามีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอยุธยา

ผู้นิพนธ์: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก นักปราชญ์ และราชบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถด้านวรรณกรรมและอักษรศิลป์

ที่มาของเรื่อง เกี่ยวกับที่มาของรามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปยอผ้าฯ นั้นนักวิชาการทางวรรณคดีหลายท่านได้ให้ข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจเกี่ยวกับที่มาของเรื่องรามเกียรติ์ฉบับนี้ไว้ไว้ดังนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ทรงสันนิษฐานว่าเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปยอผ้าฯ นั้นน่าจะได้ที่มาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. **รามายณะของสันสกฤต ฉบับของคตนิกาย** ผู้แต่งเป็นฤๅษี ชื่อว่าวาลมิกิ สาเหตุที่ทรงสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลและข้อมูลมาจากฉบับของคตนิกายนั้นเพราะทรงเข้าใจว่าพราหมณ์ที่มาจากเมืองไทยจะได้มาจากแคว้นองคราษฎร์ (เบงกอล) ทั้งนี้มีข้อความที่สามารถนำมาเป็นพยานในข้อนี้ได้อย่างหนึ่งคือ เรื่องพระกุดกับพระลบจับม้าอุปการชีและพระรามออกไปจับกุมาร ทั้งสองมีอยู่ในฉบับของคตนิกายแต่ในฉบับอุตตรนิกายไม่มีเรื่องนี้

2. **วิษณุปุราณะ** เป็นบ่อเกิดและที่มาของข้อความเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปอยู่ในรามเกียรติ์ คือ ตอนกำเนิดตัวละครและตอนทศกัณฐ์เยี่ยมภพ

3. **หनुมานนาฎกะ** เป็นที่มาของเรื่องทีกล่าวถึงความเก่งกาจสามารถด้านต่าง ๆ ของหनुมานเรื่องราวเหล่านี้เป็นตอนใหญ่ ๆ ในรามเกียรติ์ของไทยและส่วนใหญ่เป็นตอนที่ตัวละครชอบแสดง คือ ชุดถวายแหวน ชุดนางลอย ชุดจองถนน ชุดโมกขศักดิ์ ชุดพรหมมาสเตอร์ ชุดสามทัพ ชุดหุงน้ำทิพย์ และชุดถวายสิ่ง เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องราวในรามเกียรติ์บางตอนที่เกี่ยวกับเรื่องของหनुมานที่เป็นตอนสำคัญ ๆ จะไม่มีปรากฏในรามายณะของฤๅษีวาลมิกิ เกี่ยวกับประเด็นนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสันนิษฐานว่าน่าจะได้มาจากหนังสือหनुมานนาฎกะ โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเชื่อว่ารามเกียรติ์มีที่มาจากรามายณะของฤๅษีวาลมิกินั้นเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ส่วนเกร็ดต่าง ๆ นั้น มาจากวิษณุปุราณะและหनुมานนาฎกะดังข้อความว่า “...เมื่อได้พิจารณาดูหนังสือรามายณะฮินดีนี้โดยตลอดแล้วข้าพเจ้าลงความเห็นว่ารามเกียรติ์ของเราเห็นจะใช้ฉบับสันสกฤต (คือฉบับอุตตรนิกายของวาลมิกิ) เป็นหลัก ส่วนฉบับฮินดีนี้ (ของตุลสิทาส) ถ้าหากจะใช้บ้างก็เห็นจะเป็นแต่สำหรับเทียบเคียงบางตอนเท่านั้น...” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2484 หน้า 157)

ชำนาญ รอดเหตุภัย (มปป. หน้า 82-89) เป็นอีกหนึ่งนักวิชาการที่กล่าวสนับสนุนเรื่องที่มาของเรื่องรามเกียรติ์ของไทยจากข้อสันนิษฐานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่ารามเกียรติ์ของไทยน่าจะมาจากฉบับของฤๅษีวาลมิกิเป็นหลักและยังมีส่วนปลีกย่อยอื่น ๆ ที่ไม่เหมือนในรามายณะของฤๅษีวาลมิกิก็อาจได้มาจากรามายณะของตุลสิทาสที่เรียกว่า

รามจรีตมานัส รามายณะของทมิฬ รามายณะของเบงกาลี และรามายณะอื่น ๆ นอกจากใน รามายณะของต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วรวมเกียรติ์บางตอนของไทยอาจมีที่มาจากหนังสือ เบ็ดเตล็ดเรื่องพระรามอีกหลายฉบับดังนี้

1. **ราโมปาขยาน** คือ เรื่องพระรามเป็นส่วนหนึ่งแห่งหนังสือมหาภารตะมีเรื่อง พระรามโดยย่อ
2. **อาธยัตรารามายณะ** หนังสือเล่มนี้สรรเสริญพระรามเป็นพระเจ้ามากกว่า เป็นมนุษย์
3. **มหาวีรจรีต** ผู้แต่งชื่อภวภูติ เป็นหนังสือบทละครชนิดนาฏกะ คล้ายละครพูด แต่แต่งเป็นฉันททั้งหมัด กิจการใดที่นับว่ารุนแรง เช่น การรบจะต้องไม่ทำให้คนดูเห็นจับมีแต่ เพียงตัวละครอื่น ๆ มาพูดกันทำนองโจษจันกันว่าเกิดการรบใหญ่ขึ้นระหว่างใครกับใคร
4. **อุตตรรามจรีต** เป็นหนังสือบทละครอย่างเดียวกับมหาวีรจรีต ละครเรื่องนี้ กล่าวถึงพระรามหึ่งและคลังเนรเทศสืบตาจนถึงพระรามตามออกไปพบกันที่อาศรมพระฤๅษีวาล มีกิจนทั้งสองคืนดีกันแล้วพากันกลับกรุงศรีอยุธยาอยู่ด้วยกันโดยผาสุก
5. **โมรารามจรีต** ที่กล่าวถึง โมราพณ์ (ซึ่งไทยเรียกผิดว่าโมยราพหรือไวยราพ) ที่มีในรามเกียรติ์ของไทยคงได้มาจากหนังสือเล่มนี้เพราะเป็นตอนสำคัญตอนหนึ่งแต่ไม่มีปรากฏ ในรามายณะ

ในประเด็นเดียวกันพระวรวงศ์เธอกรมหมื่นทิพยลาภพฤตนิยากร (2506, หน้า 20-66) ได้ทรงวิจารณ์และนำเสนอเกี่ยวกับที่มาของบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธยอดฟ้าฯ ไว้ว่านิทานเรื่องพระรามซึ่งแพร่หลายเข้ามาในประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ถัดอินเดียมาทาง ตะวันออกมีชวา มลายู ไทย เขมร และลาวเป็นต้น น่าจะมีที่มาจาก 2 ทาง คือ

1. **ได้จากนิทานพระรามซึ่งเป็นนิทานเก่าแก่เล่าต่อกันมา** กล่าวคือนิทานเรื่องพระรามน่าจะเข้ามาก่อนตั้งแต่คนถิ่นต่าง ๆ ในอินเดียได้เริ่มข้ามทะเลมายังฝั่งชวา สุมาตรา และมลายู ก่อนหน้าที่จะเกิดรามายณะและยังคงทยอยกันข้ามทะเลมาเรื่อย ๆ โดยมากมาด้วยการเล่าหรือร้องด้วยปากเปล่าเยี่ยงการเล่นนิทานในโบราณมิได้มีตำราเขียนลงไว้ เหตุฉะนั้นเรื่องจึงได้วิปาสคลาดเคลื่อนกันมาก

2. **ได้จากเรื่องรามายณะซึ่งฤๅษีวาลมีกนิทานเรื่องพระรามของเก่ามาแต่งใหม่** โดยการแต่งเติมตอนหัวและท้ายทำให้เรื่องนี้เป็นคัมภีร์ทางศาสนาขึ้น นอกจากนั้นในมัธยมประเทศได้มีพวกนักประพันธ์พากันนำเรื่องรามายณะมาแต่งเป็นกาพย์ เช่น เรื่องรฆวงศ์ของกาลิหาส และเป็นบทละคร เช่น อุตตรรามจรีต ของภวภูติ ทั้งมีคำพากย์หนึ่ง เช่น หนุมานนาฏกะ เป็นต้น

สำหรับนิทานรามเกียรติ์ที่เข้ามาในเมืองไทยนั้นกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงสันนิษฐานว่าไม่น่าจะได้จากฉบับสันสกฤตของฤๅษีวาลมิกิโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากรามายณะของฤๅษีวาลมิกิไม่สู้จะมีผู้เข้าใจและรู้รสมากนัก แต่เนื่องจากชาวอินเดียนับถือว่ารามายณะเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ถ้าได้ฟังจะได้บุญจึงเกิดการนำไปแปลหรือเขียนใหม่ด้วยภาษาถิ่นต่าง ๆ ฉบับที่ชาวอินเดียในมัธยมประเทศรู้จักกันดีว่าฉบับสันสกฤตของฤๅษีวาลมิกิ คือรามายณะภาษาฮินดูของตุลสีทาส นอกจากนี้ยังมีฉบับเบงกาลี และฉบับทมิฬ รามายณะ เหล่านี้จึงล้วนมาจากรามายณะของวาลมิกิทั้งสิ้น แต่เป็นธรรมดาการถ่ายทอดเรื่องราวในหลายครั้ง ๆ ย่อมมีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้รามายณะของแคว้นต่าง ๆ ในอินเดียจึงผิดเพี้ยนไปจากรามายณะของฤๅษีวาลมิกิ เพราะฉะนั้นในชั้นหลังจึงไม่สามารถจะชี้ขาดลงไปได้ว่ารามเกียรติ์ของไทยได้แบบมาจากรามายณะหรือไม่และที่สำคัญที่สุดคือลักษณะของรามายณะเป็นคัมภีร์ทางศาสนาของไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับละครไม่เข้าเกณฑ์เป็นคัมภีร์ได้

ขณะเดียวกันกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรก็เห็นด้วยกับ ดร.สตุตเตอร์ ไฮต์ ที่ว่านิทานพระรามที่ปรากฏในชาวาเป็นที่มาของเกร็ดต่าง ๆ ที่ไทยมีในรามเกียรติ์ เช่น ลำนวนศรัทกานท (ภาษาชวา) รามกะลิง (ภาษาชวา) และหิกายัตศรีราม (มลายู) แต่ลำนวนศรัทกานทกับ หิกายัตศรีราม คนจะรู้จักแพร่หลายมากกว่าลำนวนอื่น นิยายทั้งสองลำนวนนี้เป็นเค้าเงื่อนแห่งที่มาของนิทานพระรามที่เข้ามาในประเทศไทย ลำนวนศรัทกานทมีผู้แต่งเป็นภาษาเยอรมันชื่อหนังสือว่า Ramalegenden and Ramareliefs in Indonesien เริ่มเรื่องตั้งแต่พระนารายณ์อวตารลงมาเป็นบุตรของท้าวทศรถ พญานาคอวตารมาเป็นน้องของพระราม ต่อมาเมื่อพระรามยกศรแล้วได้สีดา พระราม ลัสมัน และสีดาออกป่า เกิดเรื่องศูรปนขา ตลอดจนมารีจพลอมเป็นกวางทอง พญาราพณ์ลักสีดาไป พระรามพบสุครีพ พระรามช่วยสุครีพฆ่าพาลี

ส่วนในตอนของศึกลังกาก็ไม่แตกต่างจากรามเกียรติ์ของไทยมากนัก นอกจากนั้นยังมีนิยายพระรามในชาวาที่เป็นภาพสลักอยู่ที่บริเวณเทวสถานปรัมบานาน นิยายที่ปรากฏอยู่บนภาพนี้เริ่มเรื่องตั้งแต่เทวดาไปเชิญให้พระนารายณ์อวตารลงมาปราบยักษ์แล้วดำเนินเรื่องไปทำนองเดียวกับรามายณะของฤๅษีวาลมิกิจบที่พระรามจองถนน นิยายพระรามอีกสำนวนหนึ่งปรากฏที่เทวสถานตำบลปะนะตะรัน เริ่มต้นเรื่องตั้งแต่หนุมานถวายแหวนจนกระทั่งเผาลงกาจนวอดวาย

ในวิทยานิพนธ์ของ สมพร สิงห์โต (2517, หน้า 95-96) ได้เสนอความคิดเห็นที่แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนแนวคิดของกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรโดยสมพรได้แบ่งเหตุผลออกเป็น 3 ประการที่น่าสนใจด้วยกันคือ **ประการแรก** ต้นตอของพระรามมิใช่รามายณะของฤๅษีวาลมิกิ หากแต่เป็นนิทานเรื่องพระรามในสมัยพุทธกาลซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่ารา

มายณะของฤษีวาลมิกิ นิทานพระรามดังกล่าวเป็นที่มาของรามายณะของฤษีวาลมิกิ **ประการที่สอง** เกิดจากนิยายที่เล่ากันในอินเดียตอนใต้สมัยราชวงศ์คุปตะและปาละ ชาวอินเดียตอนใต้ได้นำนิยายในอินเดียใต้มาให้แก่ชาว มลายู ไทยเรารับเรื่องนิทานพระรามโดยผ่านชวามาอีกต่อหนึ่ง **ประการสุดท้าย** เกิดจากการรับเอานิทานพระรามาในรูปของการเล่านิทานและในรูปของการแสดง การแสดงที่นิยมเล่นกันที่เกี่ยวกับเรื่องพระรามหรือรามเกียรติ์ก็คือหนังใหญ่และโขนซึ่งเป็นศิลปะการเล่นที่เรารับมาจากชวาและอินเดียตามลำดับ

นอกจากนั้น เสถียรโกเศศ (2515, หน้า 233-237) ยังได้ศึกษาและวิเคราะห์ที่มาของรามเกียรติ์ของไทย โดยได้ยกเหตุผลสำคัญที่แสดงให้เห็นว่ารามเกียรติ์ของไทยมีที่มาจากแหล่งต่าง ๆ โดยการตั้งข้อสังเกต ดังนี้

1. **ความเชื่อที่ว่ารามเกียรติ์ของไทยได้รับอิทธิพลมาจากรามเกียรติ์ฉบับทมิฬ** โดยมีรายละเอียดและเหตุผลสำคัญที่สนับสนุนความเชื่อดังกล่าวดังนี้ คือ

1.1 **รายละเอียดด้านชื่อบุคคล** เช่น ชื่อโมยราพณ์ในภาษาทมิฬ เรียก มยิลราพณ์ มัจฉานุ ทมิฬเป็นมัจฉครรณ นางพิรากวนเป็นนางทูรตณทิกิ ตอนหนุมานไปสืบข่าวนางสีดาในลังกา พบนางลงกาซึ่งเป็นผีเสื้อยักษ์ในรามเกียรติ์ เรียกว่า อากาศตะไลย ในภาษาทมิฬมีคำว่าตะไลย แปลว่า ศรีษะหรือที่สูงซึ่งบุคคลในรามเกียรติ์มีลงท้ายด้วยคำว่า “อัน” เช่น สุนันต์เป็นสุนันตัน คุหะ เป็น กุชัน กุเพร เป็น กุเปรัน อสุรมัย เป็น อสุรมายัน ชื่อกุชันในเรื่องรามเกียรติ์เป็นตัวเดียวกับคุหะในรามายณะของวาลมิกิ ซึ่งในภาษาทมิฬกลายเป็นกุกันตามลักษณะของภาษาทมิฬมาถึงไทยเป็น กุชัน และ ชุชัน เป็นไปได้ว่าชื่อ ชุชัน นั้นรามเกียรติ์ได้มาจากทมิฬ

1.2 **รายละเอียดด้านเนื้อเรื่อง** เช่น ตอนที่กล่าวถึงโมยราพณ์ลักเอาพระรามไปฉบับทมิฬว่าลักเอาพระลักษณไปด้วย ส่วนเรื่องนางพิรากวนตกน้ำไปเพื่อประโยชน์ในการพิรันสินธุเจ้าแม่กาลิ แต่ในรามเกียรติ์ไม่กล่าวเลย อาจเป็นเพราะลัทธิศากดัตันตระในเรื่องบูชายัญนี้จะไม่เป็นคติที่นิยมในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนามาก่อนเพราะเป็นเรื่องที่ต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเมื่อตกมาอยู่ในรามเกียรติ์จึงต้องแก้รูปเสียใหม่คือตัดเรื่องบูชาแม่กาลิออกเสียเรื่องนางมณีเมขลาไม่มีในรามายณะของฤษีวาลมิกิแต่ไปปรากฏว่านางมณีเมขลาเป็นนางฟ้าในวรรณคดีของทมิฬ

2. **รามเกียรติ์ของไทยรับอิทธิพลจากรามายณะของเบงกาลี** มีการกล่าวถึงตอนที่หนุมานโกรธจนลนะจองถนนว่านลรับไม้จากหนุมานด้วยมือซ้ายเป็นการดูหมิ่นถึงการวิวาทกันนี้ก็แสดงแบบแผนจรรยาเบงกาลี เรื่องนี้คล้ายกับเรื่องหนุมานนิลพัทวิวาทกันในรามเกียรติ์ซึ่งในฉบับฤษีวาลมิกิไม่มี ยังมีนิยายปรัมปราของเบงกาลีอยู่เรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเรื่อง

พระมหาลิงเคศวร ซึ่งสถิตอยู่ในเทวาลัยไพทยนาถแคว้นเบงกอล ว่าครั้งหนึ่งราพณ์อุ้มพระมหาลิงเคศวรจากเขาไกรลาสไปถึงตำบลหริตกีวัน บังเกิดเกิดความปั่นป่วนเพราะพระวรุณผู้เป็นเทพแห่งน้ำเข้าไปสิงอยู่ในอุทร เพื่อบรรเทาทุกข์แห่งความปั่นป่วนนี้ ราพณ์จึงมอบพระเป็นเจ้า คือ มหาลิงเคศวรไว้กับพระวิษณุซึ่งอวตารมาเป็นพราหมณ์ สถานที่ซึ่งราพณ์ไปบรรเทาทุกข์ ต่อมากลายเป็นแม่น้ำน้อย ๆ คือ แม่น้ำกรรมนาสา ระหว่างนั้นพระวิษณุวางพระมหาลิงเคศวรลง ณ ที่ซึ่งชื่อว่า ไพทยนาถ แล้วก็หายพระองค์ไปจึงได้ปรากฏมีเทวาลัยไพทยนาถ เรื่องนี้คล้ายคลึงกับเรื่องในรามเกียรติ์ตอนต้นที่กล่าวถึงราพณ์มีความชอบได้ประทานพระอุมาไปจากพระอิศวรจนต้องร้อนถึงพระนารายณ์อวตารมาเป็นพราหมณ์มาปลุกต้นไม้เอาปลายลงทำให้ผิดปกติ ราพณ์แบกพระอุมาผ่านมาเห็นดังนั้นจึงทักขึ้นพราหมณ์นารายณ์จึงได้ชี้แจงแสดงเหตุแก่ราพณ์ว่าไม่ควรเชิญพระอุมาผู้เป็นมารดาของโลกมาควรเชิญเสด็จกลับไปเสียแล้วทูลขอนางมณฑิลาจากพระอิศวรราพณ์ก็เชื่อฟัง อย่างไรก็ตาม เสฐียรโกเศศ ได้ชี้แจงว่าถึงแม้ว่ารามเกียรติ์หลายตอนจะตรงกับรามายณะของเบงกาลี แต่รามายณะเบงกาลีหลายตอนเหมือนกันที่ไม่ปรากฏว่าคล้ายเรื่องรามเกียรติ์ เพราะฉะนั้นรามเกียรติ์ของไทยถ้าจะได้เรื่องไปจากรามายณะ เบงกาลีก็จะเห็นเป็นส่วนน้อยและคงได้ไปทางอ้อมมากกว่า

3. รามเกียรติ์ของไทยได้รับอิทธิพลจากสำนวนศรัทธาทฤษฎาชาวกบฏกัณฑ์ศรียะรามของมลายู ในสำนวนนี้มีหลายตอนคล้ายกันกับรามเกียรติ์ของไทย เช่น พระฤษีคุตม (ไทยว่าโคตม) มีลูก 3 คน คือ นางอัชนี สุพลี สุครีพแล้วเกิดสงสัยจึงเสี่ยงลูกทิ้งลงไปในน้ำ นางอัชนีว่ายน้ำกลับมากล่าวหาพระฤษีแต่สุพลีกับสุครีพกลายเป็นลิงวิ่งเข้าป่าไปแล้วเป็นการเล่าเรื่องถึงพระนารายณ์อวตารลงมาเป็นลูกท้าวทศรถต่อจากนั้นพระราม พระลักษมณ์ นางสีดาออกป่าเกิดเรื่องศูรปนชาตลอบจนมารีจปลอมเป็นทวารทองและพญาราพณ์ลักเอานางสีดาไปพระรามตามไปจึงพบสุครีพซึ่งออกไปอยู่ป่าเพราะโกรธสุพลี พระรามไปช่วยฆ่าสุพลีตาย

4. รามเกียรติ์ของไทยได้รับอิทธิพลจากฉบับของเขมร ในรามเกียรติ์ฉบับเขมรมีคำพากย์ที่มีเนื้อเรื่องคล้ายกับรามเกียรติ์ของไทยเป็นส่วนใหญ่เช่นการเริ่มเรื่องตั้งแต่พระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระราม พระมารดาเลี้ยงได้พรจากท้าวทศรถให้พระรามออกไปป่า พระลักษมณ์กับนางสีดาตามไปด้วยไปสร้างอาศรมอยู่ที่เขาจิตกูฏเป็นดาบส พญาราพณ์ทำอุบายให้มหาริกแปลงเป็นทวารทองล่อพระรามให้ตามจับตามคำขอของนางสีดาหลังจากนั้นพญาราพณ์ได้อุ้มนางสีดาเหาะไปเจอกับพญาชฎายุซึ่งเข้าขัดขวางจนได้รับบาดเจ็บ พญาราพณ์พานางสีดาไปไว้ในสวนนอโคกล่าดับต่อมาเป็นการกล่าวถึงทอพี ซึ่งเป็นกระบืออาจหาญได้ฆ่าพ่อตายแล้วไปทำรบกับพญาพาลี ต่อมาพระรามได้หนุมานและสุครีพเป็นพวก หนุมานเข้าไปสืบข่าวสีดาในลังกา พระรามสั่งจองถนนข้ามมหาสมุทรมีปาลมาแย่งคาบหินไปแต่ใน

ที่สุดพระรามก่อสร้างเชื่อมได้สำเร็จ พญารามณ์ขับพิเภกออกจากเมืองแล้วให้กุมภกรรณออกรบและเป็นเรื่องของบุตรลบจนตลอด

จากเหตุผลและหลักฐานที่ยกมาข้างต้นน่าจะเป็นข้อสนับสนุนข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของเรื่องพระรามหรือรามเกียรติ์ของไทยได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารามเกียรติ์ของไทยนั้นมีเค้าเรื่องมาจากหลายแหล่งด้วยกันโดยหลัก ๆ เนื้อหาส่วนใหญ่น่าจะรับมาจากรามายณะของฤๅษีวาลมิกิเป็นหลักตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสันนิษฐานไว้เพราะข้อมูลส่วนใหญ่มาจากฉบับของฤๅษีวาลมิกิ ส่วนปลีกย่อยที่ไม่เหมือนในรามายณะของฤๅษีวาลมิกินั้นอาจได้มาจากรามายณะของอื่น ๆ ดังที่นักปราชญ์แต่ละท่านได้พยายามศึกษาและนำเสนออย่างไรก็ตามการศึกษาถึงแหล่งที่มาของเรื่องรามเกียรติ์ว่ามาจากที่ใดนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาให้รอบคอบต่อไปดังที่พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้ทรงกล่าวถึงการสืบค้นที่มาของเรื่องรามเกียรติ์ว่า

“...เรื่องรามเกียรติ์แม้จะรู้จักกันอยู่ว่ามาจากมัธยมประเทศแต่มาโดยทางใดอย่างไรนั้นเป็นปัญหาที่ควรพิจารณาให้รอบคอบเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงค้นคว้าเรื่องบ่อเกิดรามเกียรติ์นั้นยังไม่มีใครพิสูจน์ให้เห็นว่าชาวมัธยมประเทศที่อพยพมาทางตะวันออกนี้เป็นพวกข้าแผ่นดินราชวงศ์ปัลลวะและราชวงศ์คุปตะซึ่งครอบครองอินเดียตอนใต้มีฉะนั้นแล้วคงได้เค้าเงื่อนเกี่ยวกับที่มาของเรื่องรามเกียรติ์แจ่มชัดยิ่งขึ้น...”

(พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, 2515, หน้า 66)

วัตถุประสงค์ในการพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้มีความสมบูรณ์ครบทั้งเรื่องใช้สำหรับสมโภชพระนครและใช้อ่านเพื่อความบันเทิงของประชาชนดังความว่า

“จบ	เรื่องราเมศล้าง	อสุรพงศ์
บ	พิตรธรรมมิกทรง	แต่งไว้
ริ	ร่ำพร่ำประสงค์	สมโภช พระนา
บุรณ	บำเรอสมยให้	อ่านร้องรำเกษม

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 760)

กรมหมื่นทิพยลาภฤทธิยากรทรงอธิบายว่า “...พระราชประสงค์ที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นในรูปละครจำจนตลอดนี้คงจะเป็นไปในทางให้มีเรื่องอันบริบูรณ์สำหรับเก็บไว้เป็นตำรับหากจะนำตอนใดออกเล่นบ้างก็ได้หากผู้ใดชอบใจที่จะอ่านก็จะมีเรื่องอันบริบูรณ์แต่ต้นจนจบไว้อ่าน...” (พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นทิพยลาภฤทธิยากร, 2506 หน้า 69)

เสถียรโกเศศสันนิษฐานว่า “...ลักษณะที่ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ก็คงมีพระราชประสงค์จะรวบรวมเรื่องเก่าที่กระจัดกระจายอยู่ส่วนมากจะเป็นเรื่องสืบมาจากปากให้ตลอดติดต่อกันบริบูรณ์ทั้งเรื่อง...” (เสถียรโกเศศ, 2515, หน้า 238)

ดังนั้นเรื่องรามเกียรติ์ของไทยจึงเป็นนิยายเพื่อความรื่นรมย์เป็นจุดหมายใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้อ่านร้องด้วยความสุขเกษมเป็นสำคัญ ต่างกันกับรามายณะของวาฬมีกีที่แต่งขึ้นเพื่อให้เป็นคัมภีร์สำคัญแบบฉบับที่ยึดถือปฏิบัติและใช้สวดในพิธีศาสนาดังที่ระบุไว้ในบทแรกของพาลกัณฑ์ว่า “...ผู้ใดได้อ่านเรื่องรามายณะศักดิ์สิทธิ์ดังพระเวทจะหลุดพ้นจากบาปทั้งปวง และได้เสวยสุขในสวรรค์พร้อมด้วยญาติ...” หรือในตอนท้ายของมฤตกัณฑ์พูดซ้ำอีกว่าผู้ที่ได้ฟังหรือได้อ่านเรื่องนี้จะหลุดพ้นจากบาป

ลักษณะคำประพันธ์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกใช้คำประพันธ์เป็นกลอนบทละครสำหรับเล่นละครใน โดยรูปแบบหรือลักษณะคำประพันธ์ของบทละครมีดังนี้

๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐ บทที่ 1

๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐ บทที่ 2

บทหนึ่งมี 2 บท บทหนึ่งมี 2 วรรค แต่ละวรรคมีประมาณ 6-7 คำวรรคแรกของกลอนบทละครนิยมใช้คำนามหรือคำขึ้นต้น **เมื่อนั้น** (ใช้สำหรับตัวเอกหรือตัวละครสูงศักดิ์) **บัดนั้น** (ใช้สำหรับตัวละครที่ไม่สำคัญหรือตัวละครประกอบหรือเสนา) **มาจะกล่าวบทไป** (ใช้สำหรับขึ้นต้นข้อความใหม่หรือเริ่มเรื่อง) คำดังกล่าวนี้ไม่ต้องส่งสัมผัสในวรรคต่อไป เช่น

“เมื่อนั้น
ครั้นเสด็จซึ่งจัดโยธา

ท้าวยี่สิบกรยกษา
มาเข้าที่สงสราคร”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 340)

“บัดนั้น เสนาแม่โพธิ์ก็
รับหมอน้ำทิพย์ด้วยยินดี มาเข้าที่สรวงสวรรค์”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 323)

กำหนดความไผเราะของกลอนดังนี้

- คำสุดท้ายของวรรคต้น บาทที่ 1 นิยมใช้เสียงสามัญ

- คำสุดท้ายของวรรคหลัง บาทที่ 1 นิยมใช้เสียงจัตวา

-คำสั่งท้ายของวรรคหน้า บาทที่ 2 ห้ามเสียงจัตวาและห้ามเสียงซ้ำกับคำสั่ง

สัมผัส

-คำสดท้ายของวรรคหลัง บาทที่ 2 ห้ามเสียงจัตวาเสียงอื่นใช้ได้แต่ถือว่าเสียง

สามัญเพราะที่สุด

-บรรดแรกอาจขึ้นต้นตามแบบกลอนดอกสร้อย เช่น

ดวงเอยดวงสมร

เจ้างามงอนจำเริญเสน่ห์หา

คารมคมสันพื้นปัญญา

เหนือบนแนมแกมว่าพาที

เมื่อแจ้งแก่เจ้าโดยสัตย์

คริสวัตสันไม่เชื่อฟังพี่

ความชอบชอบแต่จะปราณี

นี่กลับเป็นเท็จทุกอัน

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 191)

-ตอนท้ายข้อความจะบอกจำนวนคำกลอนและเพลงหน้าพาทย์ ส่วนข้อความที่ขึ้นต้นก็จะกำหนดเพลงเอาไว้โดยส่วนใหญ่หรือถ้าไม่กำหนดเพลงก็จะบอกไว้ท้ายบทก่อนว่า “เรไรจา” เช่น

บัดนั้น

น้องท้าวทศพัทธ์รัยักชี

รับสั่งสมเด็จพระจักรี

อสุรีประกอบบรรพชา

เสมอภาคทุกสิ่งอิสยา

ทำตามกำหนดของยักษะ

วางลงเหนือหน้าคัสลา

อสุราบริโภคหมดไป

५ ६ कं ५ त्रः

ครึ่งถึงฟากฝั่งสมุทร
ตั้งเป็นกระบวนทัพชัย

จึงให้หยุดโยธาน้อยใหญ่
โดยในพยุหยาตรา

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 235)

- มีบทพรรณนานาก บทชมพาหนะ ชมโฉม ชมรถ ชมธรรมชาติดลลโฉม
ความรู้สึกของตัวละครปนอยู่ในเนื้อเรื่อง เช่น

ตัวอย่างการชมพาหนะ

“รถเอยราชรถอินทร์	กงกำโกมินอลงกต
แอกงอนอ่อนสลวยชวยชด	บัลลังก์ลวดภาพตั้งกระจ่างราย
บุษบกล้วนแก้วแพรพรรณ	ข้อฟ้าหน้าบันเชิดฉาย
ยอดเยี่ยมเทียมแท่งโพนมพราย	ปราสีแก้วกลายอลงกรณ์...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 19)

เรื่องย่อ กล่าวถึงพระอิศวรให้ท้าวอนิมาตันผู้มีกำเนิดจากพระนาถีของพระ
นารายณ์ปกครองกรุงอโยธยา ครั้นท้าวอนิมาตันสิ้นพระชนม์ ท้าวอัชบาลผู้เป็นบุตรเป็นผู้
ครองเมืองต่อมา ท้าวอัชบาลมีโอรสชื่อท้าวทศรถ ท้าวทศรถมีมเหสี 3 องค์ คือ นางเกาสุริยา
นางไภยเกษิ และนางสมุทรชา วันหนึ่งพระอินทร์เชิญท้าวทศรถไปปราบปรามทนต์ยักษ นางไภย
เกษิขอไปด้วยนางได้ใช้แขนสอดแทนเพลารถของท้าวทศรถในขณะรบ ท้าวทศรถจึงประทานพร
ให้นางไว้ว่าถ้านางต้องการสิ่งใดจะประทานให้ดังประสงค์

ท้าวทศรถไม่มีโอรสจึงทำพิธีขอบุตรในขณะที่ทำพิธีมีสุธนูถาดข้าวทิพย์จำนวน 4
ปิ่น มาให้นางมณฑิลาได้กลืนข้าวทิพย์จึงให้นางกากนาสูรมาโอบข้าวทิพย์ไปได้ครึ่งปิ่นเหลืออีก 3
ปิ่นครึ่ง ท้าวทศรถแบ่งให้มเหสีทั้งสามเสวยมเหสีทั้งสามประสูติโอรส 4 องค์ คือ พระรามโอรส
นางเกาสุริยา พระพรตโอรสนางไภยเกษิ พระลักษมณ์และพระสัตรุดโอรสนางสมุทรชา

กล่าวถึงท้าวลัสเตียนเป็นโอรสของธาดาทรมกับนางมลิกา ท้าวลัสเตียนมีโอรส
คือ กุเรปัน เทพนาสูร อัศรธาดา และมารัน จากนั้นท้าวลัสเตียนยังมีโอรสที่เกิดจากนางรัชฎามี
ชื่อว่า ทศกัณฐ์ อนุชาของทศกัณฐ์ชื่อกุมภกรรณ ต่อมาเกิดพิเภก ทุษณ์ ขร ตรีเศียร และสำมะ
นักรา ทศกัณฐ์ในชาติก่อนเป็นนันทกมีหน้าที่ล้างเท้าเทวดาแต่ถูกเทวดาข่มเหงต่าง ๆ นานาจึง
ไปขอพรจากพระอิศวร พระอิศวรให้มีนิ้วเพชรชี้ใครคนนั้นก็ตาย นันทกเที่ยวไปชี้ให้เทวดาตาย

เป็นจำนวนมากพระอิศวรต้องให้พระนารายณ์มาปราบ พระนารายณ์แปลงกายมาเป็นนางอัปสรล่อให้นันทกรายรำตามจนนันทกรายช้ำตนเองล้ม พระนารายณ์จึงใช้ตรีศัตถ์ขวานนทกขาด ก่อนตายพระนารายณ์ให้นันทกรายไปเกิดใหม่มี 10 หน้า 20 กร ส่วนพระองค์จะขอไปเกิดเป็นมนุษย์ธรรมดาตามาปราบ

กล่าวถึงพระอินทร์ และพระอาทิตย์ประสงค์แบ่งกำลังของตนไปช่วยพระนารายณ์ อวตารทั้งพระอินทร์และพระอาทิตย์ต่างก็ลงมากระทำชู้กับนางกาลอัจนาเมียของพระฤๅษีโคดม จนมีลูกชื่อว่าพาลี อันเกิดจากพระอินทร์ และ สุนทรียเกิดจากพระอาทิตย์ วันหนึ่งพระฤๅษีได้อธิษฐานเมื่อตอนพายุบุตรธิดาไปอาบน้ำว่าถ้าผู้ใดเป็นลูกที่แท้จริงของตนให้ว่ายน้ำกลับมากลางน้ำปรากฏว่านางสวหะว่ายน้ำกลับมากลางน้ำเพียงผู้เดียวพระฤๅษีจึงสาปให้สุนทรียและพาลีกลายเป็นลิงไป ส่วนนางสวหะก็ถูกนางกาลอัจนาสาปให้ไปยืนเหนียวกิ่งไม้กินลมและจะพันคาสาปเมื่อพระอิศวรให้พระพายนำเทพอาวุธและกำลังของพระองค์ชดใส่ปากนางทำให้นางมีบุตรชื่อหนุมานในเวลาต่อมา

กล่าวถึงพระฤๅษี 4 ตน คือ อดันตา วชิรา วิสชุด และโรมลึงค์ พระฤๅษีทั้ง 4 จะเอานมที่เหลือจากการฉันให้ทานแก่นางกบตัวหนึ่งคือนางมณโฑ วันหนึ่งนางกบได้กินนมพื้ นางนาคนหนึ่งพนพิฆลงไปเพื่อจะฆ่าพระฤๅษีให้ตาย พระฤๅษีชุบชีวิตนางกบขึ้นมาใหม่กลายเป็นหญิงงามชื่อมณโฑแล้วนำไปถวายพระอิศวร พระอิศวรรับนางไว้เป็นข้ารับใช้ของพระอุมาต่อมาพระอิศวรก็มอบนางให้เป็นชายาของทศกัณฐ์ ขณะที่ทศกัณฐ์พามณโฑเหาะผ่านเมืองขีดขิน พาลีเหาะไปแย่งนางมณโฑมาเป็นของตนต่อมาภายหลังพระฤๅษีองค์ซึ่งเป็นอาจารย์ของพาลีจึงแหวะเอาลูกนางมณโฑกับพาลีออกใส่ท้องแพะไว้แล้วคืนนางมณโฑให้แก่ทศกัณฐ์ ครั้นครบกำหนดคลอดพระฤๅษีองค์จัดการผ่าท้องแพะแล้วตั้งชื่อเด็กว่า องคต ทศกัณฐ์มีลูกที่เกิดจากนางมณโฑชื่อว่า รณพักตร์ ครึ่งหนึ่งได้ไปรบกับพระอินทร์สามารถชนะพระอินทร์ จึงได้ชื่อใหม่ว่า อินทรชิต ต่อมานางมณโฑคลอดลูกเป็นธิดา โหรทำนายว่าเป็นกาลกิณี ทศกัณฐ์จึงให้เอาธิดาลอยน้ำไป ท้าวชนกเก็บได้จึงนำนางมาเลี้ยงไว้ต่อมาก็เอานางใส่ผอบและไปฝังไว้ฝากให้พระแม่ธรณีเลี้ยงเพื่อตนจะเจริญภาวนาได้สะดวก

ท้าวชนกไถหาธิดาที่ตนฝังไว้ตั้งชื่อนางว่าสีดา ต่อมาได้จัดพิธีสมรสให้นางจึงป่าวประกาศให้กษัตริย์ทั้งหลายมายกธนูโมลีใครยกได้จะได้นางสีดาเป็นคู่ครอง พระรามเป็นผู้ยกธนูได้จึงได้นางและพานางกลับอยุธยา ท้าวทศรถทำพิธีราชาภิเษกพระราม นางไภยเกษิขพรที่ทศรถเคยสัญญาไว้กับนางโดยขอให้พระพรตครองเมืองแทนแล้วให้พระรามไปเดินป่า 14 ปี พระลักษมณ์และนางสีดาขอตามไปด้วยเมื่อสามกษัตริย์ออกจากเมืองท้าวทศรถเสียใจมากถึงกับสิ้นพระชนม์

พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาออกเดินทางรอนแรมไปในป่า ต่อมาทศกัณฐ์ให้มารีศแปลงเป็นกวางทองมาล่อให้นางสีดาเห็น นางสีดาอยากได้กวางทองจึงให้พระรามออกไปจับกวางทองนั้น ต่อมาทศกัณฐ์ได้ใช้กลอุบายหลอกล่อโดยให้มารีศแปลงเป็นกวางทองไปล่อนางสีดา นางสีดาเห็นเข้าก็อยากได้ พระรามจึงออกตามกวางไป พบว่า เป็นมารีศ พระรามโกรธที่ได้ไว้ชีวิตเมื่อคราวไปทำร้ายฤๅษีแต่ไม่รู้คุณ จึงแปลงศรไปถูกมารีศบาดเจ็บ มารีศแกล้งทำเสียงเป็นพระรามร้องเรียกพระลักษมณ์ให้ไปช่วย นางสีดาจึงให้พระลักษมณ์ตามไปช่วย ทศกัณฐ์จึงได้แปลงกายเป็นฤๅษีมาลักนางสีดา พระรามพระลักษมณ์กลับมาไม่พบนางสีดาจึงออกตามหาจนไปพบกับหนุมาน หนุมานพาสุครีพมาเฝ้าพระราม สุครีพขอให้พระรามปราบพาลีเนื่องจากพาลีไล่ตนออกจากเมืองพร้อมทั้งได้ชิงเอาชายาของตนไปด้วย

สาเหตุที่ทำให้พาลีโกรธสุครีพและไล่สุครีพออกจากเมืองเกิดจากเรื่องควายทรพี กล่าวคือ ครั้งหนึ่งมีควายชื่อทรพีซึ่งโกรธพ่อที่พยายามฆ่าลูกตัวผู้ทุกตัวพอโตเท่าพ่อแล้วทรพีได้ทำพ่อของตนรบและฆ่าพ่อตนตาย แล้วเที่ยวไปทำใครต่อใครรบไปทั่ว รวมทั้งพาลี พาลีรบกับทรพีในถ้ำแล้วสั่งให้สุครีพเฝ้าปากถ้ำไว้ โดยบอกแก่สุครีพว่าหากเห็นเลือดที่ขึ้นแสดงว่าเป็นเลือดทรพี แต่หากเห็นเลือดที่ใสแสดงว่าเป็นเลือดของตนให้ปิดปากถ้ำเสีย ต่อมาทรพีถูกพาลีฆ่าตายในถ้ำ เลือดสีขึ้นของทรพีไหลออกมาผสมกับน้ำฝนกลายเป็นเลือดสีใส สุครีพเห็นเลือดสีใสจึงปิดปากทำเพราะเข้าใจว่าพาลีตายแล้ว ครั้นพาลีออกมาได้คิดว่าสุครีพคิดกบฏจึงขับออกจากเมือง เมื่อพระรามฆ่าพาลีแล้ว องคต ชมพูพานก็เข้าถวายตัวแก่พระรามพระรามจึงตั้งให้สุครีพครองเมืองขีดขิน หนุมาน องคต ชมพูพาน ได้รับคำสั่งให้ไปลงกาหนุมานอาสาไปลงกาแต่เพียงผู้เดียว หนุมานไปถวายแหวนแก่นางสีดาและได้เฝ้ากรุงลงกาจนวอดวาย

ฝ่ายพิเภกอนุชาของทศกัณฐ์ถูกทศกัณฐ์ขับออกจากเมืองเพราะได้แนะให้ทศกัณฐ์คืนนางสีดา พิเภกจึงมาอยู่กับฝ่ายพระราม ต่อมาพระรามสั่งให้หนุมานและนิลพัทของถนนเพื่อไปกรุงลงกา หนุมานเกิดทะเลาะกับนิลพัท พระรามให้นิลพัทกลับเมืองส่วนหนุมานก็จองถนนต่อไปจนสำเร็จ ฝ่ายทศกัณฐ์เห็นพระรามยกทัพมาก็ให้ภานุราชเนรมิตป่าล่อพระรามเพื่อตนจะได้หาทางพลิกแผ่นดินแต่ก็ถูกหนุมานฆ่าตาย พระรามส่งองคตไปสื่อสารทศกัณฐ์โกรธให้เสนาจับองคตองคตจึงฆ่า 4 เสนาของทศกัณฐ์ตาย ทศกัณฐ์ยกฉัตรแก้วขึ้นบังดวงอาทิตย์ให้มีมณสุครีพอาสาไปหักฉัตรจนสำเร็จ

ต่อมาก็เกิดศึกนับตั้งแต่ศึกโมยราพ ศิกงุมภกรรม ศิกอินทรชิต แต่ทั้งหมดก็ถูกพระรามพระลักษมณ์ฆ่าตาย ทศกัณฐ์ส่งสารไปให้ญาติและเพื่อนมาช่วยรบคือ สหัสเดชะ มूलพลัม แสงอาทิตย์ ลัดลุง ตริเมฆ ลัทธาสูร และวิรุณจำบัง แต่พวกอสูรเหล่านี้ก็ถูกฝ่ายพระรามฆ่าตายหมด ในที่สุดก็ทศกัณฐ์ออกรบแต่ฝ่ายพระรามก็ไม่สามารถฆ่าทศกัณฐ์ได้ พิเภกจึงทูล

ว่าเพราะทศกัณฐ์ได้ถอดดวงใจฝากไว้ที่พระฤๅษีโคบุตร หนุมานจึงรับอาสาไปเฝ้ากล่อมดวงใจของทศกัณฐ์ พระรามจึงสามารถฆ่าทศกัณฐ์ได้ พระรามอภิเษกให้พิเภกครองกรุงลงกาต่อจากทศกัณฐ์ รับนาง สีดาแล้วจึงยกทัพกลับเมืองอโยธยา พระรามสร้างเมืองนพบุรีให้หนุมานครอง เกิดศึกลงกาครั้งที่สองเนื่องจากไพนาสุริยวงศ์โอรสทศกัณฐ์ที่ติดครุฑนางมณโฑก่อกบฏ โดยไปรวบรวมบรรดาญาติที่เหลืออยู่มีท้าวจักรวรรดิเป็นต้นมารบ พระรามให้พระพรตและพระสัตรุดออกไปปราบกบฏ และคืนราชสมบัติให้พิเภกตามเดิม

วันหนึ่งพระรามประพาสป่านางอศุลปีศาจมาลงนางสีดาให้เขียนรูปทศกัณฐ์ให้ดู พระรามกลับมาพบเข้าก็เข้าใจผิดคิดว่านางไม่ซื่อสัตย์กับพระองค์จึงให้พระลักษมณ์ฆ่านางเสีย แต่พระลักษมณ์ปล่อยนางไปแล้วนำหัวใจดวงมาถวายพระรามแทน นางสีดาไปอาศัยอยู่กับพระฤๅษีวามฤคและประสูติพระกุมารองค์หนึ่ง ชื่อพระมงกุฎ และพระฤๅษีชุบขึ้นอีกองค์หนึ่งชื่อพระลบ ภายหลังพระรามทราบว่าการทั้งสองเป็นโอรสของพระองค์จึงไปขอคืนดีกับนางสีดา แต่นางไม่ยอมคืนดีด้วยพระรามจำออกเดินป่าสะเดาะเคราะห์เป็นเวลา 1 ปี ในระยะ 1 ปีนั้นพระรามได้ปราบยักษ์ต่าง ๆ เช่น ท้าวกุเวร ปักษาวยักษ์ ท้าวอุณาราชหรือท้าวกกขนาก พระอิศวรทรงเห็นว่าพระรามกับนางสีดายังไม่คืนดีกันจึงประทานอภิเษกให้ใหม่บนสวรรค์ ต่อมาเมื่อพวกคนธรรพ์พวกหนึ่งได้มารบกวนพวกพระฤๅษี จากนั้นจึงได้โอกาสไปตีเอาเมืองโกยเกษ ความทราบถึงพระรามจึงให้โอรสทั้งสองไปปราบโดยมีพระพรตและพระสัตรุดตามไปคอยช่วยเหลือด้วยจนสามารถปราบคนธรรพ์ได้บ้านเมืองจึงมีความสุขสืบมา

3. พรหมจักร

นิทานทานพระรามเรื่อง พรหมจักร ที่นำมาเป็นข้อมูลวิจัยฉบับนี้เป็นฉบับวัดชีเหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ต้นฉบับเป็นใบลานจำนวน 10 ผูก อยู่ในสภาพที่ดีมีเนื้อหาครบถ้วนตั้งแต่ต้นจนจบ จารด้วยอักษรล้านนา ในปี จ.ศ. 1227 ตรงกับ พ.ศ. 2408

ผู้นิพนธ์: อริยภิกขุ และ สามเณรกาลิโล

ที่มาของเรื่อง จากการศึกษาถึงที่มาของนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร สันนิษฐานได้ว่าพรหมจักรน่าจะมาจากรามเกียรติ์ของไทยเพราะโครงเรื่องใหญ่มีความคล้ายคลึงกับรามเกียรติ์ของไทยตั้งแต่พระยาพรหมจักรยกหนุ พระยาพรหมจักรตามกวางพระยาวิโรหาลักนางสีดา พระยาพรหมจักรได้วานรคือพระยาภาวรินทร์ราชเป็นพันธมิตร ในเนื้อหามีการจองถนนผู้จองถนนคือหรมาร พระยาพรหมจักรได้พิเภกเป็นที่ปรึกษา และมีการทำสงครามระหว่างฝ่ายพระยาพรหมจักรกับฝ่ายยักษ์ในประเด็นเดียวกันนี้ สังเกตว่าวรรณคดีให้ข้อเสนอไว้ว่า

“...นิทานชาดกเรื่องพรหมจักรเป็นนิทานชาดกที่อาศัยเค้าโครงเรื่องมาจากเรื่องรามเกียรติ์ ดังความว่าชาดกเรื่องพรหมจักรนี้เป็นเรื่องที่อาศัยเค้าโครงเรื่องมาจากรามเกียรติ์แต่นักปราชญ์ล้านนาไทยได้ดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมแก่สภาพเป็นภาคธรรมคือมุ่งยกย่องพระโพธิสัตว์ พยายามหลีกเลี่ยงตอนที่พระโพธิสัตว์จะต้องฆ่าคนหรือสัตว์มักจะเป็นหน้าที่ของธรรมชาติหรือคนอื่นจัดการแทนด้วยเหตุนี้จึงแปลกกว่าเรื่องรามเกียรติ์ที่เราเคยเรียนกันในเรื่องนี้มีหลายท่านมุ่งสอนธรรมะมุ่งสอนถึงผลบุญหรือผลบาปที่คนได้ประกอบขึ้นถ้าพูดในด้านของคำสอนเราจะได้รับมากกว่าที่เราเคยเรียนมาทั้งนี้เพราะท่านแต่งเป็นรูปชาดก...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2522, หน้า 2)

วัตถุประสงค์ในการแต่ง ในส่วนวัตถุประสงค์ในการแต่งนั้นผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่านิทานพระรามเรื่องพรหมจักรนั้น ผู้นิพนธ์คงมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนโดยวิธีการคือแปลงจากนิทานธรรมดากลับมาเป็นนิทานชาดก มีการเพิ่มปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ ในตอนต้น และมีโมฆานหรือประชุมชาดกในตอนท้ายเรื่องตามรูปแบบของชาดก ดังตอนต้นของเรื่องที่มีการกล่าวว่าเมื่อพระพุทธรูปเจ้าประทับอยู่ ณ เขตวนาราม เมืองสาวัตถี พระองค์ได้แสดงเทศนาแก่สาวกเพื่อชี้ให้เห็นว่าผลกรรมที่บุคคลได้กระทำไว้แล้วจะติดตัวไปตลอดเวลาที่บุคคลนั้นเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ในเรื่องได้กล่าวถึงวิบากกรรมหลายอย่างที่ตัวละครต่าง ๆ ได้รับในปัจจุบันชาติและได้ชี้ให้เห็นบุญกรรมของตัวละครในอดีตชาติอันเป็นมูลเหตุของวิบากกรรมนั้น ๆ ไว้เป็นอุทาหรณ์หลายแห่ง จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นรูปแบบของนิทานพระรามเรื่องพรหมจักรมีรูปแบบของนิทานชาดกในพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

ลักษณะคำประพันธ์ นิทานพระรามเรื่องพรหมจักรมีรูปแบบและลักษณะคำประพันธ์คือมีการแต่งเป็นร้อยแก้วโดยมีคาถาภาษาบาลีแทรกเป็นระยะตามแบบฉบับของนิทานชาดก ส่วนภาษาบางตอนฉนวนและติดรูปโวหารกวีบาลี ดังที่อาจารย์สิงพะ วรรณสัยได้กล่าวไว้ว่า “...เข้าใจว่าต้นฉบับเดิมคงแต่งเป็นภาษาบาลีแล้วมีคนนำแปลเป็นภาษาล้านนาไทยเพราะบางตอนยกบาลีมาตั้งยาวมากแล้วจึงเริ่มแปล หนึ่งสำนวนแต่ก็ติดอยู่ในรูปโวหารกวีบาลีบางที่เราอ่านเกือบไม่เข้าใจต้องกลับไปอ่านซ้ำหรืออ่านเป็นสำนวนภาษาล้านนาไทยโบราณก็ได้...” (สิงพะ วรรณสัย, 2522, หน้า 1)

ตัวอย่าง: ในตอนที่ยกมานี้คือส่วนนำหรือที่เรียกว่าปัจจุบันวัตถุที่เป็นส่วนนำของนิทานชาดก กล่าวถึงสาเหตุหรือมูลเหตุที่พระพุทธรูปจะตรัสเล่าชาดกเรื่องนั้น ๆ ลักษณะของ

คำประพันธ์มีลักษณะเป็นร้อยแก้วสลับไปมาระหว่างคาถาบาลีหรือนำด้วยคาถาบาลีและแปลความจากคาถาบาลีมาเป็นภาษาไทยตามเพื่อความเข้าใจ

“นโม ตสฺสสตฺถุ อิทํ สตุถา สวตฺถิยํ อุปนิสฺสาย เชตวเน วิหรณฺโต เทวทตฺตํ อารพฺภ กเถสิฯ สารโว พังศฺราลํปฺริสะทงฺหลาย สตุถา อันว่า สัพพัญญุพระพุทฺธเจ้าแห่งเราเมื่อยังอยู่สำราญในป่าเชตวันาราม ก็อาศรัยเชิงเมืองสาวัดดี หื้อเป็นที่โคจรคาม แล้วก็ปรารภซึ่งเทวทตฺตเถร หื้อเป็นเหตุแก่พระธัมมเทสนา อันอาจารย์เจ้าหากแขวดกตหมายด้วย อาทิ บาทต้นคาถาว่า ‘ภทฺเท สธัมมา วรฺรณฺนาเทติ..’ นี่แล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 1)

ตอนจบ: ในตอนจบของรามเกียรติ์เรื่องพรหมจักรมีบทประชุมชาดก ดังความว่า

“...ส่วนอันว่าพระยาวิโรหาลังกา ผู้มาลักเอานางผู้เป็นเมียพรหมจักรและซ้ายังธนูมาถูกตีนพระยาพรหมจักรวันนั้น คือ หากมาได้ท่านเทวทตฺตเถรผู้ใจบาป...พระยาตนเป็นพ่อเจ้าพรหมจักรวันนั้นก็ได้พระยาสิสุทโธทนะ ผู้เป็นพ่อภูพระตถาคตะในกาลบัดนี้แลฯ...อันว่านางเทวีสีดานั้นคือหากได้นางยโยธราพิมพางามแ่งตนเป็นเจ้าแม่เจ้าราหุลเถรในกาลบัดนี้แล ฯ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 108)

นอกจากลักษณะของร้อยแก้วแล้วสำนวนโวหารในพรหมจักรบางตอนยังมีลักษณะสัมผัสคล้ายคำประพันธ์ประเภทร่าย ดังนี้

“...ป่าไม้และสลอกห้อยราวเขา ไปตราบต่อเข้าถึงคำ ก็พร่ำเชานอนในป่าใหญ่ในเมื่อนั้น สองหน่อไธ้ก็ชวนกันต้นเมื่อหน้า คั่นถึงรุ่งแจ้งสายฟ้า พระอาทิตย์ขึ้นมา ราชบุตดาทั้งสองก็วิ่งไปเข้าป่าทันที...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 88)

เรื่องย่อ เริ่มต้นด้วยปัจจุบันวัตถุที่กล่าวถึงมูลเหตุของการเล่าเรื่องพรหมจักรชาดกว่าเกิดจากการที่พระสาวกสนทนากันในเรื่องที่พระเทวทัตทำให้พระพุทเจ้าโลหิตูปบาท (เสียเลือด) ความทราบถึงพระพุทองค์จึงทรงเล่าว่าเมื่ออดีตชาติพระเทวทัตก็ได้เคยกระทำให้พระองค์เสียเลือดมาแล้ว จากนั้นพระพุทองค์จึงทรงเริ่มเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นว่า

ในอดีตชาติ พระยาวิโรหาราชเจ้าเมืองลงกามีบุตรสองคนชื่อว่าวิโรหาราชกุมารและนันทกุมารต่อมาวิโรหาราชกุมารได้ครองเมืองลงกาส่วนนันทกุมารได้เป็นอุปราช วันหนึ่งพระยาวิโรหาราชไปเที่ยวสวรรค์ได้พบกับนางสุธรรมมาเหลืของพระอินทร์ ครั้นนั้นพระยาวิโรหาราชได้แอบแปลงเป็นพระอินทร์เข้าหานางสุธรรมมา เมื่อพระอินทร์ทราบให้นางสุธรรมมาไปเกิดในโลกมนุษย์เพื่อแก้แค้นพระยาวิโรหาราช นางสุธรรมมาเกิดเป็นธิดาของพระยาวิโรหาราชชื่อว่ารัตนสีดา ตอนที่นางเกิดโหรทำนายว่านางคือตัวกาลกิณี พระยาวิโรหาราชจึงให้นางไปลอยแพ พระฤๅษีพบเข้าจึงนำนางไปเลี้ยง

ที่เมืองพาราณสีมีพระราชโอรสชื่อพรหมทัต พระเจ้าพรหมทัตมีบุตรชาย 2 คน คือพระยาพรหมจักรและพระรัมมจักรต่อมาทั้งสองได้ไปศึกษาศิลปศาสตร์ที่เมืองดักศิลา เมื่อเรียนจบระหว่างทางที่กลับเมืองทั้งสองได้ช่วยพระยาครุฑไว้ พระยาให้ครุฑสัญญาว่าจะช่วยพระยาพรหมจักรถ้าพระยาพรหมจักรมีเรื่องเดือดร้อน ต่อมาพระยาพรหมจักรได้ขึ้นครองเมืองต่อจากบิดา จากนั้นพระยาพรหมจักรได้มอบราชสมบัติให้แก่พระรัมมจักรเพื่อไปตามหานางคู้บุญ วันหนึ่งมีนายพรานได้เห็นความงามของนางรัตนสีดาจึงนำข่าวไปแจ้งให้พระยาวิโรหาราชทราบ ในพิธีเลือกคู่พระฤๅษีได้จัดให้มีให้มีพิธียกศรแต่ไม่มีใครสามารถยกได้นอกจากพระยาพรหมจักรจึงทำให้พระยาพรหมจักรได้นางรัตนสีดาไปครอง

ข่าวเรื่องพระยาพรหมจักรได้นางรัตนสีดาเป็นคู่ครองรู้ถึงหูของพระยาวิโรหาราช ทำให้พระยาวิโรหาราชวางแผนลักตัวนางรัตนสีดาโดยเสกกวางทองเป็นตัวล่อ เมื่อพระยาพรหมจักรตามไปยังกวางทองพระยาวิโรหาราชจึงแปลงเป็นพระฤๅษีเข้าไปลักตัวนางรัตนสีดา พระยาครุฑเห็นจึงเข้าขัดขวางก็ถูกทำร้าย พระยาพรหมจักรพบจึงเสกมนตร์รักษาจนหาย จากนั้นจึงเดินทางต่อไปจนได้พบกับพระยาภาวีนทราชและบุตรชื่อหอรमार จากนั้นจึงเล่าว่าเรื่องที่พระยาภาวีนทราชต่อสู้กับควายซึ่งเป็นสาเหตุให้ตนต้องโดนพระยาภาวีนทราชไล่ออกจากเมือง พระยาภาวีนทราชขอให้พระยาพรหมจักรฆ่าพระยาภาวีนทราชแล้วตนจะช่วยพระยาพรหมจักรติดตามนางสีดา พระยาพรหมจักรจึงจับพระยาภาวีนทราชประหารชีวิต พระยาภาวีนทราชได้ครองเมืองกาลสีอีกครั้ง ต่อมาพระยาพรหมจักรเคลื่อนทัพไปจนถึงฝั่งมหาสมุทร หอรमारอาสาช่วยสร้างสะพานขณะที่หอรमारสร้างสะพานนางนาคมาลิกาได้ดื่มน้ำผสมเหงื่อและปัสสาวะของหอรमारจนตั้งครกร์ ลูกสาวพระยานาคนำเรื่องไปแจ้งให้พ่อทราบ พระยานาคขึ้นมาดูแต่ถูกพระ

ยาครุฑโฉบไปรอบเมืองลงกา พระยาวิโรหาราชเห็นจึงยิงพระยาครุฑ พระยาครุฑจึงนำความไปเล่าให้พระยาพรหมจักรฟังส่วนพระยานครก็ได้อาสาพระยาวิโรหาราชรบกับพระยาพรหมจักร

ต่อมาพระยาพรหมจักรได้ส่งหรมารไปสืบข่าวนางรัตนสีดา หรมารบุกเข้าเมืองลงกาจนโดนจับและถูกประหารด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ไม่ตาย พญาวิโรหาราชจึงสั่งให้เอาหญาคาพันกายของหรมารแล้วจุดไฟเผาหรมารเลยถือโอกาสเผาลงกาจนพินาศ พระยาวิโรหาราชยกทัพไปรบกับพระยาพรหมจักร พระยานครอาสาไปจับพระยาพรหมจักรซึ่งไว้ในเมืองของตน หรมารไปช่วยพระยาพรหมจักรออกมาได้ ต่อมาพระยาวิโรหาราชได้ทำพระยาพรหมจักรรบกับตน พระยาวิโรหาราชแผลงศรไปถูกเท้าของพระยาพรหมจักร หรมารจึงไปเอายาที่คอยจิกดวงปัสมาทาจนหายเจ็บปวด ต่อมาพระยาพรหมจักรและพระยาศิวราชได้ถامنันท์ถึงวิธีเอาชนะเมืองลงกา นันท์บอกว่าจะต้องข่มฤทธิ์พระยาวิโรหาราชโดยการฆ่าราพณาสูรจนกลายเป็นร่างและผู้ที่สังหารพระยาวิโรหาราชได้จะต้องเป็นคนไม่เคยเห็นสตรีมาแล้ว 3 ปี ซึ่งคนคนนั้นคือ พระรามจักร จากนั้นหรมารจึงได้ไปยืมธนูปิพย์ของนางยักษ์มาให้รามจักรเพื่อฆ่าราพณา วันรุ่งขึ้นรามจักรออกรบกับพระยาวิโรหาราช และฆ่าพระยาวิโรหาราชตาย พระยาพรหมจักรจึงรับนางรัตนสีดากลับเมืองพาราณสี

ที่เมืองพาราณสีนางสนมได้ขอให้นางรัตนสีดาว่าดรูปพระยาวิโรหาราชให้ดูพระยาพรหมจักรทราบเรื่องจึงได้ขับไล่รัตนสีดาออกไปจากเมืองในขณะที่ตั้งครรภ์ นางรัตนสีดาได้ไปอาศัยอยู่กับพระอินทร์ ซึ่งได้เนรมิตปราสาทให้นางอยู่ต่อมานางก็ประสูติพระโอรส ต่อมาพระยาพรหมจักรได้ทราบความจริงเรื่องภาวาดจึงได้สืบหานางรัตนสีดาโดยการปล่อยม้าอุปการออกไป ครั้นนางรัตนสีดาเห็นม้านางก็จับผูกไว้ พระยาพรหมจักรอ่อนน้อมให้นางกลับเมืองถึง 3 ครั้งนางจึงยอมกลับและมีการขนานนามบุตรของนางรัตนสีดาว่าพิมพาวัตติกุมาร ต่อมาพระอินทร์ก็นำนางแก้วจากอสูตรกรูทวิปคือนางสัคันโธมาให้พระยาพรหมจักรแล้วอภิเษกพระยาพรหมจักรเป็นพระยาจักรพรรดิราชนางสัคันโธได้ประสูติพระโอรสชื่อสุวรรณพิมพาทุมาร พระยาจักรพรรดิราชปกครองบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขสืบมา

ตอนท้ายของเรื่องเป็นการประชุมชาดกโดยพระพุทธเจ้าได้ทรงเล่าว่าใครได้กลับชาติมาเกิดเป็นใครในสมัยพุทธกาล

4. คำขบลังกาสิบโห

นิทานพระรามเรื่อง คำขบลังกาสิบโหที่คัดเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ต้นฉบับที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นฉบับแปลแบ่งออกเป็นสองเล่มเล่มแรกมีจำนวน 292 หน้า เล่มที่ 2 มีจำนวน 358 หน้า ลังกาสิบโหเป็นวรรณกรรมที่ชาวไทลื้อให้ความสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่ง

ชาวไทลื้อเรียกลังกาสิบโหว่า “คำซัปลังกาสิบหัว” โดย ม.ศรีบุษราได้รับการเชื้อเพื่อต้นฉบับจากศาสตราจารย์ วุ หลิง หยุน สถาบันชนชาติ คุณมิ่ง ยูนนาน (ม.ศรีบุษรา 2534, หน้าคำนำ)

ผู้นิพนธ์: ปรากฏชื่อ 4 ท่านคือ เท่าซิ่นแซ่ง เท่าซิ่นกิ่น เท่าจื่อท่า เท่าเวินซ้อ

ที่มาของเรื่อง เสฐียรโกเศศ (2515, หน้า 202-203) ได้สันนิษฐานถึงที่มาของนิทานพระรามเรื่องลังกาสิบโหไว้ว่าโดยสันนิษฐานว่านิทานพระรามเรื่องลังกาสิบโหน่าจะมีที่มาจากเรื่องรามเกียรติ์สำนวนต่าง ๆ ดังนี้

1. **รามเกียรติ์ฉบับพม่า** เช่น ในคราวที่กวางทองที่มาล่อนางสีดาเป็นรากษสเกิดขึ้นในตอนที่พระรามแปลงศรไปถูกกวางกลายเป็นรากษสหายตัวไป ความจริงแล้วรากษสตนนี้ก็คือพี่สาวของทศกัณฐ์นั่นเองส่วนในเรื่องลังกาสิบโหเปลี่ยนจากรากษสเป็นยักษ์แทน

2. **รามเกียรติ์ฉบับเบงกาลี** ฉบับเกี่ยววาสในบทที่กล่าวถึงคนที่จะสังหารอินทรชิตให้ตายลงได้นั้นจะต้องเป็นคนที่ไม่กินไม่นอนและไม่ได้เห็นหน้าผู้หญิงมาเป็นเวลา 14 ปีส่วนในรามเกียรติ์เรื่องลังกาสิบโหนั้นคนที่จะสามารถฆ่าอินทรชิตได้นั้นจะต้องไม่เคยมองเห็นผู้หญิงเป็นเวลา 12 ปีซึ่งคน ๆ นั้นก็คือเจ้าลคนานั้นเอง (เสฐียรโกเศศ, 2515 หน้า 103)

3. **รามเกียรติ์ฉบับมลายู** ปรากฏรายละเอียดในบางอนุภาคที่คล้ายคลึงกัน เช่น อนุภาคเกี่ยวกับการกินผลไม้ในเรื่องลังกาสิบโห จะคล้ายกับรามเกียรติ์ฉบับมลายูในตอนที่เทพสมาดต้องการให้กุมาริอวตารไปผลาญพญายักษ์ ชื่อ มัสรายานานา จึงเสกกุมารกุมารี่เป็นผลไม้สวรรค์ผลหนึ่ง เทพสมาชวางผลไม้ซีกหนึ่งไปตกในพานพระศรีท้าวกะมัสรายา มเหสีชื่อตะวันตกะตรีมารูดาก็ได้เสวยผลไม้ซีกนั้นต่อมานางก็มีครรภ์และประสูติพระโอรส คือ พระราม สวมผลไม้ซีกหนึ่งนางตะวันตกะตรีมารูดานา มเหสีท้าวมัสรายานานา ได้เสวยก็มีธิดาแต่ว่าอนุชาท้าวมัสรายานานาทำนายว่ามีลักษณะเป็นกาลกิณี ท้าวมัสรายานานาจึงจำต้องนำธิดาไปฝังไว้ในป่าใกล้ภูฏีพระฤๅษี ส่วนในนิทานพระรามเรื่องลังกาสิบโหอนุภาคการกินผลไม้เกิดจากนางกุดิธิดาไปหาแม่ม่วงถวายพระพรหมตอนอยู่ในป่าครั้งแรกนางถวาย 10 ผลนางจึงให้กำเนิดกุมมจักร (ทศกัณฐ์) ครั้งที่ 2 แม่ม่วงได้ตกคลุกฝุ่นนางเอาไปถวายโดยมิได้ทำการล้างทำความสะอาดจึงกำเนิดบุตรชายตัวดำชื่อ คุณนภา (กุมภกรรณ) ครั้งที่ 3 นางได้ทำการล้างแม่ม่วงจนสะอาดแล้วจึงนำไปถวายต่อมานางได้ให้กำเนิดลูกชื่อ ปียสา (พิเภก)

วัตถุประสงค์ในการประพันธ์ สำหรับนิทานพระรามเรื่องลังกาสิบโหนั้นเชื่อว่าวัตถุประสงค์สำคัญในการแต่งก็เพื่อใช้ในโอกาสที่มีงานพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมในราชสำนัก หรือในใช้ในการร้องโต้ตอบกันของหนุ่มสาวเพื่อเกี่ยวพาราสักกันโดยใช้คำซัปเป็นคำเกี่ยว ทั้งนี้เพราะชาวไทลื้อนิยมฟังคำซัปกันมาก

ลักษณะคำประพันธ์ เจริญ มาลาโรจน์ (2529) ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมไทยสี่เรื่องคำขับลังกาสิบหัว” ได้ทำการวิเคราะห์ที่มาและลักษณะคำประพันธ์ของนิทานพระราชมเรื่องลังกาสิบหัว หรือ คำขับลังกาสิบหัว ว่าแต่เดิมนั้นคงจะอยู่ในรูปแบบชาดกมาก่อนต่อมาจึงเกิดการคลี่คลายทางรูปแบบมาเป็นคำขับซึ่งมีลักษณะเหมือนกับ “ร่ายยาว” ในคำเทศน์มหาชาติ โดยกล่าวว่าลังกาสิบหัวเป็นร้อยกรองหรือกวีนิพนธ์ ลักษณะคำประพันธ์ของลังกาสิบหัวจะเป็นคำขับมีดังนี้

แบ่งข้อความออกเป็นวรรคแต่ละวรรคจะมี 7-12 พยางค์เป็นส่วนมาก แต่หากวรรคใดมีคำประกอบต้นวรรคและคำประกอบท้ายวรรค วรรคนั้นอาจมีจำนวนพยางค์มากถึง 16-18 พยางค์ คำประกอบต้นวรรคมักจะได้แก่คำว่า ฟังเถอะ เทอญ ยามนั้น ประกอบท้ายมักจะได้แก่คำว่า ะนา ชายเฮย ก่อนเนอ ก่อนทอน แดทอน เป็นส่วนมาก

การส่งสัมผัสระหว่างวรรคไม่เคร่งครัดนัก คำส่งสัมผัสจะเป็นคำสุดท้ายที่ไม่ใช่คำประกอบท้ายวรรค การรับสัมผัสจะรับในพยางค์ที่ 1-7 โดยไม่นับคำประกอบต้นวรรคหรือบางครั้งอาจจะไม่มีสัมผัสเลยก็ได้

ตัวอย่างลักษณะคำประพันธ์ของคำขับ

“...ฟังเถอะยอดบัวที่คำเผยกลางหนองกามมอนลาดน้ำ, แม่ตัวแก้มย้อมข้าเอว
เสียมไหลไชชายเรย, ปางนี้พี่จะไขด้วยนิทานหลังแต่ก่อน, จาส่อนหื้อเพื่อนรู้ด้วยคำว
ลังกา, ตามบาลีออกธรรมเล่าไว้, พอดังล้อมดอกไม้หอมแผ่เมืองไท, คำไปทางใด
เพื่อนหากลือชะช้า, คำวหากก็ยาวแท้เหมือนน้ำแมกกวางสมุทรใหญ่สาคร, บัดนี้
กลอนคำมีหลวงหลาย...”

(ม.ศรีบุรุษรา, 2534, หน้า 38)

เรื่องย่อ กล่าวถึงเมืองลังกามีเจ้าเมืองชื่อว่าอิลัมพา มีมเหสีชื่ออังคติเทวี ต่อมานางให้กำเนิดธิดาชื่อนางกุตติธิดา เมื่อนางอายุได้ 16 ปี ท้าวอิลัมพาคิดจะหาคู่ครองให้ นางกุตติธิดาไม่เห็นด้วยจึงได้หนีไปอยู่กับพระฤษี พระพรหมลงมาหานางแล้วจึงให้นางขอบุตรจากพระองค์ นางกุตติธิดากำเนตบุตร 3 คน คนแรกชื่อว่าพญาภูมจัก คนที่สองชื่อคุณนภา คนที่สามชื่อปิยสา พระพรหมประทานพรแก่พญาภูมจักให้มีอำนาจสยบโลกทั้งสามได้ยกเว้นแต่พระโพธิสัตว์ ลิงเผือก และธนูอัศจรรย์ แล้วประทานธนูสายใจให้แก่พญาภูมจัก ประทานหอกวิเศษให้คุณนภา และประทานดินสอกับกระดานโหราให้ปิยสา

ท้าวอิลัมพาไปรับบุตรและหลานของตนกลับเมืองแต่นางกฤติธิดาต้องการบำเพ็ญบุญต่อไปจึงให้บุตรทั้งสามกลับไปพร้อมกับท้าวอิลัมพา ท้าวอิลัมพากับนางอังคคติเทวีอ่อนนวยจนนางกฤติธิดาใจอ่อน ทั้งหมดจึงไปลาพระฤษีกลับเมืองลังกา ท้าวอิลัมพาได้อภิเษกพญามุขมจกเป็นเจ้าเมือง ณ กาลนั้นได้มีรหิทธิพยุผดขึ้นมา กุมมจกได้ซื้อรหิทธิพยุเที่ยวไปใน 3 ภพ ต่อมาท้าวอิลัมพาได้ไปสู่ขอนางสุวันนีลูกสาวท้าวคนธพยุักษ์มาให้มาเป็นชายาพญามุขมจก

พญามุขมจกคิดถึงอสุรเชื้อสุคันทาและนางนาคมันทนา ซึ่งตนเคยพบในคราวขับริหิทธิพยุท่องจักรวาลจึงได้ลงไปหานางสุคันทาที่เมืองอสุรและนางมันทนาที่เมืองนาคและได้นางทั้ง 2 เป็นภรรยา ต่อมานางสุคันทาให้กำเนิดบุตรชื่อ เมกคะ เมกคะเกิดมาก็มีรหิทธิพยุออกมาด้วยและนางมันทาให้กำเนิดโพงมะไลยะคัน นางสุวันนีให้กำเนิดไวยลาบ ส่วนขุนนางแต่งงานกับยักษตนหนึ่งมีบุตรสองคนชื่อกุมพะพากับกุมพะพี

กล่าวถึงท้าวอสุรพอดตาของพญามุขมจกชาติก่อนได้เกิดเป็นพระอินทร์แต่ไม่ประพฤติดำรงทำนองคลองธรรม เทวดาทั้งหลายจึงผลัดตกลงมาเกิดในเมืองอสุร ด้วยความโกรธแค้นท้าวอสุรจึงยกทัพขึ้นไปรบกับเทวดาทุกปี ในปีทีเมกคะอายุ 16 ปี เจ้าเมกคะก็ขึ้นไปช่วยอสุรรบด้วย พระอินทร์เป็นฝ่ายพ่ายหนีไป พญามุขมจกจึงขนานนามใหม่ว่า อินทะลิดา พญามุขมจกได้แบ่งเมืองให้ปกครองครึ่งหนึ่ง แต่นั้นมาพญาพญามุขมจกก็ละเลยต่อจารีตประเพณีอันดีงาม

วันหนึ่ง พญามุขมจกซื้อรหิทธิพยุไปลวนลามนางสีดาซึ่งรักษาศีลที่ต้นนารีผล นางสีดาเสียใจมากจึงฆ่าตัวตายในกองไฟพร้อมกับอาสาทว่าจากกลับมาฆ่าพญามุขมจก พญามุขมจกกังวลใจมากจึงสั่งให้ผีสาวเทวดาคอยเฝ้าดูนาง จากนั้นพญามุขมจกก็ซื้อรหิทธิพยุกลับเมือง ขณะผ่านเมืองก็สักก็เห็นสิงเฝือกตัวหนึ่งชื่อพญาปาลีโมกกำลังจุดประทีปพญามุขมจกได้กล่าวเหยียดหยามพญาปาลีโมกจึงทำให้เกิดการต่อสู้กัน พญาปาลีโมกจับพญามุขมจกกวัดแกว่งไปทั่วจนพญามุขมจกยอมแพ้ขอเป็นโมตรีด้วย พญามุขมจกประพฤติดิฉิรตจนเทวดาพากันไปปรึกษาพระอินทร์ พระอินทร์ไม่กล้าลงโทษพญามุขมจกเพราะพญามุขมจกเป็นบุตรของพระพรหม พระอินทร์จึงให้บรรดาเทพบุตรองค์หนึ่งไปจุติเพื่อปราบพญามุขมจก

ณ เมืองระตะละละ ท้าวระตะละละมีชายาสามคนชื่อ นางสุมิตา นางสุคันที และนางเกลี ท้าวระตะละละเป็นเพื่อนกับพระอินทร์ หลายปีผ่านไปพระอินทร์ได้รบกับอสุร ท้าวระตะละละไปช่วยขับไล่อสุรจนถูกปลายดาบเฉี่ยวนิ้วก้อยเมื่อกลับมานางเกลีเป็นผู้รักษาท้าวระตะละละพอใจมากจึงให้สัญญาว่าหากบุตรที่เกิดกับนางเกลีเป็นชายจะยกลูกให้ครองเมือง วันหนึ่งท้าวระตะละละมาเที่ยวป่าพระฤษีเฝ้ากล้วยให้สองผล ท้าวระตะละละนำมาให้นางสุคันทีผลหนึ่ง นางเกลีผลหนึ่งผล นางทั้งสองได้แบ่งให้นางสุมิตาคนละครึ่งนางทั้งสามก็เริ่มตั้งครรรภ์

ต่อมานางสุมิตาให้กำเนิดบุตรชายสองคนชื่อเจ้าล้ามา และเจ้าละคะนา นางเกสรีให้กำเนิดภรรยาคือนางสุคันทีให้กำเนิดเจ้าสะตะลูกสาวจนเทวบุตรอื่น ๆ จุติไปเป็นลิงเผือกในเมืองกิสดา

กล่าวถึงนางสีดากำเนิดอีกครั้งเป็นนารีผล ยักษ์ได้นำเอานางไปถวายพญามุขมัจจุ พญามุขมัจจุจะฆ่านางแต่มีผู้ทัดทานไว้ พญามุขมัจจุจึงเอานางใส่หีบปล่อยลงน้ำหีบไหลไปถึงเมืองกันนะกา ท้าวกันนะกาได้นางสีดาจนเติบโตใหญ่พอนางอายุ 16 ความงามของนางก็ลือไปทั่ว ท้าวกันนะกาจึงจัดให้มีการประลองยกและยิงธนูซึ่งหากใครยิงธนูได้จะได้นางเป็นคู่ครองชาวนี้นี้ ทำให้ท้าวพญาทั้งหลายมาประลองยกและยิงธนูเป็นจำนวนมากรวมถึงพญามุขมัจจุด้วยแต่ก็ไม่มีใครสามารถยกได้

กล่าวถึงพระฤๅษีตนหนึ่งซึ่งได้รับความรำคาญจากฝูงกาจึงขอให้เจ้าล้ามาไปปราบ ฝูงกาเจ้าล้ามากำราบกาโดยไม่ฆ่า วันหนึ่งพระฤๅษีไปบิณฑบาตที่เมืองกันนะกาและทราบข่าวว่ามีการเสี่ยงทายหาผู้ครองนางสีดาจึงกลับไปพาเจ้าล้ามามายิงธนูด้วย เจ้าล้ามาสามารถยกและยิงธนูได้ พญามุขมัจจุไม่ยอมจึงข่มขอยดักซึ่งนางสีดาแต่เมื่อได้ต่อสู้กับเจ้าล้ามาแล้วพญามุขมัจจุกลับพ่ายแพ้จนต้องหนีไป

ท้าวระตะละละคิดจะให้เจ้าล้ามาครองเมืองต่อจากตน ขณะเดียวกันนางเกสรีก็ทวงสิทธิ์การครองเมืองให้แก่เจ้าภาสดา เจ้าล้ามาเกรงจะเกิดเรื่องวุ่นวายจึงไปบวชในป่าเป็นเวลา 12 ปีพร้อมทั้งเจ้าละคะนาและนางสีดาท้าวระตะละละให้คนไปตามทั้งสามกลับมาทั้งสามคนไม่ยอมกลับท้าวระตะละละสิ้นพระชนม์ เจ้าภาสดา เจ้าสะตะลูกาจึงจัดขบวนไปรับเจ้าล้ามากลับเมือง ในการนี้นางเกสรีได้ขอขมาเจ้าล้ามาด้วย เจ้าล้ามาไม่ยอมกลับให้แต่รองเท้าวินาศของท้าวระตะละละมาแทน

กล่าวถึงพระฤๅษีตนหนึ่งบำเพ็ญพรตห่มนุ่งปีก็ไม่บรรลุนิพพาน นกฟัวเมียซึ่งทำรังในหนองพุดว่าเป็นเพราะพระฤๅษีไม่เคยขังแหวะในกามคุณจึงไม่บรรลุนิพพาน พระฤๅษีจึงได้เอาขี้โคลนของตัวเองมาเสกเป็นผู้หญิงคนหนึ่งให้ชื่อนางสีโค แล้วอยู่กินกับนางจนมีลูกหญิงคนหนึ่งชื่อนางวีโคติ ต่อมาพิทยาธรตนหนึ่งมาสมสู่กับนางสีโคนางจึงได้คลอดลูกอีกคนชื่อนางไฟ วันหนึ่งพระฤๅษีเอานางไฟซึ่งหลังแล้วจึงนางวีโคติไปทำนํ้านางวีโคติบ่นว่าลูกของตนให้เดินที่ลูกคนอื่นให้ขี่หลัง พระฤๅษีได้อธิษฐานว่าหากใครเป็นลูกตนให้ว่ายน้ำกลับมากหากไม่ใช่ก็ให้ถูกน้ำพัดไปติดดอนทรายปรากฏว่าคนที่ว่ายน้ำกลับมาก็คือนางวีโคติส่วนนางไฟพระฤๅษีสาปให้ไปนอนหงายรอกินลม

นางไฟนอนหงายรอกินลมพญาลมชื่อปะวันนาเหาะผ่านมาจึงปัสสาวะใส่ให้นางตึ๋มนางตั้งครรภ์และออกลูกเป็นลิงเผือกพญาลมจึงตั้งชื่อว่า อนุมอม นางไฟสั่งไม่ให้อนุมอมกินผลไม้สีแดงสุก อนุมอมจึงกินแต่ผลไม้สุกสีเหลืองและสีขาว ครั้งหนึ่งอนุมอมเห็นตะวันสีแดงก็

นึกว่าเป็นผลไม้สีแดงจึงไปไล่จับตะวันตกิน ตะวันตกใจจึงไปฟ้องพระอินทร์พระอินทร์จึงขว้างขวานใส่อนุอมจนสลบไป ทราบถึงพญาลมจึงไปขอร้องให้พญาอินทร์ชุบชีวิตอนุอมพร้อมประทานพรให้อนุอมมีฤทธิ์มากกว่าเดิม

จากนั้นอนุอมไปเที่ยวในป่าหิมพานต์จนไปพบกับสามเณร อนุอมฉีกผ้าสบงจีวรความทราบถึงครุบา ครุบาโกรธมากจึงสาปอนุอมให้ฤทธิ์เดชต่าง ๆ ลดลง อนุอมไปปรึกษาหมอหมี่ หมอหมี่แนะนำให้ไปขอขมาครุบาครุบาจึงถอนคำสาป ครุบากล่าวว่าจะกลับมาเหมือนเดิมก็ต่อเมื่อมีพระโพธิสัตว์มาลูบหลัง 3 ครั้งฤทธิ์เดชต่าง ๆ จึงจะคืนดังเดิม

ยังมีพญาควายเป็นตัวหนึ่งหากนางควายตัวไหนคลอดบุตรเป็นตัวผู้พญาควายจะฆ่าทั้งหมด นางควายท้องแก่ตัวหนึ่งแอบไปคลอดบุตรชื่อ ทูละภี ต่อมาทูละภีทราบเรื่องพ่อของตนก็ไปทำรบกับพ่อจนฆ่าพ่อตาย ต่อมาเกิดกำเริบทำเทวดาไปทั่ว เทวดาแนะนำให้ไปสู้กับพญาปาลีโมก พญาปาลีโมกสั่งกาลิงว่าระหว่างที่ตนสู้กับทูละภีในถ้ำหากเลือดที่ไหลออกมาเป็นเลือดใสให้ปิดปากถ้ำทันที ปรากฏว่ากาลิงเห็นเลือดไหลปนมากับน้ำเลือดจึงเป็นสีจาง กาลิงจึงปิดปากถ้ำทันที ขุนนางลิงเลยยกกาลิงเป็นเจ้าเมืองส่วนปาลีโมกเมื่อออกมาได้ก็ยึดเอาเมียของกาลิงมาเป็นเมียตนแล้วขับไล่กาลิงไป

กล่าวถึงเจ้าลัมมานางสีดาและละคะนาได้ไปเที่ยวในป่า นางทะเลิขะตาน้องของท้าวอิลัมพาเห็นเจ้าลัมมา จึงเข้าไปเพื่อจับกิน เป็นเหตุให้บุตรของนางทั้งสองคนถูกฆ่าตาย นางจึงไปฟ้องพญาภุมมะจัก แล้วยุให้พญาภุมมะจักแย่งชิงนางสีดา นางทะเลิขะตาแปลงกายเป็นกวางมาล่อนางสีดาเมื่อนางเห็นจึงขอร้องให้เจ้าลัมมาจับกวางให้ เจ้าลัมมายิงนางยักษ์จนคอขาดกระเด็น ก่อนตายนางทำเสียงเจ้าลัมมาให้เจ้าละคะนาไปช่วย เจ้าละคะนาจึงได้ฝากนางสีดาไว้กับแผ่นดินแล้วรีบตามพี่ชายไป เมื่อเจ้าลัมมาทราบว่าเจ้าละคะนาฝากนางสีดาไว้กับแผ่นดินเจ้าลัมมาหลุดปากออกมาว่าแผ่นดินพูดไม่ได้มีหรือจะช่วยนางได้ แผ่นดินไม่พอใจจึงปล่อยนางสีดาให้พญาภุมมะจักจึงอุ้มนางเหาะไป

เจ้าลัมมาและเจ้าละคะนากลับมาไม่พบนางสีดาจึงได้ออกตามหาฤๅษีบอกว่าภุมมะจักเป็นผู้ลักพาตัวไปทั้งสองจึงเร่งเดินทางตามไปจนถึงเมืองกิสสา ทั้งสองได้พบกับกาลิงซึ่งร้องไห้อยู่ เจ้าลัมมารับปากจะช่วยกาลิงกำจัดปาลีโมก กาลิงจึงไปจึงทำพี่ชายมาสู้กับตนแต่ กาลิงก็สู้ไม่ได้ กาลิงต่อว่าทั้งสองว่าไม่ช่วยตนเจ้าลัมมาจึงกล่าวว่าตนแยกไม่ออกว่าใครเป็นใคร วันรุ่งขึ้นเจ้าลัมมาจึงถ่มน้ำหมากรดหน้ากาลิงเป็นเครื่องหมายก่อนจะยิงปาลีโมกตกลงมา ปาลีโมกรู้ว่าตนเองต้องตายเลยฝากองคคอดกับเจ้าลัมมา

เจ้าลัมมา และเจ้าละคะนาให้กาลิงเป็นเจ้าเมืองกิสสาทั้งสองยกทัพลงจากเมืองกิสสาประกอบไปด้วยกาลิง องคคอด อนุอม และหมอหมี่ ไปเมืองลังกาเมื่อไปถึงฝั่งมหาสมุทร อนุ

มอมอาสาหาะไปเมืองลังกาเพื่อสืบข่าวนางสีดา เมื่อไปถึงอนุมอมมอบให้กับนาง ครั้นจะกลับออกมา ก็ถูกบริวารยักษ์กรูเข้าล้อมจับ อนุมอมถอนเอาตัวไม่มาตียักษ์ล้มตายเป็นจำนวนมาก พญามะจักจึงจับเอาอนุมอมไปฆ่าด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถฆ่าอนุมอมให้ตายได้ พญามะจักจึงสั่งให้จุดไฟเผาอนุมอม อนุมอมเลยถือโอกาสเผาลังกาจนวอดวาย

เจ้าลัมมาสั่งให้สร้างสะพานข้ามทะเล มีปูมาทำลายสะพาน อนุมอมดำลึกลงไปถึงปูขึ้นมา เมื่อซ่อมสะพานเสร็จเจ้าลัมมาก็ยกพลประชิดลังกา ฝ่ายพญามะจักก็ฝันร้าย ปียสาแนะนำให้พญามะจักส่งนางสีดากลับคืนให้แก่เจ้าลัมมา แต่พญามะจักโกรธจึงสั่งให้ลอยแพปียสา เจ้าลัมมารับตัวปียสาไว้เป็นบริวารของตน ต่อมาเจ้าลัมมายกทัพประชิดเมืองลังกา อองคอตเป็นทูตไปเจรจาแต่ไม่สำเร็จ พญามะจักสั่งให้ลูกชายชื่อไวยลาบไปสกัดทัพไวยลาบได้ลักตัวเจ้าลัมมาและเจ้าละคณาไปฆ่าแต่อนุมอมตามไปช่วยไว้ได้ ไวยลาบก็ถูกอนุมอมฆ่าตาย

เจ้าลัมมาจัดทัพออกรบกับทัพของพญามะจักมีอินทลิตา กุมภา และคันทาเป็นแม่ทัพ หมอหมีฆ่ากุมภาตาย อินทลิตาแปลงตัวเป็นพระอินทร์ชี้ช้างเอราวัณที่ถูกเจ้าละคณายิงช้างตกลงมา อินทลิตาบังดวงตะวันจนมืดมิดผู้ที่สามารถมองเห็นอินทลิตา คือ เจ้าละคณา เพราะไม่เคยมองเห็นผู้หญิงเป็นเวลา 12 ปีเมื่อเจ้าละคณาชี้ทางไปที่อินทลิตาซ่อนตัวอยู่ เจ้าลัมมาก็ยิงธนูถูกอินทลิตาจนตกลงมาตาย พญามะจักโกรธมากให้ขุนนะภาออกรบอีก ขุนนะภาจึงไปเอาหอกวิเศษมาลับที่ริมน้ำ อนุมอม อองคอต และกาลิงไปทำลายพิธีลับหอกของขุนนะภาจนสำเร็จ ขุนนะภาคุมทัพออกรบพุ่งหอกต้องใส่เท้าเจ้าละคณาจนสลบไป อนุมอมไปหายามารักษาเจ้าละคณาจนหายจากความเจ็บปวด ขุนนะภาออกรบอีกครั้งจนถูกเจ้าละคณาฆ่าตาย

พญามะจักสั่งให้บูชาผีเมือง อนุมอมทราบเรื่องจึงไปทำลายพิธี วันรุ่งขึ้นสะหะสาและคณะได้ออกรบ ปียสาบอกแก่เจ้าลัมมาเจ้าละคณาและอนุมอมว่าสะหะสามีค้อนวิเศษ อนุมอมจึงไปชิงค้อนมาได้ การรบครั้งนี้กองทัพลังกาแพ้ยับเยินเมื่อการรบแพ้หลายครั้ง พญามะจักจึงออกรบเป็นครั้งแรก พญามะจักถูกยิง แต่ไม่เป็นอะไรเพราะถอดหัวใจใส่ไว้ในธนูสายใจ อนุมอมไปหลอกเอาธนูสายใจมาได้ในที่สุด พญามะจักก็ถูกเจ้าลัมมาฆ่าตาย เจ้าลัมมาอภิเษกให้ปียสาเป็นเจ้าเมืองลังกา ไผมะไลค้นลูกชายอีกคนของพญามะจักไปแก้แค้นแทนพญามะจักแต่ก็ถูกอนุมอมฆ่าตาย

เจ้าลัมมา เจ้าละคณา พานางสีดากลับเมือง วันหนึ่งเจ้าลัมมาไปประพาสสวน นางก้านลอยากเห็นรูปพญามะจักจึงขอร้องนางสีดาให้ปั้นรูปให้ดูเจ้าลัมมามาเห็นรูปปั้นก็สั่งให้ประหารชีวิตนางสีดาแต่เจ้าละคณาปล่อยนางไป นางสีดาไปอาศัยอยู่กับพระฤๅษี ต่อมา

คลอดลูกชื่อเจ้าโลมา วันหนึ่งนางไปหาผลไม้ในป่านางเห็นแม่วานรเอาลูกวานรซึ่งหลังก็ติดถึงบุตรจึงกลับไปเอาบุตรของตน พระฤๅษีไม่เห็นบุตรของนางจึงเสกไม้ท่อนหนึ่งมาแทน นางสิดากลับมาพร้อมกับบุตรฤๅษีจึงได้คิดทำลายรูปปั้นทั้งแต่นางขอรับเลี้ยงไว้แล้วให้ชื่อว่าแสงวาดเจ้าโลมาและแสงวาดทำอะไรได้เก็บพืชผลไปขายในเมืองระตะละละ

อนุมอมมาเก็บภาษีสองกุมารแต่สองกุมารไม่ให้จึงเกิดต่อสู้กัน อนุมอมสู้ไม่ได้จึงไปฟ้องเจ้าลัมมา เจ้าลัมมาและเจ้าละละนาเดินทางไปพบกับสองกุมารถูกสองกุมารฆ่าตายกุมารทั้งสองจับอนุมอมไปให้นางสิดา ครั้นนางรู้ว่าบุตรฆ่าบิดาและอาของตนไปเสียแล้วจึงขอให้พระฤๅษีชุบชีวิตเจ้าลัมมาและเจ้าละละนา พระฤๅษีจึงชุบชีวิตทั้งสองขึ้นมาอีกครั้งหลังจากนั้นทั้งหมดจึงปรับความเข้าใจกันเจ้าลัมมาจึงพานางสิดาและบุตรกลับเมือง

เมื่อเจ้าโลมาอายุ 16 ปีบิดาอยากให้มีคู่ครอง ที่เมืองโกสุนเจ้าเมืองชื่อ เจ้ากุมมะสิงหา มีลูกสาวชื่อนางเกงค์ เจ้าลัมมาไปลู่ขอนางเกงค์ให้เจ้าโลมาฝ่ายเมืองดักลิลาก็ไปขอในเวลาเดียวกันเจ้ากุมมะสิงหาไม่รู้จะยกนางเกงค์ให้ใครอนุมอมจึงไปถอนปราสาทนางเกงค์ไปไว้ที่เมืองระตะละละ เจ้ากุมมะสิงหาแยกทัพไปชิงลูกสาวกลับคืนแต่ก็ไม่สามารถสู้เจ้าลัมมาได้ในที่สุดท้าวกุมมะสิงหาจึงขอยอมแพ้ออกเป็นไมตรี เจ้าลัมมารับไมตรี ต่อมาเจ้าลัมมาก็ตั้งใจให้เจ้าโลมาเป็นเจ้าเมือง เจ้าแสงวาดเป็นอุปราชบ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา

5. ปรัมเหียร

นิทานพระรามเรื่อง ปรัมเหียร ที่คัดเลือกมาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานพระรามเรื่องปรัมเหียรฉบับวัดพญา อำเภอมือง จังหวัดน่าน ปรีวรรตโดยบุญทาศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินทะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย จัดพิมพ์โดยหน่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต้นฉบับเป็นใบลานจำนวน 2 ผูก อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มีเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ อักษรที่ใช้จารใช้อักษรล้านนาและภาษาถิ่นล้านนา

ผู้นิพนธ์: ไม่ปรากฏนาม

ที่มาของเรื่อง มีข้อสันนิษฐานว่านิทานพระรามเรื่องปรัมเหียรน่าจะได้รับอิทธิพลจากนิทานพระรามในประเทศต่าง ๆ ประกอบกับการสร้างสรรค์เนื้อเรื่องของกวีท้องถิ่น ดังที่พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2513, หน้า20-66) ได้ทรงสันนิษฐานไว้ว่านิทานพระรามน่าจะแพร่หลายเข้ามาในประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ถัดจากอินเดียมาทางฝั่งตะวันออกและนิทานพระรามเรื่องปรัมเหียรน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ดังนี้

1. อิทธิพลจากรามเกียรติ์ฉบับมลายู มีผลทำให้ปรากฏเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกัน เช่น ตอนกำเนิดลูกของหอรมานในพระรามมลายูชุดหิภายัตครีราม หนุมานกระโดดข้ามลงกาบุรุษน้ำเชื้อของหนุมานหยดลงไปในทะเล นางพญาปลางับกลืนไว้จึงเกิดบุตรคลอดออกมาเป็นลิง

มหาราชคงคามหาธุลีรับเอาไปเลี้ยงไว้ ในเรื่องปรัมเพียรลูกสาวของพระยาปัตตหลุมแปลงเป็นปลาออกมาดูเหตุการณ์ในห้วงมหาสมุทรก็เห็นหอรمانเอาตาตอกตีเหล็กมีเหงื่อไหลไคลไคลตกล้ำนางปลาได้กินเหงื่อของหอรมานก็ให้กำเนิดบุตรชื่อหัทธยเป็นต้น

2. อิทธิพลจากรามเกียรติ์ฉบับเขมร โดยมีอนุภาคที่เหมือนกันคือตอนที่หอรมานไปลงกาและได้พบกับพระฤๅษีพระฤๅษีให้ข้าวเย็น 3 ก้อน แต่หอรมานกินไม่หมด

วัตถุประสงค์ในการแต่ง: เพื่อแสดงธรรม

ลักษณะการประพันธ์ แต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว มีคาถาภาษาบาลีแทรกเป็นระยะ ๆ แต่งตามแบบนิทานคล้ายมหากาพย์ ดังนี้

“นโม ตสฺสสตฺถุ นโม เม สพฺพพทุธานํ นมามิหํ รตนตยํ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆณฺจ สงฺฆณฺจ ดังนี้ดูราล์ปปริสะทังหลายอริยะเจ้าตนจักวิไลสนา สังคยนาแต่งแปลงไว้อย่างตำนานนิทานปฐมกับป้อนนี้ เมื่อหัวที่ วัตตคมา ยิ ปฐมภักทกัปตั้งนั้น ยังมีพระยาตน 1 ชื่อว่า ตัปปรโม่สวรลงมาเกิดเป็นคนที่วันนั้น มีอายุยืนได้อสงไขยปี แลลูกแห่งพระยาตตัปปรโม่สวรนั้นมี 3 คน ผู้ 1 ชื่อ ัตตตรัฐ ผู้ 1 ชื่อว่าวิรุฬพะ ผู้ 1 ชื่อว่า วิรุปักกะ เขาเกิดมาปีเดียว เดือนเดียวกัน เท้าต่างยาม เหตุว่าต่างแม่กับด้วยกัน...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 1)

เรื่องย่อ กล่าวถึงพระยาตตัปปรโม่สวรมีโอรส 3 องค์ ได้แก่ ัตตตรัฐ วิรุฬพะ และวิรุปักกะ พระยาตตัปปรโม่สวรให้ัตตตรัฐครองเมืองกาลสีต่อจากพระองค์ พระยาัตตตรัฐมีโอรสธิดา 3 องค์ คือ ภารี สุกิบบ และกาสิ พระยาวิรุฬพะมีโอรสธิดา 3 องค์ คือ ราภนาสวร ภิกกิ และสุชาดา ส่วนพระยาวิรุปักกะมีโอรส 2 องค์ คือ พระยาพราหมราชและพระลักษณะต่อมาราภนาสวรได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ไปร่วมอภิรมย์กับนางสุชาดา เมื่อนางสุชาดารู้ความจริงจึงไปขอพรจากพระอินทร์และจุติมาเกิดบนตักของพระยาราภนาสวรเพื่อแก้แค้นบุโรहितทำนายว่านางเป็นกาลกิณีราภนาสวรจึงให้นางใส่แพลอยน้ำ พระฤๅษีตนหนึ่งเก็บนางไปเลี้ยงไว้ให้ชื่อนางสิดา เมื่อนางอายุได้ 16 ปีก็มีความงดงามมากจนเป็นที่เลื่องลือไปทั่วทำให้มีกษัตริย์มาสู่ขอนางเป็นจำนวนมาก พระฤๅษีจึงให้มีพิธีการยกธนูเสี่ยงทายผู้ใดสามารถยกธนูขึ้นจะได้นางไปเป็นภรรยา

พระยาพราหมราชกับพระลักษณะก็ไปยกธนูด้วย พระยาพราหมราชยกธนูได้จึงได้นางไปเป็นภรรยา ระหว่างพานางกลับไปบ้านเมืองพระอินทร์ได้แปลงกายเป็นกวางขาเขยเกเดินผ่านหน้านางสิดานางอยากได้กวางจึงให้พระยาพราหมราชไปจับกวางให้พระยาพราหมราชจึง

ตามกวางไปโดยให้นางสีดาอยู่กับพระลักษณะ ต่อมาพระลักษณะเห็นพี่ชายหายไปนานจึงฝากนางสีดาไว้กับแผ่นดินแล้วออกตามพี่ชายไป ตอนนั้นเองรามานาสวรจึงได้เข้าไปอุ้มนางสีดา แต่แผ่นดินไม่ยอมให้พาไปเมื่อพระลักษณะพบกับพระยาพราหมราช พระยาพราหมราชก็ตำหนิพระลักษณะที่ฝากนางสีดาไว้กับแผ่นดิน แผ่นดินโกรธที่พระยาพราหมราชไม่ไว้ใจจึงยอมให้รามานาสวรอุ้มนางสีดาไปได้

พระยาพราหมราชกับพระลักษณะติดตามหานางสีดาแต่ก็ไม่พบจนกระทั่งไปพบกับสุคิบัติ สุคิบัติเล่าให้ฟังว่ามีควายชื่อสุรพิอาละวาด นางกาสีราชธิดาที่เป็นภรรยาของภาริและกำลังตั้งครรภ์อาสาไปสู้กับควายจนตาบอดและคลอดลูกชื่อองค์กตกับวรยศต่อมาภาริและสุคิบัติไปปราบควายและต้อนควายเข้าถ้ำ ภาริสั่งสุคิบัติว่าถ้าเลือดไหลออกมานอกถ้ำแสดงว่าตนเองตายให้สุคิบัติปิดปากถ้ำ จากนั้นภาริก็เข้าไปสู้กับควายและสังหารควายได้ แต่เลือดที่ไหลออกจากถ้ำเป็นเลือดสีเพราะมีฝนตก สุคิบัติจึงปิดปากถ้ำเมื่อภาริออกมาจากถ้ำได้ก็โกรธมากจึงเข้าเมืองจะไปฆ่าสุคิบัติ สุคิบัติจึงหนีออกมาและขอให้พระยาพราหมราชไปสังหารภาริ เมื่อภาริตายสุคิบัติก็ได้ครองเมืองและนำองค์วรยศและหอรมานที่เกิดจากน้ำกามของพระยาธัตตราชซึ่งนางคนธรรพนำมาใส่ปากนางกาสีราชธิดามาถวายตัวรับใช้พระยาพราหมราช ต่อมาหอรมานอาสาไปสืบข่าวนางสีดาที่ลังกาและเฝ้าเมืองลังกา พระยาพราหมราชจึงรู้ข่าวนางสีดาจึงสั่งให้สร้างสะพานข้ามไปเมืองลังกา ฝ่ายพระยารามานาสวรให้ภิกษุตรวจดูชะตาบ้านเมือง ภิกษุทำนายว่าร้าย รามานาสวรโกรธจึงขับไล่ภิกษุออกจากเมือง ภิกษุได้เข้าไปถวายตัวอยู่กับพระยาพราหมราช ต่อมาพระยาธัตตราชลุ่มได้ลักพระยาพราหมราชไป หอรมานไปช่วยเหลือพากลับมาได้ พระลักษณะออกรบกับอินทรชิตและสังหารอินทรชิตได้ ต่อมาพระยาพราหมราชก็ออกรบกับรามานาสวร หอรมานอาสาไปเอาธนูวิชัยศพลมาสังหารรามานาสวรได้

ทั้งหมดกลับบ้านเมืองนางสีดาตั้งครุฑนางสนม ขอให้นางสีดาวาดรูปพระยารามานาสวรที่พวกนางได้ข่าวว่ามีรูปงามให้ดู เมื่อนางวาดเสร็จพระยาพราหมราชได้เข้ามาพบรูปจึงโกรธมากสั่งให้นางไปประหาร นางสีดาหนีไปอาศัยอยู่กับพระฤๅษีจนให้กำเนิดทารกชื่อพระบุตร พระฤๅษีเสกพระโอรสขึ้นอีกองค์หนึ่งชื่อว่าพระรูป ต่อมานางสีดาเล่าความจริงให้โอรสฟัง โอรสทั้งสองจึงพากันเดินทางไปเมืองอยุธยาและพบกับหอรมาน ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันหอรมานสู้ไม่ได้จึงหนีออกจากเมืองไป พระยาพราหมราชออกมาสู้กับโอรสแล้วได้รู้ว่าเป็นพ่อลูกกันจึงพากันไปตามนางสีดา กลับเมืองเมื่อนางสีดาสิ้นชีวิตก็กลับไปเกิดเป็นนางสุชาดา

6. หอรมาน

นิทานพระรามเรื่อง หอรมาน ที่คัดเลือกมาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานพระรามเรื่องหอรมาน ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ลักษณะต้นฉบับเป็นใบลานจำนวน 2 ผูก อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ จารด้วยอักษรล้านนา ภาษาถิ่นล้านนา

ผู้นิพนธ์: ไม่ปรากฏนาม

ที่มาของเรื่อง สันนิษฐานว่ามีที่มาจากนิทานปรัมเพียรเพราะมีเนื้อเรื่องที่คล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์ในการแต่ง: เพื่อใช้แสดงธรรม

ลักษณะคำประพันธ์ แต่งเป็นร้อยแก้ว มีคาถาภาษาบาลีแทรกเป็นระยะ แต่งตามแบบนิทานคล้ายมหากาติ ตัวอย่างเช่น

“...**นโม ตสฺสสตถ ๑ วรุตตวา สิริสา นมามิ ติรตุนตยํ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ**
 ดังนี้ ตูราลัปปริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนวิสัยชนา แต่งแปลงไวยังตำนานคร่าวปฐม
 กับอันนี้แล เมื่อปฐมกับตั้งหัวที่นั่นยังมีพรหมแดนหนึ่งชื่อว่า ตปรโมสวร ลงมาเกิดเป็น
 คนก่อนมีอายุได้สองไชยปี ลูกตปรโมสวรมี 3 ชาย ผู้ 1 ชื่อว่า ธรรัฐผู้ 1 ชื่อว่า วุ
 รุพะ ผู้ 1 มี ชื่อว่า วิรูปักกะ เกิดมาในปีเดียวกันเท่าว่าต่างยามกันแล...”

(สิงขะ วรรณลัย, 2527, หน้า 1)

เรื่องย่อ กล่าวถึงพรหมชื่อตปรโมสวรลงมาเกิดและมีลูกชาย 3 คน ชื่อ ธรรัฐจะ
 วิรุพะ และวิรูปักกะ เมื่อทั้งสามอายุได้ 16 ปี ตปรโมสวรได้แบ่งเมืองให้ไปครอบครอง ธรรัฐจะ
 ได้ครองเมืองพาราณสี มีลูก 3 คน ชื่อ ภาริ สุครีพ และนางกาสิราชิตา พระยาวิรุพะครอง
 เมืองลังกาทวีป มีลูก 3 คน ชื่อราพณาสวร พิเภก และอินทรชิต พระยาวิรูปักกะครองเมืองกุ
 รัฐระนคร มีลูก 2 คน ชื่อพระยารามราชและพระลักษณะ ต่อมาราพณาสวรที่ได้ครองลังกา
 ทวีปต่อจากบิดาได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ไปสมสู่กับนางสุชาดา เมื่อนางสุชาดารู้ความจริงว่า
 เป็นพระอินทร์ปลอมก็แค้นมากจึงขอพรจากพระอินทร์จุติลงมาเกิดบนตักของราพณาสวร
 พรหมณ์บุโรหิตทำนายนางเป็นกาลกิณี ราพณาสวรจึงให้นำนางใส่แพลอยน้ำ พระฤๅษีพบ
 เข้าจึงนำไปเลี้ยงนางเติบโตเป็นสาวงามชื่อว่าสีดาแล้วเลื่อนเป็นสีดาเมื่อนางอายุได้ 16 ปี รูป
 โฉมนางเป็นที่เลื่องลือไปไกลมีกษัตริย์หลายเมืองมาสู่ขอนางพระฤๅษีจึงให้มีพิธียกธนู ผู้ใดขึ้น
 สายธนูได้ก็จะได้นางเป็นภรรยา

พระยารามราชสามารถขึ้นสายธนูได้จึงได้นางไปเป็นชายา ระหว่างที่พานางกลับ
 เมืองพระอินทร์ต้องการช่วยให้นางสุชาดาแก้แค้นราพณาสวรจึงเนรมิตกวางทองให้มาล่อให้
 นางสีดาอยากได้ นางขอให้พระยารามราชตามไปจับกวางมาให้ พระยารามราชจึงให้พระ

ลักษณะอยู่เป็นเพื่อนนาง แล้วตามกวางไป เมื่อนางสีดาเห็นว่าพระยารามราชหายไปในาน จึงขอให้พระลักษณะไปตามพระยารามราช พระลักษณะฝากนางไว้กับแผ่นดิน ระหว่างนั้นพระยาราพณาสวรเห็นนางด้วยตาพิศจึงพยายามจะอุ้มนางไปแต่แผ่นดินไม่ยอม เมื่อพระลักษณะตามไปพบพระยารามราช พระยารามราชรู้ว่าพระลักษณะฝากนางสีดาไว้กับแผ่นดินก็ต่อว่าแผ่นดินโกรธคำพูดของพระยารามราชจึงปล่อยให้ราพณาสวรอุ้มนางสีดาไปได้ พระยารามราชกับพระลักษณะพยายามตามหานางก็ไม่พบ จนกระทั่งได้พบกับสุครีพ สุครีพเล่าว่าพี่ชายของตนชื่อ ภารี มีนางกาสิเป็นภรรยา ต่อมานางกาสิที่กำลังตั้งครรภ์ออกไปปราบควายทรพี นางถูกควายขวิดจนตาบอดและเอวหัก นางมีลูก 2 คน ชื่อว่าองค์คดกับวรยศซึ่งภารีให้นางนมเป็นผู้เลี้ยงดูส่วนนางกาสิถูกทิ้งให้กลิ้งเกลือกไปตามพื้นดินจนไปอยู่ใต้ต้นมะเดื่อและกินลูกมะเดื่อเป็นอาหาร

ขณะนั้นนางคนธรรพอาสาพระยาธรรมาธิราชไปปราบนพทกษที่มีนิวเพชรดัดสำเร็จ พระยาธรรมาธิราชขอให้นางรำให้ดูจนพระองค์เกิดกำหนดน้ำกามไหล นางคนธรรพจึงช้อนน้ำกามาใส่ปากนางกาสิ จนนางตั้งครรภ์และให้กำเนิดลูกชายชื่อหอรมาน ต่อมาภารีและสุครีพออกไปปราบควาย ภารีโดนควายเข้าถ้ำและสั่งสุครีพว่าถ้าเลือดไหลออกมาจากถ้ำแสดงว่าภารีตายให้สุครีพเอาหินปิดปากถ้ำ ภารีสามารถฆ่าควายได้แต่ฝนตกลงมาทำให้เลือดไหลสุครีพจึงปิดปากถ้ำแล้วกลับไปครองเมือง ภารีออกจากถ้ำได้ก็จะไปฆ่าสุครีพ สุครีพหนีไปได้จึงขอให้พระยารามราชช่วยสังหารภารีและนำหลานทั้งสามได้แก่ องค์คด วรยศ และ หอรมานถวายตัวเป็นทหารพระยารามราช หอรมานอาสาพระยารามราชนำแหวนไปถวายนางสีดาและเฝ้ากรุงลงกาจากนั้นจึงนำข่าวนางสีดามาเล่าให้พระยารามราชฟัง พระยารามราชสั่งให้สร้าง สะพานข้ามไปกรุงลงกาได้สำเร็จ ระหว่างนั้นพระยาราพณาสวรให้พิเภกมาทำนายชะตาบ้านเมือง พิเภกทำนายว่าร้าย ราพณาสวรโกรธจึงขับไล่พิเภกออกจากเมืองไป พิเภกจึงไปถวายตัวรับใช้พระยารามราช ต่อมาพระยาปัตตหลุมได้ไปลักพาพระยารามราชไปขังไว้ใต้บาดาล หอรมานไปช่วยพระยารามราชออกมาได้ ราพณาสวรให้อินทรชิตออกรบ พระลักษณะออกไปรบกับอินทรชิตและถูกศรของอินทรชิต แต่พระลักษณะสามารถสังหารอินทรชิตได้หอรมานช่วยแก้ไขฤทธิ์ศรของอินทรชิตได้สำเร็จ พิเภกทูลพระยารามราชว่าพระยาราพณาสวรจะไม่ตายด้วยอาวุธธรรมดา ต้องสังหารด้วยธนูพลวชิระ หอรมานไปนำธนูมาได้พระยารามราชจึงสังหารพระยาราพณาสวรได้สำเร็จ จากนั้นจึงให้พิเภกครองกรุงลงกาแล้วพระยารามราชก็ยกทัพกลับเมือง

ต่อมานางสนมขอให้นางสีดาที่วาดรูปราพณาสวรให้ดูเพราะได้ยินกันว่ามิรูปร่างเมื่อนางสีดาวาดเสร็จพระยารามราชก็เข้าไปพอดีนางจึงช้อนรูปไว้ใต้ที่นั่งของพระยารามราช เมื่อพระยารามราชเข้าไปนั่งรูปก็พูดขึ้นมา พระยารามราชโกรธมากจึงสั่งให้พระลักษณะนำนาง

สีดาไปประหาร แต่พระลักษณะได้ปล่อยนางไป นางจึงไปขออาศัยอยู่กับพระฤๅษีจนได้คลอดโอรสชื่อพระบุตร พระฤๅษีได้เสกกุมารขึ้นจากรูปวาดเพื่อให้เป็นเพื่อนเล่นกับพระบุตรชื่อพระเทียมนคิง ต่อมากุมารทั้งสองไปเที่ยวตลาดได้พบกับหอรมานซึ่งไปเก็บอากรแม่ค้า ทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันพระยารามราชทราบเหตุจึงไปห้ามและต่อสู้กันจนทั้งสองรู้ว่าเป็นพ่อลูกกัน พระยารามราชจึงรับโอรสเข้าเมืองและเดินทางไปรับนางสีดากลับเมืองเมื่อนางสีดาลี้มนายุก็กลับไปเกิดเป็นนางสุชาดา

7. พระลักษณะราม

วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพระลักษณะรามฉบับที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลศึกษาครั้งนี้เป็นฉบับสำนวนร้อยแก้วที่ สัจจิตา นันตะ สะหาย (SACHCHIDANAND SAHAI) เรียบเรียงขึ้นโดยใช้ฉบับของวัดบ้านนาซอนใต้โดยบันทึกมีลักษณะเป็นเอกสารใบลานจำนวน 43 ผูก มีเนื้อหาครบสมบูรณ์เป็นฉบับหลัก และใช้ฉบับวัดพระแก้ว วัดกวางท่า บ้านบ่อโอ วัดบ้านท่อม วัดหนองบอน และฉบับจังหวัดร้อยเอ็ดของประเทศไทยเป็นฉบับตรวจทานในส่วนข้อความที่ตกหล่นหรือบกพร่องทำให้เนื้อหาไม่สมบูรณ์ จัดพิมพ์เป็นหนังสือด้วยอักษรลาวเมื่อปี ค.ศ.1973 ชื่อว่า “พระลักษณะรามหรือพระลามชาดก” แบ่งเป็น 2 ภาค ภาคละ 1 เล่ม

ผู้นิพนธ์: ไม่ปรากฏนาม

ที่มาของเรื่อง จากการศึกษาข้อมูลด้านที่มาพบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้งทางด้านภาษาและวรรณคดีไทยหลายท่านได้พยายามศึกษาถึงที่มาของวรรณกรรมนิทานเรื่องดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปไปในแนวทางเดียวกันได้ว่า วรรณกรรมนิทานเรื่องพระลักษณะรามน่าจะจะมีที่มาจากวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามายณะของอินเดียแต่มีได้รับมาโดยตรง น่าจะรับมาหลังจากที่รามายณะเข้ามาแพร่หลายในดินแดนแถบอุษาคเนย์แล้ว ซึ่งการรับมานั้นน่าจะเป็นคราวเดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอุษาคเนย์รับเอารามายณะเข้าไปในวัฒนธรรมของตน

วัตถุประสงค์ในการแต่ง แต่งเพื่อสอนธรรมะ

เรื่องย่อ กล่าวถึงฮาบมะนาสวนครองเมืองลังกาได้ไปเรียนวิชากับพระอินทร์ และได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ไปร่วมอภิรมย์กับนางสุชาดา เมื่อนางรู้ว่าเป็นพระอินทร์ปลอมก็โกรธมาก นางจึงขอพรจากพระอินทร์และลงไปเกิดเป็นลูกของฮาบมะนาสวณเพื่อที่จะแก้แค้นให้ได้ เมื่อนางเกิดมาจากครรภ์มเหสีของฮาบมะนาสวณ โหรทำนายว่านางเป็นกาลกิณี พญาฮาบมะนาสวณจึงให้อาณางออกไป ทหารนำนางไปไว้ในดอกบัวทอง มีพระฤๅษีตนหนึ่งมาพบเข้าจึงนำนางไปเลี้ยงไว้และตั้งชื่อให้นางสีดาจันทะแจ่ม ต่อมาฮาบมะนาสวณได้ยินว่านางสีดาจันทะแจ่มมีความงามมากจึงไปสว่สนนางจากพระฤๅษี พระฤๅษีบอกว่าตนจะมอบนางให้แก่ผู้ที่สามารถโก่งธนูได้เท่านั้น ฮาบมะนาสวณไม่สามารถโก่งธนูได้จึงกลับเมือง พระลามกษัตริย์แห่ง

กรุงศรีสัตนาคนานสามารถโก่งธนูได้พระฤๅษีจึงมอบนางให้ เมื่อสาบมะนาสนวรู้ข่าวจึงไปเนรมิต
 กวางทองให้นาง สีดาจันทะแจ่มเห็น นางขอให้พระลามไปจับกวางให้ เมื่อพระลามฆ่ากวางได้
 สาบมะนาสนวแกล้งส่งเสียงร้องเป็นเสียงพระลามนางสีดาจันทะแจ่มคิดว่าพระลามเสียที่กวาง
 จึงให้พระลักตามไปช่วย พระลักฝากนางไว้กับพระธรณีแล้วตามไปหาพระลามเมื่อพี่น้องพบกัน
 พระลามไม่พอใจที่พระลักฝากนางไว้กับพระธรณีพระธรณีจึงปล่อยให้สาบมะนาสนวพานางสี
 ดาจันทะแจ่มไปได้ พญาครุฑพยายามขัดขวางก็ไม่สำเร็จ เมื่อพระลามกับพระลักมาพบพญา
 ครุฑ พญาครุฑได้บอกข่าวและถวายแหวนของนางสีดาจันทะแจ่มให้พระลาม พระลามเดินทาง
 ต่อและได้กินผลไม้จากกิ่งนิโครธที่ชี้ไปทางทิศใต้จึงกลายเป็นลิงซึ่งถ้ากินจากกิ่งที่ชี้ไปทาง
 ตะวันออกจะกลายเป็นมนุษย์ที่มีรูปโฉมงดงาม พระฤๅษีคนหนึ่งปั้นเหงื่อโคลของตนขึ้นเป็น
 นางงามชื่อนางโคและได้เป็นภรรยาจนเกิดลูกสาวชื่อนางแพงศรี พระอาทิตย์ได้ลอบเข้าหานาง
 โคจนนางตั้งครรภ์และคลอดบุตรฝาแฝดชื่อสังคิบและพะสีจันทน์ พระฤๅษีได้เสียดายจนรู้ว่าสัง
 คิบกับพะสีจันทน์ไม่ใช่ลูกตนจึงรู้ว่าภรรยาคบชู้ สังคิบกับพะสีจันทน์ได้ไปสร้างเมืองพาราณสี
 เมื่อนางโครู้ว่าพระฤๅษีรู้ความจริงจากนางแพงศรีว่านางมีชู้จึงจับนางแพงศรีฟาดกับภูเขาจน
 ตายแต่นางแพงศรีก็ฟื้นขึ้นมาได้และเดินเข้าไปในป่า นางได้กินผลนิโครธจนกลายเป็นลิง
 เช่นเดียวกับพระลาม แล้วนางแพงศรีก็ได้เป็นภรรยาของพระลามและให้กำเนิดลูกชายชื่อหุ
 ลละมาน

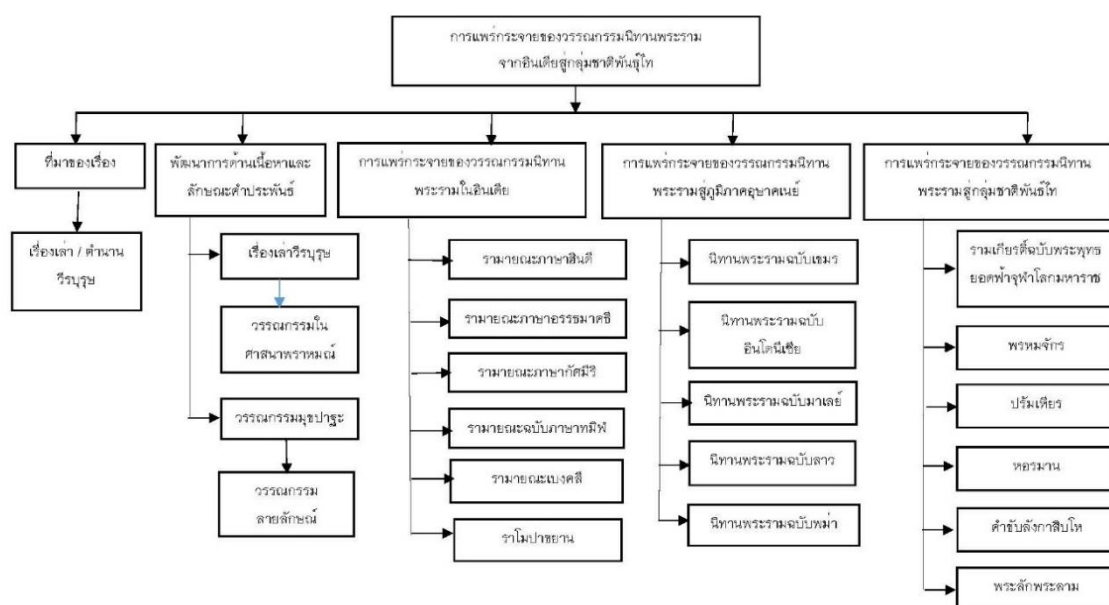
เมืองพาราณสีมีควายชื่อท้าวระพีอาละวาดและได้ต่อสู้กับสังคิบ สังคิบสังให้พะสี
 จันทน์คอยดูที่ปากถ้ำหากมีเลือดไหลออกมานอกถ้ำก็ให้พะสีจันทน์ปิดปากถ้ำ เมื่อสังคิบฆ่า
 ควายได้ฝนก็ตกลงมาทำให้เลือดไหล พะสีจันทน์จึงรีบปิดปากถ้ำ เมื่อสังคิบออกมาได้ก็โกรธจึง
 ขับไล่พะสีจันทน์ออกจากเมือง เมื่อพะสีจันทน์ได้พบพระลามที่ได้กินผลนิโครธแล้วกลับเป็นคน
 จึงเล่าเรื่องให้พระลามฟัง พระลามจึงช่วยพะสีจันทน์ฆ่าสังคิบและได้กองทัพพะสีจันทน์ช่วย
 ตามนางสีดาจันทะแจ่ม พระลามให้นางแพงศรีและหุลละมานกินผลนิโครธ นางแพงศรีได้กลับ
 เป็นคนเช่นเดิมแต่หุลละมานยังคงเป็นลิงเพราะเคยทำกรรมไว้ในชาติก่อน พระลามให้หุ
 ลละมานไปสืบข่าวนางสีดาจันทะแจ่มที่เมืองลังกาและเผาเมืองลังกาด้วย

จากนั้นพระลามให้หุลละมานไปหาแหล่งน้ำตื้นเพื่อข้ามไปเมืองลังกา หุลละมานไป
 พบพระฤๅษีที่ช่วยบอกแหล่งน้ำตื้นแล้วหุลละมานจึงเนรมิตตนเข้าไปอยู่ในท้องของปลาและนำ
 แพนที่ออกมาได้ พระลามยกทัพไปถึงด่านที่มีพญากำปั่นรักษาอยู่ หุลละมานสังหารพญากำปั่น
 ได้ พระลามส่งสารไปขอนางสีดาจันทะแจ่มคืนจากสาบมะนาสนวแต่สาบมะนาสนวไม่ยอมคืน
 ให้ อีกทั้งยังปรึกษากับเชษฐราช เชษฐราชแนะนำให้ส่งนางสีดาจันทะแจ่มคืนให้พระลามทำให้
 สาบมะนาสนวไม่พอใจ จึงขว้างเชษฐราชออกไปจากเมือง

เชษฐราชขอเข้าไปอยู่กับพระลาม และมีสิ่งเชื้อสายพระลามชื่อมะกัดดิงได้เข้าถวายตัวกับพระลามด้วย ต่อมาหุลละมานได้พบกับนางมัสสาหลวงซึ่งเป็นลูกของฮาบมะนาสวนและได้นางเป็นภรรยา มีลูกชายชื่ออุทธา หุลละมานใช้ให้ฝูงปลาช่วยสร้างสะพานให้แต่นางมัสสาหลวงก็ให้ฝูงปลามาทำลายสะพานเสียและยังไปฟ้องฮาบมะนาสวน ฮาบมะนาสวนจึงให้ชีวหาเนรมิตลึนเป็นสะพานเพื่อพลิกกองทัพของพระลามให้ตกมหาสมุทรแต่หุลละมานก็ตัดลึนของชีวหาเสีย พระลามจึงยกกองทัพถึงลงกาและสู้รบกับฮาบมะนาสวน โมกชะลักออกรบแทนและพุ่งหอกไปถูกเท้าพระลาม หุลละมานไปพยายามแก้ไขฤทธิ์หอกได้

ต่อมาอุทธาออกรบแทนฮาบมะนาสวน แต่เมื่อรู้ว่าตนเป็นลูกของหุลละมานก็เลิกทัพกลับเข้าเมือง ฮาบมะนาสวนจึงต้องออกรบเองและถูกศรพระลามตัดศีรษะขาด แม่ธรณีรับศีรษะไว้ฮาบมะนาสวนหาศีรษะไม่พบ จึงต้องตายเมื่อเสร็จศึกพระลามให้หุลละมานกินผลนิโครธอีกครั้งหุลละมานจึงกลายเป็นคนเพราะหมดกรรม นางสนมขอให้นางสีดาจันทะแจ่มซึ่งกำลังตั้งครรภ์วาดรูปฮาบมะนาสวนให้ดู เมื่อพระลามมาพบรูปเข้าจึงสั่งให้นางสีดาจันทะแจ่มไปประหารแต่พระลักกลับนำนางไปฝากไว้กับพระฤๅษีจนนางให้กำเนิดโอรส เมื่อโอรสอายุได้ 15 ปี ก็ออกไปขทานและไปขอข้าวเด็กเลี้ยงควายกิน เด็กเลี้ยงควายทำดีคลีด้วยแต่ผู้พระโอรสไม่ได้จึงร้องให้ไปฟ้องพ่อแม่ พ่อแม่ก็ไปฟ้องพระลามพระลามให้หุลละมานไปสืบเรื่องเมื่อหุลละมานพบพระโอรสก็ต่อสู้กันหุลละมานสู้ไม่ได้ พระโอรสจึงเอาหนามัดมือหุลละมาน หุลละมานกลับไปเฝ้าพระลาม ในที่สุดพระลามก็รู้ว่าพระโอรสเป็นลูกของตนจึงไปเชิญนางสีดาจันทะแจ่มกลับเข้าเมืองเมื่อนางสีดาจันทะแจ่มสิ้นอายุขัยก็กลับไปเกิดเป็นนางสุชาดา

ทั้งนี้ผลการศึกษาในบทที่ 4 เรื่อง การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้างต้นมาอธิบายในรูปแบบของแผนภูมิสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพ 2 แสดงผลการศึกษาค้นคว้าที่ 4

กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบ

การวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ ด้วยการเก็บข้อมูลการประกอบสร้างตัวละครพระรามจากวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวน 7 ฉบับ โดยผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) และกรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ คือ มุ่งเสนอให้เห็นถึงกลวิธีการการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ โดยผู้วิจัยกำหนดให้ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามายณะของฤๅษีวาลมิกิ ฉบับภาษาไทยที่แปลโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. กุสุมา รักษมณี และคณะ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2554 เป็นตัวละครพระรามต้นแบบในการเปรียบเทียบกับตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 6 ฉบับ เพื่อให้เห็นถึงกลวิธีในการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ ตลอดจนเพื่อให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญที่ปรากฏร่วมกันและอัตลักษณ์เฉพาะตัวของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ โดยผลการวิจัยประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับ ดังนี้

1. การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท
2. เอกัตลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

การประกอบสร้างความเป็นตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

1. การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก (External Personality) ในการศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอกของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเด็นในการศึกษาดังนี้

- 1.1 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์
- 1.2 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิด
- 1.3 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร
- 1.4 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา
- 1.5 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา
- 1.6 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี
- 1.7 การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ จากการศึกษา พบว่า ในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ให้แก่ตัวละครพระรามเพียง 4 ฉบับ คือ รามายณะของ วาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตารางที่ 5

ตาราง 5 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์

ลำดับ ที่	วรรณกรรมนิทาน พระรามเรื่อง	คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ที่ปรากฏ
1	รามายณะ	- มีพระอุระดังราชสีห์ - มีพาหายาว - มีพระเนตรดังกลีบบัว - ฦฉัตรดังนิลอุบล - รูปร่างงดงามดั่งกามเทพและพระอินทร์
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- มีผิวกายสีเขียวเข้มงดงามดั่งนิลมณี - พระหัตถ์ขวามีรูปกงจักร
3	พรหมจักร	- มีรูปกงจักรและปราสาท เขาพระสุเมรุ รูปพระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวีปและทวีปทั้งหลาย เป็นรอยเส้นอยู่ในท่ามกลางมือและเท้า
4	ปรัมเหียร	-
5	หอรมาน	-
6	ลังกาสิบโห	-
7	พระลักพระลาม	- มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทิน

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบ ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ดังนี้คือ 1) เป็นบุรุษที่มีพระอุระ (อก) ดังราชสีห์ 2) มีพาหยา (แขน) ยาว 3) มีพระเนตร (ตา) ดังสีของกลีบบัว 4) ฦฉัตร (ผิว) คล้ายดั่งนิล 5) รูปร่างสง่างามน่าเกรงขามดั่งกามเทพและพระอินทร์ ดังความว่า

“...พระรามมีพระอุระดังราชสีห์ มีพาหยาวยาว มีพระเนตรดังกลีบบัวบอบบางแต่แข็งแรงยิ่ง ทรงไว้ซึ่งคุณลักษณะของพระราชาเมื่อนางรากษสเห็นพระรามฦฉัตรดังนิลอุบลงดงามดั่งกามเทพดั่งพระอินทร์...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 281)

ในส่วนของนิทานพระรามฉบับในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีก 3 ฉบับ ปรากฏการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ให้แก่ตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญทางกายดังนี้

1. มีผิวกายสีเขียวเข้มมั่งคั่งดังนิลมณี ดังความว่า+

“...ครั้นมัจฉิมยามเจียบสงัด	ศศิธรจำรัสรัศมี
ทรงกลดหมดเมฆไม่ราศี	เทวาราศีประชุมลัคน์
สถิตพร้อมกันในเมฆ	อุดมเดชตั้งชะตาพญาจักร
เป็นมหาศุภฤกษ์ประเสริฐนุก	องค์อัครชายาวิลาวัณย์
ทรงนามนางเกาสุริยา	ประสูติพระจักรารังสรรค์
รัศมีสีเขียวพรายพรรณ	คล้ายกันกับนิลมณี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53)

2. พระหัตถ์ขวามีรูปกงจักร ดังความว่า

“...ครั้นถึงจึงยื่นพระหัตถ์ขวา	อันมีจักรลักษณาประวัศสร
งามดังวงเทวภูษธร	พระสี่กรจับคันคิลป์ชัย...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 329)

พรหมจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ได้รับการมีการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ดังนี้ คือ มีรูปกงจักรและปราสาท เขาพระสุเมรุ รูปพระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวิปและทวิปทั้งหลาย เป็นรอยเส้นอยู่ในท่ามกลางมือและเท้า ดังความว่า

“...อันว่าพราหมณ์ผู้จบเพทก็รู้ลักษณะลายลักษณ์จักรอันงามในตีนมืออันมีกงจักรและปราสาท รูปลิเนโร รูปพระจันทร์ รูปพระอาทิตย์ รูปชมพูทวิปทั้งมวล ก็มีในปาตะดินแห่งเจ้ากุมารตนนั้นแล เทามีเส้นหนึ่งมาผ่าท่ามกลางคั่นนั้น...”

(สิงหะ วรณลัษ, 2522, หน้า 19)

พระลักพระลาม ตัวละครพระลาม (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ดังนี้ คือ มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทินเสมือนทองคำอันตกลงมาในอากาศ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีบารมีด้วยการประสูติออกมาพร้อมกับดาบและธนูวิเศษ ดังความว่า

“...ในเมื่อโพธิสัตว์เจ้าออกจากท้องแม่นั้น ก็เป็นอันบอระสูทธิ์ดีมากนัก บ่มีมะละมีนทีนติดแปดเนื่อตนเป็นประดุจดังทองคำอันตกลงมาแต่อากาศนั้นแล เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็เห็นโพธิสัตว์เจ้าออกมาจากท้องแม่อันมีมือถือดาบและธนูศิลปสงกว่าลูกนางเป็นฝาแฝดสองคนดั่งนั้นแล้ว เขาก็อุ้มเอาโพธิสัตว์เจ้าไปอาบน้ำจันทน์น้ำหอมดีแล้ว เขาก็เอาผ้าครุฑค่าแสนค่านั้นมาตุ้มหมั่นนอไว้ที่สมควรหั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 77)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุรุษที่มีรูปกายดี กล่าวคือ มีความสง่างามน่าเกรงขามซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ที่เป็นไปในทาง (+) ส่วนในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักพระลามพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญทางกายที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกับรามายณะของวาลมิกีทั้งนี้ก็เพื่อให้ตัวละครพระรามในเรื่องมีคุณลักษณะของรูปลักษณ์ที่โดดเด่นเหมาะสมกับสถานะภาพของตัวละครเอกและตัวละครสำคัญ ขณะเดียวกันหากพิจารณาจากรายละเอียดที่ปรากฏในตารางก็จะเห็นได้ว่าแม้จะประกอบสร้างให้มีรูปลักษณ์ที่เป็นไปในทางบวกเหมือนกันแต่ในการประกอบสร้างตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักพระลามก็ไม่ได้ยึดตามรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามในรามายณะของ วาลมิกีแต่อย่างใดหากแต่ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีลักษณะสัมพันธ์กับการมีสถานะเป็นนารายณ์อวตาร คือ มีรูปกึงจักรซึ่งเป็นเทพอาวุธของพระนารายณ์อยู่กลางพระหัตถ์ขวา (มือขวา) ส่วน พรหมจักร ได้ประกอบสร้างให้พระยาพรหมจักร (พระราม) มีรอยเส้นที่ฝ่ามือและฝ่าเท้าเป็นรูปกึงจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวีปและทวีปทั้งหลาย เป็นรอยเส้นอยู่ในทอแมกลางมือและเท้า ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีบุญญาธิการ ขณะที่ในพระลักพระลามตัวละครพระลามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญคือ เป็นผู้มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทิน

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิด จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิดให้แก่ตัวละครพระรามดังนี้ ประกอบสร้างครบทั้งภูมิหลังและชาติกำเนิดมีจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 6

ตาราง 6 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง/ชาติกำเนิด

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน พระรามเรื่อง	คุณลักษณะสำคัญที่ปรากฏ
1	รามายณะ	- เป็นอวตารของพระนารายณ์เพื่อสังหารราavana - กำเนิดในวงศ์กษัตริย์แห่งเมืองอโยธยา - บิดา : ท้าวทศรถ - มารดา : นางเกาสัลยา
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- เป็นอวตารของพระนารายณ์เพื่อปราบทศกัณฐ์ (ตามพรที่ให้แก่นนทก) - กำเนิดในกรุงอโยธยา - บิดา : ท้าวทศรถ - มารดา : นางเกาสุริยา
3	พรหมจักร	- พระโพธิสัตว์จุติลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ - กำเนิดในเมืองพาราณสี - บิดา : พระยาพรหมทัต - มารดา : นางสุคันธเกสรี
4	ปรัมเพียร	- เป็นโอรสท้าววิรูปักษ์แห่งเมืองกุรุรัฐ
5	หอรมาน	- เป็นโอรสท้าววิรูปักษ์แห่งกรุงวิญญนคร
6	ลังกาสิบโท	- เป็นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติอยู่บนสวรรค์ จุตินามยังโลกมนุษย์เพื่อปราบกุมมจักร - กำเนิดในเมืองตะตะละณะนคร - บิดา : ท้าวธตถ - มารดา : นางสุเมธดา
7	พระลักพระลาม	- เป็นพระโพธิสัตว์ จุตินามคำทูลของพระอินทร์ตามคำอธิษฐานของพระ ยาทตตะรัตตะ - กำเนิดในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคน

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง / ชชาติกำเนิดของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังคือ มีสถานะเป็นปางหนึ่งของพระนารายณ์ที่อวตารลงมาปราบราavana ส่วนชาติกำเนิดนั้นพระรามได้รับการประกอบสร้างให้ประสูติในวรรณกษัตริย์คือ เป็นโอรสของท้าวทศรถแห่งกรุงอโยธยา ดังความปรากฏถึงการทูลเชิญให้อวตารของบรรดาทวยเทพ ดังนี้

“...ขอพระองค์ประสูติเป็นพระโอรสแห่งท้าวทศรถ พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งอโยธยา ซึ่งเป็นผู้รู้ธรรม เป็นผู้ทรงเดชเสมอด้วยมหาฤาษี และผู้ทรงเอื้ออาทร ข้าแต่พระวิษณุ ขอพระองค์ทรงอวตารเป็นสีกาคู่พระครรรค์ของมเหสีทั้งสามผู้เสมอด้วยพระหรี พระศรี และพระกิริติ...

ข้าแต่พระวิษณุ เมื่อพระองค์ทรงอวตารเป็นมนุษย์ ณ ที่นั่นแล้ว ในสงครามพระองค์จักสังหารราavanaผู้เหิมเกริม ผู้เป็นเลี้ยนหนามแผ่นดิน ผู้ที่ทเวดามีอาจสังหารได้...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 28)

ในการนั้นพระนารายณ์ก็รับคำทูลเชิญให้อวตาร ดังความว่า

“...พระวิษณุเทพนารายณ์เมื่อเหล่าทเวาผู้ประเสริฐขอร้องแล้ว แม้จะรู้อยู่แล้ว ก็กล่าวคำอย่างสุภาพเช่นนี้แก่เหล่าทเวา ปวงทเวาเอ๋ย อุบายใดเล่าที่จะสังหารจอมรากษสตนนั้นได้ ข้าจะใช้อุบายนั้นปราบผู้เป็นเลี้ยนหนามของฤๅษีให้สิ้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 28)

เมื่อพระนารายณ์ทรงรับอวตารแล้วก็ไปประสูติในวรรณกษัตริย์คือ เป็นโอรสของท้าวทศรถแห่งกรุงอโยธยา โดยมีภุตตนหนึ่งปรากฏกายขึ้นกลางทเวสภาพพร้อมด้วยน้ำทิพย์และภุตนั้นก็ได้อบน้ำทิพย์ให้แก่ท้าวทศรถเพื่อนำไปให้พระมเหสีทั้งสามดื่ม จากนั้นพระนารายณ์ก็อวตารลงไปประสูติในครรภ์ของนางเกาสัลยา ดังความว่า

“...นางเกาสัลยาประสูติพระโอรสคือพระรามผู้ทรงทิพลักษณ์ ผู้เป็นมหาภาค
ของพระวิษณุ ผู้เป็นความยินดีแห่งวงศ์อิกษวากุ นางเกาสัลยางามสง่าด้วยโอรสผู้
ทรงเดชประมาณมิได้”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 33)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีก 6 ฉบับ ปรากฏการ
ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิดของตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างภูมิหลังและชาติกำเนิดของ
ตัวละครพระรามให้มีสถานะเป็นปางหนึ่งของพระนารายณ์ที่อวตารลงมาปราบยักษ์พาล
เช่นเดียวกับรามายณะของวาลมิกิ เริ่มจากการที่พระอิศวรให้พระนารายณ์ไปปราบนนทก พระ
นารายณ์รับบัญชาจึงแปลงกายเป็นนางอัปสรมายั่วชวนนนทก นนทกเห็นนางอัปสรแปลงก็หลง
รักจึงเข้าไปเกี่ยวพาราสี นางอัปสรแปลงจึงชวนให้นนทกร่ายรำก่อนจึงจะรับรัก นนทกตกลงรำ
ตามไปจนถึงท่ารำที่ใช้นิ้วเพชรชี้ที่ขาตนเองจนล้มลง นางอัปสรแปลงจึงปรากฏร่างเป็นพระ
นารายณ์ นนทกเห็นดังนั้นจึงต่อว่าพระนารายณ์ว่ามีทั้งอำนาจและมีถึงสี่กรเหตุใดจึงต้องทำ
อุบายมาหลอกหลวงตน พระนารายณ์ได้ยืนนนทกดำหนินตนดังนั้นจึงกล่าวว่าในชาติต่อไปหากนน
ทกไปเกิดใหม่ให้มี 10 หน้า 20 มือพร้อมไปด้วยฤทธิ์และอำนาจแล้วพระองค์จะตามไป
สังหารด้วยการเกิดเป็นมนุษย์ที่มีเพียง 2 มือ จากนั้นพระนารายณ์จึงใช้พระแสงตัดเศียรนนทก
ดังความว่า

“...ชาตินี้มีงมีแต่สองหัตถ์	จงไปอุบัติเอาชาติใหม่
ให้สิบเศียรสิบพักตร์เกรียงไกร	เหาะเหินเดินได้ในอัมพร
มีมือยี่สิบซ้ายขวา	ถือคทาอาวุธธนูศร
กูจะเป็นมนุษย์แต่สองกร	ตามไปราญรอนชีวี
ให้ลิ้นวงศ์พงศ์มีงอันคักดา	ประจักษ์แก่เทวาทุกราศี
ว่าแล้วกวัดแกว่งพระแสงตรี	ภูมิตัดเศียรกระเด็นไป ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53)

ส่วนชาติกำเนิดนั้นตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เกิดในวรรณะกษัตริย์
กล่าวคือ เป็นโอรสของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งกรุงอยุธยาและนางเกาสุริยามเหสีเอก ดังความ
ว่า

“...เมื่อนั้น	ฝ่ายองค์พระนารายณ์เรื่องศรี
ครั้นได้ศุภฤกษ์สวัสดิ์	อัญชลีลาเจ้าโลกา
ชวนพระลักษมีศรีสมร	บังอรเยาวยอดเสนาหา
ทั้งพญานันตนาคา	มาเราจะพากันไป
ตรัสแล้วเสด็จอวตาร	สามโลกสะท้อนสะท้อนไหว
ลงสู่พระครรภ์ทราวมัย	ในองค์นางเกาสุริยา
จักรแก้วเข้าครรภ์เทวี	นางไภยเกษิเสนาหา
คทาสังข์บัลลังก์นาคา	มาเข้าครรภ์สมุทธรนงคราญ
องค์พระลักษมีประไพพัคตร์	ร่วมรักคู่ชีพสังขาร
เข้าครรภ์มณโฑเยาวมาลย์	พร้อมวันอวตารพระจักรี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 255)

พรหมจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ ส่วนชาติกำเนิดได้รับการประกอบสร้างให้กำเนิดอยู่ในวรรณะกษัตริย์เป็นโอรสของพระยาพรหมทัต กษัตริย์แห่งเมืองพาราณสีและนางสุคันธเกสิจูติมาจากสวรรค์ ดังความว่า

“...โพธิสัตว์เจ้า คั้นว่าคลาดจากชั้นฟ้าที่นั่นแล้ว ลงมาเอาปฏิสนธิกำเนิดเกิดในท้องแห่งนางสุคันธเกสีก่อนเป็นอัครมเหสีเทวีแห่งพระยาพรหมทัตราชาตนนั้น ในเมืองพาราณสีหันแล ส่วนว่านางราชเทวีก็ทรงครรภ์ได้ ๑๐ เดือนบวรมวลแล้ว ก็ประสูติได้ลูกชายผู้หนึ่งบวรวิสุทธิไสงามหามละมุลทินไปได้...”

(สิงหะ วรรณลัย, 2522, หน้า 19)

ปรีมเหียร ผู้ประพันธ์มิได้ประกอบสร้างภูมิหลังให้ตัวละครพระพรหมราช (พระราม) แต่อย่างใดปรากฏเฉพาะการประกอบสร้างชาติกำเนิดเท่านั้นกล่าวคือ พระพรหมราชกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์เป็นโอรสท้าววิรูปกษะแห่งเมืองกุรุรัฐ ดังความว่า

“...ที่นี้จักจาบอกกล่าวยังพรหมราชแลพระลักษณะอันเป็นลูกแห่งพระยาวิรูปกษะตนอยู่เสวยสมบัติในเมืองกุรุรัฐที่นั่นเล่า...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 6)

หอรมาน ผู้ประพันธ์มิได้ประกอบสร้างภูมิหลังให้แก่ตัวละครพระยารามราช (พระราม) แต่อย่างใดปรากฏเฉพาะการประกอบสร้างชาติกำเนิดเท่านั้นกล่าวคือ พระยารามราชกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์เป็นโอรสของท้าววิรูปักษ์แห่งกรุงสุริยวงคร ดังความว่า

“...ที่นี้จักจาด้วยวิรูปักษ์ผู้ไปเสวยเมืองสุริยวงครเล่าแล พระยาตนนั้นมีลูก ๒ ชาย ผู้ ๑ ชื่อว่า พระยารามราช ผู้น้องชื่อว่าพระลักษณะแล ...”

(สิงหะ วรรณาลัย, 2527, หน้า 46)

ลังกาสิบโท ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ ดังความว่า

“...เจ้าลัมมาเป็นหน่อโพธิญาณซึ่งพระอินทร์อัญเชิญให้มาเกิดเพื่อปราบกุมมจัก(ทศกัณฐ์) อนุชาอีก ๓ องค์ ก็ล้วนแต่เป็นเทวบุตรมาเกิด นอกจากนั้นบริวารของเทวบุตรเหล่านี้ก็อีกสามโกฏิ ยังเกิดเป็นลิงที่เมืองกาสิ(ขีดขิน) อีกด้วย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23)

ส่วนชาติกำเนิดนั้นตัวละครเจ้าลัมมาได้รับการประกอบสร้างให้กำเนิดในวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของท้าวธตธ กษัตริย์แห่งเมืองธตธนครและนางสุมิตา ดังความว่า “...นางสุมิตาก็ประสูติพระโอรสชื่อว่า ‘เจ้าลัมมา’...” (ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23)

พระลักพระลาม ตัวละครเจ้าลัมมา (พระลาม) มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์และกำเนิดอยู่ในวรรณะกษัตริย์ โดยเกิดจากการอธิษฐานจิตของพระยาทัตตะรัตตะที่ต้องการโอรสสืบราชสมบัติและแกร่งกล้าพอที่จะชิงตัวนางจันทาคืนจากท้าวราพพะนาสวน พระอินทร์รับทราบถึงคำอธิษฐานจึงอัญเชิญพระโพธิสัตว์ให้ลงมาจุติ ดังความว่า

“...พระยาอินทร์จึงหลั่งแลดูยังเทวบุตรอันเป็นเชื้อหน่อพุทธังกรมหากษัตริย์อันมีบุญสมภารอันมากล้นนั้น ก็จึงเห็นเทวบุตรสองตนอันจักเสี่ยงอายุในชั้นฟ้าที่นั่นเจ้าจึงเสด็จไปสู่สำนักเทวบุตร ๒ ตนนั้น ...เจ้าจึงกล่าวเชิงเทวบุตรสองตนนั้นว่า ดูราเจ้ากูทั้งสองอันหาทุกขได้ บัดนี้อายุสงฆาแห่งเจ้ากูก็จักเสี่ยงหมดแล้ว เจ้ากูทั้งสองจงลงไปเกิดเป็นลูกพระยาทัตตะรัตตะอันอยู่ในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคนานี้ที่นั่นเทิน ...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 75-76)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ซึ่งก็เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ต้องการนำเสนอ ยกย่อง ตลอดจนเผยแพร่เกียรติคุณของพระวิษณุ นารายณ์ให้ชนชาวฮินดูได้รับรู้รับทราบซึ่งการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีสถานะเป็นพระนารายณ์อวตารยังพบในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 โดยเหตุผลที่ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ยังคงสถานะเป็นนารายณ์อวตารนั้นเชื่อว่าจะมาจากอิทธิพลของแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์ที่มีในราชสำนัก ขณะที่นิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร ลังกาสิบดห และพระลักพระลาม มีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลามมีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีคิดของชาวไทยวน ไทลื้อ และไท-ลาวได้เป็นอย่างดี

อนึ่งจะเห็นได้ว่าแม้ในปรัมเหียรและหอรมานจะมีได้มีการประกอบสร้างภูมิหลังให้แก่ตัวละครพระพรหมราชและพระยารามราชแต่อย่างใด หากแต่เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการแต่ง คือ เพื่อใช้สั่งสอนธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนโดยมีการแทรกหัวข้อธรรมะตลอดเรื่องจึงทำให้วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง ปรัมเหียร และหอรมาน มีสถานะเป็นนิทานชาดก ดังนั้นตัวละครพระพรหมราชและพระยารามราชจึงมีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์ตามชนบของการประกอบสร้างตัวละครเอกในนิทานชาดก

ขณะที่เมื่อพิจารณาถึงแนวคิด (idea) ในการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิดให้แก่ตัวละครพระรามจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิดที่เป็นไปในทางที่ดีหรือเป็นไปในทางบวก (+) คือมีภูมิหลังเป็นพระวิษณุ นารายณ์เทพเจ้าตามแนวคิดความเชื่อของศาสนาพราหมณ์และชนชาวฮินดูและถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ โดยที่ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรัมเหียร หอรมาน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ก็ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิดที่เป็นไปในทางที่ดีหรือเป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกันคือ มีภูมิหลังเป็นทั้งพระวิษณุ นารายณ์และพระโพธิสัตว์และกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร จากการศึกษาพบว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่ตัวละครพระรามจำนวน 5 ฉบับ ประกอบไปด้วย รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
	พระรามเรื่อง	
1	รามายณะ	- เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งบิดามารดา - รักษาเกียรติของบิดา - เคารพนอบน้อมต่อบิดาและมารดา
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของบิดา - รักษาเกียรติของบิดา
3	พหุจักร	- ตระหนักถึงการรับภาระหน้าที่ต่อบิดา - ห่วงใยบิดาและมารดา - ปลงศพบิดามารดา
4	ปรัมเหยียร	-
5	หอรมาน	-
6	ลังกาสิบโท	- เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา - รักษาเกียรติของบิดา
7	พระลักพระลาม	- เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา - เคารพและเทิดทูนบูชาบิดามารดา

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบ ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตรของท้าวทศรถและนางเกาศัลยาภักษัตริย์แห่งกรุงอโยธยา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่ตัวละครพระราม ด้วยพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งบิดามารดา ดังความว่า

“...พระรามผู้มีจิตเป็นธรรม ถือเอาคำสั่งของพระบิดาเป็นสำคัญ ได้กระทำการทั้งปวงเพื่อชาวเมืองทั้งสิ้นทั้งสิ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ด้วยความมาดมั่นยิ่ง พระองค์ตั้งใจปรนนิบัติพระมารดาทั้งหลาย...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 108)

เหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้ว่าพระรามเป็นบุตรที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของบิดาและมารดา คือ เหตุการณ์ที่ท้าวทศรถต้องเนรเทศพระรามออกจากกรุงอโยธยาตามคำขอของนางไกเกย์ โดยให้นางไกเกย์เชิญพระรามมาเพื่อแจ้งข่าวพระรามให้เห็นกิริยาผิดปกติของท้าวทศรถจึงทูลถามนางไกเกย์ ดังความว่า

“...พระเทวี จงบอกความจริงข้าเถิด ข้าขอถาม เหตุใดพระราชเจ้ทรงมีอาการแปลกอย่างไม่เคยเป็นเช่นนี้ หากข้าได้รับคำสั่งจากพระบิดาผู้เป็นพระราชบิดาที่เคารพ ผู้เห็นแก่ประโยชน์สุข ข้าจักกินยาพิษร้ายแรง โดดให้จมในมหาสมุทร หรือแม้แต่โจนเข้ากองไฟก็ยังได้ พระเทวี จงบอกข้าเถิด สิ่งใดเป็นที่ประสงค์ของพระราชบิดา ข้าสัญญา ข้าจะทำ พระรามตรัสคำไม่เป็นสองหรอก...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 131)

คำตรัสดังกล่าวแสดงถึงความห่วงใยของพระรามที่มีต่อท้าวทศรถ ขณะเดียวกันพระรามก็พร้อมทำตามความประสงค์ของบิดา โดยเมื่อทราบความจากนางไกเกย์แล้วพระรามก็ได้ขัดข้องพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยทันที ดังความว่า

“...พระรามทรงประคองพระราชบิดาขึ้น แล้วรีบเตรียมเสด็จสู่ป่า เมื่อถูกนางไกเกย์เร่งรัดราวกับพายุที่ถูกละพัดฉะนั้น ครั้นได้ฟังคำรุนแรงและโหดร้ายอย่างไร้การยะ พระรามก็ได้ทรงหวั่นไหว เอ่ยคำนี้แก่นางไกเกย์พระเทวี ข้าประสงค์อยู่ในโลกอย่างไม่มุ่งอรรถประโยชน์ จงถือว่าข้าเสมอด้วยฤๅษีผู้อยู่ในธรรมเท่านั้นเถิด หากมีสิ่งใดที่ข้าสามารถทำความพอใจให้พระองค์ท่านได้ ข้าก็จะทำทุกอย่างแม้ต้องสละชีวิตก็ตาม ถึงแม้ข้าไม่ได้ฟังคำตรัสจากพระองค์ท่านเอง ข้าก็จักไปอยู่ป่าเปลี่ยวร้างเป็นเวลา 14 ปีตามคำของท่านบัดนี้...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 131)

นอกจากจะปฏิบัติตามคำสั่งของท้าวทศรถแล้วพระรามยังแสดงความบริสุทธิ์ใจต่อบิดาโดยมิได้กล่าวโทษหรือโกรธแค้นท้าวทศรถและนางไกเกย์แต่อย่างใด โดยพระรามโทษเหตุดังกล่าวว่าเป็นไปเพราะพรหมลิขิต ดังความว่า

“...ลักษณะโอรสนางสุมิตราเอ๋ย จงคิดเถิดว่าการยึดเอาราชสมบัติที่ให้แก่พี่นั้นคืนไป และการเนรเทศพี่ไปนั้นเป็นเรื่องพรหมลิขิตเท่านั้นเอง ถ้ามิใช่พรหมลิขิต บันดาลให้ความคิดนี้เกิดขึ้นแก่นางแล้ว ความตั้งใจของนางโกเกยี้ที่จะทำร้ายพี่จะเกิดได้อย่างไรกันน้องรัก เจ้าก็รู้อยู่แล้วแต่ไหนแต่ไรมา สำหรับพี่นั้นไม่เคยมีข้อแตกต่างอย่างใดระหว่างเหล่ามารดาเลย และนางก็เช่นกันไม่เคยมีข้อแตกต่างระหว่างพี่กับโอรสของนางเลย จากคำพูดที่โหดร้ายรุนแรงของนางซึ่งประสงค์จะให้ยกเลิกพิธีอภิเษกและให้เนรเทศพี่นั้น พี่ไม่เห็นเหตุอื่นนอกจากพรหมลิขิต...”

(วาลมีกี, 2554, หน้า 136)

2. รักษาเกียรติของบิดา เหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นบุตรที่รักษาเกียรติของบิดาเหตุการณ์แรก ได้แก่ การที่พระรามยืนยันต่อพระฤๅษีวชิระว่าตนจะขอเดินป่าเพื่อให้เป็นไปตามคำสัจของท้าวทศรถ ดังความว่า

“...พระองค์ผู้เป็นนรฤๅษะก็ตรัสตอบพระฤๅษีวชิระซึ่งเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ ความรักเอาใจใส่ที่บิดามารดามีแก่บุตรเสมอนั้น เป็นสิ่งที่บุตรมีอาจทดแทนแก่บิดามารดาได้ บิดามารดาให้สิ่งตามแต่จะหาได้ อาบน้ำนุ่งห่มให้ พุดจาไฟระเสม และเลี้ยงดูจนเติบใหญ่ พระราชาทศรถคือพระบิดาผู้ทรงให้กำเนิดข้า คำสัญญาที่ข้ามีต่อพระองค์ จักต้องไม่เป็นเท็จ...”

(วาลมีกี, 2554, หน้า 242)

เหตุการณ์ต่อมาคือการที่พระรามปฏิเสธคำร้องขอของชาวเมืองอโยธยาที่ต้องการให้พระองค์กลับไปครองเมือง โดยให้เหตุผลว่าตัวพระองค์เองประสงค์จะรักษาคำสัจที่ให้ไว้กับพระบิดาด้วยเห็นว่าคำสัจนั้นมีอาจยกเลิกได้และผู้ใดจะกระทำแทนก็ไม่สมควร ดังความว่า

“...สิ่งใดที่พระบิดาของข้าได้ทรงซื้อทรงขายหรือทรงสัญญาไว้ ระหว่างที่ทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น ข้าหรือพระภรรยาจะมีอาจยกเลิกได้ ข้ามีอาจให้ใครมาอยู่แทนในป่าได้ นั่นเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ สิ่งใดที่นางโกเกยี้ทูลขอนั้นถูกต้อง สิ่งใดที่พระบิดาของข้าทรงทำนั้นดีแล้ว ข้ารู้ว่าพระภรรยาที่ทรงอดกลั้นและทรงสักการะครุของตนทุกสิ่งจะเรียบร้อยดีเพราะพระภรรยาหาคะผู้มั่นในคำสัตย์ เมื่อข้ากลับจากป่าแล้ว ข้าก็จะไปร่วมกับพระอนุชาผู้ทรงศีลธรรมนี้ปกครองบ้านเมืองต่อไป นางโกเกยี้ได้ทูล

ขอคำสัญญาจากพระราช และข้าก็ทำตามคำนั้น เพื่อปลดปล่อย พระบิดามหิบัติให้
พ้นจากคำเท็จ...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 242)

3. เคารพนบ้น้อมต่อบิดาและมารดา เห็นได้จากการที่พระรามเคารพนบ้น้อม
ต่อบิดาและมารดาตลอดจนชายาอื่นของบิดาแม้มิใช่มารดาแท้ ๆ ของตน ดังความว่า

“...พระรามเห็นพระบิดาพระพักตร์เศร้าหมองเป็นทุกข์ ประทับอยู่บนศุภกาสน์
เคียงข้างด้วยนางไกเกยี้ พระผู้สำรวจมถวายอภิวาทที่พระบาทพระบิดาก่อนอย่างนอบ
น้อม แล้วจึงวันทาที่บาทนางไกเกยี้...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 130)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีก 6 ฉบับ ปรากฏการ
ประกอบ สร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรของตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตร
ของท้าวทศรถและนางเกาสุริยาภักษัตริย์แห่งกรุงอโยธยา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้
ประกอบสร้างให้ตัวพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นบุตรด้วยพฤติกรรมการแสดงออก
ดังนี้

1. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของบิดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็น
บุตรที่ปฏิบัติตามคำสั่งของบิดาเหตุการณ์แรกคือ การที่พระรามรับคำสั่งของท้าวทศรถไป
ปราบกายักษ์ที่มารบกวนพระฤๅษีด้วยความเต็มใจ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	ทั้งสองสุริย์วงศ์นำถา
ได้ฟังพระราชบัญชา	กราบกับบาทแล้วทูลไป
ซึ่งพระองค์จะให้ปราบยักษ์	ที่มันทรลักษณ์หยาบใหญ่
ก็สมดังจิตลูกคิดไว้	ดีใจเป็นพันพันทวี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 304)

เหตุการณ์ต่อมาซึ่งถือเป็นเหตุการณ์สำคัญ คือ การที่พระรามยอมที่จะถูกเนรเทศไปอยู่ป่านานถึง 14 ปี ตามบัญชาของท้าวทศรถอย่างเต็มใจแม้ว่าตนเองจะต้องสูญเสียสิทธิ์ในการสืบราชบัลลังก์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระกฤษณ์รักษ์เรื่องศรี
ได้ฟังอัครราชเทวี	มีพระทัยรำพึงคะนึ่งคิด
อันองค์สมเด็จพระบิดุเรศ	ทรงเดชบัญชาประกาศิต
ดั่งหนึ่งเหล็กเพชรขวลิต	ลิขิตลงแผ่นศิลา
เหตุโชนจึงตรัสดังนี้	ผิดที่ประหลาดหนักหนา
คิดแล้วสนองพระวาจา	ซึ่งพระจอมโลกาสุธาธาร
สั่งให้ข้าบวชเป็นดาบส	ไปสร้างพรตอยู่ในไพรสาณท์
กำหนดสิบสี่ปีประมาณ	ก็ต้องตามอวตารของลูกรัก
ความซึ่งแสนโสมนัสสา	ยิ่งกว่าให้ผ่านอาณาจักร
ด้วยจะได้ปราบหม้อสุรย์กษ	เป็นที่พำนักแก่แดนไตร
เมื่อแรกจะให้ครองพระนคร	จะปรีดาถวาก็หาไม่
หากเกรงพระเดชภูวนาย	จำใจรับราชวาที
ถึงแต่พระแม่จะบังคับ	ก็จะรับใส่เกล้าเกศ
อย่าอาวรณ์ร้อนใจพระชนนี	ว่าแล้วจรัสออกมา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 398)

2. **รักษาเกียรติของบิดา** เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนท้ายของพระพรตเดินทางไปเข้าเฝ้าพระรามยังอาศรมเพื่อบอกข่าวการสวรรคตของท้าวทศรถและเชิญพระรามกลับไปครองราชสมบัติกรุงอยุธยา แต่พระรามก็ไม่ยอมกลับโดยให้เหตุผลว่าตนต้องรักษาสัตย์และรักษาไว้ซึ่งเกียรติของพระบิดา ดังความว่า

“...ตัวพี่จะช่วยบำรุงสัตย์	ไม่ควรรักสมบัติพิสดาน
ถ้าบิดาเสียสัตย์ปฏิญาณ	จะได้ประมาณในแดนไตร...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 480)

“...อันลัทธิพระปิตรวงศ์ทรงชัย ภูนี้มีให้เสียธรรม
อย่าว่าแต่ไปสืบสืบ จะถวายชีวิจนอาลัย...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 480)

“...ข้าบาทเป็นชาติอาชาไนย จะตั้งใจแทนคุณพระบิดา
อันในสุริยวงศ์เทวัญ สัจธรรมมั่นคงไม่ย่อหย่อน
ครั้งพระอัยกาฤทธิรอน ภูธรก็ครองสัตยา
สู้เสียชีวาไม่อาลัย เชือดเนื้อออกให้พรานป่า
จนถึงสมเด็จพระบิดา ผ่านฟ้ารักลัทธิกว่าชีวี
ยกสมบัติให้แก่พระองค์ ขบข้าทรงพรตเป็นฤๅษี
มาอยู่ปากำหนดสืบสืบ คำนี้ของพระบิดา
ตัวลูกจะรักษาสัตย์ ตามบัญชาตรัสไว้แต่ก่อน
เชิญกลับคืนเข้าพระนคร ให้ถาวรเป็นสุขสวัสดิ์ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 481)

พรหมจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตรของพระยาพรหมทัตและนางสุคันธเกสิภษัตรีแห่งเมืองพาราณสี จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แต่ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ด้วยพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. **ตระหนักถึงการรับภาระหน้าที่ต่อจากบิดา** เห็นได้จากการที่พระยาพรหมจักรและพระยารัชมจักรตั้งใจออกไปเรียนศิลปศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความพร้อมที่จะรับหน้าที่ปกครองบ้านเมืองต่อจากบิดา ดังความว่า

“...ส่วนว่าเจ้ากุมมารทั้ง ๒ ก็เจียรจาเชิงกันไปมาว่า ตูราเจ้าตนน้อง อันว่าเราทั้ง ๒ ก็จำเริญใหญ่ขึ้นมาเท่านี้แล้ว ก็ควรเราทั้ง ๒ แสวงหาเรียนเอายังสืบปม้นตาอาคม หือได้ตรัสรู้ยังสารทเพททั้งมวล ก็สมควรแก่เราอันเป็นลูกขัตติยวงสา ก็จักมีเดชอาานุภาพด่ายว่าอื่น...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 21)

2. ห่วงใยบิดาและมารดา เห็นได้จากเมื่อคราวที่พระยาพรหมจักรให้พระยารัมมจักรกลับไปหาพระบิดาเพื่อขอกำลังพลมาช่วยเหลือในการทำสงคราม เมื่อพระยารัมมจักรกลับมาพร้อมกับกำลังรีพล สิ่งแรกที่พระยาพรหมจักรถามพระยารัมมจักรก็คือ พระบิดามารดาเป็นเช่นไร อยู่ดีมีสุขเป็นประการใด ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยาพรหมจักรตนองอาจได้ยื่นคำน้องไว้ไหวกราบ เจ้ายินดีเลี้ยงขนาดชมบาน จึงจักมีคำถามเจ้าตนน้องว่า ตาตะ เจ้าน้องรักพี่ตนเพียงองอาจ บัดนี้พระยาทั้งสองพ่อแม่ค้อยอยู่แก่นิเวสนปราสาทยังค้อยบ่มีพยาธิโรคอันใดมากังข้องอยู่ในห้องปราสาทสวัสดิอันชาฤฯ”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 82)

3. ปลงศพบิดามารดา เห็นได้จากการที่พระยาพรหมจักรจัดการปลงศพพระยาพรหมทัตและนางสุคันธเกสรี ดังความว่า

“...พระยาทั้งสองพี่น้องเป็นประธานแก่เสนาอำมาจทั้งหลาย ก็กะทำเลิกลาจากส่งสักการพระยาตนพ่อ ก็แบ่งยังหีดคำทำเป็นรูปนักษัตรสังคหะใหญ่ ก็เอาขึ้นใส่เหนือล้อลาก เหล้นมากเนื่องนั้น ส่งสักการพระองค์คำตนพ่อเมียนจอดบัวรวมแล้ว บ่นานเท่าใดส่วนว่าราชเทวีตนแม่ ก็กะทำเสี่ยงอายุจตุตจากเมืองคน แล้วก็เอาตนเมื่อเกิด ชันฟ้าเลิศสวรรค์เทวโลกกับกันหันแล ส่วนพระยาทั้งสองก็ส่งสักการแม่ตนบัวรวมแล้ว ก็จกจ่ายทานอุทิศบุญไปหาพ่อแม่แห่งตนบ่ขาดหันแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 157)

ลังกาสิบโห ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตรของท้าว ฤทธลธและนางสุมิตากษัตริย์แห่งเมืองระตะลธะ จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมาด้วยการเจ้าลัมมา มีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา เห็นได้จากการที่เจ้าลัมมารับคำสั่งของบิดาให้ไปช่วยขับไล่กามารบจนและแอบกินอาหารของพระฤษี ดังความว่า

“...มีฤษีตนหนึ่งบำเพ็ญพรตภาวนาอยู่ในป่า ใกล้เมืองโยธยา พอรุ่งเช้าก็เหาะขึ้นฟ้าไปในคุ่ม(ในวัง) เพื่อทำการบิณฑบาตร ได้ผลหมากรากไม้ก็เอามาเก็บไว้ที่อาศรม มีฝูงกามาลักขโมยกินเสียหมดสิ้น ฤษีตนนั้นจึงเหาะขึ้นฟ้าเข้าไปทูลท้าวธดลขอให้ส่งเจ้าชายลัมมาไปช่วยปราบกาที่มลักขโมยกินอาหารที่อาศรมทุกๆ วัน ท้าวธดลไม่ใคร่เต็มใจจะให้เจ้าลัมมาเข้าป่า แต่ทว่าอ่อนน้อมของฤษีไม่ได้จึงอนุญาต เมื่อเจ้าลัมมาไปถึงอาศรมก็ยิ่งธนูเสียงดังสนั่นหวั่นไหว กาดกใจให้สัญญาว่าจะไม่มารบกวนฤษีอีกต่อไป เจ้าลัมมาไล่กาได้แล้วจึงเรียนศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จากฤษีเรื่อยมา...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 26)

2. รักษาเกียรติของบิดา เห็นได้จากการที่เจ้าลัมมายอมออกบวชเป็นฤษีนานถึง 12 ปี เพื่อไม่ให้บิดาเสื่อมเสียเกียรติและลำบากใจ ดังความว่า

“...นางเกสรีถึงเมืองโยธยวันทีเจ้าลัมมาจะขึ้นครองราชย์สืบแทนท้าว ธดล นางเกสรีก็ทวงสัญญาเมื่อครั้งช่วยพระอินทร์รบกับพระยาโอสถได้รับบาดเจ็บที่นิ้วก้อย นางก็เป่ามนต์ ๓ วัน แผลก็หาย ท้าวธดลตรัสว่า ถ้านางเกสรีมีลูกจะยอมยกราชสมบัติให้ เจ้าลัมมาจึงทูลท้าว ธดลว่าจะไปเป็นฤษี ๑๒ ปี ระหว่างนี้ให้เจ้าภคตาครองเมือง นางสีดาและเจ้าลคนาได้ทราบเรื่องก็ขอติดตามไปด้วย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 29)

พระลักพระลาม ตัวละครพระลาม (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตรของท้าวทศวรรตและนางวิสุทธีโสธากษัตริย์แห่งเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาค จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่พระลามด้วยการให้พระลามมีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระลามเป็นบุตรที่เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา คือ การที่พระลามยินดีปฏิบัติตามคำสั่งของท้าวธดลที่ให้ออกไปช่วยนางจันทาโดยมิได้เกี่ยงงอน ดังความว่า

“...พระยาจึงถามลูกแห่งตนว่า ดูราเจ้าลูกซักพ่อทั้งสอง บัดนี้เชื้อเจ้าทั้งสองจงพากันไปรบแล้วเอานางจันทาอันเป็นพี่หญิงแห่งเผือเจ้าคีนมาก็พ่อเทิน ...เมื่อนั้นเจ้าทั้งสองก็พร้อมกันว่าดังนี้ ข้าแก่พ่อเป็นเจ้า คั้นว่าพระราชบิดามีคำเคื่องใจให้ไปเอานางจันทาคีนมาดั่งนั้น เพื่อข้าทั้งสองก็ถามพระราชอาชญาพ่อเป็นเจ้าแลท่ที่ว่า เมืองอินทปัตถนครอันเป็นที่อยู่แห่งพี่หญิงเพื่อข้าอันอยู่ทิศก้ำใดก็ข้าจา...เจ้าทั้งสองจึงข้าถามว่าส่วนดั่งเมืองอินทปัตถนครที่นั้น อยู่ฟากน้ำก้ำดาววันตกลือ รู้ว่าอยู่ฟากน้ำก้ำดาววันออกก็ข้าจา...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 82)

เหตุการณ์ต่อมาคือ เหตุการณ์ตอนที่ท้าวราพพะนาสวณอ่อนวอนขอนางจันทาคีน แม้ในขณะนั้นพระลามจะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจแต่ก็ได้คีนนางจันทาตามที่ท้าวราพพะนาสวณร้องขอ โดยกล่าวแก่ท้าวราพพะนาสวณว่าสิทธิในการตัดสินใจไม่ได้อยู่ที่ตน หากอยู่ที่ท้าวทตตะรัตตะผู้เป็นบิดา หากท้าวทตตะรัตตะคีนให้ก็เป็นเรื่องดีแต่หากท้าวทตตะรัตตะมิคีนให้ก็เป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ดังความว่า

“...บัดนี้ท่านจึงมาอ่อนโยมเฮาแล้วแลขอเอานางจันทากับดอมเฮาดังนั้น เฮากับให้ท่านด้วยง่ายแล ประการหนึ่ง ส่วนดั่งนางจันทาผู้พี่ก็บ่สุดบ่ขาดกับด้วยเฮาผู้เดียวดาย ก็ท่อดูขาดกับดอมพระยาพ่อสิ่งเดียวแล คั้นว่าพระยาพ่อหากวางให้แก่ท่านก็เป็นอันคีนก คั้นว่าพระยาพ่อบ่ให้แก่ท่านก็เป็นอันแล้วกันนั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 169)

2. เคารพและเทิดทูนบิดามารดา เห็นได้จากการที่พระลามและพระลักแต่งเครื่องสมาชขอโหสิกรรมแก่พระบิดาพระมารดา ก่อนจะออกเดินทางไปตามนางจันทา ดังความว่า

“...ท้าวพระลักพระลามก็ขนขวายหาเทียนเงินเทียนคำมาใส่ขันแก้ว คั้นว่าเจ้าแต่งแล้วเจ้าจึงยกขึ้นสัมาคารวะยังพ่อและแม่เป็นเจ้า เป็นเจ้าอยู่หัวผู้ข้าเฮย บัดนี้เพื่อข้าทั้งสองจักได้เดินพงไพรป่าไม้ จักได้ละพ่อแม่ไว้ภายหลังก่อนแล้ว ขอแก่พ่อแลแม่ทั้งสองให้อนุญาตแก่ข้าน้อยทุกสิ่งทุกอัน อย่าให้เป็นเวรกรรมในบาปฮ้าย แม้่นว่าถิกที่ฮ้ายขอให้ย้ายใส่อันดี เพื่อข้าขอทานบุญราศีไปคุ้มเกล้า ขอให้หายโคกเศร้าโศกาอย่าได้เป็นจุณลาเจ็บไข้ ขอให้นุญพระแก่นให้ไปปกเกล้าฯ หักก็ข้าเทิน...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 83)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามที่เป็นไปในทางบวก (+) คือ เชื้อฟงคำสั่ง อยู่ในโอวาทของบิดา รักษาเกียรติของบิดา ตลอดจนเคารพนอบน้อมต่อบิดาและมารดาของตน ขณะที่รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาลิบโห และพระลักพระลามนั้น จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิดังนี้คือ ให้ตัวละครพระราม เชื้อฟงคำสั่งและอยู่ในโอวาทของบิดา รักษาไว้ซึ่งเกียรติของบิดาและมารดา ตลอดจนเคารพนอบน้อมและห่วงใยในบิดาและมารดาของตน ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมแสดงออกของตัวละครพระรามในสถานะของการเป็นบุตรในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 5 ฉบับ ยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมในพุทธศาสนาเรื่องกตัญญูกตเวทิตลอดจนแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส ที่มีความหมายว่า ทิศเบื้องหน้าคือ บิดา มารดา โดยสิ่งที่บุตรพึงปฏิบัติต่อบิดาและมารดาของตนตามหลักทศ 6 คือ 1) ฟังเลี้ยงท่านตอบ 2) ช่วยกิจของท่าน 3) ดำรงวงศ์สกุล 4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท และ 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน ซึ่งพฤติกรรมแสดงออกของตัวละครพระรามดังกล่าวมีผลตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 5 ฉบับ มีภาพลักษณ์ของการเป็นบุตรที่ดีในทัศนคติของผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา จากการศึกษาพบว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาให้แก่ตัวละครพระรามจำนวน 5 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกี รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอราแมน ลังกาลิบโห และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน พระรามเรื่อง	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	- มอบสิทธิในราชสมบัติให้โอรสทั้งสองปกครองดูแลบ้านเมือง
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- รัก ให้อภัย ให้อุปการะอุปถัมภ์
3	พรหมจักร	-
4	ปรัมเหียร	-
5	หอรมาน	- รัก ให้อภัย มอบสิทธิในการสืบราชสมบัติให้ปกครองดูแลบ้านเมือง
6	ลังกาสิบโท	- เลี้ยงดู มอบทรัพย์สินสมบัติ หาคู่ครองที่เหมาะสมให้
7	พระลักพระลาม	- จัดหาคู่ครองให้ตามสมควร - วางแผนอนาคต - มอบราชสมบัติให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาผ่านพฤติกรรมการแสดงออกต่อบุตรของตนด้วยการ “มอบสิทธิในราชสมบัติให้โอรสทั้งสองปกครองดูแลบ้านเมือง” โดยเมื่อพระรามปรารถนาจะกลับสู่วิษณุภาพ ละจากสภาพมนุษย์นั้น ก็ได้มอบราชสมบัติให้แก่โอรสทั้งสองโดยให้กุศะครองแคว้นโกศลใต้ และลวะครองแคว้นโกศลเหนือ ดังความว่า

“... ครั้นตัดสินพระทัยแน่วแน่มั่นแล้ว พระรามชวะจึงอภิเษกให้กุศะผู้กล้าครองแคว้นโกศลทางใต้และลวะครองแคว้นทางเหนือ เมื่ออภิเษกกุศะและลวะทั้งสองผู้มหาตมะแล้ว แล้วจึงประทานรถหลายพันคัน และช้างหลายหมื่นเชือก และประทานม้าหนึ่งหมื่นตัว และประทานทรัพย์แก่โอรสทั้งสองจึงมีรัตนะมากมาย มีทรัพย์มากแวดล้อมด้วยปวงชนผู้เฝ้าหน้าสำราญ ครั้นอภิเษกโอรสผู้กล้าและรับคำสั่งให้ออกเดินทางไปสู่เมืองของตนเองแล้ว จึงส่งทูตไปบอกศัตรูชนะผู้มหาตมะ ...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 885)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีก 4 ฉบับ ปรากฏการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามมีโอรสกับนางสีดาหนึ่งคนชื่อพระมงกุฏและมีบุตรเลี้ยงอีกหนึ่งที่พระวชมฤคฤษีชุบขึ้นมาให้เป็นพระอนุชาของพระมงกุฏชื่อพระลบ จากการศึกษพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามที่มีต่อพระมงกุฏและพระลบ คือ **“รักให้อภัย และให้การอุปการะอุ้มชู”** โดยคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของพระรามปรากฏขึ้นภายหลังจากที่พระรามเนรเทศนางสีดาออกไปจากเมืองขณะที่นางสีดาตั้งครรภ์พระมงกุฏ ซึ่งก่อนหน้านี้พระรามจะรู้ว่าพระมงกุฏเป็นบุตรของตนนั้นทั้งสองต่างก็เข้าใจผิดซึ่งกันและกัน จนถึงขั้นต่อสู้หมายเอาชีวิตแต่เมื่อทราบความจริงว่าพระมงกุฏและพระลบเป็นโอรสของตน พระรามก็ทรงดีใจ และให้อภัยพระมงกุฏและพระลบ ดังความว่า

“...พระพินิจพิศพัคตร์พระมงกุฏ
แล้วพิศดูพระลบอนุชา

แสนรักสุดแสนเสนาหา
ยิ่งโสมนัสสาพันทวี...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 443)

จากนั้นพระรามจึงพาพระโอรสทั้งสองกลับอยุธยา และเมื่อถึงบ้านเมืองแล้วพระรามได้จัดหาพี่เลี้ยง นางกำนัล เพื่อนเล่น พร้อมกับจัดให้มีพิธีสมโภชรับขวัญ มีการตั้งโรงพิธี โรงมหรสพ ดังความว่า

“...ลดองค์ลงเหนือบัลลังก์อาสน์
จึงสั่งสุมนต์ผู้ปรีชาญาณ
จงจัดนางกษัตริย์สุริยวงศ์
ร้อยยี่สิบแปดจำเริญวัย
สตรีที่จะได้ใช้สอย
ทั้งกุมารน้อยน้อยโสภา
จงได้ถ้วนหมื่นหกพัน
แต่ล้วนชั้นขาลิปปี

อันโอรสด้วยดวงมุกดาหาร
ทั้งท้าวเจ้าพนักงานข้างใน
ที่ชื่อตรงมีอัธยาศัย
ให้เป็นพี่เลี้ยงพระลูกยา
สิบร้อยล้วนมียศดา
บุตรมหาเสนามนตรี
อันมีรูปทรงสงครี
ให้ลูกพี่น้องผู้ช่วยชาญ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 460)

“...เมื่อนั้น	พระจักรีผู้ปรีชาหาญ
ทอดพระเนตรเห็นโหราจารย์	ผ่านฟ้ามีราชวาที
ดูก่อนโหรเฒ่าคนขยัน	จงหาวันศุภฤกษ์เรื่องศรี
ให้ปลดออันตรายราศี	ภูนี้จะสมโภชพระสุกษา ฯ...”

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 461)

“...ครั้นได้เวลาศุภฤกษ์	ราชครูให้เบิกบายศรี
จึงเอาเทียนทองจุดอัคคี	ติดแว่นมณีรจนา ฯ
เวียนเอยเวียนเทียน	ให้เวียนแต่ซ้ายไปขวา
พระอัยกีสุริยวงศ์แลเสนา	ส่งรับกันมาเนื่องไป
ฮ่องกลองแตรสังข์ประโคมมี	ขับไม้โหรเสียงใส
เฝ้าแก่พระสนมกรมใน	ถวายเป็นพรพร้อมกัน ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 461)

หอรมาน ตัวละครพระยารามราช (พระราม) มีบุตรกับนางสีดาสองคน คือ พระบุตร และพระเทียม จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของพระยารามราชได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระยารามราชที่มีต่อพระบุตรและพระเทียม คือ “รัก” และ “ให้อภัย” ขณะเดียวกันก็ “มอบสิทธิในราชสมบัติให้ปกครองบ้านเมือง” โดยก่อนหน้านี้ทั้งพระยารามราช พระบุตร และพระเทียมจะรู้ว่าเป็นพ่อลูกกันนั้นต่างฝ่ายต่างต่อสู้กันจนถึงขั้นหมายเอาชีวิตแต่เมื่อพระยารามราชทราบว่าพระบุตรและพระเทียมเป็นบุตรของตนพระยารามราชก็ปิติยินดีจนร้องให้ออกมาพร้อมกับให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองพระบุตรแม้ว่าพระบุตรจะยิงธนูมาพันรอบกายตนจนได้รับความอับอาย ดังความว่า

“...พระบุตรก็สัจจอธิฐานฉันนี้แล้วก็ยิงไปแล ธนูอันนั้นก็ไปเกี่ยวพันพระยารามนั้นแล ปืนแหลมนั้นก็คืนมาตั้งอยู่ในมือพระบุตรดังเก่าหั้นแล พระบุตรก็รู้ว่าเป็นพ่อแห่งตนแล้วก็เข้าไปก้มกราบแทบดินพระยารามอันเป็นพ่อแห่งตน แล้วพระบุตรก็อธิฐานหื้อปืนนั้นมายออกจากตนพระยารามเสีย แล้วบอกเล่าอาการทั้งมวลกับด้วยพระยารามอันเป็นพ่อชู้ประการหั้นแล พระยารามรู้ว่าเป็นลูกแห่งตนแจ้งแล้ว ก็อุ้มเอาราชบุตรทั้ง ๒ ไว้มอบก้มกราบแล้วก็ร้องไห้ครวระสลดกรูณาмаกนักก็มีหั้นแล ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 85)

นอกจากนั้นพระยารามราชยังจัดให้มีพิธีอุสสาภิเสกให้พระบุตรและพระเทียนครองเมืองอโยธยาสืบต่อจากตน ดังความว่า

“...แล้วก็ซ้าอุสสาภิเสกหื้อพระบุตรและพระเทียมเสวยราชสมบัติเป็นเจ้าแก่เมือง อโยธยาทั้งมวลก็มีหั้นแล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 89)

ลังกาสิบโห ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) มีบุตรสองคน คือ เจ้าโลมาและเจ้าแสงวาด จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของเจ้าลัมมาได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของเจ้าลัมมาที่ปฏิบัติต่อเจ้าเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดคือ **“มอบสิทธิ์ในการสืบราชสมบัติ”** และ **“หาคู่ครองที่เหมาะสมให้”** โดยก่อนที่เจ้าลัมมาจะทราบว่าเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดเป็นบุตรของตนนั้นทั้งสองฝ่ายต่างต่อสู้กันจนถึงขั้นหมายเอาชีวิตแต่เมื่อเจ้าลัมมาทราบว่ากุมารทั้งสองเป็นบุตรของตนเจ้าลัมมาก็ดีใจ จนได้เวลาที่เหมาะสมเจ้าลัมมาได้ให้หอลมานออกสืบหาบิดาเมืองต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาอภิเษกกับเจ้าโลมา จนได้พบกับนางเกศาและได้อภิเษกกันที่สุดในที่สุด ขณะเดียวกันเจ้าลัมมาก็ให้หอลมานเสาะหาคู่ให้กับเจ้าแสงวาดจนได้พบนางโบสะหวัน ท้ายที่สุดคือการอภิเษกเจ้าโลมาเป็นเจ้าผู้ครองเมืองธตลถแทนตนเอง และให้เจ้าแสงวาดเป็นอุปราชคอยช่วยเจ้าโลมาครองเมือง ดังความว่า

“...เมื่อเจ้าชายทั้ง ๒ อายุได้ ๑๔ ปี เจ้าลัมมาให้หอลมานหาหญิงงามตามเมืองต่าง ๆ หอลมานกลับมาทูลว่า พญาภุมมสิงหาเจ้าเมืองโกสุนมีธิดาโฉมงามชื่อ ‘เกศา’ เจ้าลัมมาส่งทูตไปขอโดยเจ้าโลมาไปด้วยเพื่อยุทเมืองตักสิลา ก็ไปขอนางในวันเดียวพญาภุมมสิงหาจึงไม่ยอมยกนางให้ทั้ง ๒ เมือง แต่นางเกศาใจเสนาหาเจ้าโลมาและแอบเขียนสารแจ้งให้ทราบ เจ้าโลมาจึงขอให้เจ้าลัมมาแต่งทูตไปขอนางอีกทูตที่ไปคือหอลมานแต่พญาภุมมสิงหาไม่ยอมยกนางให้หอลมานจึงชวนพญากาสีและสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด ๓๗ ตัว ไปยกปราสาทนางเกศาเข้ามาเมืองธตลถ

พญาภุมมสิงหาให้เสนาเที่ยวตามหานางเกศาหลายเมืองก็ไม่พบ ต่อมาได้ข่าวนางจากพ่อค้าสำเภาว่าอยู่ที่เมืองธตลถก็กริ้วให้ยกทัพใหญ่มีอรส อนุชา และข้าเมืองอื่น ๆ เป็นนายทัพยกไปเมืองธตลถแต่สู้ไม่ได้รับการฝ่ายเมืองธตลถจับไว้หมดมีแต่เจ้าอินทสิงหาจำต้องนำเครื่องบรรณาการไปขอเป็นไมตรีเจ้าลัมมาจึงโปรดปล่อยนายทัพทั้งหลายที่จับไว้

หลังจากนั้นเจ้าลัมมาให้เสนาไปขอราชธิดาเมืองหงสา(หงสา) ชื่อ ‘โบสหวาน’ (บัวสวรรค์) มาเป็นชายาเจ้าแสงวาดและอภิเษกเจ้าโลมาให้ครองเมืองธตลธเจ้าแสงวาดเป็นอุปราช...”

(ม.ศรีบุรธา, 2534, หน้า 89)

พระลักพระลาม ตัวละครพระลาม (พระราม) มีบุตรหลายคน ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาให้แก่ตัวละครพระรามผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. จัดหาคู่ครองให้ตามสมควร เห็นได้จากการที่พระลามและพระลักได้จัดการให้บุตรของตนได้แต่งงานกันจนครบ 16 คน 8 คู่ พร้อมกับสร้างปราสาทให้อยู่คู่ละหลัง ดังความว่า

“...ที่นี้จักจึ่งพระยาลามราชแลเจ้าอุปราชท้าวพระลักอันเสวยราชสมบัติในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคที่นั่นก่อนแล ในเมื่อกุมารกุมารี่อันเป็นลูกแห่งเจ้าทั้งสองขึ้นใหญ่มาได้ ๘ ปีแล้ว พระยาลามราชแลเจ้าอุปราชท้าวพระลักก็ผูกแขนให้ลูกแห่งตนเป็นพัวเมียกัน คือว่า ท้าวองคตอันเป็นลูกนางสีมพาราชเทวีนั้นก็ให้เป็นพัวนางปทุมมาอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าววรยศอันเป็นลูกนางพิมมะสอนคอนลาดนั้นก็ให้เป็นพัวนางนาริกอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวทศกัณฐ์อันเป็นลูกนางทิพพะอาดชานมนนั้นก็ให้เป็นพัวนางพิมมะสะราอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวพาวเลื้ออันเป็นลูกนางคำพานนั้นก็ให้เป็นพัวนางอุททะราอันเป็นลูกนางทิพพะหล่อเหลางามหั้นแล ส่วนดั่งท้าวโหมคำฝือฝ้ายฝั้นอันเป็นลูกนางคำชานนั้นก็ให้เป็นพัวนางสารดีอันเป็นลูกนางอุชุลิกาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวจันทะปัชโชติอันเป็นลูกนางสีกันยากก็ให้เป็นพัวนางสีลิสอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวทิพพะโสโตใสแสงอันเป็นลูกนางสาจนจาวจอนนั้นก็ให้เป็นพัวนางบุษบาอันเป็นลูกนางแอตไค้หั้นแล ในเมื่อพระยาลามราชแลท้าวพระลักได้ปลูกแบ่งลูกหลานแห่งตนให้เป็นพัวเมียกันแล้ว เจ้าทั้งสองจึงให้คนทั้งหลายปุกผาสาท ๘ หลังเพื่อให้เป็นที่อยู่แก่เจ้าทั้ง ๑๖ คนพัวเมีย คือว่าคนแลหลังเพื่อดั่งนั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป.,1)

2. วางแผนอนาคต เห็นได้จากการที่พระลามาสร้างเมืองให้โอรสของตนที่ยังไม่มีฐานะปกครอง โดยพระลามาและโอรสธิดาทั้งหลายได้เหาะไปถึงยังริมฝั่งน้ำมูล แล้วให้มามณีกาบเนรมิตเมืองขึ้นชื่อว่าเมืองคอนลาดให้ท้าวทศกัณฐ์ปกครอง เนรมิตเมืองพายสงให้ท้าวหาญกว่าเสือและท้าวไหมคำเพื่อฟันปกครอง และเนรมิตเมืองพิมายให้ท้าวจันทะปักษิชาติและท้าวทิพพะโสติไสแสงปกครอง ดังความว่า

“...เจ้าทั้ง ๑๓ พระองค์ก็พร้อมกันทะยานไปด้วยอากาศกลางหาแล้วก็สำเพาหน้าต่อทิศก้ำดาววันออกแล้วก็ไปด้วยอันลำดับป่าไม้ภูดอยทั้งมวลแล้ว เจ้าจึงพากันลงจอดเขาในแคมน้ำมูลที่นั่นหันแล เมื่อนั้นเจ้าจึงให้มามณีกาบนิระमितเป็นเมืองอันหนึ่งอันเต็มไปด้วยหอโง่เฮือนชานเลียบแคมน้ำที่นั่นแล้ว เจ้าจึงให้ท้าวทศกัณฐ์เป็นเจ้าเมือง พันลูกท้าวเป็นฝ่ายหน้าแล้ว เจ้าจึงตั้งชื่อว่า เมืองคอนลาด หันแล

เมื่อนั้นเจ้าทั้ง ๑๓ พระองค์ก็ทะยานไปก้ำฝ่ายดาววันออกแล้ว เจ้าจึงพากันลงจอดเขาอยู่ในท่ามกลางโคกที่หนึ่ง แล้วเจ้าจึงให้มามณีกาบนิระमितเป็นเมืองอันหนึ่งชื่อว่า เมืองพายสง แล้วเจ้าจึงให้ท้าวหาญกว่าเสือเป็นเจ้าเมือง ท้าวไหมคำเพื่อฟันเป็นฝ่ายหน้าแล้ว

เจ้าทั้ง ๑๓ พระองค์ก็เข้าทะยานไปก้ำดาววันออกแล้ว เจ้าจึงไปถึงแม่น้ำมูล เบื้องก้ำใต้แล้ว เจ้าจึงพากันลงจอดเขาอยู่ในแคมน้ำมูลที่นั่นแล้ว เจ้าจึงให้มามณีกาบนิระमितเป็นเมืองอันหนึ่งชื่อว่า เมืองพิมาย แล้วเจ้าจึงให้ท้าวจันทะปักษิชาติเป็นเจ้าเมือง เจ้าทิพพะโสติไสแสงเป็นฝ่ายหน้าแล้ว...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 235)

3. มอบราชสมบัติให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร เห็นได้จากการที่พระลามาและพระลักได้อภิเษกท้าวพระบุตรพระสวชนครเมืองแทนแล้วก็เสด็จสวรรคต พระบุตรพระสวชนครเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคต่อมา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาลามราชแลเจ้าอุปราชท้าวพระลักก็เสวยราชสมบัติบ้านเมืองในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคที่นั่นนานได้อสงไขยปีแล้ว เจ้าจึงอุสสาภิเษกท้าวพระบุตรเป็นเจ้าเมืองแล้วก็ให้ท้าวพระสวชนครเป็นฝ่ายหน้าแล้ว เจ้าทั้งสองพี่น้องคือว่าท้าวพระลักพระรามก็สุรคุดจตุตตายุไป

แล้ว...ก็ท้อยังแต่ท้าวพระบุตรและพระสวามีทั้งสองพี่น้องอยู่เสวยราชสมบัติใน
เมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคนานี้แทนพ่อแห่งตนนั่นแล...”

(สมัย วรรณอุดร, มปป., หน้า 247)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่ง
ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญใน
การเป็นบิดาผ่านพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ดังนี้คือ มอบสิทธิในราช
สมบัติให้โอรสทั้งสองปกครองดูแลบ้านเมือง ขณะที่รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร หอ
มาน ลังกาสิบโท และพระลักพระลามนั้น จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้าง
คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาให้แก่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น
ๆ ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรา
มายณะของวาลมิกีโดยมีพฤติกรรมการแสดงออกที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นคือ เป็นบิดาที่รักและ
ให้อภัยในความผิด หากผู้ครองให้ตามสมควร จนถึงการมอบราชสมบัติให้สืบทอดเมื่อถึงเวลาอัน
สมควร ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาโดยละเอียดยังพบว่าพฤติกรรมแสดงออกของตัวละคร
พระรามในสถานะของการเป็นบิดาทั้งหมด ยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมในพุทธ
ศาสนาเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 ในหัวข้อ ปุริตถิมทิส ที่บิดาและมารดาพึงปฏิบัติต่อ
บุตรของตน ดังนี้ 1) ห้ามปรามจากความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา 4) หา
ผู้ครองที่สมควรให้ และ 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร ซึ่งพฤติกรรม
แสดงออกทั้ง 5 ข้อทำให้ผู้เสวยวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ เห็นว่าพระรามเป็นบิดาที่ดี
มีผลให้ตัวละครพระรามมีภาพลักษณ์ของการเป็นบิดาที่ดีในทัศนคติของผู้เสวยวรรณกรรม
พระรามแต่ละฉบับ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา จากการศึกษาพบว่า
วรรณกรรมนิทานพระรามจำนวน 4 ฉบับ ที่ปรากฏการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญใน
การเป็นเชษฐาให้แก่ตัวละครพระรามโดยวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 4 เรื่อง ได้แก่ รา
มายณะของวาลมิกี รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอมนาน และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่
นำเสนอไว้ในตารางที่ 9

ตาราง 9 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
พระรามเรื่อง		
1	รามายณะ	- รักและห่วงใยอนุชา - ให้ข้อคิดและเตือนสติผู้เป็นอนุชาอยู่เสมอ - เห็นคุณค่าและไม่ละเลยความรู้สึกของอนุชา
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- รักและห่วงใยอนุชา - เสียสละและให้ออกาสอนุชา - ให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชา
3	พหุจักร	-
4	ปรัมเหียร	-
5	หอรมาน	ให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชา
6	ลังกาสิบโท	-
7	พระลักพระลาม	ให้อภัยความผิดพลาดของอนุชา

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบ ตัวละครพระรามมีอนุชาต่างมารดา 3 พระองค์ คือ พระภรตโอรสนางไกเกยี่ พระลักษมณ์และพระศัตรุฆนะโอรสนางสุมิตรา ทั้งนี้จากตารางจะเห็นว่าได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นต้นแบบของตัวละครพระรามในวรรณกรรมฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาผ่านพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้

1. รักและห่วงใยอนุชา เหตุการณ์ที่ทำให้เห็นว่าพระรามมีความรักและห่วงใยอนุชาของตนปรากฏอยู่หลายครั้ง เริ่มจากการที่พระรามไม่เคยกล่าวโทษพระภรตว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ตนต้องถูกเนรเทศออกไปอยู่ป่า แม้ว่าพระภรตจะเป็นโอรสของนางไกเกยี่และจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์นี้มากที่สุด โดยพระรามเข้าใจดีว่าพระภรตมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้น นอกจากนี้พระรามยังมอบความรักความเข้าใจพร้อมกับเตือนให้สติพระภรตด้วยความห่วงใย ดังคำว่า

“...พระรามทรงทอดพระกรตะอนหาผู้ถอนหายใจครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างหนัก หน่วงรากับข้างตม้น พระองค์ตรัสว่าเจ้าเป็นผู้มีชาติตระกูล ทรงสัจย์ ทรงเดช ทรงคุณธรรม บุคคลเช่นนี้จะกระทำความบาปเพื่อราชสมบัติได้อย่างไรเล่า พี่ไม่เห็นเจ้าผิดอันใดแม้เพียงน้อยหยอก เจ้าผู้ปราบศัตรูเอ๋ย และเจ้าก็ไม่ควรต่อว่าพระชนนีของเจ้าอย่างเด็ก ๆ ด้วย เจ้าผู้ประเสริฐในหมู่ผู้ทรงธรรมเอ๋ย พระชนนีของเจ้าก็ควรแก่การเคารพ เช่นเดียวกับพระบิดาผู้ทรงธรรมที่ชาวโลกยกย่อง พระบิดาพระมารดาผู้ทรงศีลทรงธรรมทั้งคู่ทรงสั่งพี่ว่าจงไปสู้ป่าเถิด แล้วพี่จะกระทำการอย่างอื่นได้อย่างไรเล่า เจ้าราชมะเอ๋ยเจ้านั้นควรจะครองราชย์แห่งนครโยธยาที่โลกสรรเสริญ ส่วนพี่ก็จะอยู่ป่าทันทกะสวมผ้าเปลือกไม้ นี่นั่นคือสิ่งที่พระมหाराชาทรงกำหนดให้ปรากฏแก่ชาวโลก...”

(วาลมீก, 2554, หน้า 234)

นอกจากนี้เมื่ออนุชาตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย พระรามยังสามารถเสียสละชีวิตตนเองเพื่อปกป้องอนุชาของตนได้ ดังปรากฏว่าเมื่อครั้งที่รบกับราวณะพระลักษมณ์จะต้องหอกของราวณะล้มลง พระรามเห็นดังนั้นจึงเอาตัวเองเข้าป้องกันพระลักษมณ์ไว้ขณะเดียวกันก็ให้สุครีพและหนุมานดูแลพระลักษมณ์ ดังความว่า

“...ขณะที่พระองค์ดึงหอกออกนั้น ราวณะผู้ทรงพลังก็แผลงศรมาต้อนจุดสังหารทั้งสรรพางค์ พระรามหวั่นไม่ใส่พระทัยศรเหล่านั้น แต่โอบกอดพระลักษมณ์แล้วตรัสแก่หนุมานและสุครีพว่า วานรผู้ประเสริฐเอ๋ย จงอยู่คุ้มกันพระลักษมณ์ไว้...”

(วาลมี่ก, 2554, หน้า 610)

หรือในเหตุการณ์ที่พระลักษมณ์ถูกหอกของราวณะครั้งที่สองจนสลบไปเมื่อพระรามทราบความก็ร่ำไห้ด้วยสงสารอนุชา ต่อเมื่อพระลักษมณ์ได้รับการพยาบาลจนหายดี พระรามก็เข้าโอบกอดแล้วตรัสถึงความป็นห่วงพระลักษมณ์ ดังความว่า

“...เมื่อได้โอบกอดโอรสนางสุมิตราแล้ว พระรามก็ตรัสว่า โชคดีจริง เจ้าผู้กล้าเอ๋ย ที่พี่ได้เห็นเจ้ารอดพ้นจากความตายชีวิตก็ดี นางสาวสีดาก็ดี ชัยชนะก็ดี ไม่มีประโยชน์เลย หากเจ้าม้วยมรณ ชีวิตพี่จะมีประโยชน์อันใดเล่า...”

(วาลมี่ก, 2554, หน้า 720)

2. **ให้ข้อคิดและเตือนสติผู้เป็นอนุชาอยู่เสมอ** เห็นได้จากการที่พระรามปรามมิให้พระลักษมณ์กระทำการอันใดลงไปด้วยความขุ่นแค้นเรื่องที่พระภคเณศยกทัพมาหาตนในป่า ดังความว่า

“...พระรามตรัสว่าดังนี้ เพื่อปลอบพระลักษมณ์ โอรสนางสุมิตราผู้กำลังงุ่นง่านและโกรธจนลืมหืมตา หนูหรือดาบหรือโล่ จะมีประโยชน์อันใดเล่า ในเมื่อผู้ที่กำลังมานั้นคือภคเณศมหาปราชญ์ผู้ทรงมหาคุณนั่นเอง นี่อาจเป็นเพราะพระภคเณศต้องการจะมาพบเรากระมัง เขาคงจะไม่ทำร้ายเราหรือแม้แต่จะคิดทรยศ เมื่อใดที่พระภคเณศทำให้เจ้าไม่พอใจมาก่อน มีเกศภัยอันใดหรือที่ทำให้เจ้าสงสัยภคเณศ เจ้าไม่ควรกล่าวร้ายอย่างหยาบคายแก่ภคเณศเลย พี่ต่างหากที่จะเสียหายหากมีผู้กล่าวร้ายต่อภคเณศ อันว่าบุตรนั้นจะสังหารบิดาได้อย่างไรเล่า โอรสนางสุมิตราเอ๋ย แล้วน้องชายจะสังหารพี่ชายผู้เป็นเหมือนชีวิตตนได้อย่างไรเล่า หากว่ามูลเหตุคือราชสมบัติตามคำที่เจ้ากล่าวแล้ว เมื่อพบภคเณศพี่ก็จะบอกว่ายกราชสมบัติลักษมณ์จะเกิด เพียงแต่พี่พูดว่า ยกราชสมบัติให้เขาเกิด ลักษมณ์เอ๋ย ภคเณศก็จะตอบว่าดีแล้ว เมื่อภคเณศผู้ทรงธรรมทรงศีลผู้คำนึงถึงประโยชน์ตรัสดังนี้ พระลักษมณ์ก็ควมองค้ำด้วยความละอาย...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 224)

นอกจากนี้ยังปรากฏข้อความที่พระรามเตือนสติและให้ข้อคิดแก่พระภคเณศในฐานะกษัตริย์ผู้ครองกรุงอโยธยา ดังความว่า

“...พระรามทรงโอบพระอนุชาผู้มีฉวีวรรณคล้ำ และพระเนตรดังกลีบบัวเข้ามาในอ้อมพระกรแล้วตรัสด้วยพระสุรเสียงดังพญางูว่า น้องเอ๋ย เจ้านั้นมีพหุปัญญาทั้งโดยกำเนิดและการฝึกปรือ และเหล่ามนตรีผู้มีปัญญาแล้ว จงทำการงานทั้งปวงให้สำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นงานใหญ่เพียงใด...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 243)

3. **เห็นคุณค่าและไม่ละเลยความรู้สึกของอนุชา** เห็นได้จากคราวที่พระลักษมณ์จะจัดอาศรมให้พระราม แม้จะไม่ได้รับสะดวกสบายเท่าที่ควรแต่พระรามก็กล่าวชื่นชมและโอบกอดพระลักษมณ์เพื่อมิให้พระลักษมณ์เสียกำลังใจ ดังความว่า

“...พระราชวาระและนางสีดาเห็นอาศรพที่นารีนรมย์ที่สร้างเสร็จแล้ว มีความพึงพอใจบรรณศาลาน้อยอย่างยิ่ง พระรามมีความยินดีอย่างยิ่ง กอดพระลักษมณ์แนบไว้ในอ้อมแขน และกล่าวด้วยความรักว่า พี่พอใจสิ่งที่เจ้าได้ทำอย่างยิ่ง น้องเอ๋ย แต่มีเพียงอ้อมกอดเท่านั้นที่สามารถให้เป็นของตอบแทนเจ้าได้....”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 279)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 3 ฉบับ ปรากฏการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชื้อชาติของตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามมีอนุชาต่างมารดาสามองค์ คือ พระพรตที่เกิดจากนางไภยเกษี และพระลักษมณ์กับพระสัตรุต โอรสแฝดที่เกิดจากนางสมุทรา จากการศึกษพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชื้อชาติให้แก่ตัวละครพระรามผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยอนุชา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นเชื้อชาติที่รักและห่วงใยอนุชาเหตุการณ์แรกคือ เมื่อพระพรตและพระสัตรุตจะขอติดตามพระรามออกเดินป่า พระรามได้ห้ามไว้พร้อมกับกล่าวให้สติทั้งสองว่า “เราพี่น้องต่างได้รับทูลเชิญให้ลงมาปราบกสิยุคไม่ควรที่จะเศร้าโศกเสียใจ และหากพระพรตพระสัตรุตติดตามไปผู้ใดจะรักษาเมืองประชาชนก็จะเดือดร้อน จงอยู่รักษาบ้านเมือง” เมื่อกล่าวจบแล้วพระรามก็เข้าสวมกอดอนุชาทั้งสองจากนั้นก็ประทานฉลองพระบาททูลเกล้าให้แก่พระพรตเพื่อเป็นสิ่งแทนพระองค์นำกลับไปกรุงอโยธยาพร้อมกับอวยพรให้พระพรตปกครองบ้านเมืองให้เป็นสุข ดังความว่า

“...แล้วมีบัญชาประกาศิต	เจ้าดวงชีวิตของพี่
อันเราทั้งสองศรีนี้	เทวัญฤษีนิมนต์มา
หวังจะให้เป็นหลักโลก	จะแสนโคกไปโยหนักหนา
ตัวพี่รับสัตย์พระบิดา	จะคืนเข้าพาราก็จนใจ
รู้แล้วว่าเจ้ารักพี่	แต่จะทิ้งบุรีกระไรได้
ไพร่ฟ้าจะพึงผู้ใด	จงคืนไปรักษาพระนคร...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 483)

“เมื่อนั้น	พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์นาถา
สวมสวดกอดสองอนุชา	แก้วตาของพื๋อย่าอาวรณ์
เจ้าจงรักษาพระบุรี	ให้เสนีไพร่ฟ้าสโมสร
บำรุงทั้งสามพระมารดร	อย่าให้นาทรสิ่งใด
ตรัสแล้วหยิบฉลองพระบาทหญ้า	สำหรับทรงเดินป่าประทานให้
เกือกนี้ต่างตาต่างใจ	ต่างองค์พี่ไปธานี
ว่าแล้วอำนวยอวยพร	ให้ถาวรเป็นสุขเกษมศรี
โรคนันตรายอย่าย่ำยี	เจ้าพี่จงคืนเข้าพารา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 485)

นอกจากนี้ทุกเหตุการณ์ที่พระลักษมณ์ได้รับบาดเจ็บ พระรามก็จะแสดงความรัก ความห่วงใยต่อพระลักษมณ์ทุกครั้ง เช่น คราวที่พระลักษมณ์ต้องศรพรหมาสตร์ เห็นดังนั้น พระรามจึงรีบเสด็จเข้าไปพยายามกระซอกให้ศรหลุดออกจากตัวพระลักษมณ์แต่ก็ไม่เป็นผล พระรามทรงเสียพระทัยมากจนกินแสงออกมาพร้อมกับประคองพระลักษมณ์ขึ้นใส่ตักแล้วคร่ำครวญว่าพระลักษมณ์เสมือนเพื่อนยากที่ผ่านความยากลำบากและภัยอันตรายมาด้วยกันจนทำให้ต้องอาวุชของยักษ์ถึงสามหน ตั้งแต่ต้องหอกโมกขศักดิ์และศรนาศบาตแต่ก็ยังสามรถแก้ไขได้ มาถึงครั้งนี้จะแก้ไขอย่างไร ทั้งการรับคำสั่งกับพระบิดาว่าจะเดินป่า 14 ปี ทำสงครามปราบยักษ์ก็ยังไม่เสร็จสิ้น กระทั่งเสียนางสีดาไปแล้วยังต้องมาเสียพระลักษมณ์ไปอีก พระรามกินแสงอยู่ดังนี้กระทั่งสลบไป ดังความว่า

“... แล้วเหลือบเห็นองค์พระลักษมณ์	ต้องศรลิตีศักดิ์ยักษ์
ปักอกกลิ้งกลางปถพี	พระจักรีก็รีบเสด็จไป ฯ
สองกรจับศรกระซอกหลุด	จะเขยื้อนเคลื่อนหลุดก็หาไม่
ปักแน่นดั่งหนึ่งตรึงไว้	ให้เราร้อนฤทัยพันนั้
ลดองค์ลงแอบแนบน้อง	ค่อยประคองซ่อนเกศขึ้นใส่ตัก
ชลนัยน์ไหลลงอาบพักตร์	พระทรงจักรรำพันไต่ก็ ฯ...”
ไอ้อนิจจาเจ้าเพื่อนยาก	แสนทุกข์แสนลำบากด้วยพี่
ตั้งใจจะช่วยปราบอสูร	หรือมาม้วยชีวิตรายชนม์
ไฉนหนอพ้อจึงประมาทนัก	ให้ต้องอาวุชยักษ์ถึงสามหน
เมื่อครั้งโมกขศักดิ์ฤทธิรณ	ก็เจียนจักเสียชีวิต

พี่ให้หนุมานผู้เรืองเดช
 ได้โอสถมาดบประสมกัน
 ครั้งเมื่อเจ้าต้องนาคนาค
 หากได้สุบรรณอันศักดิ์ดา
 ตัวเจ้าจึงรอดชีวิต
 เมื่อครลสิทธิ์ของมันเกรียงไกร
 จะนับในสุริยวงศ์อยุธยา
 แต่สามอนุชาทรงลักษณ์
 ให้พระน้องทั้งสองอยู่ครองกรุง
 เราสองทนทุกข์ระทมกาย
 กว่าจะครบสัจจาพระบิดุเรศ
 ทำศึกยังไม่เสร็จการณรงค์
 ออกเอยจากเมืงแล้วมีหนำ
 ร่ำพลางแสนโศกาลัย

ไปแจ้งเหตุพระพรตรังสรรค์
 ทาพันจึงฟื้นคืนมา
 ครุศาสตร์อินทรีชิตยักขา
 มาโฉบฉาบนาคนาคหนีไป
 ครั้งนี้ฝ่ายพี่จะทำไฉน
 ใครจะช่วยเจ้าได้นะน้องรัก
 เนื่องมาโดยพงศ์พญาจักร
 กับพี่ผู้ปราบยักษ์เป็นสี่ยาย
 บำรุงรู้พลทั้งหลาย
 กับโฉมฉายสีตามาเดินทาง
 แสนเทวษมาในไพร่ระหง
 พ่อมาปลงชีวิหนีไป
 มาฆ่าเสียน้องก็เป็นได้
 ภูวนายสุตสันสมประดี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 557-558)

หรือในคราวที่พระลักษมณ์ต้องหอกกบิลพัทของทศกัณฐ์ โดยพระรามพยายาม
 กระชากหอกกบิลพัทให้หลุดออกแต่ก็ไม่เป็นผล เห็นดังนั้นพระรามจึงประคองพระลักษมณ์ขึ้น
 ใส่ตักพร้อมกับร้องให้คร่ำครวญว่าเหตุใดพระลักษมณ์จึงไม่ระวังตัว เมื่อถูกหอกโมกขศักดิ์ คร
 นาคบาด ครุพรหมาสตร์ หอกของมูลพลัมก็เกือบถึงแก่ชีวิต หากได้พิเภก ชมพูพาน หนุมาน
 ช่วยกันหายมารักษา พระรามกล่าวโทษตนเองว่าครั้งนี้เสด็จมาทัพด้วยพระองค์เองหากแต่
 พระลักษมณ์ก็ยังได้รับอันตรายถือเป็นความผิดของพระองค์ที่ผู้ใดรู้ก็จะติฉินว่าไม่สามารถดูแล
 น้องได้ กล่าวดังนั้นพระรามก็ก่นแสดจนกระทั่งสลบไป ดังความว่า

“เมื่อนั้น
 เห็นทศเคียวรอสู้
 จึงเสด็จลงจากเวไชยันต์
 วิ่งไปยังองค์พระอนุชา
 ครั้นถึงจับหอกกบิลพัท
 ไม่เขยื้อนเลื่อนจากพระวรนุช

พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์เรืองศรี
 เลิกโยธีกลับเข้าลังกา
 ทรงธรรมเศร้ามโหม่นสสา
 ด้วยกำลังกายาพระทรงครุฑ
 พระหัตถ์ประคองกระชากครุฑ
 ก็ทรุดองค์ลงกอดน้องรัก

แสนทุกข์อาดูรพูนทเวช
 ชลนัยน์ไหลนองคลองพักตร์
 ไอ้อนิจจาเจ้าลักขมณเอย
 ไฉนไม่ระวังอินทรีย์
 ล้มอยู่คู่นาอนาณัก
 เมื่อโมกขคักดิ์กุมภันท์
 แล้วข้าต้องศรนาคบาศ
 หอกมูลพลัมฤทธิ์ธณ
 แต่พี่โคกถึงสี่ครั้ง
 หากได้พิเภกชมพูปาน
 ช่วยกันหายามาแก้พิษ
 ครั้งนี้ตัวพี่ก็ออกมา
 ไตรโลกจะชวนกันตินิน
 ร่ำพลางโคกาสลบไป

สองกรซ่อนเกศขึ้นใส่ดัก
 พระทรงจักรรำพันโคก
 ทรามเซยผู้เพื่อนยากพี่
 ให้ต้องหอกอสุรีอาธรรม
 ปราบยักษ์หรือม้ามวยอาสัญ
 ก็ปืมเสียชีวันในกลางพล
 พรหมาสตร์อินทรีชิตเป็นสามหน
 ก็เจียนจักเสียชนม์บรรลัษยาญ
 ปีมจะม้วยชีวันสังขาร
 กับศรีหนุมานผู้คักดา
 จึ่งคืนชีวิตกนิษฐา
 ควรหรือแก้วตามาบรรลัษ
 ล่วงมาดูหมิ่นประมาทได้
 ไม่เป็นสดีสมประดี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 232-273)

อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นเชื้อราที่รักและห่วงใยอนุชาของตนก็คือตอนที่นางอัศมุขกุมพระลักษมณ์ไป พระรามก็เร่งออกติดตามไปให้ความช่วยเหลือ เมื่อพบพระลักษมณ์พระรามก็เข้าสวมกอดพระลักษมณ์ด้วยความดีใจพร้อมกับสอบถามพระลักษมณ์ว่า เหตุใดเดินมาด้วยกันแล้วกลับหายไปทำให้พระองค์ต้องออกตามหา ดังความว่า

“เมื่อนั้น
 เทียวเลาะเสาะตามมรคา
 มีความชื่นชมโสมนัส
 สวมสอดกอดไว้แล้วพาที
 เดินตามกันมาแล้วหายไป
 เหตุผลสิ่งใดประหลาดนัก

พระตรีภพโลกนาถา
 ก็พบพระอนุชาร่วมชีวี
 ดังได้สมบัติโกสิย์
 เป็นโฉนฉะนี้เจ้าลักษมณ์
 พี่ร้องให้เทียวหาเพียงอกหัก
 น้องรักจึ่งพลัดพี่มา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 32)

2. เสียสละและให้โอกาสอนุชา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นเชษฐาที่เสียสละและให้โอกาสอนุชาของตนเหตุการณ์แรกคือ เมื่อท้าวชนกจัดให้มีพิธียกอนุโมลีเพื่อเลือกคู่ให้กับนางสีดานั้นพระรามก็เปิดโอกาสให้พระลักษมณ์เป็นผู้ยกอนุโมลีก่อนตน ดังความว่า

“เมื่อนั้น รับสั่งแล้วถวายบังคมคัล ดูครองคัพระอนุชา จงลงยกอนุโมลี	พระรามสุริย์วงศ์รังสรรค์ จึงผันพักตร์มากล่าววาที แก้วตาผู้ร่วมชีวิตพี่ ดูที่จะหนักสักเพียงใด ฯ”
--	--

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 328)

เหตุการณ์ต่อมาคือ การที่พระรามเปิดโอกาสให้พระลักษมณ์ได้เป็นผู้นำทัพในศึกอินทรชิต โดยที่พระรามทราบความจากพิเภกว่าอินทรชิตเป็นโอรสทศกัณฐ์มีศักดิ์เป็นอุปราชทราบดังนั้นพระรามจึงให้พระลักษมณ์ซึ่งมีศักดิ์เสมอกันกับอินทรชิตออกไปทำการรบ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น ได้ฟังพิเภกโหราจารย์ ดูรอนุชาทรงลักษณ์ เจ้าจงยกออกไปราวี	พระจักรีผู้ปรีชาหาญ ผ่านฟ้ามีราชวาที น้องรักผู้ร่วมชีวิตพี่ ต่อสู้ด้วยโอรสทศกัณฐ์...”
---	--

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 467)

อีกหนึ่งเหตุการณ์คือ การที่พระรามเปิดโอกาสให้พระพรตและพระสัตรุตเป็นแม่ทัพในศึกลงกาครั้งที่สอง (ศึกท้าวจักรวรรดิ) โดยพระรามทราบเรื่องศึกท้าวจักรวรรดิจากหนุมานจึงให้เสนาไปเมืองโกยเกษแจ้งข่าวให้พระพรตและพระสัตรุตมาช่วยรบ โดยให้มาพร้อมกันที่กรุงศรีอยุธยา ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระจักรีผู้ปรีชาหาญ
ฟังลูกพระพายชัยชาญ	ผ่านฟ้าอินดีเป็นพันใบ
จึงมีพระราชบัญชา	สั่งมหาเสนาผู้ใหญ่
ตัวท่านผู้ปรีชาไว	จงไปไถ่เกษธานี
หาองค์พระพรตพระสัตรุด	นุชนาถของเราทั้งสองศรี
จะให้ไปปราบไพร่	ยังราชธานีลงกา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 20)

3. ให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นเชษฐาที่คอยให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชาของตนปรากฏอยู่หลายตอน เริ่มตั้งแต่ตอนที่พระรามห้ามไม่ให้พระลักษมณ์โกรธเคืองและทำร้ายนางไถ่เกษธานี จากนั้นพระรามก็อธิบายถึงเหตุผลความเป็นมาของการที่ตนต้องออกเดินป่าให้พระลักษมณ์ทราบ พร้อมกับกำชับให้พระลักษมณ์ระงับความโกรธ ดังคำว่า

“จึงเห็นพระลักษมณ์สุริยวงศ์	จับศรขึ้นง้างเงื้อง่า
ตกใจตะลึงทั้งกายา	เอะโหลนอนุชามาก่อการณ
แม้จะนิ่งเสียบัดนี้	น่าที่น้องรักจักแผลงผลาญ
โลกาจะไหม้บรรลัยลาญ	ผ่านฟ้าก็รีบเสด็จมา ฯ
ครั้นถึงเข้ากุมเอาคันศร	งดก่อนจงฟังพี่ว่า
อย่าเพ่อหุนหันโกรธา	จะเล่ากิจจาให้แจ้งใจ
เดิมองค์สมเด็จพระปิตุราช	ออกโอรสคู่ประสาทพรให้
แก่นางไถ่เกษธานีรามวัย	ครั้งไปล้างปทุมถุมภันท์
บัดนี้เขาขอความสัตย์	ให้ลูกผ่านสมบัติไศศวรรย์
ขับพี่ไปอยู่อารัญ	ในกำหนดนั้นสิบสี่ปี
เราจะรักษาสัตย์พระปิตุเรศ	อันพระคุณเกิดเกิดเกศ
ให้ปรากฏไว้ในธาตริ	เจ้าพี่อย่าได้โกรธา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 405–406)

อีกเหตุการณ์ คือ ตอนที่พระลักษมณ์เห็นทัพของพระพรตแล้วเกิดความระแวงใจ โดยพระลักษมณ์ได้ทูลพระรามว่าพระพรตชั่วช้านักได้ราชสมบัติแล้วยังจะยกทัพมาชนฆ่ากันอีก ตนจะขออาสาเอาชีวิตของพระพรตให้จงได้ พระรามเห็นดังนั้นจึงห้ามพระลักษมณ์ไว้พร้อมกับเตือนสติด้วยเหตุผลว่าทั้งตน พระลักษมณ์ พระพรต และสัตรุต อวตารลงมาตามคำทูลเชิญของพระอิศวรเพื่อปราบยุคเข็ญในโลกมนุษย์มิควรรู้ว่า ถ้าพระพรตร่วมคิดร้ายกับนางไภยเกษีจริงตนจะเป็นคนสังหารพระพรตเอง โดยพระรามได้ให้พระลักษมณ์สังเกตกองทัพของพระพรตว่าปราศจากอาวุธ ทั้งยังมีพระอาจารย์มาด้วย ขณะเดียวกันก็เดินทัพมาด้วยความโศกเศร้าน่าจะเป็นการมาทูลเชิญกลับเมืองมิได้มาทำรบขอพระลักษมณ์อย่าได้คิดระแวงไปในทางร้าย ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระพิฆเณศวร
จึงห้ามอนุชาวิลาวัณย์	เจ้าอย่าหุนหันโกรธา
อันเราพี่น้องทั้งสี่	เทเวศร์ฤทัยพร้อมหน้า
ประชุมเชิญให้ไวกูณฐ์มา	ปราบหม่อสุราสาธารณ์
เห็นจะไม่เป็นภัยพาล	พระอาจารย์ทั้งสี่ก็ตามมา
แล้วสององค์ทรงเพศเป็นนักสิทธิ์	ผิดที่ที่จะตามมาเช่นฆ่า
แล้วเดินกันแสงโคก	ไม่ถือศาสตราสิ่งใด
พองจงพิศดูให้ประจักษ์	น้องรักอย่าคิดสงสัย
เห็นจะตามมารับกลับไป	ยังในอยุธยาธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เล่ม 1 หน้า 472)

หอรมาน ตัวละครพระยารามราช (พระราม) มีอนุชาคือ พระลักษมณ์ จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาของพระยารามราชได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระยารามราชในสถานะของเชษฐาคือ การเป็นเชษฐาที่ “**ให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชา**” เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่พระยารามราชต้องออกไปตามหากวางทองให้แก่นางสีดา โดยก่อนที่จะออกไปตามหากวางทองนั้นพระยารามราชได้ฝากนางสีดาให้พระลักษมณ์เฝ้าระวังภัย แต่นางสีดาก็ถูกท้าวราพณาสมรสลักพาตัวไปได้ เมื่อพระยารามราชทราบความก็มีได้โกรธเคืองพระลักษมณ์แต่ประการใดยังคงรักและเอ็นดูพระลักษมณ์ดังเดิมโดยพระยารามราชกล่าวว่าการพลัดพรากนี้เป็นเหตุแห่งกรรม ดังความว่า

“...พระยารามราชก็จกกับด้วยพระลักษณะอันเป็นน้องแห่งตน “รอยว่ากวางตัวนี้เท่าเป็นเหตุแก่เรา ที่เราได้พลัดพรากจากกันเพ็งมีชะแล” ท้าวทั้ง ๒ ก็ค่อยบันเทาเอาเสียงยังโสกทุกข์ที่น้อยถอยเบาบางแล้ว ก็จกกับด้วยน้องแห่งตนคือพระลักษณะว่า “เอาบุญแห่งเราพี่น้องเป็นไปก่อนเถอะ ผิดว่าเราพี่น้องได้พำเพ็งมากก็จกได้หันข้าเล็กผู้มาลักเอานางสีดาไปนั้นชะแล” แล้วท้าวทั้ง ๒ ก็เจียรจกกับด้วยกันไปราวป่าเป็นอันยี่ดียวคราวไกล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 57)

พระลักพระลาม ตัวละครพระลาม (พระราม) มีอนุชาฝาแฝดคือ พระลัก จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาของพระลามได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามในสถานะของเชษฐาคือ การเป็นเชษฐาที่ **“ให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชา”** เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่พระลามกลับจากป่าและมาไม่เห็นนางสีดาพระลามโกรธมากจนเงื้อมดาบขึ้นจะฆ่าพระลัก เห็นดังนั้นมามณีกาบจึงเข้าพูดเกลี้ยกล่อมด้วยเหตุผลว่าไม่มีใครทำอันตรายทั้งสามได้ ชะรอยการพลัดพรากครั้งนี้เป็นเพราะบุพกรรมของพระลามและนางสีดา ขณะเดียวกันมามณีกาบก็แนะนำให้ทั้งพระลามและพระลัก ออกตามหานางสีดา พระลามได้ฟังดังนั้นจึงละซึ่งความโกรธและกลับรักเอ็นดูพระลักดังเดิม ดังความว่า

“...ท้าวพระลักพระลามจึงพร้อมกันแล่นคืบมาถึงบ่อนนางสีดาอยู่ถ้ำนั้น กับเห็นในที่ใดที่หนึ่ง ท้าวพระลามจึงถอดดาบกายสิทธิ์ว่าจกพันท้าวพระลักด้วยคำว่า ดูราท่านคนถ่อยฮ้าย ภูก็มีคำสั่งสอนให้มึงอยู่ฮักษานางสีดาไว้ถ้ำนี้ตาย เหตุตั้งลือมึงจึงปะวานางสีดาหนีไปหาภูพุ้นนี้จ่า เมื่อนั้นท้าวพระลักก็เห็นพี่ชายตนถอดจ้าวว่าจกพันตนดังนั้นเจ้าก็มีอันยำนกลัวมากนักรหนา มามณีกาบจึงห้ามไว้ว่า ดูราเจ้าทั้ง ๒ เฮย เจ้าทั้ง ๒ อย่าได้ฆ่าพันกันให้ตายด้วยเหตุอันบ่เห็นนางสีดาเทิน ในกาละเมื่อก่อนก็บ่อาจจะมืบุคคลใดมาผาบแท้เฮาทั้งสามได้แล บัดนี้บุพพะเวรกรรมท้าวพระลามมาครอบงำ คั่นว่ามามณีกาบห้ามสั่นนั้นแล้วท้าวพระลามก็สว่างหายเสียงยังคำเคียด ก็ลวดมีใจฮักน้องแห่งตนหั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 84)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นเชษฐาผ่านพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) คือ รักและห่วงใยอนุชาของตน ให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชาอยู่เสมอ ตลอดจนเห็นคุณค่าและไม่ละเลยความรู้สึกของอนุชา ขณะที่รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอราชนคร และพระลักพระลามนั้น พบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาให้แก่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ คือรักและห่วงใย เสียสละและให้โอกาส ให้ข้อคิดเตือนสติ จนถึงให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชาของตนซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครพระรามดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนาเรื่องทศ 6 ในหัวข้ออุตรทิสซึ่งหมายถึง ทศเปื้องซ้ายอันได้แก่ มิตรสหาย โดยมีหลักในการปฏิบัติตน ดังนี้ 1) เพื่อแบ่งปัน 2) พุดจา มีน้ำใจ 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 4) มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย และ 5) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน มีผลให้ตัวละครพระรามในวรรณนิทานพระรามทั้ง 4 ฉบับ มีภาพลักษณ์ของเป็นพี่ชายที่ดีในทัศนคติของผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี จากการศึกษา พบว่า ในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่ตัวละครพระรามทุกฉบับดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
พระรามเรื่อง		
1	รามายณะ	- รักและห่วงใยนางสีดา - เชื้อมั่นและรักษาเกียรติของนางสีดา - รับฟังและให้ความสำคัญต่อคำพูดของนางสีดา
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดา - ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตนเอง
3	พรหมจักร	- รักและห่วงใยนางรัตน์สีดา - ให้เกียรตินางรัตน์สีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน
4	ปรัมเหียร	- รักและห่วงใยนางสีดา - ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตนเอง
5	หอรมาน	- รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องนางสีดา - ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในความผิดพลาดของตน
6	ลังกาสิบโห	- รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดา - ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในความผิดพลาดของตน
7	พระลักพระลาม	- รักและห่วงใยนางสีดา - ให้เกียรติและให้การอุปถัมภ์ภรรยาของตน

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานต้นแบบ ตัวละครพระรามมีภรรยาคือนางสีดา พระรามพบกับนางสีดาครั้งแรกในการแข่งขันยกธนูกิลที่ท้าวชนกจัดขึ้น โดยมีกติกาว่าผู้ที่สามารถยกธนูกิลได้จะได้นางสีดาไปเป็นคู่ครองและพระรามก็เป็นผู้ที่สามารถยกธนูนั้นได้ เหตุการณ์ดังกล่าวคือจุดเริ่มต้นของการพบรัก การใช้ชีวิตคู่ และบทบาทการเป็นสามีของพระราม โดยผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่พระรามผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยนางสีดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่รักและห่วงใยภรรยาของนางสีดาปรากฏในหลายสถานการณ์เริ่มตั้งแต่ การที่พระรามไม่ต้องการให้นางสีดาประสบกับอันตรายและความลำบากจึงไม่ต้องการให้นางสีดาออกเดินป่าไปกับตน ดังความว่า

“...นางผู้นำเอ็นดู ทั้งตักแตน แผลงป่อง หนอน รื่น ยุง พากันมารบกว่นไม่หยุดหย่อน ดังนั้นป่าจึงมีแต่ความลำบากทั้งสิ้น โฉมงาม มีหญ้ากุสะ ต้นไม้ และต้นไม้ ปลายกิ่งเกาะกะอยู่เต็มป่า ดังนั้นป่าจึงมีแต่ความลำบากยิ่ง เอาละ พอได้แล้วเรื่องที่เจ้าจะไปอยู่ป่า เจ้าทนสภาพป่าไม่ได้หรอก ยิ่งคิดทบทวนดูแล้วพี่ก็ยิ่งเห็นว่าป่ามีอันตรายมากนัก...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 143)

เหตุการณ์ต่อมา คือ เมื่อพระรามสังหรณ์ได้ว่าการกำลังจะเกิดเหตุร้ายขึ้นภายหน้าซึ่งจะต้องมีการรบพุ่ง ก็กลัวว่านางสีดาจะได้รับอันตราย จึงให้พระลักษมณ์แนะนำนางสีดาไปซ่อนไว้ยังที่ปลอดภัย ดังความว่า

“...ครั้นพระรามเห็นลางร้าย อุบาทว์จัญไรที่น่าขนพองสยองเกล้า ให้โทษแก่สัตว์โลกบังเกิดขึ้น จึงกล่าวแก่พระลักษมณ์ว่า ดูก่อนพระพาหุ เจ้าจงพิศดูลางร้ายที่อุบัติขึ้นเพื่อล้างผลาญปวงรากษส มันจะทำลายล้างหมู่สัตว์ให้สิ้นซาก เมฆบนท้องฟ้าโปรยปรายฝนเป็นสายเลือด ค่ำรามเสี่ยงก็ก้องน่ากลัว ดูก่อนบัณฑิมา ลูกศรของพี่ทั้งหมดนี้กระหายสงคราม มีควัน เหล่าธนูที่มีคันธนูประดับทองหมุนไปรอบ ๆ เหล่าปักษีผู้จรไปในป่าต่างกรีดร้องอยู่ที่นี่ แสดงว่าอันตรายอยู่ข้างหน้าเราแล้วและชีวิตเราอาจไม่แน่นอน การประหัตประหารอย่างยิ่งใหญ่อัศจรรย์เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ... ฉะนั้นเจ้าผู้ถือธนูและมีศรอยู่ในมือจงพานาสีดาไวเทหิไปอยู่ในถ้ำที่มีต้นไม้ใหญ่หนาที่บิเข้าไปถึงได้ยาก น้องรักพี่ไม่ต้องการให้เจ้าถาม เจ้าผู้เชื่อฟังฟังไป อย่าได้ชักช้า...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 291)

แม้ก่อนจะออกไปตามกวางทองพระรามก็ยังกำชับให้พระลักษมณ์และนักษาญะระวาดระวังภัยให้แก่นางสีดา ดังความว่า

“...เจ้าจงอยู่อาศรมกับนางสีดาด้วยความไม่ประมาท ลักษณะเมื่อพี่ฆ่าลูก
กวางด้วยศรหนึ่งดอกก็จะเอาหนังมันมาโดยเร็ว ดูก่อนลักษณะเจ้ากับนกขญาผู้
ทรงปัญญาผู้ปิ่นวนเวียนอยู่ จงดูแลนางไมถิลีด้วยความไม่ประมาท จงสอดส่อง
โดยรอบให้ดี...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 313)

แม้ในยามที่ต้องพลัดพรากพระรามก็ยังคร่ำครวญถึงนางสีดาอยู่ตลอดเวลา เช่น
เมื่อคราวที่ได้เห็นทัศนียภาพรอบกายอันงดงามพระรามก็อดมิได้ที่จะกำรำพึงรำพันถึงนางสีดา
ดังความว่า

“...พระองค์ก็นั่งอยู่บนยอดเขาที่งดงามด้วยแร่ธาตุทอง ครั้นเห็นท้องฟ้าในฤดู
ใบไม้ร่วงใจก็โลดไปถึงนางอันเป็นที่รัก และเมื่อมองดูท้องฟ้ากระจ่างปราศจากเมฆ
และสายฟ้าก็อังกังวานด้วยเสียงหงส์สารสละพระองค์ก็รำพึงรำพันด้วยเสียงเจ็บปวด...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 409)

หรือเมื่อหนุมานนำปิ่นที่นางสีดามอบให้เป็นของแทนตัวมาถวายแด่พระราม
พระรามก็สะท้อนใจโดยยกปิ่นนั้นขึ้นทอดกับอกพร้อมกับรำให้อาลัยรัก ดังความว่า

“...พระรามโอรสท้าวทศรถก็ยกจุฑามณีขึ้นประทับทรวง แล้วรำให้พร้อมกับ
พระลักษมณ์ พระรามราชมะผู้โคกตรมเพ่งมองยอดมณีนั้น ดวงเนตรเปี่ยมอัสสสุชล
พระองค์ก็กล่าวแก่สุครีพว่า เหมือนแม่โคลูกอ่อนหลังน้ำนมให้ลูกความเสนาหา หัวใจ
ของข้าเมื่อเห็นมณีรัตน์นั้นก็หลังน้ำตาเช่นกัน...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 570)

2. เชื้อมั่นและรักษาเกียรติของนางสีดา เห็นได้จากครั้งที่บรรดาชาวเมืองทั้งหลาย
ตั้งข้อครหานางสีดาว่าเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ ทราบดังนั้นพระรามจึงหาวิธีพิสูจน์ให้ชาวเมืองเห็นถึง
ความบริสุทธิ์ของนางสีดา ดังความว่า

“...เหล่าสัตบุรุษจะกล่าวหาว่าข้า ราม โอรสท้าวทศรถนี้โง่เขลา มีแต่ตัณหา ถ้าข้ารีบรับเอานางสีดาธิดาท้าวชนกโดยมิได้พิสูจน์ว่านางบริสุทธิ์หรือไม่ แม้ข้ายอมเข้าใจว่าไมเถลิดิดาท้าวชนกผู้อยู่ในใจข้าและรักดีต่อข้าไม่มีใจเป็นอื่น แต่เมื่อจะทำให้สามโลกเชื่อ ข้าผู้มีสัจจะเป็นที่พึงจึงไม่สนใจไยดีที่สีดายามที่นางกำลังเข้าสู่กองไฟราวณะไม่ล่วงเกินนางผู้มีเนตรกลมโต ผู้มีเดชของตนเองคอยรักษา เหมือนที่มหาสมุทรไม่อาจข้ามขอบเขตไปได้ มันผู้ใจร้ายไม่อาจล่วงละเมิดไมเถลิดผู้รุ่งโรจน์ดุจเปลวไฟ ซึ่งเข้าถึงไม่ได้แม้แต่ด้วยใจ...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 744)

3. รับฟังและให้ความสำคัญต่อคำพูดของนางสีดา เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนนี้นางสีดาให้คำแนะนำแก่พระรามในการช่วยเหลือพระฤๅษี ดังความว่า

“...ดูก่อนนางสีดาไวเทหิ แม้ไม่ได้รับการร้องขอ ข้าก็ต้องคุ้มครองฤๅษีอย่างแน่นนอน เหตุใดจึงจักไม่ทำเล่า เมื่อได้ให้คำสัญญาแล้วดูก่อนนางสีดา ข้าพอใจมากที่นางกล่าวคำเหล่านี้เพราะความเสน่หาข้า และด้วยความยินดีกับกัลยาณมิตร เพราะสตรีจะไม่เตือนถ้าไม่รัก ดูก่อนนางผู้งดงาม คำพูดของนางเหมาะสมแก่สกุลวงศ์ของนาง พระผู้ประเสริฐยิ่งกล่าวดังนั้นแก่นางสีดาไวเทหิผู้เป็นที่รักแล้วก็ทรงธนูและไปสู่วาป่าบำเพ็ญตบะที่น่ารื่นรมย์กับพระลักษณะ...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 267)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ ปรากฏการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่ตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ใน รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามมีชื่อยาชื่อว่า “สีดา” จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่ตัวละครพระรามผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดา คุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีที่รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดาปรากฏขึ้นครั้งแรกภายหลังจากที่พระรามเข้าพิธีวิวาห์กับนางสีดา โดยพระรามได้เผยความในใจของตนที่มีต่อนางสีดา ดังความว่า

“โหมเอ๋ยโหมเผลา	ยุพเยาว์ผู้ยอดพิสมัย
พระปิตรรงค์ขององค์อรไท	ภูวไนยเสียงศิลป์พระศุลี
หวังหาคู่เจ้าเยาวลักษณ์	ให้สมศักดิ์สุริย์วงศ์เฉลิมศรี
พี่แจ้งข่าวเราร้อนทั้งอินทรี	ตั้งชีวีจะจากกายา
มิได้คิดสิ่งซึ่งลำบาก	สู้ยากด้นดงพงป่า
เป็นกุศลผลบุญได้สร้างมา	กับองค์วินดาอุพาพาล
พี่จึงยกนุชนขึ้นได้	เทพไทแจ้งสิ้นทุกสถาน
ขอเชิญนาฏน้องนงคราญ	เยาวมาลย์ผินพักตร์มาพาที่ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 241)

หลังจากที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่รักนางสีดาแล้ว ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่มีความห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดา ได้แก่เหตุการณ์ตอนที่ทัพของท้าวทศรถและพระรามเดินทางออกจากกรุงมิถิลาเพื่อกลับกรุงอยุธยา ระหว่างทางทัพของท้าวทศรถและพระรามได้พบกับรามสูรที่หมายจะมาชิงตัวนางสีดา นางสีดาตกใจเสียขวัญ พระรามเห็นดังนั้นจึงปลอบขวัญ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระหริวงศ์องค์นารายณ์ทรงจักร
ครั้นเห็นนางสีดาอุพาพัตร	นางลักษณ์ตกใจไม่สมประดี
จึงสวมสอตกอดองค์วินดา	แก้วดาอย่ากลัวภัย
ถึงจะกลุ้มดินฟ้ามาราวิ	พี่นี้จะฆ่าให้วายปราณ
ว่าแล้วจับศรพาลจันทร์	พาดสายยี่นยันลำแดงหาญ
งามทรงดั่งองค์มโหฬาร	ผ่านฟ้าก็ผาดแผลงไป ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 261)

ขณะเดียวกันพระรามก็แสดงตนปกป้องนางสีดาโดยกล่าวกับรามสูรว่าตนคือพระนารายณ์ที่อวตารมาเพื่อปราบยักษ์พาล ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระรามสุริย์วงศ์เรื่องศรี
ได้ฟังสุราพาที	จึงมีพจนารถตอบไป
ตัวเอ็งนี้หรือจะชิงนาง	อวดอ้างเจรจาหยาบใหญ่
กูคือพระนารายณ์เรื่องชัย	ไวคุณฐ์มาเป็นพระราม
จะสังหารผลาญหมู่กุมภัณฑ์	ซึ่งอาธรรมทูลจรีตริยา
มึงนี่ชื่อไรอหังการ	ไม่รู้ว่ชีวาจะวายปราณ ฯ ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 263)

จากนั้นพระรามก็เข้าต่อสู้กับรามสูรอย่างแข็งขันเพื่อปกป้องนางสีดา โดยการต่อสู้ดำเนินไปจนในที่สุดรามสูรก็เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ สำหรับเหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องนางสีดา คือ การที่นางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไป เหตุการณ์เกิดจากการที่นางสำนักรักนางสาวของทศกัณฐ์ออกเดินทางท่องเที่ยวป่าแล้วได้พบกับพระรามที่ริมฝั่งแม่น้ำโคทาวารีโดยบังเอิญ นางสำนักรักเห็นพระรามก็หลงรักจึงแปลงกายเป็นหญิงงามเข้าไปเกี้ยวพาราสี แต่พระรามก็มิได้ให้ความสนใจเพราะตั้งมั่นในรักที่มีต่อนางสีดา นางสำนักรักไม่ลดละความพยายามจึงแอบสะกดรอยตามพระรามกลับไปยังอาศรม เมื่อถึงอาศรมนางสำนักรักพบกับนางสีดาก็โกรธเกรี้ยวคิดนร่าเป็นยักษ์และตรงเข้าไปทำร้ายนางสีดา พระรามเห็นดังนั้นจึงเข้าไปปกป้องนางสีดา ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาต่อบทว่า

“เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงสวัสดิ์ศรี
เห็นยักษ์ไล่ นางเทวี	ภูมิกวีกรธกรธา
ฉวยคว่าได้คันทนุศร	พระสีกรวัดแกว่งเงือง่า
ไล่ดีไล่นอสุรา	หวดซ้ายป่ายขวาพัลวัน ฯ ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 342)

เมื่อพระลักษมณ์เห็นดังนั้นจึงเข้าไปสั่งสอนนางสำนักรักด้วยการตบตบ ตัดหู ตัดมือและเท้า และขับไล่ นางไป นางสำนักรักเดินทางกลับกรุงลงกา เมื่อถึงกรุงลงกานางได้เข้าเฝ้าทศกัณฐ์และเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้ทศกัณฐ์ฟังโดยเฉพาะการกล่าวถึงความงามของนางสีดาหวังจะให้ทศกัณฐ์พรากนางสีดาจากพระราม เมื่อทศกัณฐ์ได้ฟังก็ติดใจในความงามของนางสีดาก็ใคร่ที่จะได้นางสีดามาคครอบครองจึงคิดอุบายให้มารีตแปลงเป็นกวางทองไปหลอกล่อนนางสีดาและพระรามเพื่อตนจะได้หาโอกาสลักพาตัวนางสีดา เมื่อนางสี

ดาเห็นกวางทองก็อยากได้จึงขอร้องให้พระรามออกไปจับกวางทองนั้น แม้จะรู้ว่ากวางทองดังกล่าวมิใช่กวางธรรมดาหากเป็นยักษ์แปลงกายมาแต่ด้วยความรักที่มีต่อนางสีดาพระรามก็ยอมที่จะออกไปตามจับกวางทองตามคำร้องขอของนางสีดา ก่อนออกไปพระรามได้สั่งให้พระลักษมณ์เฝ้าอารักขานางสีดา ดังความว่า

“...ว่าแล้วตรัสสั่งพระลักษมณ์ น้องรักผู้มีอิทธิพล
จงอยู่รักษาอรไท อย่าให้มีเหตุเภทพาล
ตรัสพลางจับศรอันศักดิ์ดา งามสง่าดังพระสุริย์ฉาน
ยุรยาตรจากอาสน์อลงการ ผ่านฟ้าหมายมุ่งมฤติ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 411)

เมื่อพระรามออกไปตามจับกวางทอง มาริศก็ออกอุบายว่าพระรามเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำเสียทีด้วยการแปลงเสียงเป็นพระรามร้องขอความช่วยเหลือ นางสีดาได้ยินดังนั้นจึงสั่งให้พระลักษมณ์ออกไปช่วยพระราม เมื่อทศกัณฐ์สบโอกาสจึงเข้าไปหลอกล่อและจับตัวนางสีดาไป เมื่อพระรามทราบความจากพระลักษมณ์ว่านางสีดาถูกทศกัณฐ์จับตัวไปก็โศกเศร้าเสียใจ จากนั้นจึงชวนพระลักษมณ์เร่งเดินทางกลับอาศรมเพื่อค้นหานางสีดา เมื่อไม่พบนางสีดาพระรามก็เศร้าโศกเสียใจพร้อมกับตัดพ้อและกล่าวโทษว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นล้วนแล้วแต่เป็นความผิดของตน ดังความว่า

“...เสียทีที่ได้ไฉฉา มาปราบพวกพาลยักษ์
ไตรโลกก็จะล่วงนินทา ว่าไม่รู้กลล่อสุริ
ครั้นจะกลับคืนนคร ก็อายแก่เทเวศร์ทศราศี
ร่ำพลางทางทรงโค ดั่งหนึ่งชีวิที่จะบรรลัย...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 10)

พระลักษมณ์เห็นว่าพระรามเศร้าโศกเสียใจจึงเข้าไปปลอบจนสลบไป ทั้งสองคนความทราบถึงพระอินทร์จึงประทานน้ำทิพย์เพื่อให้ทั้งพระรามและพระลักษมณ์ฟื้นคืนสติพร้อมกับบอกให้ทั้งสองออกตามหานางสีดาไปทางทิศเหนือ ทราบดังนั้นทั้งสองพระองค์จึงมุ่งหน้าไปตามทิศเหนือ ทั้งนี้แม้ว่าพระรามจะมีสถานะเป็นนารายณ์อวตารแต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นได้ว่าพระรามมีสถานะที่ด้อยกว่าทศกัณฐ์มากด้วยเพราะอวตารมาเป็นเพียงมนุษย์ ทั้งยัง

เป็นกษัตริย์ที่ถูกเนรเทศออกจากเมืองมาซัดเซพเนจรอยู่ในป่า ส่วนทศกัณฐ์นั้นมีสถานะเป็นถึงกษัตริย์แห่งกรุงลงกามีสิบเคียรยี่สิบกร แต่ทว่าด้วยความรักนางสีดาจึงทำให้พระรามมีความมุ่งมั่นที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้ให้นางสีดากลับคืนมา โดยในช่วงเวลาที่ออกติดตามหานางสีดานั้นแม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อยและพบเจออุปสรรคมากเท่าใดพระรามก็ไม่เคยย่อท้อทั้งยังแสดงออกซึ่งความรักและความห่วงใยนางสีดาอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นตอนที่พระรามทราบข่าวของนางสีดาจากพญามยุเรศปักษีทั้งพระรามและพระลักษมณ์ต่างก็เศร้าโศกเสียใจ ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระสุริยวงศ์องค์นารายณ์เรื่องศรี
ได้ฟังพญาสุกณี	พาที่บอกข่าวเยาวมาลย์
แสนทุกข์แสนคะนึ่งถึงนงลักษณ์	พระทรงจักรแสนโคกสงสาร
ทั้งพระอนุชาชัยชาญ	ปานดังจะสิ้นชีวัน
ชลนัยน์ไหลนองคลอเนตร	ต่างแสนทวेषกันแสงศัลย์
ปรับทุกข์กันพลางทางจรจรลไปในอรัญหิมวา ฯ...”	

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 17)

หรือในตอนที่กำลังกล่าวว่าแม้ในยามจะนอนพระรามก็นอนไม่หลับเหตุเพราะคิดถึงและห่วงใยในตัวนางสีดาตลอดเวลา ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระตรีภพโลกทั้งหลาย
บรรทมเหนือแท่นแก้วแพรวพราว	กรกายพักตร์คะนึ่งถึงสีดา
ปานนี้เจ้าพี่จะเป็นไฉน	ดวงใจแสนสุดเสน่หา
ครั้งหนึ่งผูกคอกให้มรณา	หากว่าวายุบุตรไปทัน
แก้งแล้วแจ้งข่าวสาร	หาไม่เยาวมาลย์จะอาลัย
ถึงกระนั้นอยู่ในมือมัน	พินิจหวาดหวั่นฤทัยนัก
แต่ผุดลุกผุดนั่งไม่มีสุข	แสนทุกข์แสนทวेषเพียงอกหัก
แสนอาลัยในองค์นงลักษณ์	พระทรงจักรมิได้นิทร...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 20)

อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามรักและห่วงใยนางสีดาในทุกช่วงเวลาก็คือ ตอนที่พระรามรับผ้าสไบของนางสีดาจากพญาวานร พระรามได้นำผ้าสไบนั้นมาแนบไว้กับอกพร้อมกับคร่ำครวญ ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระอวตารทรงสวัสดิ์รัศมี
รับผ้าสไบของเทวี	ภูมิประทับกับอุรา
หอมหวนกลิ่นองค์เยาวมาลย์	เสาวคนธ์ซาบซ่านนาสา
ยิ่งคะนึ่งถึงโฉมวนิดา	ชลนาคลอเนตรแล้วถอนใจ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 24)

2. ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับข้อผิดพลาดของตนเอง พฤติกรรมการแสดงออกที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตนเองมีที่มาจากการที่พระรามเข้าใจผิดนางสีดาเรื่องภาพวาดทศกัณฐ์ มูลเหตุของเรื่องเกิดจากการที่นางอุตุลย์ก็เปลี่ยนเป็นนางในหลวงให้นางสีดาวาดภาพทศกัณฐ์แล้วตนก็เข้าไปสิงอยู่ในภาพทำให้ภาพลบไม่ออก นางสีดาไม่รู้จะทำเช่นใดจึงนำรูปภาพนั้นไปซ่อนไว้ใต้แท่นบรรทม เมื่อพระรามกลับมาจะเข้าที่บรรทมก็นอนไม่หลับโดย “...บันดาลร้อนร้นพันทัก ดังอัคนีรุกรมมา จุดจี...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 333) เมื่อเห็นภาพทศกัณฐ์พระรามก็บันดาลโทสะเข้าใจผิดโดยกล่าวหานางสีดาว่า “...ลอบเขียนรูปชู้ไว้ชมเล่น...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 334-335) พระรามโกรธนางสีดามากถึงขนาดพิพากษาให้พระลักษมณ์ประหารชีวิตนางเสีย “...ว่าแล้วตรัสสั่งพระลักษมณ์ อีสิดาจักเลี้ยงไว้ไม่ได้เร่งเร็วจงพาตัวไป ซ่าเสียแต่ในราตรี ...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 334-335) แต่พระลักษมณ์ก็ไม่ได้ทำตามบัญชาของพระราม โดยได้ปล่อยนางสีดาหนีไป และเพื่อให้พระรามเชื่อว่าตนพานางสีดาแล้วพระลักษมณ์จึงฆ่าควักหัวใจวางแล้วนำไปถวายพระรามโดยกล่าวว่า เป็นหัวใจของนางสีดา สุดท้ายเมื่อความจริงปรากฏว่าทุกอย่างเป็นกลลวงของนางยักษ์พระรามก็ทรงยอมรับในความผิดของตนและให้เกียรตินางสีดาด้วยการออกติดตามองน้องขอคืนดีแม้ว่าจะต้องออกเดินป่าอีกครั้งแต่พระรามก็ไม่ย่อท้อและไม่ละความพยายาม โดยพระรามได้ใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อขอคืนดีกับนางสีดาเริ่มตั้งแต่การแสดงความเสียใจและอ้อนวอนให้นางสีดายกโทษให้ ดังความว่า

“น้องเอยน้องรัก
ความพิศवासักลยา
เป็นเหตุทั้งนี้ก็เพราะกรรม
ให้พี่นี้คลุ้มคลั่งไป
เดชความสัตย์ของน้องรัก
ทั้งบุญโอรสอยู่ในครรภ์
ตั้งแต่วันนั้นคั้งวันนี้
ฝ่ายสามสมเด็จพระมารดา
ว่าเสียแรงเป็นองค์อวตาร
จะหาไหนได้เหมือนนางลักษณ
ครั้นสิ้นกรรมนำเสียงสินธพ
รู้ว่าเจ้าไม่บรรลย์
โทษพี่นี้ใหญ่หลวงนัก
ขอเชิญเยาวยอตนิดา

เยาวลักษณผู้ยอดเสนาหา
แก้วตาย่อมแจ่มประจักษ์ใจ
เวราเราทำมาชดให้
จนได้พิฆาตพาดฟัน
เจ้าลักษณจึงฆ่าไม่อาสัญ
ประกอบกันประจักษ์ทั้งโลกา
มีแต่เศร้าโศกนัสสา
ก็โคกกริ้วโกรธพินัก
ไม่ตรีกการชอบผิดเบาหนัก
พระเสาวนีย์รำรักทุกวันไป
จึงพบโอรสพิสมัย
ก็ดีใจเป็นพันคณนา
น้องรักจงอดโทษา
คืนครองสรวรรยาธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 438)

ถึงกระนั้นนางสีดาก็ไม่กลับเมืองโดยนางยืนกรานว่ามีประการเดียวที่นางจะกลับ
เข้าเมืองก็คือเมื่อพระรามสวรรคต ทราบดังนั้นพระรามจึงออกอุบายให้จัดพิธีศพแล้วให้หนุ
มานไปเชิญนางสีดาตามแผนการ เมื่อมาถึงนางสีดาก็เข้าไปกราบศพและร้องไห้จนสลบไป
พระรามเห็นดังนั้นจึงออกจากรามมาอุ้มนางสีดากลับพร้อมกับร้องไห้คร่ำครวญเพราะเข้าใจว่า
นางสีดาสิ้นชีวิต ดังความว่า

“...ลดองค์ลงไถลอัคเรศ
ยอกรช้อนเกศกัลยา
พินิจพิศเพ่งเล็งพักตร์
สำคัญว่าสิ้นชีวี
แสนรักแสนเสียดายเป็นสุดคิด
ด้วยความเสนาหาอาลัย

ชลนัยน์องเนตรซ้ายขวา
มาวางเหนือตักทันที
องค์อัครราชเมลี
ภูมีสลดระทดใจ
พระทรงฤทธิ์แสนโคกกันแสงให้
มิได้ระวังเยาวมาลย์ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 480)

เมื่อนางสีดาฟื้นขึ้นมาเห็นพระรามก็รีบลุกหนีพร้อมกับตำหนิพระรามว่ากระทำการไม่อายเสนาอำมาตย์ ฤๅษี นักสิทธิ์ วิทยากร พระรามเห็นดังนั้นก็วิ่งไล่ตามพร้อมกล่าวว่าทั้งพระองค์และนางสีดาต่างก็ควรลงมาครองคู่กัน เหตุที่พระองค์ต้องทำเช่นนี้ก็เพราะจิตใจที่นางตัดขาดพระองค์ไป ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตัวบทว่า

แล้วมีวาจาอันสุนทร	“...ก็รีบมาติดตามนางเทวี ฯ
อันธรรมชาติโลกประเวณี	ดูก่อนเยาวดยอดสุดาพี่
เจ้าก็ร่วมอวตารด้วยพี่มา	ย่อมมีอยู่สิ้นทั้งแดนไตร
เหตุนี้เพราะน้องตัดไป	ใครจะอาจนิทาว่าได้
	จนใจพี่แล้วนงคราญ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 481)

นางสีดากล่าวโต้ตอบพระรามว่าชีวิตคู่ของตนและพระรามขาดกันแต่พระรามสั่งประหารตนแล้ว ด้วยความเคืองแค้นนางสีดาจึงตั้งสัจอธิษฐานขอให้พื้นดินจงเปิดช่องให้นางสามารถหนีลงไปเมืองบาดาลได้ เห็นดังนั้นพระรามจึงเข้ามาจะคว้าตัวนางสีดาไว้แต่นางสีดาก็ชำแรกพื้นดินหายไปยังเมืองบาดาลได้ พระรามเห็นดังนั้นก็ตกตะลึงแทบสิ้นสติไป ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตัวบทว่า

“...เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงสวัสด์รัศมี
เลี้ยวหลังสกัดเทวี	ในที่พระเมรุอำไพ
ครั้นไถลนงลักษณ์อัคเรศ	พระทรงเดชฉายปลายพระหัตถ์ได้
นางสะบัดด้วยกำลังว่องไว	แล้วชำแรกลงไปพระสุธา ฯ
พระยี่สลดระทดจิต	ดังเพลิงพิษเผาผิวยังสา
ไม่เป็นสติวิญญาน	ผ่านฟ้าตะลึงทั้งอินทรี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 483)

ในเบื้องปลายพระอิศวรเห็นถึงความรักของพระรามที่มีต่อนางสีดาจึงทรงเข้ามาเป็นผู้ไกลเกลี่ยโน้มน้าวให้นางสีดาใจอ่อนและเห็นถึงความรักของพระรามที่มีต่อนางจนนางสีดาใจอ่อนนอภัยให้พระรามทั้งสองจึงได้กลับมาครองคู่กันอีกครั้ง

พรหมจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) มีชายาชื่อ นางรัตนสีดา โดยผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่ตัวละครพระยาพรหมจักรผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยนางรัตนสีดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระยาพรหมจักรเป็นสามีที่รักและห่วงใยนางรัตนสีดาเริ่มตั้งแต่ที่พระยาวิโรหาราชลักพาตัวนางรัตนสีดาไป โดยเมื่อพระยาพรหมจักรทราบว่านางรัตนสีดาหายไปก็ตกใจร้องไห้จนสลบไป ราชบุรุษทั้งหลายจึงรีบเข้าแก้ไขจนพระยาพรหมจักรฟื้นคืนสติ เมื่อได้สติพระยาพรหมจักรก็รีบสอบถามผู้อยู่รอบกายว่านางรัตนสีดาอยู่ที่ใดพร้อมกับกล่าวว่าถ้าตนมิได้เห็นหน้านางรัตนสีดาตนจะต้องขาดใจตาย ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยาได้ยินคำราชปุริสะหากกล่าว เจ้าบังเกิดร้อนพะงั่วในตนโลกใหม่ร้องรำให้ลวดสยบท้าวไปยามนั้นแล ราชปุริสะทั้งหลายอันเป็นบ่าวชายนั้นก็อุ้มเอาพระยาตนเป็นเจ้าแห่งเขาไว้แล้ว ก็จึงได้สติคืนมาเจ้าก็เข้าถามเชิงราชปุริสะทั้งหลายว่า ดูราเพื่อนทั้งหลาย อันว่านางธิดาหน่อไร่ไปในที่ใดนั้นชา กูราชาบได้หันหน้านางหน่อเหนือกี้แดนเที่ยงว่าจักเข้าสู่มรณะแล ว่าอัน...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 48)

หรือเหตุการณ์ในตอนที่พระยาพรหมจักรได้ฟังคำบอกเล่าจากพระฤๅษีเรื่องนางรัตนสีดา พระยาพรหมจักรก็ร้องไห้เสียใจ โดยในระหว่างที่เดินทางกลับเมืองพระยาพรหมจักรก็ร้องไห้ตลอดทางด้วยเพราะคิดถึงนางรัตนสีดา ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยาได้ยินคำเจ้ารัสตินพ่อคิดใจต่อตนคราน เจ้าก็ซัดฟองน้ำตาไหลราดหน้าเจ้าก็ไหว้พ่อรส แล้วก็สั่งอำลาชนเอบ่าวชายคืนมาด้วยหนทางเก่า ก็มีความโศกเส้าหมองใจมีน้ำตาไหลบ่ขาด มีปิยวิปโยคโลกทุกซบคลาดกับตน เจ้าก็เที่ยวมาด้วยหนทางกลางป่า ก็มาสู่หนทางอันจักคืนมาเมืองตนนั้นแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 59)

นอกจากการพลัดพรากแล้วอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความรักและความห่วงใยของพระยาพรหมจักรที่มีต่อนางรัตนสีดาก็คือ การที่ทั้งสองได้กลับมาพบกันอีกครั้งโดยเมื่อพระยาพรหมจักรได้พบนางรัตนสีดาก็ร้องไห้ด้วยความดีใจพร้อมกับพร่ำบอกกับนางรัตน

สิดาว่าเมื่อวันที่พระยาวิโรหาราชลักพานางไปนั้นตนก็มีแต่ความทุกข์และเมื่อคิดว่าจะไม่ได้พบกันอีกก็ยิ่งขมขึ้นใจ ดังความว่า

“...พระบาทเจ้าสระเด็จมารอดนิเวสนะ นางก็รีบลงมาสู่มหากระสัตรเจ้าแล้วก็ร้องให้กลิ้งเกลือกไปมายามนั้น พระมหากระสัตรเจ้าก็มีน้ำตาไหลตกบ่ขาด พระบาทเจ้าก็สวมกอดเอานาง ยามนั้นนางหน่อแก้วก็ลุกไหวกราบดินพระยาเจ้า ก็มีน้ำตาไหลตกชวะชวาด มหาสัตรเจ้าก็โสภกวันณนาว่า ดูรานางแก้วพี่สายใจ แดนแต่พระยาวิโรหาราชของมาลักเอานางพิศพรากจากพี่วันนั้นก็ถนอมโสภทุกข์ใหม่หัวใจน้ำตาไหลจากหน้าคิกถึงแก้วพราที่ตนเดียว พี่ก็คองว่านางแก้วจักละพี่ไว้แล้วบ่อยนิพานพี่ก็ช้ำน้ำตาตกบ่แล้วด้วยอันพรากจากนางแก้วหากซีใจแลนา...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 118)

2. ให้เกียรตินางรัตนสิดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระยาพรหมจักรให้เกียรติดียอมรับในข้อผิดพลาดของตนที่มีต่อนางสิดาก็คือ เหตุการณ์ที่ พระยาพรหมจักรทราบความจริงและรู้ว่าตนกระทำผิดด้วยอารมณ์ชั่ววูบ ทราบดังนั้นพระยาพรหมจักรรีบออกตามหานางสิดาและเมื่อทราบความจากนายสารถิ์ว่านางรัตนสิดาไปอาศัยอยู่กับฤๅษี พระยาพรหมจักรก็บัญชาให้เสนาอำมาตย์จัดขบวนบายศรีไปรับนางรัตนสิดากลับคืนมาเมือง ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาตนใหญ่ได้ยิณนายสารถิ์หากไหว้กล่าวแก่ตนตั้งอัน เจ้าก็ช้ำบังเกิดวิตกจดหานางแก้วยอดเทวี มีใจใคร่ไปนำเอาคืนมาตั้งเก่า เทวีเล่าเสวยเมืองตั้งอัน ก็จึงมีอาชญาปลงลงหื้อแก่เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ประดับประดาหมู่ช้างทั้งหลายด้วยข่ายใบศรีหึ่งเต็งคำดุงามมากนัก จัดเลือกเอาช้างตัวดีพอมื่นตัว มิงงาองอนยาวชว้างดูอาจอ้างพ่วงคำจูงจักนำมาพลันเทอะ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 148)

ปรีมเหียร ตัวละครพระพรหมราช (พระราม) มีชายาชื่อนางสิดา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีให้แก่ตัวละครพระพรหมราชด้วยพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยในนางสีดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระพรหมราชรักและห่วงใยในนางสีดาตลอดเวลาเหตุการณ์แรกคือ การที่พระพรหมราชยอมที่จะออกไปตามจับกวางคำที่นางสีดาต้องการโดยกำชับให้เจ้าลักษณะคอยดูแลนางสีดา ดังความว่า

“...นางสีดาได้หันกวางคำตัวนั้น ก็มีใจปฏิบัติมากใครได้มาหยิบมาลูบ เหตุว่าโบราณเวรแต่ปางหลังแลนาครคั่นจักมาภายหน้านั้นหากมาครอบงำหัวใจนาง หันแต่ตาสนั่น ลวดกล่าว่าข้าแต่มหाराชเจ้าจงไปจับเอากวางคำตัวนี้มาหื้อได้ มาปันข้าแต่ทေး คั้นว่าข้าบ่ได้หยิบกวางคำตัวนี้ตั้งอัน ชีวิตแห่งข้าก็บ่หลังจักมีเป็นไปชะแลว่าตั้งอัน

พรหมราชได้ยินค่านางสีดากล่าวสนั่น ก็มีคำอินดูกรุนามากนัก ก็เอาธนูแลหรั่งปืนแล้วก็สั่งพระลักษณะแล้วว่า เจ้าจงอยู่ด้วยกับพี่อึ่งที่นี้ถ้าก่อนทေး ส่วนตนข้าผู้พี่นี้จักไปทวยเอากวางคำตัวนี้หื้อได้ก่อนแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 10)

ต่อเมื่อนางสีดาถูกทำวราภนาสวรลักพาตัวไปพระพรหมราชก็แสดงถึงความโศกเศร้าเสียใจ ดังความว่า

“...ส่วนว่าพรหมราชแลพระลักษณะก็พากันคืนมาสู่ที่นางสีดาอยู่นั้น ก็บ่หันนางสีดาดังอัน พรหมราชก็ร้องไห้ว่าไรไปมา ควรอินดูกรุนามากนักก็มีแล เขาเจ้าทั้งสองพี่น้องก็เอากันไปแสวงหาในฐานะชู่แห่ง เยียวว่าเสียเหลือแลนกลัสน์สดีลิ่งคั่นคาบเอาไปกิน บ่อ้นก็เยียวว่ารัสน์แลทิพยาทรหากเอาไปก็บ่รู้บ่หัน พรหมราชเยียะไปก็เยียะร้องไห้ควรขระสตรกรุนามากนักก็มีแล ภายหลังนั้นก็จก้น้องแห่งตนว่าตั้งนางสีดาจก้นเป็นตั้งผู้หญิงทั้งหลายในโลกบ่มีพอ ๒ แล นางยอมมีจาววัตรปฏิบัติแก่ผัวตนเป็นอันดีนิกหาที่จะเปรียบเทียมบ่ได้...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 11)

2. ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระพรหมราชให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน เกิดจากการที่พระพรหมราชเข้าใจผิดว่านางสีดามีใจออกห่างวาดรูปทำวราภนาสวรไว้ชมเล่น จึงบันดาลโทสะสั่งประหาร นางสีดาได้หนีรอดไปอยู่กับพระฤๅษี ต่อมาเมื่อพระพรหมราชทราบความจริง

ทั้งหมดจึงเดินทางไปหานางสีดาเพื่อขอโทษและรับนางกลับคืนเมืองโดยจัดขบวนอย่างยิ่งใหญ่ ดังความว่า

“...ส่วนว่าพราหมราชและพระลักษณะกับทั้งพระบุตรและพระรูปก็เสด็จขึ้นขี่ช้างมั่งคละตัวประเสริฐแล้ว มีลูกท้าวหลานพระยาเสนาอำมาตย์แลเด็กสาวชาวเมื่อนางเฒ่าแก่เรือนหลวงทั้งหลายมาแวดล้อมเป็นบริวาร แล้วมีพระบุตรแลพระเทสลักกะนำทางไปก่อนหน้า ก็ออกจากเมืองอยุธยาไปเป็นสุขเกษมไปด้วยเสียงฆ้องแลเสียงกลอง ดีดสีตีเป่ายังดุริยางค์ดนตรีเป็นเสียงอัน ๑ อันเดียวมีก้องทั่วท้องปถวิหั้นแล ท้าวพระยาทั้งหลายอันมากนักรับบริวารแห่งตนก็เอากันไปด้วยลำดับวันคืนอันมากนัก ก็โปรดเถิงที่เจ้ารัลสีดนนั่นชื่อว่าทิพพจักขุนี แล้วก็เอากันแปลงยังกษัตริย์วานยกตั้งอยู่ไว้ที่ใกล้แต่อาศรมบทแห่งเจ้ารัลสีดนนั่นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 41-42)

เมื่อเดินทางไปถึงพระพราหมราชได้กล่าวสำนึกผิดต่อพระฤๅษีและทูลขอนางสีดาคืน ดังความว่า

“...ข้าแต่พระรัลสีเจ้า อันตรายอันใดอัน ๑ แลจักเกิดมีกับด้วยบ้านเมืองแห่งผู้ข้าทั้งหลายปมีแล ด้วยมีแต่ผู้ข้าทั้งหลายเข้ามารอดมาถึงในสำนักเจ้ารัลสีเจ้าที่นี้เพื่อว่าจักมาขอนางสีดาอันเป็นแม่ราชบุตรทั้ง ๒ นี้ เมื่อเสวยสุขกับตัวผู้ข้าทั้งหลายในเมืองอยุธยาที่นั่นว่าอันแล ขอเจ้ารัลสีจงวางยังนางสีดาแลพระบุตร พระรูปเมื่อกับด้วยผู้ข้าทั้งหลายแต่เทอะ ประการ ๒ พันดั่งนางสีดานี้ ตัวผู้ข้าก็มีโกรธบังเกิดกับด้วยนาง อันกระทำตนตัวผิดโบราณการแห่งผู้หญิงทั้งหลายในโลกนี้แล เหตุตั้งอันตัวผู้ข้าจึงได้กระทำตามทษอันหนักแท้แล บัดนี้ผู้ข้าก็บังเกิดยังจิตใจอันดีด้วยโบราณเวรแต่ภายหลัง เหตุนี้ผู้ข้าจึงหื้อเป็นอโหสิกรรมเสียชูประการแล้วดีหลีแล้วอัน...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 43)

หอรมาน ตัวละครพระยารามราช (พระราม) มีชายาชื่อนางสีดา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้พระยารามราชมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีด้วยพฤติกรรมการออกแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องนางสีดา เห็นได้จากการที่พระยารามราชยอมที่จะออกไปตามจับกวางทองตามความต้องการและการร้องขอของนางสีดา ดังความว่า

“...คันทนางได้หันแต่ตาฉันนั้น นางก็กล่าวว่า “ขอมหาราชเจ้าจงทวยเอากวางตัวนั้นมาบันแก่ข้าแท้เถอะ คันทข้าบ่ได้กวางคำตัวนั้น ชีวิตแห่งข้าบ่หลังจักเป็นไปชะแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 55)

โดยก่อนที่จะออกติดตามกวางทองพระยารามราชได้สั่งให้พระลักษณะดูแลนางให้ดี ดังความว่า

“...พระยารามได้ยิณค่านางสีดาอันเป็นเมียรักแห่งตนกล่าวฉันนั้น ก็มีคำอินดูกรณานางมากนัก ก็เอาเหล้งปิ่นแล้วก็สั่งยังพระลักษณะว่า เจ้ากูจูงอยู่กับด้วยพี่ยังแห่งเจ้าที่นี้ก่อนเทอะ ส่วนตัวข้าผู้พี่จักไปทวยเอายังกวางตัวนั้นก่อนแล ว่าอัน แล้วก็ทวยกวางตัวนั้นไป...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 56)

ต่อเมื่อนางสีดาถูกทำวราพนาสวรจับตัวไปพระยารามราชก็มีได้นิ่งนอนใจเร่งประชุมกองทัพเพื่อวางแผนชิงตัวนางสีดากลับคืนมา โดยพระยารามราชได้นำกองทัพไปตั้งอยู่ยังฝั่งมหาสมุทรเพื่อเตรียมข้ามไปยังเมืองลังกา ดังความว่า

“...พระยารามราชได้ยิณคำอันนั้นแล้วก็ชุมนุมยังทำวพระยาทั้งหลายอันอยู่ในสกุลชมพูทวีปทั้งมวล และริพลสกุลเสนาโยธาทั้งหลายบ่อาจจักคณานับได้แล บ่าเท่าแต่นั้นสิ่งเดียวแม่นว่าสัต ๔ ติน ๒ ติน เท่าเว้นไว้แต่รู้ควาและนกกาแกและนกจอกฟ้า ลำนันมาขออาสาชูคนชูสัตทั้งมดปลวกแลรืนยุบ่หลอลักตัวสัตว์แล คันทว่าห่างจตุรงค์บวรมวรแล้ว ก็ยกริพลไปตั้งทัพอยู่ริมน้ำสมุทรที่อันจักแต่งแปลงเครื่องแพหว่ายนน้ำสมุทรรนั้นแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 72)

2. ให้เกียรตินางสีดาและยอมรับในความผิดพลาดของตน แม้พระยารามราชจะเป็นสามีที่รักนางสีดามากแต่สิ่งที่พระยารามราชทำผิดต่อนางสีดา คือ การเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องภาพวาดของราพนาสวร เหตุการณ์เกิดจากการที่นางสนมขอให้นางสีดาวาดรูปราพนาสวร นางสีดาก็ได้วาดรูปของราพนาสวรตามที่นางสนมได้ร้องขอ เมื่อวาดภาพเสร็จพระยารามราชก็เข้าไปในปราสาทพอดี นางสีดาจึงซ่อนรูปวาดของราพนาสวรไว้ใต้ที่นั่งของพระยารามราช เมื่อพระยารามราชเข้าไปนั่งภาพวาดก็พุดขึ้น พระยารามราชโกรธมากจึงสั่งให้พระลักษมณ์นำนางสีดาไปประหารแต่พระลักษมณ์ก็ปล่อยนางไป ทั้งนี้เมื่อพระยารามราชทราบความจริงทั้งหมดก็ยอมรับในความผิดของตนด้วยการขอโทษนางสีดาพร้อมกับรับนางสีดากลับคืนกรุงอโยธยา ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยารามและพระลักษมณ์ให้เจ้ารับรู้ว่า ข้าแต่แม่หารสีเจ้า อันอนตรายจักบังเกิดมีกับด้วยผู้ข้าแลบ้านเมืองก็มีแล ด้วยแท้ผู้ข้าเข้ามารอดมหารสีเจ้าเพื่อจักมาขอเอานางสีดาอันเป็นแม่เจ้าราชบุตรทั้ง ๒ เมื่ออยู่เสวยสุขกับด้วยผู้ข้าทั้งหลายในเมืองอโยธยาแล ขอพระรสีเจ้าจงจักปล่อยวางยังนางสีดาและพระบุตรพระเทียมทั้ง ๒ นี่ที่ผู้ข้ามีคำขึ้นชมยินดีแต่โทษะ ประการ ๑ นางสีดานี้ตัวข้าก็มีคำโกธะบังเกิดแก่นางด้วยเหตุอันนางได้กระทำผิดชั่วร้ายแห่งยิ่งทั้งหลายในโลกอันนั้น ตัวข้ากระทำโทษอันหนักแท้แล บัดนี้ตัวข้าบังเกิดจิตใจด้วยโบราณเวณแต่พ่ายหลัง เหตุนี้ตัวข้าก็หากที่ออกโหลก็มิชู้ประการแล้วแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 88-89)

เมื่อเดินทางกลับถึงกรุงอโยธยาพระยารามราชได้จัดให้มีพิธีอุสสากิเสกนางสีดาให้กลับเป็นมเหสีของตนดังเดิม ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเสนาอำมาจทั้งมวลมาพร้อมกันอุสสากิเสกนางสีดาหื้อเป็นอัคคมเหสีเทวีแห่งพระยารามราชตั้งเก่า หั้นแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 90)

ลังกาสิบโห เจ้าลัมมา (พระราม) มีชายาชื่อ นางสีดา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีด้วยพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า พระรามเป็นสามีที่รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองนางสีดาเริ่มตั้งแต่การที่เจ้าลัมมาพร้อมทำตามความปรารถนาของนางสีดาด้วยการยอมที่จะออกไปตามจับกวางทองตามที่นางร้องขอ โดยก่อนที่จะออกไปตามจับกวางทองนั้นด้วยความที่เป็นห่วงเจ้าลัมมาได้กำชับให้เจ้าลักษณาเฝ้านางสีดาไว้ให้ดี ดังความว่า

“...นางสีดาก็ตัดพ้อต่อว่าเจ้าลัมมาว่า ‘มีฤทธิ์ปราบได้ทั้งไตรโลก หากยักษ์แปลงกายมา ตัวพี่ก็ฆ่าให้มันตายวายชีวาเสียก็ได้ น้องใครจะได้กวางทองตัวนั้นจริง ๆ’ เจ้าลัมมาไม่อาจจะขัดคำขอร้องของนางสีดา เจ้าลัมมาก็สั่งเจ้าลคนา ‘จงเฝ้านางสีดาไว้ พี่จะไปจับกวางทองตัวนั้นแล’ กวางทองล่อเจ้าลัมมาไปไกล ในที่สุดเจ้าลัมมาก็ยิงกวางทองตาย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 34)

ครั้นเมื่อนางสีดาถูกพญามุขจักรลักพาตัวไปเจ้าลัมมาก็ออกติดตามอย่างไม่ลดละ เมื่อพบพระฤๅษีเจ้าลัมมาและเจ้าลคนาจึงขอให้พระฤๅษีทำนายว่าตนจะตามหาตัวนางสีดาพบหรือไม่ ดังความว่า

“...เจ้าลัมมาและเจ้าลคนากลับมาไม่พบนางสีดาก็เที่ยวตามหาทุกหนแห่ง จนไปพบพระฤๅษีคนหนึ่ง สองเจ้าชายจึงให้วันบ งามข่าวคราวนางสีดา ‘ชายาของข้าหายไ้ไป ไม่รู้ว่านางยังอยู่ในป่าดงพงไพร หรือว่าเสื่อสิงห์คาบเอาไปกินเป็นอาหารเสียแล้ว ขอพ่อแก้วโปรดทนายดูให้รู้แจ้งเทอญ’ เมื่อนั้นพระฤๅษีก็มาคำนวณฤกษ์ยามก็รู้แจ้งกล่าวว่า ‘พญามุขจักรลักพานางไปอยู่เมืองลังกาอันไกลพูน’ เจ้าลัมมาก็ซักถามว่า ‘อันว่าเมืองลังกาตั้งอยู่ ณ ที่ใด ขอพ่อฤๅษีเจ้ากรุณาไขบอก ลูกจักไปตามหาเอามาคืนให้ได้ซึ่งหน่อเทวี ถึงลูกจะตายไปเป็นผีลูกก็ยอม’...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 34-35)

ในระหว่างที่นางสีดาถูกลักพาตัวไปนั้นเจ้าลัมมายังให้อนุมนมนำสารของตนไปมอบให้แก่นางสีดา เพื่อให้นางสีดาเห็นว่าตนยังคงรักและเป็นห่วงและพร้อมที่จะชิงตัวนางกลับคืนมาตลอดเวลา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นจันทราแก้วสิดารับเอาสารแล้วคลี่อ่าน ‘ฟังเถอะสายใจเจ้ายอศรี
เฮย โฉมศรียอดแก้วงามซ่าง ยังอยู่ดีหรือสิดาแก้วเทวีน้องของพี่เฮย ใจนางอย่า
เบี่ยงเบนออกหากจากพี่ชายนะน้องนะ จงทำใจให้มั่นแก่นคอยถ้าพี่ในไม่ช้านี้ พี่จักมา
ฆ่าพวกยักษ์มารให้สิ้นโคตร และจะรับน้องกลับากลับไปอยู่กรุงศรีอยุธยาตามเดิม
นั่นแล’...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 42-43)

เมื่อหนุ่มอมกลับมารายงานเรื่องที่ตนไปพบกับนางสิดาว่านางสิดาไม่ยอมให้ใคร
แตะต้องตัวพร้อมกันนี้นางยังฝากเส้นผมมาถวายเจ้าลัมมาเจ็ดเส้น ทราบความดังนั้นเจ้าลัมมา
ก็คิดถึงนางสิดาจนร้องไห้ออกมา ดังความว่า

“...หนุ่มอมได้ฆ่าไวยากันตายแล้ว ก็เห็นขึ้นสู่ฟ้าเหาะกลับมากราบทูลเจ้าลัมมา
ว่า ‘ข้อยเหาะไปถึงกรุงลังกาแถวฮอด ข้อยก็เห็นยอดแก้วแว่นฟ้าศรีหน่อเทวีสิดาแก้ว
ยอดพริ้งยังอยู่ดีเป่ามีไฟเข้าใกล้กรายตัวนางได้เลย เพราะฮ้อนเหมือนไฟ ข้อยขอล้อม
นางสิดามา นางก็เบ่ายอมให้ชายจับต้องตัวนาง นางก็ถอนเกศาเส้นผม ๓ เส้น กับ
สายสร้อยมาฝาก ตอนกลับออกมาเจอพวกยักษ์หลายตน ข้อยตียักษ์ตายไปหลายโต
ข้อยแก่งทำเป็นยอมแพ้ให้มันจับมัด เขาเอาผ้ายาสีปิดตามตัวแล้วเอาน้ำมันงา
ราดทั่วตัวเอาไฟจุด ข้อยเหาะขึ้นปราสาทราชวังหอดำไฟก็ลุกไหม้หมดสิ้น แล้วเหาะ
ลงเพาบ้านใหญ่บ้านน้อยวอดวายหมดแล้ว จึงเหาะกลับมาแลนา’ เจ้าลัมมาเห็นของ
ฝากและทราบเรื่องทีหนุ่มอมทำให้เดความคิดถึงยอดแก้วสิดาจนตาน้ำไหล(น้ำพระ
เนตรไหล)...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 47)

2. ให้เกียรตินางสิดาและยอมรับในความผิดพลาดของตน แม้เจ้าลัมมาจะเป็น
สามีที่รักนางสิดามากแต่สิ่งที่เจ้าลัมมาทำผิดต่อนางสิดา คือ การเข้าใจผิดเรื่องรูปปั้นพญา
กุมมจักร เหตุการณ์เกิดขึ้นตอนที่เจ้าลัมมาประพาสอุทยาน นางสาวใช้ได้ออกให้นางสิดาปั้นรูป
พญากุมมจักร โดยผินางสิดาได้เข้าไปสิงในรูปปั้นจับขานางสิดาไว้ไม่ยอมปล่อย นางสิดาจึง
เข้าไปในปราสาทเพื่อหยิบลูกธนูที่อยู่บนแท่นมาแทงรูปยักษ์พอดีกับที่เจ้าลัมมากลับมานางจึง
ทิ้งรูปปั้นไว้ใต้แท่นประทับ เมื่อเจ้าลัมมาและนางสิดามาประทับที่แท่นรูปปั้นนั้นก็ร้องด่ากันว่า

“ทำวต่อทำวสังแลมาขึ้นนั้งโหกันสักรา” (เป็นทำวพระยาเหมือนกันโยมานั้งเหนือศิระะไม้ให้เกียรติดกัน) เจ้าลัมมาได้ยินดังนั้นจึงโกรธมากคิดว่านางสีดาคิดไม่ซื่อ กับตนจึงสั่งให้เจ้าลคนานำนางไปฆ่าแต่ความเป็นผู้บริสุทธิ์ที่เจ้าลคนาจึงพันนางไม่ถูก ขณะนั้นมีหมาดำวิ่งผ่านมาเจ้าลคนาจึงฆ่าหมาดำแล้วนำหัวใจของหมาดำไปให้ถวายเจ้าลัมมาแล้วบอกว่าคือหัวใจของนางสีดา ต่อมาเมื่อเจ้าลัมมาทราบความจริงจึงเดินทางไปขอโทษนางสีดาพร้อมกับขอตัวนางสีดาพร้อมโอรสทั้งสองกลับเมือง ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตอบที่ว่า “...เจ้าลัมมาทราบความจริงจากนางสีดาก็อ่อนวอนขอให้นางกลับเมือง ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 90)

พระลักพระลาม พระลาม (พระราม) มีชายาเอกชื่อ นางสีดา และชายาอีกจำนวนหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้พระลามมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของพระลามในสถานะของสามีที่ปฏิบัติต่อชายาของตนได้แก่

1. **รักและห่วงใยนางสีดา** เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระลามเป็นสามีที่รักและห่วงใยนางสีดาเหตุการณ์แรกคือ การที่พระลามยอมออกไปตามจับกวางทองตามความต้องการของนางสีดา เหตุการณ์เริ่มจากที่พระยาราชพนาสวณนิมิตกวางทองเดินผ่านหน้าม้ามณีกาบ นางสีดาเห็นดังนั้นก็อยากได้จึงร้องให้อ้อนวอนพระลามจนสลบไป พระลามเห็นดังนั้นก็เข้าใจว่านางสีดาถึงแก่ชีวิตจึงร้องให้คร่ำครวญและเมื่อนางสีดาฟื้นคืนสติขึ้นมาก็ทูลขอกวางทองอีก ด้วยความรักที่มีต่อนางสีดาพระลามจึงยอมที่จะออกไปตามจับกวางทองนั้น โดยก่อนที่จะออกไปตามจับกวางทองพระลามได้กำชับให้พระลักเฝ้านางสีดาให้ดี ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาราชพนาสวณก็ชำนาญเป็นกวางคำตัวหนึ่งแล่นมากายหน้าม้ามณีกาบหันแล เมื่อนั้นนางสีดาก็เห็นกวางคำตัวนั้น นางก็มีใจมักใคร่อยากได้มากนัก นางจึงฮ้องให้อยากได้ด้วยคำว่า ข้าแก่เจ้ากู ผู้ข้าก็มักใคร่อยากได้กวางคำตัวนั้นมากนักก็ชำนาญ ขอแก่เจ้ากูจงไปผิบบองเอามาให้แก่ข้าให้ได้ก็ข้าเทิน ...เมื่อนั้นบุพพะเวรกรรมก็มายังใจให้นางอยากได้มากนัก นางก็ฮ้องให้กลิ้งเกลือกไปมา ก็ลวดตกลงจากหลังม้ามณีกาบตายไปเหิงนานมากนัก นางจึงคืนมาหันแล เมื่อนั้นทำวพระลามจึงโตนลงจากหลังม้ามณีกาบไปอุ้มโซมเอานางมาจูบชมดมขม่อมมากนักแล้วเจ้าจึงกล่าวว่า โอนอ นางเฮย เจ้าจะตายเสียจากกูพี่แท้ ๆ แลนอ ว่าดังนั้น เมื่อนั้นนางสีดา

ตายคืนมานาน ก็ข้าต้องให้อยู่บ่อย่าบเซาด้วยคำว่า ข้าแก่เจ้ากู ขอให้เจ้ากูไปผิป้องเอาให้แก่ข้าแต่แม่ ผู้ข้าก็คิดอยากได้แท้ๆ แลนา เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวซึ่งท้าวพระลักอันเป็นน้องแห่งตนว่า ดูราเจ้าน้องอันเป็นที่รักแก่ข้า เจ้าน้องจงอยู่สักนางในที่นี้ที่พี่เอน พี่จักไปได้ตามไล่เอากวางคำตัวนั้นให้ได้ก่อนเอน...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 81)

อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระลามเป็นสามีที่รักและห่วงใยนางสีดา คือตอนที่พระลามเก็บแหวนของนางสีดาที่พระยาราพพะนาสวนใช้สังหารพญาครุฑแล้วนำมาสวมใส่ที่นิ้วของตนเพื่อใช้ดูต่างหน้านางสีดา จากนั้นพระลามก็ร้องไห้คร่ำครวญถึงนางสีดา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงเสาะแสวงหาแหวนอำมรงค์อันพระยาราพพะนาสวนถ่มใส่พญาครุฑปักหักนั้นได้แล้ว เจ้าจึงเอามาสุบใส่มือแห่งตนไว้แล้วเพื่อให้เหมือนหน้านางสีดาหั้นแล คั้นว่าเจ้าได้แหวนอำมรงค์นั้นแล้วเจ้าจึงร้องไห้ด้วยคำว่า นางสีดาหนุ่มหน้าพี่เฮย พี่ก็บเห็นหน้าเจ้าเคืองแค้นคั่ง พี่ก็เห็นแต่แก้วหัวแหวนสุบสอดอันเจ้านางยอดแก้วถือไปนั้นนา ว่าดังนั้น...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 90)

2. ให้เกียรติและให้การอุปถัมภ์ภรรยาของตน เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระลามเป็นสามีที่ให้เกียรติและให้การอุปถัมภ์ภรรยาของตนเหตุการณ์แรกคือ การที่พระลามและพระลักรับนางที่เคยเป็นชายาทั้ง 14 คน มาเข้าพิธีอภิเษก ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลักพระลามได้เสวยราชบ้านเมืองแล้วก็เลยนึกถึงเมียแห่งตนอันได้ไปประสพพบพ้อแล้วเอากันเป็นผัวเป็นเมียกันในกาละเมื่อเจ้าทั้งสองไปยุทธกรรมสงครามในกาละปางนั้น ทั้งสองจึงให้พวกน้อยไปทันเอาขุนเสนาทั้งห้ามาสู่สำนักแห่งตนแล้ว เจ้าจึงกล่าวว่าดูราท่านทั้งหลายอันเป็นเสนาอามาตย์ เมื่อเผื่อพี่น้องได้ไปยุทธกรรมสงครามปางนั้นเผื่อพี่น้องทั้งสองก็ได้ไปพบพ้อนางทั้งหลาย ๑๔ คนในท่ามกลางหนทางที่นั้น เผื่อพี่น้องทั้งสองก็ได้ไปสมสู่อยู่กินกับด้วยนางทั้งหลาย ๑๔ คนนั้น นางทั้งหลายก็มักใคร่อยากมากับดอมเผื่อพี่น้องทั้งสองมากนัก ท่อว่าเป็นครุฑันทะอันหนักเผื่อพี่น้องทั้งสองก็บให้นางทั้งหลายมากับดอม บัดนี้เผื่อพี่น้องทั้ง

สองได้เสวยราชบ้านเมืองแล้ว ท่านทั้งหลายจงตกแต่งของฝากบรรณาการไปกล่าว
ด้านโอมเอานางทั้งหลายมาถวายแก่เฮาพระองค์อย่าช้าอย่านานเท่าวันเทิน...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 199)

อีกหนึ่งเหตุการณ์คือ การที่พระลามรับตัวนางสีดา พระบุตร และพระธูปกลับ
เมืองพร้อมกับกล่าวขอโทษในความผิดของตน ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวว่า ดูรานางเฮย คันท่านางหากมาอยู่กับดอมกุ
พินันต์แม่นางจะกระทำสันโดษพิถีกับกว่าสังแก่เจ้า ท่อเว้นไว้แต่ทำมิจจารพาล
ครองเมืองอันเป็นโทษปาราชิก พี่จึงปากว่า ล้ากว่านั้นตามเจ้าดอกนางเฮย เมื่อนั้น
นางสีดาจึงกล่าวว่าข้าแก่เจ้ากู ผิดว่าเจ้ากูบ่กระทำดังแต่ก่อนเมื่อหลังนั้นผู้ชาก็จักเมื่อ
แท้แล คันท่านางสีดากล่าวสันนั้นแล้ว พระลามจึงขึ้นขีวี่ม้ามณีกาบแล้วก็ลวดทะยาน
คืนเมื่อแล้ว เจ้าทั้งสามแม่ลูกกับทั้งท้าวพระลักแลท้าวหุลละมานก็พร้อมกันทะยาน
เมื่อกับดอมเจ้าหั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 245-262)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะที่ผู้วิจัย
กำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญของการ
เป็นสามีผ่านพฤติกรรมการแสดงออก คือ รักและห่วงใยนางสีดา ขณะเดียวกันก็เป็นสามีที่รับ
ฟังและให้ความสำคัญกับคำพูด ตลอดจนเชื่อมั่นและรักษาเกียรติของนางสีดา ซึ่งถือเป็น
พฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับ
กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 6 ฉบับ จากการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละคร
พระรามมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีผ่านพฤติกรรมแสดงออกของตัวละครพระราม
ในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ
คือ ให้ตัวละครพระรามเป็นสามีที่รัก ห่วงใย ปกป้องคุ้มครอง และให้เกียรติภรรยาของตน

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ก็ได้ประกอบสร้างให้ชีวิตคู่ของตัวละครพระรามและ
ตัวละครนางสีดา มีความราบรื่นง่ายตาย หากแต่ยังมีเรื่องของความหึงหวงที่เกิดขึ้นจากตัว
ละครพระรามทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวซึ่งตัวละครพระรามจะต้องทำหน้าที่แก้ไข
ทำให้เห็นถึงลักษณะของความเป็น “บุรุษชน” ของตัวละครพระรามที่มีปัญหา มีความผิดพลาด
ในชีวิตครอบครัว ซึ่งเป็นภาพที่ผู้เสววรรณกรรมพระรามฉบับนั้น ๆ สามารถสัมผัสได้จาก
สังคกรอบตัว แต่ท้ายที่สุดตัวละครพระรามก็ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นสามีที่ยอมรับความ

ผลิตผลของตนที่ได้กระทำต่อภรรยา ขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่าตัวละครพระราม (พระราม) ในพระลักพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีภรรยาหลายคนแต่ผู้ประพันธ์ก็นำเสนอให้เห็นว่าพระรามเป็นสามีที่มีความรับผิดชอบและให้เกียรติภรรยาของตนทุกคนด้วยการอุปถัมภ์เลี้ยงดูมิทอดทิ้ง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งในการเป็นสามีของตัวละครพระราม ขณะเดียวกันก็พบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ยังสอดคล้องกับการปฏิบัติตนตามแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่อง ทิศา 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติตนของผู้ที่อยู่ในสถานะของสามีและภรรยา โดยการปฏิบัติตนของสามีตามหลักทิส 6 ได้แก่ 1) ยกย่องสมฐานะภรรยา 2) ไม่ดูหมิ่น 3) ไม่นอกใจ 4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ และ 5) หาเครื่องประดับมาให้ เป็นของขวัญตามโอกาส ซึ่งหลักปฏิบัติดังกล่าวมีผลให้ตัวละครพระรามมีสถานะเป็นสามีที่ดีในทัศนคติของผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ จากการศึกษาพบว่าแม้วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ จะเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ แต่ก็มีโครงเรื่องเป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยเฉพาะตัวละครพระรามซึ่งมีสถานะเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญได้รับการประกอบสร้างให้มีชาติกำเนิดอยู่ในวรรณะกษัตริย์ ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ตัวละครพระราม จะมีสถานะเป็นผู้นำและนักรบ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกดังรายละเอียดที่นำเสนอในตาราง 11

ตาราง 11 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน พระรามเรื่อง	บทบาทพฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	- รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา - รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา - มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบ - มีความเยียบขาด - มีการบริหารจัดการที่ดี
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- ให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา - ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน - มีความยุติธรรม - มีความสามารถในการรบ - สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
3	พรหมจักร	- รับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา - รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ - ห่วงใยในสวัสดิภาพสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา - มีการบริหารจัดการที่ดีโดยยึดหลักความถูกต้องและเหมาะสม
4	ปรัมเหยียร	- รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - สงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา - กล้าหาญและความสามารถในการรบ - สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา - มีการบริหารจัดการที่ดี - ใช้คนให้ถูกกับงาน
5	หอรมาน	- รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ - สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา - มองการณ์ไกล - มีความเมตตา - ใฝ่หาความรู้ - ใช้คนได้รับการกับงาน - มีการบริหารจัดการที่ดี

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน	บทบาทพฤติกรรมกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
	พระรามเรื่อง	
6	ลังกาสิบโท	- รู้จักวางแผนในการรบ - มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ - มีความเมตตากรุณา - ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา - รู้จักใช้คนได้รับการกับงาน
7	พระลักพระลาม	- ยึดมั่นในคุณธรรม - เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบริวารได้แสดงความสามารถ - ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา - มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบ

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบผ่านพฤติกรรมกรรมการแสดงออกที่ปรากฏในเนื้อหาตบตบ ดังนี้

1. **รักษามลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา** เห็นได้จากการที่พระรามช่วยเหลือสุครีพในการทวงความยุติธรรมจากวาลิน โดยพระรามได้รับฟังเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากสุครีพและตัดสินใจที่จะให้การช่วยเหลือ ดังความว่า

“... พระรามผู้ทรงเดช ทรงรอบรู้ธรรม ได้ตรัสถ้อยคำที่เป็นประโยชน์ทางธรรม แก่สุครีพพลางแย้มสรวล เหล่าครของข้าที่แหลมคม แม่นยำ เคื่องแค้น และโชตช่วง ดุจตะวันตกบร่ำของวาลินผู้ประพาศพิชิตนั้น วาลินเป็นผู้ประพาศพิชิต ด้วยการแย่ง ภรรยาของท่าน เขามีชีวิตอยู่ได้ตราบที่ข้ายังไม่พบกับเขา ข้าเข้าใจจากการอนุমান ว่า ท่านจมอยู่ในสาครแห่งความโศก ข้าจักทำให้ท่านข้ามพ้นไปได้ ท่านจักได้สิ่งที่ต้องการ...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 377)

2. รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เห็นได้จากการที่พระรามเศร้าโศกเสียใจจากการสูญเสียนางสีดาจนขาดสติ พระลักษมณ์มองเห็นดังนั้นจึงกล่าวให้สติพระรามและให้คำแนะนำในการออกติดตามหานางสีดา เมื่อพระรามได้ยินดังนั้นก็รับฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของพระลักษมณ์ ดังความว่า

“...เมื่อพระราชมะพระเชษฐาได้ฟังคำพระลักษมณ์ทูลนั้นแล้ว ก็ทรงตระหนกถึงสาระสำคัญ และยึดถือเอาคำกล่าวดีเหล่านั้น พระรามมหาพาหุทรงปล่อยวางความโกรธของพระองค์ ทรงถือธนูอันวิจิตร ตรัสแก่พระลักษมณ์ว่า ลักษมณ์เอ๋ย เจ้าคิดว่าเราจะทำอะไร เราจะได้พบนางสีดาด้วยวิธีใด พระลักษมณ์ทูลพระรามผู้ร้อนพระทัยว่า พระองค์ควรค้นชนสถานอันเกลื่อนกล่นด้วยรากษส มิใช่ใหญ่และไม่เลี่ยนนานานั้นเทียว...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 347)

อีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ การที่พระรามประชุมปรึกษาหารือเหล่าวานรเพื่อขอความคิดเห็นเรื่องจะรับวิษณะเข้ามาอยู่ในกองทัพ ดังความว่า

“...พระรามผู้ทรงพลังครั้นสดับวาทะแห่งสุครีพแล้วจึงตรัสแก่วานรทั้งหลายผู้นั่งอยู่ใกล้หุมานเป็นต้น พวกเจ้าได้ฟังถ้อยคำที่พิญวานรกล่าวอย่างมีเหตุผลอย่างยิ่งแล้วเกี่ยวกับอนุชาของราวณะ อันมิตรผู้มีความรู้ เป็นคนดี และปรารถนาความมั่นคงรุ่งเรืองที่ยั่งยืน ก็สามารถแนะนำสิ่งที่เหมาะสมในยามทุกซ่ยากได้ ชunksี่ทั้งหลายผู้ปรารถนาประโยชน์เมื่อได้ยินดังนั้นต่างก็พากันครุ่นคิดอย่างกระตือรือร้น แล้วทูลพระรามอย่างสุภาพในกาลนั้น ข้าแต่พระรามพะวะ ไม่มีสิ่งใดในสามโลกที่พระองค์ไม่ทราบ ข้าแต่พระราม การที่พระองค์ตรัสถามพวกเราอย่างเป็นมิตรเป็นการให้เกียรติพวกเรา...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 587)

3. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากการเมื่อเสร็จสิ้นสงครามพระราชน้อยใหญ่ต่างนำบรรณาการเข้ามาถวาย ทั้งนี้เมื่อพระรามรับมอบเครื่องบรรณาการเหล่านั้นแล้วก็ได้มอบให้แก่เหล่าวานรและข้าราชการบริพารที่เคยทำความดีความชอบขณะเดียวกันก็จัดให้มีการเลี้ยงดูอย่างดี ดังความว่า

“...พระราชมะ ทรงรับของทั้งปวงแล้วก็ยินดีปรีดา พระราชทานแก่สุครีวะผู้
มหาตมะ พระรามพระราชทานของแก่วิชิณะ ฝ่ายวานรใหญ่อื่น ๆ นำโดยหนุมาน
และรากษสกล้ำผู้ทรงพลัง ลำดับนั้นชนเหล่านั้นทั้งปวงผู้ทรงพลังยังมีใจชื่นชมโสมนัส
น้อมศิระและแขนรับของที่พระรามพระราชทาน พวกเขาดื่มน้ำผึ้งอันหอมหวาน ลิ้ม
รสเนื้อและผลไม้ต่าง ๆ อันมีรสเลิศ...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 818)

อีกหนึ่งเหตุการณ์คือ เมื่อครั้งที่พระรามสังหารวาลินแล้วสุครีวะเกิดความ
โศกเศร้าวิตกกังวลพระรามจึงให้การปลอบโยนและให้อโวาทสุครีวะว่า ดังความที่พรรณนาไว้
ในเนื้อหาตวับทว่า

“...ฝ่ายราชมะผู้เฒ่าลาญศัตรุ เมื่อเห็นวาลินสิ้นชีพ ก็ตรัสคำอันอ่อนโยนโดยแก่
สุครีวะในทันที ผู้ตายไปแล้วไม่ได้ประโยชน์จากความทุกข์โศกและคร่ำครวญ การงาน
ใดควรทำทันที ท่านจงทำสิ่งนั้นเถิด การปฏิบัติตามประเพณีพึงทำ หยดหลังน้ำตาเกิด
การงานใดไม่อาจทำได้หากเลยเวลา โชคชะตานั้นยังให้โลกเป็นไป โชคชะตาเป็น
สาเหตุแห่งกรรม โชคชะตาควบคุมกรรมของสรรพสัตว์ในโลกนี้ ไม่มีใครกำหนดการ
กระทำของใครได้ สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามสภาพ ความตายเป็นปลายทางของเขา...

ดูก่อนจอมวานรเอ๋ย วาลินไปสู่ธรรมชาติของตนจากโลกนี้ไปแล้ว ได้รับการ
กระทำบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยธรรมมะ อรรถะ และกามะ มหาตมะผู้พ่ายแพ้ ผู้สูญเสีย
ชีวิต ไปสู่สวรรค์แล้ว เพราะความถึงพร้อมแห่งธรรมของตนแน่แท้ โชคชะตาอัน
ประเสริฐนี้ จอมวานรได้บรรลุแล้ว หยดโศกเศร้าได้แล้ว จงทำสิ่งที่ถึงกำหนดเถิด...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 397)

4. มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า
พระรามเป็นผู้มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบปรากฏหลายตอนเริ่มจาก
เหตุการณ์ที่พระรามต่อสู้กับวิราธอย่างไม่กลัวเกรง ดังความว่า

“...พระรามจึงขึ้นสายธนู ยิงธนูที่แหลมคมยิงไปอย่างรวดเร็วไปถึงที่รากษส
ลูกธนูเจ็ดดอกที่มีขนนกสีทองแผลงออกไปจากธนูที่ขึ้นสายสมบูรณ์ ที่ไปเร็วมาก
เช่นเดียวกับการบินของพญาครุฑและพระพาย ลูกธนูที่เปรียบดังไฟบรรลัยกัลป์และ

ตกแต่งด้วยขนนกยูง ฉีกร่างของวิราธะแล้วตกลงบนโลก มีโลหิตไหลอาบอยู่ วิราธะ
ฉวยเหล็กแหลมศูละที่เปรียบตั้งธงของพระอินทร์ ส่งเสียงกรีดร้องดังสนั่นและ
เปล่งแสงเรืองโรจน์เหมือนยมราชที่อำโษษฐ์กว้าง พระรามผู้ประเสริฐสุดในบรรดาผู้
ถืออาวุธด้วยลูกธนูทั้งสอง ได้ฉีกเหล็กแหลมศูละนั้น ที่เปรียบตั้งสายฟ้าที่คล้ายกับไฟ
ที่ช่วงโชติในท้องฟ้าของพระอินทร์ โอรสนางสุมิตราหักแขนของเจ้าตัวร้ายด้วย
พระองค์เอง ฝ่ายพระรามก็หักแขนข้างขวาของรากษสอย่างรวดเร็ว เมื่อแขนถูกหัก
แล้ว เจ้ารากษสที่เหมือนเมฆฝนตกใจกลัวมากตกลงอย่างรวดเร็วบนแผ่นปฐพี
เหมือนภูเขาสายฟ้าพาดพังทลาย...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 260-261)

หรือในเหตุการณ์ที่พระรามออกปราบบรรดารากษสที่รบกวนพระฤๅษี โดยสู้รบกับ
อย่างไม่หวาดหวั่นแม้ว่ารากษสจะมีจำนวนมากและพระรามเองก็บาดเจ็บหนักแต่พระรามก็ยัง
สามารถสังหารรากษสได้ ดังความว่า

“...พระราชมะถูกแวดล้อมด้วยหมู่รากษสผู้ร้ายประดุจคิระมหาเทพแวดล้อม
ด้วยเหล่าปรีชท์ในวันเพ็ญ พระรามหน่อพระสุประจันหน้ากับศาสตราวุธที่รากษสยิง
มาด้วยศร ประดุจสาครประจันหน้ากับห้วงน้ำ พระรามได้บาดแผลตามพระวรกาย
ด้วยอาวุธอันโหดร้ายนั้น ก็ยังไม่หวั่นไหวประดุจภูเขาใหญ่ที่ได้บาดแผลด้วยสายฟ้า
เรืองแสงฟาดลงมาหลายครั้ง พระรามบาดเจ็บโลหิตไหลอาบทาทั่วสรรพางค์กาย ดุจ
พระอาทิตย์อาบด้วยเวลาสายัณห์....ครานั้นพระรามผู้พิโรธนำวธนูให้เป็นวงกลม
แผลงศรอันแหลมคมไปนับร้อยครั้งพันครั้ง... ศรที่พระรามแผลงไปด้วยลีลางดงามใน
กองทัพนคร กระจุกบ่วงบาตที่พระกาลสร้างขึ้นมาพรากชีวิตรากษสไป ศรเหล่านั้น
ลอยไปในท้องฟ้า เข้าทำลายร่าง รากษส มีเดชเสมอไฟลูกโชติช่วงอาบโลหิต ศรอัน
ทรงมหิทธานุภาพจากวงธนูของพระรามนับไม่ถ้วนเข้าพรากชีวิตของรากษส...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 292)

ในคราวออกรบเมื่อกำลังพลของตนเป็นฝ่ายเพี้ยงพล้ำพระรามก็เข้าสู่สนามรบ เพื่อต่อสู้กับศัตรูด้วยตนเอง ดังความว่า

“...ฝ่ายพระรามทรงเห็นวามรเหล่านั้นถูกสลัดออกมาจึงทรงดำริว่า รากษสพดยคเียงนัก จึงทรงยกธนูคันวิเศษขึ้นมาด้วยพละกำลัง ครั้นให้กำลังใจวามรแล้ว พระรามผู้มีธนูขึ้นสายก็ทรงยกธนูขึ้นมา ธนูนั้นทรงพลัง ประดุจพญานาคมีสายซึ่งตั้ง วิจิตรด้วยทองคำบริสุทธิ์ พระมหาพลผู้พิชิตได้ยากยิ่ง มีพระลักษณะเสด็จตามทรง แวดล้อมด้วยหมู่วามรย่างบาหนำไป...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 656)

โดยเฉพาะการต่อสู้ระหว่างพระรามกับราวณะ ผู้ประพันธ์ได้บรรยายภาพการสู้รบไว้อย่างอลังการและน่าสะพรึงกลัว เพื่อให้ผู้เสพรามายณะเห็นว่าพระรามเป็นผู้มีความสามารถในการสงครามที่สูงยิ่ง ดังความว่า

“...แล้วราชารากษสก็ขัดหอกนั้นไป ฝ่ายราชวะใช้หาคศรปิดป้องหอกที่พุ่งมานั้น ราวกับพระอินทร์ใช้กระแสน้ำดับไฟที่เกิดเมื่อโลกสิ้นยุค แต่หอกใหญ่ของราวณะก็กำจัดลูกศรทั้งหลายที่แผลงมาจากธนูของพระรามได้ราวกับไฟไหม้ผุงตึกแตก ครั้นเห็นลูกศรทั้งหลายปะทะกับหอก จนแหลกละเอียดเป็นภัสมธุลีในกลางอากาศ พระรามชะงักพิโรธยิ่งนัก พระรามราชนันทะกริ้ว โกรธจัด ครว้าได้หอกที่พระอินทร์เนรมิตให้มาตลีนำมาให้นั้น หอกซึ่งกวัดแกว่งโดยผู้ทรงพลังเสียดังกรุ่งกริ้งนั้นมีแสงสว่าง ทำให้ท้องนภาโชติช่วงราวกับอุกกาบาตเมื่อคราสันโลก หอกที่ขัดมานั้นตกถูกหอกของจอมรากษส เมื่อถูกหอกของพระรามขัดจนแตกสลายทำลาย หอกใหญ่ของราวณะก็สิ้นรัศมีตกลงสู่พื้นดิน ครั้นแล้วพระรามก็แทงม้าฝีเท้าเร็วทั้งกลายของราวณะด้วยลูกศรที่คมขาวปราบท่าจากวัชระซึ่งเร็วยิ่งนัก บัดนั้นพระรามชะงักใช้ศรคมแทงราวณะที่หน้าอก แล้วใช้ศรอีกสามเล่มแทงเข้าที่หน้าผากอย่างเต็มกำลัง เมื่อท้าวสรรพางค์ถูกทำลายด้วยศร และเลือดไหลถึงจากร่างกาย ราชันแห่งรากษสก็ดูตั้งอโศกดอกสะพรั่งอยู่ท่ามกลางหมู่ไม้ จอมรากษสมีร่างที่ถูกเสียบแทงด้วยศรคมจนเลือดชโลมกาย สิ้นแรงลงกลางผู้ชุมนุมอยู่และโกรธอย่างรุนแรงพุ่งขึ้นในบัดนั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 722)

5. มีความเฉียบขาด เห็นได้จากการที่พระรามเป็นผู้วางแผนในการรบและบัญชาการพลวานรให้กระทำตามแผนการที่วางไว้อย่างเฉียบขาด ดังความว่า

“...พระรามตรัสบัญชาการพิฆาตศัตรูว่า นี่ละวานรผู้ประเสริฐควรคุมกองทัพใหญ่ไปรบกับประหัสตะ ณ ประตูกิตติ์ตะวันออกของเมืองลงกา อังคทะบุตรวาลินนำกองทัพใหญ่ไปจู่โจมมหาปารศวะและมโหทะ ณ ประตูกิตติ์ได้ หนุมานวายุบุตรผู้มีอาตมสันสีห์ซึ่งจงดุมานรจำนวนมากไปทำลายประตูกิตติ์วันตก แล้วบุกเข้าไป ล้วนราวณะผู้ต่ำช้า ทรงพลัง ได้พรพองใจที่จะทำร้ายเหล่าพระฤษีผู้มหาตมะ เทตย์ และมานพ จอมรากษสผู้เที่ยวผลาญประชากราษฎรทั้งปวงนั้นข้าหมายจะสังหารด้วยตนเองนั่นเทียว...”

(วาลมีกี, 2554, หน้า 610)

6. มีการบริหารจัดการที่ดี เห็นได้จากการที่พระรามสามารถแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและลงตัวดังเช่นเมื่อสังหารวาลินเรียบร้อยแล้วพระรามเห็นสมควรแล้วจึงแต่งตั้งให้สุครีวะผู้มีความประพฤติดีปกครองเมืองกษิกินธาแทนวาลิน ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตบท้ายว่า

“...ครั้นสังหารวาลินในการสู้รบตามคำของของสุครีวะแล้วพระราชมะก็ทรงแต่งตั้งสุครีวะนั้นให้ครองเมืองนั้น...”

(วาลมีกี, 2554, หน้า 4)

หรือเมื่อสังหารราวณะแล้วพระรามก็เห็นความเหมาะสมที่จะให้วิษณะเป็นผู้ปกครองเมืองลงกา ดังความว่า

“...แล้วพระรามราชมะก็ตรัสกับพระลักษมณ์โอรสนางสมิตราผู้ทรงเดชโชติช่วง ผู้เพียบพร้อมด้วยคุณความดี ซึ่งยืนอยู่ใกล้ ๆ เจ้าคนดี จงอภิเษกวิษณะผู้นี้ขึ้นครองกรุงลงกาเถิด เขาเป็นผู้จงรักภักดี อีกทั้งมีอุปการคุณมาแต่ก่อนเจ้าคนดีนี้เป็นความปรารถนาสูงสุดของพี่ที่จะได้เห็นวิษณะอนุชาของราวณะนี้อภิเษกขึ้นครองกรุงลงกา ครั้นได้ฟังคำตรัสโดยพระรามราชมะผู้มหาตมะแล้วพระลักษมณ์โอรสนางสมิตราทั้งคู่อรับด้วยความยินดี แล้วไปนำหม้อทองมา โอรสนางสมิตราลดน้ำอภิเษกแก่

วิธีขณะด้วยหม้อนั้นท่ามกลางรากษส เพื่อสถาปนาเป็นพระราชแห่งกรุงลงกาตาม
บัญชาของพระราม...”

(วาลมீก, 2554, หน้า 736)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับปรากฏการ
ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบให้แก่ตัวละครพระราม ดังนี้

รามเกียรติ์รัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะ
สำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบผ่านเหตุการณ์ตลอดจนพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละคร
พระราม ดังนี้

1. **ให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา** เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็น
ผู้นำที่ให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชามีอยู่สองเหตุการณ์ คือ การขอความคิดเห็น
ตลอดจนเคารพการตัดสินใจของผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น ปรีกษาหารีกับเสนาอำมาตย์เรื่องที่จะ
รับพิเภกมาอยู่ด้วย ดังความว่า

“...เสร็จแล้วจึงกราบบังคมทูล	นเรนทร์สุรัสวดีวงศ์มหาศาล
อันซึ่งพิเภกขุนมาร	ให้การยั่งยืนแต่เดิมมา
เห็นจริงว่าผิดกับพี่ชาย	กลัวตายจึงหนีมาหา
โดยสัตย์สุจริตต่อสุรา	ไม่เป็นมารยาพิราใน
ถึงกระนั้นก็พวกปัจเจกมิตร	จะวางจิตว่าดีก็มีได้
ชอบให้ทำสัตย์สาบานไว้	ต่อได้เบื่องบาทพระจักรี
แล้วจึงเอาใช้ในสงคราม	จะเกรงขามอะไรแก่ยักษ์
แม้ไม่จงรักภักดี	จึงมล้างชีวิตให้มรณา
ถ้าว่าสุจริตซื่อตรง	การณรงค์จะทำไปภายหลัง
เกลือกจะขัดสนสิ่งใดมา	จะได้ถามกิจจาอสุรี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 191-192)

อีกหนึ่งเหตุการณ์คือ การขอความคิดเห็นจากเหล่าบรรดาเสนาอำมาตย์เรื่องการ
จองถนน ดังความว่า

“...บัดนั้น	ฝ่ายชามพูวราชกระปี่ศรี
ได้ฟังพจนารถพระจักรี	ชูลีกรสนองพระโองการ
อันหมู่โยธาวานร	ล้วนมีฤทธิ์รอนกล้ำหาญ
ภักดีต่อเบื้องบพมาลย์	คิดการอาสาภูวไนย
ก็จะได้สำเร็จด้วยฤทธิ	แต่ว่าหาจะมีพระเกียรติไม่
ขอให้รู้พลสกลไกร	ไปชนเอาศิลามา
ทุ่มทิ้งลงเป็นถนน	ข้ามพลไปเมืองยักขา
พระเกียรติจะชั่วกัลปาว	ว่าองค์นารายณ์อวตาร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 235-236)

2. ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน เห็นได้จากการคัดเลือกให้องคตเป็นทูตไปยังกรุงลงกา ดังความว่า

“...ท่านผู้วงศาสุราฤทธิ	ทศทิศย์อมเกรงเดชา
จงเป็นราชทูตทูลสาร	ไปว่าชนแก่ท้าวยักขา
ฟังดูอสุรพาลา	ฝ่ายมันจะว่าประการใด
ตรัสแล้วสั่งสัตพลี	ผู้มีปัญญาอัชฌาสัย
จงแต่งสารแจ้งการแต่เดิมไป	ส่งให้องคตพานร ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 293-294)

หรือการทราบดีว่าพิเภกไม่มีความสามารถในการรบแต่มีความสามารถทางโหราตรวจดวงชะตา “ตัวมันก็รู้โหรา” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 192) พระรามก็มอบหมายหน้าที่ให้พิเภกทำหน้าที่เป็นโหราประจำกองทัพหรือเป็นที่ปรึกษาทางปัญญา เช่นการทำสงคราม การทำนายดวงชะตา รวมถึงการหาวิธีแก้กลต่าง ๆ ของฝ่ายยักษ์ ส่วนหนุมานมีความสามารถในการรบมีความเฉลียวฉลาดหลักแหลมปราดเปรียวว่องไว พระรามก็มอบหมายงานที่ต้องใช้กำลังและปฏิภาณไหวพริบให้ทำเช่น ให้สำรวจเส้นทางจองถนนไปกรุงลงกา ให้ช่วยส่งข่าวนางสีดา ให้ไปช่วยสุครีพในตอนศึกกุ่มกวรรณ ให้ไปเกณฑ์ไพร่พลจากกรุงขีดขินและกรุงชมพูไปช่วยพระมงกุฎและพระลบในตอนศึกท้าวคนธรรพ์ ซึ่งหนุมานก็ทำสำเร็จตามที่พระรามสั่งทุกงาน

3. มีความยุติธรรม เห็นได้จากคราวที่พระรามใช้หนุมานนำแหวนไปให้นางสีดาที่กรุงลงกา ในครั้งนั้นหนุมานได้สังหารบุตรของทศกัณฐ์และเผากรุงลงกา พระรามกริ้วมากเพราะเกรงว่าจะทำให้ทศกัณฐ์โกรธจนหันมาทำร้ายนางสีดา แต่เมื่อหนุมานอธิบายว่าตนเป็นเพียงลิงป่าที่ทำไปเพราะไม่เคยมีเจ้านายอบรมสั่งสอน พระรามได้ฟังดังนั้นก็พยายามละความโกรธแต่ก็เห็นว่าไม่ควรให้ใครเอาเป็นแบบอย่างจึงให้สุครีพและบรรดาพระยาवानรเป็นผู้พิจารณาความ ดังความว่า

“บัดนั้น	ท้าวพระยาवानรน้อยใหญ่
ได้ฟังพจนานวไนย	บังคมไหว้สนองพระโองการ
ซึ่งลูกพระพายไม่ยั้งคิด	ทำผิดล่วงรบบรรหาร
โทษนั้นถึงสิ้นชนมาน	ผ่านฟ้าจทรพระเมตตา
ขอประทานจงดไว้ก่อน	อย่าเพ่ราญรอนสังขาร
ตามคำวานรสัญญา	สงครามเบื่องหน้ายังมี ฯ
เมื่อนั้น	พระตรีภูวนาถเรื่องศรี
ได้ฟังท้าวพระยาเสนี	ดั่งวารีทิพย์มาเจือใจ
สอดคดล้องต้องในวิญญาน์	ผลัดผ้าชุบสงรวงวัลให้
แก้วยุบุตรวุฒิไกร	ในที่ท่ามกลางวานร ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 395)

4. มีความสามารถในการรบ ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถด้านการรบตามแบบฉบับและค่านิยมของกษัตริย์ยุคโบราณ โดยความสามารถด้านการรบของพระรามปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่องได้แก่ รบกับกานาสูร รบกับรามสูร รบกับพญาชร รบกับพญาทุษณ์ รบกับพญาตรีเศียร ปราสวาหุและมารีสร รบกับแสงอาทิตย์ รบกับทพนาสูร รบกับกุมภกรรณ รบกับมังกรกัณฐ์ รบกับทศกัณฐ์ครั้งแรก รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สอง รบกับลตลุง-ตรีเมฆ รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สาม รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สี่ รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่ห้า รบกับท้าวอัศกรรณ รบกับท้าวฤเวร และรบกับท้าวอุณาราช ดังตัวอย่างเช่น

รบกับทศกัณฐ์ครั้งแรก ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระตรีภพโลกนาถา
เห็นทศพัศตร์ขว้างจักรมา	ต้องหมู่โยธาวานร
บ้างล้มบ้างตายเกลื่อนกลาด	จึงชักพลายวาทพระแสงศร
พาดสายหมายมุ่งจะราญรอน	ภูธรก็ผาดแผลงไป ฯ
ศรชัยสังหารจักรกรด	แหลกหมดไม่ทานกำลังได้
ทั้งพลกุ่มภัณฑ์ก็บรรลัย	ดาชไปกับพื้นปถพี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 30)

รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สอง ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตบทว่า

“เมื่อนั้น	องค์พระอวตารชาญสมร
เห็นขุนยักษ์ขว้างจักรมาราญรอน	จับศรพรหมาสตร์แผลงไป ฯ
ไล่ล้างจักรกรดฤทธิรงค์	แหลกลงไม่ทานกำลังได้
พลมารตายยับทั้งทัพชัย	แล้วไปต้ององค์ทศกัณฐ์ ฯ
เมื่อนั้น	ทศเคียรสุริย์วงศ์รังสรรค์
ต้องศรเพียงสิ้นชีวัน	กุ่มภัณฑ์ร้ายเวทอันคักดา ฯ
ครั้นถ้วนเจ็ดคาบก็ลบลง	ทั่วสารพางค์องค์ยักษา
ครั้นนั้นหลุดจากกายา	อสุราหวาดหวั่นพรั่นใจ
พอพระทินกรยัสดง	เลี้ยวลงลับเหลี่ยมเขาใหญ่
ให้เลิกพลพลไกร	คืนไปลงกาธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 113)

และ รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สาม ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตบทว่า

“...เมื่อนั้น	ท้าวยี่สิบกรยักษี
ต้องศรเจ็บซ้ำทั้งอินทรีย์	อสุรีเพียงสิ้นชีวัน
ดำรงกายยอกรขึ้นเหนือเศศ	คิดคุณพรหมเมศรังสรรค์
อุตุส่าห์แข็งใจขบฟัน	กุ่มภัณฑ์ร้ายเวทวิทยา ฯ
ครั้นถ้วนเจ็ดคาบก็ลบลง	ศรหลุดจากองค์ยักษา
จะกลับเข้าต่อฤทธา	ก็สิ้นอาวุธจะชิงชัย

ทั้งสิ้นแสงสีรวีร

จึงให้เลิกนิกรทัพใหญ่

ให้ส่นล้นเลื่อนสะเทือนไป

คืนเข้าในราชธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 272)

5. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระราม เป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแรกคือ การที่พระราม ปูนบำเหน็จรางวัลแก่บรรดาขุนทหารที่ออกรบภายหลังจากเสร็จศึก ดังความว่า

“...นิลราชผู้ใจรักดี

ก็คุมพลกระบี่จองถนน

ชามพวราชเป็นหมื่นฤทธิรณ

ไปผจญพิธิอินทรชิต

อันสัตพลได้กฎหมาย

รายชื่อผู้ทำขอบผิ

ไซยามพวานอันมีฤทธิ์

ตั้งจิตซื่อตรงถือธงชัย

ควรให้ศรีชมพพาน

ไปร้องปาดาลกรุงใหญ่

ให้ธำมรงค์มงกุฎมาลัย

สังวาลแก้วแววไวด้วยเพชรฑูรย์

อันกระบี่สุเรนฤทธิรอน

ให้ไปร้องนครสัตหสา

ชามพวราชนิลราชสองตระกูล

นิลนทที่ก็ประยูรเสนา

ให้เป็นอุปราชทั้งสาม

ตามมีความชอบได้อาสา...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 558)

หรือการให้พิเภกไปครองกรุงลงกา ดังความว่า

“...จึงมีพระราชบรรหาร

แก่พิเภกขุนมารักษ์

แต่เราปราบหม้อสุรี

ที่มันหยาบข้าอาธรรม

บรรดาเป็นเลื่อนแผ่นดิน

ก็สุดสิ้นชีวาอาสัญ

เสร็จศึกซึ่งปราบกุมภันท์

ท่านนั้นจงผ่านลงกา

เป็นเจ้าแก่หม้อสุรศักดิ์

สืบวงศ์พงศ์ยศไปภายหน้า

บำรุงรพีพลโยธา

เป็นมหาจรรโลงเลิศไกร ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 459)

พรหมจักร ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักบริหารให้แก่ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากเหตุการณ์ณ์ในตอนที่พระยาพรหมจักรและบริวารพบถ้ำแห่งหนึ่ง ภายในถ้ำมีแก้วมณีดวงหนึ่ง พระยาพรหมจักรเข้าใจได้ว่าเป็นที่อยู่ของยักษ์จึงให้สั่งบริวารรีบพากันออกมา ดังความว่า

“...เจ้าก็ไปรอดถ้าหากคำอันหนึ่ง อันเป็นที่อยู่ยักษ์ผู้หนึ่ง เจ้าก็เข้าไปสู่ที่ปากถ้ำ ยามนั้นยักษ์ตัวนั้นมันก็ไปแส่วหากินอาหารเสียบ่ทันมารอดเพื่อ ยามนั้นมหาสัตว์เจ้า กับทั้งป่าวชายทั้งหลายก็เอากันเข้าไปสู่ถ้ำหาที่นั่น แล้วก็เล็งแลพอดูยังถ้ำนั้น ก็เห็นยังแก้วแสงอันมีวิมานะรุ่งเรืองมากนัก มหาสัตว์เจ้าก็เขวดกดหมายรู้ว่า ถ้ำที่นั่นหากเป็นที่อยู่แห่งยักษ์ชะแล ว่าอัน แล้วก็เอากันออกจากถ้ำ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 48)

หรือเมื่อครั้งที่พบพระยาครุฑที่บาดเจ็บจากการต่อสู้กับพระยาวิโรหาราช พระยาพรหมจักรก็ให้การช่วยเหลือโดยการเสกเป่ามนต์ให้พระยาครุฑหายจากอาการบาดเจ็บ ดังความว่า

“...เจ้าสังวาสวาทิยายคาถาเป่าแก่ครุฑทั้งหลาย ก็ลดหายบัดเดียวมันแล แต่ นั้นเจ้าก็อำลาพระยาครุฑแล้วก็ไปพายหน้า...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 21)

2. รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เห็นได้จากครั้งที่จะข้ามแม่น้ำใหญ่ พระยาพรหมจักรให้หาตัดหวายมาทำเป็นสะพาน แต่ทว่าหอรมานแนะนำว่าให้หาที่อันมีเกาะดอนเพื่อความสะดวกสำหรับที่จะข้ามน้ำก่อน เหตุเพราะบริเวณนี้เป็นที่ยากจะสร้างสะพาน พระยาพรหมจักรก็เห็นด้วยกับความคิดและข้อเสนอของหอรมาน ดังความว่า

“...ที่นั่นเจ้าหอรมานก็กล่าวว่า ที่นี้กว้างนักจักพลาดตกน้ำแล ควรดีเลียบหาที่มีเกาะดอนมีกลางที่ยังซ่อมแควบเล็งดูก่อนทอพระยาทั้งสองก็หื้อเสนาอามาจทั้งหลายเลียบขึ้นไปพายเหนือ พร่องก็หื้อล่องเลียบไปพายได้ลงไป แล้วพิจารณาที่เกาะ

คุณกลางน้ำนั่นแล อามาจทั้งหลายเสียไปคู่ทั้ง ๒ พาย พายใต้พายเหนือก็ไปหัน พายหลายน้ำที่นี้ ก็มาไหว้พระยาทั้งสองหันแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 87)

3. มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า พระยาพรหมจักรเป็นผู้มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบปรากฏอยู่ในเนื้อหาตัวบทหลายเหตุการณ์ ได้แก่ รู้จักวางแผนกลศึกก่อนทำการรบ รบกับพระยาโสภี รบกับพระยาวิโรหาราช ดังปรากฏรายละเอียดในเนื้อหาตัวบท ดังนี้

รู้จักวางแผนกลศึกก่อนทำการรบ ดังความว่า

“...ส่วนว่าขัตติยะทั้งสองก็ยกหมู่ริพลโยธาสนาข้ามป่าดงไพรมาไ้ ๆ ก็มารอด จอดทัพที่ลังกาตั้งอยู่นับใกล้ใกล้ พลพันทัพเขามาจดไขว้ไว้หันแล ส่วนอันว่าริพลโยธาแห่งพระยาทั้งสองนั้น มีโยธามากมายนัก ก็มาแจกริพลหามเป็นสองหมู่แล ปีกขวาหื้อโสภีเข้าต่อหันแล แล้วจึงใช้ไชยเทศ แก้วบิน ชุนเทโว เข้าพายขวาหันพายซ้าย พาราณสีมีขุนวิชาหาม กับพระยาการันะ และพระยาชายเขียว สุนันทะเข้าต่อหันแล โยธาทั้งหลายก็ลั่นละมือก ก้องหน้า ธนูไชย กางกง ยิงผ่าเข้าสน ๆ มีช้างม้าหกร้อง ก้องสะเทือนมากนักหันแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 99)

รบกับพระยาโสภี ดังความว่า

“...ส่วนพระยาโสภีก็ไล่หมู่ช้าง ม้า เสนาโยธาฟันเข้าชู้พาย เขาก็บ่อาจจักจรรณาอยู่ได้ก็แล่นหนีไปเสียเสี้ยมแล เขาก็มาสู่เวียงเข้าแล้วก็จดแขว่ประตูเวียงแร้อยู่หันแล ส่วนริพลพระยาโสภีก็แวดเกี่ยวเวียงแล้วก็ขึ้นม้างประตูอยู่ชู้พาย ยามนั้นริพลโยธาหมู่หลวงจึงมารอดก็ลวดคุมเอาเสี้ยมแล ส่วนเสนาอามาจทั้งหลายเขาก็กำจัดเสี้ยมเสี้ยมแล้ว ไ้ไพร่น้อยโยธาทั้งหลายหันแล เขาก็หื้อกินน้ำสัจจะเสี้ยมเสี้ยมแล ส่วนพระยาทั้งสองก็มีอาชญาปกป่าวแก่เสนาโยธาทั้งหลาย บ่หื้อกระทำความร้ายแก่คนทั้งหลาย หื้อเพิ่มสุขย่อนบุญเราด้วยดีเทอะ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 94)

รบพระยาวิโรหาราช ดังความที่พรรณนาไว้ในตัวบทว่า

“...ส่วนว่าพระยาพรหมจักรมหากะรัตตราเจ้านั้นก็ทรงเครื่องจ้าวลังการแล้ว ก็ขึ้นนั่งช้างแก้วใส่พวงคำ ตัวแต่งห้างประดับดีแล้วมีโยธาทั้งหลายได้ ๑๐ อักโขไหล่ ไปสู่สงคราม มีเสตฉัตต์หากปกกางขึ้นพายบนได้แสนหวง ก็สระเต็จเข้าสู่เวียงลังกา ก็ไล่ช้างเข้าสู่ประตูเวียงอันนั้นหื้อแตกเป็นหักคานเกลื่อนลงไปแล

ส่วนพระยากลักราชก็เขียนหลายไม้ไปด้วยคำว่า ดูราพระยาตนถ่อยร้ายบาป หนาทำนว่ามีเดชานุภาวะมากนัก ก็จูงออกมารบดูเข้าทะเล คั้นว่าบ่อออกมาดูจักเข้าไปตัดหัวท่านในวันนี้ชะแลว่าอัน...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 116)

4. ห่วงใยในสวัสดิภาพสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากเมื่อเสร็จสิ้นการสงครามพระยาพรหมจักรให้ตรวจสอบว่ามีผู้สูญเสียเท่าใดบ้างและให้อุปถัมภ์ข้าราชการขุนนางที่รอดชีวิต ดังความว่า

“...พันดั่งพระยาพรหมจักรเจ้านั้นกับทั้งเจ้ารัชมจักรเป็นค้ำกว่าเสนาโยธาทั้งหลาย ก็มาจัดดูหมู่ริพลแห่งตนอันตายนั้น ก็ซ้ำ ๓ อักโขอันตายหั้นแล ผุ้งอันเป็นอาماجก็ตาย ๔ คน คือว่า สุนันทะเสนาพระยาหมยนอง พระยาชายเขียว และพระยาข้าวทอง ๔ ขุนก็หากม้วยเสียแล รวมกันทั้งสองก็เอาพระยาใหญ่กาสีและพระยาใหญ่พรหมจักร พอโสทุกข์ผ่านใจมากนักแล โยธาทั้งหลายก็ตายได้ ๗ อักโขตายครอบพระยาวิโรหาบ่อคืนสักคนหั้นแล

ตติยทิวเส ในวันถ้วน ๓ นั้น พระยาก็ปลงกรุณาปาวยังเสนาโยธาทั้งหลายใหญ่น้อย หื้อสุขด้วยสมภารหั้นแล ผุ้งอันเป็นขุนเข้าต่อสงครามนั้น พระยากัทานสุขกรุณาเขาหื้อมาไหว้เสียแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 118-119)

นอกจากนี้พระยาพรหมจักรยังมีบัญชาให้เสนาอำมาตย์นำบรรณาการไปมอบแก่ กษัตริย์ทุกเมืองที่มาช่วยการรบ ดังความว่า

“โหนโต อามาจจา ตูราอามาจทั้งหลาย สู้จ่งไปตกแต่งยังข้าวของแห่งเรา คือ ว่าเงิน คำ หลายโกฏีกับทั้งหัตถี อัสนะ ยานคู่พร้อมทั้งอาภรณ์ะ ย่อมไปเป็นปัญญา การของฝากตอบโถมนาคุณท้าวใหญ่กาสิ และท้าวพระยาร้อยเอ็ดเมืองหือคู่ถ้วนดี งาม แล้วก็จักหืออามาจผู้ฉลาดเป็นนายเมื่อใดได้เข้าแขกแรกเป็นกัลยาณมิตรแผ่ปันขุน ชะแล ว่าอัน...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 135)

5. มีการบริหารจัดการที่ดี เห็นได้จากภายหลังจากที่ปราบพระยาวิโรหาราช และยึดเมืองลังกาได้แล้วพระยาพรหมจักรก็จัดระเบียบการปกครองภายในกรุงลังกาใหม่ด้วยการอุสสาภิเษกให้อุปราชขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระยาวิโรหาราช ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยาใหญ่เจ้าทั้งสองก็มีคำกรุณาผายโปรด ก็กล่าวว่า ตูรา เสนาอามาจทั้งหลาย เราทั้งสองก็อดโทษโปรดกรุณาแล้วผายวางเจ้านั้นทูลอุปราชที่ แก่ท่านทั้งหลายเมื่อไว้สืบเชื้อแทนเมือง เป็นเจ้าใหญ่แก่ท่านทั้งหลายชะแล เราทั้งสอง ก็หากจักอุสสาราชาภิเษกหือเป็นพระยาเสวยราชเป็นท้าวอาจลือชาบ่ออย่าชะแล สู้ ท่านทั้งหลายจูงไปนำเอานางราชธิดาหน่อไธหือได้มาแล้วราชบุตรพร้อมกับทั้งราชบุตร เราทั้งสองเทอะ ว่าอัน...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 124)

ขณะเดียวกันการเป็นนักบริหารจัดการที่ดีของพระยาพรหมจักรยังสะท้อนอยู่ใน การบรรยายสภาพสังคมและบ้านเมือง ดังความว่า

“...ตั้งแรกแต่นั้นไปพายหน้า พระยาใหญ่พรหมจักรราชเจ้า ก็ตั้งอยู่ในราช สัมปัตติทั้งมวลแล้วตั้งอัน ส่วนอันว่าท้าวพระยาทั้งหลายอันเป็นอาณาเขตแห่งตน ก็นำเอาราชปัญญาการมีด้นว่า หัตถี อัสนะ ยานมาทุกพาย พร้อมเงินค่านำมาถวาย บ่อขาดหันแล โพิธัสต์ตนเจ้าเป็นแห่งหน่อกระสัตร่า ก็มีความกรุณาปลงราชทาน คือว่า ข้าว ชีนปลา อาหาร เงิน คำ ผ้าแผ่น ช้าง ม้า แก่เขาหันแล เจ้าก็อยู่เสวย

ล้มปัดตีบ้านเมืองด้วยชอบ ประกอบด้วยทศราชธัมม์ ๑๐ ประการ แล้วก็หื้อได้รักษาสีลและทานแก่หมู่เสนาอามาจและคนทั้งหลายชู้บ้านชู้เมืองหื้อได้สุขย่อนเพิงบุญตนก็มีแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 138)

โดยพระยาพรหมจักรได้สร้างศาลาโรงทานหกหลังรวมถึงให้นำเงินและเสื้อผ้าแพรพรรณที่ได้จากต้นกาลพฤกษ์มาบริจาคและถวายแด่สมณะชีพรามณ์และยาจก ดังความว่า

“...เจ้าก็หื้อเฟ้นแปลงสาลากว้านทางทั้งหลาย ๖ หลัง ที่ใกล้ประตูเวียงทั้ง ๔ และท่ากลางเวียง ๑ หลัง ประตुकุ่มน้อย ๑ หลัง ไปเอาเงินและคำที่ขุมเงินขุมคำทั้ง ๔ บ่ขาดมาถวายหื้อเป็นทานแล เอาเสื้อผ้าเครื่องอาภรณ์ทั้งหลายแต่ต้นกาลพฤกษ์ที่พามาเป็นทานแก่สมณะพรหมณ์และยาจกทั้งหลายทุกวันบ่ขาดสายก็มีหั้นแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 160)

ปริมะเหียร ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักบให้แก่วัฒนธรรมพระพรหมราช (พระราม) ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เห็นได้จากเมื่อครั้งที่พระพรหมราชขอคำปรึกษาจากเจ้าภิกษีว่าเหตุใดอาวุธของตนจึงไม่อาจทำอันตรายทำวราภนาสวรได้และมีวิธีใดที่จะสามารถเอาชนะทำวราภนาสวรได้ เจ้าภิกษีจึงให้คำชี้แนะว่ามีแต่ธนูที่ชื่อว่า วัชชิตศพลเท่านั้นที่จะสามารถฆ่าวราภนาสวรได้ ดังความว่า

“...ถึงกาลเมื่อควรถอยเลิกนั้น ต่างคนต่างอยู่คอยหั้นแล เมื่อนั้นพรหมราชก็จึงถามภิกษีว่า อันปืนแห่งเรานี้แม่นว่ายิงไปถูกผู้ใดก็ดี เป็นต้นว่าเทวดาก็ดี แลกุมภภัณฑ์คันธัพพะยักษ์แลนาครุฑทั้งหลายก็ดี บ่ห่อนได้ชีวิตสักเทือตาย ดังวราภนาสวรนี้มันก็บ่ใช้ตนทิพย์แล เท้าประกอบด้วยเดชะฤทธิแห่งมันสิ่งเดียว เยียะตั้งฤมาณแลบ่ตายนั้นชา ภิกษีไหว้แล้วกล่าวว่า ปู่แห่งผู้ข้าชื่อว่าดัดปรไมสวรนั้นยังกล่าวไว้ว่าวราภนาสวรนี้บ่ตายด้วยหอกดาบแลปืนไฟธนูแห่งบุคคลผู้ใดในโลกนี้บ่มีแล ด้วยมีแท่นบุคคลผู้ใดมีฤทธิเดชะอาานุภาพมากนัก หากได้ไปเอาปืนเล่มหนึ่งชื่อว่า วัชชิตศพลอันเป็นปืนกับโลกมายังมันก็จึงตายว่าอันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินดีะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 33)

2. สงเคราะห์และรักษามลประโยชน์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากการที่พระพรหมราชช่วยสุคิบบในการทวงความยุติธรรมจากภาริด้วยการช่วยเข้าชิงเมืองกาสิ ดังความว่า

“...ส่วนว่าพรหมราชแลพระลักษณะก็เอาสุคิบบนั้นเมื่อเมืองกาสิเห็นแล คั้นว่า รอดแดนเมืองแล้วก็ปราบเอาบ้านใหญ่เมืองน้อยทั้งหลาย ก็ได้ทั้งยศสรวาร ช้าง ม้า ทรัพย์มากนักบ่ออาจจักคณาสังขยานับได้แล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 18)

3. มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบ เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่ พระพรหมราชรบกับท้าวรามนาสวร โดยพระพรหมราชได้ทำการต่อสู้กับท้าวรามนาสวร อย่างกล้าหาญถึงเจ็ดวันโดยไม่มีใครแพ้ชนะและเมื่อท้าวรามนาสวรเนรมิตกายใหญ่เท่าเขา ยุคนธรพระพรหมราชก็ขึ้นขี่ป่าหอรมานรบกับท้าวรามนาสวรอย่างไม่เกรงกลัว ดังความว่า

“...พรหมราชแลรามนาสวรรบกันเล่าถึงวันถั่ววัน ๗ นั้น รามนาสวรก็เนรมิต ตนหื้อใหญ่สูงเพียงปลายเขายุคันธอ บ่อหื้อปรากฏหันตัว เท้าหื้อหันแต่ตาทั้ง ๒ หัน แล คนทั้งหลายหันตาแห่งรามนาสวรนั้นเขากล่าวว่า ในวันนี้ตัววันออกมา ๓ ดวงว่า อันชุนคนแล เมื่อนั้นพรหมราชก็ถามภิกษุหื้อนั้นแล ภิกษุจึงกล่าวว่า ๒ ดวงนั้นเป็นตาที่ อ้ายข้าแล ดวง ๑ นั้นเป็นดวงตะวันแท้แล พรหมราชกล่าวว่า ปางนี้เราจักเยาะดังฤๅ ขา หอรมานจึงไหวว่า มหาราชเจ้าอย่าได้เคืองใจเทอะผู้ข้าก็หากจักเอามหาราชขึ้นนั่ง เหนือจอมบ่าข้า แล้วจักหื้อรบกับด้วยรามนาสวรอันสูงเพียงปลายเขายุคันธอนั้นชา แล ว่าอันแล้ว พรหมราชก็หื้อถือนธนูอันชื่อว่า สหัสถามธนูนั้นขึ้นนั่งเหนือจอมบ่าแห่ง หอรมานหื้อนั้นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 32)

ในการรบครั้งนั้นพระพรหมราชไม่สามารถทำอันตรายท้าวรามนาสวรได้ ครั้นได้ ญวรัชชิตพลมาแล้วพระพรหมราชจึงออกรบกับท้าวรามนาสวรอีกครั้ง โดยประทับบนป่า หอรมานแล้วแผลงศรวิชชิตพลสังหารท้าวรามนาสวร ดังความว่า

“...คั้นว่าวันถั่ววัน ๗ มารอดแล้ว รามนาสวรก็ออกมาเนรมิตตนหื้อสยงเพียง ปลายเขายุคันธอนั้นแล้ว ส่วนพรหมราชก็จับอยู่บนจอมบ่าแห่งหอรมานนั้น แล้วก็

เอาปืนเล่มชื่อทศพลขึ้นรบกับด้วยรามานาสวรหันแล ส่วนว่าเป็นทศพลเล่มนั้นอันพร
 รามราชยังไปก็มีเสียงอันดังมาก เป็นดังฟ้าผ่าแสนทีนนั้ก็ถูกรามานาสวร แล้วก็ลวด
 ตายไปหันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

4. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากเมื่อเสร็จสิ้นสงคราม
 พระพรามราชได้มอบรางวัลให้แก่บรรดาเหล่ากษัตริย์ทั้งหลายที่ช่วยทำสงคราม ดังความว่า

“...แล้วก็ปลงราชทานรางวัลให้อ้าวพระยาทั้งหลายขุนของค์ แล้วก็ส่งท้าว
 พระยาทั้งหลายให้อ้อมบ้านเมืองแห่งเขาหันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

5. มีการบริหารจัดการที่ดี เห็นได้จากตอนท้ายเรื่องกล่าวว่าเมื่อเสร็จสิ้นสงคราม
 กับรามานาสวรแล้วพระพรามราชได้พิจารณาให้ภิกษุให้เป็นกษัตริย์ครองเมืองลังกาแทนราม
 นาสวร ดังความว่า

“...พรามราชได้เมืองลังกาแล้วก็พร้อมเพรียงกันกับด้วยท้าวพระยาทั้งหลายก็
 แต่งแปลงยังภิกษุอันเป็นน้องแห่งรามานาสวรนั้นให้อ้อมเมืองลังกาแทนพี่แห่งตนนั้น...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

หรือเหตุการณ์ในตอนที่พระพรามราชให้มีการจัดตั้งเมืองขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับ
 ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีดำริที่จะหาที่ตั้งเมืองใหม่ด้วยการเสี่ยงศรทศ
 พล ดังความว่า

“...เมื่อภายหลัง พรามราชหากษัตริย์ก็มีราชรำเพิงว่า ตั้งเมืองกรุงรัตนนครแห่ง
 ภูนี้เป็นอันเต็มไปด้วยผู้คนมากหลายนัก ควรกูยหาที่อันกว้างขวางเป็นไชยมงคล
 ชัยภูมิ แล้วตั้งเมืองใหม่ชะแล พรามราชรำเพิงสนนี้แล้วจึงเอาปืนเล่มชื่อว่าทศพล
 มาอธิฐานแล้วยิงไปหนวันตกช่วยเหนือ ...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

เมื่อได้ชัยภูมิอันเหมาะสมแล้วพระพรหมราชจึงตั้งเมืองขึ้น ณ ที่แห่งนั้นโดยให้นามเมืองใหม่นั้นว่าเมืองอยุธยา ดังความว่า

“...พรหมราชก็เอาหมู่วรพลเข้าตั้งอยู่ที่เกาะอันนั้น แล้วก็ให้สร้างแปลงเวียงที่นั่นอันมีปราการกำแพงอันแล้วด้วยหินแลง มีทาดท้าวปราการ หอตั้งหอเลื้อ เป็นอันมั่งคั่งดีงามดีเป็นดั่งเนรมิตเอนั้น พรหมราชแลลักษณะก็อยู่เสวยสมบัติในเมืองอยุธยาที่นั่น อันเป็นสุขเกษมมากนัก หาที่จักเปรียบเทียบบ่อได้ ก็บ่อมีอันตรรายจักมาบังเกิดสักอัน จึงได้ชื่อว่าอยุธยาเหตุว่าหาผู้จักมายุทธกรรมบ่ได้ ก็ปราบสกลชมพูทวีปทั้งมวล มีน้ำสมุทรเป็นแดนหั้นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 36)

6. ใช้คนให้ถูกกับงาน เห็นได้จากเมื่อครั้งที่พระพรหมราชต้องการหาผู้ไปสืบข่าวในเมืองลังกาเพื่อยืนยันว่าท้าววิโรหาราชลักพานางสีดาไปหรือไม่ซึ่งภารกิจครั้งนี้ต้องการผู้มีฤทธิ์มาก มีความคล่องตัว พระพรหมราชจึงจัดมีการทดสอบจนพบว่าหนุมานว่าเหมาะสมกับภารกิจครั้งนี้ ดังความว่า

“...เท่าว่าหนุมานนี้ยังน้อยนัก อัน ๑ เราบ่ห่อนได้หั้นยังฤทธิ์แห่งหนุมานสักอันเทื่อ แลเราบ่เต็มใจไหนแล ว่าอันแล้วจึงให้หนุมานมาแล้วว่าว่าดังนี้ ดูราหนุมานเรามักใคร่หั้นยังกำลังฤทธิ์แห่งท่านดีหลีแล เหตุว่าเรามักใคร่ใช้ท่านไปสู่เมืองลังทวิปไพน ว่าอันแล ส่วนหนุมานนั้นก็สร้างสำแดงฤทธิ์ด้วยอันไหวสาปากจากคำใด เป็นดั่งดาวนออกมาได้ ๓ ลูกนั้น คั้นไหวสาบด้วยพระรามแล้วก็สยงขึ้นไปเวดเวียงกรุงรัตนคร ๓ รอบ แล้วก็ขึ้นไปเพียงปลายเขาเขาคันธอรแล้วก็ลงมาเกี่ยวจักจาลทั้งมวล อันควรอัศจรรย์มากนักหั้นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 20)

หอรมาน ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบของตัวละครพระยารามราช (พระราม) ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เห็นได้จากการที่พระยารามราชเรียกผู้คนที่อยู่ ณ บริเวณที่ตนจะสร้างเมืองใหม่มาสอบถามว่าสถานที่ควรจะสร้างเมืองหรือไม่ ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตบทว่า

“...พระยารามจึงหื้อหาผู้มีอายุมาถามดูว่า ฐานะที่นี้จักควรอยู่สร้างแปลงเมือง เป็นมั่งคละนั้นควรอันชาฤฯ ผู้มีอายุอันแก่กว่าคนทั้งหลายกล่าวว่า ข้าแถมหาราชเจ้า แต่ก่อนปู่เฒ่าข้าสั่งเอาไว้ว่ายังมีเกาะอัน ๑ ควรอัครรยยิ่งนัก ปักไกลแต่นี้เท่าใดแล เเท่ายังมียักษ์ผู้ ๑ ชื่อว่านันทราช มีหมู่ยักษ์ทั้งหลายพัน ๑ เป็นบริวารอยู่รักษาเกาะที่ นั้นหั้นแล ท้าวพระยาตนใดไปประจัญแพ้ยักษ์ผู้ นั้น แล้วสร้างแปลงที่อยู่ ที่นั้น หา กังวลบ่ได้แล ตามปู่เฒ่าข้าเฒ่าสั่งไว้ดังนี้แล ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 80)

เหตุการณ์ต่อมาคือ การที่พระยารามราชประชุมท้าวพระยาทั้งหลายเรื่องที่ราพนา สวรรลักพานางสีดาไป ท้าวพระยาทั้งหลายได้แสดงความคิดเห็นว่าพระยารามราชควรไตร่ตรอง ให้ถ่วงถี่เพราะหากไม่ใช่ความจริงจะทำให้เกิดการบาดหมางกัน โดยท้าวพระยาทั้งหลาย แนะนำให้พระยารามราชส่งคนออกไปสืบข่าวที่กรุงลงกา ก่อนซึ่งพระยารามราชก็เห็นด้วยกับ ความคิดเห็นดังกล่าว ดังความว่า

“...พระยารามราชได้เป็นเอกราชาแล้ว ก็ชุมนุมมายังท้าวพระยาทั้งหลายทั้ง มวลมาพร้อมชุมนุม จึงกล่าวว่าดังนี้ นางสีดาเป็นเมียรักแห่งเรา นี้ อันพระรสีตนพ่อหาก หื้อแก่เรานั้น ท่านทั้งหลายหากรู้ชู้ตนแล จักควรเราทั้งหลายคิดตั้งรื้อชา ท้าวพระยา ทั้งหลายให้ว่า ควรมหาราชเจ้าไปเสด็จดูที่ชู้แห่งในชุมพูทวีปที่หื้อผับชู้แห่งและลังกา ทวีปที่นั้น หื้อได้รู้วาราพนาสวรผู้มีริทธิและมีดาทิพดอมมาลักเอาไป เราก็บรูแล เหตุ ว่ามหากระลัตรเจ้าทั้งหลายนี้มีถ้อยคำบ่แอ้ง บ่ห่อนว่าจักกระทำลักดาบแล ย่อมมี คำกินแห่งเมื่อพายุฝน พระยารามราชกล่าวว่าดี ๆ แลว่าอื่น แล้วพิจารณาหาผู้ใช้จัก หื้อแล้วแก่ราชกิจการ ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 65-66)

2. มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอน ที่พระยารามราชรบกับท้าวราพนาสวร ดังนี้

รบกับราพนาสวรครั้งแรก พระยารามราชและราพนาสวรรบกันนานถึง 7 วัน ถึงวันที่ 7 ราพนาสวรก็แปลงกายให้ใหญ่สูงเท่าเขาเขาคันธรเห็นเพียงตาสองข้าง คนทั้งหลายจึง เข้าใจว่ามีดวงอาทิตย์มากถึง 3 ดวง พระยารามราชจึงเรียกภิกษุมาสอบถามดู ภิกษุจึงบอก กับพระยารามราชว่าที่เห็นว่ามีดวงอาทิตย์ 3 ดวงนั้น แท้จริงเป็นดวงตาของราพนาสวร หอร

มานเห็นดังนั้นจึงอาสาแปลงกายให้พระยารามราชขึ้นไปยืนอยู่บนบ่าของตนเพื่อต่อสู้กับ ราชพณาสวร ดังความว่า

“...ที่นี้พระยารามราชาแลราชพณาสวรจกกับแล เถิงวันถั่วย ๓ นั้น ราชพณาสวรก็เณรมิตตนหื้อใหญ่สูงเพียงเขาญคัณธร เท้าหันแต่ตาทั้ง ๒ นั้นปรากฏเป็นดังดวงดาววันออกมา ๓ ดวง คนทั้งหลายก็ว่าดาววันออก 3 ดวง ว่าอันชู้คนแลเมื่อนั้นพระยารามจึงถามภิกษกกว่าอันแล ภิกษกกล่าววว่า ๒ ดวงนั้นตาพี่ข้าตาย ดวง ๑ แม่นดวงตาวันแล พระยารามกล่าววว่า ปางนี้เราจักเยียดังรื้อนี้ชา หอธมานจึงให้วว่า มหาราชเจ้าอย่าได้เคืองใจ ข้าหากจักเอามหาราชขึ้นนั่งบ่าข้า แล้วจักหื้อมารบกับราชพณาสวรอันเพียงเขาญคัณธรนั้นแล้วมหาษัตริย์ทั้ง ๒ ก็ยังเซิงกันไปมาหันแล ป็นราชพณาสวรก็บ่ถูกพระยารามลักแหล่มลวดตกลลงแผ่นดิน ลวดเกิดเป็นกล้วยในเมืองเรานี้แล ป็นพระยารามยิงธูกราพณาสวรหัวปุดตกไปแล้วก็ออกมาแทนยามเดียนั้นมันก็บ่อตายแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 32)

รบชนะราชพณาสวร พระยารามส่งราชสารนัดรบกับราชพณาสวรพอครบกำหนดทั้งสองฝ่ายก็ออกมารบกันราชพณาสวรเณรมิตตนเองให้สูงใหญ่เท่าเขาญคัณธรส่วนพระยารามราชก็ขึ้นอยู่บนบ่าของหอธมานเพื่อต่อสู้กับราชพณาสวร โดยพระยารามราชได้ใช้ธนูที่ชื่อ ทสพละ ออกมายิงราชพณาสวรจนราชพณาสวรถึงแก่ความตาย ดังความว่า

“...พระยารามก็ใช้หนังสือเข้าไปบอกราชพณาสวรว่า วันถั่วย ๓ พายหน้านี้เราจกกับด้วยกันแถมชะแล ในวันถั่วย ๓ มารอดแล้วราชพณาสวรก็ออกมาเณรมิตตนสูงเพียงเขาญคัณธรเหมือนดังรบเกาก่อนนั้นแล พระรามก็จับอยู่บ่าแห่งหอธมานแล้วก็เอาปืนแหล่มชื่อทสพละนั้นรบกับด้วยกันไปมา แล้วพระยารามก็เอาปืนแหล่มชื่อว่าทสพละนั้นยิงราชพณาสวรแล ราชพณาสวรก็ตายหันแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 78)

3. สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากภายหลังจากที่ปราบราชพณาสวรและยกกองกลับมายังเมืองของตนแล้วพระยารามราชได้จัดงานฉลองชัยชนะเป็นเวลาถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน และได้พระราชทานรางวัลให้แก่ท้าวพระยาทั้งหลายที่มาช่วยรบในครั้งนี้ ดังความว่า

“...พระยารามก็เอานางสีดากับทั้งริพลท้าวพระยาทั้งมวลใส่พวงแหวนน้ำมหาสมุทรลำดับคืนวันบ่นานเท่าใดก็มารอดถึงบ้านเมืองแห่งตนก็มีวันนั้นแล คັນวามารอดบ้านเมืองแห่งตนแล้ว ก็หื้อเหล่านมโหรสพ ๓ วัน ๓ คืน แล้วก็ปลงราชทานแก่ท้าวพระยาชู้ตนแล้วก็ส่งหื้อเมืองสู่เมืองแห่งเขาชู้ตนแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 79)

4. มงกการณไกล เห็นได้จากการที่พระยารามราชดำริที่จะสร้างเมืองขึ้นใหม่ทดแทนเมืองกรุงรัตนนครมีความคับแคบ คิดดังนั้นพระยารามราชจึงอธิษฐานและยิงลูกธนูทสพละไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเพื่อให้ไปตกยังที่อันเป็นชัยมงคลควรที่ในการตั้งเมือง ดังความว่า

“...เมื่อพายุฝน พระยารามราชก็มีคำรำเพิงดังนี้ เมืองกรุงรัตนนครที่นี้ก็ได้เต็มไปด้วยหมู่คนทั้งหลาย ควรย้ายหาที่อันกว้างขวางเป็นมงคละเขยยะพร้อม ควรตั้งเมืองใหญ่ได้เที่ยงจักมีบ่ออย่าชะแล รำเพิงแล้วจึงเอาปืนเหล็กที่ชื่อว่า ทสพละ อธิษฐานยิงขึ้นไปหนเหนือช่วยวันตก...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 79)

5. มีความเมตตากรุณา เห็นได้จากการที่พระยารามราชยกเว้นชีวิตนั้นหยกซ์เพียงแต่ขับไล่ให้ไปอยู่ที่อื่นเท่านั้น ดังความว่า

“...พระยารามราชรู้แล้วก็เอาสกุลโยธาอันเป็นบริวารทั้งมวลลงไปใกล้เกาะที่นั่นแล้วก็เอาธนูชื่อว่าสหัสธาณอันปาโมกข์อาจารย์หื้อแก่ตนนั้นเข้าไปยืนอยู่ในฐานะที่นั่นแล้วก็ยิงยักช่นชื่อนั่นนั้นมันก็พ่ายหนีไปด้วยบริวารพันนั้นหนีไปทิศหนวันออกก็ยวขึ้นโปรดหนเหนือละไว้...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 80)

6. ใฝ่หาความรู้ เห็นได้จากภายหลังที่พระบิดาขึ้นพระชนม์พระยารามราชและพระลักษณะออกเดินทางไปศึกษาสรรพวิชาความรู้กับบิดาปาโมกซ์ ณ เมืองดักสิลา ดังความว่า

“...ที่นี้จักกล่าวถึงพระยารามราชและพระลักษณะอันเป็นลูกของพระยาวิรุปักชะตนเสวยเมืองกรุงรัตนที่นั่น คันเลี้ยงเช่นพ่อไปแล้ว ก็พากันไปเรียนเอาอย่างศาสตร

ศิลปป์ศิลปคุณในเมืองดักกลิลากับด้วยทิสปาโมกขอาจารย์นานได้ ๑๐ ปี จบไตรเพท
ทั้ง ๓ บัณฑิตแล้วก็ได้อำลาทิสปาโมกขอาจารย์ แล้วก็พากันมาด้วยลำดับ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 50)

7. ใช้คนได้รับการกับงาน เห็นได้จากการที่พระยารามราชรู้ว่าหอรมานเป็นลิงที่ว่องไว ฉลาด มีอิทธิฤทธิ์มากจึงมอบหมายงานที่ต้องการความว่องไว ใช้กำลัง และอิทธิฤทธิ์ให้ทำ
ดังเช่นมอบหมายให้ไปสืบข่าวและนำแหวนของตนไปมอบให้นางสีดาไว้ดูต่างหน้า ดังความว่า

“...เมื่อนั้น พระยารามราชและท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ยังฝังพร้อมกันใน
สนามหลวงอันมีในกลางเมืองกรุงรัตนครุฑที่นั่น จึงเรียกหาหอรมานมาแล้วจึงกล่าวว่า
ดังนี้ ท่านจงไปพิจารณาดูยังอาการทั้งมวลในลังกาทวีปชู้แห่งที่เฒ่า ผิดว่าจวบพบนาง
สีดาแต่ตั้งอื่น ก็จึงชวนเอานางมา ค้นว่านางบ่มาที่บ่เอามาแล้วอัน พระยารามก็ถอด
เอาแหวนทำโรงลูก ๑ ในนิ้วมือแห่งตน อันนางสีดาได้เห็นแต่ก่อนนั้นหื้อหอรมานไป
เป็นสักขีพิน...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 67)

8. มีการบริหารจัดการที่ดี เห็นได้จากเมื่อรบชนะราพณาสวรแล้ว พระยารามราชก็
อภิเษกภิเษกให้ครองเมืองลังกาแทน ดังความว่า

“...พระยารามประจัญแพเมืองลังกาทั้งมวลอันกว้างได้ 600 โยชนะ แล้วก็แต่ง
แปลงให้อภิเษกอันเป็นน้องราพณาสวรกินเมืองลังกาแทนราพณาสวร...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 79)

ลังกาสิบโห ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ
ให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รู้จักวางแผนในการรบ เห็นได้จากการที่เจ้าลัมมาจัดวางกองทัพเข้าตีเมืองของ
พญาภุมมจักเพื่อที่จะชิงตัวนางกลับคืนมา โดยวางแผนให้คนที่มีฝีมือคุมทัพเข้าตีเมืองแต่ละ
ด้าน ดังความว่า

“...ปางนั้นเจ้าลัมมาจัดทัพใหญ่ ตรงประตูข้างวันออก อบรมให้นั้หมอมเป็นแม่ทัพ ทำวหมอหมเป็นรองแม่ทัพ มีรีพลแปดหมื่นโกฏิเศษล้านคน ถัดนั้นพญากาลิงเข้าตีทิศอุดร มีรีพลแปดโกฏิ ทางทิศปัจฉิมตะวันตกให้องคอดเป็นแม่ทัพ ให้ท้าวনীลาเป็นผู้ช่วยมีรีพลเจ็ดโกฏิสองล้านคน ถัดนั้นให้ท้าวคามุทาแลลเถาขุนใหญ่เป็นแม่ทัพ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 55)

2. มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าลัมมาเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการรบได้แก่เหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาด้วยบท ดังนี้ นำกองกำลังออกสู้รบกับคุนนภา นำทัพเข้าต่อสู้กับกองทัพของพญามุจจกครั้งที่ 1 นำทัพเข้าต่อสู้กับกองทัพของพญามุจจกครั้งที่ 2 และสามารถฆ่ากุมมจักรได้ ดังตัวอย่าง

นำกองกำลังออกสู้รบกับคุนนภา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นบุญเรืองเจ้าลัมมาก็ไล่พลออกรบ มือกำดาบคมกล้าเข้าฟาดฟัน ฝ่ายอ้หมอมจอมวอกถือหอกโมกขศักดิ์ของคุนนภา หอกยักษ์ไล่แทงยักษาดายลงกาย กองเลือดนองท่วมถึงหัวเข่า ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 55)

ฆ่าพญามุจจกได้ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นบุญมีเจ้าลัมมาหันถื (เห็นแจ้ง) เจ้าก็ขึ้นขี่ม้าขาวซึ่งอองคอดแปลงกายเหาะขึ้นสู่กลางอากาศเข้าสู้รบกับกุมมจักกัณท์ อนุ้หมอมยกขันเข้าไปเทียบ งาห้า (มากัญจริก) ทำวถืดาบกันไซ ปัญญาไว ทำวกาลิงถืหอกผ่านเมฆหมอกเข้ารบกุมมากามุน (โกมุท) ทำวก็กำธนูเหาะไป ลูกศรวิ่งเข้าหาเป้าทำวกุมมจักราชา ทำवलังกาสิบโหเอาดาฟาดลูกศรขาดซ้ำหักย้อยยับเป็นผง ทำวกาลิงยิงธนูอีกกว่า(ไป) ลูกศรผ่าขึ้นฟากฟ้าไปจับต้องตัวเจ้าลังกา ลูกศรทะลุเนื้อหนังกุมมจักเป็นรูมองดูร่างกายกุมมจักเป็นรูพรุนเหมือนรังผึ้ง แต่แปลกกุมมจักไม่ยักตายยังถืดาบแก้วกัญไชใช้ฟาดฟันพลลิง

เมื่อนั้นสายใจเจ้าลัมมาบุญใหญ่ เจ้าหากได้เห็นแล้วชักเคืองโกรธ เจ้าน้าวธนูดวงใจแล้วปล่อยกว่า (ไป) ลูกศรผ่าจับตัวเจ้ากุมมจักราชา เพราะว่าลูกศรธนูดวงใจเป็นของตนเอง คอใหญ่ของพญามุจจกเจ้าก็ขาดตกลงมา อนุ้หมอมทำวตาไวเอาขัน

(พาน)รับไว้ได้ทั้งสิบหัวแล้วพาเหาะไปทางอากาศ เอาไปทิ้งที่มหาสมุทรเกิดลูกเป็นไฟ น้ำแห้งปูปลาตายหมด หัวใหญ่ของพญามุจกกลายเป็นเงือกทองแดง แลงป่อง ปลิง ทาก เป็นนาคใหญ่ จระเข้ มังกร ส่วนร่างกายเล็ดกลายเป็นริน เหลือบ แตน ต่อ อางลอง ยุง และแมลงลวด และตัวเรือด เป็นทั้งหนูกินฝ้ายกับแมงแดง เป็นงูจงอาง งูเห่า ตะขาบพิษร้าย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 82)

3. มีความเมตตากรุณา เห็นได้จากตอนที่เจ้าลัมมาเข้าไปยังเมืองลังกาภายหลังจากที่ฆ่าพญามุจกแล้ว ครั้นนั้นเจ้าลัมมาไม่เห็นเจ้าอิลัมพาผู้เป็นตาของเจ้ามุจกจึงให้คนออกค้นหา เมื่อทหารพบเจ้าอิลัมพาจึงพาตัวมาหาเจ้าลัมมา เจ้าอิลัมพากล่าวขอโทษเจ้าลัมมา เรื่องการกระทำของหลานตนเอง เจ้าลัมมาได้ยินดังนั้นก็ไม่ถือโทษอันใด ดังความว่า

“...เมื่อนั้น เจ้าลัมมานั่งบนแท่นบัลลังก์ของพญามุจกไม่เห็นท้าวอิลัมพาสั่งเสนาให้ออกไปค้นหาไปพบท้าวอิลัมพาในกลางป่าก็พามาเฝ้าเจ้าลัมมา ท้าวอิลัมพาขอโทษที่หลานได้กระทำผิดตนขอพินิจบรมโพธิสมภารเจ้าลัมมาสืบไปเจ้าลัมมาก็ยกโทษให้...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 84)

4. ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากภายหลังที่เสร็จศึกกับพญามุจกแล้ว เจ้าลัมมาก็อภิเษกปิยสาให้ครองเมืองลังกาส่วนตนก็เดินทางกลับเมืองระตะละณะเพื่อมาราชภิเษกเป็นพระราชชา ขณะเดียวกันก็แต่งตั้งเจ้าลคนาและเจ้าลตูลูกาเป็นอุปราช ให้อนุุ่มอมเป็นเสนาใหญ่ ดังความว่า

“...เจ้าลัมมากลับเมือง แล้วสั่งให้เสนาเอาธนูยิงทำลายสะพานหินให้พังหมดสิ้นเดินทางต่อไปจนพบเจ้าภาลตา เจ้าลตูลูกา และไพร่พลของเจ้าภาลตานั่นผนวชอยู่ ๑๒ ปี จึงลิก นำไพร่พลเมืองธตถเข้าปามารับพระเชษฐา เจ้าลัมมาให้กาลิง(สุครีพ) กลับไปครองเมืองกิสา แล้วเจ้าลัมมาก็กลับเมืองธตถ ราชภิเษกเจ้าครองเมืองเจ้าลคนา เจ้าลตูลูกา เป็นอุปราชองค์ที่ ๑, ๒ และ ๓ ตามลำดับ ส่วนเจ้าอนุ่มมณนั้นได้เป็นเสนาใหญ่ชื่อ ‘หอลมาน ท้าวตางตาไฮกาต’...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 84)

5. รู้จักใช้คนได้รับการกับงาน เห็นได้จากการที่เจ้าลัมมาารู้ดีว่าอหฺมอมเป็นลิงมีความว่องไวและมีฤทธิ์มากจึงมอบหมายงานที่ต้องใช้ความว่องไวและใช้อิทธิฤทธิ์ให้ทำ ดังนี้

ให้อหฺมอมแปลงกายเป็นพญามัจจุรไปเอาธนูสายใจที่พระฤษี ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้าลัมมาได้ยินคำกราบทูลบอกของปิยสากัซุมขึ้นดีใดจึงกล่าวแก่อหฺมอมว่าเรื่องนี้คงไม่เหลือบ่ากว่าแรงของแก่อหฺมอมผู้มีปัญญายิ่ง ท่านจงรีบไปแปลงกายให้เหมือนพญามัจจุรจงทุกประการ และเนรมิตไม้บาคหมายไปมอบให้พระฤษีขอรับธนูดวงใจมาโดยไวเทอญ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 84)

ให้อหฺมอมไปทำลายพิธิเลี้ยงผีเมืองของพญามัจจุร ดังความว่า

“...เมื่อนั้น ตนบุญเจ้าลัมมาก็สงสัย ‘พ้ามืดคลุ้มอย่างนี้เป็นเพราะเหตุใด?’ เมื่อนั้น ปิยสาผู้มีปัญญาไวก็ทายว่า ‘เขาจะมีการเลี้ยงผีเมืองให้มาช่วยรบ’ เมื่อนั้น คำข่าเจ้าลัมมาเมื่อทรงทราบสาเหตุแล้ว สั่งให้อหฺมอมไปทำลายพิธิ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 69)

หรือรู้ดีว่าปิยสาเป็นผู้มีสติปัญญาและมีความรู้โหราศาสตร์จึงให้ปิยสาทำนายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนี้

ให้ปิยสามาทำนายว่าทำไมพระอินทร์มาช่วยฝ่ายตรงข้าม ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้าลัมมาทรงสงสัยว่าเพราะเหตุใดพระอินทร์มาช่วย เจ้าลัมมาจึงเรียกปิยสามาทำนายทายทักให้ประจักษ์ความจริงเป็นฉันทิ เมื่อนั้นปิยสากราบทูลว่าเป็นอินทิตาลูกท้าวลังกามาแปลงร่างอำไพเป็นอินทราธิราชดอกท้าวหนเหย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 58)

ให้ปิยสาทำนายว่าเหตุใดท้องฟ้าจึงมีดครีมี ดังความว่า

“...ยามนั้นอาการฟ้ากายบนมัวมืด มีฟ้ามาบังดวงตะวัน ฟ้าแลบแปลบปลาบ โปยมบนพลลิงหลบหลีกไปมาเพราะกลัวฟ้าผ่าหัว เมื่อนั้น บุญเรืองเจ้าลัมมาทรงสงสัย “เพราะเหตุใดฟ้าจึงมีดครีมีอย่างนี้หนา?” ปิยสา “จักมีขุนหาญผู้หนึ่งชื่อ สหสา มีฤทธิ์มาก มีอาวุธวิเศษเป็นค้อนชื่อ จุมโบวชีลแพก (ค้อนทิพย์) จะมาต่อตีเราในวันพรุ่งนี้ เราควรจะให้ใครคนหนึ่งสร้างทำเป็นอ่อนน้อมเข้าเป็นพวกด้วย แล้วขโมยค้อนทิพย์มาเสียก่อน ถ้าเราได้อ่อนมาแล้วปราบเขาได้ แต่ถ้าเราเอาค้อนทิพย์มาได้ เขาจะใช้ค้อนทิพย์นั้นทุบหัวพวกเราตายนับแสน ขอพระองค์จงทรงพิจารณาให้รีบด่วนเทอญ...”

(ม.ศรีบุรุษรา, 2534, หน้า 70)

พระลักพระลาม ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบให้แก่ตัวละครพระลาม (พระราม) ผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. **ยึดมั่นในคุณธรรม** เห็นได้จากการการกล่าววาทะเมื่อพระลามขึ้นเสวยราชย์แล้วก็เทศนาสั่งสอนผู้คน ผู้คนทั้งหลายก็มีความสุขบ้านเมืองสงบสุขอุดมไปด้วยโภชนาอาหารไม่มีโจรผู้ร้าย ดังความว่า

“...คันทว่าท้าวพระลักพระลามได้เสวยราชบ้านเมืองแล้ว คนทั้งหลายก็เป็นอันสุขสำราญมากนัก ก็ม่มีบุคคลผู้ใดทุกข์ยากอึดอยากด้วยวัตถุข้าวของเงินทองในข้าวน้ำโภชนะอาหารอันใดอันหนึ่งหันแล ประการหนึ่ง ส่วนดังคนทั้งหลายอันถ้อยฮ้ายอุบาทว์จิงไฮแลลักโจรทั้งหลายก็บังเกิดมี ก็เพื่อเตชะสมภารเจ้าทั้งสองพี่น้องอันได้เสวยราชบ้านเมืองแล้วแลเทศนาสั่งสอนด้วยคำดีคำงามหันแล...”

(สมัย วรรณอุดร, มปป., หน้า 198)

2. **เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบริวารได้แสดงความสามารถ** เห็นได้จากการที่พระลามเปิดโอกาสให้โอรสของตนคือ ท้าวองคต ท้าววรยศ ท้าวทศกัณฐ์ ท้าวท้าวกว่าเสื่อ และท้าวโหมคำเผื่อพัน ออกรบกับโอรสของนางสุทโธโดยแต่ละคนล้วนได้ชัยชนะกลับมาดังตัวอย่างที่ปรากฏในเนื้อหาต่อบทต่อไป

ท้าวองคตอกรบกับโอรสของนางสุทโธ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงมีพระราชอาชญาต่อท้าวองคตว่า ดูราท้าวองคตลูกฮักพ่อเจ้าจงเอาไพร่พลโยธาออกไปรบแล้วเอาราชการแห่งกูพ่อให้ได้ก็พ่อเทิน”

(สมัย วรรณอุตร, มปป.,206)

ท้าวทศกัณฐ์ออกรบกับโอรสของนางสุทโธ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวซึ่งท้าวทศกัณฐ์ว่า ดูราท้าวทศกัณฐ์ลูกฮักพ่อเจ้าจงเอารั้พลโยธาไปหลืนขึ้นม่วนกับดอมเสนาไทเมืองลังกาก็พ่อเทิน...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป.,208)

3. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นได้จากการที่พระลามขอเอานางสนมในเมืองลังกาจากท้าวพิภพมาเป็นบำเหน็จแก่ข้าราชการบริพาร โดยพระลัก ท้าวพะสีจัน และพญาครุฑได้คนละร้อยนาง พระกุมารทั้งสิบสองคนได้คนละสามพันนาง ส่วนข้าทหารทั้งหลายให้ได้คนละนาง นอกจากนี้ผู้ใดปรารถนาทรัพย์สมบัติใด ๆ ก็อนุญาตให้ตามแต่จะประสงค์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงใช้พวกน้อยไปทั้นเอาท้าวพิภพพิกันเป็นพระยาในเมืองลังกามาสู่สำนักแห่งตนแล้ว เจ้าจึงกล่าวว่า ดูราเจ้าพระยาน้อง บัดนี้เฮาพระองค์จักขอนางสนมอันเป็นเมียพระยาราชพะนาสวนผู้ตายนั้นเพื่อจะแบ่งปันแจกจ่ายให้แก่โยธาหาญแห่งเฮาแต่เทิน ...เจ้าจึงแบ่งปันให้แก่ท้าวพระลักแลท้าวพะสีจันกับทั้งพญาครุฑอันเป็นสหายแห่งตนแลคนละฮ้อยแล้ว เจ้าจึงแบ่งปันให้แก่เจ้ากุมารทั้ง ๑๒ อันเป็นลูกโยธาหาญแลคนละสามพัน ผูกหมู่ไพร่พลโยธาทั้งมวลจงให้ไปชอกใช้แสวงหาเอาให้ได้แลคนแลนางนั้นเทิน ...แม้ว่าเงินคำล่ำวตุแลเสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งมวลก็ดีบุคคลผู้ใดอยากได้ก็ไปแอ่วแสวงหาเอาตามใจมักทุกคน ๆ หั้นแล...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 227)

4. มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบ จากการศึกษาพบว่าบทบาทการเป็นนักรบของพระลามมีอยู่ตลอดเรื่อง นอกจากนั้นยังพบว่าในการต่อสู้แต่ละครั้ง พระลาม

และพระลักจะออกรบเคียงคู่กันเสมอโดยมีม้ามณีกาบเป็นผู้ช่วย ซึ่งการต่อสู้ระหว่างพระลามกับฝ่ายตรงข้ามนั้นพระลามจะเป็นฝ่ายชนะหรือได้เปรียบฝ่ายตรงกันข้ามทุกครั้งซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าพระลามเป็นนักรบที่มีความสามารถ โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรบของพระลามมีดังนี้

รบทำวราพพะนาสวนและคันที่ราชย์กษ ดั่งความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงยิงธนูศิลป์ไปถีกทำวราพพะนาสวนชะเด็นคว่าหน้าตกลงจากหลังราชสีห์บ่มีน่านหิ้นแล... เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์อันมีแสงอันมาบเมืองสูงเอื้องทั่วอากาศกลางหาบทั้งมวลหิ้นแล เมื่อนั้นท้าวราพพะนาสวนแลคันที่ราชย์กษกับทั้งรี้พลพลโยธาทั้งมวลก็เห็นแสงดาบอันนั้น เขาก็อยู่บ่ได้ก็ลวดพร้อมกันแตกกระจัดกระจายไป บางพ่องตาย บางพ่องยัง บางพ่องเป็นสนสนเป็นบ้า บางพ่องเป็นจิ้งจกเต้นเล่นไปมากมีแล... เมื่อนั้นท้าวราพพะนาสวนจึงยิงธนูศิลป์ขึ้นเมื่อบนอากาศ ก็ลวดบังเกิดเป็นลมหัวฤดูปลิวบิดก๊วมาทั่วทุกก้าทุกกายเป็นอันมีดมมนอนธการเหมือนดั่งราหูสูนพระอาทิตย์แรงพระจันทร์นั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์ ส่วนดั่งแสงดาบอันนั้นก็ลวดไปผาบแพ้ยังลมหัวฤดูอันเป็นอิทธิฤทธิ์ป็นศรทำวราพพะนาสวนแลก็ลวดสว่างหายใสส่องแจ้ดั่งเก่านั้น...”

(สมัย วรรณอุดร, มปป., หน้า 165-166)

รบกับพญาเงือก ดั่งความว่า

“...เมื่อนั้นยังมีพญาเงือกตัวหนึ่งอันประกอบไปด้วยอิทธิฤทธิ์มากนักร ส่วนดั่งพญาเงือกตัวนั้นก็หลิงแลเห็นเจ้าทั้ง ๔ ไปจอดเขาอยู่ในกลางดอนที่นั้น มันก็มีใจอันโกรธเคียดมากนักรยิ่งหนักหนา มันจึงนิระมิตเป็นฝนแลลมบิดก๊วปลิวเข้ามาเป็นอันมีดมมนอนธการมากนักร เมื่อนั้นท้าวพระลามก็เห็นฝนแลลมอันนั้นเป็นอันต่างมะหลาดยิ่งกว่าเก่าภายหลัง เจ้าจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์อันมีแสงอันมาบเมืองสูงเอื้องทั่วแม่น้ำแลเกาะดอนอันนั้น ส่วนดั่งแสงดาบอันนั้นก็ไปผาบแพ้ยังฝนลมแห่งพญาเงือกตัวนั้นก็ลวดสว่างหายใสส่องแจ้ดั่งเป็นปกติดั่งเก่านั้นแล เมื่อนั้นพญาเงือกตัวนั้นก็ซ้านิระมิตเป็นปลาตุก ปลาค้อ ปลากั้ง ปลากระเดิด ปลาเซ้ง แลสรรพปลาทั้งมวลแล้วจึงพร้อมกันเดินโตนเข้าไปในโกนเฮือแห่งเจ้าทั้ง ๔ เพื่อว่าให้เฮือนักแหลมหลบลูกแล้วเขาจึง

จะกินยังเจ้าทั้ง ๔ ให้ตายหั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามชดป็นครไปใส่ปลาทั้งหลายฝูงนั้นบ่มีน่านหั้นแล เมื่อนั้นป็นครจึงไปเที่ยวเสียบแทงยังปลาทั้งหลาย เขาก็กองกันตายไปบ่เศษชะหลอหั้นแล เมื่อนั้นพญาเงือกจึงมีระมิตเป็นต้นไม้แลไค่นขอนไหลลงมาแต่ที่หนเหนือแม่น้ำที่นั้นเป็นอันเดียวระดาคากัดก็อเต็มแม่น้ำมากนักรหั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงเจ็ดดาบกายสิทธิ์ฟันท่อนไม้และไค่นขอนทั้งหลายฝูงนั้นก็ลวดมุ่นเป็นกระจวนไปทุกแห่งทุกภายบ่เศษชะหลอหั้นแลเมื่อนั้นพญาเงือกจึงเข้ามีระมิตเป็นไยบัวปิดเกี่ยวกอดลีมกันออกมาแต่พื้นน้ำที่นั้น เพื่อว่าจักผูกเอาเจ้าทั้ง ๔ ไปกินหั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงเจ็ดดาบกายสิทธิ์ฟัน ไยบัวอันนั้นก็ลวดมุ่นผงกระจวนไปบ่ดเดียว นั้นหั้นแล เมื่อนั้นพญาเงือกก็เข้ามีระมิตเป็นแปวไฟลามลุกอยู่เื้องขึ้นมาจากพื้นน้ำ เพื่อว่าจะให้ไหม้เจ้าทั้ง ๔ พระองค์ให้ตายไปหั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์อันมีแสงอันล้นสอดเกี่ยวกอดเอายังแสงไฟทั้งหลายฝูงนั้นก็ลวดมุดมอดจิบหายไปบ่ดเดียวนั้นแล”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 172)

จากรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในตารางที่ 7 ประกอบกับคำอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำและนักรบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ และมีความเฉลียวฉลาด ซึ่งพฤติกรรมการที่เป็นไปในทางบวก (+) ในขณะที่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครพระรามที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกันกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกี คือ ยึดมั่นในคุณธรรม ใฝ่หาความรู้ มีความเมตตากรุณา มีความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น รับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา ช่วยเหลือและรักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงความสามารถ ใช้คนได้รับการกับงาน ห่วงใยสวัสดิภาพสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา มองการณ์ไกล มีความเฉลียวฉลาด จนถึงสร้างประโยชน์สุขแก่ประชาชน ซึ่งนับว่าเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความเป็นผู้นำและนักปกครองที่ดี ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกทั้งหมดมีผลให้ตัวละครพระรามใน

วรรณกรรมนิทานทั้ง 7 ฉบับ มีภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำที่ดีในทัศนะของผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระราชมอญฉบับนั้น ๆ

การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) ในการศึกษาการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายในของตัวละครพระราชมอญในวรรณกรรมนิทานพระราชมอญลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเด็นในการศึกษา ดังนี้

1. การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ
2. การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ
3. การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนิทานพระราชมอญฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระราชมอญมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครพระราชมอญในวรรณนิทานพระราชมอญแต่ละฉบับ ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 12

ตาราง 12 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน พระราชมอญเรื่อง	บทบาทพฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	- รู้จักตั้งข้อสังเกต - แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- รู้จักตั้งข้อสังเกต - แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
3	พรหมจักร	- มีปฏิภาณเฉียบแหลม - นำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ทันที
4	ปรัมเหียร	- แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
5	หอรมาน	- แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ - ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดปัญหาที่จะเกิดขึ้น
6	ลังกาสิบโ	- แก้กลศึกพญามัจฉาได้ - ล้างอาคมของหอกทิพย์สโกยาได้ - ใช้น้ำหมากทำเป็นเครื่องหมายที่หน้าผากกาสิงเพื่อให้รู้ว่าตัวไหนคือกาสิงตัวไหนคือปาลิโง
7	พระลักพระลาม	- ทำอุบายหลอกลวงค่อมเพื่อให้รู้ว่าผู้ใดคือนางสีดาตัวจริง - แก้ไขปัญหาเรื่องที่ท้าวพะสีจันกับท้าวสังคิบมีรูปร่างที่เหมือนกัน

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิกิริยาไหวพริบของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิกิริยาไหวพริบผ่านเหตุการณ์การแสดงออก ดังนี้

1. **รู้จักตั้งข้อสังเกต** เห็นได้จากเมื่อล่วงเข้าสู่ป่าของวิราธ พระรามได้ตั้งข้อสังเกตป่านี้มีสภาพผิดปกติคือ เงียบสงัด ไม่มีเสียงนกร้อง แล้วจึงเห็นรากษสที่นำกล้วยอยู่ในป่านั้น ดังความว่า

“...พระรามและพระลักษมณ์มองเห็นว่า ในกลางป่านั้นนกก็ไม่ร้องเพลง มีแต่เสียงร้องระงมของจิ้งหรีด ในกลางป่านั้นพระหน่อแห่งกุกุตสละได้เห็นรากษสที่นำกล้วยมาก ที่มีขนาดใกล้เคียงกับยอดเขาอยู่ท่ามกลางสัตว์ป่าที่น่ากลัวทั้งหลาย...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 259)

หรือสามารถจดจำรายละเอียดอาศรมน้องชายของพระอาทิตย์ได้จากคำบอกเล่าของพระอาทิตย์ และเมื่อพบสถานที่นั้นก็สามารถกำหนดได้ว่าเป็นอาศรมดังกล่าวในทันที ดังความว่า

“...พระองค์มีความยินดีอย่างยิ่ง กล่าวแก่พระลักษมณ์ว่า นี่ต้องเป็นอาศรมของน้องชายของมุนีอาทิตย์ผู้ประเสริฐ ผู้ประกอบแต่บุญ ที่พี่รู้นี่คืออาศรมของน้องชายมุนีอาทิตย์ เพราะมีต้นไม้เป็นพนัก ๆ ต้น โนมลงมาบนทางเดินด้วยน้ำหนักของผลไม้ทั้งหลาย มีกลิ่นเปรี้ยวของผลพริกไทยสุกโชยมาตามลมจากป่านี้ มีพืชนกขลุ่ยอยู่ที่นี้ มีหญ้าพรรณระสีเหมือนแก้วไฟหุญญัตต์ดวงอยู่ มองเห็นยอดของคว้นจากไฟของพิธีกรรม เหมือนยอดของเมฆฝนดำ บรรดาพราหมณ์ที่อาบน้ำในท่าศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ถวายดอกไม้ที่เก็บมาเป็นเครื่องพลี ดูก่อนลักษมณ์ผู้อ่อนโยน ตามคำพูดของมุนีสุตติษณะที่พี่ได้ยินนี้ต้องเป็นอาศรมของน้องชายของมุนีอาทิตย์...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 269)

2. แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เห็นได้จากเมื่อคราวที่พระรามเสด็จออกจากเมืองและไม่ต้องการให้ประชาชนติดตามมา จึงออกอุบายให้นายสารथิขับรถไปให้ไกลแล้ววกกลับมาเพื่อให้ชาวเมืองหลงในรอยรถและตามพระองค์มาไม่ถูก ดังความว่า

“...พระรามตรัสกับสวเตว่า สารथิเอ๋ย จงขึ้นรถแล้วขับไปทางทิศเหนือ จงไปโดยเร็วสักครู่หนึ่งแล้วขับวนกลับมา ระวังให้ดีด้วย จงทำเพื่อมิให้ชาวเมืองรู้ว่าข้าไปที่ใด ครั้นได้ฟังคำตรัสของพระราม สารथิก็ขับรถวนเช่นนั้น เมื่อนำรถกลับมาแล้วก็มาเฝ้าพระราม...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 165)

หรือในตอนที่พระรามให้สุครีพกับวาลินรบกันแต่เนื่องจากทั้งสองมีรูปลักษณะที่เหมือนกันจนไม่สามารถแยกออกได้ พระรามเกรงว่าจะยิงผิดตัวจึงให้พระลักษมณ์มาลยจากดอกให้สุครีพสวมใส่เพื่อเป็นที่จดจำได้ ดังความว่า

“...เพราะรูปร่างที่เหมือนกันของเจ้าทั้งสอง ข้ามีนง จึงมิได้ยิงศรที่รวดเร็วยิ่งเพียงเพื่อพิฆาตศัตรู แต่ในเวลาไม่นานท่านจะได้เห็นวาลินถูกทำลายด้วยศรเพียงดอกเดียวของข้า นอนแค้นอยู่บนพื้นสนามรบ จอมวานรเอ๋ย ท่านจงทำให้ข้าจำท่านได้เมื่อท่านสัประยุทธ์ ลักษณะเอ๋ยเจ้าจงเก็บดอกคชปুষปีที่สวยงามและกำลังเบ่งบานเหล่านี้แล้วนำมาสวมคอของสุครีพผู้มีใจกว้างนี้ ด้วยดอกไม้งามที่คล้องคอทำให้สุครีพงดงามด้วยมาลานั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 384)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ พบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในนิทานพระรามแต่ละฉบับเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบด้วยพฤติกรรมกรรมการแสดงออก ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. รู้จักตั้งข้อสังเกต เหตุการณ์ที่ 1 ที่ ได้แก่ ตอนที่นางส่านักขาแปลงกายเป็นหญิงงาม พระรามเห็นดังนั้นจึงตั้งข้อสังเกตว่าไม่น่าจะใช่มนุษย์เพราะผิดปกติวิสัยที่หญิงงามจะมา

เดินป่าแต่เพียงลำพัง โดยทรงตั้งข้อสันนิษฐานว่าหญิงงามที่ปรากฏตัวหน้าพระองค์นี้น่าจะเป็นนางยักษ์ หรือผี ที่แปลงกายมาเพื่อเข้าหาพระองค์ ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระภูษพงศ์ทรงสวัสดิ์คีรี
ทอดพระเนตรไปเห็นนารี	รูปทรงสงครีวิไลวรรณ
จิ้มลิ้มพริ้มเพราเน่งน้อย	แซมซ้อยดั่งอัปสรสวรรค์
พักตร์ละอองผ่องเพี้ยงดั่งดวงจันทร์	ทรงธรรม์ฉงนสนเท่ห์ใจ
อันในหิมวาป่าเปลี่ยว	หญิงเดียวไม่อาจมาได้
หรือนางนาคาสุราลัย	ยักษ์นิมิไพรมารยา
หากแสสร้างแปลงกายอุบายกล	จะประจัญพรตฤกระมั่งหนา
ยิงพิศยั้งคิดสงกา	ผ่านฟ้าจึงกล่าววาที
เจ้านี้นามกรชื่อใด	บ้านเมืองอยู่ไหนนะโฉมศรี
มาไยแต่ผู้เดียวนี้	ในที่อรุณกันดาร ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 491)

หรือตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับกวางทองว่าอาจเป็นกลลวงของยักษ์ที่แปลงกายมาเพื่อหลีกเลียงการต่อสู้แบบประจันหน้า ทราบดังนั้นพระรามจึงบอกกับนางสีดาว่าแม้หากตนออกไปตามกวางทองนี้เกรงว่าจะมีเหตุไม่ดีเกิดขึ้น ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระจักรกฤษณ์ฤทธิรงค์ทรง
ได้ฟังอัศรราชบังอร	ภูธรพิศดูมฤดี
เยื้องย่องทำนองดั่งยนต์	งามขนิมงามเขางามสี
งามรุดงามเรียวทั้งอินทรี	มีความสงสัยในวิญญาน
จึงกล่าวพจนารถอันสุนทร	ดูกรเยาวยอดเสน่หา
กวางนี้ใช่กวางอรุณวา	เห็นจะเป็นมารยาคุมภัณฑ์
ครั้นจะชิงหน้ามาต่อฤทธิ์	กลัวว่าชีวิตจะอาสัญ
ไม่อาจหักโหมโรมรัน	มันจึงแก้งแปลงเป็นกวางมา
หวังจะล่อลวงให้ติดตาม	ด้วยกลสงครามของยักษ์
แม้หนีไปจากศาลา	เห็นว่าจะมีเหตุการณ์ ฯ”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 592)

2. แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระรามเป็นผู้มีปฏิภาณ
ไหวพริบสามารถแก้ไขปัญหาคบหาที่เกิดขึ้นได้ปรากฏให้เห็นในหลายตอนดังนี้

ขออนุญาตไปฝากไว้กับพระพิรุณมาใช้แทนขณที่ถูกระยาษรทำลาย ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พญาขรฤทธิแรงแข็งขัน
ต่อยุทธ์สัประยุทธ์โรมรัน	หมายมั่นจะล้างชีวา
จึงจับศรจักรพาลพัง	อันมีกำลังแกลวกกล้า
ผาดแผลงไปด้วยศกดา	เสียงสนั่นลั่นป่าพนาลี ฯ
ศรชัยไปต้องธนูทรง	องค์พระหริรักษ์เรืองศรี
หักสะบั้นด้วยกำลังอสุรี	กระเด็นไปจากที่พระกร ฯ
เมื่อนั้น	องค์พระอวตารชาญสมร
ครั้นครอสูรามาราญรอน	ต้องธนูภูธรหักไป
จึงคิดว่าขุนขรนี้สามารถ	ครศาสตร์ล้างครของกูได้
ตัวเราบำรุงภพไตร	ไม่มีสิ่งใดจะราวี
พระพิรุณจงเอาธนูทรง	ขององค์รามสุรยักษ์
มาให้จะล้างอสุรี	แต่บัดนี้อย่าช้า ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 575)

ให้สุครีพทำเครื่องหมายไว้เพื่อจะยิงพาลี ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระตรีภพโลกทุกสถาน
ฟังสุครีพกล่าวอหังการ	อีกหาญไม่เกรงพระเดช
มิได้ถือคำพานร	ดังบิดรกับโอรส
จึงมีสุนทรวาจา	ใช้ว่าเราแกล้งพาที
ล่อลวงให้ไปชิงชัย	อย่าน้อยใจเลยกระบี่ศรี
ตัวท่านกับพญาพาลี	ท่วงที่รูปทรงก็คล้ายกัน
แต่เราชักครขึ้นพาดสาย	เงื่อง่ามุ่งหมายจะคอยลั่น
ดูไปไม่ได้สำคัญ	ที่จะล้างชีวันพานร
ตรัสพลางนึกชายภูษาทรง	ส่งให้สุครีพชาญสมร
จงผูกข้อหัตถาไปราญรอน	เราจะได้วางครไม่แคลงใจ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 28)

พรหมจักร ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. มีปฏิภาณเฉียบแหลม กล่าวคือ สามารถเรียนรู้ศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จากทศปาโมกษ์สำเร็จภายในเวลาเพียง 1 เดือน ดังความว่า

“...เจ้าทั้ง ๒ ก็เรียนเอาสารทศิลป์สิบปคุณอาคมทั้งมวลอันแพ้วเล็กก็ดี อันแพ้วภัยะทั้งมวล เป็นต้นว่า ไจรภัย โรครภัยทั้งมวล และสารทมนต์อันทั้งข้างค้ำง ธนู หอก ดาบ มีอก นาททั้งมวล ได้แล้วก็เรียนเอาสารทศิลป์สิบปมนต์อันแต่งรูปยนต์ไปเหนือหน้าแผ่นดินแลอากาศ และสารทศิลป์ยิงธนูหื้อเป็นน้ำเป็นไฟ และเรียนเอาสารทศิลป์มนต์อันเนรมิตเป็นราชสีห์ เสือ หมี นาค ครุฑ แล้วเรียนเอาสารทศิลป์อันเนรมิตเป็นยักษ์เป็นยักษ์ได้แล้ว เรียนอันจวาดม็อก นาท ปืนธนู สวาทิยายอันที่รู้แพ้สัตว์ มนต์อันแก้เสียยังมนต์ทั้งหลายบ่หื้อมาถูกต้องถึงตนทั้งมวลแล้ว ม ส่งอันเจ้าราชบุตรทั้ง ๒ ก็เรียนเอาสารทศิลป์สิบปคุณทั้งมวลหม่บ่หื้อเสะหลอ นานประหมาดเสี่ยงเดือนหนึ่ง คั้นว่าเรียนได้เสียแล้วตามคำมกไฟ ขาทัง ๒ ก็บูชาคุณอาจารย์ด้วยเงินและคำแลคนแล ๒๐๐๐ หั้นแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 30)

2. นำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ทันที เห็นได้จากตอนที่พระยาพรหมจักรนิมิตว่าได้ลงเล่นน้ำในสระแห่งหนึ่ง มีดอกบัวอันงาม และได้นางงามผู้หนึ่งมาครองคู่ แต่ทว่ามี วิทยากรมาเอาตัวนางไป เมื่อตื่นบรรทมพระยาพรหมจักรก็ใช้ความรู้ที่มีทำนายฝันให้แก่ตนเองโดยไม่ต้องพึ่งโหราจารย์ ดังความว่า

“...พระยาก็นอนหันแม่น้ำอันใสงามและมีกลิ่นคันระอันหอม ฝันว่าตนเจ้าลงไปอาบน้ำในสระหื้อหายร้อนกระหายใจหื้อระงับไป อันว่าสระนั้นดาสะเต็มไปด้วยดอกบัวทั้งหลายมีวรรณะ ๕ จำพวก ... เมื่อนั้นท้าวพระยาฝันว่าได้ทอดขมนางเทพไธได้เป็นแก้วเมียขวัญแนบข้างเทียมตน ฝันว่าพระยารัตนหนึ่งก็สยงมาเอานางเห็นกว่าหนีไปไกลพรากเจ้านางหน่อหน้าหายไป เจาก็สะดุ้งตกใจสะดุ้งตื่นคันขึ้นแล้วความฝัน ก็รู้แจ้งด้วยประยาแห่งตนว่า นิมิตรฝันอันกุหากฝันนี้ก็ยังจักได้นางผู้หนึ่งมาเป็นอัคคชายาเทวีผู้มีบุญ หากได้สร้างสมกับกันแต่บุพพชาติหลังมาบ่คลาดแท้ดีหลีแล เทว่าจักปองเอามาพายหน้าแดนใดได้สมาคมแท้ชะแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 37)

ปรัมเหียร ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระพรหมราช (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ **“แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้”** เห็นได้จากคราวที่พระพรหมราชให้ความช่วยเหลือสุคิบในการสังหารภาริแต่เนื่องจากทั้งสองมีลักษณะเหมือนกัน พระพรหมราชจึงให้ผ้าคาดหัวสุคิบไว้เป็นสัญลักษณ์เพื่อมิให้ยิงผิดตัว ดังความว่า

“...ว่าอันแล้วพรหมราชจึงเอาผ้ากำพลผืน ๑ หื้อแก่สุคิบมาคาดหัวหื้อเป็นข้อเพื่อหมายหื้อรู้จัก แล้วสุคิบก็เข้าไปรอดกำแพงเวียงกาสิ...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 9)

หอรมาน ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระยารามราช (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. **แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้** เห็นได้จากเหตุการณ์ตอนที่พระยารามราชให้ความช่วยเหลือสุครีพในการสังหารภาริแต่เนื่องจากทั้งสองมีลักษณะที่เหมือนกันมาก พระยารามราชจึงให้ผ้าคาดหัวสุครีพไว้เป็นสัญลักษณ์เพื่อมิให้ยิงผิดตัว ดังความว่า

“...พระยารามจึงเอาผ้ากำพลผืน ๑ หื้อสุครีพคาดหัวหื้อเป็นข้อหื้อรู้จักสุครีพแล้วสุครีพก็เข้าไปรอดกำแพงเวียง...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 64)

2. **ป้องกันและแก้ไขปัญหาก็จะเกิดปัญหาที่จะเกิดขึ้น** เห็นได้จากเมื่อครั้งที่พระยารามราชใช้ให้หอรมานเข้าไปสืบข่าวในนางสีดาในเมืองลังกา ครั้นนั้นพระยารามราชได้ถอดแหวนประจำตนให้หอรมานเหตุเพราะเกรงว่านางสีดาจะไม่เชื่อว่าหอรมานเป็นคนของตนพร้อมกับกำชับว่าถ้าหากนางสีดาไม่เชื่อว่าหอรมานเป็นคนของตนก็ให้ถอดแหวนให้นางดู ดังความว่า

“...จึงเรียกกหาหอรมานมาแล้วจึงกล่าวว่ดังนี้ ท่านจงไปพิจารณาดูยังอาการทั้งมวลในลังกาทวีปฐูแห่งชู่ที่เฑาะ ฅิว่าจวบพบนางสีดาแท้ดั่งอัน ก็จงชวนเอนางมาค้นว่านางบ่มากับเอนามาแล้วว่อัน พระยารามก็ถอดเอาแหวนทำโรงลูก ๑ ในนี้ว่มีอแห่งตน อันนางสีดาได้หันแต่ก่อนนั้นหื้อหอรมานไปเป็นลักชี้หั้นแล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 67)

ลังกาสิบโห ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปัญญา ไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

1. แก่กลศึกพญาภุมมจักรได้ เห็นได้จากในคราวที่ต่อสู้กับพญาภุมมจักรนั้นพญาภุมมจักรเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำจึงแปลงกายเป็นเสือจำนวนมากมาไล่กัดกินฝูงลิง เจ้าลัมมาเห็นดังนั้นจึงแก้กลศึกด้วยการใช้เวทมนต์เสกราชสีห์มาไล่เสือเหล่านั้นให้หนีไป ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพญาภุมมจักรยกช้อนสุรีเป่ามนต์อันประเสริฐกลายเป็นเสือหลายร้อยพันหมื่นตัวกระโดดเข้าไล่จับลิงกินวอกทั้งหลายก็แตกหนี เมื่อนั้นตาดินเจ้าตนอาจก็เป่าศาสตรมนต์ที่ฤษีเคยสั่งสอนกลายเป็นราชสีห์ตัวใหญ่ลุยไล่ขบกัดฝูงเสือ เสือกลัวตายก็บ้ายหน้าหนีหายไปหมดสิ้น...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 74)

2. ล้างอาคมของหอกทิพย์สไโกยาได้ เห็นได้จากคราวที่เจ้าลัมมาให้อนุ้มอมแปลงเป็นหมาเฝ้า ให้กาลิงและอองชอดแปลงเป็นกาไปล้างอาคมหอกทิพย์สไโกยา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นบุญสมเจ้าลัมมาก็เข้าใจตลอดเจ้าบุญพลอดจึงสั่งวอกเฝ้าอ้อนุ้มอมทำงานจนแปลงกายเป็นหมาเฝ้าเหม็นโช้ มีหนอนขาวได้ตามตัวยั่วเย้าให้กาลิง และอองชอดอุปราชนแปลงกายเป็นกาจิกกินหมาเฝ้านั้นเอาไปวางไว้บนหินผาที่ลับหอกต่อหน้าคุณนภาแลนา...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 63)

3. ใช้น้ำหมากทำเป็นเครื่องหมายที่หน้าผากกาลิง เนื่องจากกาลิงกับปาลีเมืองเป็นพี่น้องกันจึงมีหน้าตารูปร่างที่เหมือนกัน ดังนั้นในคราวที่ทั้งสองสู้รบกันเจ้าลัมมาจึงถ่มน้ำหมากใส่หน้าผากกาลิงเพื่อไม่ให้ยิงผิดตัว ดังความว่า

“...เจ้าลัมมากินหมากแล้ว ก็ถ่มน้ำหมากใส่หน้าผากกาลิงเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าหน้าผากสีแดงคือกาลิง...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 38)

พระลักพระลาม ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระลาม (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ **“แก้ไขปัญหาเรื่องที่ท้าวพะสีจันกับท้าวสังคิบที่มีรูปร่างเหมือนกัน”** เห็นได้จากคราวที่ท้าวพะสีจันกับท้าวสังคิบต่อสู้กันนั้นพระลามเห็นว่าทั้งสองมีรูปร่างที่เหมือนกันจึงให้ท้าวพะสีจันเอาผ้าขาวเคียนหัวเป็นสัญลักษณ์ ท้าวสังคิบเห็นดังนั้นก็ทำตาม พระลามจึงให้ท้าวพะสีจันนุ่งผ้าแดงเป็นสัญลักษณ์ท้าวสังคิบก็ทำตามอีก สุดท้ายพระลามจึงออกอุบายให้เอาปูนแถมฝ่าเท้าท้าวพะสีจัน ท้าวสังคิบไม่ทันสังเกตเห็นจึงไม่ได้ทำตาม พระลามจึงยิงท้าวสังคิบได้ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวว่า ดูราเจ้าน้องเฮย เราก็หลังแลเห็นท่านทั้งสองรบเลี้ยวกันเหนืออากาศกลางหาวที่นั่น ก็ลวดมีฮูปโลมเผ่าพันธุ์วรรณนะเหมือนดั่งเดียวกัน ในเมื่อเราจะยิงธนูศิลป์ใส่บุคคลผู้ใดก็อย่ากลัวว่าจะถูกเจ้าน้องแท้ดีหลีแล ท่อว่าเจ้าน้องเอาแพรขาวเคียนหัวมาเพียงไว้ให้เฮารู้แจ้งนั้นเทิน เมื่อนั้นท้าวพะสีจันได้ยินท้าวพระลามกล่าวเช่นนั้น เจ้าจึงเอาแพรขาวเคียนหัวแล้วก็ลวดทะยานขึ้นสู่อากาศกลางหาว... เมื่อนั้นท้าวสังคิบก็เห็นท้าวพะสีจันเคียนหัวขาวแลอ่อนพ้องอยู่เหนืออากาศที่นั่น ท้าวสังคิบก็ลวดเคียนหัวขาวเหมือนดั่งเดียวกันแล้วก็ลวดทะยานขึ้นไปถึงท้าวพะสีจันแล้วก็ซำบเลี้ยวพันกันไปมามากนักหันแล ... เมื่อนั้นท้าวพระลามก็หลังแลเห็นเจ้าทั้ง ๒ พี่น้องรบเลี้ยวกันเหนืออากาศกลางหาวที่นั่นก็ลวดมีฮูปโลมแลเคียนหัวขาวเหมือนดั่งเดียวกัน ในเมื่อจักยิงใส่บุคคลผู้ใดก็กลัวว่าจะถูกท้าวพะสีจันตนน้อง เจ้าก็ลวดบ่ยิงใส่บุคคลผู้ใดหันแล...เจ้าจึงกล่าวว่าดูราท้าวพะสีจันน้องฮักพี่เฮย... ท่อว่าให้เจ้าน้องนุ่งผ้าแดงอย่าให้เหมือนท้าวสังคิบก็พี่เทิน พี่หากจู้แจ้งเมื่อรบเลี้ยวกันนั้นชะแล ... ท้าวพะสีจันก็นุ่งผ้าแดง ก็ลวดตกแต่งเดาดาเนื้อตนดีแล้วก็เด่นทะยานขึ้นสู่อากาศกลางหาว ... เมื่อนั้นท้าวสังคิบก็เห็นท้าวพะสีจันนุ่งผ้าแดงดังนั้นก็ลวดนุ่งผ้าแดงเหมือนดั่งเดียวกันนั้น ก็ซำทะยานขึ้นสู่อากาศกลางหาวแล้วก็ทะยานเข้าไปแกว่งง้าวพันท้าวพะสีจันบ่มีนานหันแลแล้ว...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวว่า ดูราเจ้าน้องเฮย ส่วนดั่งท้าวสังคิบผู้นั้นก็รู้แจ้งในกิจจะเหตุการณ์อันเฮาทั้งหลายกระทำทุกสิ่งทุกอันอล้วนเด แม้เรากระทำสำไคมันก็มากระทำเช่นนั้นบ่เศษชะหลอแท้หาเจ้าพี่จึงบ่ได้ยิงธนูศิลป์ใส่เพื่อดังนั้นแล บัดนี้เจ้าน้องจงเอาปูนแถมพื้นดินหมายเพียงไว้จักสน้อยก็พี่เทิน เฮาพี่หากจู้รู้ชะแล ... เมื่อนั้นท้าวสังคิบก็เห็นท้าวพะสีจันทะยานขึ้นสู่อากาศกลางหาวแล้ว เจ้าก็บ่ได้เอาปูนแถมพื้นดินเหมือนดั่งท้าวพะสีจันเหตุว่าเจ้าบ่จู้จักการลงลบลบคดเลี้ยว...

เมื่อนั้นท้าวพระลามาถึงก็เหยยวเห็นปูนติดพื้นดินท้าวพะสีจันชาวแพ้วอยู่แล้ว
จึงยิงธนูตีไปใส่พื้นดินอันบ่แต่ปูนนั้น ก็ลวดถึกพื้นดินท้าวลังคืบเป็นอันเจ็บปวด
มากยิ่งนักหนา เจ้าก็ชะท้าวลัมกลิ้งเกลือกตกลงมาต่อหน้าท้าวพระลามีนานหัน
แล...”

(สมัย วรรณบุตร, มปป., หน้า 143-144)

จากรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 8 ประกอบกับการอธิบายข้างต้นจะเห็นได้
ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบ
ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบด้วย การรู้จักตั้ง
ข้อสังเกต และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวแสดงทำห
ผู้เสพรามายณะเห็นถึงความฉลาดและการมีปฏิภาณไหวพริบของพระรามอย่างชัดเจน ขณะที่
ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ ก็มีการ
ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบเช่นเดียวกัน แต่จากตารางที่ 8 จะ
เห็นได้ว่าตัวละครพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีการพฤติกรรมการแสดงออกบางประการที่
แตกต่างไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกี คือ มีความสามารถในการแก้ไขและ
ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น จนถึงสามารถนำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ทันที ซึ่งเป็นพฤติกรรม
การแสดงออกที่ดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ ใช้ปฏิภาณไหวพริบไป
ในทางที่ดีและสร้างสรรค์ซึ่งนอกจากมีผลให้ผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระราม 7 ฉบับ เห็นว่า
พระรามเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดีแล้วยังทำให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระราม
ทั้ง 7 ฉบับมีภาพลักษณ์ที่ “ดี” ในทัศนคติของผู้ได้สัมผัสและเสพวรรณกรรมนิทานพระราม
ฉบับนั้น ๆ

การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ จาก
การศึกษาพบว่าในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7
ฉบับ มีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความ
รับผิดชอบจำนวน 6 ฉบับ ประกอบด้วย รามายณะของวาลมิกี รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1
พรหมจักร ปรีมเหียร ลังกาสิบโท และพระลักพระลามา จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์ได้
ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานทั้ง 6 ฉบับ มีคุณลักษณะสำคัญของการ
เป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมแสดงออกดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 13

ตาราง 13 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทาน	บทบาทพฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
	พระรามเรื่อง	
1	รามายณะ	- รับผิดชอบในคำพูดของตน โดยการกระทำตามคำสัตย์สัญญาที่จะออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี - รับผิดชอบต่อคำสัญญาที่ให้ไว้แก่สุครีพในการทวงความยุติธรรมจากวาลิน
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	- รับผิดชอบในคำพูดของตน โดยการกระทำตามคำสัตย์สัญญาที่จะออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี - ทำลายถนนหินที่กีดขวางทางน้ำของกรุงลงกา
3	พรหมจักร	- แสดงความตกใจเมื่อรู้ถึงความผิดของตนในการสั่งลงโทษนางสีดา และให้จัดขบวนเพื่อไปรับนางสีดากลับมา
4	ปรัมเหยียร	- ยอมรับความผิดของตนที่ลงโทษนางสีดา
5	หอรมาน	-
6	ลังกาสิบโห	- รักษาสิ่งจะเรื่องการออกบวช - สั่งให้ทำลายสะพานหินที่กีดขวางทางน้ำ
7	พระลักพระลาม	- ขอโทษและอ้อนวอนขอให้พระอาทิตย์ขึ้น

จากตารางจะเห็นว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับมีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้มีความรับผิดชอบของตัวละครพระรามดังนี้

รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ รับผิดชอบต่อคำพูดของตนด้วยการกระทำตามคำสัตย์สัญญาที่จะออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี ดังความว่า

“...พระองค์ผู้เป็นนรฤๅษะก็ตรัสตอบพระฤๅษีวสิษฐะซึ่งเฝ้าอยู่ใกล้ ๆ ความรักเอาใจใส่ที่บิดามารดามีแก่บุตรเสมอนั้น เป็นสิ่งที่บุตรมิอาจทดแทนแก่บิดามารดาได้ บิดามารดาให้สิ่งตามแต่จะหาได้ อาบน้ำอุ่นหอมให้ พุดจาไฟเราะเสมอ และเลี้ยงดูจนเติบใหญ่ พระราชาทศรถคือพระบิดาผู้ทรงให้กำเนิดข้า คำสัญญาที่ข้ามีต่อพระองค์ จักต้องไม่เป็นเท็จ...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 242)

นอกจากนี้พระรามยังรับผิดชอบต่อบทคำสัญญาที่ให้ไว้แก่สุครีพในการทวงความยุติธรรมจากวาลิน ดังความว่า

“...ดูก่อนผู้เป็นพโยคย์ในหมู่วานร คำพูดของข้านี้กล่าวจากเกียรติของข้า ท่านควรจะได้รับไว้เป็นความจริง คำพูดของข้าไม่ใช่คำโกหก ข้าไม่เคยกล่าวคำเท็จ และจะไม่กล่าวอีกไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม ข้าให้สัญญาและขอสาบานต่อท่านด้วยคำสัตย์ว่าจะเป็นอย่างนั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 370)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 5 ฉบับ พบการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกเหตุการณ์แรกคือ รับผิดชอบต่อคำพูดของตนที่ให้ไว้กับท้าวทศรถอย่างหนักแน่นว่าจะออกบวชและเดินป่า 14 ปี แม้ว่าท้าวทศรถจะสิ้นพระชนม์ไปแล้วและพระมารดาทั้งสามตลอดจนพระพรต พระสัตรุต และอาจารย์ที่เคยประสาทวิชาความรู้จะทูลเชิญให้กลับไปครองราชสมบัติโดยให้เหตุผลว่าท้าวทศรถได้สิ้นพระชนม์ไปแล้วไม่จำเป็นที่พระรามจะต้องรักษาสัญญาใด ๆ หากแต่พระรามได้ตรัสแก่ผู้มาเข้าเฝ้าว่ายิ่งพระบิดาสิ้นพระชนม์ไปแล้วยิ่งมีความจำเป็นที่พระองค์จะต้องรักษาสัตย์สัญญาที่ให้ไว้กับพระบิดา ดังความว่า

“...ข้าบาทเป็นชาติอาชาไนย	จะตั้งใจแทนคุณพระบิดา
อันในสุริยวงศ์เทวี	สังขรณ์มั่นคงไม่ย่อหย่อน
ครั้งพระอัยกาฤทธิรอน	ภูรกรักรองสัตยา
สู้เสียชีวิไม่อาลัย	เชือดเนื้อออกให้พรานป่า
จนถึงสมเด็จพระบิดา	ผ่านพักรักสัตย์กว่าชีวิ
ยกสมบัติให้แก่พระองค์	ข้าบาททรงพรตเป็นฤษี
มาอยู่ป่ากำหนดสิบสี่ปี	คำนี้ของพระบิดา
ตัวลูกจะรักษาสัตย์	ตามบัญชาตรัสไว้แต่ก่อน
เชิญกลับคืนเข้าพระนคร	ให้ถาวรเป็นสุขสวัสดิ์ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, หน้า 481)

เหตุการณ์ต่อมาคือ ทำลายถนนที่สร้างทอดไปยังกรุงลงกา โดยภายหลังปรากฏว่า ถนนดังกล่าวได้ขีดขวางการจราจรทางน้ำ ทราบความดังนั้นพระรามจึงทรงทำลายถนนนั้นทิ้งไป ดังความว่า

“บัดนั้น	พญาพิเภกยักขา
ครั้นถึงฟากฝั่งคงคา	อสุรกราบทูลพระจักรี
อันถนนซึ่งจองข้ามสมุทร	ไปต่อยุทธ์ล้างเหล่ายักษ์
เป็นทำนบปิดทางวาริ	กันที่เกตรานาวาจร
ขอพระองค์จงตัดเสียให้ขาด	ด้วยอำนาจฤทธิ์พระแสงศร
ให้ลึกกว้างเป็นทางสาคร	คงเหมือนแต่ก่อนบุราณมา
จะได้เลื่องลือซาปรากฏ	เกียรติยศสืบไปภายหน้า
ตราบเท่าซั้วกับกัลปา	ผ่านพางจึงได้ปราณี ฯ
เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงสวัสดีรัศมี
ได้ฟังพิเภกอรุรี	ภูมิเห็นจริงทุกสิ่งไป
จึงทรงพระแสงพลายวาด	อันมีอำนาจแผ่นดินไหว
พาดสายน้ำหว่งว่องไว	ภูวนายผาดแผลงไปด้วยฤทธิ์ ฯ
ครไปล้างถนนศิลา	ด้วยกำลังศักดาพระจักรกฤษณ์
ทลายแหลกแตกกระจายไป	ทุกทิศเสียงสนั่นครครชิดยิ่งอล
พระสมุทรดีฟองนองระลอก	กระฉ่อนนอกพัดฝั่งกุลาหล
เป็นทางกว้างใหญ่ในสายชล	จนตลอดถึงเกาะลงกา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 492)

อีกหนึ่งเหตุการณ์คือ ภายหลังจากที่ทราบความจริงว่าตนเข้าใจนางสีดาผิดไป พระรามก็รับผิดชอบในการกระทำของตนด้วยการออกติดตามหานางสีดาเพื่อรับผิดในโทษของตนพร้อมเชิญนางสีดากลับเมือง ดังความว่า

“...น้องเอยน้องรัก	เยาวลักษณ์ผู้ยอดเสน่หา
ความพิพิศवासกัลยา	แก้วตาย่อมแจ้งประจักษ์ใจ
เป็นเหตุทั้งนี้ก็เพราะกรรม	เวราเราทำมาชดให้
ให้พี่นี้คลุ้มคลั่งไป	จนได้พิฆาตพาดฟัน

เดชะความสัจของน้องรัก	เจ้าลักษมณ์จึงฆ่าไม่อาสัญ
ทั้งบุญโอรสอยู่ในครรรค์	ประกอบกันประจักษ์ทั้งโลกา
ตั้งแต่นั้นนั่นคึงวันนี้	มีแต่เศร้าโศกโศก
ฝ่ายสามสมเด็จพระมารดา	ก็โศกการวิวาห์โศกพิเนก
ว่าเสียแรงเป็นองค์อวตาร	ไม่ตรีการชอบผิดเบาหนัก
จะหาไหนได้เหมือนนางลักษณ	พระเสาวนีย์รำรักทุกวันไป
ครั้นสิ้นกรรมนำเสียดสินธพ	จึงพบโอรสพิสมัย
รู้ว่าเจ้าไม่บรรลย์	ก็ดีใจเป็นพันคนนา
โทษพินิจใหญ่หลวงนัก	น้องรักจงอดโทษา
ขอเชิญเวยารยอศวนิดา	คืนครองสวรวรยาธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 438)

พรหมจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ สำนึกรู้ในความผิดของตนที่ส่งลงโทษนางสีดาด้วยการจัดขบวนไปรับนางสีดากลับเมืองโดยทันที ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาตนใหญ่ได้ยิมนายสารถีหากให้ไว้กล่าวแก่ตนตั้งอัน เจ้าก็ข้าบังเกิดวิตกจดหนางแก้วยอดเทวี มีใจใคร่ไปนำเอาคืนมาตั้งเก่า เทวีเล่าเสวยเมืองตั้งอัน ก็จึงมีอาชญาปลงลงที่อแก่เสนาอามาจทั้งหลาย ประดับประดาหมู่ช้างทั้งหลายด้วยข่ายใบศรีหึ่งแดงคำดูงามมากนักจัดเลือกเอาช้างตัวดีพอหมื่นตัว มึงงาจนยาวว้างดูอาจอ้างพ่วงคำจูงจักนำมาพลันเทอะ...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 148)

ปรีมเหียร ตัวละครพราหมราช (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ ยอมรับความผิดของตนที่ลงโทษนางสีดาด้วยการเดินทางไปสารภาพผิดกับพระฤๅษีเพื่อขอนางสีดาคืน ดังความว่า

“...ข้าแต่พระรสีเจ้า อันตรายอันใดอัน ๑ แลจักเกิดมีกับด้วยบ้านเมืองแห่งผู้ข้าทั้งหลายบ่มีแล ด้วยมีแต่ผู้ข้าทั้งหลายเข้ามารอดมาถึงในสำนักเจ้ารสีเจ้าที่นี้ เพื่อกว่าจักมาขอนางสีดาอันเป็นแม่ราชบุตรทั้ง ๒ นี้ เมื่อเสวยสุขกับตัวผู้ข้าทั้งหลายใน

เมืองอยุธยาที่นั่นว่าอันแล ขอเจ้ารัสสีจูงวางยั้งนางสีดาแลพระบุตร พระรูปเมื่อกับ
ด้วยผู้ข้าทั้งหลายแต่ทอระ ประการ ๒ พันดั่งนางสีดานี้ ตัวผู้ข้าก็มีโกรธบังเกิดกับด้วย
นาง อันกระทำตนตัวผิดโบราณการแห่งผู้หญิงทั้งหลายในโลกนี้แล เหตุตั้งอันตัวผู้ข้า
จึงได้กระทำตามทษอันหนักแท้แล บัดนี้ผู้ข้าก็บังเกิดยังจิตใจอันดีด้วยโบราณเวรแต่
ภายหลัง เหตุนี้ผู้ข้าจึงท้อเป็นอโหสิกรรมเสียชูประการแล้วดีเสียแล้วอัน...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินโต๊ะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 43)

ลังกาสิบโห ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะ
สำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้คือ

1. รักษาสัจจะเรื่องการออกบวช แม้จะมีผู้มาเชิญให้กลับเมืองแต่เจ้าลัมมาก็มี
ยินยอม ยังคงมุ่งมั่นในการออกบวชดังเดิม ดังความว่า

“...มเหสีทั้งสามของท้าวรถลธ เจ้าภลาดา และเจ้าลัดลู้กา ก็ยกพลไปรับ
เจ้าลัมมามาครองเมือง เจ้าลัมมาไม่ยอมกลับแต่ได้มอบเกือกทักทียให้เจ้าภลาดากล่าว
ว่า ให้วางไว้บนแท่นและเคารพบูชาจะมีโชคชัยแล หลังจากนั้น เจ้าภลาดาก็เข้าป่า
บำเพ็ญพรตภาวนาบ้าง ให้เจ้าลัดลู้กาครองเมือง ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 30)

2. สั่งให้ทำลายสะพานหินที่กีดขวางทางน้ำ เมื่อทราบความว่าสะพานหินที่ตน
สร้างขึ้นในคราวทำสงครามกับพญามุขจักรขวางทางน้ำและทำให้น้ำท่วมเจ้าลัมมาก็รีบสั่ง
การให้ทำลายสะพานนั้นทิ้งเสีย ดังความว่า

“...เจ้าลัมมากลับเมืองแล้วสั่งให้เสนาเอารูยึงทำลายสะพานหินให้พังหมด
สิ้น”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 87)

พระลักพระราม ตัวละครพระราม (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะ
สำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ การขอโทษพระ
อาทิตย์ เหตุเกิดจากการที่พระรามให้หุลละมานไปหาสรพยา ในครั้งนั้นหุลละมานได้ห้ามรถ

พระอาทิตย์ไว้และโยนพระอาทิตย์ไปลับขอบฟ้าทำให้พระอาทิตย์โกรธมากจนไม่ยอมกลับมาโคจรตามปกติ พระลามจึงรับผิดชอบด้วยการไปขอโทษพระอาทิตย์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามก็มีดินอันดีแล้ว เจ้าจึงถามท้าวหุลละมานว่า ดูราเจ้าหุลละมานลูกชกพ่อ เหตุใดจึงล้อพระอาทิตย์ก็ถึงยามใกล้ค่ำแล้วก็เล่าซ้ำเสด็จคืนไปก้าดาววันออกพูน บ่คืนมาจักเทือกก็พ่อจา เมื่อนั้นท้าวหุลละมานจึงกล่าวว่าข้าแก่พ่อเป็นเจ้า ยามเมื่อข้าผู้ลูกไปแฉ้วหาหาเพื่อจะมาหาตืนเจ้ากู้นั้น พระอาทิตย์ก็เป็นอันตกต่ำคำค้อยไปแล้วลันนั้น ผู้ข้าจึงทะยานขึ้นไปห้ามพระอาทิตย์ก็บ่ฟัง จึงได้จับหางรถบายแกว่งคืนไปคำบวระพาพุ่นแล้ว พระอาทิตย์ก็ลวดเคียดเสียบ่คืนมาเหมือนดังเก่า ... ท้าวพระลามจึงบอกไก่แก้วอันเป็นของเลี้ยงแห่งตนว่า ดูราท่านไก่แก้ว ท่านจงออกไปบอกไก่ทั้งหลายไปชั้นอ้อยเชิญเอาพระอาทิตย์คืนมาตามรัศมีของเก่าเท่าวันเทิน...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 221)

จากรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 9 ประกอบกับการอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบด้วยพฤติกรรมการแสดงออกคือ การรับผิดชอบในคำพูดของตนที่ให้ไว้กับท้าวทศรถเรื่องการออกเดินป่า ในขณะที่ที่วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 5 ฉบับ ผู้ประพันธ์ก็ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมผ่านการแสดงออกของพระรามที่มีต่อตัวบุคคลและส่วนรวมตั้งแต่ การกระทำตามคำสัตย์สัญญาที่ให้ไว้ต่อบิดาว่าจะออกเดินป่าหรือออกบวช การรับผิดชอบต่อการทำของตนที่มีต่อนางสีดา การขอโทษพระอาทิตย์ จนถึงการสั่งทำลายสะพานหินที่กีดขวางทางน้ำ ซึ่งเป็นการรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามทั้งหมดมีลักษณะที่เป็นไปในทางบวก (+) มีผลให้ผู้เลขาวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 6 ฉบับ เห็นว่าพระรามเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขณะเดียวกันก็ทำให้มีภาพลักษณ์ที่ดีในทัศนคติของผู้ได้เลขาวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น **การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน** จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ มีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนครบทุกฉบับผ่านพฤติกรรมแสดงออกของตัวละครพระรามดังที่นำเสนอไว้ในตาราง 14

การแสดงความอ่อนโยนต่อพญาชญาญ์ ดังความว่า

“...พญาดิษณะสหายผู้ชราของพระบิดาของข้านอนตายบนพื้นดินเพราะความ
โชคร้ายของข้า พระรามราชมะกับพระลักษมณ์ณะตรัสเช่นนี้เป็นอันมาก ทรงลูบไล้ก
ชญาญ์แล้วแสดงความรักดุจบุตรกระทำต่อบิดา พระรามทรงสวมกอดพญาดิษณะผู้
นอนจมกองเลือด...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 347)

การแสดงความอ่อนโยนต่อสุครีพ ดังความว่า

“...ข้าแต่ผู้ทรงพละนุภาพ การที่พระองค์ประสงค์ผูกมิตรกับวานรเช่นข้า ถือเป็น
เกียรติและเป็นลาภอันประเสริฐโดยแท้ ถ้าหากมิตรภาพนี้เป็นสิ่งที่น่ายินดี นี่คือมือที่
ยื่นให้ โปรดจับมือกันเพื่อให้ผูกพันนี้แน่นแฟ้นมั่นคง ครั้นได้ฟังวณะซึ่งสุครีพกล่าวดี
แล้ว พระองค์ก็ทรงโสมนัส ทรงบีบมือสุครีพและโอบกอด และรับมิตรภาพอย่างแน่น
แฟ้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 365)

ในส่วนของรามเกียรติ์ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 6 ฉบับ พบการประกอบสร้างให้ตัว
ละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนผ่านพฤติกรรมการแสดงออก
ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ ดังนี้

รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 จากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับ
รัชกาลที่ 1 ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนผ่าน
พฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครพระรามในหลายเหตุการณ์และบทบาทเริ่มจาก **บทบาท**
ของการเป็นบุตร จะเห็นได้ว่าแม้พระรามจะได้รับความยุติธรรมจากการที่นางไภยเกศิตทรง
ขอสัญญาจากท้าวทศรถมีผลทำให้พระรามต้องออกเดินป่าถึง 14 ปี แต่พระรามก็มิได้แสดง
ท่าทีเกรี้ยวกราดหรือโกรธเคืองท้าวทศรถและนางไภยเกศิตแต่อย่างใด หากแต่ยังใช้วาจาที่
สุภาพอ่อนโยนต่อนางไภยเกศิต ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงสวัสดิ์รัศมี
ได้ฟังจึงตอบวาที	ลูกนี้ไม่ผูกเวร
ด้วยผลกรรมนำสนอง	จึงให้ต้องสัญจรอนป้า
มิได้แทนคุณพระบิดา	เมื่อผ่านฟ้าสวรรค์าลัย
ซึ่งจะให้กลับคืนพระนคร	จะฟังคำมารดรกระไรได้
จะเสียสัตย์ซึ่งปฏิญาณไป	คือใครจะนับว่าดี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 480)

ในตอนก่อนออกเดินทางพระรามก็ยิ่งเข้าไปลานางเกาสุริยาพระมารดาด้วยกิริยาและจิตใจที่อ่อนโยน ดังความที่พรรณนาไว้ในเนื้อหาตัวบทว่า

“เมื่อนั้น	พระจักรรัตน์แก้วนาถา
เห็นองค์พระราชมารดา	แสนโคกโคกจาบัลย์
กอดข้อพระบาทแล้วทูลวอน	พระองค์อย่าทุกข์ร้อนกันแสงศัลย์
เวรแล้วก็จำจากัน	ไซ้จะสิ้นชีวันเมื่อไรมี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 387)

บทบาทของการเป็นบิดา แม้ว่าในช่วงแรกพระราม พระมงกุฎ และพระลบจะต่อสู้กันถึงขั้นหมายเอาชีวิต หากแต่เมื่อพระรามรู้ว่าพระกุมารทั้งสองเป็นบุตรของตนพระรามก็แสดงท่าทีที่อ่อนโยนต่อบุตรของตนในฐานะของบิดา ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระอวตารทรงสวัสดิ์รัศมี
เห็นสองโอรสผู้ฤทธิ	ภูมิเบิกบานสำราญใจ
ดั่งอมรินทร์ปิ่นเกศสุรารักษ์	เฝ้าเจ้าจักรวิเชียรมายืนให้
จึงประคองสองราชบุตรไว้	กอดจูบลูบไล้ไปมา
พระพิณจพิศพัคตร์พระมงกุฎ	แสนรักสุดแสนเสนหา
แล้วพิศดูพระลบอนุชา	ยิ่งโสมนัสสาพันทวี...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 443)

บทบาทของการเป็นเชษฐา หลายครั้งที่พระรามแสดงความอ่อนโยนต่ออนุชาของตนโดยเฉพาะพระลักษณ์เห็นได้จากทุกคราวที่พระลักษณ์ได้รับอันตรายจากการสู้รบพระรามจะปฏิบัติต่อพระลักษณ์ด้วยกริยาและวาจาที่อ่อนโยนเสมอ “...ลองค์ลงแอบแนบน้อง ค่อยประคองซ่อนเกิดขึ้นใส่ตัก ชลนัยน์ไหลลงอาบพักตร์ พระทรงจักรร่ำพันโคกี้ ฯ...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 557-558) หรือในตอนที่พระลักษณ์ขอลอกบวชเพื่อติดตามไปอยู่ป่า พระรามก็มิได้เห็นด้วยแต่พระลักษณ์ก็ยังยืนยันความตั้งใจของตน ทราบดังนั้นพระรามก็แสดงความอ่อนโยนต่อพระลักษณ์ด้วยกริยาและวาจาที่อ่อนโยน ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระจักรีผู้ปรีชาหาญ
ได้ฟังน้องรักพจมาน	ปานอมฤตรสมาเจือใจ
มิเสียแรงเจ้ารักเชษฐา	ทั่วทั้งโลกาไม่หาได้
ตรัสพลางพลางกอดพระน้องไว้	ชลนัยน์คลอพักตร์โคกี้ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 408)

บทบาทของการเป็นสามี พระรามเป็นสามีที่ปฏิบัติต่อนางสีดาด้วยความสุภาพและอ่อนโยนเสมอเห็นได้จากการเรียกแทนนางสีดาว่า “ยอดหทัย” “ยอดชีวิน” “ทราชมเชย” หรือ “แก้วตา” เป็นต้น นอกจากถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนโยนแล้วพระรามยังแสดงกริยาที่อ่อนโยนต่อนางสีดาโดยตลอด ดังความว่า

“เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงฤทธิ์แผ่นดินไหว
เห็นนางแสนโคกร่ำไร	เพียงชีวลัยจะมรณา
สองกรซ่อนองค์อัคเรศ	ลูบเช็ดชลเนตรซ้ายขวา
รับขวัญแล้วมีบัญชา	แก้วตาดอย่าทรงโคกี้
ตัวเจ้าก็เป็นเพื่อนยาก	สู้แสนลำบากมาด้วยพี่
ไฉนจะไม่รักนางเทวี	มารศรีอย่าร่อนรนใจ
ซึ่งเจ้าประสงค์กว้างทอง	จะจับมาให้น้องอย่าร้องไห้
ปลอบพลางลูบหลังอรไท	แล้วตรัสไปแก่องค์อนุชา
เจ้าผู้ร่วมทุกข์ร่วมยาก	ร่วมลำบากร่วมชีพสังขาร
พี่จะไปจับมฤคา	จงอยู่รักษานางเทวี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 577)

บทบาทและสถานะของผู้อ่อนอาวุโส แม้ว่าพระรามจะมีสถานะเป็นถึงนารายณ์ อวตารและเกิดในวาระกษัตริย์แต่เมื่ออยู่ในสถานะของผู้อ่อนอาวุโสพระรามก็มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนเสมอ เช่น การอ่อนน้อมต่อพระฤๅษีด้วยการเรียกแทนตนเองว่า “หลาน” ดังความว่า

“เมื่อนั้น	สองพระกุมารแก้มกล่ำ
ยิ้มแล้วจึงกล่าววาจา	พระอาจารย์อย่ากลัวกุมภัณฑ์
ถึงโกฏีแสนแน่นมาทั้งจักรวาล	หลานรักจะฆ่าให้อาสัญ
ว่าแล้วกราบจรจรรัล	ออกจากพระบรรณศาลา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 309)

พรหมจักร สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพระยาพรหมจักร (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็นคือ การสนทนากับผู้อื่นด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน โดยเฉพาะกับผู้ อาวุโสหรือผู้ทรงศีล ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้ารสีได้ยินคำท้าวพรหมจักรว่าก็คิดใจว่า เจ้าท่านนี้มีคำจาอันหวาน อ้วนอ่อน ปมีคำร้ายกระด้างแข็ง ยังจักแปลงเป็นสัจจังเที่ยงหมั่นแก่นก็จักแต่งลงดู ทื่อหันฤๅษีกำลังเจ้าตนยอดเหง้ากระสัดราก่อนชะแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 54)

ปรีมเหียร สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครพระพรหมราช (พระราม) มีคุณลักษณะ สำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็นคือ การแสดงความนอบน้อมต่อผู้อาวุโสโดยเฉพาะผู้ทรงศีล ด้วยกิริยาที่สุภาพ ดังความว่า

“...ส่วนพรหมราชก็รับเอานางสีดานั้นแต่สำนักเจ้ารสีแล้ว ส่วนตนก็ไหว้ เจ้ารสีด้วยที่ติดที่เท้า ๕ แห่ง แล้วก็ส่งอำลาไปหันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินเฒ่า และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 9)

หอรมาน สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครพระยารามราช (พระราม) มีคุณลักษณะ สำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจเยือกเย็นคือ การที่พระยารามราชแสดงความนอบน้อมต่อพระฤๅษี ดัง ความว่า

“...คันทพระยารามราชเข้าโปรดอาสรมบทเจ้ารสแล้ว เจ้ารสเส็งหันแล้วกล่าว ว่า ดูรามหาราช ลูกแต่ที่ใดมาอันชา พระรามราชไหวเจ้ารสด้วยที่ติดที่เท้า ๕ แห่ง แล้วก็นั่งอยู่อันที่สมควรแห่งตนนั้นแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 52)

ลังกาสิบโห สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเจ้าลัมมา (พระราม) มีคุณลักษณะสำคัญของการผู้มี จิตใจอ่อนโยนคือ การที่เจ้าลัมมาปฏิบัติต่อนางสีดาอย่างอ่อนโยนทั้งกริยาและคำพูด ดัง เหตุการณ์ตอนที่เจ้าลัมมาเห็นเส้นผมของนางสีดาก็ดึงให้คร่ำครวญ ดังความว่า “...เจ้าลัมมา เห็นของฝากและทราบเรื่องที่น่าหม่อมทำให้เกิดความคิดถึงยอดแก้วสีดาจนตาน้ำไหล...” (ม.ศรี บุชรา, 2534, หน้า 47)

พระลักพระลาม สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพระลักพระลามมีคุณลักษณะสำคัญของการผู้มี จิตใจอ่อนโยนคือ เหตุการณ์ตอนที่พระลามเดินทางมาถึงแม่น้ำเจียบและได้สนทนากับฤๅษีที่ลง มาสร่งน้ำและซักผ้าด้วยความเคารพ ดังความว่า

“...คันทว่าเจ้าทั้งสองเห็นเจ้ารสสีมาอาบน้ำที่นั่น โพรสิตว์เจ้าจึงเข้าไปไหวเจ้ารส สีตนันว่า ข้าแก่เจ้ากู ในเมื่อเจ้ากูเทียวมาอาบน้ำในที่นี้ เจ้ากูอยู่ที่ใดก็ข้าจาท้าว พระลามผู้พี่ชายจึงขาบไหวแล้วแลปฏิสนฐานด้านจระจากับด้วยเจ้ารสสีด้วยนัย หลายประการต่าง ๆ ว่าดังนี้ ข้าแก่เจ้ากูตนประเสริฐล้าเลิศกว่ารสสีทั้งหลาย เจ้ากูมา อยู่ที่นี่เหิงนานปานใดก็ข้าจา...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 86)

เมื่อจะออกเดินทางต่อไปพระลามก็ทำการคารวะพระฤๅษีเพื่อให้เป็นมงคลแก่ตัวแล้ว จึงออกเดินทาง ดังความว่า

“...โพรสิตว์เจ้าจึงโถมเอาตีนมือเจ้ารสสีใส่หัวแล้วก็ลวดลาลงไปตกแต่งเนื้อตน ดีแล้ว เจ้าทั้งสองพี่น้องจึงพร้อมกันขึ้นขี่ม้ามนีกาบถีบทะยานข้ามแม่น้ำพันแล้ว...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., 87)

จากรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 10 ประกอบกับการอธิบายข้างต้นจะเห็นว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ การแสดงความอ่อนน้อมต่อพระฤๅษี การแสดงความรักความอ่อนโยนต่อพญา ชฎาญ และแสดงความอ่อนโยนต่อสุครีพ ในขณะที่ยุทธนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ ผู้ประพันธ์ก็ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนผ่านพฤติกรรมการแสดงออกเช่นกันโดยผ่านพฤติกรรมการแสดงออกทั้งทางกายและวาจาของตัวละครพระรามที่มีต่อตัวบุคคลรอบกายตั้งแต่ บิดา-มารดา ผู้ทรงศีล บุตร อนุชา และภรรยาของตน โดยพฤติกรรมการแสดงออกประกอบไปด้วย การแสดงกริยาที่นอบน้อมจนถึงการใช้วาจาที่สุภาพอ่อนหวานซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกทั้งหมดมีลักษณะที่เป็นไปในทางบวก (+) ทำให้ผู้เลววรรณกรรมนิทานพระรามฉบับเห็นว่าตัวละครพระรามเป็นบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยนมีผลให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับมีภาพลักษณ์ที่ดีในทัศนคติของผู้ได้เลววรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

จากรายละเอียดที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสามารถสรุปภาพรวมของการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ดังนี้

จากตารางจะเห็นได้ว่าเป็นการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญทั้ง 10 ด้าน คือ คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ คุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง/ชาติกำเนิด คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา คุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ คุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ คุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความอ่อนโยน ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ นั้น มีวรรณกรรมนิทานพระรามเพียง 3 ฉบับ เท่านั้นที่มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของการเป็นตัวละครพระรามครบทั้ง 10 ด้าน คือวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียเรื่อง **รามายณะของกาลมิกิ** ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวเป็นตัวละครพระรามต้นแบบ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไท อีก 2 เรื่องที่มีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามครบทั้ง 10 ด้านคือ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเรื่อง **รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1** และ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไท-ลาว เรื่อง **พระลักพระลาม** ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามอีก 4 ฉบับ คือ พรหมจักร ปรีมเหียร หอрман และลังกาสิบโท นั้นพบการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระรามในบางด้าน ดังนี้

1. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทยยวนเรื่อง **พรหมจักร** พบการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) เฉพาะด้าน 1) รูปลักษณ์ 2) ภูมิหลังชาติกำเนิด 3) การเป็นบุตร 4) การเป็นสามี 5) การเป็นผู้นำและนักรบ 6) การเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ 7) การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และ 8) การเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

2. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทใหญ่เรื่อง **ปรีมเหียร** พบการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระพรหมราช(พระราม) เฉพาะในด้าน 1) ภูมิหลังชาติกำเนิด 2) การเป็นสามี 3) การเป็นผู้นำและนักรบ 4) การเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ 5) การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และ 6) การเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

3. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทเขินเรื่อง **หอрман** พบการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระยารามราช (พระราม) เฉพาะในด้าน 1) ภูมิหลังชาติกำเนิด 2) การเป็นบิดา 3) การเป็นเชษฐา 4) การเป็นสามี 5) การเป็นผู้นำและนักรบ 6) การเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ และ 7) การเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

4. วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทลื้อเรื่อง **ลังกาสิบโท** พบการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมา (พระราม) เฉพาะในด้าน 1) ภูมิหลังชาติกำเนิด

2) การเป็นบุตร 3) การเป็นบิดา 4) การเป็นสามี 5) การเป็นผู้นำและนักรบ 6) การเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบ 7) การเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และ 8) การเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน

โดยคุณลักษณะสำคัญทั้ง 10 ด้าน ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานทุกฉบับ ได้รับการประกอบสร้างผ่านการเหตุการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ ตลอดจนพฤติกรรมการแสดงออก ของตัวละครพระรามที่ปฏิบัติต่อตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง ขณะเดียวกันคุณลักษณะสำคัญที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นยังแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญที่ “คงไว้” ร่วมกันจนกลายเป็น “เอกลักษณ์” (unique) ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ไท ทั้ง 7 ฉบับ และคุณลักษณะสำคัญที่มี “ลักษณะเฉพาะ” จนกลายเป็น “อัตลักษณ์” (identity) ของตัวละครพระรามที่ปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมนิทานพระรามบางฉบับเท่านั้น

เอกลักษณ์การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ในการศึกษา “เอกลักษณ์” การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยได้นำเสนอแยกเป็นประเด็น ดังนี้

1. เอกลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

2. อัตลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

1. เอกลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

จากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ปรากฏคุณลักษณะสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนี้

1.1 ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมไปด้วย “ความดี” และ “ความสามารถ”

จากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ได้รับการประกอบสร้างบุคลิกภาพบุคลิกภาพภายนอก (external personality) และบุคลิกภาพใน (internal personality) ในลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์คือ ให้ตัวละครพระรามมีบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพในที่เป็นไปในทางบวก (+) หรือในทางที่ “ดี” ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตาราง 16

จากตารางจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะสำคัญโดยรวมของตัวละครพระรามที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ล้วนแล้วแต่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นไปในทางบวก (+) ทั้งสิ้นแม้ว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามบางฉบับจะไม่ได้ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญครบทุกด้านก็ตาม เริ่มตั้งแต่ คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ ที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีรูปร่างที่งดงามตามแนวคิดและค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ คุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิด ที่ได้รับการประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์และพระโพธิสัตว์และถือกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์ คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร ที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุตรที่ดีด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนาเรื่อง กตัญญูตเวที และทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส ผ่านพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ ยกย่องบูชา นอบน้อม เชื่อฟัง และอ่อนโยน ต่อบิดาและมารดาของตน

คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา ที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบิดาที่ดีตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส ที่บิดาและมารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรของตนด้วยพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ มอบความรักความห่วงใย หาคู่ครอง วางแผนอนาคต ตลอดจนมอบทรัพย์สินมีค่าให้ครอบครองเมื่อถึงเวลาอันสมควร คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นเชษฐาที่ดีตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อมิตรสหายของตนดังนี้ คือ มอบความรักความห่วงใย ความเมตตา และความหวังดี ต่ออนุชาของตน คุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี ที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นสามีที่ดีตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส ที่สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยาของตนด้วยพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ รัก ห่วงใย ปกป้องคุ้มภัย และให้เกียรติภรรยาของตน

คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ ที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้นำและนักรบที่ดีตามหลักธรรมในหัวข้อทศพิธราชธรรม สัปบุริสธรรม 7 และพรหมวิหาร 4 ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ มีความเมตตากรุณาและให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาและองค์กร มีการบริหารจัดการที่ดี มีวิสัยทัศน์ และมีความยุติธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นผู้มีความกล้าหาญและมีความสามารถในการรบ คุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบที่ได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ ความสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นให้ลุกล่วงไปได้ด้วยดี คุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้มีความรับผิดชอบที่ได้รับการประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกโดยรวมคือ การรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อทั้งตนเองและส่วนรวม คุณลักษณะสำคัญของผู้มีจิตใจอ่อนโยน ที่ได้รับการ

ประกอบสร้างผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ การแสดงความอ่อนโยนต่อบุคคลที่อยู่รอบกายของตนทุกสถานะ จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานทุกฉบับล้วนแล้วแต่ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่เด่นชัดร่วมกันคือการเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยความ "ดี" และ "ความสามารถ" ซึ่งการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญที่เหมือนกันดังกล่าวถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ

2. ประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ในวรรณกรรมนิทานพระรามที่มีสถานะเป็น นิทาน “ชาดก”

จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมนิทานพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 5 ฉบับที่ปรับเปลี่ยนภูมิหลังของตัวละครพระรามในเรื่องจาก “พระนารายณ์” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” ได้แก่ วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร ปรีมเหียร หอрман ลังกาลิโห และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตาราง 17

ตาราง 17 แสดงประกอบสร้างภูมิหลัง

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	การประกอบสร้างภูมิหลัง
1	รามายณะ	•
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	•
3	พรหมจักร	*
4	ปรีมเหียร	*
5	หอрман	*
6	ลังกาลิโห	*
7	พระลักพระลาม	*

• หมายถึง การมีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์

* หมายถึง การมีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์

จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของ वाल्मीकि ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบได้รับการประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการประพันธ์คือ มุ่งสวดดีและสรรเสริญคุณพระนารายณ์ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์และชนชาวฮินดูซึ่งรามายณะเป็นเรื่องราวของพระนารายณ์ในปางที่ 7 ใน

จำนวนนารายณ์ 10 ปาง ในชื่อ “รามาวตาร” โดยในปางนี้พระนารายณ์ได้ “อวตาร” มาเป็น “พระราม” โอรสของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

“...ขอพระองค์ประสูติเป็นพระโอรสแห่งท้าวทศรถ พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่ง
อยุธยา...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 28)

เพื่อปราบ “รากษส” นามว่า รavana

“...พระวิษณุเทพนารายณ์เมื่อเหล่าทเวาผู้ประเสริฐขอร้องแล้ว แม้จะรู้อยู่แล้ว
ก็กล่าวคำอย่างสุภาพเช่นนี้แก่เหล่าทเวา ปวงทเวาเอ๋ย อุบายใดเล่าที่จะสังหารจอม
รากษสตนนั้นได้ ข้าจะใช้อุบายนั้นปราบผู้เป็นเลี้ยนหนามของฤๅษีให้สิ้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 28)

ในส่วนของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท เรื่อง พรหมจักร ปรัมเหียร
หอรมาน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม จากจากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในเรื่อง
คือ พระยาพรหมจักร พระพราหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม มิได้รับการ
ประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ตามอย่างตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ
แต่อย่างใดหากแต่ได้รับการประกอบสร้างภูมิหลังให้เป็น “พระโพธิสัตว์” ซึ่งเป็นผลสืบเนื่อง
มาจากการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบและการสอดแทรกหลักธรรมในพุทธศาสนาเข้าไปใน
เนื้อหาตัวบท จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้วรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 4 ฉบับ กลายสถานะ
จากวรรณกรรมในศาสนาพราหมณ์มาเป็น “วรรณกรรมชาดก” หรือ “นิทานชาดก” ในพุทธ
ศาสนาอย่างสมบูรณ์

เริ่มจากพรหมจักรที่แม้จะเป็นชาดกนอกนิบาตแต่ผู้ประพันธ์ก็ได้ประกอบสร้างเนื้อหา
ตัวบทให้มีลักษณะเช่นเดียวกับชาดกในนิบาตหรือนิบาตชาดกคือ จัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน
ดังนี้ ปัจจุบันวัตถุ คือเหตุการณ์ก่อนเริ่มเรื่องโดยในพรหมจักรได้กล่าวถึงเนื้อหาในปัจจุบันวัตถุ
ว่า บรรดาพระสงฆ์ได้สนทนากันเรื่องที่พระเทวทัตกระทำโลหิตูปบาทเมื่อพระพุทธเจ้าได้สดับ
เรื่องราวที่พระสาวกสนทนากันแล้วก็ปรารภจะแสดงธรรมโดยทรงกล่าวขึ้นว่าแม้ในอดีตชาติ
พระเทวทัตก็ได้เคยกระทำโลหิตูปบาทแก่พระองค์มาแล้ว อดีตวัตถุ คือเรื่องในอดีตของพระพุทธเจ้า
ที่ทรงบำเพ็ญบารมีในพระชาติต่าง ๆ ในพรหมจักร เมื่อพระสาวกทูลอาราธนาแล้วพระพุทธเจ้า

ก็ทรงเริ่มเล่าถึงเรื่องราวในอดีตชาติ เริ่มที่เรื่องราวของพระยาวิโรธราชาบิดาของวิโรธราชกุมารจนถึงการถือกำเนิดของพระยาพรหมจักรความว่า

“...**โพธิสัตว์เจ้า** ค้นว่าคลาดจากชั้นฟ้าที่นั่นแล้ว ลงมาเอาปฏิสนธิกำเนิดเกิดในท้องแห่งนางสุคันธเกสียันเป็นอัคมเหสีเทวีแห่งพระยาพรหมทัตราชาตนนั้น...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 19)

โดยเล่าเรื่องราวเรื่อยไปจนจบ สุดท้าย สโมทาน หรือ ประชุมชาดก คือ การแสดงความสัมพันธ์ของบุคคลในอดีตที่เชื่อมโยงกับในสมัยพุทธกาล ในพรหมจักรเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องราวทั้งหมดจนจบแล้วก็ทรงเล่าต่อว่าใครเกิดมาเป็นอะไรและมีความสัมพันธ์กันอย่างไรในชาติปัจจุบัน

ส่วนปริัมเหียร หอรามน ลังกาสิบโห และพระลักพระลาม จากการศึกษาพบว่าได้มีการจัดองค์ประกอบของเนื้อตัวบทตามอย่างนิบาตชาดกแต่อย่างใดคือ ไม่มีการปรารภเรื่อง (ปัจจุบันวัตถุ) และสโมทาน (ประชุมชาดก) เนื้อหาเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงกำเนิดตัวละครพระรามและตัวละครสำคัญในเรื่อง โดยกล่าวว่าตัวละครพระรามในเรื่องเป็นบุตรของใครมีพี่น้องกี่คนแต่สิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 4 ฉบับมีสถานะเป็น “พระโพธิสัตว์” ตามแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ

1. มีการออกนามตัวละครพระรามว่า “หน่อโพธิญาณ” หรือ “โพธิสัตว์เจ้า”
ดังนี้ ลังกาสิบโห มีการออกนามเจ้าลัมมาดังนี้

“...เจ้าลัมมาเป็น**หน่อโพธิญาณ**ซึ่งพระอินทร์อัญเชิญให้มาเกิดเพื่อปราบกุมมจัก...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23)

ใน พระลักพระลาม ที่ออกนามพระลาม (พระราม) ว่า

“...**โพธิสัตว์เจ้า**จึงเข้าไปไหว้เจ้ารัสสีตนนั้น...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 86)

2. พิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการประพันธ์ จากการศึกษาพบว่า ปรัมเหียร และหอรมาน มิได้มีการออกนามตัวละครพระพรหมราชและพระยารามราชว่าพระโพธิสัตว์ แต่อย่างใดหากแต่สิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นว่าตัวละครทั้ง 2 มีสถานะเป็น “พระโพธิสัตว์” คือ วัตถุประสงค์ในการประพันธ์ที่ใช้ในการ “แสดงธรรม” ดังนี้ ปรัมเหียร มีการขึ้นต้นเนื้อหาด้วยท

“**นโม ตสฺสตุ** นโม เม สพุทฺธานํ นมามิ หํ รตนตฺตยํ พุทฺธํ ฌมฺมํ สงฺฆเญจ ดังนี้
ดูรา สปัริสเสทฺถลหาย อริเยเจ้าตนจกัวิสัสนา...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินต๊ะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 1)

เช่นเดียวกับ หอรมาน ที่ขึ้นต้นเนื้อหาด้วยท

“**นโม ตสฺสตุ** ฯ สนฺทิตฺวา สิริสา นมามิ ติรตฺนตฺตยํ พุทฺธํ สงฺฆเญจ ดังนี้ ดูรา
สปัริสเสทฺถลหาย อาจารย์เจ้าตนลิสัสนาแต่งแปลงไว้อย่างตำนานคร่าวปฐมกัปนี้แล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 45)

จากข้อความขึ้นต้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 2 ฉบับ ได้รับการประกอบสร้างขึ้นเพื่อให้แสดงหัวข้อธรรมในพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ดังนั้นแม้จะไม่มีการจัดแบ่งเนื้อหาด้วยบทของเรื่องตามอย่างอรรถกถาชาดกหรือนิบาตชาดกเช่นเดียวกับ พรหมจักร แต่ทว่า “ชนบ” และ “ธรรมเนียม” ในการประกอบสร้างนิทานชาดกที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ตัวละครเอกของเรื่องต้องดำรงสถานะเป็น “พระโพธิสัตว์” เท่านั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ตัวละครพระพรหมราช และ พระยารามราช มี “ภูมิหลัง” และสถานะเป็น “พระโพธิสัตว์” โดยปริยาย

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าแม้จะไม่มีการจัดองค์ประกอบของเรื่องตามอย่างอรรถกถาชาดกหรือนิบาตชาดกแต่การออกนามตัวละครพระรามในเรื่องว่า “หน่อโพธิญาณ” หรือ “พระโพธิสัตว์เจ้า” ตลอดจนวัตถุประสงค์ในการประพันธ์เพื่อใช้แสดงธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนในกลุ่มชนของตนก็สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานทั้ง 4 ฉบับ ได้รับการประกอบสร้างภูมิหลังขึ้นมาใหม่จาก “พระนารายณ์” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” ร่วมกันตาม “ชนบ” และ “ธรรมเนียม” ในการประกอบสร้างนิทานชาดกโดยสมบูรณ์ ขณะเดียวกันการมีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ร่วมกันของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักร ปรัมเหียร หอรมาน ลังกาสิบโท และพระลักพระ

ลาม ยังถือเป็น “เอกลักษณ์” สำคัญอย่างหนึ่งของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว

อัตลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

จากการศึกษาพบว่านอกจากจะคงไว้ซึ่ง “เอกลักษณ์” ร่วมกันแล้วตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยยังได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญบางประการที่เป็น “อัตลักษณ์” เฉพาะ ดังนี้

1. เปลี่ยนสถานะบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครพระรามจาก “รณวีระ” มาเป็น “ทานวีระ”

จากการศึกษาพบว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ มีวรรณกรรมกรรมพระรามเพียง 1 ฉบับ เท่านั้น ที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในเรื่องมีพฤติกรรมการแสดงออกเป็น “ทานวีระ” ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตาราง 18

ตาราง 18 แสดงประกอบสร้างพฤติกรรมเป็น “วีระ”

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	พฤติกรรมการแสดงออก
1	รามายณะ	•
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	•
3	พรหมจักร	*
4	ปรัมเหียร	•
5	หอรมาน	•
6	ลังกาสิบโท	•
7	พระลักพระลาม	•

• หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกที่เป็นรณวีระ

* หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกที่เป็นทานวีระ

จากตารางจะเห็นได้ว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ มีเพียงพรหมจักรเท่านั้นที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในเรื่องคือ พระยาพรหมจักร มีพฤติกรรมแสดงออกที่เป็น “ทานวีระ” ดังรายละเอียดต่อไปนี้ รามายณะของวาลมิกิ ตัวละครพระรามซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครต้นแบบคือ ภาคหนึ่งของพระนารายณ์ที่อวตาร

มาเพื่อปราบพญารากษสซึ่งร้าวระณะที่ชอบก่อกรรมการบำเพ็ญตบะของเหล่าฤๅษีและระรานเหล่าเทพรวมถึงกษัตริย์ต่าง ๆ ให้ได้รับความเดือดร้อน สาเหตุที่พระนารายณ์ต้องอวตารมาเป็นพระรามนั้น ก็เนื่องจากว่าร้าวระณะได้รับพรจากพระพรหมว่าจะไม่ถูกสังหารโดยทวยเทพ หมู่มาร และวิญญูณร้ายทั้งปวง ยกเว้นมนุษย์เท่านั้นเพราะเชื่อว่ามนุษย์จะไม่แม้แต่กระทำอันตรายต่อตนได้ ดังนั้นในการอวตารครั้งนี้พระนารายณ์จึงต้องอวตารมาเป็นมนุษย์ชื่อ “ราม” หรือ “พระราม” เพื่อทำหน้าที่ “ปราบอธรรม” ซึ่งในเนื้อหาด้วยบทนวนเหตุสำคัญที่ทำให้พระรามกับร้าวระณะต้องทำสงครามระหว่างกันก็คือ นางสีดา โดยร้าวระณะลักพาตัวนางสีดาไปจึงเป็นเหตุให้พระรามต้องทำสงครามกับร้าวระณะอย่างยืดเยื้อและยาวนานจนท้ายสุดก็สามารถสังหารร้าวระณะได้ นอกจากจะปราบร้าวระณะได้แล้วพระรามยังสามารถสังหารตัวละครที่เป็นฝ่ายอธรรมอาทิ พาลี คลอดจนถึงพลักษ์อีกจำนวนมาก ซึ่งวีรกรรมดังกล่าวจึงทำให้พระรามในรามายณะมีสถานะและบทบาทเป็น “รณวีระ” ที่หมายถึง “วีรบุรุษที่กล้าหาญในการรบ” ในทัศนะคติของผู้เลื่อมล้ามายณะของวาลมิกีรวมถึงชนชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์

พรหมจักร เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นพุทธศตวรรษที่ 25 สันนิษฐานว่าเป็นผลงานของพระภิกษุหรือผู้ที่เคยบวชเรียนและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในภาษาบาลีภาษาสันสกฤตและวรรณกรรมชาดกอย่างแตกฉานเพราะมีการจาร (บันทึก) ด้วยตัวอักษรธรรมล้านนาและเมืองค้ประกอบของเนื้อหาด้วยบทครบถ้วนตามแบบอย่างนิบาตชาดกคือ อดีตวัตถุ ปัจจุบันวัตถุ และสโมทานหรือประชุมชาดก ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าในส่วนของตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในพรหมจักรนั้นมีการแสดงออกซึ่งบทบาทและพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพระรามในรามายณะของวาลมิกี คือ การพยายามละเว้นให้พระยาพรหมจักรต้องรับบทบาทผู้หน้าที่ “สังหาร” ฝ่ายอธรรมตามอย่างวีรบุรุษในรามายณะของวาลมิกีเห็นได้ชัดเจนจากฉากสำคัญของเรื่อง คือ การสังหารพระยาวิโรหาราช ที่ผู้ประพันธ์เปลี่ยนให้พระยาธรรมจักรทำหน้าที่ดังกล่าวแทนพระยาพรหมจักร ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์ก็พยายามเน้นย้ำให้เห็นถึงสถานะและบทบาทการเป็น “ทานวีระ” ที่หมายถึง “วีรบุรุษที่กล้าหาญในการบำเพ็ญทาน” ของพระยาพรหมจักรในตอนท้ายของเรื่อง ด้วยการกล่าวว่าพระยาพรหมจักรจัดตั้งศาลาโรงทานไว้ 6 หลังพร้อมกับให้นำข้าวของเงินทองที่ได้จากต้นกล้วยพลุกษ์และชุมเงินชุมทองที่พระอินทร์เนรมิตให้มาเป็นทานให้แก่บรรดาพราหมณ์และคนทั้งหลายทุกวันมิได้ขาดจนอายุได้พันปีก็จุติจากโลกมนุษย์ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามอีก 5 ฉบับ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ปรีมเหียรหอราชน ลังกาสิบโท และ พระลักพระลาม นั้น จากการศึกษพบว่าตัวละครพระรามในเรื่องยังคงได้รับการประกอบสร้างให้มีบทบาทเป็นรณวีระโดยเฉพาะรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1

ที่พระรามต้องทำสงครามกับทศกัณฐ์ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 4 ฉบับ คือ ปรัมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโห และ พระลักพระลาม ที่แม้จะมีการประกอบสร้างให้มีลักษณะเป็น “ชาดก” ด้วยการแทรกหัวข้อธรรมะในพุทธศาสนาตลอดทั้งเรื่อง แต่ทว่าตัวละครรวมในเรื่องคือ พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม ก็ยังคงมีพฤติกรรมแสดงออกที่เป็นรณวีระตามแนวทางการประกอบสร้างโครงเรื่องให้เป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ตัวละครเอกมีการผจญภัยและรู้รบ จากรายละเอียดที่ได้นำเสนอมาข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงบาทบาทของตัวละครพระยาพรหมจักรจาก “รณวีระ” มาเป็น “ทานวีระ” ในเนื้อหาตัวบทของพรหมจักรคือ “อัตลักษณ์” เฉพาะของตัวละครพระรามในวรรณนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท เรื่อง พรหมจักร

2. ประกอบสร้างตัวละครพระรามมีภรรยาหลายคน

จากการศึกษาพบว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ มีวรรณกรรมพระรามเพียง 1 ฉบับ เท่านั้น ที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในเรื่องมีภรรยามากกว่า 1 คน คือ วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอในตาราง 19

ตาราง 19 แสดงจำนวนภรรยา

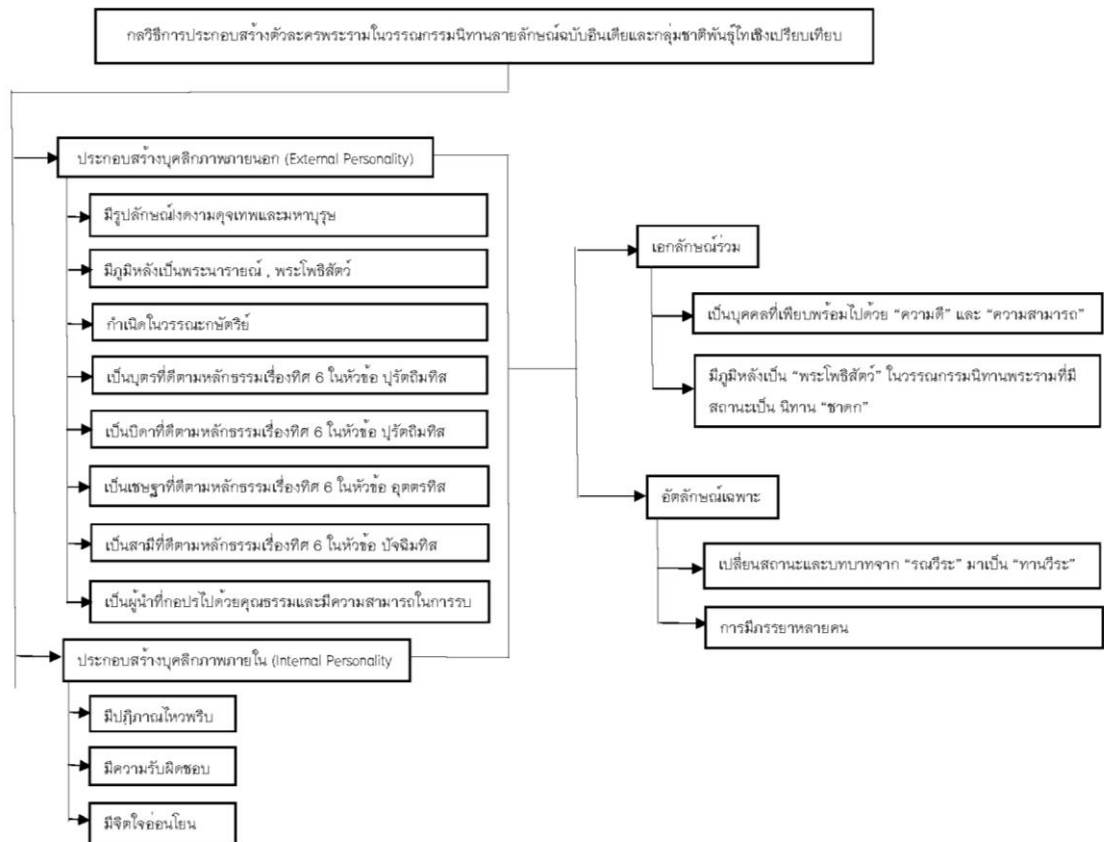
ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	จำนวนภรรยา
1	รามายณะ	•
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	•
3	พรหมจักร	•
4	ปรัมเหียร	•
5	หอราแมน	•
6	ลังกาสิบโห	•
7	พระลักพระลาม	*

• หมายถึง จำนวนภรรยา 1 คน

* หมายถึง จำนวนภรรยาที่มากกว่า 1 คน

จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 6 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรัมเหียร หอราแมน และลังกาสิบโห ล้วนแล้วแต่มีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในเรื่อง คือ พระราม พระยาพรหมจักร พระพรหมราช พระยารามราช และเจ้าลัมมา มีภรรยาเพียง 1 คน เท่านั้น เริ่มตั้งแต่ตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบซึ่งผู้วิจัย

กำหนดให้เป็นตัวละครพระรามต้นแบบมีภรรยาชื่อนางสีดา ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ ฉบับรัชกาลที่ 1 มีภรรยา 1 คน ชื่อนางสีดา ตัวละครพระยาพรหมจักรมีภรรยา 1 คน ชื่อนางรัตนสีดา ตัวละครพระพรหมราชมีภรรยา 1 คน ชื่อ นางสีดา ตัวละครพระยารามราชมีภรรยา 1 คน ชื่อ นางสีดา และตัวละครเจ้าลัมมามีภรรยา 1 คน ชื่อ นางสีดา โดยตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 6 ฉบับ ล้วนแล้วแต่ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีที่ดีทั้งสิ้นดังที่ได้ให้คำอธิบายไว้อย่างละเอียดในหัวข้อ การประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี เว้นแต่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม เท่านั้นที่ตัวละครพระรามในเรื่อง คือ พระลาม ได้รับการประกอบสร้างให้มีภรรยามากกว่า 1 คน คือ นอกจากนาง สีดา แล้วพระลามยังมีภรรยาอีก 14 คน แต่ทว่าตัวละครพระลามก็ยังคงคุณสมบัติของการเป็นสามีที่ดีเช่นเดียวกับตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 6 ฉบับ ทุกประการตั้งแต่การแสดงความรักความห่วงใยและให้เกียรติภรรยาของตนเห็นได้จากการที่พระลามและพระลักรับนางทั้ง 14 คน มาเข้าพิธีอภิเษก ซึ่งการที่ผู้ประพันธ์วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม ประกอบสร้างให้ตัวละครพระลามมีภรรยามากกว่า 1 คน ถือเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามในที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระฉบับอินเดียและฉบับของชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ และเมื่อนำผลการศึกษาในบทที่ 5 เรื่อง กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้างต้นมาอธิบายในรูปแบบของแผนภูมิสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพ 3 แสดงผลการศึกษาบทที่ 5

บทที่ 6

พลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

การวิจัยบทนี้เป็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาศึกษาพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในบทที่ 5 เรื่อง กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบ และ เอกัตลักษณ์การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท มาเป็นข้อมูลในการศึกษา โดยการศึกษาในบทนี้ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง พลวัต (Dynamic) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผลการวิจัยมุ่งนำเสนอให้เห็นถึง พลวัตของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้

1. พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์
2. พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง
3. พลวัตพลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา
4. พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี
5. พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นวีรบุรุษ

พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 ฉบับ มีพลวัตไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 20

ตาราง 20 แสดงพลวัตด้านรูปลักษณ์

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์
1	รามายณะ	-มีพระอูระดังราชสีห์ -มีพาหายาว -มีพระเนตรดั่งกลีบบัว -ฉวีคล้าดั่งนิลอุบล -งดงามดั่งกามเทพและพระอินทร์
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	-มีผิวกายสีเขียวเข้มงดงามดั่งนิลมณี -พระหัตถ์ขวามีรูปกงจักร
3	พรหมจักร	-มีรูปกงจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวีปและทวีปทั้งหลาย เป็นรอยเส้นกลางมือและเท้า
4	ปรีมเหียร	-
5	หอรมาน	-
6	ลังกาสิบโท	-
7	พระลักพระลาม	-มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทิน

จากตารางในภาพรวมจะเห็นได้ว่าแม้จะยึดแนวคิดสำคัญ (important concept) เดียวกันในการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ คือ ให้พระรามเป็นผู้มีรูปกาย “ดี” หรือ “งดงาม” แต่ทว่าเมื่อพิจารณาแยกย่อยลงไปจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ ล้วนแล้วแต่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีรูปลักษณ์ดีหรืองดงามในมุมมองที่หลากหลาย เริ่มต้นจากรามายณะของวาลมิกิซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นบุรุษที่มีรูปร่างสง่างามด้วยการกล่าวว่า “...พระรามมีพระอูระดังราชสีห์ มีพาหายาว มีพระเนตรดั่งกลีบบัว บอบบางแต่แข็งแรงยิ่ง ทรงไว้ซึ่งคุณลักษณะของพระราช เมื่อนางรากษสเห็นพระรามฉวีคล้าดั่งนิลอุบลงดงามดั่งกามเทพดุจดั่งพระอินทร์ (วาลมิกิ, 2554, หน้า 281)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้มีรูปร่างที่งดงามตามอย่างบุรุษที่เป็นปฤชนทั่วไปแม้จะมีสถานะภาพเป็นนารายณ์อวตารก็ตาม ในขณะที่รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 มีการกล่าวถึงรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามว่า “...ทรงนามนางเกาสุริยา ประสูติพระจักรารังสรรค์ รัศมีสีเขียวพรายพรรณคล้ายกันกับนิลมณี ฯ...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53)

ขณะเดียวกันก็กล่าวว่า “...ครั้นถึงจึงยื่นพระหัตถ์ขวา อันมีจักรลักษณะประภัสสร ...” (พระบาท สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 329) จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้จะมีสถานะเป็นวรรณกรรมตามแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์และตัวละครก็มีสถานะเป็นพระนารายณ์เช่นเดียวกันรวมถึงมีแนวคิดสำคัญ (important concept) ในการประกอบสร้างตัวละครพระรามที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ทว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามทั้ง 2 ฉบับ ก็ยังได้รับการประกอบสร้างให้มีรูปลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ที่มีการพยายามเน้นย้ำให้เห็นว่าตัวละครพระรามมีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ สถานะเป็นนารายณ์อวตาร ด้วยการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีกายเป็นสีเขียวนิลซึ่งเป็นสีพระวรกายของพระนารายณ์ในยุคที่ 4 คือ กลียุค และมีรูปจักรซึ่งเป็นเทพอาวุธของพระนารายณ์บนฝ่ามือ

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร จากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในเรื่องคือ พระยาพรหมจักร ได้รับการประกอบสร้างรูปลักษณะที่มีความแตกต่างตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิเช่นกัน โดยประกอบสร้างให้ตัวละครพระยาพรหมจักรมีรูปลักษณะที่งดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยการมี “...ลักษณะลายลักษณ์จักรอันงามในดินมืออันมีกจักรและปราสาท รูปสิเนโร รูปพระจันทร์ รูปพระอาทิตย์ รูปชมพูทวีปทั้งมวล ก็มีในปาตะดินแห่งเจ้ากุมารตนนั้นแล...” (สิงหะ วรรณลัย, 2522, หน้า 19) ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม ตัวละครพระลามได้รับการประกอบสร้างเป็นผู้มีรูปลักษณะที่งดงามด้วยการกล่าวว่า “...เมื่อโพธิสัตว์เจ้าออกจากท้องแม่มานั้น ก็เป็นอันบอระสุทธิดีมากนัก บ่มีมะละมีนที่ติดแปดเนื้อตนเป็นประจุดังท่อนค้ำอันตกลงมาแต่อากาศนั้นแล...” (สมัยวรรณอุตร, มปป., หน้า 77)

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเริ่มต้นตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างรูปลักษณะให้มีคุณลักษณะที่งดงามตามแบบอย่างของบุรุษที่เป็นปฤชนธรรมเท่านั้น แต่ทว่าเมื่อวรรณกรรมนิทานพระรามเดินทางเข้ามาสู่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท รูปลักษณะของตัวละครพระรามก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตั้งแต่การพยายามเชื่อมโยงและเน้นย้ำให้เห็นถึงสถานะของการเป็นนารายณ์อวตารผ่านรูปกายที่มีสีเขียวนิลและรูปจักรที่ปรากฏกลางฝ่ามือขวาของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ขณะที่ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักรและพระลักพระลามซึ่งกลายสถานะจากวรรณกรรมตามแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์มาเป็นวรรณกรรมตามแนวคิดทางพุทธศาสนาก็ปรากฏความเปลี่ยนแปลงด้านรูปลักษณะของตัวละคร พระยาพรหมจักรและพระลามอย่างชัดเจนคือ การมีรูปลักษณะตามอย่างมหาปुरुส

ขณะ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักษมณ์พระลามถือเป็นพลวัต (dynamic) อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน และกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ มีจำนวน 5 ฉบับ ที่มีพลวัตไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักร หอрман และพระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 21

ตาราง 21 แสดงพลวัตด้านภูมิหลัง

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	คุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง
1	รามายณะ	-เป็นอวตารของพระนารายณ์เพื่อสังหารวราณะ
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	-เป็นอวตารของพระนารายณ์เพื่อปราบทศกัณฐ์
3	พรหมจักร	-เป็นพระโพธิสัตว์จุติลงมาจกสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
4	ปรัมเหยร	-เป็นพระโพธิสัตว์ตามชนบววรรณกรรมชาตก
5	หอрман	-เป็นพระโพธิสัตว์ตามชนบววรรณกรรมชาตก
6	ลังกาสิบโ	-เป็นพระโพธิสัตว์จุติมายังโลกมนุษย์เพื่อปราบภุมมจักร
7	พระลักพระลาม	-เป็นพระโพธิสัตว์จุติค้ำอชฐฐานของพระยาทัตตะระตตะ

จากตารางจะเห็นได้ว่าในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามายณะของวาลมิกิ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามต้นแบบตัวละครพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีสถานะเป็น “ปางหนึ่งของวิษณุพระนารายณ์” วัตถุประสงค์สำคัญในการประพันธ์คือ “เพื่อสรรเสริญ” และปลูกฝังให้ชนชาวฮินดู “ศรัทธา” และ “เทิดทูนพระวิษณุ นารายณ์” ด้วยการประกอบสร้างเนื้อหาว่าพระวิษณุ นารายณ์ทรงอวตารมาเป็นมนุษย์นามว่าพระราม โอรสของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยาเพื่อปราบรากษสที่มีชื่อวราวณะ “...ข้าแต่พระวิษณุ เมื่อพระองค์ทรงอวตารเป็นมนุษย์ ณ ที่นั่นแล้ว ในสงครามพระองค์จักสังหารวราณะผู้เหิมเกริม ผู้เป็นเลี้ยนหนามแผ่นดิน ผู้ที่เทวดามีอาจสังหารได้...” (วาลมิกิ, 2554, หน้า 28)

แต่ทว่าเมื่อพิจารณาจากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทไท อีก 6 ฉบับ มีเพียงฉบับ 1 ฉบับ เท่านั้นที่ประกอบสร้างให้ตัว

ละครพระรามมีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 โดยประกอบสร้างเนื้อหาว่าพระอิศวรให้พระนารายณ์ไปปราบนนทก พระนารายณ์รับบัญชาจากนั้นจึงแปลงกายเป็นนางอัปสรมายั่ววนขณะเดียวกันก็หลอกล่อให้นนทกร่ายรำกับตน นนทกรำไปจนถึงท่าที่ใช้นิ้วเพชรชี้ขาดตนเองจนล้มลง พระนารายณ์จึงคืนร่างดังเดิม นนทกเห็นดังนั้นจึงต่อว่าพระนารายณ์ว่ามีทั้งอำนาจและมีถึงสี่กรเหตุใดจึงทำอุบายมาล่อลวงตน พระนารายณ์ได้ยืนยันดังนั้นจึงกล่าวว่าชาติต่อไปขอให้นนทกมี 10 หน้า 20 มือ พร้องพร้อมไปฤทธิ์และอำนาจแล้วพระองค์จะตามไปสังหารด้วยการเกิดเป็นมนุษย์ที่มีเพียง 2 มือ “...จงไปอุบัติเอาชาติใหม่ ให้สิบเศียรสิบพักตร์เกรียงไกร เหาะเหินเดินได้ในอัมพร มีมือยี่สิบซ้ายขวา ถือกทาอาวุธธนูศร กูจะเป็นมนุษย์แต่สองกร ตามไปราญรอนชีวี...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53) จากนั้นพระนารายณ์จึงใช้พระแสงตัดเศียรนนทก

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร ลังกาสิบโห และพระลักพระลาม จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในเรื่อง คือ พระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลาม ซึ่งเป็นตัวละครพระรามในเรื่องได้รับการประกอบสร้างภูมิหลังที่แตกต่างไปจากตัวละครพระรามในรามายณะฉบับวาลมิกีและรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 โดยเปลี่ยนสถานะจาก “นารายณ์อวตาร” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” อย่างชัดเจนเห็นได้จากการออกนามเรียกตัวละครพระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลามว่า “โพธิสัตว์เจ้า” “หน่อโพธิญาณ” หรือ “หน่อพุทธรังษี” ดังความว่า “...โพธิสัตว์เจ้า ค้นว่าคลาดจากชั้นฟ้าที่นั่นแล้ว ลงมาเอาปฏิสนธิกำเนิดเกิดในท้องแห่งนางสุคันธเกสียันเป็นอัคค มเหสีเทวีแห่งพระยาพรหมทัตตราชาตนนั้น...” (สิงหะ วรรณลัย, 2522, หน้า 19) “...เจ้าลัมมาเป็นหน่อโพธิญาณซึ่งพระอินทร์อัญเชิญให้มาเกิดเพื่อปราบภุมมจัก (ทศกัณฐ์) ...” (ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23) และ “...พระยาอินทร์จึงหลั่งแสงดูยังเทวบุตรอันเป็นเชื้อหน่อพุทธรังษีมหากษัตริย์อันมีบุญสมภารอันมากอันนั้น...” (สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 75-76)

แต่จากการศึกษาพบว่าโครงสร้างหลักของวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 3 ฉบับยังคงให้ตัวละครพระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลาม เป็นคู่ขัดแย้งกับตัวละครทศกัณฐ์ในเรื่อง คือ พระยาวิโรหาราช พระยาราพนาสวร และราพพะนาสวณ เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีและรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ทั้งนี้สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักร ลังกาสิบโห และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทลื้อ และไท-ลาว ได้รับการเปลี่ยนสถานะจากนารายณ์อวตารมาเป็นพระโพธิสัตว์นั้นเชื่อว่าเป็นผลมาจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทลื้อ และไท-ลาว มีการยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำกลุ่มชนของตนอยู่ก่อนแล้ว

ดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาจำนวนมากในกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสาม

ดังนั้นเมื่อมีการรับเอานิทานพระรามซึ่งเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นและต่างศาสนาเข้ามาในวัฒนธรรมของตนจึงเกิดกระบวนการที่จะทำให้วรรณกรรมนิทานเรื่องดังกล่าวเข้าได้กับศาสนา ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมของตนด้วยวิธีการปฏิบัติ คือ แปลงวรรณกรรมนิทานเรื่องดังกล่าวให้อยู่ในสถานะของ “ชาดก” ตามขั้นตอนดังนี้ 1) ให้ตัวละครเอกของเรื่องซึ่งก็คือ พระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลาม อยู่ในสถานะของพระโพธิสัตว์ และ 2) สอดแทรกหัวข้อธรรมะและจัดแบ่งเนื้อหาของเรื่องตามอย่างอรรถกถาชาดกหรือชาดกในนิบาต โดยชาดกที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “ชาดกนอกนิบาต” ที่หมายถึงชาดกที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก จากกระบวนการตลอดจนวิธีการดังกล่าวจึงทำให้วรรณกรรมนิทานพระรามซึ่งเคยมีสถานะเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นและต่างศาสนา กลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมในวัฒนธรรมและในพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์และแนบเนียน โดยเฉพาะตัวละครเอกของเรื่อง คือ พระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลามที่ได้รับการยกย่องให้เป็นพระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

ขณะเดียวกันแม้ว่าวรรณกรรมนิทานพระรามอีก 2 ฉบับ คือ ปรัมเหียรและหอรมาน จะมีได้มีการกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละครพระพรหมราชและพระยารามราชและได้มีการจัดองค์ประกอบเนื้อหาของเรื่องตามอย่างชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมถึงไม่มีการออกนามเรียกตัวละครทั้งสองว่า “หน่อโพธิญาณ” หรือ “โพธิสัตว์เจ้า” อย่างตัวละครพระยาพรหมจักร เจ้าลัมมา และพระลาม แต่ทว่าเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการประพันธ์คือ เพื่อใช้ในการแสดงธรรม ดังคำขึ้นต้นบทประพันธ์ของวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 2 ฉบับ ที่กล่าวว่า “นโม ตสฺสตุถุ นโม เม สพุทฺธานํ นมามิ หํ รตนตฺตยํ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ” ดังนี้ ดูรา สัปปริสะทั้งหลาย อริยะเจ้าตนจักวิไลสนา...” (บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินโต๊ะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 1) และ “นโม ตสฺสตุถุ ๆ สนฺทิตฺวา สิริสา นมามิ ติรตฺนตฺยํ พุทฺธํ สงฺฆญฺจ” ดังนี้ ดูรา สัปปริสะทั้งหลาย อาจารย์เจ้าตนวิไลสนาแต่งแปลงไว้ยังตำนานคร่าวปฐมกัปอันนี้แล...” (สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 45)

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนภูมิหลังจาก “พระนารายณ์” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักร ปรัมเหียร หอรมาน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม คือ พลวัต (dynamic) อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 7 ฉบับ

พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 4 ฉบับ มีพลวัตไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 22

ตาราง 22 แสดงพลวัตในการเป็นบิดา

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	-ทราบความจริง เลี้ยงดู มอบราชสมบัติ
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	-เข้าใจผิด ต่อสู้ ทราบความจริง เลี้ยงดู
3	พรหมจักร	-
4	ปรัมเหียร	-
5	หอรมาน	-เข้าใจผิด ต่อสู้ ทราบความจริง เลี้ยงดู มอบราชสมบัติ
6	ลังกาสิบโห	-เข้าใจผิด ต่อสู้ ทราบความจริง เลี้ยงดู มอบราชสมบัติ หาคู่ครองที่เหมาะสมให้
7	พระลักพระลาม	-จัดหาคู่ครองตามสมควร วางแผนอนาคต มอบราชสมบัติ

จากตารางจะเห็นได้ว่าบทบาทในการเป็นบิดาของตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิกล่าวเพียงแต่ว่าพระรามได้จัดการมอบราชสมบัติให้โอรสของตนก่อนที่จะกลับคืนสู่วิษณุภาพเท่านั้น โดยเนื้อหาส่วนนี้ปรากฏอยู่ในกัณฑ์ที่ 7 คือ อุตตรกัณฑ์ ซึ่งเป็นกัณฑ์สุดท้ายของเรื่อง เนื้อความกล่าวว่าภายหลังจากที่สังหารราวณะแล้วพระรามกับนางสีดาก็ครองคู่กันอย่างมีความสุข ทว่าเมื่อนางสีดาจะผ่านพิภุสลุยไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนแล้วแต่ชาวอโยธยาก็ยังคงตั้งข้อครหาต่อความบริสุทธิ์ของนาง เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้พระรามจึงจำเป็นต้องเนรเทศนางสีดาให้ออกไปจากเมืองแม้ว่าพระองค์จะยังเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ของนางก็ตาม นางสีดาจึงไปอาศัยอยู่กับฤๅษีวาลมิกิ กระทั่งประสูติโอรสแฝดที่ติดครรภ์มารดา คือ เจ้าชายละวะและเจ้าชายกุตะ เมื่อเจริญวัยกุมารทั้งสองได้เล่าเรียนศิลปวิทยาการต่าง ๆ จากฤๅษีวาลมิกิ ต่อมาฤๅษีวาลมิกิได้รจนารามายณะและสวดให้สองกุมารสวดฟัง จนเมื่อพระรามกระทำพิธีอัศวเมธ ฤๅษีวาลมิกิได้เข้าร่วมพิธีดังกล่าวโดยพาสองกุมารไปด้วยพร้อมกับให้กุมารทั้งสองสวดเรื่องรามายณะต่อหน้าพระราม เมื่อพระกุมารทั้งสองสวดไปถึงตอนพระรามเนรเทศนางสีดา พระรามก็ทรงกรรแสง ฤๅษีวาลมิกิจึงเชิญนางสีดาออกมาพบกับพระราม ณ ที่นั้น นางได้

ประกาศถึงความบริสุทธิ์ของตนด้วยการกล่าวว่าหากนางเป็นผู้บริสุทธิ์จริงขอให้แผ่นดินรับเอานางไปอยู่ด้วย จบคำประกาศแผ่นดินก็ได้แหวกเป็นช่องให้นางลงไปเบื้องล่างหลังจากนั้น พระรามจึงรับเอาพระกุมารทั้งสองมาเลี้ยงดู กระทั่งบรรดาเทพเจ้าบนสวรรค์ส่งข่าวผ่านพระยมว่าภารกิจการอวตารของพระองค์ได้สิ้นสุดลงแล้ว พระรามจึงจัดการเรื่องราชสมบัติให้พระโอรสทั้งสองปกครอง “...ครั้นตัดสินพระทัยแน่วแน่เช่นนั้นแล้ว พระรามขอจะอภิชัยให้ทุกะผู้กล้าครองแคว้นโกศลทางให้และละครองแคว้นทางเหนือ...” (วาลมิกิ, 2554, หน้า 85) จากนั้นจึงกลับคืนสู่สวรรค์พร้อมพระอนุชาและเหล่าขุนพลวานร จากรายละเอียดข้างต้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับบทบาทการเป็นบิดาของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานเรื่อง พระลักพระลาม จะเห็นได้ว่าการดำเนินเรื่องที่เหมือนกันคือ ไม่มีประกอบสร้างปมขัดแย้งระหว่างตัวละครพระลาม (พระราม) กับโอรสของตน

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอราชนาน และลังกา ลิปโห จากตารางจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าลำดับเนื้อหาตอนที่ตัวละครพระราม พระยารามราช และเจ้าลัมมา จะทราบว่าพระมงกุฏ พระลบ พระบุตร พระเทียมคิง และเจ้าโลมา เจ้าแสงวาด เป็นโอรสของตนนั้น ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างปมความขัดแย้งระหว่างตัวละครทั้งสองฝ่ายด้วยการให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ เข้าใจผิดเป็นศัตรู จนถึงใช้กำลังต่อสู้พาดพิงกันกับโอรสของตน ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 เหตุแห่งความเข้าใจผิดระหว่างพระราม พระมงกุฏ และพระลบ เกิดจากการที่ทั้งพระมงกุฏและพระลบประลองศรกันจนเกิดเสียงดังกึกก้อง พระรามได้ยินก็คิดว่ามีผู้มาก่ออิทธิฤทธิ์มาต่อกรกับตนจึงทำพิธีปล่อยม้าอุปการ โดยให้พระพรต พระสัตรุต และหนุมานตามไป เมื่อม้าอุปการไปถึงทั้งสองกุมารก็จับมาขี่เล่น หนุมานเห็นดังนั้นก็เข้าต่อสู้แต่ก็ถูกสองกุมารตีด้วยศรสลบถึงสองครั้งแล้วจับมัดด้วยเถาวัลย์ ลักหน้าประจาน

ต่อมาพระมงกุฏถูกพระพรตกับพระสัตรุตจับได้ พระมงกุฏและพระลบถูกแห่ประจานรอบเมืองสามวัน เพื่อรอการประหาร พระลบสามารถหลบหนีออกมาบอกข่าวแก่พระฤๅษีและนางสีดาและอาสากลับไปช่วยพระมงกุฏ นางสีดาจึงถอดแหวนประทานให้ เมื่อสบโอกาสพระลบจึงลอบใส่แหวนนั้นลงในภาชนะที่นางรำพณาไปให้พระมงกุฏดื่ม เมื่อพระมงกุฏใส่แหวนของนางสีดาแล้วก็ทำให้หลุดจากเครื่องพันธนาการ ทั้งสองกุมารจึงร่วมกันรบกับพระราม พระลักษมณ์ พระพรต และพระสัตรุต “...จึงมีพระราชบัญชา เหวยเด็กพาลาโมหันธ์ น้อยน้อย กระจอยเท่าแมงวัน สำคัญสัญญาว่าตัวดี มาสู้พระกาลพาลราชหัวจะขาดจากกายทั้งสองศรีว่าแล้วจับครโมสิภูมิผาดแผลงไปด้วยฤทธิ์ ฯ...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 438) แต่ทั้งสองฝ่ายก็ไม่สามารถเอาชนะกันได้ พระรามเกิดความสงสัย

ถึงที่มาของกุมารทั้งสองจึงซักถามประวัติความจนทราบว่ากุมารทั้งสอง คือ โอรสของตนการต่อสู้ก็ยุติลงพร้อม ขณะเดียวกันบทบาทการเป็นบิดาของพระรามก็เริ่มต้นขึ้น “...พระพินิจพิศ พักตร์พระมงกุฎ แสนรักสุดแสนเสน่หา แล้วพิศดูพระลบอนุชา ยิ่งโสมนัสสาพันทวี...” (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 443)

ในหอรمانตัวละครพระยารามราช พระบุตร และพระเทียมคิง มีเหตุให้ต้องต่อสู้กัน เพราะปมขัดแย้งเรื่องที่หอรมานไปเก็บอากรแม่ค้าในตลาด เห็นดังนั้นทั้งสองกุมารจึงเข้าไปต่อว่าและห้ามมิให้หอรมานกระทำการดังกล่าวจนถึงขั้นต่อสู้กัน ความทราบถึงพระยารามราชจึงออกมาปกป้องหอรมานด้วยการเข้าต่อสู้กับสองกุมาร เมื่อพระบุตรสบโอกาสจึงยิงธนูไปยังพระยารามราช “...พระบุตรก็สัจจอธิฐานฉันนี้แล้วก็ยิงไปแล ธนูอันนั้นก็ไปเกี่ยวพันพระยารามนั้นแล...” (สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 85) โดยลูกธนูที่ยิงไปนั้นได้กลับย้อนคืนมาสู่พระบุตรดังเดิมจึงทำให้พระบุตรทราบว่าแท้จริงแล้วพระยารามราช คือ บิดาของตน “...ปิ่นเล่มนั้นก็คืนมาตั้งอยู่ในมือของพระบุตรดังเก่าหั้นแล พระบุตรก็รู้ว่าเป็นพ่อแห่งตนแล้วก็เข้าไปก้มกราบแทบดินพระยารามอันเป็นพ่อแห่งตน...” (สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 85)

เช่นเดียวกับ ลังกาสิบโห ที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างปมความขัดแย้งให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมาและเจ้าโลมากับเจ้าแสงวาดด้วยเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับ หอนมาน คือ เจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดเห็นเหตุการณ์ในขณะที่อนุมอมกำลังเรียกเก็บอากรจากแม่ค้าในตลาด เมื่อสองกุมารเห็นดังนั้นจึงห้ามมิให้อนุมอมกระทำการดังกล่าวจนต่อสู้กัน อนุมอมไม่สามารถเอาชนะเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดได้จึงกลับไปเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้เจ้าลัมมาเจ้าละคะนาฟัง เจ้าลัมมาและเจ้าละคะนาทราบความดังนั้นจึงเดินทางมาพบกับสองกุมารจนเกิดการต่อสู้กัน เจ้าลัมมาและเจ้าละคะนา เพลียงพล้ำจึงถูกสองกุมารฆ่าตาย “...เจ้าลัมมายกพลไป ๒ กุมารยิงธนูถูกเจ้าลัมมาสิ้นพระชนม์และจับหอลมานได้จึงไปที่อาศรม...” (ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 89) ขณะเดียวกันสองกุมารก็ได้จับอนุมอมไปให้นางสีดา ครั้นนางสีดาเห็นอนุมอมก็ทราบว่าเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดฆ่าบิดาและอาของตนจึงขอร้องให้พระฤๅษีชุบชีวิตเจ้าลัมมาและเจ้าละคะนาขึ้นมาอีกครั้ง จากนั้นทั้งหมดจึงปรับความเข้าใจกันและพากันกลับเมืองธตลธ จากนั้นเจ้าลัมมาก็ให้การเลี้ยงดูตลอดจนหาคู่ครองที่เหมาะสมให้กับโอรสของตน จนท้ายสุดคือการอภิเษกให้เจ้าโลมาเป็นผู้ครองเมืองธตลธแทนตนและให้เจ้าแสงวาดเป็นอุปราช

จากรายละเอียดข้างต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าปมความขัดแย้งระหว่างตัวละครพระรามกับบุตรที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในวรรณกรรมนิทานพระรามวรรณกรรมนิทานพระราม เรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอรมาน และลังกาสิบโหถือเป็นพัฒนาการและพลวัต

(dynamic) อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน และกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ มีจำนวน 1 ฉบับที่มีพลวัตไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกีคือ วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม ดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 23

ตาราง 23 แสดงพลวัตในการเป็นสามี

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	จำนวนภรรยา พฤติกรรมแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
3	พรหมจักร	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
4	ปรัมเหียร	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
5	หอรมาน	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
6	ลังกาสิบโท	1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ
7	พระลักพระลาม	มากกว่า 1 คน รัก/คุ้มภัย/ห่วงใย/ให้เกียรติ

จากตารางจะเห็นได้ว่าในรามายณะของวาลมิกีผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีภรรยา 1 คน คือ นางสีดา พระรามพบกับนางสีดาครั้งแรกในการแข่งขันยกนกกบิลที่ทำวชนกจัดขึ้นเพื่อเลือกคู่ครองให้แก่สีดาโดยพระรามเป็นผู้ที่สามารถยกนกกบิลได้ หลังจากนั้นพระรามก็ได้รับประกอบสร้างบทบาทของการเป็นสามีที่ดีด้วยพฤติกรรมแสดงออกที่สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในข้อ ปัจฉิมทิส ได้แก่ การมีรักที่มั่นคง ห่วงใย

ตลอดจนให้เกียรตินางสีดาดังเช่นการกล่าวต่อพระลักษมณ์และนกขญาุก่อนที่จะออกไปตามหาทางทองว่า “...เจ้าจงอยู่อาศรมกับนางสีดาด้วยความไม่ประมาท ลักษมณ์เมื่อพี่ฆ่าลูกกวางด้วยศรหนึ่งดอกก็จะเอาหนัมนั้นมาโดยเร็ว ดูก่อนลักษมณ์เจ้ากับนกขญาผู้ทรงปัญญาผู้ป็นวนเวียนอยู่ จงดูแลนางไม่วิตีด้วยความไม่ประมาท จงสวดสวดโดยรอบให้ดี...” (วาลมิกิ, 2554, หน้า 313)

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท อีก 6 ฉบับ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราชนันท์ ลังกาลิบโห และ พระลักพระลาม จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในเรื่องคือ พระราม พระยาพรหมจักร พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ คือ เป็นสามีที่ดีต่อภรรยาของตน คือ นางสีดาด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อปัจฉิมทิส เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ ขณะเดียวกันจากการศึกษาเนื้อหาตัวบทของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ ยังพบว่าการดำเนินเรื่องที่ชักนำให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ คือ พระราม พระยาพรหมจักร พระพรหมราช พระยารามราช และพระลาม พบกับนางสีดาซึ่งมีความคล้ายคลึงกับรามายณะของวาลมิกิคือ ให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ สามารถยก ขึ้นสาย และโก่งคันธนูได้ ซึ่งการดำเนินเรื่องดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ารามายณะของวาลมิกิและวรรณกรรมนิทานพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ มีโครงเรื่องหลักที่เหมือนกัน

อนึ่งจากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระลาม (พระราม) ในวรรณกรรมนิทานเรื่องพระลักพระลาม ยังมีความพิเศษไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิซึ่งเป็นตัวละครพระรามต้นแบบรวมถึงตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราชนันท์ และลังกาลิบโห คือ มีภรรยาอีกจำนวนหนึ่งนอกเหนือจากนางสีดา ดังนี้ นางสีพิมพาราชเทวี นางพิมมะสอนคอนลาด นางทิพพะอาดชานมน นางจันทะมุขี นางเทวดาคนที่ 1 นางเทวดาคนที่ 2 นางเทวดาคนที่ 3 นางคำพา และนางคำขาว ดังตัวอย่าง

ได้นางคำเพาเป็นชายา ดังความว่า

“...ต่อจากนั้นพระลักพระลามก็เดินทางผ่านหมู่บ้านข้าและแหวะชอกินน้ำตามลำดับแล้วจึงเดินทางไปถึงดอยจิง อันเป็นบ้านชาวข่าภูจวงอันมีขุนพิพักเป็นหัวหน้าหมู่บ้านและชอพักที่นั่นและนางคำเพาลูกสาวขุนพิพักก็มีใจปฏิพัทธ์กับพระลาม ขุนพิพักจึงมอบนางให้เป็นภรรยาพระลาม...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 4)

ได้ธิดาเจ้าเมืองขุนขอม ดังความว่า

“...พระลักพระลามเดินทางไปถึงเมืองข่า ๓ แสนใกล้เมืองอาหนามอันเป็นเมืองอันเป็นเมืองอาณารัฐของเมืองกับปีละวัตถุ ได้ขอเข้าเฝ้าพระยาจันทะเสนาเจ้าเมืองขุนขอม และพระยาจันทะเสนาได้ขอให้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้ดูเป็นที่ประทับใจยิ่งนักจึงมอบธิดาทั้ง ๒ ให้พร้อมทั้งจัดพิธีอภิเษกให้ โดยมอบนางคำขาวให้เป็นภรรยาพระลามและมอบนางคำแอคไค้ให้เป็นภรรยาพระลัก...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 4)

ได้น้องสาวและธิดาพญานาคเป็นชายา ดังความว่า

“...หลังจากนั้นพระลักพระลามก็ล่องเรือไปตามแม่น้ำและแหวะที่เยวที่เกาะดอนแห่งหนึ่งมีไชนกบนหาดทรายมากมาย จึงพากันเรียกว่า ดอนไชนก แล้วก็ปรบมือหัวเราะกัน และที่ทิศเหนือดอนแห่งนั้นมีน้องสาวพญานาคชื่อนางจันทะมุขี และลูกสาวพญานาคชื่อนางอุชุลิกาอันมีรูปโฉมสวยงามมากออกมาเที่ยวเล่น ได้ยินเสียงหัวเราะจึงไปแอบดูแล้วหัวเราะตอบพระลักพระลาม ๆ ได้พบนางทั้ง ๒ เกิดใจรักใคร่กัน นางทั้ง ๒ แล้วนางทั้งสองก็กลับลงไปเมืองนาคบอกแก่พระยาสิมพะลิกา ๆ จึงส่งกระต่าย ๒ ตัวผิวเมียไปทดสอบศาสตร์ศิลป์ ม้ามณีกาบจึงดีดกระต่าย ๒ ตัวผิวเมียที่จะมาทำร้ายกระเด็นไปอยู่ที่โขดหินแห่งหนึ่งปากห้วยแม่น้ำเจียบ และดอนที่กระต่าย ๒ ตัวผิวเมียเที่ยวไปเที่ยวมาถ่ายอุจจาระไว้ประจำที่โขดหินนั้น จึงเรียกว่า ดอนขี้กระต่าย จนเท่าทุกวันนี้ เมื่อพระยาสิมพะลิการู้ว่าพระลักพระลามมีศาสตร์ศิลป์อาคมมากจึงให้นางทั้ง ๒ ขึ้นไปตามพระลักพระลามลงมาเมืองนาคที่แก่งอาฮงอันเป็นประตูลงสู่

เมื่อนาค แล้วพระยาสิมพะลิกาจึงอภิเษกนางจันทะมุกข์กับพระลาม นางอุชุลิกา กับพระลัก...”

(สมัย วรรณอุตร, มปป., หน้า 7)

โดยพระลามได้นางทั้ง 9 เป็นชายาระหว่างการออกติดตามหานางจันทาและการต่อสู้กับราพพะนาสวก่อนที่จะพบกับนางสีดา ซึ่งการประกอบสร้างดังกล่าวถือเป็นคุณลักษณะเฉพาะของตัวละครพระลาม (พระราม) ในสถานะของสามีขณะเดียวกันก็ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือพลวัต (dynamic) อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นวีรบุรุษ

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญในการเป็นวีรบุรุษของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ มีจำนวน 1 ฉบับ ที่มีพลวัตไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักรดังรายละเอียดที่นำเสนอไว้ในตาราง 24

ตาราง 24 แสดงพลวัตในการเป็นวีรบุรุษ

ลำดับที่	วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง	พฤติกรรมการแสดงออกที่ปรากฏ
1	รามายณะ	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม
2	รามเกียรติ์ฉบับ ร.1	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม
3	พรหมจักร	-มีความสามารถในการรบ/เสี่ยงสังหารฝ่ายตรงข้าม/ บริจาคทาน
4	ปรัมเหียร	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม
5	หอรมาน	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม
6	ลังกาสิบโห	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม
7	พระลักพระลาม	-มีความสามารถในการรบ/สังหารฝ่ายตรงข้าม

จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีความสามารถในการรบซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งในการเป็นผู้นำและนักรบของตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิ ขณะเดียวกันคุณลักษณะสำคัญดังกล่าวก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญของเรื่องคือ เพื่อยกย่องเชิดชูพระนารายณ์และ

พระรามในฐานะของ "วีรบุรุษผู้ปราบอธรรม" เนื้อหาของเรื่องกล่าวถึงการอวตารของพระนารายณ์มาเป็นมนุษย์ชื่อรามหรือพระรามโอรสของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งกรุงอโยธยาที่ต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญคือ "ปราบ" หรือ "สังหาร" พญารากษสนามว่าราวณะที่ประพฤตินรธรรณบรรดาเหล่าทวยเทพบนสวรรค์และฤๅษีที่บำเพ็ญตบะจนได้รับความเดือดร้อน

ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ คือ ฤๅษีวาลมิกิได้ประกอบสร้างเนื้อหาของเรื่องไว้อย่างได้บรรลรส โดยมีตัวละครพระรามเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่อง ขณะเดียวกันก็มีสอดแทรกคุณธรรมและข้อคิดสำคัญต่าง ๆ ไว้ในเนื้อหาของเรื่องได้อย่างแนบเนียนโดยเฉพาะการประพุดิพิศดิลธรรมของราวณะที่ลักพาตัวนางสีดาชายาของพระรามไปจนเป็นชนวนนำมาสู่การทำสงครามและปมความขัดแย้งที่ทำให้พระรามต้องสังหารราวณะ โดยเหตุการณ์และฉากสำคัญที่ฉายภาพให้พระรามมีสถานะวีรบุรุษของชนชาวฮินดูอย่างชัดเจนคือ การที่พระรามเป็นผู้ลงมือสังหารราวณะ "...บัดนั้นพระรามหวะทรงใช้ศรคมแทงราวณะที่หน้าอก แล้วใช้ศรอีกสามเล่มแทงเข้าที่หน้าผากอย่างเต็มกำลัง เมื่อท้าวสรรพางค์ถูกทำลายด้วยศร และเลือดไหลถึงจากร่างกาย ราชนัแห่งรากษสก็ดุตั้งอโคกดอกสะพรั่งอยู่ท่ามกลางหมู่ไม้จอมรากษสมีร่างที่ถูกเสียบแทงด้วยศรคมจนเลือดชโลมกาย สิ้นแรงกลางผู้ชุมนุม..." (วาลมิกิ, 2554, หน้า 722)

ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามในกลุ่มชาติพันธุ์ไท อีก 6 ฉบับ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอрман ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม จากตารางจะเห็นได้ว่าตัวละครพระรามในเรื่องต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรบเช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิทั้งสิ้น เห็นได้จากการให้ตัวละครพระรามพระยาพรหมจักร พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม เข้าต่อสู้ปะลองยุทธกระทั่งสามารถปลิดชีพตัวละครฝ่ายตรงกันข้ามได้ โดยเฉพาะตัวละครเอกฝ่ายอธรรมอย่างทศกัณฐ์ พญาภุมมะจัก (ทศกัณฐ์) ในลังกาสิบโท ราพพะนาสวร (ทศกัณฐ์) ในปรีมเหียร พระยาราพพะนาสวร (ทศกัณฐ์) ในหอрман และพระยาราพพะนาสวรหรือฮาบมะนาสวร (ทศกัณฐ์) ในพระลักพระลาม แม้ว่าปรีมเหียร หอрман ลังกาสิบโท และพระลักพระลามจะมีสถานะเป็นวรรณกรรมชาดก และตัวละคร พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม จะมีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์ก็ตาม

เว้นแต่ พรหมจักร ที่จะเห็นได้ว่าแม้ตัวละครพระยาพรหมจักรจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรบมากเช่นไรว่าตัวละครพระยาพรหมจักรกลับถูกแต่งให้เลี้ยงที่จะให้เป็นผู้สังหารศัตรูหรือฝ่ายตรงกันข้ามแม้แต่พระยาวิโรหาราช (ทศกัณฐ์) โดยการสังหารพระยาวิโรหาราชได้รับการปรับเปลี่ยนให้เป็นหน้าที่ของพระยารัมมจักร (พระลักษมณ์) ผู้เป็นอนุชา แต่ตัวละครพระยาพรหมจักรกลับได้รับการประกอบสร้างให้มีความโดดเด่นด้วยการเน้นย้ำภาพลักษณ์ของการ

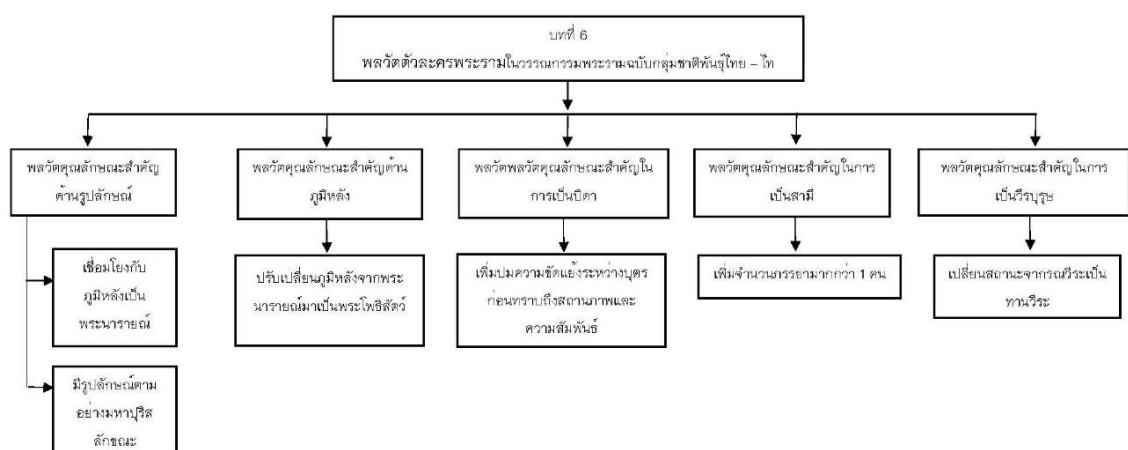
เป็นกษัตริย์ผู้มีจริยวัตรอันงดงามและมุ่งมั่นในการบำเพ็ญ “ทานบารมี” โดยเฉพาะในตอนท้ายเรื่องทีกล่าวว่าพระยาพรหมจักรให้ตั้งศาลาโรงทานไว้ 6 หลังพร้อมกับให้นำข้าวของเงินทองที่ได้จากต้นกล้วยพฤกษ์และขุมเงินขุมทองที่พระอินทร์เนรมิตให้มาเป็นทานให้แก่บรรดาพราหมณ์และคนทั้งหลายทุกวันมิได้ขาด “...ปางนั้น พระมหาเสด็จเจ้าก็ตั้งไว้ยังสลากกวันทอง ๖ หลัง คือว่าประตูเวียง ๔ หลัง ก็มี ๔ หลัง ประตูคุ่มน้อยหลัง ๑ ท่ากลางเวียง ๑ หลัง แล้วเจ้าก็แจกจ่ายหื้อเข้าของเบนิทานแลวันแลหกแสนคำบ่อขาด เป็นขนาดทุกวันก็มีแล...” (สังขะวรรณสัย, 2522, หน้า 157) จนอายุได้พันปีก็จุติจากโลกมนุษย์ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ทั้งนี้เมื่อนำบทบาทในการเป็นผู้ “ปราบอธรรม” ที่ปรากฏในตัวละครพระราม พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม และบทบาทในการเป็นผู้ “บำเพ็ญทานบารมี” ของตัวละครพระยาพรหมจักร มาวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีเรื่อง รสในวรรณคดีสันสกฤต ก็จะพบว่าไม่เฉพาะแต่ตัวละครพระราม พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลามเท่านั้นที่ได้รับการยกย่องให้อยู่ในสถานะของ “วีรบุรุษ” หากแต่ตัวละครพระยาพรหมจักรก็ได้รับการยกย่องให้อยู่ในสถานะของ “วีรบุรุษ” เช่นกัน ตามนิยามที่ว่า “รสในวรรณคดี” คือ ปฏิกริยาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้อ่านหรือผู้เสพวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ก่อเกิดอารมณ์ในวรรณกรรมแต่ละเรื่อง โดยนักวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤตได้จำแนก “รส” ที่ปรากฏในวรรณกรรมหรือวรรณคดีไว้ดังนี้ 1) ศฤงคารรส คือ อารมณ์ที่สื่อถึงความซาบซึ้งในชีวิตร 2) হাসยรส คือ อารมณ์ที่รับรู้ได้ถึงความสุขสนุกสนานหรือความสำราญ 3) กรุณารส คือ อารมณ์ที่สื่อและแสดงออกถึงความสงสาร 4) เราทรรส คือ อารมณ์ที่สื่อและแสดงถึงความแค้นเคือง 5) วีรรส คือ อารมณ์ที่สื่อและแสดงถึงความชื่นชม 6) ภัยานกรส คือ อารมณ์ที่สื่อและรับรู้ได้ถึงความเกรงกลัว 7) พิภตรส คือ อารมณ์ที่สื่อและรับรู้ได้ถึงความเบื่อหน่าย รำคาญ ขยะแขยง 8) อัทฤตรส คือ อารมณ์ที่สื่อและรับรู้ได้ถึงความอัศจรรย์ใจ

กล่าวเฉพาะ “วีรรส” ที่หมายถึง ความชื่นชม อันเกิดจากการรับรู้ความมุ่งมั่นในการแสดงความกล้าหาญซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวจัดเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของชนชั้นสูงในยุคจารีต ทั้งนี้ความกล้าหาญตามความหมายของ วีรรส สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้ คือ กล้าที่จะให้เรียกว่า “ทานวีระ” กล้าที่จะประเพณีธรรมหรือหน้าที่อันดีงามเรียกว่า “ธรรม วีระ” และกล้าในการรบเรียกว่า “รณวีระ” จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่านอกจากความพยายามที่จะให้พระยาพรหมจักรได้รับการชื่นชมในสถานะของผู้เป็น “รณวีระ” ด้วยบทบาทของกษัตริย์ผู้เชี่ยวชาญในการยุทธแล้ว ผู้ประพันธ์ยังมีความประสงค์ที่จะให้พระยาพรหมจักรได้รับความชื่นชมในสถานะของผู้เป็น “ทานวีระ” ด้วยบทบาทของกษัตริย์ผู้มีจริยวัตร

อึ้งดงามกอปรไปด้วยจิตใจอันแน่วแน่ที่จะบำเพ็ญทานบารมีสมกับสถานะของการเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตซึ่งการประกอบสร้างให้พระยาพรหมจักรได้รับการชื่นชมและสรรเสริญในบทบาทของการเป็นทานวิระดังกล่าวยึดเป็นพลวัต (dynamic) อย่างหนึ่งของตัวละครพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน โดยพลวัตที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากความพยายามของผู้ประพันธ์ที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้วรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมอย่างนิทานพระรามกลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่สามารถเข้าได้กับแนวคิด ศาสนา ค่านิยม ตลอดจนวัฒนธรรมของตน ขณะเดียวกันพลวัตดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของตัวละครพระรามที่เดินทางเข้ามาสู่วัฒนธรรมของคนไทยวน

ทั้งนี้เมื่อนำผลการศึกษาในบทที่ 6 เรื่อง พลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้างต้นมาอธิบายในรูปแบบของแผนภูมิสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพ 4 แสดงผลการศึกษาบทที่ 6

บทที่ 7

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ

การวิจัยบทนี้เป็นการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในบทที่ 4 เรื่อง การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท บทที่ 5 เรื่อง กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดีย และกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบ และบทที่ 6 เรื่อง พลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง พลวัต (Dynamic) กรอบแนวคิดเรื่อง สัญลักษณ์วิทยา (Semiology) กรอบแนวคิดเรื่อง อัตลักษณ์ (Identity) และกรอบแนวคิดเรื่อง จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้ คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับ โดยผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อในการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาวจีน
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน
4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่
5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน
6. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

7. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมชนชาวจีน

รามายณะของวาลมิกิเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่รู้จักและแพร่หลายมากที่สุด在中国พบทั่วไปผู้ประพันธ์ คือ ฤๅษีวาลมิกิ แต่เดิมเชื่อว่าเป็นเรื่องเล่าของผู้นำกลุ่มชนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษก่อนที่จะได้รับการประกอบขึ้นสร้างขึ้นใหม่ภายใต้กรอบแนวคิดทางศาสนาพราหมณ์ โดยเปลี่ยนให้ตัวละครเอกซึ่งแต่เดิมมีสถานะเป็นเพียงปุถุชนธรรมดาเป็น “นารายณ์อวตาร” ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของพระรามที่ปรากฏในเนื้อหาดัชนีบทของรามายณะของวาลมิกิเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้พระรามเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 25

ตาราง 25 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามใน รามายณะของวาลมิกิ

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)		
1	มีรูปลักษณ์ดี	- มีพระอู่ระ (อก) ดังราชสีห์ - มีพาหุ (แขน) ยาว - มีพระเนตร (ตา) ดังกลีบบัว - นวี่ (ผิว) คล้ายดังนิลอุบล - งดงามดังกามเทพและพระอินทร์
2	มีภูมิหลังและชาวกำเนิดดี	- เป็นอวตารของพระนารายณ์ - กำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยา
3	มีความสามารถในการรบ	- ต่อสู้กับวิราธอย่างไม่กลัวเกรง -ปราบบรรดาราक्षสที่รบกวนพระฤๅษี - มีชัยชนะเหนืออสูร
4	มีปฏิภาณไหวพริบ	- รู้จักตั้งข้อสังเกต - แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

ตาราง 25 (ต่อ)

มิติด้านความดี (dimension of goodness)	
1 เป็นบุตรที่ดี	-เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งบิดา -รักษาเกียรติของบิดา -เคารพนอบน้อมบิดาและมารดา -ให้การปรนนิบัติดูแลบิดาและมารดา
2 เป็นบิดาที่ดี	-ให้การเลี้ยงดู -มอบทรัพย์สมบัติ
3 เป็นเชษฐาที่ดี	-รักและห่วงใยอนุชา -ให้ข้อคิดเตือนสติอนุชา -เห็นคุณค่าไม่ละเลยความรู้สึกลูกอนุชา
4 เป็นสามีที่ดี	-รักและห่วงใยภรรยา -เชื่อมั่นและรักษาเกียรติภรรยา -รับฟังความคิดเห็นและให้ความสำคัญภรรยา
5 เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี	-รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา -รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น -สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา -มีความเรียบง่าย -มีการบริหารจัดการที่ดี
6 มีความรับผิดชอบ	-กระทำตามคำสัตย์สัญญาที่จะออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี
7 มีจิตใจอ่อนโยน	-แสดงความนอบน้อมต่อพระฤๅษี -แสดงความอ่อนโยนต่อพญาชฎายุ -แสดงความอ่อนโยนต่อสุครีพ

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้คือ

เป็นผู้มีรูปลักษณ์ดี ดังความว่า

“...พระรามมีพระอูระดังราชสีห์ มีพาหยาวยาว มีพระเนตรดังกลีบบัว บอบบาง แต่แข็งแรงยิ่ง ทรงไว้ซึ่งคุณลักษณะของพระราชา เมื่อนางรากษสเห็นพระรามฉวีดล่ำ ดั่งนิลอุบลลงดงามดั่งกามเทพคู่ดั่งพระอินทร์...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 281)

มีภูมิหลังดี ด้วยการมีสถานะเป็น “นารายณ์อวตาร” ดังความว่า

“...ข้าแต่พระวิษณุ เมื่อพระองค์ทรงอวตารเป็นมนุษย์ ณ ที่นั่นแล้ว ในสงคราม พระองค์จักสังหารราวณะผู้เหิมเกริม ผู้เป็นเลี้ยนหนามแผ่นดิน ผู้ที่เทวดามีอาจสังหารได้...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 28)

มีชาติกำเนิดดี ด้วยการถือกำเนิดใน “วรรณะกษัตริย์” ดังความว่า

“...ขอพระองค์ประสูติเป็นพระโอรสแห่งท้าวทศรถ พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งอโยธยา...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 28)

มีความสามารถในการรบ เห็นได้จากจากการเข้าต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามอย่างไม่เกรงกลัวโดยเฉพาะการต่อสู้และมีชัยเหนือราวณะ ดังความว่า

“...แล้วราชารากษสก็ขัดหอกนั้นไป ฝ่ายราฆวะใช้ห่าศรปิดป้องหอกที่พุ่งมานั้น รวากับพระอินทร์ใช้กระแสน้ำดับไฟที่เกิดเมื่อโลกสิ้นยุค แต่หอกใหญ่ของ รวณะก็กำจัดลูกศรทั้งหลายที่แผลงมาจากธนูของพระรามได้รวากับไฟไหม้ผุ่งตึกเตตน ครั้นเห็นลูกศรทั้งหลายปะทะกับหอกจนแหลกละเอียดเป็นภัสสมธุลีในกลางอากาศ พระรามฆวะก็พิโรธยิ่งนัก พระรามราษุณันทะกริ้วโกรธจัด ครวได้หอกที่พระอินทร์เนรมิตให้มาตลีนามาให้นั้น หอกซึ่งกวัดแกว่งโดยผู้ทรงพลังเสียงดังกรูกรังนั้นมิแสงสว่าง ทำให้ท้องนภาโชติช่วงรวกับอุกกาบาตเมื่อคราลิ้นโลก หอกที่ขัดมานั้นตกถูก

หอกของจอมรากษส เมื่อถูกหอกของพระรามขัดจนแตกสลายทำลาย หอกใหญ่ของ
 ราวณะก็สิ้นรัศมีตกลงสู่พื้นดิน ครั้นแล้วพระรามก็แทงม้าไฟเท้าเร็วทั้งกลายของราวระ
 ด้วยลูกศรที่คมขาวปราบท่าจากวัชระซึ่งเร็วยิ่งนัก บัดนั้นพระรามพระทรงใช้ศรคม
 แทงราวณะที่หน้าอก แล้วใช้ศรอีกสามเล่มแทงเข้าที่หน้าผากอย่างเต็มกำลัง เมื่อหัว
 สรรพางค์ถูกทำลายด้วยศร และเลือดไหลถึงจากร่างกาย ราชนันแห่งรากษสก็ดูตั้ง
 อโศกดอกสะพรั่งอยู่ท่ามกลางหมู่ไม้ จอมรากษสมีร่างที่ถูกเสียบแทงด้วยศรคมจน
 เลือดขลิบลมกาย สิ้นแรงลงกลางผู้ชุมนุมอยู่และโกรธอย่างรุนแรงพุ่งขึ้นในบัดนั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 722)

มีปฏิภาณไหวพริบ ตัวอย่างเช่น ออกอุบายให้นายสารถีขับรถออกไปให้ไกลจาก
 เมืองแล้ววกกลับเข้ามาอีกครั้งเพื่อไม่ให้ชาวเมืองอโยธยาติดตามตนได้ ดังความว่า

“...พระรามตรัสกับสutasว่า สารถีเอ๋ย จงขึ้นรถแล้วขับไปทางทิศเหนือ จงไป
 โดยเร็วสักครู่หนึ่งแล้วขับวนกลับมา ระวังให้ดีด้วย จงทำเพื่อมิให้ชาวเมืองรู้ว่าข้าไปที่
 ไใด ครั้นได้ฟังคำตรัสของพระราม สารถีก็ขับรถวนเช่นนั้น เมื่อนำรถกลับมาแล้วก็มา
 เผ้าพระราม...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 165)

แก้ไขปัญหาคือสุครีวและวาลินมีลักษณะที่คล้ายกันด้วยการให้พระลักษมณ์ทำ
 มาลัยให้สุครีวค้ำคองคอบ ดังความว่า

“...เพราะรูปร่างที่เหมือนกันของเจ้าทั้งสอง ข้ามีนางจึงมิได้ยั้งครที่รวดเร็วยิ่ง
 เพียงเพื่อพิฆาตศัตรู แต่ในเวลาไม่นานท่านจะได้เห็นวาลินถูกทำลายด้วยศรเพียงดอก
 เดียวของข้า นอนแต่ดินอยู่บนพื้นสนามรบ จอมวานรเอ๋ย ท่านจงทำให้ข้าจำท่านได้
 เมื่อท่านสัประยุทธ์ ลักษณะเอ๋ยเจ้าจงเก็บดอกบุษบิที่สวองามและกำลังแบ่งบาน
 เหล่านี้แล้วนำมาสวมคอบของสุครีวผู้มีใจกว้างนี้ด้วยดอกไม้งามที่ค้ำคองคอบทำให้สุครี
 วะงดงามด้วยมาลานั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 384)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่าคุณลักษณะสำคัญทั้ง 4 ประการ ที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นคือภาพแทนความ “ตั้งใจ” ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระรามซึ่งมีสถานะเป็น “ตัวละครเอก” ของเรื่องมีความ “โดดเด่น” มากกว่าตัวละครอื่น โดยคุณลักษณะสำคัญทั้ง 4 ประการ คือ ภาพสะท้อนของบุคคลที่เปี่ยมไปด้วย “บารมี” ตามทัศนะของผู้ประพันธ์ ขณะเดียวกันคุณลักษณะสำคัญทั้ง 4 ประการ ข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์และชนปดครองในสังคมฮินดูในยุคโบราณ โดยเฉพาะการมีสถานะเป็น “นารายณ์อวตาร” ของพระรามที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชนชาวฮินดูที่ว่า “กษัตริย์” คือ “ปางหนึ่งของพระนารายณ์” ที่อวตารมาเพื่อ “ปราบทุกข์เข็ญ” ในโลกมนุษย์ ดังนั้นความสามารถและทักษะในการรบตลอดจนถึงการมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีจึงถือว่าคุณลักษณะสำคัญและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของกษัตริย์อินเดียในยุคนั้น ที่สำคัญทักษะและความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กษัตริย์หรือผู้นำในอินเดียหรือชมพูทวีปยุคโบราณได้รับการยกย่องให้เป็น “วีระบุรุษ” ขณะที่การประกอบสร้างให้พระรามถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์โดยเป็นโอรสองค์ใหญ่ของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยาและนางเกาสัลยามเหสีเอกยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องระบบ “วรรณะ” ในสังคมอินเดียตลอดจนธรรมเนียมในการสืบราชสันตติวงศ์ของกษัตริย์ในยุคนั้นที่ต้องเรียงลำดับจากโอรสองค์ใหญ่ที่ประสูติจากมเหสีเอกซึ่งธรรมเนียมดังกล่าวยังสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันในประเทศหรือนครรัฐที่ยังคงไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพหุติที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะนั้น

เป็นบุตรที่ดี เห็นได้จากการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดาและมารดา ตัวอย่างเช่น ออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี ตามคำเนรเทศของท้าวทศรถด้วยความนอบน้อมและเต็มใจ ดังความว่า

“...พระรามทรงประคองพระราชาราชขึ้น แล้วรีบเตรียมเสด็จสู่ป่า เมื่อถูกนางไกเกยี่เร่งรัดราวกับพายุที่ถูกแล้งหวนฉะนั้น ครั้นได้ฟังคำรุนแรงและโหดร้ายอย่างไรอารยะพระรามก็ได้ทรงหวั่นไหว...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 131)

กัมलगราบที่เท่าท้าวทศรถและนางโกเกยี้โดยปราศจากอคติ ดังความว่า

“...พระรามเห็นพระบิดาพระพักตร์เศร้าหมองเป็นทุกข์ ประทับอยู่บนศุภอาสน์ เคียงข้างด้วยนางโกเกยี้ พระผู้สำรวจมถวายอภิวาทที่พระบาทพระบิดาก่อนอย่างนอบ น้อม แล้วจึงวันทาที่บาทนางโกเกยี้...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 130)

เป็นบิดาที่ดี เห็นได้จากการเลี้ยงดูและมอบทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรของตนเมื่อถึง เวลอันสมควร ดังความว่า

“...ครั้นตัดสินพระทัยแน่วแน่เช่นนั้นแล้ว พระรามจะจึงอภิเษกให้กุสะผู้กล้า ครองแคว้นโกศลทางใต้และลวครองแคว้นทางเหนือ เมื่ออภิเษกกุสะและลวะทั้งสอง ผู้มหาตมะแล้ว จึงประทานรถหลายพันคัน และช้างหลายหมื่นเชือก และประทานม้า หนึ่งหมื่นตัว และประทานทรัพย์แก่โอรสทั้งสองจึงมีรัตนะมากมาย...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 885)

เป็นเชษฐาที่ดี เน้นได้จากการมอบความรักความห่วงใย ให้ข้อคิด เตือนสติ ตลอดจน เห็นคุณค่าและไม่ละเลยความรู้สึกของอนุชา ตัวอย่างเช่น ไม่กล่าวโทษพระภратะว่าเป็นต้นเหตุ ให้ตนต้องถูกทศรถเนรเทศขณะเดียวกันก็เตือนสติพระภратะมิให้กล่าวโทษนางโกเกยี้ผู้เป็น มารดา ดังความว่า

“...พระรามทรงทอดพระภตตะอนุชาผู้ถอนหายใจครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างหนัก หน่วงราวกับช้างตกมัน พระองค์ตรัสว่าเจ้าเป็นผู้มีชาติตระกูล ทรงสัจย์ ทรงเดช ทรง คุณธรรม บุคคลเช่นนี้จะกระทำความบาปเพื่อราชสมบัติได้อย่างไรเล่า พี่ไม่เห็นเจ้าคิดอัน ใดแม้เพียงน้อยหยอก เจ้าผู้ปราบศัตรูเอ๋ย และเจ้าก็ไม่ควรต่อว่าพระชนนีของเจ้า อย่างเด็ก ๆ ด้วย เจ้าผู้ประเสริฐในหมู่ผู้ทรงธรรมเอ๋ย พระชนนีของเจ้าก็ควรแก่การ เคารพ เช่นเดียวกับพระบิดาผู้ทรงธรรมที่ชาวโลกยกย่อง...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 234)

ปกป้องพระลักษมณ์จากศรของราวณะ ดังความว่า

“...ขณะที่พระองค์ตั้งหอกออกนั้น ราวณะผู้ทรงพลังก็แผลงศรมาต้องจุดสังหารทั้งสรรพางค์ พระรามหวั่นไม่ใส่พระทัยศรเหล่านั้น แต่โอบกอดพระลักษมณ์แล้วตรัสแก้หนุมานและสุครีวว่า วานรผู้ประเสริฐเอ๋ย จงอยู่คุ้มกันพระลักษมณ์ไว้...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 610)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบรักความห่วงใย เชื้อมั่น รักษาเกียรติ ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นและให้ความสำคัญภรรยาของตน ตัวอย่างเช่น ไม่ต้องการให้นางสีดาออกเดินป่าไปกับตนด้วยเกรงว่านางสีดาจะประสบกับความลำบากและอันตราย ดังความว่า

“...นางผู้นำเอ็นดู ทั้งตักแตน แผลงป้อม หนอน รื่น ยุง พากันมารบกวนไม่หยุดหย่อน ดังนั้นป่าจึงมีแต่ความลำบากทั้งสิ้น โหมงาม มีหญ้ากู่สะ ต้นไม้ และต้นไม้ ปลายกิ่งเกะกะอยู่เต็มป่า ดังนั้นป่าจึงมีแต่ความลำบากยิ่ง เหาละ พอได้แล้วเรื่องที่เจ้าจะไปอยู่ป่า เจ้าทนสภาพป่าไม่ได้หรอก ยิ่งคิดทบทวนดูแล้วพี่ก็ยิ่งเห็นว่าปามีอันตรายมากนัก...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 143)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี เห็นได้จากการรักษาผลประโยชน์ รับฟังความคิดเห็น ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่างเช่น ขอคำปรึกษาและความคิดเห็นจากเหล่าพลวานรเรื่องรับวิวิษณะเข้ามาอยู่ในกองทัพ ดังความว่า

“...พระรามผู้ทรงพลังครั้นสดับวาระแห่งสุครีวแล้วจึงตรัสแก่วานรทั้งหลายผู้นั่งอยู่ใกล้หนุมานเป็นต้น พวกเจ้าได้ฟังถ้อยคำที่พญาวานรกล่าวอย่างมีเหตุผลอย่างยิ่งแล้วเกี่ยวกับอนุชาของราวณะ อันมิตรผู้มีความรู้ เป็นคนดี และปรารถนาความมั่นคงรุ่งเรืองที่ยั่งยืน ก็สามารถแนะนำสิ่งที่เหมาะสมในยามทุกซกยากได้ ขุนกบี่ทั้งหลายผู้ปรารถนาประโยชน์เมื่อได้ยินดังนั้นต่างก็พากันครุ่นคิดอย่างกระตือรือร้น แล้วทูลพระรามอย่างสุภาพในกาลนั้น ข้าแต่พระรามหวั่น ไม่มีสิ่งใดในสามโลกที่พระองค์ไม่

ทราบ ข้าแต่พระราม การที่พระองค์ตรัสถามพวกเราอย่างเป็นมิตรเป็นการให้เกียรติพวกเรา...”

(วาลมீกิ, 2554, หน้า 587)

วางแผนการรบและบัญชาการพลวานรให้ปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้อย่างเฉียบขาด ดังความว่า

“...พระรามตรัสบัญชาการพิฆาตศัตรูว่า นีละวานรผู้ประเสริฐควรคุมกองทัพใหญ่ไปรบกับประหัสตะ ณ ประตูลิศตะวันออกของเมืองลงกา อังคทะบุตรวาลินนำกองทัพใหญ่ไปจู่โจมมหาปารศวะและมโหทะระ ณ ประตูลิศได้ หนุมานวายุบุตรผู้มีอาตมสันดานซึ่งจงดุรวานรจำนวนมากไปทำลายประตูลิศตะวันตก แล้วบุกเข้าไป ส่วนราวณะผู้ต่ำช้า ทรงพลัง ได้พรพองใจที่จะทำร้ายเหล่าพระฤๅษีผู้มโหฬารและมานพ จอมรากลขผู้เที่ยวผลาญประชากรภูริทั้งปวงนั้นข้าหมายจะสังหารด้วยตนเองนั่นเทียว...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 610)

มอบเครื่องบรรณาพร้อมจัดให้มีการเลี้ยงดูเหล่าพลวานรและข้าราชการบริพารที่มีความดีความชอบในการศึก ดังความว่า

“...พระราชมะ ทรงรับของทั้งปวงแล้วก็ยินดีปรีดา พระราชทานแก่สุครีวะผู้มโหฬาร พระรามพระราชทานของแก่วิษณะ ฝ่ายวานรใหญ่อื่น ๆ นำโดยหนุมาน และรากษศกลาผู้ทรงพลัง ลำดับนั้นชนเหล่าทั้งปวงผู้ทรงพลังยิ่งก็มิเฝ้าชื่นชมโสมนัส ด้วยการน้อมศิระและแขนรับของที่พระรามพระราชทาน พวกเขาดื่มน้ำผึ้งอันหอมหวาน ลิ้มรสเนื้อและผลไม้ต่าง ๆ อันมีรสเลิศ...”

(วาลมี่กิ, 2554, หน้า 818)

เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากการกระทำตามคำสัตย์สัญญาที่ให้ไว้กับท้าวทศรถว่าจะออกเดินป่าเป็นเวลาสิบ 14 ปี หรือ กระทำตามสัญญาที่รับปากว่าจะช่วยเหลือสุครีวะในการทวงความยุติธรรมจากวาลิน ดังความว่า

“...ดูก่อนผู้เป็นพยานในหมู่วานร คำพูดของข้านี้กล่าวจากเกียรติของข้า ท่านควรจะได้รับไว้เป็นความจริง คำพูดของข้าไม่ใช่คำโกหก ข้าไม่เคยกล่าวคำเท็จ และจะไม่กล่าวอีกไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม ข้าให้สัญญาและขอสาบานต่อท่านด้วยคำสัตย์ว่าจะเป็นเช่นนั้น...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 370)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากการแสดงกริยาอันอ่อนโยนต่อพญาสุริยาหรือแสดงความนอบน้อมต่อพระฤๅษี ดังความว่า

“...เมื่อพระอาทิตย์อัสดงแล้ว พระฤๅษีผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายอาบน้ำแล้ว บูชาไฟแล้ว พากันนั่งตามพระวิศวามิตระ แต่พระรามและพระลักษมณ์จะทำความเคารพบรรดาฤๅษীগ่อน แล้วประทับลงตรงหน้าพระวิศวามิตระผู้เรืองปัญญา...”

(วาลมิกิ, 2554, หน้า 44)

จากรายละเอียดข้างต้นในสถานะของบุตรจะเห็นได้ว่าแม้จะได้รับอวยุติธรรมแต่พระรามก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งและนอบน้อมต่อท้าวทศรถและนางไภยเกयीเสมือนไม่มีเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้น โดยเฉพาะการแสดงนอบน้อมด้วยการก้มลงกราบที่ “พระบาท” ของท้าวทศรถและนางไภยเกयीซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามดังกล่าวถือเป็นการให้ความเคารพสูงสุดต่อท้าวทศรถและไภยเกयी ขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกระหว่างท้าวทศรถกับพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบ “บิดาธิปไตย” ในวัฒนธรรมฮินดูได้อย่างชัดเจน โดยสะท้อนให้ถึงกระบวนการคิด (cognitive process) ที่ว่าบิดาคือ ผู้มีอำนาจเหนือบุตรทุกประการ ขณะที่พฤติกรรมการแสดงออกของพระรามที่ปฏิบัติต่อท้าวทศรถและมารดาทั้งสามยังเป็นการเน้นย้ำให้ผู้เลื่อมล้าของวาลมิกิเห็นว่า “ความกตัญญูกตเวที” คือ “คุณธรรมสำคัญ” ที่ผู้เป็นบุตรต้องยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้เหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจนเป็นชนวนให้พระรามถูกเนรเทศออกไปอยู่ป่าถึง 14 ปี ยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมตลอดจนปัญหาที่เกิดจากวิถีการครองคู่ของชนชั้นสูงในวัฒนธรรมฮินดูที่หัวหน้าครอบครัวนิยมที่จะมีภรรยาและบุตรหลายคนเพื่อสื่อให้เห็นถึงการมีอำนาจและบารมีของตน

ในสถานะของบิดาจะเห็นได้วก่อนที่จะเนรเทศนางสีดาออกไปจากเมืองพระรามมิเคยล่วงรู้มาก่อนว่านางสีดาตั้งครรรจ์จวบจนฤๅษีวาลมิกินำ กุสะ และ ลวะ เข้าเฝ้าเพื่อขับไล่ นำเรื่องรามายณะในพิธีอศวเมธพระรามจึงทราบว่าคุณมารทั้งสองเป็นโอรสของตน โดยภายหลัง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวบทบาทและพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามในสถานะของบิดาก็ได้เริ่มต้นขึ้นด้วยการให้การเลี้ยงดูจนถึงราชสมบัติให้กุมารทั้งสองก่อนกลับคืนสู่วิษณุภาพ ในสถานะของเชษฐาหรือพี่ชายจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นเชษฐาที่รักและห่วงใยอนุชาของตนเสมอ โดยเฉพาะพระลักษมณ์ซึ่งเป็นเสมือนเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ดังจะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่พระลักษมณ์ได้รับอันตรายจากการต่อสู้พระรามก็จะแสดงออกซึ่งความรักความห่วงใยทุกครั้งหรือในยามที่พระลักษมณ์จะกระทำการสิ่งใดไปโดยขาดสติพระรามก็จะให้ข้อคิดและเตือนสติพระลักษมณ์ทุกครั้ง แม้แต่พระภคตะพระรามก็ได้ร้องเฝ้าหรือโกรธเคืองว่าเป็นต้นเหตุให้ตนต้องถูกเนรเทศออกจากเมืองแต่ประการใดในทางกลับกันพระรามยังชื่นชมและยินดีที่พระภคตะจะได้ขึ้นครองราชสมบัติพร้อมกับกล่าวเตือนสติพระภคตะมิให้โกรธเคืองในการกระทำของนางไภยเกย์ นอกจากนี้พระรามยังเป็นเชษฐาที่เห็นคุณค่าและไม่ละเลยความรู้สึกของอนุชาเห็นได้จากการรับฟังข้อคิดเตือนสติจากอนุชาของตน ในสถานะของสามีจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นสามีที่รัก ห่วงใย อ่อนโยน และให้เกียรตินางสีดาโดยตลอดเห็นได้ชัดเจนจากการเศร้าโศกเสียใจ ห่วงใย และความเพียรพยายามในการติดตามและชิงตัวนางสีดาคืนจากราวณะแม้ว่าจะต้องเผชิญกับอันตรายนานัปการก็ตาม ในสถานะของกษัตริย์ผู้นำจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ รับฟังความคิดเห็น ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นได้จากการขอคำปรึกษาและความคิดเห็นจากเหล่าพลวานร เรื่องรับวิษณะเข้ามาอยู่ในกองทัพ วางแผนการรบและบัญชาการพลวานรให้ปฏิบัติตามแผนการที่วางไว้อย่างเฉียบขาด ตลอดจนมอบเครื่องบรรณาพร้อมจัดให้มีการเลี้ยงดูเหล่าพลวานรและข้าราชการที่มีความดีความชอบในการศึก ขณะเดียวกันพระรามก็เป็นผู้มีความรับผิดชอบและมีจิตใจที่อ่อนโยนแม้จะมีสถานะเป็นถึงนารายณ์อวตารและกษัตริย์ก็ตามซึ่งจากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) หรือในทางที่ “ดี” ทั้งสิ้น มีผลให้ชนชาวฮินดูที่ได้เสพรามยณะเห็นว่าพระราม คือบุตรที่ดี บิดาที่ดี เชษฐาที่ดี สามีที่ดี จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามทั้งหมดเปรียบได้กับภาพสะท้อนความคิดและความมุ่งหวังของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระรามทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และ บุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ชนชาวฮินดูโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะของ “ผู้นำ” อย่างบุตรชายคนแรกที่ต้องรับภาระหน้าที่ดำรงวงศ์ตระกูล ผู้ที่อยู่ในสถานะของบิดาและสามีที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว ผู้ที่อยู่ในสถานะของเชษฐาหรือพี่ชายที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำตลอดจนดูแลน้องชายหรือน้องสาวของตน จนถึงผู้ที่อยู่ในสถานะของกษัตริย์ที่เปี่ยมไปด้วย “บารมี” และ “ความสามารถ” ที่ต้องรับภาระ

ทำหน้าที่ในการผู้นำของรัฐณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานแนวคิดในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธได้อย่างเหมาะสมลงตัวเห็นได้จากพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามในสถานะของบุตรและบิดาที่สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส พฤติกรรมการแสดงออกในสถานะของเชษฐาที่สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส พฤติกรรมการแสดงออกในสถานะของสามีที่สอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงพฤติกรรมการแสดงออกในสถานะของกษัตริย์หรือผู้นำที่สอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อธิบาป 4 และทิศ 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส โดยผู้ประพันธ์คือ ฤๅษีวาลมิกิเชื่อว่าเมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวสามารถปฏิบัติตนหรือปฏิบัติหน้าที่ได้เฉกเช่นพระรามแล้วสังคมอื่นใดก็จะสามารถก้าวเป็นสู่สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย

รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปยออดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฯ หรือรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ปรากฏและได้รับความนิยมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยตั้งแต่ทศวรรษที่ 2340 เป็นต้นมา เนื้อหาเป็นการเล่าเรื่องราวของพระนารายณ์ที่ได้รับการกราบบังคมทูลเชิญให้อวตารมายังโลกมนุษย์เพื่อปราบพญายักษ์ที่มีนามว่า ทศกัณฐ์ โดยอวตารมาเป็นมนุษย์ที่มีนามว่าพระราม ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของพระรามที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของรามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปยออดฟ้าจุฬาโลกเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้พระรามเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 26

ตาราง 26 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามใน
รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปทองคำโลก ๆ

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)	
1 มีรูปลักษณ์ดี	-มีรัศมีกายสีเขียวเข้มงดงามดั่งนิลมณี -พระหัตถ์ขาวมีรูปกงจักร
2 มีภูมิหลังและชาติกำเนิดดี	-เป็นอวตารของพระนารายณ์ -กำเนิดมาในวาระกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยา
3 มีทักษะและความสามารถในการรบ	-รบกับกากนาสูร -รบกับรามสูร -รบกับพญาพร -รบกับพญาพิษณ -รบกับพญาตรีเศียร -ปราบสวาหุและมารีสุ -รบกับแสงอาทิตย์ -รบกับทัพนาสูร -รบกับกุมภกรรณ -รบกับมังกรกัณฐ์ -รบกับทศกัณฐ์ครั้งแรก -รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สอง -รบกับสัตว์ลึง-ตรีเมฆ -รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สาม -รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่สี่ -รบกับทศกัณฐ์ครั้งที่ห้า -รบกับท้าวอศกรรณ -รบกับท้าวภูเวร -และรบกับท้าวอุณาราช
4. มีปฏิภาณไหวพริบ	-รู้จักตั้งข้อสังเกต -แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

ตาราง 26 (ต่อ)

มิติด้านความดี (dimension of goodness)	
1 เป็นบุตรที่ดี	- เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของบิดา - รักษาเกียรติของบิดา
2 เป็นบิดาที่ดี	- รัก ห่วงใย อุปการะอุ้มชูบุตรของตน
3 เป็นเชษฐาที่ดี	- รักและห่วงใยอนุชา - เสียสละและให้โอกาสอนุชา - ให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชา
4 เป็นสามีที่ดี	- รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองภรรยา - ให้เกียรติภรรยาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตนเอง
5 เป็นกษัตริย์หรือผู้นำ ที่ดี	- ให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา - ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน - มีความยุติธรรม - สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา
6 มีความรับผิดชอบ	- กระทำตามคำสั่งสัญญาที่จะออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี - ทำลายถนนหินที่กีดขวางทางน้ำของกรุงลงกา
7 มีจิตใจอ่อนโยน	- แสดงความอ่อนน้อมต่อบิดา มารดา พระฤๅษี - อ่อนโยนต่อชายาและบุตร

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระรามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้ คือ

มีรูปลักษณ์ดี ด้วยคุณลักษณะดังนี้ คือ

1. **มีรัศมีกายสีเขียว** ดังความว่า

“...ครั้นมัทสนิมยามเจียบสงัด	ศศิธรจรัสรัศมี
ทรงกลดหมดเมฆไม่ราศี	เทวาราตีประชุมลัคน์
สถิตพร้อมกันในเมฆ	อุดมเดชตั้งชะตาพญาจักร
เป็นมหาศุภฤกษ์ประเสริฐนัก	องค์อัครชายาวิลาวัณย์
ทรงนามนางเกาสุริยา	ประสูติพระจักรารังสรรค์
รัศมีสีเขียวพรายพรรณ	คล้ายกันกับนิลมณี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53)

2. พระหัตถ์ขวามีรูปกงจักร ดังความว่า

“...ครั้นถึงจึงยื่นพระหัตถ์ขวา อันมีจักรลักษณะประภัสสร
งามดั่งวงแหวนกุญชร พระสีกรจับคันคิลิภัย...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 329)

มีภูมิหลังดี ด้วยการเป็น “ปางหนึ่งของพระนารายณ์” ที่อวตารมายังโลกมนุษย์เพื่อปราบอธรรมซึ่งก็คือ ทศกัณฐ์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น พระนารายณ์ทรงสวัสดิ์ศรีศรี
ได้ฟังจึงตอบว่าที่ ภูนี้แปลงเป็นสตรีมา
เพราะมึงจะถึงแก่ความตาย ฉิบหายด้วยหลงเสน่ห์หา
ใช้ว่าจะกลัวฤทธา คักคานี้วเพชรรันเมื่อไร
ชาตินี้มีมึงมีแต่สองหัตถ์ จงไปอุบัติเอาชาติใหม่
ให้ลิบเคียรลิบพัคตร์เกรียงไกร เหาะเหินเดินได้ในอัมพร
มีมือยี่สิบซ้ายขวา ถือกทาอาวธนูศร
ภูจะเป็นมนุษย์แต่สองกร ตามไปราญรอนชีวี...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 53)

มีชาติกำเนิดดี ด้วยการประสูติในวรรณะกษัตริย์คือ เป็นโอรสของท้าวทศรถและนางเกาสุริยา กษัตริย์แห่งกรุงโยธยา ดังความว่า

“...เมื่อนั้น ฝ่ายองค์พระนารายณ์เรื่องศรี
ครั้นได้ศุภฤกษ์สวัสดิ์ อัญชลีลาเจ้าโลกา
ชวนพระลักษมีศรีสมร บังอรเยาวยอดเสน่ห์หา
ทั้งพญาอนันตนาคร มาเราจะพากันไป
ตรัสแล้วเสด็จอวตาร สามโลกสะท้อนสะท้อนไหว
ลงสู่พระครรภ์ทราวมัย ในองค์นางเกาสุริยา...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 255)

มีทักษะและความสามารถในการรบ เห็นได้จากการรบและมีชัยชนะเหนือฝ่ายตรงกันข้ามตั้งแต่การรบกับกากนาสูร รบกับรามสูร รบกับพญาขร รบกับพญาพญณ์ รบกับพญาตรีเศียร ปรามสวาหุและมารีศ รบกับแสงอาทิตย์ รบกับทัพนาสูร รบกับกุมภกรรณ รบกับมังกรกัณฐ์ รบกับสัตว์ลง-ตรีเมฆ รบกับท้าวอัศกรรณ รบกับท้าวภูเวร รบกับท้าวอุณาราช โดยการรบทุกครั้งพระรามจะมีชัยชนะเหนือคู่ต่อสู้โดยเฉพาะการรบและมีชัยชนะเหนือทศกัณฐ์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น ทอดพระเนตรเห็นท้าวทศกัณฐ์ จึงชักพรหมาสตร์พระแสงทรง หมายล้างชีวิตอสุรา ต้องสายธนูขุนมาร ถูกเจ้าลงกากรุงไกร	พระจักรรัตน์แก้วรังสรรค์ กุมภัณฑ์นำวศรจะแผลงมา พระภุชพงค์พาดสายเงื่อง่า ผ่านฟ้าก็พาดแผลงไป ฯ ขาดลงไม้ทวนกำลังได้ ทะลุปรุไปทั้งอินทรี ฯ...”
--	---

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 357)

มีปฏิภาณไหวพริบ เห็นได้จากการรู้จักตั้งข้อสังเกตและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับกวางทองว่ามีใช้กวางธรรมดาหากแต่เป็นกลลวงของยักษ์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น ได้ฟังอัศรราชบังอร เยื้องย่องทำนองดั่งยนต์ งามรุดงามเร็วทั่วทั้งอินทรี จึงกล่าวพจนารถอันสุนทร กวางนี้ใช้กวางอรัญวา ครั้นจะชิงหน้ามาต่อฤทธิ ไม่อาจหักโหมโรมรัน หวังจะล่อลวงให้ติดตาม แม่นยำไปจากศาลา	พระจักรกฤษณ์ฤทธิรงค์ทรงศร ภูธรพิศดูมฤดี งามขนงามเขางามสี มีความสงสัยในวิญญาณ ดูกรเวยวอดเสนหา เห็นจะเป็นมารยาคุมภัณฑ์ กลัวว่าชีวิตจะอาสัญ มันจึงแก่งแปลงเป็นกวางมา ด้วยกลสงครามของยักษ์ เห็นว่าจะมีเหตุการณ์ ฯ...”
--	--

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 592)

แก้ไขปัญหาเรื่องที่สุครีพและพาลีมีรูปร่างที่เหมือนกันด้วยการฉีกภูเขาทรงให้สุครีพทำ
เครื่องหมายไว้ที่ข้อมือ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระตรีภพลงโลกทุกสถาน
ฟังสุครีพกล่าวอหังการ	อีกหาญไม่เกรงพระเดชฯ
มิได้ถือคำพานร	ตั้งบิตรกับโอรสา
จึงมีสุนทรวาจา	ใช้ว่าเราแก่งพาที
ล่อลวงให้ไปชิงชัย	อย่าน้อยใจเลยกระบี่ศรี
ตัวท่านกับพญาพาลี	ท่วงที่รูปทรงก็คล้ายกัน
แต่เราชักครขึ้นพาดสาย	เงื่อง่ามุ่งหมายจะคอยล้น
ดูไปไม่ได้สำคัญ	ที่จะล้างชีวันพานร
ตรัสพลางนึกชายภูเขาทรง	ส่งให้สุครีพชาญสมร
จงผูกข้อหัตถาไปราญรอน	เราจะได้วางศรไม่แคลงใจ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 28)

จากรายละเอียดข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่าคุณลักษณะสำคัญทั้ง 4 ประการ ที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นคือ ความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระรามซึ่งมีสถานะเป็นตัวละครเอกของเรื่องมีความ “โดดเด่น” มากกว่าตัวละครอื่นด้วยคุณลักษณะของผู้มี “บารมี” ตามทัศนะของผู้ประพันธ์ โดยเฉพาะการประกอบสร้างให้พระรามมีภูมิหลังและรูปลักษณะที่ “สื่อ” และ “เชื่อมโยง” กับ “พระนารายณ์” คือ มีรัศมีกายสีเขียวและกลางพระหัตถขวามีรูปกนกจักรซึ่งการประกอบสร้างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาวรรณกรรมนิทานพระรามซึ่งมีสถานะเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นรวมถึงแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อกระบวนการคิดและวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่า “พระมหากษัตริย์” คือ ปางหนึ่งของ “พระนารายณ์” ที่ “อวตาร” มาเพื่อจัดทุกข์เข็ญในโลกมนุษย์ซึ่งความเชื่อดังกล่าวยังปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมไทยตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบันและจากเหตุผลดังกล่าวบทบาทของการเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถและมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีเยี่ยมของพระรามที่ปรากฏในเนื้อหาตัวของรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 จึงเกี่ยวข้อสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับบทบาทในการเป็นเทพเจ้าผู้ทำหน้าที่ “ปราบอธรรม” ของนารายณ์อย่างชัดเจน

ขณะเดียวกันบทบาทในการเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่กล้าหาญมีความสามารถในการรบของพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพระมหากษัตริย์ไทยในยุค

โบราณคือ ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความกล้าหาญ มีไหวพริบสติปัญญาดี และความสามารถในการรบด้วยเพราะต้องรับบทบาทหน้าที่ของ “จอมทัพ” ในภาวะสงครามที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญคือ ทักษะและความสามารถในการรบยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเป็น “พระมหากษัตริย์” ที่เปี่ยมไปด้วย “บารมี” ตามคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่แพร่กระจายเข้ามาในสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กษัตริย์หรือผู้นำของไทยในยุคโบราณได้รับการยกย่องให้เป็น “วีรบุรุษ” ขณะที่การประกอบสร้างให้พระรามถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์โดยเป็นโอรสองค์ใหญ่ของท้าวทศรถกษัตริย์แห่งเมืองอโยธยาและนางเกาสุริยามเหสีเอกยังสะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาแนวคิดเรื่องระบบ “ชนชั้น” และ “วรรณะ” ในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีบทบาทในสังคมและวัฒนธรรมไทยเช่นกัน ขณะเดียวกันการสืบราชสันตติวงศ์ของพระรามที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทยังสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนและธรรมเนียมในการสืบราชสันตติวงศ์ของกษัตริย์ไทยในยุคโบราณที่ต้องเรียงลำดับจากโอรสองค์ใหญ่ที่ประสูติจากมเหสีเอกซึ่งธรรมเนียมดังกล่าวยังสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันในประเทศหรือนครรัฐที่ยังคงไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพุดดีที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะดังนี้

เป็นบุตรที่ดี ด้วยการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดาและมารดา ตัวอย่างเช่น ปฏิบัติตามคำบัญชาของท้าวทศรถและนางไภยเกษิที่เนรเทศให้ตนออกไปอยู่ป่า 14 ปี ดังความว่า

“...เมื่อนั้น
ได้ฟังอัครราชเทวี
อันองค์สมเด็จพระบิดุเรศ
ตั้งหนึ่งเหล็กเพชรขวลิต
เหตุไฉนจึงตรัสดังนี้
คิดแล้วสนองพระวาจา
สั่งให้ข้าบวชเป็นดาบส
กำหนดสิบสี่ปีประมาณ
ความซึ่งแสนโสมนัสสา
ด้วยจะได้ปราบหม้อสุรยักษ

พระกฤษณ์รักษ์เรื่องศรี
มีพระทัยรำพึงคะนึงคิด
ทรงเดชบัญชาประกาศิต
ลิขิตลงแผ่นศิลา
ผิดที่ประหลาดหนักหนา
ซึ่งพระจอมโลกาสุธาธาร
ไปสร้างพรตอยู่ในไพรสาณท์
ก็ต้องตามอวตารของลูกรัก
ยิ่งกว่าให้ผ่านอาณาจักร
เป็นที่พำนักแก่แดนไตร

เมื่อแรกจะให้ครองพระนคร

หากเกรงพระเดชพระคุณ

ถึงแต่พระแม่จะบังคับ

อย่าอาวรณ์ร้อนใจพระชนนี

จะปรีดาถวาก็หาไม่

จำใจรับราชวาที

ก็จะรับใส่เกล้าเกศ

ว่าแล้วจรลีออกมา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 398)

รักษาเกียรติของท้าวทศรถด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งแม้ว่าท้าวทศรถจะสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตาม ดังความว่า

“...ตัวที่จะช่วยบำรุงสัตย์

ถ้าบิดาเสียสัตย์ปฏิญาณ

ไม่ควรรักษสมบัติพัสถาน

จะได้อัประมาณในแดนไตร...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 480)

เป็นบิดาที่ดี เห็นได้จากการอุปการะเลี้ยงเลี้ยงดูโอรสของตนอย่างดียิ่งตั้งแต่พากลับเข้าเมืองและจัดให้มีพี่เลี้ยงและเพื่อนเล่น ดังความว่า

“...ลดองค์ลงเหนือบัลลังก์อาสน์

จึงสั่งสมันตันผู้ปรีชาญ

จงจัดนางกษัตริย์สุริยวงศ์

ร้อยยี่สิบแปดจำเริญวัย

สตรีที่จะได้ใช้สอย

ทั้งกุมารน้อยน้อยโสภา

จงได้ถ้วนหมื่นหกพัน

แต่ล้วนชั้นชาลิปปิ

อันโอภาสด้วยดวงมุกดาหาร

ทั้งท้าวเจ้าพนักงานข้างใน

ที่ชื่อตรงมีอภัยคัย

ให้เป็นพี่เลี้ยงพระลูกยา

สิบร้อยล้วนมียศลา

บุตรมหาเสนามนตรี

อันมีรูปทรงสงครี

ให้ลูกกัญพิน้องผู้ชัชชาญ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 460)

จัดให้มีพิธีสมโภชรับขวัญอย่างยิ่งใหญ่ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระจักรีผู้ปรีชาหาญ
ทอดพระเนตรเห็นโหราจารย์	ผ่านฟ้ามีราชวาที
ดูก่อนโหรเฒ่าคนขยัน	จงหาวันศุภฤกษ์เรื่องศรี
ให้ปลอดอันตรายราศี	ภูนี้จะสมโภชพระลูกยา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 461)

เป็นเชษฐาที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใย เสียสละ ให้โอกาส ตลอดจนให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชา ตัวอย่างเช่น เตือนสติพระพรตและพระลัทรุตเรื่องไม่ให้เศร้าโศกเสียใจและติดตามตนออกไปเดินป่า ดังความว่า

“...แล้วมีบัญชาประกาศิต	เจ้าดวงชีวิตของพี่
อันเราทั้งสองศนี้	เทวัญฤษนิมิตมา
หวังจะให้เป็นหลักโลก	จะแสนโคกไปโยหนักหนา
ตัวพี่รับสัตย์พระบิดา	จะคืนเข้าพาราภิรมใจ
รู้แล้วว่าเจ้ารักพี่	แต่จะทิ้งบุรีกระไรได้
ไพร่ฟ้าจะพึงผู้ใด	จงคืนไปรักษาพระนคร...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 483)

เสียสละให้พระลักษมณ์ยกธนูโมลีก่อนตนในคราวเสือกคู้ ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระรามสุริย์วงศ์รังสรรค์
รับสั่งแล้วถวายบังคมคัล	จึงผันพักตร์มากล่าววาที
ดูรองคพระอนุชา	แก้วตาผู้ร่วมชีวิตพี่
จงลงยกธนูโมลี	ดูที่จะหนักสักเพียงใด ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 328)

ให้ความช่วยเหลือพระลักษมณ์ในคราวที่ได้รับบาดเจ็บจากการต่อสู้ ดังความว่า

“...แล้วเหลือบเห็นองค์พระลักษมณ์	ต้องศรลิตีคักดียักซี่
ปักอกกลิ้งกลางปถพี	พระจักรีก็รีบเสด็จไป ฯ
สองกรจับศรกระชากหลุด	จะเขยื้อนเคลื่อนหลุคก็หาไม่
ปักแน่นดั่งหนึ่งตรึงไว้	ให้เราผ่อนฤทัยพินนักร
ลดองค์ลงแอบแนบน้อง	ค่อยประคองซ่อนเกศขึ้นใส่ตัก
ชลนัยน์ไหลลงอาบพักตร์	พระทรงจักรรำพันโคกี้ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 557-558)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใยปกป้องคุ้มครองตลอดจนให้เกียรตินางสีดา ตัวอย่างเช่น ปกป้องนางสีดาจากรามสูร ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระหริวงศ์องค์นายารายณ์ทรงจักร
ครั้นเห็นนางสีดาอยู่พาพักตร์	นงลักษณ์ตักใจไม่สมประดี
จึงสวมสอดกอดองค์วนิดา	แก้วดาอย่ากลัวภัยภัย
ถึงจะกลุ้มดินฟ้ามาราวี	พี่น้องจะฆ่าให้วายปราณ
ว่าแล้วจับศรพาลจันทร์	พาดสายยืนยันสำแดงหาญ
งามทรงดั่งองค์มัทสน	ผ่านฟ้าก็ผาดแผลงไป ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 261)

ยอมรับผิดเมื่อทราบความจริงว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติต่อนางสีดานั้นเกิดจากความเข้าใจผิด ดังความว่า

“...น้องเอ๋ยน้องรัก	เยาวลักษณ์ผู้ยอดเสน่หา
ความพิพิศวาสกัลยา	แก้วดาอย่ามั่งใจประจักษ์ใจ
เป็นเหตุทั้งนี้ก็เพราะกรรม	เวราเราทำมาชดให้
ให้พี่นี้คลุ้มคลั่งไป	จนได้พิฆาตพาดฟัน
เดชความสัตย์ของน้องรัก	เจ้าลักษมณ์จึงฆ่าไม่อาสัญ
ทั้งบุญไอรสอยู่ในครรภ์	ประกอบกันประจักษ์ทั้งโลกา

ตั้งแต่นั้นวันนี้นั้น	มีแต่เศร้าโศกสนทนา
ฝ่ายสามสมเด็จพระมารดา	ก็โศกการรื้อโกศศพนี้
ว่าเสียแรงเป็นองค์อวตาร	ไม่ตรัสการขอพิศเบาหนัก
จะหาไหนได้เหมือนนางลักษณ	พระเสาวนีย์รำลึกทุกวันนี้
ครั้นสิ้นกรรมนำเสียงสินธพ	จึงพบโอรสพิสมัย
รู้ว่าเจ้าไม่บรรลัษ	ก็ดีใจเป็นพันคนนา
โทษพินิจใหญ่หลวงนัก	น้องรักจงอดโทษา
ขอเชิญเยาวยอดวนิดา	คืนครองสวรวรยาธานี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 438)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี เห็นได้จากการให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน ตลอดจนจนถึงมีความยุติธรรม ตัวอย่างเช่น ขอความคิดเห็นและคำปรึกษาจากเหล่าบรรดาเสนาอำมาตย์เรื่องรับพิเภกมาอยู่ด้วย ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระจักรพรรดิแก้วเรืองศรี
ได้ฟังพิเภกอสุรี	ภูมิจึงนึกตรึกไป
แล้วมีมธุรสพจนารถ	แก่เสนาอำมาตย์น้อยใหญ่
บัดนี้อสุรีหนีภัย	ตั้งใจมาฝากชีวา
ไม่ควรจะเลี้ยงขุนยักษ	หรือจักเลี้ยงได้ให้เร่งว่า
ตัวมันก็รู้โหรา	แต่เป็นอนุชาทศกัณฐ์ ฯ
บัดนั้น	สุครีพลูกพระสุริย์ฉันท
ทำวพญาวานรทั้งนั้น	ได้ฟังบรรหารพระจักรี
ต่างตนถวายนอภิวาหน	กราบลงแทบบาทบาทศรี
ก็ปรึกษาพร้อมกันทันที	ถ้วนถ้อยโดยบทพระอัยการ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 191-192)

ให้เหล่าเสนาพิจารณาตัดสินความผิดของหนุมนอย่างยุติธรรม ดังความว่า

“...บัดนั้น	ท้าวพระยาวานรน้อยใหญ่
ได้ฟังพจนานวโนย	บังคมไหว้สนองพระโองการ
โทษนั้นถึงสิ้นชนมาน	ผ่านฟ้าจทรงพระเมตตา
ซึ่งลูกพระพายไม่ยั้งคิด	ทำผิดล่วงราบรรหาร
ขอประทานจงดไว้ก่อน	อย่าเพ้อราญรอนสังขาร
ตามคำวานรสัญญา	สงครามเบื่องหน้ายังมี ฯ
เมื่อนั้น	พระตรีภูวนาถเรืองศรี
ได้ฟังท้าวพระยาเสนี	ดั่งวารีทิพย์มาเจือใจ
สอດคล้องต้องในวิญญาน	ผลัดผ้าซุบสรงรางวัลให้...”
แก้วายุบุตรวุฒิไกร	ในที่ท่ามกลางวานร ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 395)

ขุนบำเหน็จรางวัลแก่บรรดาขุนทหารที่ออกรบภายหลังจากเสร็จศึก ดังความว่า

“...นิลราชผู้ใจรักดี	ก็คุมพลกระบี่ของถนน
ขามพวราชเป็นหมื่นฤทธิรณ	ไปผจญพิธิอินทรชิต
อันสัตพลีได้กฎหมาย	รายชื่อผู้ทำขอบผิด
ไซยามพวานอันมีฤทธิ์	ตั้งจิตซื้อตรงถือธงชัย
ควรให้ศรีชมพพาน	ไปรั้งปางตาลกรุงใหญ่
ให้ธำมรงค์มังกุมาลัย	สังวาลแก้วแววไวด้วยเพชรฑูรย์
อันกระบี่สุรเสนฤทธิรอน	ให้ไปรั้งนครลัทธิธูร
ขามพวราชนิลราชสองตระกูล	นิลนทก็ประยูรเสนา
ให้เป็นอุปราชทั้งสาม	ตามมีความชอบได้อาสา...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 558)

เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากการกระทำตามสัตย์สัญญาที่ให้ไว้กับท้าวทศรถ เรื่องการออกเดินป่าเป็นเวลา 14 ปี ดังความว่า

“...ข้าบาทเป็นชาติอาชาไนย	จะตั้งใจแทนคุณพระบิดร
อันในสุริยวงศ์เทวัญ	สัจธรรมมั่นคงไม่ย่อหย่อน
ครั้งพระอัยกาฤทธิรอน	ภูธรก็ครองสัตยา
สู้เสียชีวาไม่อาลัย	เชือดเนื้อออกให้พรานป่า
จนถึงสมเด็จพระบิดา	ผ่านฟ้ารักสัตย์กว่าชีวี
ยกสมบัติให้แก่พระองค์	ขับข้าทรงพรตเป็นฤษี
มาอยู่ป่ากำหนดสิบสี่ปี	คำนี้ของพระบิดร
ตัวลูกจะรักษาสัตย์	ตามบัญชาตรัสไว้แต่ก่อน
เชิญกลับคืนเข้าพระนคร	ให้ถาวรเป็นสุขสวัสดิ์ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 481)

สั่งให้ทำลายถนนหินที่สร้างขึ้นเมื่อครั้งทำสงครามกับพม่า ดังความว่า

“...เมื่อนั้น	พระหริวงศ์ทรงสวัสดิ์ศรีศรี
ได้ฟังพิเภกอรุรี	ภูมิเห็นจริงทุกสิ่งไป
จึงทรงพระแสงพลายวาด	อันมีอำนาจแผ่นดินไหว
พาดสายน้ำวนหว่องไว	ภูวไนยผาดแผลงไปด้วยฤทธิ์ ฯ
ศรไปล้างถนนศิลา	ด้วยกำลังศักราชจักรกฤษณ์
ทำลายแหลกแตกกระจายไป	ทุกทิศเสียงสนั่นครรชิตอึงอล
พระสมุทรดีพองนงระลอก	กระหน่อนนอกพัดฝั่งกุลาหล
เป็นทางกว้างใหญ่ในสายชล	จนตลอดถึงเกาะลงกา ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 492)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากการแสดงความอ่อนน้อมต่อบุคคลรอบกายไม่ว่า บุคคลผู้นั้นจะดำรงอยู่ในสถานภาพใดก็ตาม ตัวอย่างเช่น แสดงความอ่อนน้อมต่อนางเกาสุริยา ดังความว่า

“...เมื่อนั้น
เห็นองค์พระราชมารดา
ทอดข้อพระบาทแล้วทูลวอน
เวรแล้วก็จำจากกัน

พระจักรรัตนแก้วนาถา
แสนโคกโคกจาบัลย์
พระองค์อย่าทูกษ์ร้อนกันแสงศัลย์
ใช้จะสิ้นชีวันเมื่อไรมี ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 387)

แสดงความอ่อนโยนต่อนางสีดา ดังความว่า

“...สุดเฮยสุดสวาท
รักเจ้าเท่าดวงชีวิ
ที่ไร้คู่สู่สมภิมย์รัก
จนได้ดวงทิพย์สมณา
ว่าพลางเสด็จจากอาสน์แก้ว
สองหัตถ์โอบอุ้มบังอร

นุชนาฏจำเริญฤทัยพี่
ว่าไฉนนี้วินิดา
จึงสามภักดีมาอาสา
คลายวิญญาณ์ที่รุ่มร้อน
อันเพริศแพรวจำรัสประภัสสร
ขึ้นแท่นอลงกรณ์อำไพ ฯ...”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549, หน้า 243-244)

แสดงความอ่อนโยนต่อพระมงกุฎ ดังความว่า

“...พระพิณพิศพัคค์พระมงกุฎ
แล้วพิศดูพระลบอนุชา

แสนรักสุดแสนเสน่หา
ยิ่งโสมนัสสาพันทวี...”

(บทละครใน เรื่อง รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปเจ้าฟ้าจุฬาโลก ๔ เล่ม 4 หน้า 443)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าในสถานะของบุตรแม้จะได้รับความอยุติธรรมจากบิดาหากแต่พระรามก็ยังคงน้อมรับความอยุติธรรมนั้นด้วยความนอบน้อมและเต็มใจได้มีปฏิกิริยาตอบโต้ในด้านลบ (-) ต่อท้าวทศรถและนางไถยกแต่อย่างใดยิ่งไปกว่านั้นแม้ท้าวทศรถจะสิ้นชีวิตไปแล้วหากแต่พระรามก็ยังคงยึดมั่นในคำสั่งของท้าวทศรถไม่เปลี่ยนแปลงด้วยการที่จะรักษาเกียรติของบิดาซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและค่านิยมในสังคมไทยที่เชื่อว่าบุตรที่ดีพึงอยู่ในโอวาทและรักษาไว้ซึ่งเกียรติของบิดาและมารดา นอกจากนี้พฤติกรรมการแสดงออกของท้าวทศรถและพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ประการหนึ่งคือ การเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งคำสัตย์

ขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกของท้าวทศรถที่ปฏิบัติต่อพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบิดากับบุตรในสังคมไทยยุคโบราณในรูปแบบ “บิดาธิปไตย” ที่บิดามีอำนาจเหนือบุตรทุกประการ ในขณะที่การปรากฏขึ้นตลอดจนพฤติกรรมการแสดงออกของนางไภยเกศียังสะท้อนให้เห็นปมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวของชนชั้นนำและชนชั้นกลางในสังคมไทยที่หัวหน้าครอบครัวมีภรรยาและบุตรหลายคน

ในสถานะของบิดาจะเห็นได้ว่าก่อนทราบความจริงว่าพระมงกุฎและพระลบเป็นโอรสของตนทั้งสองฝ่ายคือ พระรามกับพระมงกุฎและพระลบต่างเข้าใจผิดจนถึงขั้นต่อสู้กัน หากแต่ภายหลังจากที่ทราบความจริงในสถานะของบิดาพระรามก็ได้กล่าวโทษหรือโกรธเคืองกุมารทั้งสองแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามพระรามกลับให้การเอาใจใส่เลี้ยงดูกุมารทั้งสองในสถานะของโอรสเป็นอย่างดี ในสถานะของเชษฐาหรือพี่ชายจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นเชษฐาที่รักและห่วงใย เสียสละ ให้โอกาส จนถึงให้ข้อคิดและเตือนสติอนุชาของตนโดยเฉพาะพระลักษมณ์ที่เปรียบเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ดังจะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่พระลักษมณ์ได้รับอันตรายจากการต่อสู้ พระรามจะแสดงออกซึ่งความห่วงใยโดยตลอดขณะเดียวกันเมื่อพระลักษมณ์จะกระทำการอันไม่สมควรด้วยเพราะอคติและความขาดสติพระรามก็จะทำหน้าที่ของเชษฐาที่ดีด้วยการเตือนสติทุกครั้งซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรมากกว่าที่จะ “สร้าง” และ “ใช้” ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจแต่เพียงอย่างเดียวซึ่งอาจนำมาซึ่งปฏิสัมพันธ์ในทางลบ (-) ระหว่างพี่น้อง

ในสถานะของสามีจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นสามีที่รักและห่วงใย ปกป้องคุ้มครอง และให้เกียรติภรรยาของตนโดยตลอดแม้จะมีเหตุการณ์เข้าใจผิดจนถึงขั้นต้องสั่งประหารนางสีดา แต่ทว่าเมื่อทราบความจริงพระรามก็ยินดีที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตนด้วยการขอโทษนางสีดาจนเกษมสุภาพบุรุษทั่วไปโดยมิได้ถือตนว่ามีสถานะเป็นถึงนารายณ์อวตารหรือกษัตริย์แต่อย่างใด ขณะที่การมีนางสีดาเป็นภรรยาเพียงคนเดียวซึ่งขัดแย้งกับบริบทในการครองคู่ของชนชั้นนำและชนชั้นกลางในสังคมไทยยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้ประพันธ์ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่พระรามในสถานะที่เป็นนารายณ์อวตารโดยเชื่อมโยงกับบริบทในการครองคู่ของพระนารายณ์ที่มีพระรัศมีเป็นภรรยาเพียงผู้เดียว ในสถานะของกษัตริย์หรือผู้นำจะเห็นได้ว่าพระรามเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ให้เกียรติองค์การและผู้ใต้บังคับบัญชา ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน มีความยุติธรรม ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้พระรามก็เป็นผู้มีความรับผิดชอบและมีจิตใจที่อ่อนโยนแม้จะมีสถานะเป็นถึงนารายณ์อวตารและกษัตริย์ก็ตาม

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระรามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งในด้านความสามารถและความดี โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาดกล้าหาญตามอย่างของผู้ที่เปี่ยมไปด้วย “บารมี” ขณะเดียวกันพระรามก็ยังเป็นบุตรที่ดี บิดาที่ดี เศรษฐีที่ดี สามเณรที่ดี จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี ที่สำคัญคือพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามทั้งหมดเปรียบได้กับภาพสะท้อนความคิดและความมุ่งหวังของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระรามทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะของ “ผู้นำ” ตั้งแต่ผู้ที่อยู่ในสถานะของบุตรชายคนแรกที่ต้องรับภาระหน้าที่เป็นผู้สืบทอดและดำรงวงศ์ตระกูล ผู้ที่อยู่ในสถานะของบิดาที่ต้องปกป้องคุ้มครองดูแลบุตรของตน ผู้ที่อยู่ในสถานะของพี่ชายที่ต้องปกป้องดูแลและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับน้องชายหรือน้องสาวของตน ผู้ที่อยู่ในสถานะของสามีที่ต้องทำหน้าที่ปกป้องภรรยาและเป็นผู้นำครอบครัว จนถึงผู้ที่อยู่ในสถานะของกษัตริย์ที่ต้องรับภาระหน้าที่ปกครองและปกป้องอาณาจักรราชรัฐ ขณะที่พฤติกรรมการแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของพระรามยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานแนวคิดในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธได้อย่างเหมาะสมลงตัวดังจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามในทุกสถานะล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาทั้งสิ้นตั้งแต่เป็นบุตรและบิดาที่ประพฤติตนสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศา 6 ในหัวข้อ ปุริตถิมทิส เป็นเศรษฐีที่ประพฤติตนสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศา 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส เป็นสามีที่ประพฤติตนสอดคล้องกับหลักธรรมเรื่อง ทิศา 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ประพฤติตนสอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทิศา 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส โดยผู้ประพันธ์คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ฯ ทรงเชื่อว่าเมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะนั้นกล่าวสามารถปฏิบัติตนหรือปฏิบัติหน้าที่ได้แก่ เช่นพระรามแล้วสังคมไทยก็จะสามารถก้าวไปสู่สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

พรหมจักร หรือ พรหมจักรชาดก เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณพื้นที่ตอนเหนือของประเทศไทย โดยวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นฉบับของวัดชีเหล็ก ต.บ้านกลาง อ.เมือง จ.ลำพูน ต้นฉบับเป็นใบลานจารด้วยตัวอักษรธรรมล้านนาจำนวน 10 ผูก ระบุว่าจารในปี จ.ศ. 1227 ตรงกับ พ.ศ. 2408 โดย อริยภิกขุ และสามเณรกา

ลีโล เป็นผู้จาร และปริวรรตเป็นตัวอักษรไทยโดย สิงพะ วรรณสัย นักวิชาการท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของพระยาพรหมจักร (พระราม) ที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของพรหมจักรเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้พระยาพรหมจักรเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 27

ตาราง 27 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ใน พรหมจักร

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)		
1	มีรูปลักษณ์ดี	- มีรูปงจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวีป และทวีปต่าง ๆ ในฝ่ามือและเท้า
2	มีภูมิหลังและชาติกำเนิดดี	- พระโพธิสัตว์จุติลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ - กำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี
3	มีความสามารถในการรบ	- วางแผนกลศึกก่อนทำการรบ - รบกับพระยาไสถิ - รบพระยาวิโรหาราช
4	มีปฏิภาณไหวพริบ	- นำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ทันที
มิติด้านความดี (dimension of goodness)		
1	คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร	- ตระหนักถึงการรับภาระหน้าที่ต่อจากบิดา - ห่วงใยบิดาและมารดา - ปลงศพบิดามารดา
2	คุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี	- รักและห่วงใยภรรยา - ให้เกียรติภรรยาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน
3	เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี	- มีการบริหารจัดการที่ดี - รับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา - รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - ห่วงใยสวัสดิภาพสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา
4	มีจิตใจอ่อนโยน	- มีกิริยาและวาจาอ่อนหวาน
5	มุ่งมั่นในการบำเพ็ญทานบารมี	- บริจาคทรัพย์สินมีค่าให้แก่กบวชและอาณาราษฎร

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระยาพรหมจักรได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้คือ

มีรูปลักษณ์ดี ด้วยการมีรูปกงจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์
ชมพูปฏิป และทวีปต่าง ๆ ในฝ่ามือและเท้า ดังความว่า

“...อันว่าพราหมณ์ผู้จบเพทก็รู้ลักษณะลายลักษณ์จักรอันงามในดินมืออันมี
กงจักรและปราสาท รูปสิเนโร รูปพระจันทร์ รูปพระอาทิตย์ รูปชมพูปฏิปทั้งมวล ก็มี
ในปาตะดินแห่งเจ้ากุมารตนนั้นแล เทามีเส้นหนึ่งมาผ่าท่ากลางฉนั้น...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 19)

มีภูมิหลังและชาติกำเนิดดี ด้วยการเป็นพระโพธิสัตว์และถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์
แห่งเมืองพาราณสี ดังความว่า

“...โพธิสัตว์เจ้า คั้นว่าคลาดจากชั้นฟ้าที่นั่นแล้ว ลงมาเอาปฏิสนธิกำเนิดเกิดใน
ท้องแห่งนางสุคันธเกสีก่อนเป็นอัครมเหสีเทวีแห่งพระยาพรหมทัตราชานั้น ในเมือง
พาราณสีนั้นแล ส่วนว่านางราชเทวีก็ทรงครรภ์ได้ ๑๐ เดือนบวรมวลแล้ว ก็ประสูติ
ได้ลูกชายผู้หนึ่งบวรสุทธิใสงามหามละมุลทินบได้...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 19)

มีความสามารถในการรบ เห็นได้จากการรู้จักวางแผนกลศึกรบจนถึงการรบกับ
พระยาโสภี โดยเฉพาะการรบกับพระยาวิโรหาราช ดังความว่า

“...ส่วนว่าพระยาพรหมจักษมหากระษัตราเจ้านั้นก็ทรงเครื่องง้าวลังการแล้ว
ก็ขึ้นนั่งช้างแก้วใส่ฟ่งคำ ตัวแต่งห้ำประดับดีแล้วมีโยธาทั้งหลายได้ ๑๐ อักโขไหล่
ไปสู่สงคราม มีเสตฉัตต์หากบกกางขึ้นพายบนได้แสนหวง ก็สระเด็จพระเจ้าสู่เวียงลังกา ก็
ไล่ช้างเข้าสู่ประตูเวียงอันนั้นหื้อแตกเป็นหักคานเกลือกออกไปแล ส่วนพระยาภาสิกราช
ก็เขียนหลาบไม้ไปด้วยคำว่า ดูราพระยาตนถ่อยร้ายบาปหนาท่านว่ามีเดชานุภาวะ
มากนัก ก็จึงออกมารบตู่ข้าเทอะ คั้นว่าบ่ออกมาตู่จักเข้าไปตัดหัวท่านในวันนี้ชะแล้ว
อัน...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2522, หน้า 116)

มีปฏิภาณไหวพริบดี เห็นได้จากสามารถทำนายความฝันของตนได้โดยไม่ต้องพึ่งโหราจารย์ ที่สำคัญ คือ สามารถเรียนรู้สรรพวิชาต่าง ๆ จนสำเร็จได้ภายในหนึ่งเดือน ดังความว่า

“...เจ้าทั้ง ๒ ก็เรียนเอาสารทศิลป์สิบแปดคัมภีร์ทั้งมวลอันแพ้น้ำเล็กก็ดี อันแพ้น้ำใหญ่ทั้งมวล เป็นต้นว่า โจรภัย โรคภัยทั้งมวล และสารทมนต์อันกั๊กบังข้อคาง ธนู หอก ดาบ มีดอก นาททั้งมวล ได้แล้วก็เรียนเอาสารทศิลป์มนต์อันแต่งรูปยนต์ไปเหนือหน้าแผ่นดินแลอากาศ และสารทศิลป์ยิงธนูหื้อเป็นน้ำเป็นไฟ และเรียนเอาสารทศิลป์มนต์อันเนรมิตเป็นราชสีห์ เสือ หมี นาค ครุฑ แล้วเรียนเอาสารทศิลป์อันเนรมิตเป็นยักษ์เป็นยักษ์ได้แล้ว เรียนอันจวาคมีดอก นาท ปืนธนู สวาทิยายอันหื้อรู้แพ้ศัตรู มนต์อันแก้เสียยังมนต์ทั้งหลายบ่หื้อมาถูกต้องถึงตนทั้งมวลแล้ว ม ส่งอันเจ้าราชบุตรทั้ง ๒ ก็เรียนเอาสารทศิลป์สิบแปดคัมภีร์ทั้งมวลหม่บ่หื้อเสสสะหลอ นานประหมาดเสี่ยงเดือนหนึ่ง คั้นว่าเรียนได้เสี่ยงแล้วตามคำมกไฟ ขาทั้ง ๒ ก็บูชาคุณอาจารย์ด้วยเงินและค่าแลคนแล ๒๐๐๐ หั้นแล...”

(สิงขระ วรรณสัย, 2522, หน้า 30)

จากรายละเอียดต้นจะเห็นได้ว่าพระยาพรหมจักรได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญถึง 4 ประการ ตั้งแต่เป็นกษัตริย์ที่มีรูปลักษณ์ “ดี” คือ มีรูปทรงจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์ ชมพูทวีป และทวีปต่าง ๆ ในฝ่ามือและเท้า ขณะเดียวกันก็ถือกำเนิดในวาระกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสี ที่สำคัญคือ เป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการรวบรวมไปถึงมีปฏิภาณไหวพริบดีเห็นได้ชัดเจนจากการมีชัยชนะในการรบและสามารถเรียนรู้สรรพวิชาต่าง ๆ ได้ในระยะเวลาอันสั้นรวมไปถึงสามารถใช้วิชาที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นซึ่งคุณลักษณะสำคัญที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นดังกล่าวถือเป็นความ “จงใจ” ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระยาพรหมจักรซึ่งมีสถานะเป็น “ตัวละครเอก” ของเรื่องมีความ “โดดเด่น” มากกว่าตัวละครอื่น ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของผู้มี “บารมี” ตามทัศนะของผู้ประพันธ์โดยเฉพาะการมีรูปลักษณ์งดงามตามอย่างมหาบุรุษ 32 ประการ หรือที่เรียกว่าการมีรูปลักษณ์ตามอย่าง “มหาปุริสลักษณะ” ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ของผู้มีบารมีที่เกิดจากการบำเพ็ญเพียรเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตตามแนวคิดในพุทธศาสนา ที่สำคัญคือ การประกอบสร้างให้พระยาพรหมจักรมีรูปลักษณ์และภูมิหลังดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” ของตัวละครพระรามรวมที่เกิด

จากความพยายามของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้นิทานพระราชมงคลซึ่งมีสถานะเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมกลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่สามารถเข้าได้กับศาสนา แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของตน

เช่นเดียวกับการเป็นผู้มีความสามารถในการรับและไหวพริบสติปัญญาดีที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการเป็นกษัตริย์ที่มีความ “เก่งกล้าสามารถ” และเปี่ยมไปด้วย “บารมี” ของพระยาพรหมจักรแล้ว การประกอบสร้างดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ตามทัศนะของผู้ประพันธ์และผู้คนในวัฒนธรรมไทยวนประการหนึ่งคือ ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งและกล้าหาญ มีไหวพริบสติปัญญาดี และมีความสามารถด้านการรบ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาณาจักรให้ผ่านพ้นไปได้ โดยเฉพาะการรับมือกับภัยพิบัติในสถานะของ “จอมทัพ” ในภาวะสงครามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ส่วนการประกอบสร้างให้พระยาพรหมจักรถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองพาราณสียังสะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาแนวคิดเรื่องระบบ “ชนชั้น” และ “วรรณะ” ซึ่งเป็นแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีคิดและการจัดระเบียบสังคมของตน

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระยาพรหมจักรได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพุดดีที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะดังนี้

เป็นบุตรที่ดี ด้วยการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดาและมารดาด้วยพฤติกรรม การแสดงออกดังนี้คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับภาระหน้าที่เป็นกษัตริย์ต่อบิดา ห่วงใยในยามที่ต้องอยู่ห่างไกล จนถึงปลงศพบิดาและมารดาเมื่อท่านทั้งสองสิ้นชีวิตไปแล้ว ตัวอย่างเช่น จัดการปลงศพให้แก่บิดาและมารดาของตน ดังความว่า

“...พระยาทั้งสองพี่น้องเป็นประธานแก่เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ก็กะทำเลิกลาส่งสักการพระยาตนพ่อ ก็แบ่งยังหีตคำทำเป็นรูปนักษัตรลึงค์ตัวใหญ่ ก็เอาขึ้นใส่เหนือล้อยลาก เหล้นมากเนืองนั้น ส่งสักการพระองค์คำตนพ่อเมี้ยนจอบัวรวมแล้ว บ่นานเท่าใดส่วนว่าราชเทวีตนแม่ ก็กะทำเลี้ยงอายุจตุตจากเมืองคน แล้วก็เอาตนเมื่อเกิด ชนฟ้าเลิศสวัตรเทวโลกกับกันหันแล ส่วนพระยาทั้งสองก็ส่งสักการแม่ตนบัวรวมแล้ว ก็จกจ่ายทานอุทิศบุญไปหาพ่อแม่แห่งตนบ่ขาดหันแล...”

(สิงหะ วรรณลัย, 2522, หน้า 157)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใย ให้เกียรติ ตลอดจนยอมรับในความผิดของตนที่มีต่อภรรยา ตัวอย่างเช่น เศร้าโศกเสียใจเมื่อทราบนางรัตนสีดาถูกพระยาวิโรหาราชลักพาตัวไป ดังความว่า

“...ที่นั่นพระยาไฉยอินคำราชปุริสะหากกล่าว เจ้าบังเกิดร้อนพะผ่าวในตนโลก ไหมร้องรำให้ลวดสยบท่าวไปยามนั้นแล ราชปุริสะทั้งหลายอันเป็นบ่าวชายนั้นก็อุ้มเอาพระยาตนเป็นเจ้าแห่งเขาไว้แล้ว ก็จึงได้สติคืนมาเจ้าก็เข้าถามเชิงราชปุริสะทั้งหลายว่า ดูราเพื่อนทั้งหลาย อันว่านางธิดาหน่อไธโธไปในที่ใดนั้นชา ภูราชาบได้หันหน้า นางหน่อหน้ำก็แดนเที่ยงว่าจักเข้าสู่มรณะแล วาอัน...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 48)

ยอมรับความผิดของตนที่เข้าใจผิดและเนรเทศนางรัตนสีดาด้วยการออกติดตามและรับนางรัตนสีดากลับเมืองพาราณสี ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาตนใหญ่ไฉยอินนายสารถิหากไหว้กล่าวแก่ตนตั้งอัน เจ้าก็เข้าบังเกิดวิตกจอดหานางแก้วยอดเทวี มีใจใคร่ไปนำเอาคืนมาดังเก่า เทวีเล่าเสวยเมืองตั้งอัน ก็จึงมีอาชญาปลงลงหื้อแก่เสนาอามาจทั้งหลาย ประดับประดาหมู่ช้างทั้งหลายด้วยข่ายใบศรีหึงแดงคำดุงามมากนัก จัดเลือกเอาช้างตัวดีพอหมื่นตัว มิงงาจนยาวชว่างดูอาจอ้างพ่วงคำจูงจักนำมาพลันเทอะ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 148)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี เห็นได้จากการบริหารจัดการที่ดี รับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ห่วงใยสวัสดิภาพ ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่างเช่น รับฟังความคิดเห็นของหอรมานเรื่องหาวิธีในการข้ามแม่น้ำ ดังความว่า

“...ที่นั่นเจ้าหอรมานก็กล่าวว่า ที่นี้กว้างนักจักพลาตคนน้ำแล ควรดีเสียบหาที่มีเกาะดอนมีกลางที่ยังซ่อมแควบเลี้ยงดูก่อนเทอะพระยาทั้งสองก็หื้อเสนาอามาจทั้งหลายเสียบขึ้นไปพายเหนือ พร่องก็หื้อล่องเสียบไปพายได้ลงไปแล้วพิจารณาที่เกาะคุน

กลางน้ำนั้นแล อามาจทั้งหลายเสียไปดุษทั้ง ๒ พาย พายใต้พายเหนือก็ไปหันพาย
หลายน้ำที่หนึ่ง ก็มาไหว้พระยาทั้งสองหันแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 87)

ให้บริวารออกจากถ้ำซึ่งเป็นที่อยู่ของยักษ์ด้วยเกรงว่าบริวารของตนจะได้รับอันตราย
ดังความว่า

“...เจ้าก็ไปรอดถ้ำค้นหาคำอันหนึ่ง อันเป็นที่อยู่ยักษ์ผู้หนึ่ง เจ้าก็เข้าไปสู่ที่ปากถ้ำ ยามนั้น
ยักษ์ตัวนั้นมันก็ไปแสวงหากินอาหารเสียบ่อทันมารอดเทื่อ ยามนั้นมหาสัจด์เจ้ากับทั้ง
บ่าวชายทั้งหลายก็เอากันเข้าไปสู่ถ้ำค้นหาที่นั่น แล้วก็เส็งแลผ่อดูยังถ้ำนั้น ก็หันยังแก้ว
แสงอันมีวิณณะรุ่งเรืองมากนัก มหาสัจด์เจ้าก็หมายรู้ว่า ถ้ำที่นั่นหากเป็นที่อยู่แห่ง
ยักษ์ชะแล ว่าอัน แล้วก็เอากันออกจากถ้ำ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 48)

มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากการรับผิดชอบต่อความผิดของตนที่มีต่อนางสีดาด้วย
การออกตามหาและจัดให้มีขบวนรับนางรัตนสีดาลับคืนสู่เมืองพาราณสี ดังความว่า

“...ก็จึงมีอาชญาปลงลงหื้อแก่เสนาอามาจทั้งหลาย ประดับประดาหมู่ช้าง
ทั้งหลายด้วยข่ายใบศรีหึ่งแดงคำตุงามมากนัก จัดเลือกเอาช้างตัวดีพอหมื่นตัว มิงงา
งอนยาวขวางดูอาจอ้างพ่วงคำจูงจักนำมาพลันเทอะ...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 148)

มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้ชัดเจนจากคำชื่นชมของพระฤๅษี ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้ารสได้ยินคำท้าวพรหมจักษ์ว่าก็คิดใจว่า เจ้าท่านนี้มีคำจาอันหวาน
อ้วนอ่อน บ่มีคำร้ายกระด้างแข็ง ยังจักแปลงเป็นสัจจังเที่ยงหมั่นแก่นก็จักแต่งลงดู
หื้อหันฤๅษีกำลังเจ้าตนยอดเหง้ากระสัตราก่อนชะแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 54)

มุ้งม้นในการบำเพ็ญทานบารมี เห็นได้จากการบริจาคทรัพย์สินมีค่าให้แก่อาณาจักร รามูร ดังความว่า

“...ปางนั้น พระมหาสดัเจ้าก็ตั้งไวยังสลากกว่านทอง ๖ หลัง คือว่าประตู่เวียง ๔ หลัง ก็มี ๔ หลัง ประตู่คุ่มน้อยหลัง ๑ ทำกลางเวียง ๑ หลัง แล้วเจ้าก็แจกจ่ายหื้อเข้าของเป็นทานแลวันแลหกแสนคำบ่อขาด เป็นขนาดทุกวันก็มีแล...”

(สิงขะ วรรณลัย, 2522, หน้า 157)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าในสถานะของบุตรพระยาพรหมจักรได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับภาระหน้าที่เป็นกษัตริย์ต่อจากบิดา ห่วงหาอาทรตลอดจนปลงศพบิดาและมารดาเมื่อท่านสิ้นชีวิตไปแล้ว ในสถานะของสามี คือ สามีที่รักและห่วงใยภรรยาของตนเห็นได้จากเศร้าโศกเสียใจและออกติดตามในคราวที่นางรัตนสีดาถูกพระยาวิโรหาราชลักพาตัวไปแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เข้าใจผิดจนทำให้ต้องขับไล่ นางรัตนสีดาออกไปจากเมือง หากแต่เมื่อทราบความจริงพระยาพรหมจักรก็ยินดีที่จะขอโทษและให้เกียรตินางรัตนสีดาด้วยการจัดให้มีขบวนรับนางกลับคืนสู่เมืองพาราณสีดังเดิม ในสถานะของกษัตริย์หรือผู้นำจะเห็นได้ว่าพระยาพรหมจักรมีหลักการบริหารจัดการที่ดี มีความรับผิดชอบต่อชีวิตผู้ใต้บังคับบัญชา รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ตลอดจนห่วงใยสวัสดิภาพสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ พระยาพรหมจักรยังเป็นกษัตริย์ที่มุ่งในการบำเพ็ญ “ทานบารมี” ด้วยการบริจาคทรัพย์ให้แก่ภิกษุและราษฎรอยู่เสมอมิได้ขาด นอกจากนี้พระยาพรหมจักรยังเป็นผู้มีจิตใจผู้มีอ่อนโยนและมีความรับผิดชอบเห็นได้จากคำชื่นชมของพระฤๅษีและการรับผิดชอบต่อความผิดของตนที่กระทำต่อนางรัตนสีดา

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระยาพรหมจักรได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งในด้านความสามารถและความดี โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาด กล้าหาญ ตามอย่างของผู้ที่เปี่ยมไปด้วย “บารมี” ขณะเดียวกันพระยาพรหมจักรยังได้รับการประกอบสร้างให้มีพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) หรือในทางที่ “ดี” ตั้งแต่เป็นบุตรที่ปฏิบัติตามหลักทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นสามีที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทศ 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส มีผลให้พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยวนที่ได้เสพพรหมจักรเห็นว่าพระยาพรหมจักรคือบุตรที่ดี สามีที่ดี จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี โดยเฉพาะการเลี้ยงให้พระยา

พรหมจักรต้องทำหน้าที่เป็นผู้ลงมือสังหารฝ่ายตรงกันข้ามแม้ฉากสังหารพระยาวิโรหาราชซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายธรรมก็ได้รับการปรับเปลี่ยนให้เป็นหน้าที่ของพระยารัมมจักร โดยผู้ประพันธ์ได้ปรับเปลี่ยนให้พระยาพรหมจักรทำหน้าที่ผู้มุ่งบำเพ็ญ “ทานบารมี” ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวมีผลให้พระยาพรหมจักรเปลี่ยนสถานะจาก “รณวีระ” ที่หมายถึงวีระบุรุษในการรบมาเป็น “ทานวีระ” ที่หมายถึงวีระบุรุษในการบำเพ็ญทานตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งการปรับเปลี่ยน “บทบาท” ตลอดจน “พฤติกรรมการแสดงออก” ของพระยาพรหมจักรดังกล่าวมีผลให้นิทานพระรามซึ่งมีสถานะเป็นนิทานต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมและต่างศาสนา กลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นในสังคมและวัฒนธรรมไทยวนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการกลายสถานะมาเป็น “นิทานชาดก” ในพุทธศาสนา ขณะเดียวกันการมุ่งบำเพ็ญทานบารมีของพระยาพรหมจักรยังสะท้อนให้เห็นถึงจริยวัตรและคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพระโพธิสัตว์ผู้ซึ่งจะได้ไปอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตด้วยเช่นกัน

ที่สำคัญ คือ พฤติกรรมการแสดงออกของพระยาพรหมจักรทั้งหมดยังเปรียบได้กับภาพสะท้อนแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระยาพรหมจักรทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมไทยวนโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะของ “ผู้นำ” อย่างบุตรชายคนแรกที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวตลอดจนดำรงวงศ์ตระกูลต่อกับบิดาหรือผู้ที่อยู่ในสถานะของสามีที่ต้องรับภาระหน้าที่ปกครองดูแลบุคคลในครอบครัวของตน ตลอดจนถึงผู้ที่จะต้องก้าวไปสู่ตำแหน่งของกษัตริย์ที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการปกครองและดูแลอาณาประชาราษฎร์ของตนให้มีความผาสุกร่มเย็น ขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกซึ่ง “ความเป็นคนดี” ทั้งหมดของพระยาพรหมจักรยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของพุทธศาสนาในการเป็นเครื่องมือการประกอบสร้างความเป็น “คนดี” ให้แก่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยวนได้เป็นอย่างดี โดยผู้ประพันธ์คาดหวังว่าเมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยวนทุกคนสามารถปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ได้ดังพระยาพรหมจักรแล้วสังคมไทยวนก็จะสามารถก้าวไปสู่สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ปรัมเหียร เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งมีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ตอนใต้ของประเทศจีนและภาคเหนือของประเทศไทย โดย วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง ปรัมเหียร ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นฉบับของวัดพญาภู อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปรีวรรตเป็นตัวอักษรภาษาไทยโดย บุญทา ศรีพิมพ์ชัย

เจริญ อินท๊ะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย จัดพิมพ์เผยแพร่โดย หน่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของพระพรหมราช (พระราม) ที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของปรัมเหียรเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้พระพรหมราชเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตารางที่ 28

ตาราง 28 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระพรหมราช (พระราม) ใน ปรัมเหียร

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)	
1	มีภูมิหลังและชาติกำเนิดดี - มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ตามขนบการประกอบสร้างนิทานชาดกและ - วัตถุประสงค์ในการประพันธ์ - กำเนิดในวาระกษัตริย์แห่งเมืองกुरुรัฐ
2	มีความสามารถในการรบ - รบและมีชัยชนะเหนือท้าวราภนาสวร
3	มีปฏิภาณไหวพริบ - สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
มิติด้านความดี (dimension of goodness)	
1	เป็นสามีที่ดี - รักและห่วงใยในภรรยา - ให้เกียรติภรรยาและยอมรับในข้อผิดพลาดของตน
2	เป็นกษัตริย์หรือนักปกครองที่ดี - มีการบริหารจัดการที่ดี - รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น - สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา - สงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
3	มีความรับผิดชอบ - ยอมรับความผิดของตนที่ลงโทษนางสีดา
4	มีจิตใจอ่อนโยน - แสดงความอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโสโดยเฉพาะผู้ทรงศีล

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระพรหมราชได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้ คือ

มีภูมิหลังดี ด้วยการมีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์ตามขนบในการประกอบสร้างนิทานชาดกและวัตถุประสงค์ในการประพันธ์คือ เพื่อใช้ “แสดงธรรม” ดังคำขึ้นต้นเนื้อหาตัวบทว่า

“นโม ตสฺสสตฺถุ นโม เม สพฺพพุทฺธานํ นมามิหํ รตนตฺตํ พุทฺธํ ฌมฺมํ สงฺฆญฺจ ดังนี้
 ตูรา ลัปฺปริสฺสทงฺหลาย อริยฺะเจ้าตนจกัวิลัชนา...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 1)

มีชาติกำเนิดดี ด้วยการถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์เป็นโอรสของท้าววิรูปักษะแห่ง
 เมืองกรุงรัฐ ดังความว่า

“...ที่นี้จักจาบอกกล่าวยังพราหมราชแลพระลักษณะอันเป็นลูกแห่งพระยาวิรู
 ปักษะตนอยู่เสวยสมบัติในเมืองกรุงรัฐที่นั่นเล่า...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 6)

มีความสามารถในการรบ เห็นได้จากรบกับท้าวรามนาสวรถึงเจ็ดวันเซ็ดคืนอย่าง
 อย่างกล้าหาญจนได้รับชัยชนะ ดังความว่า

“...คันทวันถ้วน ๓๗ มารอดแล้ว รามนาสวรก็ออกมาเนรมิตตนหื้อสยงเพียง
 ปลายเขายุคันทธอนั้นแล้ว ส่วนพราหมราชก็จับอยู่บนจอมบ่าแห่งหอรมานั้น แล้วก็
 เอาปืนเล่มชื่อทศพลขึ้นรบกับด้วยรามนาสวรหันแล ส่วนว่าปืนทศพลเล่มนั้นอันพ
 ราหมราชยิงไปก็มีเสียงอันดังมาก เป็นดังฟ้าผ่าแสนที่นั่นก็ถูกรามนาสวร แล้วก็ลวด
 ตายไปหันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

มีปฏิภาณไหวพริบดี เห็นได้จากการแก้ไขปัญหาที่สุคิบและภาริมีรูปร่างที่เหมือนกัน
 ด้วยการมอบกำพลให้สุคิบใช้คาดหัวเป็นสัญลักษณ์เพื่อมิให้ยิงผิดตัว ดังความว่า

“...ว่าอันแล้วพราหมราชจึงเอาผ้ากำพลผืน ๑ หื้อแก่สุคิบมาคาดหัวหื้อเป็นข้อ
 เพื่อหมายหื้อรู้จัก แล้วสุคิบก็เข้าไปรอดกำแพงเวียงกาสิ...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 9)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระพรหมราชได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญถึง 3 ประการ ตั้งแต่มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ตามขนมในการประกอบสร้างนิทานชาดกและมีชาติกำเนิดในวาระกษัตริย์แห่งเมืองกุรุรัฐ โดยเป็นโอรสองค์ใหญ่ของพระยาวิรูปกษะ ที่สำคัญพระพรหมราชยังได้รับการประกอบสร้างให้เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่มีทักษะและความสามารถในการรวบรวมไปถึงมีปฏิภาณไหวดี เห็นได้จากการต่อสู้กับลาภนาสวร ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืนจนได้รับชัยชนะและสามารถแก้ไขปัญหาล้ำคืบและภาริมีรูปร่างที่เหมือนกันซึ่งการปรากฏขึ้นและการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าว มิได้เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายเข้ามาของนิทานพระรามในสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่เท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” ของตัวละครพระรามในสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ซึ่งเป็นผลมาจากความพยายามของผู้ประพันธ์ที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้วรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมอย่างนิทานพระรามให้สามารถเข้าได้กับศาสนา แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนสถานะของพระพรหมราชจาก “นารายณ์อวตาร” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของ “พุทธศาสนา” ที่มีผลต่อความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตของผู้ประพันธ์และพุทธศาสนิกชนในสังคมไทใหญ่ เช่นเดียวกับการประกอบสร้างให้พระยารามราชกำเนิดในวาระกษัตริย์ยังสะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับเอาแนวคิดเรื่องระบบ “ชนชั้น” และ “วาระ” ซึ่งเป็นแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิดในการกำหนดบทบาทหน้าที่และจัดระเบียบสังคมของตน ขณะที่การเป็นผู้มีความสามารถในการรบและมีไหวพริบสติปัญญาดีที่นอกจากจะแสดงเห็นถึงการเป็นกษัตริย์ที่มีความ “กล้าหาญ” และเปี่ยมไปด้วย “บารมี” ของพระพรหมราชแล้วการประกอบสร้างดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ในสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ประการหนึ่งคือ ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งและกล้าหาญ มีไหวพริบสติปัญญาดีตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการรบเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาล้ำคืบและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาณาจักรให้ผ่านพ้นได้ โดยเฉพาะบทบาทของการเป็น “จอมทัพ” ในภาวะสงครามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญคือ ความเข้มแข็ง กล้าหาญ และความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กษัตริย์ ผู้นำ ในสังคมไทใหญ่ได้รับการยกย่องให้เป็น “วีระบุรุษ”

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระพรหมราชได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพุดดีที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือมีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะดังนี้

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใย ให้เกียรติ ตลอดจนยอมรับในข้อผิดพลาดของตนที่มีต่อภรรยา ตัวอย่างเช่น ยอมออกไปติดตามจับกวางคำตามคำร้องขอของนางสีดาโดยกำชับให้เจ้าลักษณะเผ่าดูแลนางสีดาให้ดี ดังความว่า

“...นางสีดาได้หันกวางคำตัวนั้น ก็มีใจปฏิบัติมากใครได้มาหุบมาลูบ เหตุว่าโบราณเวรแต่ปางหลังแลขนาดอันจักมาภายหน้านั้นหากมาครอบงำหัวใจนาง หันแต่ตาสนั่น ลวดกล่าว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า จูงไปจับเอากวางคำตัวนี้มาหื้อได้ มาปันข้าแต่ทอละ คั้นว่าข้าบ่อได้หุบกวางคำตัวนี้ตั้งอัน ชีวิตแห่งข้าก็บ่อหลังจักมีเป็นไปชะแลว่าตั้งอัน พราหมราชได้ยินค่านางสีดากล่าวสนั่น ก็มีคำอินดูกรุณามากนัก ก็เอาธนูแลหลังปืนแล้วก็สั่งพระลักษณะแล้วว่า เจ้าจูงอยู่ด้วยกับพี่อิงที่นี้ถ้าก่อนทอละส่วนตนข้าผู้พี่จักไปทวยเอากวางคำตัวนี้หื้อได้ก่อนแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 10)

สำนึกความผิดของตนด้วยการกราบขอโทษพระฤๅษีและนางสีดา ดังความว่า

“...ข้าแต่พระรสีเจ้า อันตรายอันใดอัน ๑ แลจักเกิดมีกับด้วยบ้านเมืองแห่งผู้ข้าทั้งหลายปมีแล ด้วยมีแท้ผู้ข้าทั้งหลายเข้ามารอดมาถึงในสำนักเจ้ารสีเจ้าที่นี้ เพื่อว่าจักมาขอนางสีดาอันเป็นแม่ราชบุตรทั้ง ๒ นี้ เมื่อเสวยสุขกับตัวผู้ข้าทั้งหลายในเมืองอยุธยาที่นั้นว่าอันแล ขอเจ้ารสีจูงวางยังนางสีดาแลพระบุตร พระรูปเมื่อกับด้วยผู้ข้าทั้งหลายแต่ทอละ ประการ ๒ พันดั่งนางสีดานี้ ตัวผู้ข้าก็มีโกรธบังเกิดกับด้วยนาง อันกระทำตนตัวผิดโบราณการแห่งผู้หญิงทั้งหลายในโลกนี้แล เหตุตั้งอันตัวผู้ข้าจึงได้กระทำตามทษอันหนักแท้แล บัดนี้ผู้ข้าก็บังเกิดยังจิตใจอันดีด้วยโบราณเวรแต่ภายหลัง เหตุนี้ผู้ข้าจึงหื้อเป็นโอโหสิกรรมเสียชูประการแล้วดีหลีแล้วอัน...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 43)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี เห็นได้จากการใช้คนได้ถูกกับงาน มีการบริหารจัดการที่ดี รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น สร้างขวัญและกำลังใจใ้บังคับบัญชา สงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่างเช่น ขอคำปรึกษาจากภิกษุถึงวิธีที่จะเอาท้าวรามาสวรรได้ ดังความว่า

“...ถึงกาลเมื่อควรถอยเล็กนั้น ต่างคนต่างอยู่คอยหั่นแล เมื่อนั้นพราหมราชก็ จึงถามภิกษีว่า อันปิ่นแห่งเรานี้แม่นว่ายังไปถูกผู้ใดก็ดี เป็นต้นว่าเทวดาก็ดี แล กุมภัณฑ์คันทัพพะยั้กแลนาครุฑทั้งหลายก็ดี บ่อห่อนได้ชีวิตสักเทือตาย ตั้งรามา สวรรนี้มันก็บ่อใช้ตนทิพย์แล เท้าประกอบด้วยเตชะฤทธิแห่งมันสิ่งเดียว เยียะตั้งฤมาณ แลบ่ตายนั้นชา ภิกษีไหว้แล้วกล่าวว่า ปู่แห่งผู้ข้าชื่อว่าตปรมโสมวรรนั้นยังกล่าวไว้ว่า รามาสวรรนี้บ่ตายด้วยหอกดาบแลปืนไฟธนูแห่งบุคคลผู้ใดในโลกนี้บ่มีแล ด้วยมี แท้บุคคลผู้ใดมีฤทธิเตชะอานุภาพมากนัก หากได้ไปเอาปิ่นเล่มหนึ่งชื่อว่า วัชชีทศพล อันเป็นปิ่นกับโลกมายังมันก็จึงตายว่าอันแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 33)

ช่วยทวงความยุติธรรมให้สุคติด้วยการช่วยเข้าชิงเมืองกาสิ ดังความว่า

“...ส่วนว่าพราหมราชแลพระลักษณะก็เอาสุคตินั้นเมื่อเมืองกาสิ หั่นแล ค้นว่า รอดแดนเมืองแล้วก็ปราบเอาบ้านใหญ่เมืองน้อยทั้งหลาย ก็ได้ทั้งยศสรวาร ช้าง ม้า ริพลมากนักบ่ออาจจักคณาสังขยานับได้แล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 18)

ปูนบำเหน็จรางวัลแก่บรรดาภักษัตริย์ที่ช่วยทำสงครามกับรามาสวรร ดังความว่า

“...แล้วก็ปลงราชทานรางวัลหื้อท้าวพระยาทั้งหลายชุดนชุดงค์ แล้วก็ส่งท้าว พระยาทั้งหลายหื้อเมื่อบ้านเมืองแห่งเขาหั่นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 34)

เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากการสารภาพผิดต่อพระฤๅษีเรื่องที่ตนเข้าใจ ผิดและสั่งลงโทษนางสีดาพร้อมกับขอนางสีดาคืน ดังความว่า

“...ข้าแต่พระวัสสีเจ้า อันตรายอันใดอัน ๑ แลจักเกิดมีกับด้วยบ้านเมืองแห่งผู้ ข้าทั้งหลายบ่มีแล ด้วยมีแท้ผู้ข้าทั้งหลายเข้ามารอดมาถึงในสำนักเจ้าวัสสีเจ้าที่นี้ เพื่อว่าจักมาขอนางสีดาอันเป็นแม่ราชบุตรทั้ง ๒ นี้ เมื่อเสวยสุขกับตัวผู้ข้าทั้งหลายใน เมืองอยุธยาที่นั้นว่าอันแล ขอเจ้าวัสสีจงวางยังนางสีดาแลพระบุตร พระรูปเมือกับ

ด้วยผู้ข้าทั้งหลายแต่ทออะ ประการ ๒ พันดั่งนางสีดานี้ ตัวผู้ข้าก็มีโกรธบังเกิดกับด้วยนาง อันกระทำตนตัวผิดโบราณการแห่งผู้หญิงทั้งหลายในโลกนี้แล เหตุตั้งอันตัวผู้ข้าจึงได้กระทำตามทออันหนักแท้แล บัดนี้ผู้ข้าก็บังเกิดยังจิตใจอันดีด้วยโบราณเวรแต่ภายหลัง เหตุนี้ผู้ข้าจึงหือเป็นอโหสิกรรมเสียชูประการแล้วดีหลีแล้วอัน...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 43)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากการก้มลงกราบลงที่เท้าของพระฤๅษีด้วยความเคารพ
ดังความว่า

“...ส่วนพราหมณราชก็รับเอานางสีดานั้นแต่สำนักเจ้ารัสสีแล้ว ส่วนตนก็ไหว้เจ้ารัสสีด้วยที่ติดที่เท้า ๕ แห่ง แล้วก็ส่งอำลาไปหั้นแล...”

(บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินตะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย, 2527, หน้า 9)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าในสถานะของสามีพระพราหมณราช คือ สามีที่รักและห่วงใยให้แก่ภรรยาของตนแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เข้าใจผิดจนทำให้ต้องขับไล่นางสีดาออกไปจากเมืองหากแต่เมื่อทราบความจริงพระพราหมณราชก็ยินดีที่จะขอโทษและให้เกียรตินางสีดาด้วยการสารภาพผิดและรับนางสู่คืนสู่เมืองดังเดิม ในสถานะของกษัตริย์หรือผู้นำจะเห็นได้ว่าพระพราหมณราชเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่สามารถใช้คนให้ถูกกับงาน มีการบริหารจัดการที่ดี รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนสงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ขณะเดียวกันพระพราหมณราชยังเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนและมีความรับผิดชอบในการกระทำของตน

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระพราหมณราชได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านความสามารถและความดีโดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาดกล้าหาญตามอย่างของผู้มี “บารมี” ขณะเดียวกันพระพราหมณราชยังเป็นสามีและกษัตริย์หรือผู้นำที่ “ดี” ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ เป็นสามีที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่องทิศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิศ และเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ปฏิบัติตนตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทิศ 6 ในหัวข้อ เภฏภูมิทิศ ที่สำคัญคือพฤติกรรมแสดงออกของพระพราหมณราชทั้งหมดยังเปรียบได้กับภาพสะท้อนความคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระพราหมณราชทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลใน

อุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมไทใหญ่โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะของสามีและภรรยาที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการเป็น “ผู้นำ” ครอบครัวและอาณาจักร ชนเผ่าเดียวกัน พฤติกรรมการแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของพระพรหมราชยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในสถานะของเครื่องมือในการประกอบสร้างความเป็น “คนดี” ให้แก่พุทธศาสนิกชนไทใหญ่ได้เป็นอย่างดี โดยผู้ประพันธ์คาดหวังว่าเมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนในสังคมไทใหญ่ทุกคนสามารถปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ได้ดังพระพรหมราชแล้วสังคมไทใหญ่ก็จะสามารถก้าวเป็นสู่สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน

หอรมาน เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทในตระกูลไทลื้อมีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐฉานประเทศพม่า จีน ไทย และประเทศลาว โดย วรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง หอรมาน ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปกรวรรตโดย สิงพะ วรรณสัย จัดพิมพ์โดยภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า คุณลักษณะสำคัญของพระยารามราช (พระราม) ที่ปรากฏในเนื้อหาของหอรมานเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ประกอบสร้างให้พระยารามราชเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 29

ตาราง 29 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระยารามราช (พระราม) ในหอรมาน

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)		
1	ภูมิหลัง/ชาติกำเนิด	- มีภูมิหลังเป็นพระโอรสผู้ตามชนบในการประกอบสร้างนิทานชาดก - กำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งกรุงรัตนนคร
2	มีความสามารถในการรบ	- รบกับราพณาสวครั้งแรก - รบชนะราพณาสว
3	มีปฏิภาณไหวพริบ	- สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

ตาราง 29 (ต่อ)

มิติด้านความดี (dimension of goodness)	
1 เป็นบิดา	-มอบความรัก และมอบราชสมบัติให้บุตรของตน
2 เป็นเชษฐา	-ให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชา
3 เป็นสามี	-รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องภรรยา -ให้เกียรติภรรยาและยอมรับในความผิดพลาดของตน
4 เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี	-มองการณ์ไกล -มีความเมตตา -ใฝ่หาความรู้ -ใช้คนได้ถูกกับงาน -มีการบริหารจัดการที่ดี -รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น -สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา
5 มีจิตใจอ่อนโยน	-แสดงความนอบน้อมต่อพระฤๅษี

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระยารามราชได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้ คือ

มีภูมิหลังดี ด้วยการมีสถานะเป็นพระโอรสลำดับตามชนบในการประกอบสร้างนิทานชาดกและวัตถุดิบประสงคในการประพันธ์คือ เพื่อใช้ “แสดงธรรม” ดังคำขึ้นต้นเนื้อหาตัวบทว่า

“ นโม ตสฺสสตฺถุ ฯ สมนฺติตวา สิริสา นมามิ ติริตฺนตฺยํ พุทฺธํ สงฺฆญฺจ ดังนี้ ดูรา สัปปริสฺสทงฺหลาย อาจารย์เจ้าตนลิสฺสนาแต่งแปลงไว้งดำนานคร้าวปฐมกับอันนี้แล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2522, หน้า 45)

มีชาติกำเนิดดี ด้วยการถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์เป็นโอรสของท้าววิรูปกษะแห่งเมืองกุรุรัฐ ดังความว่า

“...ที่นี้จักจาด้วยวิรูปกษะผู้ไปเสวยเมืองกุรุรัฐนครเล่าแล พระยาตนนั้นมีลูก ๒ ชาย ผู้ ๑ ชื่อว่า พระยารามราช ผู้น้องชื่อว่าพระลักษณะแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 46)

มีความสามารถในการรบ เห็นได้จากการต่อสู้และมีชัยชนะเหนือกับราพณาสวร ดังความว่า

“...พระยารามก็ใช้หนังสือเข้าไปบอกราพณาสวรว่า วันถ้วน ๗ พายหน้านี้เรา จักรบกับด้วยกันแถมชะแล ในวันถ้วน ๗ มารอดแล้วราพณาสวรก็ออกมาเณรมิตตน สูงเพียงเขายุคันธรเหมือนดังรบเก่าก่อนนั้นแล พระรามก็จับอยู่ป่าแห่งหอรมานแล้วก็ เอาปืนแหล่ชื่อทสพละนั้นรบกับด้วยกันไปมา แล้วพระยารามก็เอาปืนแหล่ชื่อว่าทส พละนั้นยิงราพณาสวรแล ราพณาสวรก็ตายนั้นแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 78)

มีปฏิภาณไหวพริบดี เห็นได้จากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น แก้ไขปัญหาที่สุคิพกับภารีมูรูปร่างที่เหมือนกันด้วยการให้ผ้ากัมพลแก่สุคิพคาดหัวไว้เพื่อเป็น สัญลักษณ์ให้ยังผิดตัว ดังความว่า

“...พระยารามจึงเอาผ้ากัมพละผืน ๑ หื้อสุคิพคาดหัวหื้อเป็นข้อหื้อรู้จักสุคิพ แล้วสุคิพก็เข้าไปรอดกำแพงเวียง...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 64)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระยารามราชได้รับการประกอบสร้างให้มี คุณลักษณะสำคัญถึง 3 ประการ ตั้งแต่มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ตามขนมในการประกอบ สร้างนิทานชาดกและมีชาติกำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองกรุงรัตนนคร โดยเป็นโอรสองค์ ใหญ่ในพระยาวิรูปกษะ ที่สำคัญพระยารามราชยังได้รับการประกอบสร้างให้เป็นกษัตริย์หรือ ผู้นำที่มีทักษะและความสามารถในการรวบรวมไปถึงมีปฏิภาณไหวดี เห็นได้จากการต่อสู้กับ ราพณาสวรจนได้รับชัยชนะและสามารถแก้ไขปัญหาที่สุคิพและภารีมูรูปร่างที่เหมือนกันได้ซึ่ง การปรากฏขึ้นและการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าว มิได้เพียง สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายเข้ามาของนิทานพระรามในสังคมและวัฒนธรรมไทเขิน เท่านั้น หากแต่การการปรากฏขึ้นและการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญทั้ง 3 ประการให้แก่ พระยารามราชยังสะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” ของตัวละครพระรามที่เป็นผลมาจากความพยายาม ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้วรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมอย่างนิทานพระราม กลายสถานะมาเป็นวรรณกรรมที่สามารถเข้าได้กับศาสนา แนวคิด ค่านิยม ตลอดจนสังคม และวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนสถานะของพระยารามราชจาก “นารายณ์

อวตาร” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของ “พุทธศาสนา” ที่มีผลต่อความคิดตลอดจนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้ประพันธ์และพุทธศาสนิกชนในสังคมไทเขิน

เช่นเดียวกับการประกอบสร้างให้พระยารามราชกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับเอาแนวคิดเรื่องระบบ “ชนชั้น” และ “วรรณะ” ซึ่งเป็นแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่และจัดระเบียบสังคมของตน ขณะที่การเป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการรบตลอดจนมีปฏิภาณไหวพริบดีที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการเป็นกษัตริย์ที่มีความ “กล้าหาญ” และ “บารมี” ของพระยาราชแล้วการประกอบสร้างดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ในสังคมและวัฒนธรรมไทเขินประการหนึ่งคือ ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งกล้าหาญ มีความสามารถในการรบ และไหวพริบดีปัญญาดี เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาณาจักรให้ผ่านพ้นไปได้ โดยเฉพาะการรับภาระหน้าที่เป็น “จอมทัพ” ในภาวะสงครามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญคือ ความเข้มแข็งกล้าหาญ และความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กษัตริย์หรือผู้นำในสังคมไทเขินได้รับการยกย่องให้เป็น “วีระบุรุษ”

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระยารามราชได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพุดดีที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะดังนี้

เป็นบิดาที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใยให้แก่บุตรของตน ดังความว่า

“...พระยารามรู้ว่าเป็นลูกแห่งตนแจ้งแล้ว ก็อุ้มเอาราชบุตรทั้ง ๒ ไว้กับอกแห่งตน แล้วก็ร้องไห้ครวระสลดกรูณามากนักก็มีหั้นแล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 85)

มอบราชสมบัติให้แก่บุตรของตนเมื่อถึงเวลาอันสมควร ดังความว่า

“...แล้วก็ซู้อุสสาภิเสกหื้อพระบุตรและพระเทียมเสวยราชสมบัติเป็นเจ้าแก่เมืองอโยธยาทั้งมวลก็มีหั้นแล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 89)

เป็นเชษฐาที่ดี เห็นได้จากการให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชา ดังความว่า

“...พระยารามราชก็จากไปด้วยพระลักษณะอันเป็นน้องแห่งตน “รอยว่ากวางตัวนี้เท่าเป็นเหตุแก่เรา หื้อเราได้พลัดพรากจากกันเพ็งมีชะแล” ท้าวทั้ง ๒ ก็ค่อยบันเทาเอาเสียงยังโสกทุกข์หื้อน้อยถอยเบาบางแล้ว ก็จากไปด้วยน้องแห่งตนคือพระลักษณะว่า “เอาบุญแห่งเราพี่น้องเป็นไปก่อนเถอะ ผิดว่าเราพี่น้องได้พำเพ็งมาก็จักได้หันข้าเล็กผู้มาลักเอานางสีดาไปนั้นชะแล” แล้วท้าวทั้ง ๒ ก็เจียรจากไปด้วยกันไปราวป่าเป็นอันยี่ดยาวคราวไกล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 57)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากมอบคุณความรักห่วงใย ให้เกียรติ และยอมรับในความผิดพลาดของตนที่ปฏิบัติต่อนางสีดา ตัวอย่างเช่น ออกไปติดตามหากวาทองตามคำร้องขอของนางสีดา พร้อมกับกำชับพระลักษณะให้ดูแลนางสีดาให้ดี ดังความว่า

“...พระยารามได้ยินค่านางสีดาอันเป็นเมียรักแห่งตนกล่าวฉันนั้น ก็มีคำอินตูกฤณนางมากนัก ก็เอาหลังปืนแล้วก็สั่งยังพระลักษณะว่า เจ้ากูจูงอยู่กับด้วยพี่ยังแห่งเจ้าที่นี้ก่อนเถอะ ส่วนตัวข้าผู้จักไปทวยเอายังกวางตัวนั้นก่อนแล ว่าอัน แล้วก็ทวยกวางตัวนั้นไป...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 56)

ขอโทษในเรื่องที่เข้าใจผิดพร้อมกับจัดให้มีพิธีอุสสาภิเสกนางสีดากลับเป็นมเหสีของตนดังเดิม ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเสนาอำมาจทั้งมวลมาพร้อมกันอุสสาภิเสกนางสีดาหื้อเป็นอัคคมเหสีเทวีแห่งพระยารามราชดั่งเก่า หั้นแล...”

(สิงพะ วรรณสัย, 2527, หน้า 90)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี ด้วยการมองการณ์ไกล มีความเมตตา ใฝ่หาความรู้ ใช้คนได้ถูกกับงาน มีการบริหารจัดการที่ดี รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่างเช่น สร้างเมืองใหม่ขึ้นเพื่อรองรับประชาชนในเมืองให้อยู่กันอย่างมีความสุข ดังความว่า

“...เมื่อพ่ายลุน พระยารามราชก็มีคำรำเพิงดังนี้ เมืองกรุงรัตนนครที่นี้ ก็เต็มไปด้วยคนทั้งหลาย ควรย้ายหาที่อันกว้างขวางเป็นมั่งคั่งชะยะพร้อม ควรตั้งเมืองใหญ่ได้เที่ยงจักมีบ่ออย่าชะแล รำเพิงแล้วจึงเอาปืนเหล็กที่ชื่อว่า ทสพละ อธิษฐานยิงขึ้นไปเหนือหัววันตก แล้วหื้อหอรมานเอาดอยสัพพะยาใส่ฝ่ามือสยงไปตามเส้นปืนนั้น คั่นปืนตกที่ใดที่นั้นเป็นมั่งคั่งชะยะภูมิแล เราจักสร้างแปลงเมืองที่นั้นชะแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 79)

เว้นชีวิตนั้นทุกข์ด้วยการขับไล่ให้ไปอยู่ที่อื่น ดังความว่า

“...พระยารามราชรู้แล้วก็เอาสกุลโยธาอันเป็นปรีวารทั้งมวลลงไปใกล้เกาะที่นั้นแล้วก็เอาหนูชื่อว่าสหัสธาณูอันป่าโมกขอาจารย์หื้อแก่ตนนั้นเข้าไปยืนอยู่ในฐานะที่นั้นแล้วก็ยิงยักขัตนชื่อนั้นทะนั้นมันก็พ่ายหนีไปด้วยปรีวารพันนั้นหนีไปทิศหนวันออกก็ยวขึ้นไปรอดหนเหนือละโว้...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 80)

ให้หอรมานไปสืบข่าวนางสีดาที่กรุงลังกาด้วยรู้ดีว่าหอรมานเป็นลิงที่ฉลาด มีความว่องไว ทั้งมีอิทธิฤทธิ์มาก ดังความว่า

“...เมื่อนั้น พระยารามราชและท้าวพระยาเสนาอำมาจยังฝังพร้อมกันในสนามหลวงอันมีในกลางเมืองกรุงรัตนนครที่นั้น จึงเรียกหาหอรมานมาแล้วจึงกล่าวว่า ดั่งนี้ ท่านจงไปพิจารณาดูยังอาการทั้งมวลในลังกาที่วิปฐูแห่งที่เทอะ ผิดว่าจบพบนางสีดาแต่ดั่งอื่น ก็จงชวนเอานางมา คั่นว่านางบ่มาที่บ่เอามาแล้วอัน พระยารามก็ถอดเอาแหวนทำโรงลูก ๑ ในนิ้วมือแห่งตน อันนางสีดาได้หันแต่ก่อนนั้นหื้อหอรมานไปเป็นสักขีหั้นแล...”

(สิงฆะ วรรณสัย, 2527, หน้า 67)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากการแสดงความอ่อนน้อมต่อทรงศีล ดังความว่า

“...คันทพระยารามราชเข้าไปรูดอาสรมบทเจ้ารสีแล้ว เจ้ารสีเล็งเห็นแล้วกล่าวว่า
ว่า ดูรามหาราช ลูกแต่ที่ใดมาอันชา พระรามราชไหวเจ้ารสีด้วยที่ติดที่เท้า 5 แห่ง
แล้วก็นั่งอยู่อันที่สมควรแห่งตนนั้นแล...”

(สิงหะ วรรณสัย, 2527, หน้า 52)

จากรายละเอียดข้างต้นในจะเห็นได้ว่าในสถานะของบิดาแม้จะมีเหตุการณ์ให้ต้อง
เข้าใจผิดจนถึงขั้นต่อสู้ทำร้ายกันแต่ทว่าเมื่อทราบความจริงว่าทั้งพระบุตรและพระเทียมนเป็น
โอรสของตนพระยารามราชก็ได้ถือโทษโกรธเคืองอันใด ในทางตรงกันข้ามกลับให้การเอาใจ
ใส่เลี้ยงดูโอรสทั้งสองของตนเป็นอย่างดีจนเมื่อถึงเวลาอันสมควรจึงมอบสิทธิในราชสมบัติให้
ปกครองสืบต่อจากตนซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเป็นบิดาผู้
“ประเสริฐ” ของพระยารามราชได้เป็นอย่างดี ในสถานะของเชษฐาจะเห็นได้ว่าแม้พระลักษณะ
จะกระทำผิดพลาดอย่างรุนแรง คือ ปล่อยให้ราพนาสวรสามารถลักพาตัวนางสีดาไปได้แต่ทว่า
พระยารามราชก็ได้โกรธเคืองหรือกล่าวโทษพระลักษณะแต่ประการใดซึ่งพฤติกรรมการ
แสดงออกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มีขันติธรรมของพระยารามราชได้อย่างชัดเจน
ในสถานะของสามีจะเห็นได้ว่าพระยารามราชเป็นสามีที่รักและให้เกียรติภรรยาของตนแม้จะ
เกิดเหตุการณ์เข้าใจผิดเรื่องนางสีดามีใจให้กับราพนาสวรจนเป็นเหตุให้ต้องเนรเทศนาง
ออกไปจากเมืองแต่ทว่าเมื่อทราบความจริงพระยารามราชก็ยินดีที่จะขอโทษและรับนางสีดา
กลับคืนสู่เมืองอโยธยาดังเดิม ในสถานะของกษัตริย์จะเห็นได้ว่าพระยารามราชเป็นกษัตริย์หรือ
ผู้นำที่มองการณ์ไกล มีเมตตา ใฝ่หาความรู้ ใช้คนได้ถูกกับงาน มีการบริหารจัดการที่ดี รับฟัง
ความคิดเห็นของบุคคลอื่น ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ขณะเดียวกันจะ
เห็นได้ว่าพระยารามราชยังเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนซึ่งการประกอบสร้างให้พระยารามราชมี
พฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวมีผลให้พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยเห็นที่ได้เสพพอรามาเห็นว่า
พระยารามราชเป็นบุคคลที่ดีพร้อมทั้ง “ใจ” และ “กาย”

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระยารามราชได้รับการประกอบสร้างให้
เป็นบุคคลที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านความสามารถและความดีโดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการ
เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาดกล้าหาญตามอย่างของผู้มี “บารมี” ขณะเดียวกันพระยา
รามราชยังเป็นบิดาที่ดี เชษฐาที่ดี สามีที่ดี และกษัตริย์หรือผู้นำที่ดีด้วยพฤติกรรมการ
แสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ เป็นบิดาที่ปฏิบัติตนตาม

หลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นเชษฐาที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส เป็นสามีที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงเป็น กษัตริย์หรือผู้นำที่ปฏิบัติตนตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคห วัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทศ 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส ที่สำคัญคือ พฤติกรรมการแสดงออกของยารามราชทั้งหมดยังเปรียบได้กับภาพสะท้อนแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พระยารามราช ทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนใน สังคมไทเขินโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะของบิดาและที่ต้องรับภาระหน้าที่เป็นผู้นำและปกป้อง บุคคลในครอบครัว ผู้ที่อยู่ในสถานะของเชษฐาหรือพี่ชายที่ต้องรับภาระหน้าที่เป็นผู้นำของ อนุชาหรือน้องของตน จนถึงผู้ที่อยู่ในสถานะของกษัตริย์ที่ต้องรับภาระหน้าที่ปกป้องดูแล อาณาประชาราษฎร์ของตน ขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของพระยา รามราชยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในสถานะของการเป็นเครื่องมือ ประกอบสร้างความเป็น “คนดี” ให้แก่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทเขิน โดยผู้ประพันธ์คาดหวังว่า เมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนในสังคมไทเขินทุกคน สามารถปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ได้ดังพระยารามราชแล้วสังคมไทเขินก็จะสามารถก้าวเป็นสู่ สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ลังกาสิบโห เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาตอนใต้ของประเทศจีนตลอดจนที่ราบลุ่มแม่น้ำในรัฐฉานประเทศเมียนมาร์ โดยวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง ลังกาสิบโห ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นต้นฉบับจาก ศาสตราจารย์ วุ หลิงหยุน สถาบันชนชาติคุณหมิงมณฑลยูนนาน แปลและเรียบเรียงโดย ม.ศรี บุรพา (นามแฝง) ประพันธ์ขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของ เจ้าลัมมา (พระราม) ที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของลังกาสิบโหเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ได้ ประกอบสร้างให้เจ้าลัมมาเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง

ตาราง 30 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครเจ้าลัมมา
(พระราม) ในลังกาสิบโห

มิติด้านความสามารถ (competency dimension)	
1	ภูมิหลังและชาติกำเนิดที่ดี - เป็นพระโพธิสัตว์จุติมาเพื่อปราบกุมมจักร - กำเนิดในวรรณะกษัตริย์เมืองระตะละละ
2	มีความสามารถในการรบ - รู้จักวางแผนในการรบ - นำกองกำลังออกสู้รบกับคุนนภา - ฆ่าพญากุมมจักรได้
3	มีปฏิภาณไหวพริบ - แก้กลศึกพญากุมมจักรได้ - ล้างอาคมของหอกทิพย์สโกยาได้ - ใช้น้ำหมากทำเป็นเครื่องหมายที่หน้าผากกาลิงเพื่อให้รู้ว่าตัวไหนคือกา ลิงตัวไหนคือปาลีโม่ง
มิติด้านความดี (dimension of goodness)	
1	เป็นบุตรที่ดี - รักษาเกียรติของบิดา - เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา
2	เป็นบิดาที่ดี - เลี้ยงดู มอบทรัพย์สินสมบัติ จัดหาคู่ครองที่เหมาะสม
3	เป็นสามีที่ดี - รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองภรรยา - ให้เกียรติภรรยาและยอมรับในความผิดพลาดของตน
4	เป็นกษัตริย์หรือนักปกครองที่ดี - มีความเมตตากรุณา - รู้จักวางแผนในการรบ - รู้จักใช้คนได้ถูกกับงาน - ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา
5	มีความรับผิดชอบ - รักษาสัจจะเรื่องการออกบวช - สั่งให้ทำลายสะพานหินที่เกิดขวางทางน้ำ
6	มีจิตใจอ่อนโยน - ปฏิบัติต่อบุคคลรอบกายด้วยความอ่อนน้อม

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) เจ้าลัมมาได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นดังนี้คือ

มีภูมิหลังดี ด้วยการมีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์ที่จุติมาเพื่อปราบภุมมจักร ดังความว่า

“...เจ้าล้มมาเป็นหน่อโพธิญาณซึ่งพระอินทร์อัญเชิญให้มาเกิดเพื่อปราบภุมมจัก(ทศกัณฐ์) อนุชาอีก ๓ องค์ ก็ล้วนแต่เป็นเทวบุตรมาเกิด นอกจากนั้นบริวารของเทวบุตรเหล่านี้ก็อีกสามโกฏิ ยังเกิดเป็นสิ่งที่เมืองกาสิ(ชิตชิน) อีกด้วย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23)

มีชาติกำเนิดดี ด้วยการถือกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์โดยเป็นโอรสของท้าวธตถ และนางสุคันธิกษัตริย์เมืองระตะละณะนคร ดังความว่า

“...ในไม่ช้า นางสุมิตาก็ประสูติพระโอรสชื่อว่า “เจ้าล้มมา”...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 23)

มีความสามารถในการรบ ตัวอย่างเช่น นำกองกำลังออกสู้รบกับคุนนภา ดังความว่า

“...เมื่อนั้นบุญเรืองเจ้าล้มมาก็ไล่พลออกรบ มือกำดาบคมกล้าเข้าพาดฟัน ฝ่ายอนัมนมอมจอมวอกถือหอกโมกขศักดิ์ของคุนนภา หอกยักษ์ไล่แทงยักดาต่ายลงกาย กองเลือดนองท่วมถึงหัวเข่า...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 55)

สามารถพญาภุมมจักรได้ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นบุญมีเจ้าล้มมาหันถื (เห็นแจ้ง) เจ้าก็ขึ้นขี่ม้าขาวซึ่งองค์ดัดแปลงกายเหาะขึ้นสู่กลางอากาศเข้าสู้รบกับภุมมจักกัณณทัต อนัมนมอมยกขึ้นเข้าไปเทียบ งาห่า (มากัญจวิก) ท้าวถือดาบกันไซ ปัญญาไว ท้าวกาลิงถือหอกผ่านเมฆหมอกเข้ารบภุมมา กามุน (โกมุท) ท้าวก็กำธนูเหาะไป ลูกศรวิ่งเข้าหาเป้าท้าวภุมมจักราชา ท้าวลังกาสิบโหเอดาฟาดลูกศรขาดซ้ำหักย่อยยับเป็นผง ท้าวกาลิงยิงธนูอีกกว่า (ไป) ลูกศรผ่าขึ้นฟากฟ้าไปจับต้องตัวเจ้าลังกา ลูกศรทะลุเนื้อหนังภุมมจักเป็นรุมองดู

ร่างกายภุมมจักเป็นรูปพรุนเหมือนรังผึ้ง แต่แปลภุมมจักไม่ยักตายยังถือดาบแก้วกัญไชใช้ฟาดฟันพลลิง

เมื่อนั้นสายใจเจ้าลัมมาบุญใหญ่ เจ้าหากได้เห็นแล้วชักเคื่องโกธ เจ้าน้าวธนูดวงใจแล้วปล่อยกว่า (ไป) ลูกศรผ่าจับตัวเจ้าภุมมจักราชา เพราะว่าลูกศรธนูดวงใจเป็นของตนเอง คอใหญ่ของพญาภุมมจักเจ้าก็ขาดตกลงมา อนุ่มอมท้าวตาไวเอาขัน (พาน) รับไว้ได้ทั้งสิบหัวแล้วพาเหาะไปทางอากาศ เอาไปทิ้งที่มหาสมุทรเกิดลูกเป็นไฟ น้ำแห้งปูปลาตายหมด หัวใหญ่ของพญาภุมมจักกลายเป็นเงือกหงอนแดง แลงป่อง ปลิง ทาก เป็นนาคใหญ่ จระเข้ มังกร ส่วนร่างกายเล็ดกลายเป็นรืน เหลือบ แตน ต่อ อางลอง ยุง และแมลงลด และตัวเรือด เป็นทั้งหนูกินฝ้ายกับแมงแดง เป็นงูจงอาง งูเห่า ตะขาบพิษร้าย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 82)

มีปฏิภาณไหวพริบดี เห็นได้จากการแก้กลศึกพญาภุมมจักรได้ ทาวิธีล้างอาคมของ หอกทิพย์สโกยาได้ จนถึงแก้ไขปัญหาก็กาสิงและปาลีโม่งมีรูปร่างที่เหมือนกันได้ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพญาภุมมจักยักยือสุรีเป่ามนต์อันประเสริฐกลายเป็นเสือ หลายร้อย พันหมื่นตัวกระโดดเข้าไล่จับสิงกินวอกทั้งหลายก็แตกหนี เมื่อนั้นตานินเจ้าตนอาจก็ เป่าศาสตรมนต์ที่ฤษีเคยสั่งสอนกลายเป็นราชสีห์ตัวใหญ่ลุยไล่ขบกัดฝูงเสือเสือกลัวตายก็บ้ายหน้าหนีหายไปหมดสิ้น...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 74)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าเจ้าลัมมาได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญถึง 3 ประการ ตั้งแต่มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์และมีชาติกำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองระตะละณะนครโดยเป็นโอรสองค์ใหญ่ของท้าวธตถและนางสุคันธี ที่สำคัญเจ้าลัมมายังเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่มีความสามารถในการรบและมีปฏิภาณไหวพริบดีปัญญาดีเห็นได้จากการเป็นผู้รู้จักวางแผนในการรบและนำกองกำลังออกต่อสู้กับคุณนภาอย่างกล้าหาญ โดยเฉพาะสามารถฆ่าพญาภุมมจักรซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายอธรรมได้ ตลอดจนถึงสามารถแก้ไขปัญหาก็กาสิงกับปาลีโม่งมีรูปร่างที่เหมือนกันได้ซึ่งการปรากฏขึ้นและการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับนิทานพระรามซึ่งมีสถานะเป็นนิทานต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมให้เข้ามาในสังคมและวัฒนธรรมของตน

แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” ของตัวละครพระรามที่เป็นผลมาจากความของผู้ประพันธ์ที่
 ตัดที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้วรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมอย่างนิทานพระรามให้สามารถ
 เข้าได้กับศาสนา แนวคิด ค่านิยม สังคม และวัฒนธรรมของตน

โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนสถานะของเจ้าลัมมาจาก “นารายณ์อวตาร” มาเป็น “พระ
 โพธิสัตว์” ที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของ “พุทธศาสนา” ที่มีผลต่อความคิด พฤติกรรม และวิถี
 ชีวิตของผู้ประพันธ์และพุทธศาสนิกชนในสังคมไทลื้อ เช่นเดียวกับการประกอบสร้างให้เจ้าลัม
 มาถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับเอาแนวคิดเรื่องระบบ
 “ชนชั้น” และ “วรรณะ” ซึ่งเป็นแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิดในการ
 กำหนดบทบาทหน้าที่และจัดระเบียบสังคมของตน ขณะที่การเป็นผู้มีทักษะและความสามารถในการ
 ในการรบตลอดจนมีปฏิภาณไหวพริบดีที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการเป็นกษัตริย์ที่มีความ
 “กล้าหาญ” และเปี่ยมไปด้วย “บารมี” ของเจ้าลัมมาแล้วการประกอบสร้างดังกล่าวยังสะท้อน
 ให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ในสังคมและวัฒนธรรมไทลื้อประการหนึ่งคือ ต้องมี
 ความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งกล้าหาญ มีความสามารถในการรบ และไหวพริบดีปัญญาดี
 เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาณาจักรให้ผ่านพ้นไปได้
 โดยเฉพาะการดำรงสถานะเป็น “จอมทัพ” ในภาวะสงครามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญ
 คือ ความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ และความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้
 กษัตริย์ ผู้นำ ในสังคมไทลื้อได้รับการยกย่องให้เป็น “วีระบุรุษ”

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าเจ้าลัมมา
 ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพหุที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความ
 ประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะนั้นคือ

เป็นบุตรที่ดี เห็นได้จากการเคารพในอำนาจและคำสั่งตลอดจนรักษาเกียรติของบิดา
 ตัวอย่างเช่น รับคำสั่งของบิดาให้ไปขับไล่กาที่มารบกวนและแอบกินอาหารของพระฤๅษี ดัง
 ความว่า

“...มีฤๅษีคนหนึ่งบำเพ็ญพรตภาวนาอยู่ในป่า ใกล้เมืองโยธยา พอรุ่งเช้าก็เหาะ
 ขึ้นฟ้าไปในคุ่ม (ในวัง) เพื่อทำการบิณฑบาตร ได้ผลมากแดงเต้า ก็เอามาเก็บไว้ที่
 อาศรม มีฝูงกามาลักขโมยกินเสียหมดสิ้น ฤๅษีตนนั้นจึงเหาะขึ้นฟ้าเข้าไปทูลท้าวธดถ
 ขอให้ส่งเจ้าชายลัมมาไปช่วยปราบกาที่มลักขโมยกินอาหารที่อาศรมทุก ๆ วัน ท้าวธ
 ดถไม่ใคร่เต็มใจจะให้เจ้าลัมมาเข้าป่า แต่ทนนอ่อนน้อมของฤๅษีไม่ได้จึงอนุญาต เมื่อ

เจ้าลัมมาไปถึงอาศรมก็ยิ่งธนูเสียงดังสนั่นหวั่นไหว กาดกใจให้สัญญาว่าจะไม่มารบกวนฤๅษีอีกต่อไป เจ้าลัมมาไล่กาได้แล้วจึงเรียนศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จากฤๅษีเรื่อยมา...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 26)

ยอมออกบวชเป็นฤๅษีนานถึง 12 ปี เพื่อไม่ให้บิดาเสื่อมเสียเกียรติและลำบากใจ ดัง
ความว่า

“...นางเกสถึงเมืองอโยธยวันทีเจ้าลัมมาจะขึ้นครองราชย์สืบแทนท้าว ฤทธล
นางเกสก็ทวงสัญญาเมื่อครั้งช่วยพระอินทร์รบกับพระยาโอสถได้รับบาดเจ็บที่
นิ้วก้อย นางก็เป่ามนต์ ๓ วัน แผลก็หาย ท้าวฤทธลตรัสว่า ถ้านางเกสมีลูกจะยอมยก
ราชสมบัติให้ เจ้าลัมมาจึงทูลท้าวฤทธลว่าจะไปเป็นฤๅษี ๑๒ ปี ระหว่างนี้ให้เจ้าภราดา
ครองเมือง นางสีดาและเจ้าลคนาได้ทราบเรื่องก็ขอติดตามไปด้วย...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 29)

เป็นบิดาที่ดี เห็นได้จากการอบรมเลี้ยงดู มอบทรัพย์สมบัติ ตลอดจนหาคู่ครองที่
เหมาะสมให้แก่บุตรของตน ดังความว่า

“...เมื่อเจ้าชายทั้ง ๒ อายุได้ ๑๔ ปี เจ้าลัมมาให้หอลมานหาหญิงงามตามเมือง
ต่าง ๆ หอลมานกลับมาทูลว่า พญาภุมมสิงหาเจ้าเมืองโกสุมมิถิลามาชื่อ “เกง
คำ” เจ้าลัมมาส่งทูตไปขอโดยเจ้าโลมาไปด้วยเพื่อยุตเมืองตักสิลาภิขื่อนางในวัน
เดียวพญาภุมมสิงหาจึงไม่ยอมยกนางให้ทั้ง ๒ เมือง แต่นางเกงคำมีใจเสนหาเจ้า
โลมาและแอบเขียนสารแจ้งให้ทราบ เจ้าโลมาจึงขอให้เจ้าลัมมาแต่งทูตไปขอนางอีก
ทูตที่ไปคือหอลมานแต่พญาภุมมสิงหาไม่ยอมยกนางให้หอลมานจึงชวนพญากาสี
และสิงอื่น ๆ ทั้งหมด ๓๗ ตัว ไปยกปราสาทนางเกงคำมาเมืองฤทธล พญาภุมมสิง
หาให้เสนาเที่ยวตามหานางเกงคำหลายเมืองก็ไม่พบ ต่อมาได้ข่าวนางจากพ่อค้า
สำเภาว่าอยู่ที่เมืองฤทธลก็กริ้วให้ยกทัพใหญ่มีโอรส อนุชา และข้าเมืองอื่น ๆ เป็นนาย
ทัพยกไปเมืองฤทธลแต่สู้ไม่ได้ถูกฝ่ายเมืองฤทธลจับไว้หมดมีแต่เจ้าอินทสิงหาจำต้อง
นำเครื่องบรรณาการไปขอเป็นไมตรีเจ้าลัมมาจึงโปรดปล่อยนายทัพทั้งหลายที่จับไว้
หลังจากนั้นเจ้าลัมมาให้เสนาไปขอราชธิดาเมืองหงสา(หงสา) ชื่อ “โสมหวัน”

(บัวสวรรค์) มาเป็นชานาเจ้าแสงวาดและอภิเษกเจ้าโลมาให้ครองเมืองธตลธเจ้าแสงวาดเป็นอุปราช...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 89)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักห่วงใยตลอดจนให้เกียรติและยอมรับในข้อผิดพลาดของตนที่มีต่อภรรยา ตัวอย่างเช่น ให้อนุมนมนำสารของตนไปมอบให้แก่นางสีดา เพื่อให้นางรู้ว่าตนยังคงรักและห่วงใยพร้อมที่รับนางกลับคืนมาจากพญามัจจุรตลอดเวลาดังความว่า

“...เมื่อนั้นจันทราแก้วสีดารับเอาสารแล้วคลี่อ่าน “ฟังเถะสายใจเจ้ายอดรักเฮย โนมศรียอดแก้วงามซ่าง ยังอยู่ดีหรือสีดาแก้วเทวีน้องของพี่เฮย ใจนางอย่าเบี่ยงเบนออกหากจากพี่ชายนะน้องนะ จงทำใจให้มั่นแก่นคอยถ้าพี่ในไม่ช้านี้ พี่จักมาฆ่าพวักษ์มารให้สิ้นโคตร และจะรับน้องกลับากลับไปอยู่กรุงศรีอยุธยาตามเดิมนั้นแล...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 42-43)

ขอโทษที่เข้าใจผิดพร้อมกับรับนางสีดาพร้อมโอรสทั้งสองกลับเมือง ดังความว่า

“...เจ้าลัมมาทราบความจริงจากนางสีดาก็อ่อนนวยขให้นางกลับเมือง...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 90)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี เห็นได้จากการสร้างขวัญและกำลังใจตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาจนถึงรู้จักใช้คนได้ถูกต้องกับงาน ตัวอย่างเช่น เว้นชีวิตเจ้าอิมลัมพาผู้เป็นตาของพญามัจจุร ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้าลัมมานั่งบนแท่นบัลลังก์ของพญามัจจุร ไม่เห็นท้าว อิลัมพา จึงสั่งเสนาให้ออกไปค้นหา ไปพบท้าวอิลัมพาในกลางป่าก็พามาเฝ้าเจ้า ลัมมาท้าวอิลัมพาขอโทษที่หลานได้กระทำผิด ตนขอพึ่งบรมโพธิสมภารเจ้าลัมมาสืบไป เจ้าลัมมาก็ยกโทษให้...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 84)

อภิเชกปิยสาให้ครองเมืองลังกาตั้งเจ้าลคนาและเจ้าสตัลู้กาเป็นอุปราชและให้อุ่นมอมเป็นเสนาใหญ่เมืองระตะละละ ดังความว่า

“...เจ้าลัมมากลับเมือง แล้วสั่งให้เสนาเอาธนูยิงทำลายสะพานหินให้พังหมดสิ้นเดินทางต่อไปจนพบเจ้าภาลตา เจ้าสตัลู้กา และไพร่พลของเจ้าภาลตานั่นผนวชอยู่ ๑๒ ปีจึงสึก นำไพร่พลเมืองชดถลเข้าปามารับพระเชษฐา เจ้าลัมมาให้กาลิง (สุครีพ) กลับไปครองเมืองกีส่า แล้วเจ้าลัมมาก็กลับเมืองชดถล ราชากิเชกเจ้าครองเมืองเจ้าลคนา เจ้าสตัลู้กา เป็นอุปราชองค์ที่ ๑, ๒ และ ๓ ตามลำดับ ส่วนเจ้าอุ่นมอมนั้นได้เป็นเสนาใหญ่ชื่อ ‘หอลมาน ทำวตางตาไฮกาต’...”

(ลังกาสิบโห หน้า 84)

ให้อุ่นมอมแปลงกายเป็นพญามุขมัจจุรไปเอาธนูสายใจที่พระฤๅษีด้วยเห็นว่าอุ่นมอมเป็นผู้มีปัญญาและอิทธิฤทธิ์มาก ดังความว่า

“...เมื่อนั้นเจ้าลัมมาได้ยินคำกราบทูลบอกของปิยสาก็ข่มขื่นดีใจจึงกล่าวแก่อุ่นมอมว่าเรื่องนี้คงไม่เหลือบ่ากว่าแรงของแก่วุ่นมอมผู้มีปัญญายิ่ง ท่านจงรีบไปแปลงกายให้เหมือนพญามุขมัจจุรทุกประการ และเนรมิตไม้บาคหมายไปมอบให้พระฤๅษีขอรับธนูดวงใจมาโดยไวเทอญ...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 84)

เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากพฤติกรรมกรรมการแสดงออกดังนี้คือ รักษาหลักจะเรื่องการออกบวชแม้จะมีผู้มาเชิญให้กลับเมืองก็ยังคงมุ่งมั่นในการออกบวชดังเดิม ดังความว่า

“...มเหสีทั้งสามของทำวชดถล เจ้าภาลตา และเจ้าสตัลู้กา ก็ยกพลไปรับเจ้าลัมมามาครองเมือง เจ้าลัมมาไม่ยอมกลับแต่ได้มอบเกือกทิพย์ให้เจ้าภาลตากล่าวว่า ให้วางไว้บนแท่นและเคารพบูชาจะมีโชคชัยแล หลังจากนั้น เจ้าภาลตาก็เข้าป่าบำเพ็ญพรตภาวนาบ้าง ให้เจ้าสตัลู้กาครองเมือง...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 30)

สั่งให้ทำลายสะพานหินที่ตนสร้างขึ้นเมื่อคราวทำสงครามกับพญามุจจกด้วย เพราะสะพานดังกล่าวกีดขวางทางน้ำและทำให้น้ำท่วม ดังความว่า

“...เจ้าลัมมากลับเมืองแล้วสั่งให้เสนาเอาธนูยิงทำลายสะพานหินให้พังหมด
สิ้น...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 87)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากปฏิบัติต่อบุคคลรอบกายด้วยความอ่อนน้อมอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ร้องไห้เมื่อได้รับเส้นผมและทราบข่าวของนางสีดาจากอัญมอม ดังความว่า

“...เจ้าลัมมาเห็นของฝากและทราบเรื่องที่อัญมอมทำให้เกิดความคิดถึงยอดแก้วสีดา
จนตาน้ำไหล(น้ำพระเนตรไหล)...”

(ม.ศรีบุษรา, 2534, หน้า 47)

จากเนื้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าในสถานะของบุตรเจ้าลัมมาเป็นบุตรที่เคารพในอำนาจและคำตลอดจนรักษาไว้ซึ่งเกียรติของบิดาโดยเฉพาะการยอมที่จะออกเดินป่าเป็นเวลาถึง 12 ปี ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของบุตรที่ดีตามแนวคิดของผู้ประพันธ์และพุทธศาสนิกชนในสังคมไทลื้อแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบของ “ปิตาธิปไตย” ในสังคมและวัฒนธรรมไทลื้อที่บิดามีอำนาจเหนือบุตรทุกประการ ในสถานะของบิดาจะเห็นได้ว่าแม้จะมีเรื่องเข้าใจผิดจนถึงขั้นถูกเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดฆ่าตายแต่ทว่าเมื่อได้รับการชุบชีวิตขึ้นมาอีกครั้งและทราบว่าเจ้าโลมาและเจ้าแสงวาดเป็นโอรสของตนเจ้าลัมมาก็มิได้โกรธเคืองแต่อย่างใดตรงกันข้ามกลับแสดงออกซึ่งความโอบอ้อมอารีตลอดจนเอาใจใส่เลี้ยงดูโอรสทั้งสองของตนเป็นอย่างดีจนเมื่อถึงเวลาอันสมควรจึงหาคู่ครองที่เหมาะสมและมอบราชสมบัติให้ปกครองสืบต่อจากตน

ในสถานะของสามีจะเห็นได้ว่าเจ้าลัมมาเป็นสามีที่รักและให้เกียรตินางสีดาแม้จะมีเหตุการณ์ให้เข้าใจผิดว่านางสีดามีใจให้กับพญามุจจกจนเป็นเหตุให้ต้องเนรเทศนางออกไปจากเมืองแต่ทว่าเมื่อทราบความจริงเจ้าลัมมาก็ยินดีที่จะขอโทษพร้อมกับรับนางสีดาและโอรสทั้งสองของตนกลับเมือง ในสถานะของกษัตริย์จะเห็นได้ว่าเจ้าลัมมาเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่มีความเมตตากรุณา ใช้คนได้ถูกกับงาน สร้างขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา ขณะเดียวกันจะ

เห็นได้ว่าเจ้าลัมมายังเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนและมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนซึ่งการประกอบสร้างให้เจ้าลัมมามีพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวมีผลให้พุทธศาสนิกชนในสังคมไทลื้อที่ได้เสพลังกาสิบโหเห็นว่าเจ้าลัมมาเป็นบุคคลที่ดีพร้อมทั้ง “ใจ” และ “กาย” ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของ “พระโพธิสัตว์” ขณะที่พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนได้กระทำแม้จะมีสถานะเป็นถึงกษัตริย์ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดตลอดจนค่านิยมของผู้ประพันธ์ที่เชื่อว่ากษัตริย์หรือผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อคำพูดและการกระทำของตน

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าเจ้าลัมมาได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งในด้านความสามารถและความดี โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาดกล้าหาญตามอย่างของผู้มี “บารมี” ขณะเดียวกันก็เป็นบุตรปิตา สามี และกษัตริย์หรือผู้นำที่ “ดี” ด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ เป็นบุตรที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นปิตาที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นสามีที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องทศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทศ 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส ที่สำคัญคือ พฤติกรรมแสดงออกของเจ้าลัมมาทั้งหมดยังเปรียบได้กับภาพสะท้อนแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้เจ้าลัมมาทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และ บุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมไทลื้อ โดยเฉพาะบุคคลที่ต้องดำรงตนอยู่ในสถานะของ “ผู้นำ” ตั้งแต่บุตรโดยเฉพาะบุตรชายแรกที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการดูแลบุคคลในครอบครัวและดำรงวงศ์ตระกูลต่อจากบิดา ผู้ที่อยู่ในสถานะของบิดาและสามีที่ต้องรับภาระหน้าที่ดูแลครอบครัวด้วยการปกป้องดูแลบุตรและภรรยา จนถึงผู้ที่อยู่ในสถานะกษัตริย์ที่ต้องรับภาระหน้าที่ดูแลและปกป้องอาณาาราษฎร์ ขณะเดียวกันพฤติกรรมแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของเจ้าลัมมายังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในสถานะของเครื่องมือการประกอบสร้างความเป็น “คนดี” ให้แก่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทลื้อได้เป็นอย่างดี โดยผู้ประพันธ์คาดหวังว่าเมื่อบุคคลที่ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนในสังคมไทลื้อทุกคนสามารถปฏิบัติตามและปฏิบัติหน้าที่ได้ดั่งเจ้าลัมมาแล้วสังคมไทลื้อก็จะสามารถก้าวเป็นสู่สังคมในอุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

พระลักษมณ์พระราม หรือพระรามชาดก เป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว หรือไทลื้อซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงในเขตประเทศลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักษมณ์พระราม ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นฉบับที่ค้นคว้าเรียบเรียงโดย ดร.สัจจิ ดานันตะ และสะหาย ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะสำคัญของพระราม (พระราม) ที่ปรากฏในเนื้อหาตัวบทของพระลักษมณ์พระรามเป็นผลมาจากการที่ผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้พระรามเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 31

ตาราง 31 แสดงการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญให้แก่ตัวละครพระรามใน พระลักษมณ์พระราม

พระลักษมณ์พระราม		
มิติด้านความสามารถ (competency dimension)		
1	มีรูปลักษณ์ดี	- มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากมลทิน
2	ภูมิหลังและชาติกำเนิดดี	- เป็นพระโอรสองค์ที่เจ็ดตามคำทูลของพระอินทร์ - กำเนิดในวาระกษัตริย์แห่งเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาค
3	มีความสามารถในการรบ	- รบทำวราพพะนาสวณและคันที่ราชยักษ์ - รบกับพญาเจือก
4	มีปฏิภาณไหวพริบ	- ทำอุบายหลอกนางค่อมเพื่อให้รู้ว่าผู้ใดคือนางสีดาตัวจริง - แก้ไขปัญหาเรื่องที่ท้าวพะลิกับท้าวสังคิบมีรูปร่างที่เหมือนกัน
มิติด้านความดี (dimension of goodness)		
1	เป็นบุตรที่ดี	- เคารพในอำนาจและคำสั่งของบิดา - เคารพและเทิดทูนบูชาบิดามารดา
2	เป็นบิดาที่ดี	- วางแผนอนาคต - จัดหาคุ้มครองให้ตามสมควร - มอบราชสมบัติให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร
3	เป็นเชษฐาที่ดี	- ให้อภัยความผิดพลาดของอนุชา
4	เป็นสามีที่ดี	- รักและห่วงใยภรรยา - ให้เกียรติและให้การอุปถัมภ์ภรรยาของตน

ตาราง 31 (ต่อ)

5	เป็นกษัตริย์หรือนักปกครองที่ดี	-ยึดมั่นในคุณธรรม -ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา -เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบริวารได้แสดงความสามารถ
6	มีความรับผิดชอบ	-ขอโทษพระอาทิตย์
7	มีจิตใจอ่อนโยน	-นอบน้อมต่อผู้ทรงศีล

จากตารางจะเห็นได้ว่าในมิติด้านความสามารถ (competency dimension) พระลามได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญที่โดดเด่นถึง 4 ประการ ดังนี้

มีอุปนิสัยดี คือ มีผิวพรรณผุดผ่องปราศจากมลทิน ดังความว่า

“...ในเมื่อโพธิสัตว์เจ้าออกจากท้องแม่มา นั่นก็เป็นอันบอระสูทธิ์ดีมากนัก บ่มีมะละมีนทีนติดแปดเนื้อตนเป็นประดุจดังท่อนคำอันตกลงมาแต่อากาศนั้นแล เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็เห็นโพธิสัตว์เจ้าออกมาจากท้องแม่อันมีมือถือดาบแลธนูศิลป์สงกว่าลูกนางเป็นฝาแฝดสองคนดังนั้นแล้ว เขาก็อุ้มเอาโพธิสัตว์เจ้าไปอาบน้ำจันทน์น้ำหอมดีแล้ว เขาก็เอาผ้าควรค่าแสนค่านั้นมาดุ่มห่มนอนไว้ที่สมควรหั้นแล...”

(ลัทธิจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 77)

มีภูมิหลังดี ด้วยการมีสถานะเป็นพระโพธิสัตว์และถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคน ดังความว่า

“...พระยาอินทร์จึงหลั่งแลดูยังเทวบุตรอันเป็นเชื้อหน่อพุทธังกรมหากษัตริย์อันมีบุญสมภารอันมากสนั่น ก็จึงเห็นเทวบุตรสองตนอันจักเสี่ยงอายุในชั้นฟ้าที่นั่น ... เจ้าจึงเสด็จไปสู่สำนักเทวบุตร ๒ ตนนั้น ... เจ้าจึงกล่าวซึ่งเทวบุตรสองตนนั้นว่า ดูราเจ้าภูทั้งสองอันหาทุกข์ได้ บัดนี้อายุสังขแห่งเจ้าก็จักเสี่ยงหมดแล้ว เจ้าภูทั้งสองจงลงไปเกิดเป็นลูกพระยาทัตตะระตตะอันอยู่ในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคนที่นี่เทิน...”

(ลัทธิจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 75-76)

มีความสามารถในการรบ เห็นได้จากการรบและมีชัยชนะเหนือพญาเงือกโดยเฉพาะการรบกับราพนาสวณและคันธีราชยักษ์ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวราพพะนาสวณได้ยินคำท้าวพระลามกล่าวเช่นนั้น เจ้าจึงแลฟ้าด
ราชสีห์เข้าไปพบถอยคืนได้ทันแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงยิงธนูศิลป์ไปถีกท้าวรา
พพะนาสวณชะเด็นคว่าหน้าตกลงจากหลังราชสีห์ปมีนานหันแล... เมื่อนั้นท้าวพระ
ลามจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์อันมีแสงอันมาบเมืองฮู่เอื่องทั่วอากาศกลางทวาท้งมวล
หันแล เมื่อนั้นท้าวราพพะนาสวณแลคั่นที่ราชย์กับทั้งรู้พลมหลโยธาทั้งมวลก็เห็น
แสงดาบอันนั้น เขาก็อยู่ได้ก็ลวดพร้อมกันแตกกระจัดกระจายไป บางพ่องตาย บาง
พ่องยัง บางพ่องเป็นสนลั่นเป็นบ้า บางพ่องเป็นจิ้งจอกเดินแล่นไปมาก็มีแล... เมื่อนั้นท้าว
ราพพะนาสวณจึงยิงธนูศิลป์ขึ้นเมื่อบนอากาศ ก็ลวดบังเกิดเป็นลมหัวฤดูปลิวปิดกั้วมา
ทั่วทุกก้าทุกกายเป็นอันมีดมนอนธการเหมือนดังราหูสูนพระอาทิตย์แรงพระจันทร์นั้น
แล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงแกว่งดาบกายสิทธิ์ ส่วนดั่งแสงดาบอันนั้นก็ลวดไปผาบแพ
ยังลมหัวฤดูอันเป็นอิทธิฤทธิ์ป็นศรท้าวราพพะนาสวณแล้วก็ลวดสว่างหายใสส่องแจ่ง
ดังเก่านั้น...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 165-166)

มีปฏิภาณไหวพริบดี เห็นได้จากการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหที่ท้าวพระลีจัน
กับท้าวสังคิปปีรูปร่างที่เหมือนกันจนถึงสติปัญญาในการสอบถามข้อมูลจากนางค่อมเรื่องที่ว่า
ผู้ใดคือนางสีดาตัวจริง ดังความว่า

“...เจ้าจึงถามนางค่อมเปลี่ยนทั้งหลายว่า ดูรานางทั้งหลายอันเป็นผู้อุปัฏฐากฮัก
सानางทั้งหลาย 11 คน เจ้านางทั้งหลายยังรู้แจ้งว่าผู้นั้นนางสีดา ผู้นี้แม่มนางสีดานั้น
ลือ ...เมื่อนั้นนางค่อมเปลี่ยนทั้งหลายจึงพร้อมกันขานว่า ข้าแก่เจ้ากู ผิดว่าเจ้ากูมักใคร
อยากรู้แจ้งนางสีดาดังนั้น เจ้ากูจงเอานิ้วมือชี้ใส่ตานางทั้งหลายผู้หนึ่งทุกคน ๆ นั้น
เทิน คั้นว่าผู้ใดแม่นนางสีดาหากจักหลับตาบ่สงสัยชะแล คั้นว่าผู้ใดแม่นนางสีดา
นางนั้นกับพบตา ก็ท่อมินตาอยู่ตามเสมอนั้นแล ...เมื่อนั้นท้าวพระลามก็เอานิ้วมือชี้ใส่
ตานางทั้งหลายอันเจ้ารัสสินีมิได้ดั่งนั้น ก็บ่อาจจะพบตาจักคน เจ้าจึงชี้ใส่นางสีดา
อันนั่งอยู่ท่ามกลางนั้น ก็ลวดพบตาบ่ปานหันแล...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 72)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระลามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นกษัตริย์ที่มี
รูปร่างดงามตามอย่าง “มหาบุรุษ” ในพุทธศาสนา คือ มีผิวพรรณผุดผ่องปราศจากมลทิน

ขณะเดียวกันก็ได้รับการปรับเปลี่ยนภูมิหลังจาก “นารายณ์อวตาร” มาเป็น “พระโพธิสัตว์” โดยถือกำเนิดมาในวรรณะกษัตริย์แห่งเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคซึ่งการประกอบสร้างดังกล่าว นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับเอานิทานพระรามเข้ามาในวัฒนธรรมของตนแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” ของตัวละครพระรามในสังคมและวัฒนธรรมไท-ลาว ที่เป็นมาจากการพยายามและความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้นิทานพระรามที่ตนรับมานั้นเปลี่ยนสถานะจากวรรณกรรมต่างถิ่นต่างวัฒนธรรมมาเป็นวรรณกรรมที่สามารถเข้าได้กับศาสนา แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของตนได้อย่างลงตัว ขณะที่การประกอบสร้างให้พระรามถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ยังสะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายและรับเอาแนวคิดเรื่องระบบชนชั้นและวรรณะซึ่งเป็นแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ให้เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดสถานะตลอดจนบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมไท-ลาว ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้พระรามยังเป็นกษัตริย์ที่มีความสามารถในการรบเห็นได้จากการรบคันทีราชย์กษและพญาเจือกโดยเฉพาะการมีชัยชนะเหนือท้าวราพพะนาสวนขณะเดียวกันก็เป็นผู้มีสติปัญญาดีเห็นได้จากการทำอุบายหลอกนางค่อมเพื่อให้รู้ว่าผู้ใดคือนางสีดาตัวจริงและแก้ไขปัญหาเรื่องที่ทำวพะสีจันกับท้าวสังคิบมีรูปร่างที่เหมือนกันได้ซึ่งการประกอบสร้างดังกล่าวถือเป็นความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้พุทธศาสนิกชนในสังคมไท-ลาว เห็นว่าพระรามกษัตริย์ที่มีความ “กล้าหาญ” และเปี่ยมไปด้วย “บารมี” ที่สำคัญคือ การประกอบสร้างดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของกษัตริย์ในสังคมและวัฒนธรรมไท-ลาว ประการหนึ่งคือ ต้องมีความเป็นผู้นำ มีความเข้มแข็งกล้าหาญ มีความสามารถในการรบ และไหวพริบสติปัญญาดีเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาณาจักรให้ผ่านพ้นไปได้ โดยเฉพาะดำรงอยู่ในสถานะของ “จอมทัพ” ภาวะสงครามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ที่สำคัญคือ ความเข้มแข็ง กล้าหาญ และความสามารถในการรบยังเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กษัตริย์หรือผู้นำในสังคมไท-ลาว ได้รับการยกย่องให้เป็น “วีระบุรุษ”

ในส่วนของมิติด้านความดี (dimension of goodness) จากตารางจะเห็นได้ว่าพระรามรับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่มีความพหุติที่เป็นไปในทางบวก (+) กล่าวคือ มีความประพฤติ “ดี” ในทุกสถานะดังนี้

บุตรที่ดี เห็นได้จากการเคารพในอำนาจและคำสั่งตลอดจนเทิดทูนบิดาและมารดา ตัวอย่างเช่น ออกติดตามหานางจันทาตามคำสั่งของท้าวระตะละละโดยมิได้เกี่ยงงอน ดังความว่า

“...พระยาจึงถามลูกแห่งตนว่า ดูราเจ้าลูกอั๊กพ่อทั้งสอง บัดนี้เชื่อเจ้าทั้งสองจงพากันไปรบแล้วเอานางจันทาอันเป็นพี่หญิงแห่งเผือเจ้าคีนมาก็พ่อเทินเมื่อนั้นเจ้าทั้งสองก็พร้อมกันว่าดังนี้ ข้าแก่พ่อเป็นเจ้า คั้นว่าพระราชบิดามีคำเคื่องใจให้ไปเอานางจันทาคีนมาดั่งนั้น เผือข้าทั้งสองก็ถามพระราชอาชญาพ่อเป็นเจ้าแลท่ขอว่า เมืองอินทปัตถนครอันเป็นที่อยู่แห่งพี่หญิงเผือข้าอันอยู่ทิศก้ำใดก็ข้าจา...เจ้าทั้งสองจึงข้าถามว่าส่วนดั่งเมืองอินทปัตถนครที่นั้น อยู่ฟากน้ำก้ำตาวันตกลือ รู้ว่าอยู่ฟากน้ำก้ำตาวันออกก็ข้าจา...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 82)

แต่งเครื่องสมาชขอโหสิกรรมแก่พระบิดาพระมารดา ก่อนจะออกเดินทางไปตามนางจันทา ดังความว่า

“...ท้าวพระลักพระลามก็ขนขวายหาเทียนเงินเทียนคำมาใส่ขันแก้ว คั้นว่าเจ้าแต่งแล้วเจ้าจึงยกขึ้นสัมาคารวะยังพ่อและแม่เป็นเจ้า เป็นเจ้าอยู่หัวผู้ข้าเฮย บัดนี้เผือข้าทั้งสองจักได้เดินพงไพรป่าไม้ จักได้ละพ่อแม่ไว้ภายหลังก่อนแล้ว ขอแก่พ่อแลแม่ทั้งสองให้อนุญาตแก่ข้าน้อยทุกสิ่งทุกอัน อย่าให้เป็นเวรกรรมในบาปฮ้าย แม้หนักที่ฮ้ายขอให้ย้ายใส่อันดี เผือข้าขอทานบุญราศีไปคุ้มเกล้า ขอให้หายโคกเศร้าโศกาอย่าได้เป็นจุณลาเจ็บไข้ ขอให้บุญพระแก่นไท้ไปปกเกล้าทั้งหัวก็ข้าเทิน...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 83)

เป็นบิดาที่ดี เห็นได้จากการวางแผนอนาคต จัดหาคุ้มครอง ตลอดจนมอบราชสมบัติให้แก่บุตรของตนเมื่อถึงเวลาอันสมควรตัวอย่างเช่น จัดให้บุตรของตนได้แต่งงานจนครบ 16 คน 8 คู่ พร้อมกับสร้างปราสาทให้อยู่คู่ละหลัง ดังความว่า

“...ที่นี้จักจาถึงพระยาลามราชแลเจ้าอุปราชท้าวพระลักอันเสวยราชสมบัติในเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาคที่นั้นก่อนแล ในเมื่อกุมารกุมารี่อันเป็นลูกแห่งเจ้าทั้งสองขึ้นใหญ่มาได้ ๘ ปีแล้ว พระยาลามราชแลเจ้าอุปราชท้าวพระลักก็ผูกแขนให้ลูกแห่งตนเป็นผัวเมียกัน คือว่า ท้าวองคตอันเป็นลูกนางสีพิมพาราชเทวีนั้นก็ให้เป็นผัวนางปทุมมาอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าววรายศอันเป็นลูกนางพิมมะสอนคอนลาดนั้นก็ให้เป็นผัวนางนาริกานันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวทศกัณฐ์อันเป็นลูกนาง

ทิพพะอาดชานมนนั้นก็ให้เป็นผัวนางพิมมะสะราอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่ง
ท้าวพาวเลื้ออันเป็นลูกนางคำพานั้นก็ให้เป็นผัวนางอุททะราอันเป็นลูกนางทิพพะ
หล่อเหลางามหั้นแล ส่วนดั่งท้าวโหมคำเผือฝ้ายฝั้นอันเป็นลูกนางคำชานนั้นก็ให้เป็น
ผัวนางสารัตถ์อันเป็นลูกนางอุชุลิกาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวจันทะปะชโชติอันเป็นลูกนางสี
กันยาก็ให้เป็นผัวนางสีลิสอันเป็นลูกนางเทวดาหั้นแล ส่วนดั่งท้าวทิพพะโสโตใสแสง
อันเป็นลูกนางสาจนจาวจอนั้นให้เป็นผัวนางบุษบาอันเป็นลูกนางแอคไค้หั้นแล ในเมื่อ
พระยามราชแลท้าวพระลักได้ปลุกแบ่งลูกหลานแห่งตนให้เป็นผัวเมียกันแล้ว เจ้า
ทั้งสองจึงให้คนทั้งหลายปุกผาสาท ๘ หลังเพื่อให้เป็นที่อยู่แก่เจ้าทั้ง ๑๖ คนผัวเมีย
คือว่าคนแลหลังเพื่อดั่งนั้นแล...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 1)

เป็นเชษฐาที่ดี เห็นได้จากการรู้จักให้อภัยในความผิดพลาดของอนุชาเห็นได้จากตอน
ที่ทราบว่านางสีดาถูกลักพาตัวไปพระลามโกรธมากจนเงื้อมดาบขึ้นจะฆ่าพระลัก หากแต่มีมามณี
กาบห้ามและเตือนสติไว้โดยกล่าวว่าพลัดพรากครั้งนี้เป็นเพราะบุญกรรมของทั้งพระลามและ
นางสีดาพระลามได้ฟังดังนั้นจึงละซึ่งความโกรธและกลับมารักใคร่เอ็นดูพระลักดังเดิม ดัง
ความว่า

“...ท้าวพระลักพระลามจึงพร้อมกันแล่นคืนมาถึงบ่อนนางสีดาอยู่ถ้ำนั้น กับ
เห็นในไถ่ใดที่หนึ่ง ท้าวพระลามจึงถอดดาบกายสิทธิ์ว่าจักฟันท้าวพระลักด้วยคำว่า
ดูราท่านคนถ่อยฮ้าย กูก็มีคำสั่งสอนให้มึงอยู่รักษานางสีดาไว้ถ้ากูในที่นี้ตาย เหตุตั้ง
ลือมึงจึงปะวานางสีดาหนีไปหากูพุ้นนี้จา เมื่อนั้นท้าวพระลักก็เห็นพี่ชายตนถอดง้าว
ว่าจักฟันตนดังนั้นเจ้าก็มีอันย่นกล้วมากนักหนา ม้ามณีกาบจึงห้ามไว้ว่า ดูราเจ้าทั้ง
๒ เฮย เจ้าทั้ง ๒ อย่าได้ฆ่าฟันกันให้ตายด้วยเหตุอันบ่เห็นนางสีดาเทิน ในกาละ
เมื่อก่อนก็บ่อาจจะมืบุคคลใดมาผาบแท้เฮาทั้งสามได้แล บัดนี้บุพพะเวรกรรมท้าว
พระลามมาครอบงำ คั่นว่้าม้ามณีกาบห้ามสั่นนั้นแล้วท้าวพระลามก็สว่างหายเสียยัง
คำเคียด ก็ลวดมีใจฮักน้องแห่งตนหั้นแล...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 84)

เป็นสามีที่ดี เห็นได้จากการมอบความรักความห่วงใยตลอดจนให้เกิดสิริมงคลของ
ตนตัวอย่างเช่น ยอมออกไปตามจับกวางทองตามความปรารถนาของนางสีดาโดยกำชับให้พระ
ลักเฝ้าดูแลนางให้ดี ดังความว่า

“...เมื่อนั้นพระยาราพพะนาสวณก็ซำนิมิตเป็นกวางคำตัวหนึ่งแล่นมากายหน้า
ม้ามณีกาบหั้นแล เมื่อนั้นนางสีดาก็เห็นกวางคำตัวนั้น นางก็มีใจมักใคร่อยากได้มาก
นัก นางจึงฮ้องให้อยากได้ด้วยคำว่า ซำแก่เจ้ากู ผู้ซำก็มักใคร่อยากได้กวางคำตัวนั้น
มากนักก็ซำนา ขอแก่เจ้ากูจงไปผิป้องเอามาให้แก่ซำให้ได้ก็ซำเทิน ...เมื่อนั้นบุพพะเวร
กรรมก็มายั่วยังใจให้นางอยากได้มากนัก นางก็ฮ้องให้กลิ้งเกลือกไปมา ก็ลวดตกลง
จากหลังม้ามณีกาบตายไปเหิงนานมากนัก นางจึงคืนมาหั้นแล เมื่อนั้นท้าวพระลามจึง
โตนลงจากหลังม้ามณีกาบไปอุ้มโซมเอานางมาจูบชมตมข่มอมมากนักแล้วเจ้าจึง
กล่าวว่า โอนอ นางเฮย เจ้าจะตายเสียจากกูพี่แท้ ๆ แลนอ ว่าดังนั้น เมื่อนั้นนางสีดา
ตายคือนานาน ก็ซำฮ้องให้อยู่บ่อย่าบเซาด้วยคำว่า ซำแก่เจ้ากู ขอให้เจ้ากูไปผิป้อง
เอามาให้แก่ซำแต่แม่ ผู้ซำก็คิดอยากได้แท้ ๆ แลนา เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวซึ่งท้าว
พระลักอันเป็นน้องแห่งตนว่า ดูราเจ้าน้องอันเป็นที่ฮักแก่ซำ เจ้าน้องจงอยู่ฮักสา
นางในที่นี้พี่เฝ้า พี่จักไปไต่ตามไล่เอากวางคำตัวนั้นให้ได้ก่อนนอ...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 81)

รับนางสีดา พระบุตร และพระฮูปกลับเมืองพร้อมกับกล่าวขอโทษในความผิดของตน
ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงกล่าวว่า ดูรานางเฮย คັນว่านางหากมาอยู่กับดอมกู
พี่นั้นแม่นว่านางจะกระทำสันโดษพี่ก็บักว่าสังแก่เจ้า ท่อเว็นไว้แต่ทำมิจจากรพาล
ครองเมืองอันเป็นโทษปาราชิก พี่จึงปากว่า ลักว่านั้นตามเจ้าดอกนางเฮย เมื่อนั้น
นางสีดาจึงกล่าวว่าซำแก่เจ้ากู ผิว่าเจ้ากูบ่กระทำดังแต่ก่อนเมื่อนั้นผู้ซำก็จักเมื่อ
แท้แล คັນว่านางสีดากล่าวสันนั้นแล้ว พระลามจึงขึ้นขี่ม้ามณีกาบแล้วก็ลวดทะยาน
คืนเมื่อแล้ว เจ้าทั้งสามแม่ลูกกับทั้งท้าวพระลักแลท้าวหุลละมานก็พร้อมกันทะยาน
เมื่อกับดอมเจ้าหั้นแล...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 245 – 262)

รับนางที่เคยเป็นชายาทั้ง 14 คน มาเข้าพิธีอภิเษก ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลักพระลามได้เสวยราชบ้านเมืองแล้วก็เลยนึกถึงเมียแห่งตนอันได้ไปประสบพบพ้อแล้วเอากันเป็นผัวเป็นเมียกันในกาละเมื่อเจ้าทั้งสองไปยุทธกรรมสงครามในกาละปางนั้น ทั้งสองจึงให้พวกน้อยไปทันเอาขุนเสนาทั้งห้ามาสู่สำนักแห่งตนแล้ว เจ้าจึงกล่าวว่าดูราท่านทั้งหลายอันเป็นเสนามาตย์ เมื่อเพื่อพี่น้องได้ไปยุทธกรรมสงครามปางนั้นเพื่อพี่น้องทั้งสองก็ได้ไปพบพ้อนางทั้งหลาย ๑๔ คนในท่ามกลางหนทางที่นั้น เพื่อพี่น้องทั้งสองก็ได้ไปสมสู่อยู่กับด้วยนางทั้งหลาย ๑๔ คนนั้น นางทั้งหลายก็มักใคร่อยากมากับดอมเพื่อพี่น้องทั้งสองมากนัก ท่อว่าเป็นครุภักทอะอันหนักเพื่อพี่น้องทั้งสองก็บให้นางทั้งหลายมากับดอม บัดนี้เพื่อพี่น้องทั้งสองได้เสวยราชบ้านเมืองแล้ว ท่านทั้งหลายจงตกแต่งของฝากบรรณาการไปกล่าวด้านโอมเอานางทั้งหลายมาถวายแก่เฮาพระองค์อย่าช้าอย่านานเท้าวินเทิน...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 199)

เป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี ด้วยการยึดมั่นในคุณธรรม ให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบริวารได้แสดงความสามารถ ตัวอย่างเช่น กล่าวว่เมื่อพระลามขึ้นเสวยราชย์แล้วก็เทศนาสั่งสอนผู้คน ผู้คนทั้งหลายก็มีความสุขบ้านเมืองสงบสุขอุดมไปด้วยโภชนาอาหารไม่มีโจรผู้ร้าย ดังความว่า

“...คั่นว่ท้าวพระลักพระลามได้เสวยราชบ้านเมืองแล้ว คนทั้งหลายก็เป็นอันสุขสำราญมากนัก ก็ม่มีบุคคลผู้ใดทุกข์ยากอึดอยากด้วยวัตถุข้าวของเงินทองในข้าวน้ำโภชนะอาหารอันใดอันหนึ่งหันแล ประการหนึ่ง ส่วนดังคนทั้งหลายอันถ้อยฮ้ายอุบาทว์จ้งไฮแลลักโจรทั้งหลายก็บ่เกิดมี ก็เพื่อเดชะสมภารเจ้าทั้งสองพี่น้องอันได้เสวยราชบ้านเมืองแล้วแลเทศนาสั่งสอนด้วยคำดีคำงามหันแล...”

(สังจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 198)

เปิดโอกาสให้ท้าวองคตอกรบกับโอรสของนางสุทโธ ดังความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามจึงมีพระราชอาญาต่อท้าวองค์ควา ดูราท้าวองค์ควาลูก
ฮักพ่อเจ้าจงเอาไพร่พลโยธาออกไปรบแล้วเอาราชการแห่งกูพ่อให้ได้ก็พ่อเทิน...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 206)

เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน เห็นได้จากการสนทนากับฤๅษีที่ลงมาสงวนน้ำและซักผ้าด้วยความเคารพครั้นเมื่อจะออกเดินทางพระลามก็ทำการคารวะพระฤๅษีเพื่อให้เป็นมงคลแก่ตัว ดังความว่า

“...คันทว่าเจ้าทั้งสองเห็นเจ้ารัสสีมาอาบน้ำที่นั่น โภธิสัตว์เจ้าจึงเข้าไปไหว้เจ้ารัสสี
สนั่นนั้นว่า ข้าแก่เจ้ากู ในเมื่อเจ้ากูเที่ยวมาอาบน้ำในที่นี้ เจ้ากูอยู่ที่ใดก็ข้าจา ...ท้าว
พระลามผู้พี่ชายจึงขาบไหว้แล้วแลปฏิสนฐานด้านจระจกกับด้วยเจ้ารัสสีด้วยนัย
หลายประการต่าง ๆ ว่าดังนี้ ข้าแก่เจ้ากูตนประเสริฐล้ำเลิศกว่ารัสสีทั้งหลาย เจ้ากูมา
อยู่ที่นี้เหิงนานปานใดก็ข้าจา...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 86)

เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เห็นได้จากเมื่อครั้งที่หุลละมานเดินทางไปเอาสรรพยาใน
ครั้งนั้นพระลามได้ห้ามมิให้พระอาทิตย์โคจรทำให้พระอาทิตย์โกรธมากจนไม่ยอมโคจร
ตามปกติทราบดังนั้นพระลามจึงรับผิดชอบในการกระทำของตนด้วยการขอโทษพระอาทิตย์ ดัง
ความว่า

“...เมื่อนั้นท้าวพระลามก็มีดินอันดีแล้ว เจ้าจึงถามท้าวหุลละมานว่า ดูราเจ้า
หุลละมานลูกฮักพ่อ เหตุตั้งล้อพระอาทิตย์ก็ถึงยามใกล้ค่ำแล้วก็เล่าซ้ำเสด็จคืนไปก้า
ดาววันออกพุ้น บ่คืนมาจักเทือกก็พ่อจา เมื่อนั้นท้าวหุลละมานจึงกล่าวว่าข้าแก่พ่อเป็น
เจ้า ยามเมื่อข้าผู้ลูกไปแฉ้วหาหาเพื่อจะมาหาดินเจ้ากูนั้น พระอาทิตย์ก็เป็นอันตกต่ำ
คำค้อยไปแล้วสนั่นนั้น ผู้ข้าจึงทะยานขึ้นไปห้ามพระอาทิตย์ก็บ่ฟัง จึงได้จับหางรถบาย
แกว่งคืนไปคำบ่วระพาพุ้นแล้ว พระอาทิตย์ก็ลวดเคียดเสียบ่คืนมาเหมือนดังเก่า ...
ท้าวพระลามจึงบอกไก่แก้วอันเป็นของเลี้ยงแห่งตนว่า ดูราท่านไก่แก้ว ท่านจงออกไป
บอกไก่ทั้งหลายไปขันอ้อยเชิญเอาพระอาทิตย์คืนมาตามรัศมีของเก่าเท้าววันเทิน...”

(สัจจิตา นันทะ สะหาย, มปป., หน้า 221)

จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าในสถานะของบุตรพระลามเป็นบุตรที่เคารพในอำนาจและเทิดทูนคุณของบิดาและมารดาอย่างสูงสุด ที่สำคัญคือ การที่พระลามยอมที่จะออกไปตามหาหนทางจันทาตามคำสั่งของท้าวระตะละละยังสะท้อนให้เห็นถึง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ในรูปแบบของ “ปิตาธิปไตย” ในสังคมและวัฒนธรรมไท-ลาว ที่บิดา คือ ผู้มีอำนาจเหนือบุตรทุกประการ ในสถานะของบิดาจะเห็นได้ว่าพระลามได้จัดหาจัดหาคู่ครอง วางแผนอนาคต ตลอดจนมอบราชสมบัติให้แก่บุตรของตนเมื่อถึงเวลาอันสมควร ในสถานะของเชษฐาจะเห็นได้ว่าแม้จะตกอยู่ในภาวะแห่งความโกรธจนขาดสติถึงขั้นจะลงมือทำร้ายพระลักหากแต่เมื่อม้ามณีกาบเตือนสติพระลามก็สามารถคิดได้ว่าสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำลงไปนั้นเป็นการไม่สมควรซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นบุรุษที่ยังไม่สามารถละได้ซึ่งความโกรธของพระลาม ขณะที่การรับฟังและยอมที่จะปฏิบัติตามคำเตือนของม้ามณีกาบยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้รู้จักรับฟังและมีเมตตาธรรมของพระลามเช่นเดียวกัน

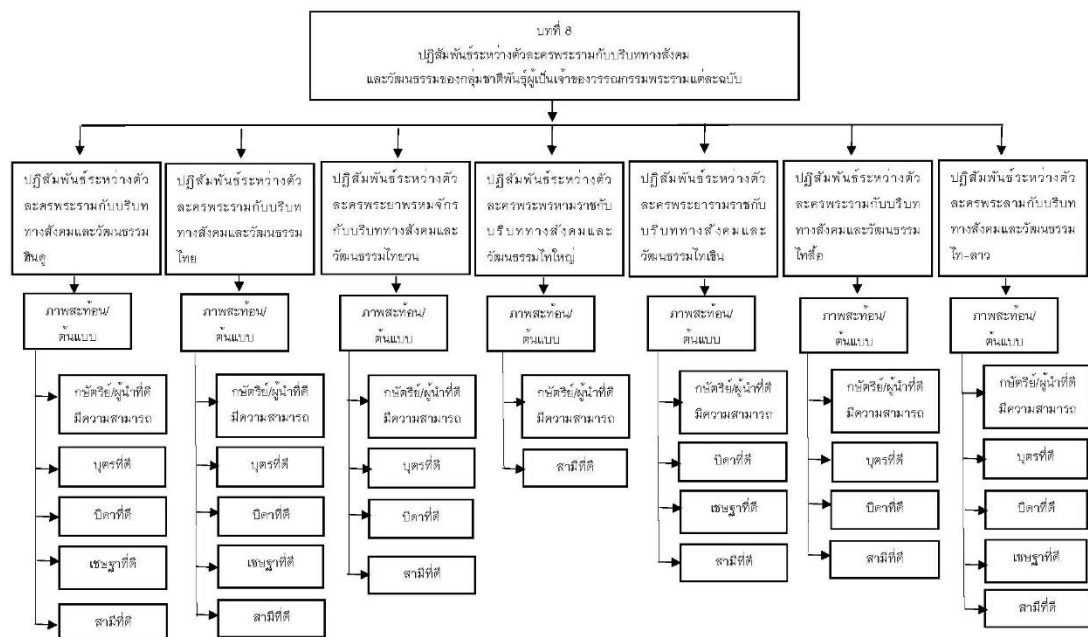
ในสถานะของสามีจะเห็นได้ว่าพระลามเป็นสามีที่รักและห่วงใยพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองตลอดจนให้เกียรติภรรยาของตน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าพระลามมีภรรยานอกเหนือจากนางสีดา อีก 7 คน โดยพระลามได้ปฏิบัติต่อภรรยาทั้ง 8 คน ของตนอย่างเท่าเทียมซึ่งการมีภรรยามากถึง 8 คน ของพระลาม ถือเป็น “พลวัต” อย่างหนึ่งของตัวละครพระลามในสังคมและวัฒนธรรมไท-ลาว ขณะเดียวกันพลวัตดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการมีภรรยาหลายคนเพื่อแสดงให้เห็นถึง “สถานะทางสังคม” และความเป็นผู้เปี่ยมไปด้วย “บารมี” ในสถานะของกษัตริย์จะเห็นได้ว่าพระลามเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ยึดมั่นในคุณธรรมขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาและบริวารได้แสดงความสามารถจนถึงให้ความสำคัญกับขวัญและกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา

นอกจากนี้พระลามยังเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนและมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเห็นได้จากการแสดงความอ่อนน้อมต่อพระฤๅษีและการขอโทษความผิดของตนที่มีต่อพระอาทิตย์ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกดังกล่าวมีผลให้พุทธศาสนิกชนในสังคมไท-ลาว ที่ได้เสพพระลักพระลามเห็นว่าพระลามเป็นบุคคลที่ดีพร้อมทั้ง “ใจ” และ “กาย” ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของ “พระโพธิสัตว์” ขณะที่พฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนได้กระทำแม้จะมีสถานะเป็นถึงกษัตริย์ยังสื่อให้เห็นถึงแนวคิดตลอดจนค่านิยมของผู้ประพันธ์ที่เชื่อว่ากษัตริย์หรือผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อคำพูดและการกระทำของตน

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่าพระลามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งในด้านความสามารถและความดี โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็น

กษัตริย์หรือผู้นำที่เฉลียวฉลาดกล้าหาญตามอย่างของผู้มี “บารมี” ขณะเดียวกันก็เป็นบุตรที่ดี เป็นบิดาที่ดี เป็นเชษฐาที่ดี เป็นสามีที่ดี และกษัตริย์หรือผู้นำที่ดีด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นไปในทางบวก (+) ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ เป็นบุตรที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นบิดาที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส เป็นเชษฐาที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส เป็นสามีที่ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส จนถึงเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่ปฏิบัติตามหลัก ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และ ทิศ 6 ในหัวข้อ เภฏฐิมทิส ที่สำคัญคือ พฤติกรรมแสดงออกของพระลามทั้งหมดยังเปรียบได้กับภาพ สะท้อนแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการให้เจ้าลัมมาทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และ บุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมไท-ลาว ขณะเดียวกันพฤติกรรม การแสดงออกซึ่ง “ความดี” ทั้งหมดของเจ้าลัมมายังสะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่และบทบาทของพุทธ ศาสนาในการเป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างความเป็น “คนดี” ให้แก่พุทธศาสนิกชนใน สังคมไท-ลาว ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในสถานะของ “ผู้นำ” ตั้งแต่ผู้ที่อยู่ในสถานะ ของบุตรโดยเฉพาะบุตรชายคนแรกที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการเป็นผู้นำครอบครัวตลอดจน ดำรงและสืบทอดวงศ์ตระกูล ผู้ที่อยู่ในสถานะของเชษฐาหรือพี่ชายที่ต้องรับภาระหน้าที่เป็น ผู้นำและปกครองอนุชาของตน ผู้ที่อยู่ในสถานะของบิดาและสามีที่ต้องรับภาระหน้าที่ในการ เป็นผู้นำตลอดจนดูแลบุตรและภรรยาของตน จนถึงผู้ที่อยู่ในสถานะของกษัตริย์ที่ต้องรับ ภาระหน้าที่ในการเป็นผู้นำและปกครองอาณาจักร โดยผู้ประพันธ์คาดหวังว่าเมื่อบุคคลที่ ดำรงตนอยู่ในสถานะดังกล่าวตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนในสังคมไท-ลาว ทุกคนสามารถ ปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ได้ดังพระลามแล้วสังคมไท-ลาว ก็จะสามารถก้าวเป็นสู่สังคมใน อุดมคติ (ideal society) ได้ในที่สุด

ทั้งนี้เมื่อนำผลการศึกษาในบทที่ 7 เรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระลามกับ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระลามแต่ละฉบับที่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้างต้นมาอธิบายในรูปแบบของแผนภูมิสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพ 5 แสดงผลการศึกษบทที่ 7

บทที่ 8

บทสรุป

วิทยานิพนธ์เรื่อง พลวัต “พระราม” ในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับ
อินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) ศึกษากลวิธีการประกอบสร้าง
ตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ 2) ศึกษาพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับ
กลุ่มชาติพันธุ์ไท 3) ศึกษาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและ
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
ครั้งนี้ได้แก่ 1) รามายณะของฤๅชาลมิถิ ฉบับภาษาไทยแปลโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.
กุสุมา รักษมณี และคณะ พ.ศ. 2554 2) รามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร พ.ศ. 2549 3) พรหม
จักร ปรีวรตโดย สิงหะ วรรณสัย ต้นฉบับภาษาพื้นเมือง วัดชี้เหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภ
เมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จัดพิมพ์โดย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ พ.ศ. 2522 4) ปรีมเหียร ฉบับวัด พญาภู อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปรีวรตโดย
บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินทะ และสมศักดิ์ วุฒิเพย จัดพิมพ์โดยหน่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527 5) หอราแมน ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัย
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปรีวรตโดย สิงหะ วรรณสัย จัดพิมพ์โดยภาควิชา
ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2527 6) คำขับล้งกาสิบโห ต้นฉบับ
จากศาสตราจารย์ วุ หสิงห์ยูน สถาบันชนชาติคุณหมิงมณฑลยูนนาน แปลและเรียบเรียงโดย
ม. ศรีบุษรา (นามแฝง) พ.ศ. 2524 และ 7) พระลักพระลาม เรียบเรียงโดย ดร.สัจจิ ดานันตะ
และสะหาย (DR. SACHCHI DANAND SAHAI) ภาคที่ 1 และภาคที่ 2 พิมพ์ด้วยอักษรลาวแปล
เป็นภาษาไทยโดย สมัย วรรณอุตร กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 1) กรอบ
แนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic) 2) กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) 3) กรอบแนวคิดเรื่อง
สัญญะวิทยา (Semiology) 4) กรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 8 บท คือ 1) บทนำ 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3) วิธีดำเนินการวิจัย 4) การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระรามจากอินเดียสู่กลุ่มชาติ
พันธุ์ไท 5) กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับ
อินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไทเชิงเปรียบเทียบ 6) พลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระราม
ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท 7) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระราชนิพนธ์แต่ละฉบับ และ 8) บทสรุป สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. การแพร่กระจายของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

จากการศึกษาพบว่า การถือกำเนิดขึ้นของวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์นั้นสันนิษฐานได้ว่าเป็นเรื่องราวของบุคคลหรือผู้นำกลุ่มชนในอินเดียโบราณที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ ในส่วนการแพร่กระจายของเรื่องนั้นเชื่อว่าเริ่มต้นด้วยการเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันแบบปากต่อปากก่อนที่จะมีการมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรพร้อมกับเนื้อหาที่พัฒนาการมาเป็นคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์ด้วยการเปลี่ยนสถานะของรามหรือพระรามจากบุคคลธรรมดามาเป็นปางหนึ่งของพระนารายณ์ที่อวตารมาปราบทุกข์เข็ญยังโลกมนุษย์ โดยเนื้อหาของเรื่องได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอินเดียจนเกิดเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามที่หลากหลายฉบับ ก่อนที่จะแพร่กระจายมายังกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ด้วยช่องทางการค้าและการเผยแพร่ศาสนา ดังปรากฏวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทดังนี้ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปพม่าจุฬาลงกรณ์ราช วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเรื่อง พรหมจักรวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เรื่อง ปรัมเหียร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินเรื่อง หอระมาน วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อเรื่อง ลังกาสิบโท และวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลาม

2. กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ

ผลการวิจัยกลวิธีในการประกอบสร้างตัวละครพระรามในเชิงเปรียบเทียบแบ่งสาระในการนำเสนอได้เป็น 2 ประเด็น คือ 1) กลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ และ 2) เอกอรรถลักษณะของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

2.1 กลวิธีในการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ พบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามายณะของวาลมิกิและกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้รับการประกอบสร้างด้วยกลวิธีเดียวกันคือ ประกอบสร้างบุคลิกภาพ 2 ส่วนร่วมกัน ได้แก่ ประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก (External Personality) ร่วมกับบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) ดังนี้

2.1.1 การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก (External Personality)
ได้แก่การประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1) คุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ พบว่า มีวรรณกรรมนิทานพระรามจำนวน 4 ฉบับ ที่ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ให้แก่ตัวละครพระราม ได้แก่ รามายณะของวาลมิกิ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทย ไทยวน ไทลื้อ และ ไท-ลาว โดยมีแนวคิดหลัก (main idea) ในการประกอบสร้าง คือ ให้ตัวละครพระรามมีรูปลักษณ์ที่เป็นไปในทางบวก (+) หรือมีรูปลักษณ์ดีเพื่อให้ตัวละครพระรามซึ่งมีสถานะเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญในเรื่องมีความโดดเด่นเป็นที่จดจำและน่าสนใจด้วยการใช้อุปมาโวหารและพรรณนาความเพื่อให้ผู้เสพวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับสามารถจินตนาการถึงรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน โดยตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้เป็นกษัตริย์ที่มีรูปลักษณ์ที่สง่างาม ได้แก่ มีพระอุระ (อก) ดังราชสีห์ มีพาหา (แขน) ยาว มีพระเนตร (ตา) ดังกลีบบัว มีฉวี (ผิว) คล้ายดั่งนิลอุบล รวมไปถึงรูปร่างงดงามดั่งกามเทพและพระอินทร์ ส่วนตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทย ไทยวน และ ไท-ลาว ได้รับการประกอบสร้างรูปลักษณ์ให้สอดคล้องภูมิหลังดังนี้ ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ได้รับการประกอบสร้างให้มีรูปลักษณ์สอดคล้องกับการมีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ คือ มีรัศมีกายสีเขียวและตรงกลางของพระหัตถ์ (มือ) ขวามีรูปเทพอาวุธ คือ กงจักร ตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ได้รับการประกอบสร้างให้มีรูปกงจักร และภูมิจักรวาลกลางฝ่ามือและฝ่าเท้า ตัวละครพระลาม (พระราม) ในพระลักพระลามได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผ่องใสงดงามซึ่งรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามทั้งสองถือเป็นคุณลักษณะพิเศษทางกายอย่างหนึ่งของมหาบุรุษในแนวคิดทางพุทธศาสนา

2) คุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลังและชาติกำเนิด พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รวมถึงวรรณกรรม

นิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอระมาน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ล้วนแล้วแต่ได้รับการประกอบสร้างภูมิหลังและชาติกำเนิดทั้งสิ้น โดยมีแนวคิดหลัก (main idea) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ให้ตัวละครพระรามเป็นผู้มีภูมิหลังและชาติกำเนิดดีหรือเป็นในทางบวก (+) โดยให้รายละเอียดของภูมิหลังและชาติกำเนิดดังนี้ รามายณะของวาลมิกีมีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นภาคหนึ่งของพระนารายณ์ที่อวตารลงมาปราบปราม ซึ่งการมีภูมิหลังดังกล่าวยังปรากฏในตัวละครพระรามฉบับของไทยเรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ในขณะที่วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทยยวนเรื่อง พรหมจักร ฉบับไทใหญ่เรื่อง ปรีมเหียร ฉบับไทเขินเรื่อง หอระมาน ฉบับไทลื้อเรื่อง ลังกาสิบโท และฉบับไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลาม ได้ประกอบสร้างภูมิหลังของตัวละครพระรามให้เป็นโพธิสัตว์ตามขนบของการประกอบสร้างนิทานชาดกในพุทธศาสนา ส่วนการประกอบสร้างชาติกำเนิดจากการศึกษาพบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ ได้รับการประกอบสร้างให้ถือกำเนิดในวาระกษัตริย์ซึ่งมีสถานะเป็นชนชั้นสูงในยุคจารีต

3) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตร จากการศึกษา พบว่า มีวรรณกรรมนิทานพระรามจำนวน 5 ฉบับ ที่ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบุตรให้แก่ตัวละครพระรามประกอบไปด้วย รามายณะของวาลมิกี ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับของไทย ไทยวน ไทลื้อ และ ไท-ลาว โดยวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 5 ฉบับ มีแนวคิดหลัก (main idea) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ เป็นบุตรที่ดีด้วยพฤติกรรมการแสดงออกต่อบิดาและมารดาที่เป็นไปในทางบวก (+) ภายใต้กรอบแนวคิดทางพุทธศาสนาเรื่องความกตัญญูกตเวที และแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักทศ 6 ในหัวข้อปรัตติมทิส โดยเฉพาะการปฏิบัติอยู่ในโอวาทและการแสดงออกต่อบิดาและมารดาด้วยความนอบน้อม

4) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา พบว่ามีวรรณกรรมนิทานพระรามจำนวน 5 ฉบับ ที่ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาให้แก่ตัวละครพระรามประกอบไปด้วยรามายณะของวาลมิกี ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับของไทย ไทยวน ไทลื้อ และไท-ลาว โดยมีแนวคิดหลัก (main

idea) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ให้ผู้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ เป็นบิดาที่ดีด้วยพฤติกรรมการแสดงออกต่อบุตรของตนที่เป็นไปในทางบวก (+) ภายใต้กรอบแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ ปุรัตถิมทิส โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดู ขวนขวายและมอบทรัพย์สมบัติให้อันมีค่าให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

5) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐา พบว่า มีวรรณกรรมนิทานพระรามจำนวน 5 ฉบับ ที่ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นเชษฐาให้แก่ตัวละครพระรามประกอบไปด้วยรามายณะของวาลมิกิ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร หอрман และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับของไทย ไทยวน ไทเขิน และไท-ลาว โดยมีแนวคิดหลัก (mian idea) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้ละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ เป็นเชษฐาที่ดีด้วยพฤติกรรมการแสดงออกต่ออนุชาที่เป็นไปในทางบวก (+) โดยสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทางพุทธศาสนาเรื่อง ทิศ 6 ในหัวข้อ อุตตรทิส คือ การปฏิบัติต่ออนุชาของตนตั้งเช่นมิตรสหายมากกว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์ในเชิงอำนาจโดยเฉพาะการให้ความรักความเมตตาและให้อภัย

6) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรัมเหียร หอрман ลังกาลิบโ และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี โดยมีแนวคิดหลัก (mian idea) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ เป็นสามีที่ดีด้วยพฤติกรรมแสดงออกต่อภรรยาที่เป็นไปในทางบวก (+) ภายใต้กรอบแนวคิดในพุทธศาสนาเรื่องทิศ 6 ในหัวข้อ ปัจฉิมทิส ที่สามีพึงปฏิบัติต่อภรรยาของตนโดยเฉพาะการมอบความรักความห่วงใยและให้เกียรติภรรยาของตน

7) คุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรัมเหียร หอрман ลังกาลิบโ และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นผู้นำและนักรบ โดยมีแนวคิดหลัก (mian idia) ในการประกอบสร้างที่เป็นไปในทิศทาง

เดียวกัน คือ ให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ เป็นผู้นำที่ดีตามกรอบแนวคิดในพุทธศาสนาด้วยพฤติกรรมการแสดงออกที่สอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร 12 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 อธิปไตย 4 และทศ 6 ในหัวข้อ เหนือสิ่งอื่นใด คือ ให้เกียรติองค์กรและผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเมตตากรุณา มีความยุติธรรม ใช้คนได้เหมาะสมกับงาน รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนมีความละเอียดรอบคอบ และมีการบริหารจัดการที่ดี ตลอดจนเป็นกษัตริย์หรือผู้นำที่มีความเฉลียวฉลาดเห็นได้จากความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ ที่สำคัญคือ มีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติตามแบบฉบับของตัวละครเอกในนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ เห็นได้ชัดเจนจากการมีชัยชนะเหนือฝ่ายตรงกันข้าม

2.1.2 การประกอบสร้างบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality)

ได้แก่การประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้

1) **มีปฏิภาณไหวพริบดี** พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกี รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีปฏิภาณไหวพริบดีผ่านพฤติกรรมการแสดงออกและเหตุการณ์ที่ต้องใช้ไหวพริบดีปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและส่วนรวมโดยไม่ขัดแย้งกับหลักศีลธรรม ดังนี้ รู้จักตั้งข้อสังเกต แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น นำความรู้ที่มีมาใช้ประโยชน์ได้ทันที ตลอดจนถึงป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2) **มีความรับผิดชอบ** พบว่า มีวรรณกรรมนิทานจำนวน 6 ฉบับ ที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นผู้มีความรับผิดชอบประกอบไปด้วย รามายณะของวาลมิกี รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทลื้อ และไท-ลาว โดยออกแบบให้ตัวละครพระรามเป็นบุคคลผู้มีความรับผิดชอบด้วยการตระหนักรู้ต่อเรื่องราวหรือปัญหาที่เกิดจากกระทำของตนทั้งที่มีผลต่อบุคคลและส่วนรวมด้วยวิธีการที่ไม่ขัดแย้งกับหลักศีลธรรมดังจะเห็นได้จากดังนี้ รักษาสังขะ เรื่องการออกบวชและเดินป่า สั่งให้ทำลายสะพานหินที่ข้ามไปยังกรุงลงกา ยอมรับความผิดด้วยการขอโทษและจัดให้มีขบวนเชิญภรรยาของตนกลับเมือง และขอโทษพระอาทิตย์ที่ห้ามไม่ให้โคจร

3) มีจิตใจอ่อนโยน พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกี รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักษพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนด้วยวิธีการ คือ บรรยายความรู้สึกและพฤติกรรมการแสดงออกของพระรามเมื่อได้รับรับผลกระทบทางจิตใจดังนี้ ร้องไห้คร่ำครวญเมื่อต้องพลัดพรากจากภรรยาของตน ร้องไห้คร่ำครวญและแสดงออกซึ่งความห่วงใยเมื่อนุชาได้รับอันตรายจากการต่อสู้ น้อมรับบัญชาของบิดาด้วยความเต็มใจ จัดเตรียมขมาและกราบไหว้บิดามารดาและนักบวช ใช้อาสาสุภาพต่อบุคคลรอบข้างและผู้ได้บังคับบัญชา

2.2 เอกัตลักษณ์การประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่า ในการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ มีผลให้ตัวละครพระรามมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 เอกลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมไปด้วยความสามารถและความดี พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกี รวมถึงวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักษพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบสร้างให้มีความโดดเด่นด้วยคุณลักษณะสำคัญที่สื่อให้เห็นถึงการเป็นบุคคลที่มีความสามารถและความดีดังนี้คือ เป็นกษัตริย์ที่เก่งกาจกล้าหาญมีความสามารถในการรบตลอดจนมีปฏิภาณไหวพริบดีขณะเดียวกันก็เป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมตามแนวคิดทางพุทธศาสนาด้วยการดำรงตนอยู่ในสถานะของบุตรที่ดี บิดาที่ดี เศรษฐาที่ดี สามียที่ดี และกษัตริย์หรือผู้นำที่ดี

2) ประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์ในวรรณกรรมนิทานพระรามที่มีสถานะเป็นนิทานชาดก พบว่า ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท 5 ฉบับ คือ พรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักษพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการปรับเปลี่ยนและประกอบสร้างภูมิหลังขึ้นใหม่โดยเปลี่ยนจากการมีสถานะ

เป็นนารายณ์อวตารมาเป็นพระโพธิสัตว์ตามชนบของการประกอบสร้างนิทานชาดกในพุทธศาสนาด้วยวิธีการดังนี้คือ 1) กล่าวถึงการเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์โดยตรงพบในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พรหมจักร 2) ใช้สรรพนามแทนตัวละครพระรามว่าโพธิสัตว์เจ้าพบในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง ลังกาลิขิต และ พระลักพระลาม และ 3) พิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการประพันธ์ คือ เพื่อใช้ในการแสดงธรรมพบในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง ปรีหมเหียร และ หอรรมาน

2.2.2 อัตลักษณ์ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติพันธุ์ไท

1) เปลี่ยนสถานะบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครพระรามจากกรณีวิระ (วีรบุรุษแห่งการรบ) มาเป็นท้าววิระ (วีรบุรุษแห่งการบำเพ็ญทาน) พบเฉพาะในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไท-ลาว เรื่อง พรหมจักร ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ด้วยวิธีการ คือ สอดแทรกแนวคิดทางพุทธศาสนาลงไปในเรื่องหาตัวบทโดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง กรรมและทานบารมี โดยมุ่งเน้นให้ตัวละครพระยาพรหมจักรเป็นแบบอย่างของผู้บำเพ็ญทานบารมีขณะเดียวกันก็เลี้ยงให้ตัวละครพระยาพรหมจักรมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับแนวคิดทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะการรับทเป็นผู้นั่งมือสังหารพระยาวิโรหาราชซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม

2) ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีภรรยาหลายคน พบเฉพาะในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลาม ด้วยวิธีการ คือ ให้ตัวละครพระลามได้บุตรสาวของตัวละครฝ่ายตรงกันข้ามที่มีสถานะและอำนาจที่ด้อยกว่าเป็นชายาเพิ่มอีก 9 คน

3. พลวัตตัวละครพระรามที่ปรากฏในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ พบว่าตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้มีคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ที่เป็นไปในทางบวก (+) ด้วยวิธีการ คือ เปรียบเทียบรูปลักษณ์ของตัวละครพระรามกับสิ่งที่ผู้ประพันธ์เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่ามีผลให้ตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิเป็นบุรุษที่มีความสง่างามตามจินตนาของผู้ประพันธ์คือ มีอกดังราชสีห์ มีแขนยาว มีนัยตาดังกลีบบัว มีสีผิวคล้ำดั่งนิล และรูปร่างสง่างามน่าเกรงขามดั่งกามเทพและพระอินทร์ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ พบว่ามีการประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณ์ให้แก่ตัวละครพระรามเพียง 3 ฉบับ ได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร

และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน และไท-ลาว โดยประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับของตนมีรูปลักษณะที่เป็นไปในทางบวก (+) เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิด้วยวิธีการคือ เชื่อมโยงคุณลักษณะสำคัญด้านรูปลักษณะให้สอดคล้องกับภูมิหลังดังนี้ ตัวละครพระรามในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 มีรูปลักษณะที่เชื่อมโยงกับการมีภูมิหลังเป็นนารายณ์คือ มีรัศมีกายสีเขียวและมีรูปก่งจักรอยู่กลางพระหัตถ์ขวา ตัวละครพระยาพรหมจักรมีรูปลักษณะที่เชื่อมโยงกับการมีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์คือ มีรูปก่งจักร ปราสาท เขาพระสุเมรุ พระจันทร์ พระอาทิตย์ และทวีปทั้งสี่อยู่ใต้ฝ่าเท้า เช่นเดียวกับตัวละครพระลามที่มีรูปลักษณะที่เชื่อมโยงกับการมีภูมิหลังเป็นพระโพธิสัตว์เช่นกันคือ มีผิวพรรณผ่องใสดุจดั่งทองคำ ซึ่งกลวิธีในการประกอบสร้างดังกล่าวมีผลให้รูปลักษณะของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 ฉบับ เปลี่ยนแปลงไปจากตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิอย่างชัดเจนซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นพลวัตด้านรูปลักษณะของตัวละครพระรามที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน และกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

3.2 พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง พบว่า ตัวละครพระรามในรามายณะฉบับวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้มีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์ตามแนวคิดในศาสนาพราหมณ์ ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับจากการศึกษาพบว่ามีเพียง 1 ฉบับ เท่านั้นที่ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีภูมิหลังเป็นพระนารายณ์เช่นเดียวกับตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิคือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่องพรหมจักร ปรีมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว พบว่า ตัวละครพระรามในเรื่องต่างก็ได้รับการปรับเปลี่ยนภูมิหลังจากพระนารายณ์ให้เป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ต้องการปรับเปลี่ยนให้วรรณกรรมนิทานพระรามที่ตนรับเข้ามานั้นสามารถเข้าได้กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตนซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นพลวัตด้านภูมิหลังของตัวละครพระรามในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว

3.3 พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดา พบว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิมีคุณลักษณะของการเป็นบิดาที่ดีผ่านพฤติกรรมการแสดงออกคือ ให้การอบรมเลี้ยงดูจนถึงมอบทรัพย์สมบัติอันมีค่าให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ พบว่ามีเพียง 4

ฉบับ เหน้ันที่ประกอบสร้างคุณลักษณะสำคัญในการเป็นบิดาให้แก่ตัวตัวละครพระรามได้แก่ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักษณพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรม นิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยจีน ไทยลื้อ และไท-ลาว โดยพลวัตที่ปรากฏคือ การ ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีปมขัดแย้งกับบุตรของตนก่อนที่ความจริงทั้งหมดจะได้รับ การเปิดเผยซึ่งพบในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 หอราแมน ลังกาสิบโท โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นพลวัตในการเป็นบิดาของตัวละครพระรามในสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยจีน และไทยลื้อ

3.4 พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี พบว่า ตัวละครพระรามในรา มายณะวาลมิกิได้รับการประกอบสร้างให้มีภรรยา 1 คน คือ นางสีดา โดยคุณลักษณะสำคัญ ของการเป็นสามีของตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิคือ เป็นสามีที่รักปกป้องคุ้มภัย ห่วงใยและให้เกียรติภรรยาของตน ส่วนวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปริมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักพระราม พบว่ามีการประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามีครบทั้ง 7 ฉบับ โดยพลวัตที่ปรากฏคือ การมีภรรยามากกว่า 1 คน ซึ่งพบในพระลักพระราม ซึ่งเป็น วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไท-ลาว โดยตัวละครพระราม (พระราม) มีภรรยานอกเหนือจาก นางสีดาอีก 9 คน โดยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นพลวัตในการเป็นสามีของตัวละครพระราม ในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว

3.5 พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นวีรบุรุษ พบว่า ตัวละครพระราม รามยณะฉบับวาลมิกิและวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีก 5 คือ รามเกียรติ์ ฉบับรัชกาลที่ 1 ปริมเหียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทาน พระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยใหญ่ ไทยจีน ไทยลื้อ และไท-ลาว ต่างก็ได้รับการประกอบ สร้างให้มีสถานะเป็น รัตนวีระ ที่หมายถึง วีรบุรุษผู้มีความสามารถในการรบ ส่วนวรรณกรรม นิทานพระรามที่มีพลวัตด้านสถานะของการเป็นวีรบุรุษคือ พรหมจักร ซึ่งเป็นวรรณกรรม นิทานพระรามฉบับไทยวน โดยตัวละครพระยาพรหมจักร (พระราม) ได้รับการปรับเปลี่ยน สถานะจากรัตนวีระให้เป็น ทานวีระ ด้วยวิธีการคือ เลี่ยงให้ตัวละครพระยาพรหมจักรต้องเป็นผู้ ลงมือสังหารตัวละครฝ่ายตรงกันข้ามโดยเฉพาะ พระยาวิโรหาราช ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่าย อธรรม ขณะเดียวกันก็เพิ่มบทบาทของการเป็นผู้มุ่งมั่นในการบำเพ็ญทานบารมีให้แก่ตัวละคร พระยาพรหมจักรซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นพลวัตด้านการเป็นวีรบุรุษของตัวละคร พระรามในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ

พบว่าตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรับเหียร หอรามาน ลังกาลิบโห และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดีย ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว นอกจากทำหน้าที่ของตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญของเรื่องแล้วตัวละครพระรามทั้ง 7 ตัว คือ ตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมิกิและรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ตัวละครพระยาพรหมจักรในพรหมจักร ตัวละครพระพรหมราชในปรับเหียร ตัวละครพระยารามราชในหอรามาน ตัวละครเจ้าลัมมาในลังกาสิบโห และตัวละครพระลามในพระลักพระลาม ยังทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของคนอินเดีย คนไทย คนไทยวน คนไทใหญ่ คนไทเขิน คนไทลื้อ และคนไท-ลาว โดยตัวละครพระรามทุกตัวได้รับความคาดหวังให้ทำหน้าที่ของบุคคลต้นแบบ (role model) และ บุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมโดยเฉพาะผู้ที่ดำรงตนอยู่ในสถานะของผู้เฒ่าโดยตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานทุกฉบับได้แสดงให้เห็นว่าผู้นำที่ดีต้องมีความเข้มแข็งกล้าหาญ มีปฏิภาณไหวพริบที่สำคัญคือต้องกอบปรึด้วยคุณธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยกลวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามเชิงเปรียบเทียบ

ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) ของ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546, หน้า 211-228) ที่ว่าด้วยการศึกษาลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกหรือมีความชัดเจนจนเป็นที่รู้จักหรือจำได้และกรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ของ สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2532, หน้า 68-85) ที่ว่าด้วยการศึกษาพฤติกรรม (behavior) ของมนุษย์ทั้งพฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) และพฤติกรรมภายใน (Covert behavior) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

โดยผลการวิเคราะห์ทำให้ได้รับองค์ความรู้ว่าการถือกำเนิดขึ้นของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรับเหียร หอรามาน ลังกาลิบโห และพระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ลื้อ และไท-ลาว มีที่มาจากการประกอบสร้างบุคลิกภาพภายนอก (external personality) บุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) ร่วมกันภายใต้แนวคิดหลัก

(main idea) คือ ให้ตัวละครพระรามในรามายณะของวาลมีกิ และรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 รวมถึงตัวละครพระยาพรหมจักร พระพรหมราช พระยารามราช เจ้าลัมมา และพระลาม ซึ่งเป็นตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับไทยวนเรื่อง พรหมจักร ฉบับไทใหญ่ เรื่อง ปรัมเหียร ฉบับไทเขินเรื่องหอรมาน ฉบับไทลื้อเรื่อง ลังลาสิบโห และฉบับไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลาม เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมทั้งมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และมิติด้านความดี (dimension of goodness) โดยมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานฉบับนั้น ๆ มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว

ทำให้ผลการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกัน มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

1. ผลงานวิจัยของ พัทธลีน จินนุ่น (2547) เรื่อง **การวิเคราะห์หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ** ที่กล่าวไว้ว่าตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ได้รับการประกอบสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนและแบบอย่างของข้าราชการที่ดี ส่วนตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับภาคเหนือได้รับการประกอบสร้างให้เป็นตัวละครที่ดั่งตามแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่นเดียวกับตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับอีสานที่ได้รับการประกอบสร้างให้เป็นผู้มีความประพฤติดีตามแนวคิดทางพุทธศาสนาแต่มีการเพิ่มเติมให้หนุมานมีลักษณะของพระเอกในนิทาน ส่วนรามเกียรติ์ฉบับภาคตะวันตกและภาคใต้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เล่นหนังใหญ่และหนังตะลุงจึงมุ่งนำเสนอให้ตัวละครหนุมานเป็นตัวตลก แต่ตัวละครหนุมานที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทยยังคงมีคุณลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เหนียวฉลาด กล้าหาญ จงรักภักดี

2. ผลงานวิจัยของ ศิวดล วราเอกศิริ (2559) เรื่อง **อัตลักษณ์ของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทย** ที่กล่าวไว้ว่าคุณสมบัติที่กำหนดความเป็นนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทยมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่ 1) ภูมิหลัง 2) ชาตिकाเนต 3) ลักษณะภายนอก 4) ลักษณะพิเศษ 5) ช่วงชีวิต 6) พฤติกรรมและการแสดงออก และ 7) การเป็นคู่บุญของบุรุษเพศ โดยคุณสมบัติดังกล่าวเมื่อประกอบกันเข้าแล้วจะหมายถึงนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับภาษาไทย ขณะเดียวกันคุณลักษณะสำคัญทั้ง 7 ประการดังกล่าวยังเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของนางสีดา คือ เป็นสตรีที่มีความเพียบพร้อมทั้งใจและกายโดยเฉพาะการเป็นบุตรและภรรยาที่ดีรวมไปถึงตัวแทนของภาพลักษณ์ที่ดีในสังคมของผู้เป็นเจ้าของรามเกียรติ์แต่ละฉบับ

3. ผลงานวิจัยของ ชลดา มงคล (2560) เรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบตัวละคร ทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ** ที่กล่าวไว้ว่า ตัวละครทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น บางฉบับมิได้เป็นยักษ์ บางฉบับมีรูปลักษณะความงามบางฉบับมีรูปลักษณะที่น่ากลัวเหมือน ร่างแปลงของตัวละครทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ขณะเดียวกันตัวละครทศกัณฐ์ใน รามเกียรติ์ของไทยทุกฉบับก็ยังคงคุณลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ มีความรู้ มัวเมาในกามมรณ์ นอกจากนี้ยังได้รับการประกอบสร้างให้อยู่ในสถานะทางสังคมที่หลากหลายคือ อยู่ในสถานะ ของกษัตริย์ ปิตา เชษฐา และสามี

2. ผลการวิจัยพลวัตตัวละครพระรามในวรรณกรรมพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่อง พลวัต (Dynamic) ของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544, หน้า 88-102) ที่ว่าด้วยการศึกษาเหตุผล รูปแบบ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีความหมายมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล จากผลการศึกษาทำให้เห็น ถึงรูปแบบและกระบวนการเปลี่ยนแปลงของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระราม ฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวน 6 ฉบับ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเรื่อง พรหม จักร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เรื่อง ปรมัเหียร วรรณกรรมนิทาน พระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินเรื่อง หรมาน วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ลื้อเรื่อง ลังกาสิบโท และวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว เรื่อง พระลัก พระลาม ที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ภายใต้เงื่อนไขทางศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามแต่ละฉบับได้แก่ 1) พลวัตคุณลักษณะ สำคัญด้านรูปลักษณ์ 2) พลวัตคุณลักษณะสำคัญด้านภูมิหลัง 3) พลวัตพลวัตคุณลักษณะ สำคัญในการเป็นปิตา 4) พลวัตคุณลักษณะสำคัญในการเป็นสามี และ 5) พลวัตคุณลักษณะ สำคัญในการเป็นวีรบุรุษ ทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี เดียวกันมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 4 ฉบับ ได้แก่

1. ผลงานวิจัยของ ศิราพร ลีตะฐาน (2522) เรื่อง **รามเกียรติ์: ศึกษาในแง่การ แพร่กระจายของนิทาน** ที่กล่าวว่าเมื่อนิทานพระรามแพร่กระจายจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่ง หนึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ คือ เปลี่ยนรายละเอียด เพิ่มความ ลดความ สลับความ และสลับสนความ โดยทั้งหมดถือเป็นพลวัตของนิทานพระรามที่เป็นผลมาจากการแพร่กระจาย สู่ท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

2. ผลงานวิจัยของ เจริญ มาลาโรจน์ (2529) เรื่อง **วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลือเรื่องคำขบลังกาสิบหัว** ที่กล่าวว่าลึงกาสิบหัวคือ นิทานพระรามที่แพร่กระจายเข้ามาในสังคมและวัฒนธรรมไทยลือโดยมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าได้กับสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อโดยเฉพาะการชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของสังคม

3. ผลงานวิจัยของ ประคอง กระแสชัย (2529) เรื่อง **วรรณกรรมล้านนาไทยเริ่มพรหมจักร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์** ที่กล่าวว่าพรหมจักรได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้าได้กับสังคมและวัฒนธรรมของคนล้านนานอกจากนี้ยังทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเชื่อของคนล้านนาในอดีต

4. ผลงานวิจัยของ สมัย วรรณบุตร (2557) เรื่อง **พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง** ที่กล่าวว่านิทานพระรามเรื่องพระลักพระลามนอกจากจะทำหน้าที่เป็นวรรณกรรมทางศาสนาและวรรณกรรมบันเทิงแล้วเนื้อหาตัวบทยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ค่านิยมทางสังคม ตลอดจนความคิดความเชื่อของของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวที่ตั้งรกรากอยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง

3. ผลการวิจัยแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมพระรามแต่ละฉบับ

ผู้วิจัยได้ปรับประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องพลวัต (Dynamic) ของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544, หน้า 88-102) ที่ว่าด้วยการศึกษาเหตุผล รูปแบบ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีความหมายมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล กรอบแนวคิดเรื่อง สัญญะวิทยา (Semiology) ของ โซยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555, หน้า 148-165) ที่ว่าด้วยกระบวนการสื่อความหมายและการสร้างสัญลักษณ์หรือภาพแทนทางความคิดที่สะท้อนผ่านวิธีคิดและพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล กรอบแนวคิดเรื่อง อัตลักษณ์ (Identity) อภิญา เพื่อพิสูจน์ว่าด้วยการศึกษาลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกหรือมีความชัดเจนจนเป็นที่รู้จักหรือจำได้และกรอบแนวคิดเรื่องจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ของ สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2532, หน้า 68-85) ที่ว่าด้วยการศึกษาพฤติกรรม (behavior) ของมนุษย์ทั้งพฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) และพฤติกรรมภายใน (Covert behavior) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลการศึกษาทำให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกีซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดีย และรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร

ปรัมเพียร หอราแมน ลังกาสิบโท และพระลักพระราม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ลื้อ และไท-ลาวที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชนชาวฮินดู และกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ลื้อ และไท-ลาว โดยเฉพาะการกำหนดให้ตัวละครพระรามทุกตัวทำหน้าที่เป็นบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลในอุดมคติ (ideal person) ให้แก่ผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะผู้ที่ดำรงตนอยู่ในสถานะของผู้ผู้นำทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกันมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่

1. ผลงานวิจัยของ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2526) เรื่อง **วิเคราะห์รามเกียรติ์การแปลความหมายทางการเมือง** ที่กล่าวว่ารามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนี้ กจากจะทำหน้าที่เป็นวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงและยอพระเกียรติบุรพกษัตริย์ตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ในตอนต้นและตอนท้ายเรื่องแล้วยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ต้องการที่ต้องการแสดงภาพและเน้นย้ำสิทธิธรรมในการเป็นกษัตริย์ ขณะเดียวกันก็มีความต้องการให้เจ้านาย ขุนนาง ตลอดจนบุคคลทั่วไปประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางที่พระองค์มุ่งหวังโดยมีตัวละครพระรามเป็นแบบอย่าง

2. งานวิจัยของ วัฒนชัย หมั่นยิ่ง (2533) เรื่อง **ภาพลักษณ์ของผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี** ที่กล่าวว่าตัวละครพระรามในบทละครรามเกียรติ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีคือ ภาพแทนของพระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมไปด้วยบารมีตามสถานะของการเป็นนารายณ์อวตาร โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของการเป็นกษัตริย์นักรบและนักปกครองที่ยึดมั่นในคุณธรรมและมีความสามารถมีปฏิภาณไหวพริบดี

3. งานวิจัยของ เสาวณิตย์ จุลวงศ์ (2536) เรื่อง **โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1** ที่กล่าวว่ารามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 ได้ทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้อยู่ในสถานะของผู้ผู้นำ คือ กษัตริย์และขุนนางมีบทบาทอย่างยิ่งในการกำหนดข้อบังคับและขับเคลื่อนสังคม ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสังคมแบบพึ่งพาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

4. งานวิจัยของ นงนุช ยั่งรอด (2544) เรื่อง **การวิเคราะห์วัฒนธรรมทางจิตใจในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** ที่กล่าวว่าตัวละครพระรามตลอดจนตัวละครสำคัญฝ่ายธรรมะและฝ่ายอธรรม คือ ภาพสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของการเป็นดีในสังคมไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวโดย

ชี้ให้เห็นว่าคนดี คือ ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจและประพฤติตนตามหลักคุณธรรม ส่วนบุคคลที่ได้ชื่อว่าขาดคุณธรรมคือ ผู้ที่ขาดคุณธรรมประจำใจและประพฤติตนขัดกับหลักศีลธรรม

5. งานวิจัยของ สุทัศน์ ศรีดาเดช (2540) เรื่อง **ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์** ที่กล่าวว่าพระรามเป็นตัวละครฝ่ายธรรมะที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของผู้มีบุญญาธิการตามความผู้คนในสังคมไทย โดยกำหนดให้ตัวละครพระรามเป็นผู้มีบุญญาธิการเหนือกว่าผู้ใดในกลุ่มซึ่งการอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำของตัวละครพระราม ขณะเดียวกันรามเกียรติ์ก็ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามมีวิถีชีวิตบางด้านเฉกเช่นปฤชชนทั่วไปมีผลให้เกิดสัมพันธภาพที่สอดคล้องกับบุคคลในกลุ่มจนทำให้ตัวละครพระรามได้รับความศรัทธา การร่วมแรงร่วมใจ ตลอดจนถึงการยอมรับปฏิบัติตามจากกลุ่มชนในสังคม

6. งานวิจัยของ พรรณี กัมมสุทธิ (2544) เรื่อง **บทบาทความเป็นผู้นำของพระรามในรามเกียรติ์** ที่กล่าวว่าบทบาทการเป็นผู้นำของตัวละครพระรามสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ตามทฤษฎีมหาบุรุษซึ่งเป็นลักษณะพิเศษเหนือคนทั่วไปและเป็นผู้มีบุญญาธิการโดยสิ่งเหล่านี้เป็นบุคคลกลภาพด้านร่างกายส่วนด้านจิตใจตัวละครพระรามเป็นผู้มีเชาว์ปัญญาและเชาว์อารมณ์ที่ดีซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อความเป็นผู้นำซึ่งบทบาทของความเป็นผู้นำของตัวละครพระรามสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการบริหาร และด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

4. ความสอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานการวิจัยไว้ 2 ประเด็น คือ 1) ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเหนือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทวนเรื่อง พรหมจักร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เรื่อง ปรีมเทียร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินเรื่อง หรมาน วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อเรื่อง ลังกาสิบโท และวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลาม มีพลวัตต่างไปจากตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในรามายณะของวาลมิกีและ 2) ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท คือ ภาพแทนของแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

โดยผลการวิจัยที่ได้พบว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประเด็น คือ ตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้ง 6 ฉบับ คือ รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 พรหมจักร ปรีมเหียร หอระมาน ลังกาลิบโห และ พระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ลื้อ และไท-ลาวมีพลวัตต่างไปจากตัวละครพระรามในรามายณะฉบับวาลมิกีและตัวละครพระรามที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ นอกจากจะทำหน้าที่ของตัวละครเอกและตัวละครสำคัญแล้วยังทำหน้าที่ภาพแทนแนวความคิดของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับนั้น ๆ

5. ข้อค้นพบใหม่

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในปัจจุบันพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการพลวัตของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานลายลักษณ์ฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดศึกษาไว้ เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจะเป็นผลงานวิจัยที่ทำการศึกษาวรรณกรรมนิทานพระรามดังนี้

1. **งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมพระรามในเชิงสังคมและวัฒนธรรม** วัตถุประสงค์สำคัญในการศึกษาของงานวิจัยในกลุ่มนี้คือ การพยายามศึกษาถึงแนวคิดทางการสังคมและวัฒนธรรมที่แฝงตัวอยู่ในเนื้อหาของวรรณกรรมพระราม โดยใช้แนวคิดทางทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษาซึ่งได้แก่ผลงานวิจัยของ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2526), ผลงานวิจัยของ วัฒนชัย หมั่นยิ่ง (2533), ผลงานวิจัยของ เสาวณิต จุลวงศ์ (2536), และ ผลงานวิจัยของ นงนุช ยั่งรอด (2544)

2. **งานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมพระรามในเชิงเปรียบเทียบ** งานวิจัยกลุ่มนี้มุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามในเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเหมือน ความแตกต่าง หรือแม้แต่ลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมพระรามบางฉบับ ได้แก่ผลงานของ มัทนี รัตนิ (2515) ผลงานวิจัยของ สมพร สิงโต (2517), ผลงานวิจัยของ ฉันทัส ทองช่วย (2522), ผลงานวิจัยของ ฉัตรยุพา สวัสดิพิงษ์ (2522), ผลงานวิจัยของ ชฎารัตน์ สุนทรธรรม (2522), ผลงานวิจัยของ พิษิต อัครนิ (2527), ผลงานวิจัยของ พุฒิมาศ พุ่มพวง (2540), ผลงานวิจัยของ สมภารธ พักตร์วัฒนการ (2549), และผลวิจัยงานของ โนเรีย นววานิช (2550)

3. **งานวิจัยที่ทำการศึกษาตัวละครต่าง ๆ ในวรรณกรรมพระราม** งานวิจัยกลุ่มนี้มุ่งศึกษาตัวละครที่ปรากฏในเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามซึ่งได้แก่ตัวละครที่เป็น

มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ได้แก่ผลงานวิจัยของ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (2525), ผลงานวิจัยของ พัทธินันท์ จินนุ (2547), ผลงานวิจัยของ พริมรดา จันทรโชติกุล, (2553) ผลงานวิจัยของ ประภาส เพ็งพุ่ม (2542), ผลงานวิจัยของ จีรพรรณ พรหมทอง (2554), ผลงานวิจัยของ ชลลดา มงคล (2560), ผลงานวิจัยของ เฟรเดอริก บี กอสส์ (2550), และผลงานวิจัยของ ศิวาล วราเอกศิริ (2559)

4. งานวิจัยที่ทำการศึกษาเนื้อหาวรรณกรรมพระราม งานวิจัยในกลุ่มนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพระรามเป็นหลักทั้งในด้านศิลปะในการประพันธ์ ศิลปะและกลวิธีในการใช้ภาษาประกอบสร้างเนื้อหา รวมไปถึงคุณค่าด้านต่าง ๆ ได้แก่ผลงานวิจัยของ ศิราพร ลีตะฐาน (2522), ผลงานวิจัยของ เจริญ มาลาโรจน์ (2529), ผลงานวิจัยของ ประคอง กระแสชัย (2529), ผลงานวิจัยของ อารมณ ไทยสุริโย (2536), ผลงานวิจัยของ ไพเราะ รักนุ่น (2541) ผลงานวิจัยของ วุฒินันท์ ชัยศรี (2554), และผลงานวิจัยของ สมัย วรรณอุดร (2557)

5. งานวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะตัวละครพระราม ได้แก่ผลงานวิจัยของของ สุทัศน์ ศรีตาเดช (2540), และผลงานวิจัยของ พรรณี กัมมสุทธิ (2544)

ทั้งนี้จากการศึกษาตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ คือ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียเรื่อง รามายณะของ วาลมิกิ วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1 วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนเรื่อง พรหมจักร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เรื่อง ปรัมเหียร วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินเรื่อง หรมาน วรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อเรื่อง ลังกาลิบโ และวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว เรื่อง พระลักพระลามทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญดังนี้ คือ

1. ความต้องการให้ตัวละครพระรามเป็นต้นแบบของผู้นำที่ดี ดังจะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้ประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทุกฉบับอยู่ในสถานะของผู้นำตั้งแต่การอยู่ในสถานะของกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้นำของรัฐ อยู่ในสถานะของบุตรชายคนแรกซึ่งต้องทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวและวงศ์ตระกูลต่อบิดา อยู่ในสถานะของบิดาที่ต้องทำหน้าที่เป็นต้นแบบและผู้นำที่ดีให้แก่บุตร อยู่ในสถานะของเชษฐาที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำที่ดีให้แก่อนุชา อยู่ในสถานะของสามีที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำที่ดีของครอบครัว โดยผู้นำที่ดีในทัศนะของผู้ประพันธ์วรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ ผู้ที่กอปรไปด้วยคุณธรรมและมีความสามารถโดยเฉพาะความสามารถในการรบและการมีปฏิภาณไหวพริบที่ดีขณะที่การประกอบสร้างให้ตัวละครพระรามเป็นต้นแบบและผู้นำในอุดมคติยังสะท้อนให้เห็นว่าในสังคม

อินเดียและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไท-ลาว ในยุคจารีตหรือในยุคโบราณนั้นต้องพึ่งพาผู้นำที่มีความสามารถและเป็นคนดีเพื่อนำพาให้สังคมที่ตนพำนักอาศัยนั้นมีความผาสุกร่มเย็น

2. ภาพสะท้อนรูปแบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว จากเนื้อหาตัวบทของวรรณกรรมนิทานพระรามเรื่อง พระลักพระลาม ซึ่งเป็นวรรณกรรมนิทานฉบับไท-ลาว จะเห็นได้ว่า ตัวละครพระรามในเรื่อง คือ พระลาม มีชยานอกเหนือจากนางสีดาอีก 9 นาง คือ นางสีพิมพาราชเทวี นางพิมมะสอนคอนลาด นางทิพพะอาดชานมน นางจันทะมุขี นางเทวดาตนที่ 1 นางเทวดาตนที่ 2 นางเทวดาตนที่ 3 นางคำพา และนางคำขาว ด้วยวิธีการ คือ การมีชัยชนะในสงครามและการถวายเป็นราชบรรณาการจากฝ่ายตรงกันข้ามซึ่งรูปแบบและวิธีการดังกล่าวถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองและกลวิธีในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐในยุคจารีต ซึ่งเป็นรัฐที่ไม่มีขอบเขตอำนาจเหนือพื้นที่ที่แน่ชัดการแผ่ขยายอำนาจเกิดจากการทำสงครามเพื่อขยายดินแดนโดยกษัตริย์ของรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่า ขณะเดียวกันรัฐที่มีขนาดเล็กและมีกำลังพลที่ด้อยกว่าก็พยายามสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตนเองด้วยวิธีการประนีประนอมดังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีของสถานะที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของรัฐหลากหลายขนาดในเขตที่ราบลุ่มประเทศไทยและประเทศลาวตลอดจนหลักฐานการสร้างความสัมพันธ์แบบรัฐเครือญาติด้วยการแต่งงาน จากเหตุผลดังกล่าวจึงสามารถกล่าวการมีชยานเพิ่มอีก 9 นาง ของพระลามคือ ภาพสะท้อนรูปแบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ในยุคจารีตได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องพลวัตพระรามในวรรณกรรมลายลักษณ์ฉบับอินเดียและกลุ่มชาติไทเป็นการศึกษากลวิธีการประกอบสร้าง พลวัต และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ คือ รามายณะของวาลมิกิ รามเกียรติ์ฉบับพระพุทธรูปยอกฟ้าจุฬาโลก พรหมจักร ปรมิหาร หอราณ ลังกาสิบโท และพระลักพระลาม จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากการศึกษาวิธีการประกอบสร้างตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามฉบับอินเดียและฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับ ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของตัวละครพระรามในวรรณกรรมนิทานพระรามทั้ง 7 ฉบับ คือ การเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยมิติด้านความสามารถ (competency dimension) และและมิติด้านความดี

(dimension of goodness) โดยที่ผู้ประพันธ์วรรณกรรมนิทานพระราชมทั้ง 7 ฉบับ มีความตั้งใจที่จะประกอบสร้างให้ตัวละครพระราชมในวรรณกรรมนิทานฉบับของตนเป็นบุคคลต้นแบบ (role model) และบุคคลในอุดมคติ (ideal person) เริ่มตั้งแต่การเป็นกษัตริย์ที่กอปรไปด้วยคุณธรรมและความสามารถ เป็นบุตรที่มีความกตัญญูกตเวที ตลอดจนเป็นบิดา เป็นเชษฐา และเป็นเป็นสามีที่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมเรื่องทิศ 6 ซึ่งเป็นหลักในการปฏิบัติของอารยบุคคล โดยพฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครพระราชม ตลอดจนรายละเอียดในเนื้อหาตัวบทของวรรณกรรมนิทานพระราชมทั้ง 7 ฉบับ สามารถนำมาเป็นข้อคิดเตือนใจ อุทาหรณ์ ตลอดจนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้แก่เด็กนักเรียนและเยาวชนให้ตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของอนิสงค์แห่งการประกอบกุศลกรรมและโทษแห่งการประกอบอกุศลกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการประกอบสร้างตัวละครพระราชมในวรรณกรรมนิทานพระราชมต้นฉบับกับวรรณกรรมนิทานพระราชมที่ปรากฏในกลุ่มชาติต่างพันธุ์ต่าง ๆ ในอุษาคเนย์

2.2 ควรมีการนำรูปแบบและวิธีการศึกษาดังกล่าวไปศึกษาการประกอบสร้างตัวละครในวรรณกรรมกลุ่มที่มีแบบเรื่องเดียวกันเพื่อให้เห็นถึงที่มาและพัฒนาการของวรรณกรรมฉบับหรือเรื่องนั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กรุณา กุศลาสัย. (2543). **วัฒนธรรมสัมพันธ์: ไทย-อินเดีย**. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- กาญจนา สุวรรณศิลป์. (2546). **ความดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาวไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง)**
กรณีศึกษาบ้านสระพัฒนาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กุสุมา รัชมณี และคณะ. (2555). **มหากาพย์รามายณะของวาลมิกีฉบับภาษาไทย**.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. (ม.ป.ป.). **วรรณคดีวิจารณ์**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- เกรียงไกร สัมปัชชลิต. (2553). “คำนำ.” ใน **รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และบ่อเกิดรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: ไม้มีเดีย เซ็นเตอร์ จำกัด.
- คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา. (2556). **พระลักพระลาม สำนวนลาว: วรรณทัศน์ของสังจิตา นันตะสะหาย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ควายทัวระพี. (2558). ใน **ภาคผนวกวิทยานิพนธ์ การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน**
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2551). **การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรี ศรีมุงคุณ. (2547). **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์**.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: วิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2520). **ของดีอีสาน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป.). **คติชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2556). **ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ชนนิยม.
- จิรพร ศรีบุญเหลือ. (2546). **การศึกษา “ผญา” สื่อประเพณี: การสืบทอดและการสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนคนอีสาน**. วิทยานิพนธ์ ว.ม.กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิรวรรณ พรหมทอง. (2554). **เปรียบเทียบภาษาที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพระรามกับ**

ทศกัณฐ์จากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ 1. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจตนา นาควัชร. (2521). **ทฤษฎีวรรณคดี.** กรุงเทพมหานคร: ดวงกลม.

เจริญ มาลาโรจน์. (2529). **วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลือเรื่องคำขับลงกาสิบหัว.** วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาจารึกตะวันออก บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2558). **อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง.** เข้าถึงเมื่อวันที่
22 สิงหาคม. เข้าถึงได้จาก <http://wsc.soc.cmu.ac.th/publications/online-journal/>

ฉัตรชัย ว่องกลีกรณ์. (2529). **วิเคราะห์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตามหลักในการละครใน.**
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์. (2552). **เปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนากับภาคใต้.** เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉันทส ทองช่วย. (2552). **รามเกียรติ์กับวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้.** สงขลา: โครงการบริการ
วิชาการ มศว. สงขลา.

ชลลดา มงคล. (2560). **การศึกษาเปรียบเทียบตัวละครทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ.**
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชฎารัตน์ สุนทรธรรม. (2522). **การศึกษารามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (ม.ป.ป.). **รามเกียรติ์ปริทัศน์.** นครปฐม: โครงการผลิตเอกสารตำราเรียน
วิทยาลัยครูนครปฐม.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). **สัณนิทรา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับ
การศึกษารัฐศาสตร์.** กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). **รหัสชุมชน : พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริงและหลัง
สมัยใหม่.** สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2548). **อัตลักษณ์ชุมชน: อัตลักษณ์และการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลง**

ตำแหน่งแห่งที่ของชุมชน. สงขลา: โครงการจัดตั้งศูนย์อิสลามเพื่อการบูรณาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

दनัย ไชยโยธา. (2553). **วัฒนธรรมและอารยธรรมสัมพันธ์ของอนุทวีปอินเดียกับนานา**

ประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮาส์.

ดาราพร ศรีม่วง. (2556). **การประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักเขียน: กรณีศึกษาเรื่องเล่า**

จากประสบการณ์ชีวิตของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษร
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดารารัตน์ จุฬพันธ์ (บรรณาธิการ). (2557). **หนังสือวัดขนอน.** นครปฐม: สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทรงพล ภูมิพัฒน์. (2540). **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ : รวมบทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติ

พันธุ์ การจัดการองค์การความสัมพันธ์ และรัฐประชาชาติ. (2555). เชียงใหม่: ศูนย์
ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทพย์ สาริกบุตร. (ม.ป.ป.). **โหราศาสตร์ในวรรณคดี.** กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2554). **คนเมือง: ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ.2317-2553**

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาพร ชัยวรากิจ. (2558). **สัญญาไทย : ความหมายที่เป็นพลวัตทางวัฒนธรรม.** เชียงใหม่:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นงนุช ย้งรอด. (2544). **การวิเคราะห์วัฒนธรรมทางจิตใจในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง**

รามเกียรติ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.
ศิลปศาสตร์ (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นฤมล ขาวนวล. (2555). **นิยายรักออนไลน์ : การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศวิถีของผู้หญิงใน**

พื้นที่สาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรม
ศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

นาคะประทีป [นามแฝง]. (2499). **สมญาภิธานรามเกียรติ์.** พระนคร: โรงพิมพ์ช่างพานิชย์.

นาคะประทีป [นามแฝง]. (2510). **สมญาภิธานรามเกียรติ์.** พระนคร: แพร่พิทยา.

นียดา เหล่าสุนทร. (ม.ป.ป.). **การฟื้นฟูอักษรศาสตร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด**

ฟ้าจุฬาโลกมหาราช. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.

นิตยา เหล่าสุนทร. (2548). **พระรามชาดก: การปรับเปลี่ยนจากวรรณกรรมต้นแบบมาเป็นวรรณกรรมอัตลักษณ์.** ราชบัณฑิตยสถาน (30)4, 1012-1020.

นิตยา เหล่าสุนทร. (2549). **ภูมิสถานในเรื่องพระรามชาดก.** ราชบัณฑิตยสถาน (31)3, 791-789.

นิตยา เหล่าสุนทร. (2553). **พระรามชาดก.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2553). **แกะรอยพระลัทธิ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส.

โนริยา นวนาธิช. (2550). **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บุญเดือน ศรีวรพจน์. (2546). **“อธิบายประชุมคำพากย์รามเกียรติ์” ใน ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์ (เล่ม 1-2), 1-8.** กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

บุญทา ศรีพิมพ์ชัย, เจริญ อินดี๊ะ และ สมศักดิ์ วุฒิเพย [ปริวรรต]. (2527). **“ปรัมมเหียร.” ใน ปรัมมเหียรหอมนาน, 1-44.** เชียงใหม่: หน่วยส่งเสริมศิลปศึกษาและวัฒนธรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประคอง กระแสชัย. (2524). **วรรณกรรมล้านนาไทยเริ่มพรหมจักร : การศึกษาเชิงวิเคราะห์.** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย ภาควิชาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประคอง นิมนานเหมินท์. (2548). **นิทานพื้นบ้านศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาส เพ็งฟุ่ม. (2542). **ทศกัณฐ์วิเคราะห์บทบาทในสถานภาพผู้นำ .** รายงานการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร:

ประสิทธิ์ สีสรีชา. (2547). **“การฟังและการสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” ใน วาทยกรรมอัตลักษณ์, 203-252.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ปราณี วงศ์เทศ. (2531). **“นิทานเรื่องเล่าประเภทร้อยกรอง.” ใน พื้นถิ่นพื้นฐาน: มิติใหม่ของคติชนวิทยาและวิถีชีวิตสามัญของพื้นบ้านพื้นเมือง, 119-123.**

กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.

ปรีชา นุ่นสุข. (2528). **อิทธิพลมหากาพย์รามายณะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ปรีชา นุ่นสุข. (2524). **อิทธิพลของมหากาพย์รามายณะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.**

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

เปลื้อง ณ นคร. (2517). **ประวัติศาสตร์คดีไทยสำหรับนักศึกษา.** พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ฝนวันจันทร์ ศรีจันทร์. (2543). **การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในเมืองประวัติศาสตร์**

กรณีศึกษาประวัติศาสตร์เมืองพิมาย. วิทยานิพนธ์ สม.ม. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์ศักดิ์ คนขัน. (2552). **การศึกษาอัตลักษณ์ที่ปรากฏในนิทานไทใหญ่ อำเภอแม่ฮาด**

จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรรณี กัมมสุทธิ. (2544). **บทบาทความเป็นผู้นำของพระรามในรามเกียรติ์.** วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พริมรดา จันทรโชติกุล. (2553). **หนุมานในหนังสือการ์ตูนไทยปัจจุบัน.** วิทยานิพนธ์อักษรศา

สตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชลิน จินนุ่น. (2547). **การวิเคราะห์หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ.** วิทยานิพนธ์อักษรศา

สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัฒนา ภูมิวัฒน์. **การใช้เรื่องเล่าและตำนานในการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเยาวชน**

ของนักเขียนอเมริกันเชื้อสายจีนร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์

พัทธา สายหู. (2524). **กลไกของสังคม.** กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬา.

พิชิต อัครนิจ. (2527). **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับต่างๆของล้านนา.** เชียงใหม่ :

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. (2506). **จักรวาลแห่งความรอบรู้.** พระนคร:

ไทยสัมพันธ์.

พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. (2517) **ชุมชนพระนิพนธ์.** กรุงเทพมหานคร: โรง

พิมพ์พระจันทร์.

พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. (2513). **เรื่องพระราม.** พระนคร: โรงพิมพ์

พระจันทร์.

พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. (2517). **เครื่องวิจารณ์นิทานปันทิหรืออิเหนา**

เรื่องพระรามและสุติบัตรโขนละคร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

พุดิมาศ พุ่มพวง. (2540) **วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พุทธรอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. (2540) **บทละครรามเกียรติ์. 4 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาคาร.

ไพเราะ รักนุ่น. (2541). **ลำดับการดำเนินเรื่องและกลยุทธ์ในศึกแต่ละตอนของรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เฟรเดอริก บี กอสลส์. (2550). **การศึกษาบทบาทของ "อนูชา" น้องชายในรามเกียรติ์และเปรียบเทียบกับการพรรณนาทางประวัติศาสตร์ไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (มปป.) **บ่อเกิดรามเกียรติ์**. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

มนทกานติ ชีรนนทวัฒน์. (2544). **หน้าที่และอัตลักษณ์ของเพลงละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศช่วงหลังข่าวภาคค่ำในปี พ.ศ. 2542**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนตรี ศรีบุษรา. (2484). **ลังกาสิบโห (วรรณกรรมของไทยลื้อ)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เกษม, 2534.

มัทนี รัตติน. (2515). หมายเหตุเปรียบเทียบทางวรรณคดีภาค 1. **วารสารธรรมศาสตร์** 2(1), 24.

มัทนี รัตติน. (2515). หมายเหตุเปรียบเทียบทางวรรณคดีภาค 2. **วารสารธรรมศาสตร์** 3(1), 37.

วัฒน์ชัย หมั่นยิ่ง. (2533). **ภาพลักษณ์ของผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วันดี สันติวุฒิมณี. (2545). **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทยพม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ สม.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิญญู บุญยงค์. (2540). **วานรในรามเกียรติ์**. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี่.

วิภา กองกานันท์. (2526). **ตัวละครอีกฝ่ายชายในวรรณคดีไทยคลาสสิกกับทัศนะของคนไทย**

ต่อผู้นำทางสังคม. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาตัวเอกในวรรณคดีไทยกับทัศนะ
ของคนไทยต่อผู้นำ, 15. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชีย.

วิภา กงกะนันท. (2530). **วรรณคดีศึกษา.** นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิริยา วิฑูรย์สฤณีศิลป์. (2548). **การศึกษาอัตลักษณ์ชนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในสื่อ
หนังสือบันทึกการเดินทาง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต
(สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วุฒินันท์ ชัยศรี. (2554). **พหุมจักร: การศึกษารามเกียรติ์ฉบับล้านนาในฐานะวรรณคดี
ชาตก.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2554). **พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. (2525). **ตัวละครในรามเกียรติ์.** กรุงเทพมหานคร: พิษณุเวชการพิมพ์.

คิวดล วราเอกศิริ. (2559). **อัตลักษณ์ของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทย.**

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริพร ฐิตะฐาน. (2522). **รามเกียรติ์: ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน.** วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร ฐิตะฐาน. (2534). **ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น.** กรุงเทพมหานคร: สำนัก
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ศิริพร ฐิตะฐาน. (2545). **ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น การศึกษาคติชนในบริบททาง
สังคม.** กรุงเทพมหานคร : มติชน.

ศิริพร ณ กลาง. (2545). **ชนชาติไทในนิทาน.** กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ศิริพร ณ กลาง. (2522). **รามเกียรติ์ : การศึกษาง่ายของการแพร่กระจายของนิทาน.**

วิทยานิพนธ์ปริญา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เศกสรรค์ สรรสพิสุทธิ. (2546). **อัตลักษณ์ของไทยลื้อ การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดภายใต้
ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม : กรณีศึกษาบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะ
เมิง จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมพร สิงห์โต. (2517). **ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกีและรามเกียรติ์พระราช
นิพนธ์ในรัชกาลที่ 1.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมภารธ พักตร์วัฒนการ. (2549). **การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนาเรื่องพรหมจักรและรามเกียรติ์ฉบับอีสานเรื่องพระลัก-พระลามเชิงคติชนวิทยา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมัย วรรณอุตร. (2557). **พระลักพระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว): การนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ลาวและนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สาทิต แทนบุญ. (2542). **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหมสมพัตสา (นายมี)**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สารประเสริฐ, พระ. (2476). **พระรามชาดก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แย้มศรี.
- สิงพะ วรรณสัย [ปวิวรรต]. (2522). **ชาดกนอกนิบาตพรหมจักร: รามเกียรติ์ฉบับสำนวนภาษาล้านนาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์.
- สิงพะ วรรณสัย [ปวิวรรต]. (2522) **พรหมจักร**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิงพะ วรรณสัย [ปวิวรรต]. (ม.ป.ป.) **หอรมานและปรั้มเหียร**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทยและคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา เชาว์น้ำทิพย์. (2549). **อัตลักษณ์ของชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ.
- สุชา จันทน์เอม. (2536). **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- สุทัศน์ ศรีตาเดช. (2540) **ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2544). **โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2552). **การจัดการวัฒนธรรมในระดับนโยบายของรัฐ**. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. 1(19), 41-50.
<<http://www.rsunews.net/CultureManagement2/.htm>> 2556.
- สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2532). **จิตวิทยาทั่วไป แนวคิดและทฤษฎีขั้นมูลฐาน**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2526). **วิเคราะห์รามเกียรติ์การแปลความหมายทางการเมือง**.

วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง ภาควิชา
รัฐศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพล วิรุฬักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสฐียรโกเศศ [นามแฝง]. (2507). **การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์**. กรุงเทพมหานคร:
ราชบัณฑิตยสถาน.

เสฐียรโกเศศ [นามแฝง]. (2476). **พระราชมลายู**. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม.

เสฐียรโกเศศ [นามแฝง]. (2515). **อุปกรณ์รามเกียรติ์**. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ.

เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป. (2516). **ประชุมเรื่องพระรามและแง่คิดจากวรรณคดี**.

กรุงเทพมหานคร : เจริญวัฒนาการพิมพ์.

เสาวนิตย์ จุลวงศ์. (2519). **โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่**

1. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนัญญา วารีสอาด. (2553). **อัตลักษณ์กับบริบททางสังคมในนิยายโรมานซ์แนวข้ามภพชาติ
ของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ :
คณะกรรมการ

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: อัม
รินทร์.

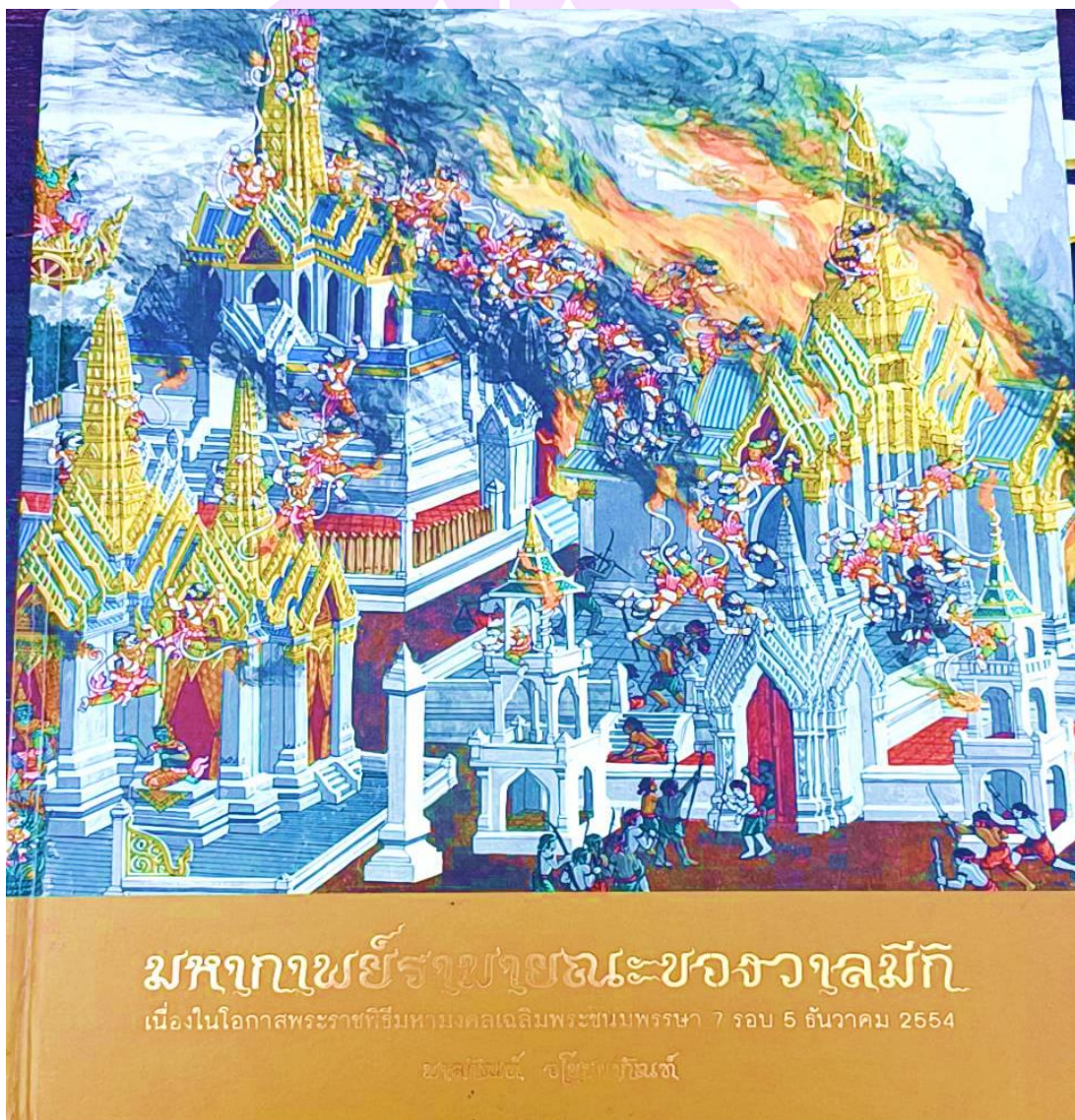
อารมณ ไทยสุริโย. (2536). **การศึกษาวิเคราะห์โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่**
5. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทของวรรณกรรมนิทานพระรามร่ายรักฉบับอินเดีย
และฉบับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 7 ฉบับจากต้นฉบับที่แปลและปริวรรตเป็น
ภาษาไทย

1. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับอินเดียเรื่อง รามายณะของ
วาลมิกิ ฉบับแปลไทย

มหากาพย์รามายณะของวาลมิกิ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554

แปลโดย อ. อภิชาติ อภิสิทธิ์

สรุบทที่ 1

- พระคาบสวดมิกได้เอ่ยนามพระฤษีนาถผู้ประเสริฐในหุบผาปฐ ผู้ท่องปณคัมภีร์อยู่เป็นนิตย์ ผู้เป็นเลิศในความรอบรู้วาทะ //1-1-1
- แท้จริงในโลกทุกวันนี้ใครคือผู้ทรงคุณ และใครคือผู้กล้า และผู้รู้ธรรม และผู้รู้คุณ ผู้กล่าววาจาสัตย์ ผู้มีปณิธานมั่นคง //1-1-2
- และใครคือผู้เทียบพร้อมด้วยจริยะ ใครคือผู้ประพฤติประโยชน์เพื่อสัตว์โลกทั้งปวง ใครคือผู้รู้ และผู้สามารถ และใครคือผู้เป็นหนึ่งทั้งทั้ง
- ทัศนียภาพที่น่าชื่นชม //1-1-3
- ใครคือผู้กล้า ผู้พิชิตความโกรธ ใครคือผู้เจตจรล ใครคือผู้ปราศจากริษยา และใครคือผู้ที่เมื่อถูกข่มขู่ในสงครามแล้วแม้เหล่าเทวาก็ยัง
- ขยาด //1-1-4
- สิ่งนี้ข้าปรารถนาจะได้ฟัง ความใคร่ของข้ามากยิ่งแท้ ข้าแต่พระมหาฤษี ท่านคือผู้รอบรู้เรื่องบุรุษเจกเช่นนั้น //1-1-5
- เมื่อได้ฟังคำพูดนี้ของฤษีนาถมิก ฤษีนาถผู้ยังรู้ดีโลกก็เอ่ยนามอย่างยินดี และกล่าวว่า โปรดฟัง //1-1-6
- คุณลักษณะใดๆ ที่ท่านได้สรรเสริญ ซึ่งมีมหาศาลและเป็นสิ่งทำได้ยากแท้ บุรุษผู้เทียบพร้อมด้วยคุณลักษณะนี้ฉันใด จงเป็นที่ประจักษ์
- ข้าแต่พระมุนี ข้าได้รู้มา ข้าจักเล่าให้ฟัง //1-1-7
- บุรุษผู้ถือกำเนิดในวงศ์อิศริยา เป็นผู้ที่ปวงชนรู้จักนามว่าราม เป็นผู้ปกครองที่ควบคุมตนเองได้ กล้าหาญยิ่ง สง่างาม มั่นคง //1-1-8
- ผู้รู้แจ้ง รู้วางตัว รู้เจรจา เป็นผู้มีสิริ ผู้สั่งการศัตรู มีอภัยกว้าง พากาแข็งแรงแรง คองามดังสังข์ หนูใหญ่งาม //1-1-9
- มีพระกรว้าง มีรากขวัญอันเต็ม เป็นนิกษมั่งมีอยู่ ผู้สยบศัตรู มีพาทายาวถึงชานู มีเคียวเจดตรง มีนลาฏกว้าง เป็นผู้กล้าหาญยิ่ง //1-1-10
- ผู้มีร่างสมส่วน สมภาคทั้งชายขวา ผิวพรรณนูนนวล ทรงพลัง อูระแกร่งกำยำ นัยน์ตาโต สง่างาม ทรงคุณลักษณะ //1-1-11
- เป็นผู้รู้ธรรมและอภัยสัตย์ และใส่ใจในประโยชน์สุขของประชา เป็นผู้ทรงยศ ผู้รอบรู้ ผู้บริสุทธิ์ ผู้ชนะตน ผู้มีสมาธิ //1-1-12
- ผู้ปกครองปวงชนมนุษย์โลก และอภัยรักษาธรรมะ ผู้ทรงความรู้เรื่องแก่นสารของเวทเวทศาสตร์ และเชี่ยวชาญในธนูเวท //1-1-13
- ผู้ทรงความรู้เรื่องความหมายที่แท้แห่งสรรพศาสตร์ ผู้มีความทรงจำดี ผู้มีปฏิภาณ ผู้เป็นที่รักแห่งคนทั้งปวง เป็นสารถี เป็นผู้มีจิตใจ
- หุดหุด เป็นผู้มีวิริยะ //1-1-14
- บรรดาคนดีเข้าถึงได้เสมอประดุจแม่น้ำสายต่างๆ ไหลเข้าสู่มหาสมุทรฉะนั้น เป็นผู้เจริญ เป็นที่เพเลินตาทุกเมื่อ และเป็นผู้สม่ำเสมอใน
- ทุกกรณี //1-1-15
- พระองค์เป็นผู้เทียบพร้อมด้วยสรรพคุณ และเป็นผู้เพิ่มพูนความสุขแก่พระนางเกาสัลยา มีความกล้าลึกประดุจมหาสมุทร มีความมั่นคง
- ประดุจเขาหิมาลัย //1-1-16
- มีความกล้าหาญเปรียบได้กับพระวิษณุ มีรูปโฉมเปรียบได้กับโสมเทพ มีความโกรธเปรียบได้กับพระกาลอัคคี มีความอดกลั้นเปรียบได้
- กับแผ่นดิน //1-1-17

มีความเสียสละเสมอด้วยพระอุเวระ มีความสัจย์ประหนึ่งเป็นพระยมชิกองค์หนึ่ง คือพระรามผู้ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะ ผู้มีความเพียรกล้าเรื่องความสัจย์ //1-1-18

ท้าวทศรถผู้เป็นใหญ่จึงโปรดที่จะสถาปนาพระรามไธยสองคิใหญ่ ผู้มีคุณประเสริฐ ผู้เป็นที่รัก ในตำแหน่งยุพราช //1-1-19

หลังจากนั้น เมื่อได้เห็นการเตรียมการอภิเษกพระราม เทวีโกเกยี่ผู้เป็นชายาท้าวทศรถก็ได้ทูลขอพรที่เคยประทานไว้แต่ก่อน โดยให้เนรเทศพระราม และอภิเษกพระภตะ //1-1-20

* เพราะลัจจา ท้าวทศรถราชาผู้ยึดมั่นในธรรมะ จึงบัญชาให้เนรเทศพระรามไธย //1-1-21

พระผู้กล้าหาญพระองค์นั้นได้เสด็จสู่ป่าตามคำมั่นสัญญา เนื่องจากคำบัญชาของพระบิดาด้วยความรักที่มีต่อนางโกเกยี่ //1-1-22

พระลักษมณ์พระราดาผู้เป็นที่รัก ผู้รอบน้อม ผู้เป็นแรงใจแห่งพระนางสุมิตรามารดา ได้ตามเสด็จพระรามไปด้วยความเสนาหาโดยแท้ //1-1-23

นางสีดาผู้เป็นยอดนารี ผู้พร้อมด้วยสรรพลักษณะ ได้ตามเสด็จพระรามประดุจโรหิตตามพระจันทร์ระยับนั้น //1-1-24

พระรามมีท้าวทศรถพระบิดาและชาวเมืองตามมาส่งเสด็จจนไกล เมื่อถึงศกฤตเวรบุรินทร์ฝั่งคงคา พระองค์ก็สั่งให้สารถีกลับไป //1-1-25

หลังจากเสด็จจากป่าหนึ่งสู่ป่าหนึ่ง ข้ามแม่น้ำหลายสายที่มีน้ำมากล้น พระราม พระลักษมณ์ นางสีดาไปถึงเขาจิตรภูตามคำรองฤชภัทราวาระ //1-1-26

เมื่อสร้างที่พำนักอันน่ารื่นรมย์ พลงเพลิงเพลิงอยู่ในป่าแล้ว ทั้งสามองค์ก็อาศัยอยู่อย่างมีความสุข ณ ที่นั้น รวากับเป็นเทพนครรพ //1-1-27

เมื่อพระรามเสด็จไปอยู่ที่เขาจิตรภู ท้าวทศรถได้คร่ำครวญถึงโอรส แล้วเสด็จสวรรคตด้วยความโศกอาดูร //1-1-28

เมื่อพระบิดาสวรรคต พระภตะไม่ประสงค์จะครองราชย์ แม้จะเป็นผู้สามารถและได้รับความเห็นชอบจากฤชวิสิษฐและพราหมณ์ผู้ใหญ่ทั้งหลาย พระผู้กล้าเด็ดยังได้เสด็จสู่ป่าไปทูลขอรับรองเบื้องบาทพระราม //1-1-29

และเมื่อประทานฉลองพระบาทของพระองค์ให้พระภตะเพื่อเป็นสิ่งแทนการครองราชย์แล้ว พระเชษฐาของภตะก็สั่งข้าแล้วข้าเล่าให้พระภตะกลับไป //1-1-30

พระภตะผู้ไม่สมปรารถนาจึงล้มมีสพระบาทของพระราม แล้วทรงบริหารราชกิจอยู่ ณ หมู่บ้านนั้นทิศราม ด้วยความหวังว่าพระรามจักกลับมา //1-1-31

ฝ่ายพระรามเมื่อทรงคาดถึงการมายังที่นั่นอีกของชาวเมืองและชาวบ้าน พระองค์จึงเสด็จสู่ป่าทากะด้วยพระทัยมุ่งมั่นโดยแท้ //1-1-32

หลังจากสังหารรากษสวาระ พระองค์ก็ทรงพบฤชศรภังคะ สุตติษณะ และอคัสตยะ ตลอดจนน้องชายของอคัสตยะ //1-1-33

และโดยคำแนะนำของฤชอคัสตยะ พระองค์ผู้ยินดีก็ทรงรับเอาธนูของพระอินทร์ และพระขรรค์ และแสงศรทั้งสอง ซึ่งมีลูกศรที่ใช้ได้ไม่หมดสิ้น //1-1-34

* ครั้นเมื่อพระรามประทับอยู่ในป่าพร้อมด้วยวนจรทั้งหลายนั้น ฤชทั้งปวงได้มาเฝ้าเพื่อทูลขอให้สังหารอสูรและรากษส //1-1-35

ขณะที่พระรามประทับอยู่ ณ ที่นั้น นางรากษสศูรปนชา ผู้อยู่ที่ชนสถานผู้แปลงร่างตามปรารถนา ได้ถูกศิตูตติษณะทำให้ผิดรูป //1-1-36

ต่อจากนั้น เหล่ารากษส และชระ และตริวิรัส ตลอดจนรากษสพหุชนะ ผู้ถูกยุยงโดยนางศูรปนชานั้นเที่ยว //1-1-37

พระรามได้สังหารพวกมันในการสู้รบ รวมทั้งรากษสบริวารที่ถูกสังหารหนึ่งหมื่นสี่พันตน //1-1-38

ฝ่ายราวณะครั้นได้ยินเรื่องการสังหารญาติก็พิโรธยิ่งนัก ได้ขอความช่วยเหลือจากรากษสนามมารีจะ //1-1-39

แต่ราวณะก็ถูกมารีจะห้ามครั้งแล้วครั้งเล่า แม้ ราวณะ มีพิ้งเป็นศัตรูกับผู้ทรงพลังผู้นั้น //1-1-40

ทว่าราวณะผู้ถูกเร่งรัดโดยกาลกำหนดไม่เชื่อฟังคำล่านั้น จึงได้ไปยังอาศรมของพระรามพร้อมด้วยมารีจะ //1-1-41

เมื่อได้ลงราชบุตรทั้งสองไปไกลโดยมารีจะมายังผู้ขึ้นแล้ว รวณะก็ได้ลักพาตัวของพระรามไป หลังจากได้สังหารพญานก
คิณณะอยู่ //1-1-42

เมื่อได้เห็นพญานกคิณณะถูกทำร้าย และได้รู้ว่านางสีดาไม่ติดถูกลักพาไป พระรามร่ำระวระผู้โหดสลด ผู้มีอินทรีย์หวั่นไหวก็คร่ำครวญ

//1-1-43

จากนั้นได้เฝ้าร่างพญานกขยาด้วยความโศกเศร้า ขณะติดตามนางสีดาอยู่ในป่า ก็ได้พบรากษสตนหนึ่ง //1-1-44
รากษสนามพันธุละนำละพริ่งกลัว รูปร่างวิกลจริต พระองค์ผู้เป็นมหาพนาได้สังหารรากษสนั้น แล้วเฝ้าร่างเพื่อส่งขึ้นสวรรค์ //1-1-45
และกัณโธได้กล่าวแก่พระองค์ว่า ข้าแต่พระราชมะจงไปหาดาบสีหะผู้เป็นธรรมจาวินิผู้เชื่อวิชาญในธรรม พระองค์ผู้ทรงมหาเดชะ

ผู้ปราบศัตรูได้ไปหาพรหม //1-1-46

พระรามโอรสพรหม ผู้ที่ศรัทธาแล้วอย่างถูกต้อง ได้ทรงพวณรณมาน ณ ริมฝั่งปัมปา //1-1-47

และจากคำของพวณมานันเอง พระองค์ทรงพบสุครีพ พระรามผู้ทรงมหาพลังได้เล่าเรื่องราวทั้งสิ้นแก่สุครีพ //1-1-48

ต่อจากนั้น จากความเป็นมิตร เรื่องราวความเป็นอริทั้งปวง ก็ถูกถ่ายทอดให้พระรามฟังโดยวณราชผู้เป็นทุกข์ และวณราชได้เล่าถึง
พลังของวาสิลินในเรื่องนั้น //1-1-49

ครั้นได้รับคำสั่งจากพระรามเรื่องการสังหารวาสิลินแล้ว สุครีพก็ยังสงสัยอยู่เสมอถึงวิธการของพระราชมะ //1-1-50

เพื่อความมั่นใจโดยแท้ พระราชมะได้ทรงเขียนร่างหิมของพญานกด้วยปลายพระบาทองค์สูงไปไกลถึงสิบโยชน์ //1-1-51

และอีกครั้งหนึ่ง ได้ทรงทำลายต้นตาละทั้งเจ็ดด้วยศรใหญ่เล่มเดียว ตลอดถึงภูเขาและบาดาลเช่นกัน เมื่อทรงสร้างความมั่นใจใน

ครานั้น //1-1-52

ครั้นแล้ว หากมีผู้ขึ้นผู้มีความปิติ ผู้วางใจในพระองค์ จึงไปพร้อมพระรามยังเมืองกษิณธาด้าคูหา //1-1-53

ต่อจากนั้น สุครีพจะขอความรู้ผู้มีความรู้ในศาสตร์ของกษิณธาด้าคูหาด้วยเสียงดังก้องนั้น พญาวณราชจึงออกมา //1-1-54

ครั้นสังหารวาสิลินในการสู้รบตามคำขอของสุครีพแล้ว พระราชมะก็ทรงแต่งตั้งสุครีพขึ้นเองให้ครองเมืองนั้น //1-1-55

วณราชผู้ประเสริฐตนนั้นครั้นเรียกชุมนุมวณราชทั้งหลายแล้ว ก็ได้ส่งไปตามทิศต่างๆ ไปตามหาสีดาธิดาท้าวชนก //1-1-56

ครั้นแล้วพวณราชผู้ทรงพลังก็หาเข้ามาสวมทรวงวณราชหนึ่งร้อยโยชน์ ตามคำของพญานกคิณณะสัมปทา //1-1-57

เมื่อถึงเมืองลงกาซึ่งรวณะปกครองอยู่ ณ ที่นั้น ได้เห็นนางสีดาอยู่ในสวนโศกกำลังฟังจิตอยู่ //1-1-58

ครั้นได้ถวายแหวนเตือนความจำและทูลเล่าถึงความเป็นไปของพระราม และได้ทูลปลอบนางสีดาแล้ว ก็ได้ทำลายเสาโคระณะของ
สวนนั้น //1-1-59

หลังจากสังหารแม่ทัพห้าตน พร้อมด้วยบุตรมนตรีเจ็ดตน และบดขยี้ยักษ์ผู้กล้าแล้ว พวณราชก็ถูกจับได้ //1-1-60

พวณราชผู้กล้าผู้วิเศษปลดปล่อยตนจากพันธนาการอาวุธโดยพรของพระพรหม แต่ก็ตั้งใจยอมให้เหล่ารากษสจับมัด //1-1-61

หลังจากนั้นเมื่อเฝ้าเมืองลงกาโดยกษิณธาด้าแห่งมิถิลาแล้ว หากมีผู้กลับไปเพื่อทูลเล่าเรื่องน่ายินดีแก่พระราม //1-1-62

พวณราชผู้มีอาตมะเกินประมาณได้ เมื่อได้เข้าเฝ้าและประทักษิณธาด้าผู้เป็นมหาตมะแล้ว ก็ได้ทูลเล่าตามที่เป็นจริงว่าได้พบ
นางสีดาแล้ว //1-1-63

ต่อจากนั้น เมื่อเสด็จไปยังฝั่งมหาสมุทรพร้อมด้วยสุครีพแล้ว ก็ได้ทรงทำโหมมหาสมุทรหวั่นไหวด้วยศรทั้งหลายที่ประดุจแสงอาทิตย์
//1-1-64

และพระสมุทธุผู้เป็นเจ้าแห่งสายน้ำทั้งหลายได้สำแดงตนให้ปรากฏ และจากคำของพระสมุทธุพระองค์ พระรามก็ทรงบัญชาให้ณะสร้าง
สะพาน //1-1-65

๘. ๗. ๗. ๗.

✕ โดยสะพานนั้น พระองค์เสด็จยังเมืองลงกา ทรงสั่งทหารวณะในการสงคราม แล้วทรงสถาปนาวิภังคะให้เป็นใหญ่ในหมู่ราชชนใน
เมืองลงกา //1-1-66

ด้วยวิภังคะอันยิ่งใหญ่ของพระรามจะผู้เป็นมหาตมะ ทั้งไตรโลกตลอดจนหมู่สัตว์ พรรณไม้ และเหล่าเทวดาผู้ส่วนอันดี //1-1-67
พระรามผู้ได้ทำหน้าที่ของพระองค์แล้ว ทรงเป็นปราชญ์โดยเหล่าเทวดาผู้มีความศรัทธาอยู่แล้ว ทรงปราศจากความกังวลแล้ว ก็ทรงปราโมทย์
//1-1-68

เมื่อทรงได้รับพรจากเหล่าเทวดา และเมื่อทรงทำให้เหล่าวานรคืนชีพแล้ว ก็ขึ้นประทับบนบกนั้นแล้วเสด็จไปยังนันทิคราม //1-1-69
พระรามผู้ปราศจากบาปได้ทรงอยู่พร้อมพระอนุชาทั้งหลายในหมู่บ้านนันทิคราม ได้ทรงปลงพระเกศ และเมื่อได้นำสิ่งค่าสินมาแล้ว
ก็ทรงได้ราชสมบัติคืนมา //1-1-70

ชาวโลกอยู่ในคลองธรรม มีความยินดี มีศรัทธา มุทิตา ธรรมา สุขภาพดี ปราศจากโรค และพ้นจากทุกข์ภัย //1-1-71

เหล่าบุรุษใดๆ จะไม่ได้เห็นมรรณกรรมของบุตร ณ ที่ใดเลย และเหล่าสตรีจะไม่เป็นหม้าย จะเป็นผู้ภักดีต่อสามีเป็นนิตย์ //1-1-72

ในภุมมายุคไม่มีวาทภัยใด สัตว์ทั้งหลายไม่จมน้ำ และไม่มีภัยใดๆ ชนใด ในรัชกาลพระรามก็จันนั้น //1-1-73

ดังนั้นเมื่อได้ทำพิธีอโศกเมธหนึ่งร้อยตัว ประทานทองแท่งจำนวนมาก โคจำนวนโกฏิตัวแก่ปราชญ์ทั้งหลายสมบูรณตามประเพณีแล้ว
//1-1-74

ในโลกนี้ พระรามจะจักได้สถาปนาราชวงศ์ทั้งหลายให้เป็นร้อยเท่า และจักจัดการพระณะทั้งสี่ให้เป็นไปตามหน้าที่ของแต่ละคน //1-1-75
หลังจากครองราชย์ถึงหมื่นปีกับอีกพันปีแล้ว พระรามก็เสด็จสู่พรหมโลก //1-1-76

ผู้ใดศึกษารามายณะซึ่งเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งขจัดบาป เปี่ยมบุญ และเสมอด้วยพระเวททั้งหลายเรื่องนี้แล้ว ย่อมถูกเปลื้องจากบาป
ทั้งปวง //1-1-77

บุคคลผู้ได้ศึกษารามายณะเรื่องรามายณะซึ่งจักทำให้มีชีวิตยืนยาวนี้แล้ว เมื่อสิ้นชีพแล้วจักเป็นใหญ่ในสวรรค์พร้อมด้วยบรรดาบุตร
หลานและบริวาร //1-1-78

ชนผู้ศึกษารามายณะหากเป็นพราหมณ์พึงบรรลุความประเสริฐในวาทะ หากเป็นกษัตริย์พึงบรรลุความเป็นใหญ่ในแผ่นดิน หากเป็น
วานิชพึงได้รับผลกำไรจากสินค้า และชนแม้เป็นสุทรก็พึงบรรลุความเจริญยิ่ง //1-1-79

สัรรคที่ 2

ครันได้ฟังคำดังกล่าวของฤษีนาถแล้ว มหานีลาลมิกิผู้หลักแหลมในวาทะ ผู้เป็นธรรมาตมะพร้อมด้วยหมู่ศิษย์ก็ได้บูชาฤษีนาถ
//1-2-1

เทวฤษีนาถผู้นั้นเป็นผู้ที่วาลมิกิบูชาแล้วในลักษณะนั้น ครันเมื่อกล่าวแล้ว ฤษีนาถก็เหาะไปในท้องฟ้า //1-2-2

เมื่อฤษีผู้นั้นไปสู่เทวโลกแล้วชั่วครู่หนึ่ง มหานีลาลมิกิก็ไปยังริมฝั่งแม่น้ำตมสาซึ่งอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำคงคา //1-2-3

ครันมหานีลาลมิกิเข้าไปใกล้ริมฝั่ง เห็นท่าน้ำตมสะแห่งตมสานั้นสะอาดบริสุทธิ์ ได้กล่าวแก่ศิษย์ผู้อยู่ข้างๆ //1-2-4

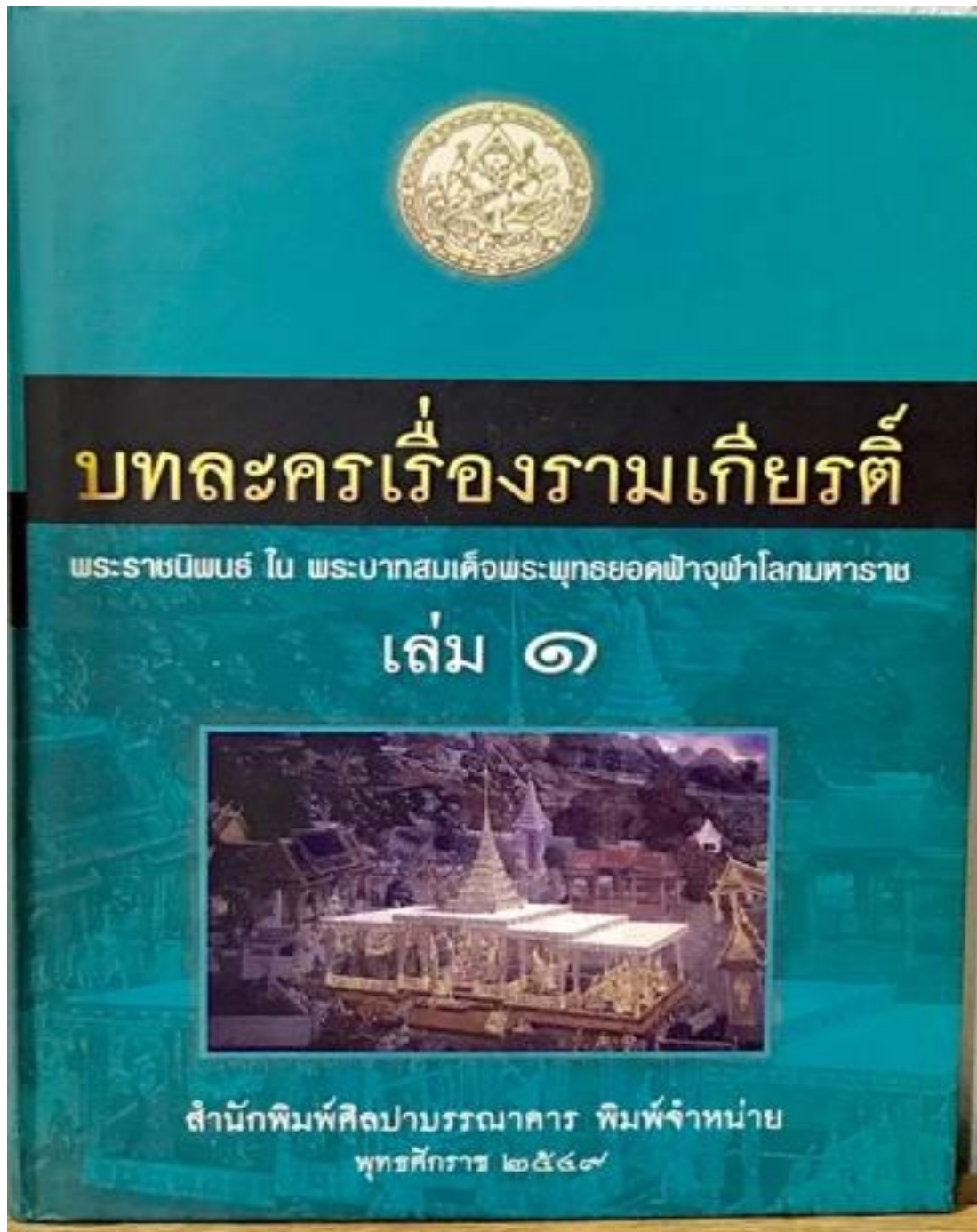
ภริยาราชเอ๋ย มาดูสิ ท่าน้ำตมสะนี้สะอาดบริสุทธิ์ มีน้ำเปี่ยมฝั่ง เป็นที่น้ำรินรมย์ ดูใจของมนุษย์ผู้ประเสริฐจะนั้น //1-2-5

พ่อเอ๋ย จงวางหม้อกลสลง จงนำผ้าผืนลัดมาให้ข้า ข้าจะลงอาบที่ท่าน้ำตมสาอันประเสริฐนี้แหละ //1-2-6

ครันวาลมิกิผู้เป็นมหาตมะกล่าวแล้วดังนั้น ภริยาราชผู้นอบน้อมต่อครู ก็นำผ้าผืนลัดมาให้แก่ผู้นั้น //1-2-7

เมื่อรับผ้าผืนจากมือของศิษย์แล้ว ผู้มีอินทรีย้อมแล้วนั้นเดินไปแล้วยังแม่น้ำโดยมองไปทั่วปากวังนั้น //1-2-8
 ในที่ใกล้แห่งนั้น ฤๅษีได้เห็นนกกระเรียนคู่หนึ่งบินไปบินมาไม่ห่างจากกัน ส่งเสียงโหยหวน //1-2-9
 แต่แล้วขณะที่เขามองดูอยู่นั้น มีพรานนิสาห์ผู้ชั่วร้าย ไม่สร้างศัตรู ได้สังหารนกตัวผู้จากคู่นั้น //1-2-10
 เมื่อได้เห็นนกตัวนั้นถูกสังหารร่างท่วมเลือดคำตันอยู่บนพื้นดิน นางนกก็ส่งเสียงร้องคร่ำครวญอย่างน่าสงสาร //1-2-11
 ครั้นเห็นนกตัวนั้นถูกสังหารโดยนายพรานเช่นนั้น ความสงสารของฤๅษีผู้เป็นธรรมาตมะนั้นก็บังเกิดขึ้น //1-2-12
 พราหมณ์วาลมิกิครั้นเห็นนางนกคร่ำครวญ ได้กล่าววาทะจากความรู้สึกเห็นใจที่สิ่งนี้เป็นธรรม //1-2-13
 นี่เป็นนายพราน เพราะเจ้าได้สังหารนกกระเรียนตัวหนึ่งจากคู่อของมนะมันจึงรักอยู่ เจ้าจงอย่าได้อยู่เป็นสุขตลอดกาลเทอญ //1-2-14
 ขณะที่พูดเช่นนั้นและคร่ำครวญ ความคิดก็เกิดขึ้นในใจของเขาด้วยความสะเทือนใจในความโศกต่อนกตัวนี้ อะไรในที่ร้างแล้วออกมา
 //1-2-15
 ครั้นคิดแล้ว ผู้เป็นมหาปราชญ์ผู้ทรงความคิดนั้นก็ตัดสินใจ และมุนีผู้ประเสริฐนั้นก็กล่าวคำนี้แก่ศิษย์นั้นเพียง //1-2-16
 ขณะที่เข้าใกล้สะเทือนใจอยู่นั้น ได้เกิดบทประพันธ์ที่มีอักษรวิญญูเรียงร้อยดุจเสียงดนตรี นี่จักเป็นโคลงมิใช่อื่นใด //1-2-17
 ครั้นมุนีนั้นกล่าวแล้วจึงคำพูดประเสริฐสุด ศิษย์ก็ท่องจำไว้ด้วยศรัทธา เหตุนี้คนก็รู้จักอินทรี //1-2-18
 ครั้นแล้วมุนีนั้นเมื่อได้ทำพิธีเสร็จแล้ว ณ ทำตึระแห่งนั้นตามประเพณีแล้ว ยังคงคิดถึงเรื่องนั้นอยู่ ได้ตรงกลับไปยังอาศรมเลย //1-2-19
 ต่อจากนั้นภริยาราชศิษย์ผู้นอบน้อม ผู้เรียนรู้ ก็ถือหม้อกลศที่มีน้ำเปี่ยมเดินตามหลังครูไป //1-2-20
 ผู้ริเริ่มผู้นั้น เมื่อก้าวเข้าสู่อาศรมบทพร้อมด้วยศิษย์แล้วก็ได้นั่งลง และพูดคุยกถึงเรื่องอื่นๆ แต่ก็ครุ่นคิดอยู่แต่เรื่องนั้น //1-2-21
 ครั้นแล้วพระพรหมจตุรมุข มหาเทพผู้ทรงสร้างโลก ผู้เป็นมหาเดช ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เอง เพื่อทรงพบมุนีผู้ประเสริฐนั้น //1-2-22
 บัดนั้นวาลมิกิผู้ทรงศีล เมื่อเห็นพระองค์แล้ว ก็ประหลาดใจยิ่งนัก จึงลุกขึ้นยืนทักท้วงอัญชลีอย่างนอบน้อม และยืมนั่งเงยบ //1-2-23
 เมื่อประณตบิณฑบาตตามประเพณี และทูลถามถึงพระพลานามัยอันสมบูรณ์แล้ว วาลมิกิได้บูชาพระองค์ด้วยวันทา เชิญ
 ประทับอาสนะ ถวายน้ำล้างพระบาทและน้ำเสวย //1-2-24
 บัดนั้น เมื่อพระภควัดประทับบนอาสนะที่ทรงเกียรติยิ่ง ก็ได้ทรงเชิญมหาฤๅษีวาลมิกิมาขึ้นอาสนะด้วย //1-2-25
 ในขณะที่พระพรหมโลกพิตามหะประทับอยู่เป็นที่ประจักษ์ตรงหน้าแล้ว แต่วาลมิกิก็ยังครุ่นคิดอยู่ในใจถึงเรื่องที่เกิดขึ้นเท่านั้น
 //1-2-26
 ผู้ที่สังหารนกกระเรียนเสียโหยหวนเช่นนั้นโดยไม่สาเหตุ แต่ด้วยเจตนาที่เป็นอริ ความทุกข์ย่อมเกิดแล้วเพราะผู้มีใจบาปนั้น //1-2-27
 ผู้ที่ใจหนักแน่นด้วยความโศก เมื่อหวนคิดถึงเรื่องที่ฝังใจอยู่ก็สะเทือนใจขึ้นมาชั่วขณะ จึงได้ขับโคลงว่าด้วยนกกระเรียนนั้นขึ้นมาอีก
 //1-2-28
 ครั้นแล้วพระพรหมเขมัสรวลทาลงกล่าวแก่มุนีผู้ประเสริฐ สิ่งที่ทำนประพันธ์ขึ้นนั้นเป็นโคลงโดยแท้ มีพักต้องใคร่ครวญอะไร //1-2-29
 โยพรานมุนี ถ้อยคำของท่านนี้จักบังเกิดขึ้นจากอันตะของข้าเท่านั้น ท่านฤๅษีผู้ประเสริฐ จงแสดงเรื่องของพระรามอย่างครบถ้วน //1-2-30
 ท่านจงเล่าเรื่องราวของพระรามผู้เป็นธรรมาตมะ ผู้ทรงคุณ ผู้ทรงปัญญา ผู้เป็นปราชญ์ ในโลกนี้ ดังที่ท่านได้ฟังมาจากฤๅษีนาถะ //1-2-31
 เรื่องราวใดๆ โดยละเอียดของพระรามผู้ทรงปัญญานั้น พร้อมทั้งเรื่องของโอรสนางสุมิตรา และเรื่องของเหล่าภักษส ทั้งที่เป็นความลับ
 และที่เปิดเผย //1-2-32
 และแม้แต่เรื่องราวใดของนางสีดาทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย แม้เป็นสิ่งที่ท่านไม่รู้ ก็จักเป็นที่รู้แก่ท่านทั้งสิ้น //1-2-33
 จงประพันธ์รามกาพย์ซึ่งเป็นเรื่องบุญและเป็นเรื่องน่ายินดีให้เป็นบทโคลง ถ้อยคำของท่านจะไม่มีคำใดเลยที่ไม่เป็นจริงในกาวะเรื่อง
 นี้ //1-2-34

2. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทย เรื่อง รามเกียรติ์ ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

รามเกียรติ์

ร่าย
 ๑ ศรีสิทธิพิพิธผดุงกรุงไกรยศ โสฬสมิ่งมั่นสวรรค สรรค์หยาดหล้า
 ฟ้าฟีกขจร นครทวารวดีนทร์ นรินทรถกลผจญภพ จบสามแผ่นดินแทนพสุธา
 ธรณิศ ไตรพิภพพิพัทธรัตนดริยเรืองโรจน์ โชติฉัพพรรณรังสี ตรีภูดาธาร
 ราญราพณ์ ปราบอรินทร์สิ้นสยบ ภพเกษมเปรมประชากรหฤหรรษ์
 อนันตยศโยค โภคไพบุลย์ พูนบ่อเงินทอง กองโกฏิรัตนัชชาล พิมาน
 พิมลกลสตรียุรีรัตนเรื่อฟ้า หล้าหลากสวรรค สมเด็จพระบรมธรรมฤกราช
 พระบาทธดำรง ทรงพิภพลุ่มล่าง พ่างพระนารายณ์ ผายแผ่นพื้นสีมออก
 กว้าง สร้างสรรค์สิ่งมิ่งเมือง เรืองรัตนจิตร มีพระกมลอิษฏารมณ อุดมด้วย
 พระญาณพันลึก ศรีทฐาธิกบำเพ็ญ ปองเป็นพระสรพรเพชญ เสด็จมัจฉริยะ
 จำราญ ผลาญสงสารจักร หักด้ามข้ามโอฆโยคเกษม เปรมโปรดสรณ-
 โยชน์นิกรเกื้อกู้ ผู้จะทำเป็นอันยาก ธิกเปลื้องปลากทรัพย์ด้วยง่าย จ่าย
 แจกแลกบุญบ่เบื้อ เพื่อผลทำงานมิเหื่อง เบื้องพระไตรปิฎก เพี้ยญชนะ
 บกพิปลาส เยียวจะชูพระศาสนจำเริญ ก็ให้ประชุมเชิญชินบุตร อุดมเรื่อง
 รสธรรม พ่างอรหันต์เอาภาร ก็บริหารขานบรรณา สงฆนิศยาสัยเสนาสน์
 วัดมหาธาตุเป็นเขตเชื่อน เจื่อนพระเจ้าอชาตศัตรู พระองค์เป็นศาสนูปถัมภก
 ยกสังคายนาย หมายเป็นเบญจวาร แล้วก็ให้ลงลานจารจบ ครอบบริวารณ
 จึงคำนวณทักษิณประเตยก อนเอนันต์เครื่องละอันลออ นาวาววิภูษณ์
 กาสาวสูตรโกไสย พัสตราไตรตรูแต่ง ทานพันแพ่งพันภาคย์ ทรงพระประ-
 ดยาคุบชิต อุทิศถวายเวน เกณฑ์กุศลบร้าง แล้วก็แปลงปลางสร้างอาวาส
 ตระดาษด้วยสุวรรณรัตน์ สมญาวัดพระเชตุพน กลเขตุนาราม งามเจื่อน
 อินทรตั้งแต่ง พระระเบียงแบ่งปฎิมา ไพหารดารุจเรข มีลายเลขพิจิตรค่า-
 ไครพิศลิมคำ ร่ำลือถ้วนลือถึง เทาปวยหึงกล่าวหน้า ท่านเจ้าหล้าเหลือ-

* เริ่มต้นหนังสือสมุดไทยเล่มที่ ๑ เลขที่ ๑๓๕

๒

แหล่งแผ่นดินหลายหลาย แจกจ่ายปรายเงินค่า ด้วยเบญจบริจาต ฉลาก
 เหล่าพระสุริยวงศ์ ทรงประสาธราชเอารส เงินทองทดไถ่แทน ผู้แคลนลาภ
 จากจน แล้วก็ถกกลพระไพหาร พิศาลสารีริกธาตุเจดีย์ วัดพระศรีสรรเพชญ์
 เขมิจพรรณพิมล โสภณช่อขวลิต พิศายาบนดิเรก ล้างลายเลขลายทอง
 นอกในสรองโสรมค่า ทำเทียมเทพประชุมชน มณฑปฟ้างทิพอาสน์ เฉลา
 ฉลุมาศพรายแพรว ล้วนแล้วแก้วแก้วแกม เสาชุ้มแซมพลอยพลาม จัตรเงิน
 งามวิมลาก ชั้นฉัตรนาภวิมลฉัตรทองปักวิเมลิ้ง แก้วไรเรืองหลากเลื่อม
 บอจเอี่ยมแถมถ้วน มวลไว้มากเหลือหลาย เรียงรายรัตนามิษ บุชิตด้วย
 ปราโมทย์ ศาสนโชติเรืองเรือง นาเนื่องนิตยบุชา พระปฎิมากรแก้วมรกต
 ที่ประณตนิกร กำจรงยงค์โยค จูงใจโลกสู่ฟ้า เป็นเฉลิมหล้าสาผล ใคร
 ยลยากลิมทุกข์ ออกเมืองสุขอยู่ระรื่น หน้าเมืองขึ้นแสงลัม ย้ายมกลบัวบาน
 แสนสำราญสำเร็จ บันเทิงทั้งธานี พระนครศรียุทธยศ ด้วยพระเดชเกศ
 กษัตริย์ ดำรงทศธรรมิศ พิพิธมहिมา กลฉัตรการเกือกั้ง ตั้งทรมุขมรสา
 รัชมีฉายปกหมั่น เย็นร่มทั่วแหล่งหล้า ไฟฟ้าประชากรเรืองระรื่น ขึ้นสาวหนุ่ม
 ครุ่มเครง บรรเลงพิณพฤพาพย์ ฆ้องก้องกาศกาหล หลายกลระบำบท
 บรรเจิด เกิดเกื้อเพื่อสมภารบพิตร กระวีวิธหลายหลาก รุ่มลากหลายฉันท
 นิพันธ์โคลงกาพย์กลอน ภูธรตำริตำรัส จัดจองทำนองนุก ไตรดาคุณนิทาน
 ดำนานเนื่องเรื่องรามเกียรติ์ เบียนบรปักษ์ยักษ์พินาศ ด้วยพระราชโหวด
 ปานสุมาลัยเรียบร้อยสร้อยโสภิต พิกสิตสาโรช โอษฐ์สุคนธ์วิมลหีนหอม
 ถนอมถนิมประดับไสด ประโยชน์ฉลองเฉลิม เจริญจุฑาทิพย์ประสาท ประกาศ
 ยศเอกอ้าง องค์บพิตรพระเจ้าช้างเผือกผู้ครองเมือง ฯ

ร่าย

๑ มาจะกล่าวบทไป
 ห้าวหาญชาญณรงค์ฤทธา

ถึงหิรันตยักษ์แก้วกล้า
 ปรากฏเลื่องชื่อลือขจร

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑

๓

อยู่ยังยอดเขาจักรวาล
 ฤาษีเทววิชาธร
 ด้วยเพื่อนตั้งกิจพิชิต
 พระเป็นเจ้าให้พรอสุรา
 อหังการอัมเอบกำเรบใจ
 สำแดงแผลงฤทธิ์ฮึกฮัก

ในพิมานทิพรัตน์ประภัสสร
 เกรงฤทธิ์รอนทั้งโลกา
 วินันตคีรีภูผา
 รุ่งเรืองฤทธิ์ฮากล้านัก
 จะผลาญให้บรรลัยทั้งไตรจักร
 ขุนยักษ์ไล่ม้วนแผ่นดิน ฯ

๙ ๘ คำ ฯ เชิด

๑ ชมพูอุดรกาโร
 หนีบใส่รักแร้อสุรินทร์

อมรโคยานี้ก็ได้สิ้น
 พาแผ่นดินไปบาดาล ฯ

๙ ๒ คำ ฯ กราว

๑ เมื่อนั้น
 ตระหนกตกใจจนลาน

ฝูงเทพเทวาทุณสถาน
 พากันเหาะทะยานรีบมา ฯ

๙ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงคีรีไกรลาส
 ทูลว่าหิรันตอสุรา
 ย้ายเทวาทานพ
 มีหน้าขำม้วนสุธาไป
 บัดนี้พาลยังบาดาล
 พระองค์มั่งกุญเทวินทร์

บังคมบาทพระศุภินาถา
 งามอาภยาบช้ากำเรบใจ
 จบสวรรค์ชั้นฟ้าต่ำได้
 จะแกล้งให้บรรลัยทั้งแผ่นดิน
 โลกจะวายปราณหมดสิ้น
 ช่วยอินทรียัสต์วให้ถาวร ฯ

๙ ๖ คำ ฯ

ข้า
 ๑ เมื่อนั้น
 ได้ฟังฝูงเทพนิกร
 ดูดูหิรันตขุนมาร
 มันเสียสัตย์ที่สัญญา

พระจอมไกรลาสสิงขร
 ภูธรถวิลจินดา
 หยาบช้าสาธารณ์เป็นหนักหนา
 ภูไม่วัวอสุรี ฯ

๙ ๔ คำ ฯ

ร่าย ๑ คิดแล้วจึงมีประกาศิต สั่งพระจักรกฤษณ์เรืองศรี
เชิญเจ้าผู้มีฤทธิ์ ไปล้างอสุรีให้บรรลัย ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

ร่าย ๑ เมื่อนั้น พระนารายณ์ผู้มีอชฌาสัย
รับสั่งพระจอมภพไตร บังคมไหว้แล้วรีบไปบาดาล ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงเห็นหิรันตยักษ ทำฤทธิ์สิทธิศักดิ์สำแดงหาญ
หนีบสามแผ่นดินสุธาธาร ผ่านฟ้าก็แปลงอินทรี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ตระ

๑ กลับกลายเป็นพญาสุกร เขี้ยวเพชรงามอนจำรัสศรี
กายนั้นเผือกผ่องดั่งสำลี เข้าไล่ราวีอสุรา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น หิรันตสิทธิศักดิ์ยักษา
เห็นสุกรอาจองตรงมา พญามารกริ้วโกรธพิโรธนัก
ตาแดงดั่งแสงไฟกลปี กระทีบบาทสนั่นทั้งไตรจักร
ไม่รู้ว่อาจค์พระหริรักษ์ ขุนยักษเข้าไล่บุกบัน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น องค์พระวราห์รังสรรค์
เช่นเขี้ยวตาแดงแปร่งชัน วังหมุนหมุนหันเข้าชิงชัย ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ขวิดกัดท้าวตัวขุนมาร ล้มลงไม่ทานกำลังได้
เคียวขาดตัวขาดขาดใจ ด้วยฤทธิ์ไกรพระจักรี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๑ เสร็จปางซึ่งล้างยักษ์ร้าย องค์พระนารายณ์เรืองศรี
ก็ขวิดกัดเอาพื้นปถพี มาไว้ตามที่ด้วยศักดา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑

๕

๑ แล้วกลับเป็นองค์พระทรงครุฑ ถือเทพอาวุธเงื้อง่า
เหาะทะยานผ่านขึ้นเมฆา ตรงมาเกษียรสมุทรไท ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ตระ

๑ ครั้นถึงเข้าที่บรรทมสินธุ์ กลางมหาวารินกว้างใหญ่
เหนือบัลลังก์หลังนาคอำไพ สะกดใจร้ายเวทพิธการ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ตระ

ร่าย
๑ บังเกิดเป็นปทุมเกสร อรชรรับแสงพระสุริย์ฉาน
ขึ้นในอุทรแล้วเบิกบาน มีพระกุมารโฉมยง
อยู่ในห้องดวงโกเมศ ดั่งพรหมเรื่องเดชครรไลหงส์
จึงพระจักรกฤษณ์ฤทธิรงค์ อุ่มองค์กุมารนั้นเหาะมา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปเฝ้า พระเป็นเจ้าสามภพนาถา
ถวายองค์เยาวราชกุมารา แล้วทูลความซึ่งฆ่าอสุรี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น พระสยามภูวนาถเรื่องศรี
ชื่นชมโสมนัสยินดี จึงมีวาจาอันสุนทร
ซึ่งหิรันดร์นั้นม้วยบรรลัย โลกได้เป็นสุขสโมสร
อันองค์กุมารฤทธิรอน กิ่วศพระสีกรผู้ศักดา
เป็นต้นกษัตริย์อันประเสริฐ ลำเลิศจรลงในแหล่งหล้า
จะได้ดับเข็ญเย็นโลกา ในไตรดา युคครั้งนี้ ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

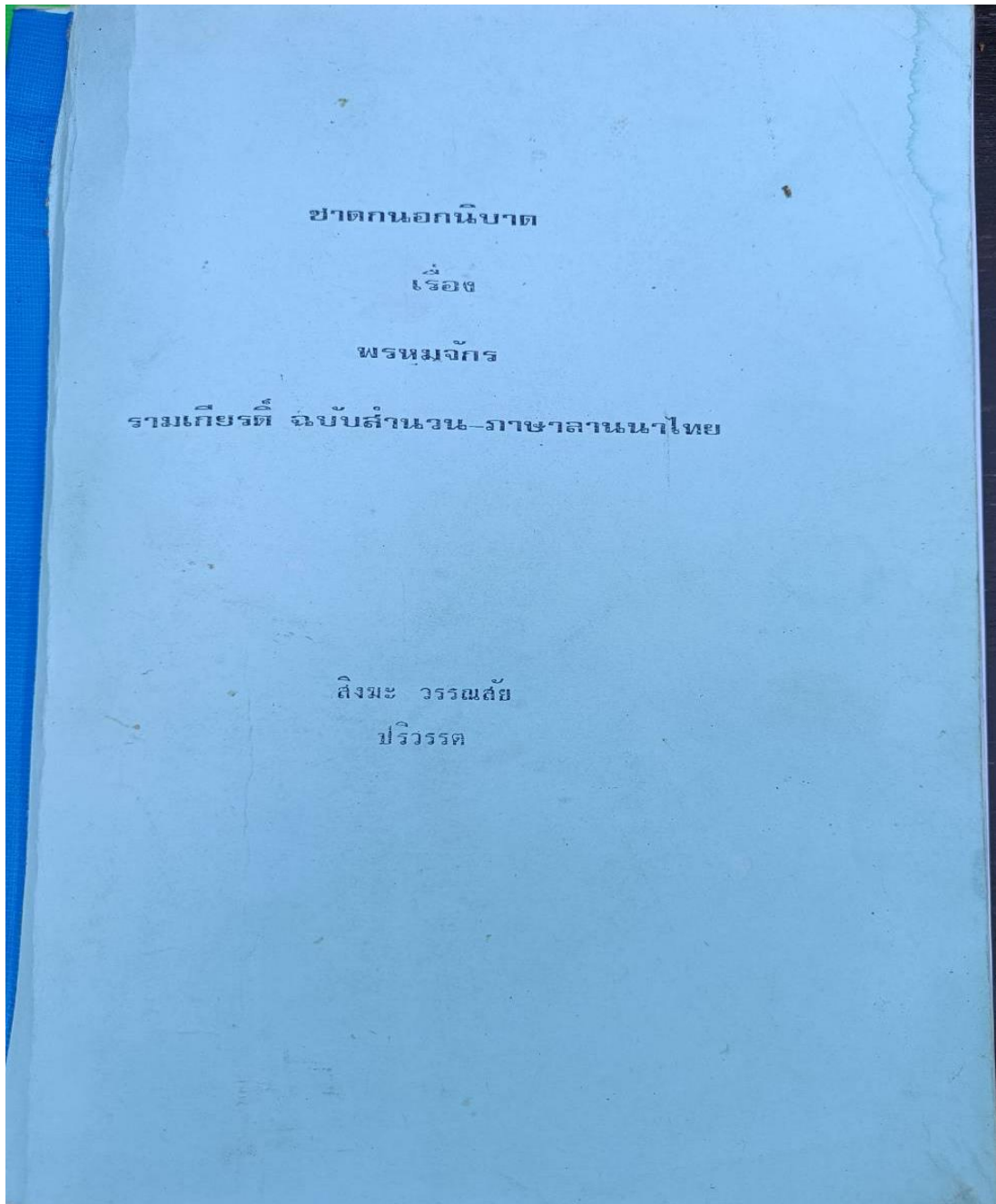
๑ ตรัสแล้วมีเทวโองการ สั่งท้าวมัชฌานเรื่องศรี
จงลงไปสร้างธานี ในที่ชมพูอันโอฬาร ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น หัสณัยน์เจ้าตริยตริงศา
น้อมเศียรรับสั่งพระอิศรา มาสู่มหาเวไชยันต์ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

3. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชมลายลักษณ์ฉบับไทยวนเรื่อง พรหมจักร ฉบับปริวรรตเป็นภาษาไทย

พรหมจักรชาดก

นโม ตสฺสสตฺถุฯ อิทํ สุตฺตา สวาคฺคิยํ อุปนิสฺสํสา ยํ เชตวนํ วิหรนฺโต เทวทตฺตํ อารพฺภ กตฺเตสํฯ สารโว พงฺคฺตฺราสํปฺปฺริสํสํทงฺคฺลยํ สุตฺตา อนฺนํวํสํพฺพญฺญํพระพุทฺธเจ้าแห่งเรา เมื่อยังอยู่ สำราญในป่าเชตวนาราม ก็อาศัยยั้งเมืองสวาคคิยํคือเป็นที่โคจรคาม แล้วก็ปรารภซึ่งเทวทตฺตเดร หือเป็นเหตุแก่พระธัมมเทสนา อันอาจารย์เจ้าหากเขวคกคหมายด้วยอาทินาตั้นคาคาว่า “ภทฺเท สฺรณฺมา วรฺวณฺณาเทติ” นี่แล

เอกสมฺมึ สมฺเม ภิภุชฺ สนนํปิตินํ ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺภูฐาเปสึ อวฺโส อโห เทวทตฺโต อิจฺฉา วิคฺกโก วิทฺธิสา ภควโต โลหิตุปาทํ กโรติ โส คจฺฉา วินสฺสติ อวิจิริยํ ปฏฺิหนฺติฯ

เอกสมฺมึ สมฺเม ยังมีในกาลคานึง อันว่าเจ้าภิกษุทั้งหลาย ก็มานั่งพร้อมเพียงกัน ในโรงธัมมสภาคสาลา ก็หือบังเกิดถ้อยคำอันเจียรจาซึ่งกันว่าดังนี้ “อวฺโส ตฺวราเจ้าทั้งหลาย ส่วนว่าเทวทตฺตเดรเท่าผู้หนึ่ง ก็มีความวิตกกิจฉาขอยยังพระพุทฺธเจ้า แลปองบิบบิเบียนใจๆ และ กะทำโลหิตุปาทา คือว่ากะทำหือเลือดคั้นพระพุทฺธเจ้าออก ก็มีหลายแล้วแล เมื่อพายลุน บาบอ้นมันกะทำนั้นเป็นอันหนกนั กแผ่นดินแตกเป็นช่องสลบมันคกไปในมหาเวจินารก เสวย ทุกข์มากนัก็มีแล” ว่าอัน

เมื่อนั้นพระพุทฺธเจ้าอันสถิตสำราญอยู่ในคันธกุฏี ก็ได้ยินถ้อยคำอันเจ้าภิกษุทั้งหลาย เจียรจากัน ด้วยทิพพโสตวิญญานแห่งตน เจ้าก็เสด็จออกมาจากคันธกุฏีด้วยลีลาอันงาม แล้วก็ เข้าไปสู่โรงธัมมสภาคสาลา แล้วก็นั่งอยู่เหนืออาสนาอันประเสริฐ อันเจ้าภิกษุทั้งหลายหากบู้ไว้ เทนือแทนธัมมาสนะ อันมีในท่ากลางโรงธัมมสภาคสาลานั้น พระพุทฺธเจ้าหากรู้ด้วยทิพพญานะ แห่งตนแล้ว คั้นเข้าไปนั่งอยู่แล้ว ก็แสร้งถามซึ่งเจ้าภิกษุทั้งหลายว่า “ภิภุชเว ตฺวราภิภุชทั้งหลาย ท่านทั้งหลายมานั่งพร้อมเพียงกัน และเจียรจากันด้วยถ้อยคำอันมีข้อดังฤชา” ว่าอัน

เมื่อนั้นเจ้าภิกษุทั้งหลายก็เลิกอัญชลินมัสการไหว้พระพุทฺธเจ้าว่า “ภนฺเต ภควา ข้า- แต่พระพุทฺธเจ้าผู้ข้าทั้งหลายมาเจียรจากันด้วยเทวทตฺต อันมีความอิจฉาวิตกมกัใคร่บิบบิเบียนยังพระ- พุทฺธเจ้า และกะทำโลหิตุปาทา คือว่าหือเลือดคั้นพระพุทฺธเจ้าออก ก็มีอันหนก เมื่อพายลุน

๒

ก็ถึงเชิงอันฉิบหายตายลง แผ่นดินสลับเอาตกไปในมหาเวจันนารก ได้เสวยทุกข์เวทนามากนักแล” ว่าอัน

เมื่อนั้นพระพุทธเจ้ากล่าวว่า “ภิกษุเว ตูราภิกษุทั้งหลาย ส่วนอันว่าเวททัตตะทำร้ายแก่พระตถาคต และกระทำร้ายหือเลือดดินพระตถาคตออกนี้ บ่เท่ามิในกาลบัดนี้สิ่งเดียว บมีนา ปุพฺเพปี แม่นในกาลเมื่อก่อนมันก็ยังรณมาจับดินกุตถาคตะ ปางเมื่อเป็นโพธิสัตว์สร้างสมภารท่องเที่ยวไปมาในวัฏฏสงสารเมื่อก่อน ก็ยังมีด้าย”

พระพุทธเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้วก็ทรงคมทิวาอยู่บ่ปากหันแล ในกาลนั้นเจ้าภิกษุทั้งหลาย ได้ยินคำพระพุทธเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้ว ก็มักใคร่ฟังยังอดีตมิมเทศนาอันนั้น เจ้าภิกษุตนฉลาดด้วยโวหาร จึงจักเลิกล้อยุชลิณมัสการไหว้ขอพระมิมเทศนาอันนั้นว่า “ภนฺเต ภควา ข้าแต่พระพุทธเจ้า ผู้ข้าทั้งหลายขอพระพุทธเจ้าจงเทศนาสาแดงยังมิมอันเป็นอดีตอันข้ามล่วงแล้วนั้น มาเทศนาสาแดงแก่ผู้ข้าทั้งหลายบัดนี้เถอะ” ว่าอัน

ภควา เตหิ ยาจิโต ที่นั้นพระพุทธเจ้าอันเจ้าภิกษุทั้งหลายหาทวารานยังมิมอันเป็นอดีตล่วงแล้ว เชิงตนดังอัน เจาก็นำเอามยังอดีตมิมอันนั้นมาเทศนา ก็กล่าวเป็นคาถาว่า “อดีตเต ภิกษุเว ลงกาทีเป วิโรทา นาม ราชา ราชู กาเรนโต ดสฺส อคฺคมเหสียาญฺจน เทวีนามาโหสีติฯ ภิกษุเว ตูราภิกษุทั้งหลาย อดีต มกว่า อดีตกาล ในกาลอันข้ามล่วงแล้วเสียงจิรกาลนานนักวนั้น ยังมีพระยาคนหนึ่งชื่อว่า วิโรหาราช ก็เสวยยังราชสมบัติในเมืองลังกาทวีปก็มีแล ส่วนอันว่านางอคฺคมเหสีเทวีแห่งตนนั้นชื่อว่านางกัญจนเทวี ก็มีแล โลหปาสาโหอันว่าปราสาทอันมุงด้วยค่างามนัก มีชั้นได้เจ็ดชั้นอันประดับด้วยข้อฟ้าและดวงปลีค่าและใบศรีค่าและหิ้งค่า อันมีเสียงมันม่วนเพราะยิ่งนัก มีฝากระดานบานประตูและหน้าป่องเบงชร อันประดับแล้วด้วยค่าและแก้วเจ็ดประการ ตูรงเรืองงามนัก เป็นตั่งวิมานแห่งเทวดาททั้งหลายอันมีในชั้นฟ้านั้น อันว่าเมืองลังกาทวีปนั้น กว้างได้ ๔ โยชนะและแหวดเกี้ยวไปด้วยกำแพงเวียง ๓ ชั้น นอกนั้นแล้วด้วยหินอันหนาได้ ๓ วา กำแพงชั้นถัดนั้นแล้วด้วยดินละอัฐ อันทาดด้วยสหายอันงาม และเต็มไปด้วยรูปทั้งหลายต่าง ๆ คือว่ารูปช้าง รูปม้า รูปราชสีห์ รูปสิงห์มอม รูปละมั่ง กวางเยื้อง รูปนกหัสติลิงค์ รูปหงส์ค่า กวางฟานหมูเหม็นงัวลาย ก็มีแล

อันว่าปราสาทชั้นในแล้วไปด้วยเหล็กทั้งมวล และเมืองอันนั้นประกอบไปด้วยหอทั้งหอเลอ และคันท้าวดินดาลหมากพุกทั้งหลาย มีประตูทั้ง ๓ อันหับทับดินัก ประดับด้วยแก้วและ

คำ ตูมามากนักแล อันว่าท้าวพระยาและเสนาอามาจทั้งหลาย อันอยู่ในเวียงที่นั้นอันมากกว่า
แสนคน เป็นปรีวาทแห่งพระยาใหญ่แห่งตน และนางนาฏสนมทั้งหลายอันมีหมั้นหูกพันนาง
หากแวดล้อมเป็นปรีวาทก็มีแล

อันว่าพวกดุริยดนตรีทั้งหลายก็มาสงเสพบูชาด้วยดุริยดนตรี ๕ จำพวก คือว่า ค้อง
กลอง พาทย์ พิณ การสับ (การะสับ) ทั้งหลาย ปี่แตร์ ปี่ซัน ดิ่ง ฆ้อง และตั้งจกซ์ทั้งหลาย
ช้วน ม่วนเพราะมากนักแล

อันว่าเกาะลังกาที่นั้นยาวได้ ๑๐๐ โยชน์แล เต็มไปด้วยบ้านน้อยบ้านใหญ่และ
ชนบทนิคมทั้งหลาย เต็มไปด้วยน้ำใหญ่น้ำน้อยทั้งหลายมากนักแล คนทั้งหลายเยี่ยะสวนไรร่นา
ก็จำเรียงด้วยพืชชะเขากล้าลูกหมากรากไม้และแดงทั้งหลาย คนทั้งหลายก็สมฤทธิเป็นดมีเจ้าของ
สมบัติ ช้าง ม้า จั้ว ควายทั้งหลายมากนักแล

อันว่าพระยาเจ้าเมืองดอนเสวยเมืองที่นั้น ประกอบไปด้วยส่วยไรและเงินค่าเป็นอันไหล
มาบ่ขาดสาย และประกอบด้วยแก้วแสงได้ร้อยฉางพันฉาง และช้างม้าวัวควายดนตรีทั้งหลาย
บ่จก้อาจคณนาได้แล มหาราชอันว่าพระยาดอนนั้นเสวยราชสมบัติบ้านเมืองที่นั้น ก็เป็นอัน
รุ่งเรืองด้วยยศสมบัติมากนัก ด้วยอาณาภาวะบุญแห่งพระยาดอนนั้นแล อันว่าพระยาดอนนั้นอยู่
เสวยเมืองที่นั้นนานได้ ๖,๐๐๐ ปี ก็บ่มีลูกสักคนนั้นแล

ตทา เอโก เทวบุตรโต ปุณฺณสมฺมาโร อายุ จ ปรีชินายุกั ตโต เทวโลกโต ปฏิสนธิ
คณฺหิฯ ตโต ในกาลนั้นไปพายหน้า ส่วนเทวบุตรนั้นมีบุญสมภารอยู่ในชั้นฟ้า ก็เลี้ยงอายุ แล้ว
ลงมาเกิดในเมืองลังกาที่นั้น ก็เล็งเห็นยังพระยาอันบ่มีลูกสักคน ก็ลงมาเอาปฏิสนธิแห่งนางราช-
เทวีพระยาวิโรหาดอนนั้นแล นางก็ทรงครรภ์ได้ ๑๐ เดือน แล้วก็ประสูติออกมาจากท้องแม่
เป็นอันปรีสุทธิใสงามปราสาจากมลละมุลทินแล อันว่าเครื่องทิพย์ ๓ ประการคือว่า เกิบดินทิพย์
ดาบสรีกัฏไชยและกงธนูทิพย์ ก็เกิดมีแก่กุมमारผู้ นั้นแล ส่วนอันว่ากุมमारคนนั้น ยามเมื่อ
ออกจากท้องแม่ก็กะทำหือหันเป็นอันวิเศษนักแล

โส กุมารโ วุฑฺฒิตฺวา ทิพฺพมนฺตํ นิปติ ส่วนอันว่าเจ้าราชกุมารคนนั้น ก็จำเรียง-
ใหญ่ขึ้นมา ๒ ปี ๓ ปี ก็จับรู้อย่างศาสตรศิลป์ทิพพมนต์มากนักนั้นแล เหตุตั้งอันพระยาดอนพ่อกี้
เบิกบายใส่ชื่อกุมमारผู้ นั้นว่า วิโรหาราชกุมमार ว่าอันก็มีแล อันว่าพระยาดอนเป็นพ่อกี้หือเพิ่นแต่ง
แปลงยังเครื่องประดับต่าง ๆ เป็นต้นว่า ม้าวใส่แขน แหวนใส่ก้อย สร้อยสังวาล กนทนหูล่าง

๔

แก้วสับสอตในหู เครื่องเกรมีหลายหลากอันประดับแล้วด้วยแก้วไหมคำ กลองเชิงคำและเก็บ-
ดินทิพย์เทพหลายคำ เครื่องจ่าน้ำแต่งพร้อม กันอ้อมยื่นยอถวายหื้อแก่ราชกุมารตนเป็นลูกหื้อ-
ประดับเครื่องพระณะทั้งหลาย ดูงามเป็นดังเทวบุตรตนหนุ่มหน้า สุกแต่ชั้นฟ้าหยาดลงมาอันแล
พระยาก็หื้อเพิ่นเรียกhamยั้งกุมมารทั้งหลายอันเป็นกระกูลท้าวพระยาและเสนาอามางทั้งหลาย อัน
เกิดมาปางเดียวกันกับด้วยเจ้านั้น ว่าได้หมั้นหนึ่ง ก็หื้อมาเป็นปรีวารแห่งเจ้าราชกุมารผู้นั้น เจ้า-
ราชกุมารผู้นั้นก็จำเริญใหญ่ขึ้นมายุ่งด้วยสะปรีวารอันมากนัก มีอายุได้ ๑๖ ปีนั้น ก็ทรงรูปอันงาม
ยิ่งนักและจบไตรเพททั้งมวลสิ้นแล

เมื่อนั้นพระยาก็มกัไคร้หื้อเพิ่นhamยั้งราชกัญญาผู้อันทรงรูปโฉมงามพระณวันณะอัน
งาม สมควรแก่ราชกุมารนั้น ชื่อว่า นางเกสีกุมาริ ว่าอัน ก็นำมาเป็นพาหนะปรีจารแก่เจ้ากุมาร
แล้วก็อุสสาราชาภิเสกยังเจ้ากุมารหื้อเป็นพระยา ไว้สืบเชื้อแทนเมืองปรากฏได้ชื่อว่า วิโรหาราชะ
แล้วก็อุสสาราชาภิเสกยังนางเกสีกหื้อเป็นอัครมเหสีเทวี หื้อเป็นใหญ่แก่นางทั้งหลายได้หมั้นทกพัน
นาง ก็มีเห็นแล

ไส ปน ราชบิดา เนกปุตโตสิ สา หุติยปุตต์ ปฏิภิตวา ส่วนอันว่าพระยาตนพ่อนั้น
บ่เท่ามิลูกผู้เดียวนั้นนา ส่วนอันว่านางราชเทวีก็จึงได้ยังลูกชายผู้หนึ่ง เป็นน้องถ้วน ๒ แล พระยา
ทั้งสองพ่อแม่ ก็กระทำเบิกบายใส่ชื่อว่า นันทกุมมาร ว่าอัน กุมารผู้นั้นก็เข้าจำเริญขึ้นใหญ่มา
มีอายุได้ ๓ ปี ก็ทรงรูปโฉมงามพระณวันณะอันงามยิ่งนัก พระยาตนพ่อก็สอนศาสตรศิลป์ทั้งมวล
แก่เจ้าราชบุตรตนเป็นน้องถ้วนสองแล ราชบุตรตนน้องก็เชิงเชิงอันจบเพทศาสตรศิลป์ทั้งมวลสิ้นแล
ถึงเมื่อเจ้าราชบุตรตนนั้นมียายุได้ ๑๓ ปีตั้งอัน

พระยาตนเป็นพ่อก็hamยั้งนางกุมาริอันเป็นลูกท้าวขัตติยชาติ มาหื้อเป็นพาหนะปรีจาร
แก่เจ้านันทกุมมารเห็นแล

วิโรหาราช มหิทธิ มหานุภาโว กิตติ ปากไฏ สกลขุมภุทิปราชาน โปณณาการ
อณาเปสิฯ ส่วนอันว่าพระยาวิโรหาราชตนนั้น อันประกอบไปด้วยฤทธิอาณุภาพมากนัก ก็
ลือชาปรากฏไปทั่วสกลขุมภุทิปทั้งมวลแล ส่วนอันว่าท้าวพระยาทั้งหลาย อันอยู่ในสกลสมันตราช
กันอ้อมนำมายังบัณฑการของฝาก มีดินว่า หัตถิ อัสสะ ยานะ มังคละและเงินคำมาถวายบ่ขาด-
สาย ก็มีแล

๕

พระยาคนพั้นนั้นก็สวดยังเข้าน้ำโภชนะอาหารแล้ว ก็สับสนอดยังเก็บดินทิพย์และขัดดาบศรีกัญไชย มีมือถือธนูทิพย์แล้วสยงไปในอากาศ ไปแอ่วรอดบ้านเมืองอันมีในทวีปทั้งมวล เท้าไปรอดบ้านเมืองพาราณสีซึ่งเดียวก็คืนมาแล บ่เท่าแต่นั้นแม่นไคร้ไปหันเมืองครุฑ เมืองนาค ก็ต่ำลงไปรอดเสียดแล

คโคปรี น จิรโส ราชมาดาปีตาโร อายุกา ปริกษินายุก์ จุต มนุสสุโลกโต เทวโลก์ นิพพุตติฯ คโคปรี พายหน้าแต่นั้นบ้านเท่าใด พระยาอันเป็นพ่อและแม่ก็เสียดอายุ จุตจาก มนุสสุโลกเมืองคน ก็เอาตนเมื่อเกิดในชั้นฟ้าสวรรค์เทวโลกโพ้น ก็มีหันแล

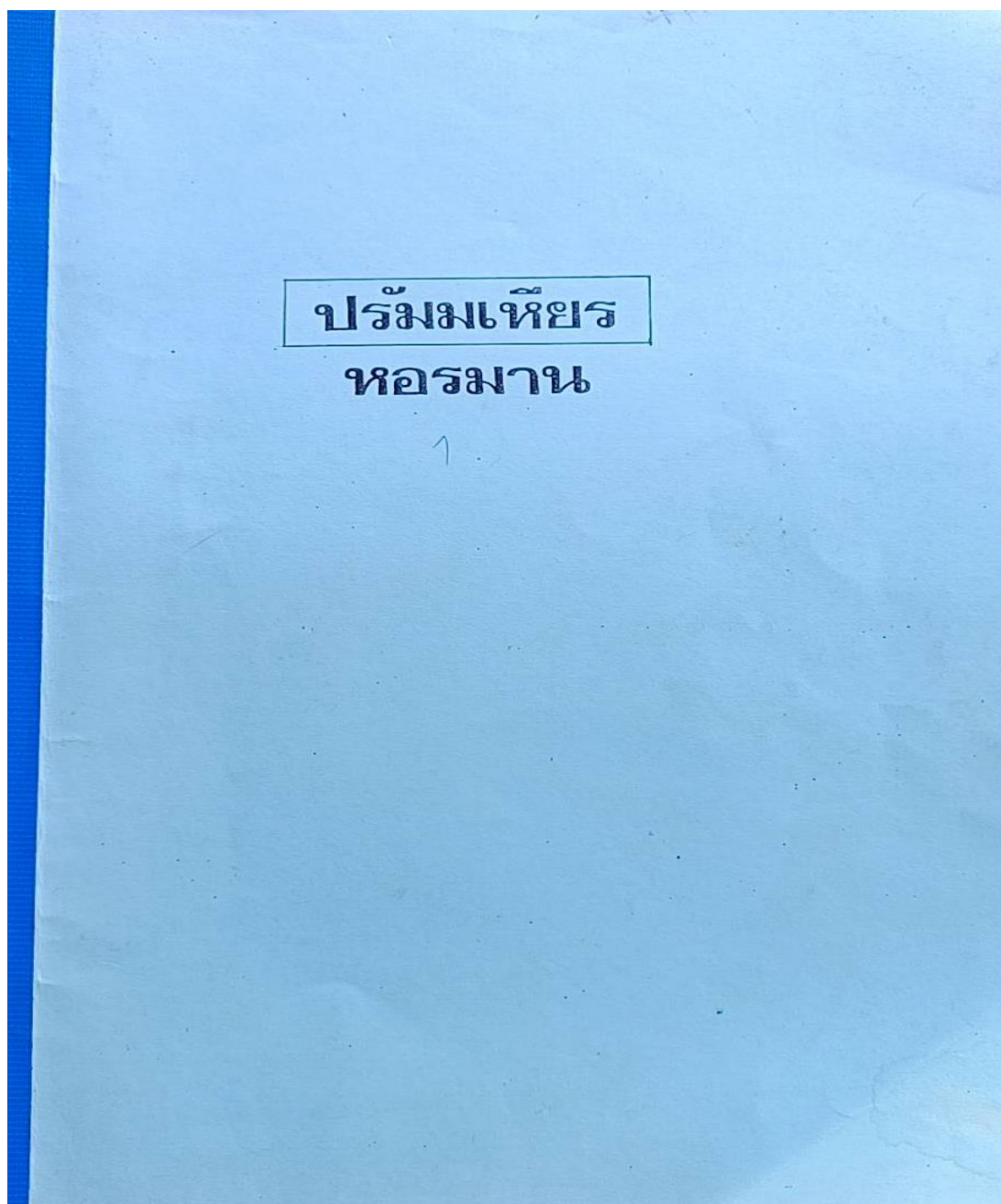
ท้าวพระยาและเสนาอาماجทั้งหลาย ก็พร้อมกันเลิกซากส่งสัการพระยาคนพ่อและแม่เสียดหันแล คโคปรี พายหน้าแต่นั้น อาماجทั้งหลายก็มาอุสสาราษฎกเสกยังพระยาคนลูกสวดยราชสมบัติบ้านเมืองทั้งมวล แล้วก็หื้อเจ้านันทะคนองนั้นหื้อเป็นอุปราชะ แทนพระยาคนพี่หันแล

คโคปรี ราชา ราชู กาวเรสี เทวิตโน รมิสฺสติ เอกสมฺมิ รตฺติยา วิจินฺตสีฯ คโคปรี พายหน้าแต่นั้น ส่วนว่าพระยาวิโรหาราชานั้น ก็สนุกษมขึ้นยินดีกับด้วยนางราชเทวีแห่งตนหันแล

เอกสมฺมิ รตฺติเย ยังมีในคินหนึ่ง พระยาคนนั้นก็มาร่ำเพงใจว่า “อหิ อันว่ากูราชะนี้ ก็ได้ไปหันยังประเทศราชบ้านเมืองอันมีในสกลชมพูทวีปเสียดทุกที่ทุกแห่งแล้ว และพายได้เมืองครุฑเมืองนาค กูก็ได้หันแล้วยังทิพสมบัติแห่งพระยาครุฑพระยานาคเสียดแล้วแล บัดนี้กูจักขึ้นไปสู่เมืองฟ้า เพื่อไคร้หันยังสมบัติแห่งเทวดาทั้งหลาย และสมบัติแห่งพระยาอินทาริราช อันเพิ่นหากเล่าลือกันว่า ประเสริฐยิ่งกว่าสมบัติในเมืองคนและประกอบไปด้วยทิพพะโคะและปราสาทวิมานแก้ว และนางเทวดาทั้งหลายนั้น ถ้านพอเป็นดังๆ กับทั้งสวนนั้นทวนญญาณและโบกขรณอันเป็นที่เหล้นแห่งเทวดาทั้งหลายแท้แล พระยาก็มาร่ำเพงใจนั้นก็มีคำวิตักอยู่ ใจ ฯ หันแล

วิภาตย รตฺติยา ในเมื่อเสียดแห่งคินนั้นแลรุ่งแจ้ง สายพระอาทิตย์พุ่งขึ้นมาแจ้งส่องพื้นชมพูแล้ว พระยาก็จึงลุกชำระเนื้อตนเสียดแล้ว ก็สวดยเข้าน้ำโภชนะอาหาร แล้วพระยาใหญ่วิโรหาราชาก็มีอาชญาเรียกหามายังเสนาอาماجทั้งหลาย มาพร้อมเพียงกันในโรงหลวงกลวงปราสาท แล้วอาماجทั้งหลายมีเสนาบดีเป็นประธานก็ทูลสากราบไหว้ว่า “เทวะ ข้าแต่ महाराजे

4. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชนิพนธ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เรื่อง ปรัมเหียร ฉบับปริวรรตเป็นภาษาไทย

ปรีมมเหียร

ยุคที่ ๑

นโม คัสสตุ นโม เม สัพพพุทธาน นามิหิ รตนคตฺย พุทฺธ ทุมมํ สงฺฆมฺห จังนึ ทูรา
ปฺริสํหังหลาย อริยะเจาคนจักวิสันนา สังคายนาแดงแปลงไวยังตำนานนิทานปฐมกัปอัน
เฒ่าที่ วตคกมายิ ปฐมกัปปังคังนัง ยังมีพระยาคน ๑ ชื่อว่า ตปฺปโรสวรสลงมาเกิดเป็นคน
ที่นั่น มีอายุยืนไคสงไชยปี แลลูกแห่งพระยาตปฺปโรสวรสนั้นมี ๓ คน ผู้ ๑ ชื่อว่าจักรัฐ
๑ ชื่อว่าวิรุฬหะ ผู้ ๑ ชื่อว่าวิรุฬหะ เขาเกิดมาปีเดียวเดือนเดียวกัน เทาต่างยาม เทา
งแม่กับควยกัน แลกุมาร ๓ คนนั้นใหญ่มาเมื่ออายุได้ ๑๓ ปี แล้วพระยาตปฺปโรสวรสผู้เป็นพ่อจึง
จารพาคูว่า กาลปางภายหน้าลูกทั้ง ๓ คนนี้จักถูกรบชิงเอาซึ่งราชสมบัติบ้านเมืองอันกับควย
นี้ จักเกิดเป็นโกลาหล จักมีหมันชะแล ควรรูกันเป็นพ้องแดงแปลงห่อเอาไคกันเมืองต่างกัน
เหมือนจักกัชะแล

ร่ำเพ็งฉนั้นแล้ว จึงจักเรียกยังลูกทั้ง ๓ คน แลเสนาอำมาตย์ทั้งหลายมาพร้อมกัน
แล้ว พระยาตปฺปโรสวรสผู้เป็นพ่อจึงกล่าววาทูราเจ้าทั้งหลาย กิ่งเมืองกาสิแห่งเราทั้งหลาย
ก็เป็นอันกลืนก เต็มไปควยขวาง มา ขาคุน จัว ควย แลสัตว์ทั้งหลายมากนัก ควรรเจ้าทั้งหลาย
ออกไปตั้งบ้านแปลงเรือนหื้อกว้างขวางไปภายหน้านั้น เหมือนจักกัชะแล กิ่งเจ้าจักรัฐคนเป็น
อายุนั้นหื้อไคเสวยราชสมบัติแทนพ่อในเมืองกาสิที่นี้เทอะ กิ่งเจ้าวิรุฬหะผู้กลางนั้นจึงไปกินเมือง
ลังกาที่วิปพันเทอะ กิ่งเจ้าวิรุฬหะผู้ชอยจึงไปเสวยราชสมบัติในเมืองกรุงรัตนครที่นั้นเทอะ

กล่าววาทันแล้ว ลูกชายทั้ง ๓ ก็มิสการกราบไหวพื่อแห่งตนแล้ว ก็ทางคาเอา
รอบคร้วแล้ว เสนาอำมาตย์ทั้งหลายขึ้นสู่ส่าเภาแล้ว ก็ไปตั้งอยู่ในเมืองลังกาที่วิปพันแล ส่วน
ว่าลูกผู้ชื่อว่าวิรุฬหะนั้น ก็เอาครอบครัวแลเสนาอำมาตย์ ก็ยกออกไปตั้งอยู่ในเมืองกรุงรัตนครนั้น
แล กิ่งลูกผู้ชื่อว่าจักรัฐผู้เฒ่าอยู่เสวยราชสมบัติในเมืองกาสิกับควยพื่อแห่งตน บนานเท่าไค
ส่วนพระยาตปฺปโรสวรสผู้เป็นพ่อนั้นก็จุติตายไปพันแล ส่วนเสนาอำมาตย์ทั้งหลายก็อุสสาราชิก
เจ้าจักรัฐ ผู้เป็นเฒ่าเสวยราชสมบัติเป็นพระยาแทนพ่อในเมืองกาสิที่นั้นพันแล

ในกาลนั้นพระยาจักรัฐก็มีฤทธิ์เดชานุภาพมากนัก ทราบขึ้นไปภายบนรอกชั้นฟ้า
จุตุมหาราชิกา แลดาวดึงส์สวรรค์เทวโลกพันแล เหตุเคชะเชื้อพรหมนั้นยังบ่เหยหายเทอ เหตุ
นั้นเทวดาคุมภคณพิพักษ์ทั้งหลายก็มาส่งเสด็จรับรองบูชาสัจจวันสัจจยามพันแล ส่วนพระยา
จักรัฐคนนั้นก็มีลูกชอยชอยกับหญิง ๑ ผู้ลูกอายุนั้นไคชื่อว่า ภาวี ผู้หญิงนั้นไคชื่อว่า สุกิ ผู้หญิงนั้น
ไคชื่อว่า นางกาสิราชธิดา เขาเจ้าทั้ง ๓ คนนั้นก็เอากันอยู่เสวยราชสมบัติแทนพ่อในเมืองกาสิ
ที่นั้นพันแล กิ่งพระยาวิรุฬหะคนไปกินเมืองลังกาที่วิปพัน ก็มีลูก ๓ ชายผู้พันนั้นไคชื่อว่า รากนาสว

๒
 บุกลางนั้นใส่ชื่อว่าภิกษุ บุนองชอนนั้นใส่ชื่อว่านางสุชาดา

หากเป็นประเวณีแห่งพระอินทาทหลายสิบ ๆ มาแต่ปฐมกัป และพระยาคินทาเห
 ไปหาแก่นางสุชาดาผู้เดียว ก็หากทรมานไปทั่วแก่นางทั้งหลายอันใด ๔ ชื่อ ๕ ฉะนั้น เป็นดังพระยา
 อินทาทหากไปอยู่ไปนอนกับควยเขานั่นจนเห็นแล ประกิดแห่งพระยาคินทาทั้งหลายนั้น ๗ วันไหนยอม
 ไปสู่ไปหากับควยนางสุชาดาแลเพื่อ มิฉะนั้นเป็นไปในเมืองคนเรานี้ใคร่จะมี จึงไปหากว่าแล้วแล
 เหตุจึงอันรภนาสวรมีคำอันว่าเป็นทิพย์ เลงเห็นฉนั้น ลวดเอาเพศเป็นดังพระยาคินทาแล้ว ก็ขึ้น
 ไปเสกกับควยนางสุชาดาเห็นแล เหตุทั้งหลายนั้นเป็นคนทิพย์ดังอันก็ เพื่อมิได้วิธารว้าเพิงดู
 กับรูแล แม่นลวงสุครุคหคสาวกเจ้าทั้งหลายก็ก็เหอะ มิได้วิธารว้าเพิงดู กับรูแล

ถึงกาลเมื่อพวอินทาทไคไปหานั่นส่วนคนพระยาคินทาก็เขาไปหานางสุชาดา
 เล่าเห็นแล นางสุชาดากล่าวว่า เทวชาแถมหาราชเจ้า บัดนี้มหาราชเจ้าเป็นอันพาลแท้แล เหตุ
 ไคแล้วอันชา แล้วครั้นแห่งพระยาคินทาททั้งหลายนี้ยอมเข้าสู่กามคุณ ๗ วันจึงมาค้าย มหาราชเจ้า
 จึงเข้ามาสู่เมื่อกันค้าย บัดนี้พวยว่าปรากฏมาแก่ชาเลาชา เป็นอันรับอันพลัน อันนี้เป็นครอง
 แห่งพระยาคินทา มิครุคหคสาวก

เมื่อนั้นพระยากล่าวว่า อันเด คุรวานาง กุพินได้มาสู่นางสักเพื่อค้าย พอยว่า
 กุพินนอนกับควยนางนี้ชา นางสุชาดาไคยคำอินทาทราชกลาฉนั้น ก็มารว้าเพิงดู จึงรู้ว่า
 รภนาสวรสกแต่เมืองลงกาทวีป มาปลอมเพศเป็นพระยาคินทา มาสนุกกับควยคนเห็นแล นาง
 สุชาดาไครู้ ก็มีความเมิดละอายแก่เทวาททั้งหลายมากนัก ก็ลวดขอพรแก่สำนักแห่งพระยาคินท
 ราชเจ้า ขาแถมหาราชเจ้า คึงรภนาสวรมันเป็นคนสำนุญค้าย พอยมากุแควนยังมหาราชเจ้า
 แลคนแห่งขามกนักฉนั้น ขาจักขอลงไปมารภนาสวรสกกับคนแล ขอมหาราชเจ้าพอยมาละชา
 เสียพรองแก่เหอะ นางสุชาดามึงเกิดควยโกธมากนัก ลวดจุกิตายจากชั้นฟ้าคาวคิงฉ แล้วลง
 มาเกิดเป็นโอบปากติเห็นอตกแห่งรภนาสวรวันนั้นแล

เทวาททั้งหลายจุกิตินั้นมีควยเหตุ ๔ ประการ คือว่า บุคเขย ๑ อาหารเขย ๑
 โกรธเขย ๑ เทวาททั้งหลายลางพรองโคกระห่าบุญน้อย ไคไปเกิดในชั้นฟ้า คินวาบุญนั้นเสีย
 ก็ลวดจุกิตาย แลลางพรองโคกระห่าบุญมากนัก ก็ไคอยู่คราบค้อเหอาอายุแห่งคนเห็น คินวาจุกิ
 ตายจากคาวคิงฉแล้ว ก็ไคเอาคนเมื่อเกิดชั้นฟ้าภายบนเลากันแล ไคลงมาเกิดในเมืองคนกับ
 ลางพรองอยู่มิวเมาควยคสมบัติ แลมรวิวาทแห่งคนนั้น ลวดกินอาหารประมาณวัน ๑ ในเมือง
 ฟ้า ลวดจุกิตายกับ ลางพรองพอยยังเกิดควยโกธมากนัก แลลวดจุกิตายเป็นคึงนางสุชาดานี้
 กับแล

ส่วนวราภนาสวรินันต์เกิดนอญหญิงอันเกิดมาเหนือคอกแห่งคนสนั่น ก็จึงจักหื้อหา
 ะลักษณะปูลิตีทั้งหลาย มาพิจารณาด้วยลักษณะแห่งเด็กหญิงนั้น ความนามอันเกิดมาแห่งเด็กหญิง
 ยูนันท์นั้นแล ส่วนว่าพระลักษณะปูลิตี ทั้งหลายก็ทำนายว่า นางกุมารีนอยุนันท์ ไท่หมานักแท้
 ดีแล เพราว่าจักหื้อเป็นโขนแถมหาราชเจ้าคนเป็นพ่อ หื้อเลี้ยงชีวิตเที่ยงนักระแล ควรมหาราช
 ำเอาไปใส่แพไหลน้ำเสีย ก็จึงจักแล ว่าอันนั้นแล้ว วราภนาสวริงจึงหื้อคนทั้งหลายแบ่งยัง
 อนัน ๑ แล้วก็เอายังโกฏิกามาใส่ยังนางกุมารีนอยุนันท์ แดงปาดับเสียหื้อคห่องาม แล้วก็เอาขึ้น
 ไว้เหนือแพอันนั้นแล ก็เอาไปไหลน้ำแถมหาราชสมุทรเสียขึ้น

แลแพอันนั้นลมหกมาพัก ก็ไหลไปคามพองน้ำอันนั้น ก็เป็นอันห่วงไหวไปมามากนัก
 ักมาพัก ก็เกิดเมืองลิงกาทวีปมาควยอน ลำดับครบถึงยังกล่าชมพทวีปเรานี้แล ก็ไหลไป
 ามริมน้ำแถมหาราชสมุทร ก็ไหลไปค้ำอยู่ริ้วอาบน้ำแห่งเจ้าศรีสิน ๑ ชื่อว่ากัสน์ศรีสินแล เจ้าศรี
 นันท์อันกลัวแต่จักเขแลมึงกรจักมากระพารายแถม จึงจักลอมรวไหวหื้อเป็นที่อาบน้ำแห่งคนนั้นแล
 วนว่าแพอันนางกุมารีนอยุนันต์ลวไหลไปค้ำอยู่ริ้วที่อาบน้ำแห่งเจ้าศรีสินนั้น เพื่อนั้นแล ถึงกาล
 ี่แพอันนั้นลวมาอาบน้ำแห่งเจ้าศรีสินนั้น ทานกลไปสู่หาเพื่อจักอาบน้ำค้ำอัน เจ้าศรีสินก็ทักยังแพ
 นีใส่โกฏิกามา ค้ำอยู่ริ้วที่อาบน้ำ เจ้าศรีสินก็มาไขมอญยังโกฏิกานั้น ก็ทักยังนางกุมารีนอยุนันท์
 นยก็ขึ้นสัคทาย

ยามเมื่อเจ้าศรีสินไขมอญหัวที่ขึ้นนั้นแล เจ้าศรีสินนั้น ก็มีความอินคณา จึงจัก
 ำเพิงว่า นางกุมารีนอยุนันท์สมการมากนักก็หึแล แล้วจักเอาเมื่อเลี้ยงไว้เทอะ ว่าอันแล้วจึงใส่
 อกุมารีนอยุนันท์ตามลักษณะอันยกขึ้นสัคทายมาไขมอญหัวที่นางสีดาอันนั้นแล กาลเมื่อภาย
 นลวเปลใส่ชื่อนางสีดา ว่าอันแล้วแล เจ้าศรีสินก็เอานางนูนมาเลี้ยงไว้เป็นลูก ก็หาเอา
 ลหัวนั้นลูกไม้มานับป้อน บหื้อให้หื้ออน กับหื้ออนหื้ออยากอันใดสักอันนั้นแล นางกุมารีนอยุนันท์
 นใหญ่มาอายุได้ ๑๖ ปี ทำเนาเลาคนอันงามยิ่งนั้น หาญจักเปรียบเทียบได้ คึงนางเทวค
 ันแล

เมื่อนั้นอินทราชชนนีอยู่ในชนฟ้าดาวคังสนั่น ก็ทักนางกุมารีนอยุนันท์หลังจักสบตาก็เป็น
 ำปรารถนาแห่งคนคังสนั่น ก็หื้อสัคนีเทวกรรมาเนรมิตปราสาททิพย์ แลเครื่องอสังการอันเป็น
 ทิพย์ทั้งมวล คึงไว้หื้อสัคนีในทิพย์โลกแถมหาราชสมุทรแห่งเจ้าศรีสิน

ในกาลเมื่อนั้น วเนจรพราหมณ์ทั้งหลายก็ไปเฝ้าจรเคนป่า เพื่อประโยชน์ควยขึ้นเนื้อ
 ึ่งหลาย ก็ไปรอกถึงค้ำป่าที่ ก็ได้ทักยังนางสีดาในสำนักแห่งเจ้าศรีสินนั้น เขาทั้งหลายคัง
 คนคังคินเมื่อไหวสาเจ้าแห่งคน ก็ลวปรากฏทั่วไปในสักกาลชมพทวีปทั้งมวล

ส่วนว่าท้าวพระยาร้อยเอ็ดคนนั้นมีในสักกาลชมพูทวีปทั้งมวล ต่างคนต่างหาทางเอาจตุรกรเศมา ข้าง มา วิพลคนเสกยกเข้าไป ต่างคนก็ต่างเขารอกไปสำนักแห่งเจ้ารัสสีคนชื่อว่ากสสปริสสีทั้งร้อยเอ็ดคนก็มีแล ค้นว่าเข้าไปรอกแล้ว ก็เข้าไปขอเอานางสีดาซึ่งเจ้ารัสสีคนเป็นพ่อเลี้ยงแห่งนางนั้นชื่อนางสีดาแล้ว เจ้ารัสสีคนเป็นพ่อเลี้ยงนั้นก็อยู่ปากหั้นแล

เมื่อวันเจ้ารัสสีจึงรำเพิง ทั้งอุบายอันหนึ่งก็ยังมีแก่แล แม่นว่าถูกจักหอกคนใดคนหนึ่ง ท้าวพระยาทั้งหลายชุมเข้าไต่กัน ก็จกน้อยใจเลาะละเล ค่ายแห่ชื้อว่าสหัสสถานธนูอันพระยาอินทาทนเป็นสหายแห่งกูเอามาไว้หื้อ ก็ยังมีแล ถูกจักหอกท้าวพระยาทั้งหลายพุ่งขึ้นยังสหัสสถานธนูอันนี้หื้อ ท้าวพระยาคนใดหากมีบุญสมภาร แลขึ้นยังธนูอันนี้ได้ ทั้งอันถูกจักเวณยังนางสีดาอันเป็นลูกเลี้ยงแห่งกูนี้ หื้อแก่ท้าวพระยาคนนั้นชะแล

เจ้ารัสสีมีคำรำเพิงอันนั้นหั้นแล มีคำใจคนว่าเจ้ารัสสีพ้อว่ามีธนูอันนี้เหตุใดหา หาไม่ได้แต่ที่ใดอันชา บุคคลผู้ใดเอามาหื้อนั้นชา ว่าอันค่ายมีแห่ชื้ออันนั้นนี้ เจ้ารัสสีคนนั้นก็หากเป็นเชื่อนหากษัตริย์อยู่เสวยราชสมบัติในเมืองพาราณสีหั้นแล ยังมีลูกพระยาคน ๑ ก็เกิดมาแม่มีเคียวเคียนเคียวกันกับค่ายกัน ลวดเขวกันเป็นสหาย รักแพงกับค่ายกันยิ่งนัก อยู่ใกล้กับค่ายกัน ใกล้ที่ใดก็ไปกับค่ายเขาจึงพากันไปเรียนเอาศาสตราศิลป์ในเมืองคักกสีลา

จบเพี้ยทั้ง ๓ แล้ว ก็เอากันคืนมารอกบ้านถึงเมืองแล้ว เขาก็มาหื้อนิการเป็นอันมีคัมภีร์แล้ว เป็นการอันของค้างอยู่ในวิภูลสงสารทั้งอัน เหตุนี้เขาจึงพากันเข้าไปสู่ป่าหิมพานต์ ๒ เขา แล้วก็มาชเป็นรัสสีอยู่ในอาสนรมหอนเคียวกันกับค่ายกัน แล้วจึงมีคำรำเพิงว่าทั้งการอันเป็นนักบวชนี้ควรจกอยู่กับค่ายกันที่ ๑ ที่เคียวแล เจ้าจึงไปอยู่คอยลูกกลยหน้าโหนดหื้อส่วนคนชากจกอยู่หั้นชะแล ถึงกาลเมื่อเดือนคดับเดือนเพ็งนั้น หื้อบ้นวางไปมาพ้อเพรียงกับค่ายกัน จึงจกแมนครองรัสสีป่าแห่งเราทั้งหลายแล ว่าอันแล้ว รัสสีคนเป็นสหายก็ไปอยู่ตามคังคำพร้อมกันนั้นหั้นแล

ไปอยู่หั้นนั้นนานเท่าใด เจ้ารัสสีคนเป็นสหายนั้นก็จกค่ายไปหั้นแล ค้นว่าค่ายไปแล้ว ก็ไต่ขึ้นเมื่อเกิดเป็นพระยาอินทาทนสองสวรกรชั้นฟ้าหั้นแล พระยาอินทาทนนั้นจึงรำเพิงว่า เจ้ารัสสีคนเป็นสหายแห่งคันทันยังค้อยอยู่เป็นเป็นคันทันใดชา ว่าอันก็หั้นยังรัสสีคนนั้น ยังคองสร้างสมอยู่ตามปกติสภาราหั้นแล พระยาอินทาทนนั้นก็มาเนรมิตเป็นชายหนุ่ม ๑ แล้วเข้ามาสู่สำนักแห่งเจ้ารัสสี แล้วก็นั่งอยู่ทศวรรษแก่หั้นแล เจ้ารัสสีคนนั้นก็ถามว่า อมาสกสอดแต่ที่ใดมารอกเราหั้น พระยาอินทาทนกล่าววว่า ชาลูกแต่เมืองกาสิโพนมาแล เจ้าถูกกับบุรุษผู้ชื้อเสียแลถาวว่าอัน เจ้ารัสสีกล่าววว่า เรามารู้จักแล ว่าอันพระยาอินทาทนกล่าววว่า รัสสีคนเป็นสหายแห่งเจ้ากูนั้นไปอยู่ที่ใดอัน

เจ้ารสสิกลาวว่า รสสีตนเป็นสหายแห่งเรานั้น กาลอันจักไปสนทนกับด้วยกันมารอค
 อด เหตุนี้เรารบรู้อยู่เจ้ารสสีตนนั้นเพื่อนแล พระยาอินทกลาวว่า ตัวข้าพเจ้าหากแนบเจ้ารสสี
 อนเป็นสหายแห่งเจ้าคุณนั้นแล้วแล ขาดจากอันเป็นรสสีนั้นแล้ว ก็ไฉนเมื่อเกิดเป็นพระยาอินท
 ราพึงถึงเจ้าคุณแล้ว ก็จงลงมาสู่สำนักแห่งเจ้าคุณเพื่อนแล ว่าอันแล้ว ก็เปล่งออกยังรสสี-
 ษีในทีโกลสำนักแห่งเจ้ารสสีตน เป็นคังเมืองปากฟ้าตาวถึงสาส์นรรคเทวโลกนั้นกับแล พระยา
 มหัตนั้นก็เอายังธนูอันชื่อว่า สหสสธามธนู คนพอพันจึงขึ้นได้ ก็เอาไว้มอบกับด้วยเจ้ารสสีตนแล
 เจ้ารสสีกับเอาธนูนั้นไว้ กับแลเห็น

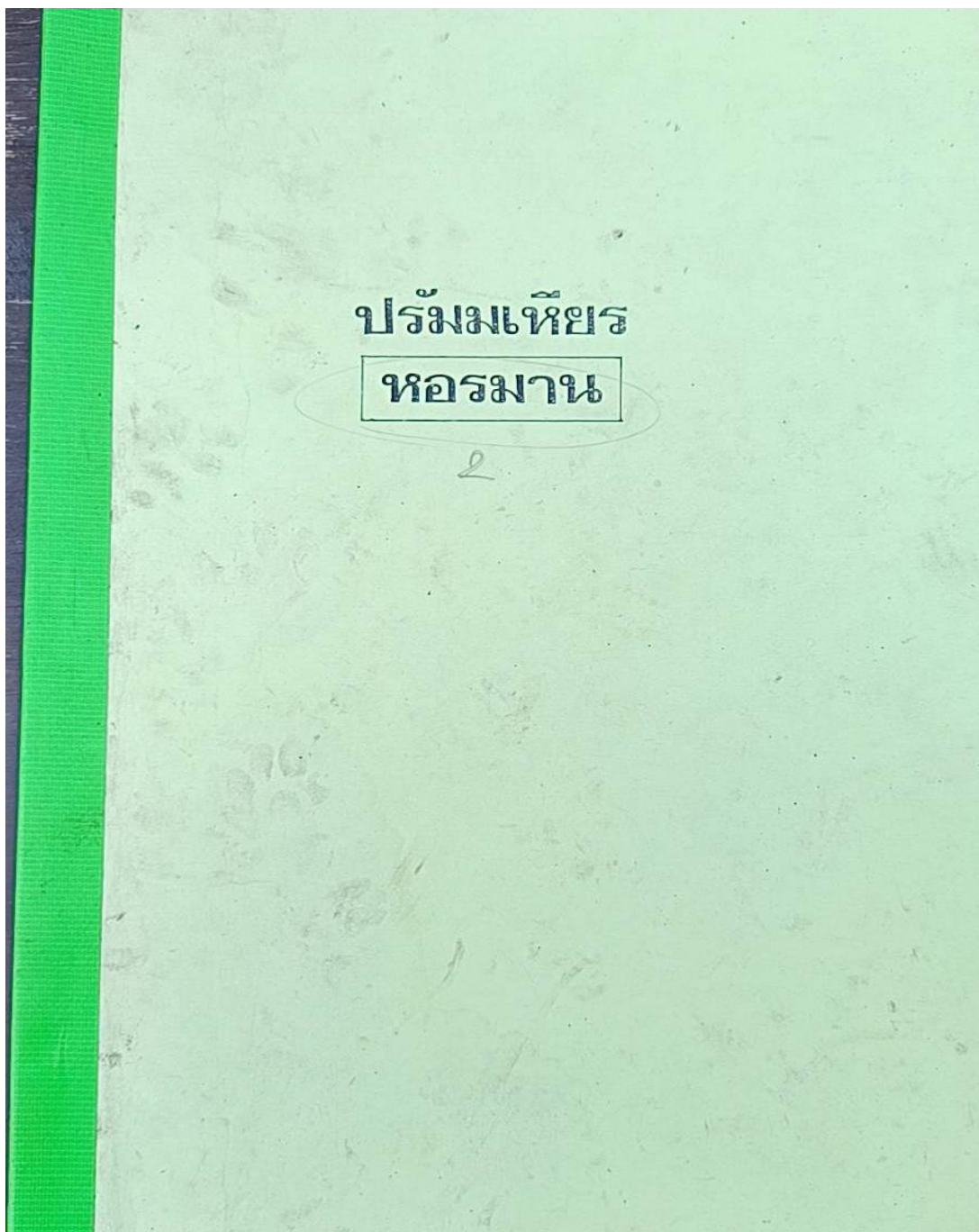
เจ้ารสสีจึงกล่าวเชิงท้าวพระยาทั้งหลายว่า นหาราชคนใดหื้อขึ้นยังธนูอันนี้ไค้ตั้งอัน
 รากจักวางยังนางสีคานหื้อแถมหาราชคนนั้นซะแล คั้นว่าคนใดขึ้นยังธนูอันนี้ไค้ตั้งอัน เราก็จ้าง
 ังนางสีคานหื้อไค้แล ก็สปรสสีเจ้ากลาวสนั้นแล้ว ท้าวพระยาทั้งหลายต่างคนต่างใครไค้ยังนาง
 สีคานแล มาเล็งเห็นธนูอันนั้นน้อยนัก ไหวเจ้ารสสีแล้ว ก็ไปหุบเอาธนูอันนั้นมาขึ้น ก็จึงเอา
 ธนูอันนั้นวางไว้สองหน้าแห่งเจ้ารสสีแล้ว ก็หนีไปหื้อจ้อยแห่งเขาถอนแล

ท้าวพระยาทั้งหลายก็เอาธนูมาคังแปลงที่อยู่แนวปราสาทแห่งนางสีคานทั้ง ๘ หน้าคาน
 หั้น พันนางสีคานนั้นกระทำมายาควยอิศลักขณะ ๓๒ มายาแห่งหญิงทั้งหลาย หื้อท้าวพระยาหั้น
 แล คั้นเขาหั้นนางสีคานกระทำสนั้น เขาทั้งหลายก็ใส่ใจนางเพ็งใจเขาเทวอัน เขาก็จ้าง
 มายา เหล่าท้าวพระยาทั้งหลายลางพร่องก็มาแบบด้นเป็นตาลอกัน ลางพร่องก็มากำละกุ่มขึ้นใส่
 ลางพร่องก็มากัดก็เป่ายังคิ้วยคนครั้งทั้งหลายต่าง ๆ ลางพร่องก็มาขับฟ้อนสลาวสลิดปอนคั้นมือ ลาง
 พร่องคานปมเล่นเป็นคังเด็กน้อย เป็นงัวเป็นควายเล่นนั้น

นางสีคานมาเล็งเห็นท้าวพระยาทั้งหลายกระทำนั้น นางก็มายืนอยู่ที่โกลประตูปล้อง
 เบ็งซอรหั้นแล ท้าวพระยาทั้งหลายเขาหั้นนางสีคานเล็งเห็นเขาสนั้น เขาก็จ้างใจปฏิพัทธ์กับด้วยนาง
 มากนักเป็นคังอัน ตั้งยังจิตใจแฉกคั้นด้วยได้ เป็นคังอุบคคกันหั้นแล นางสีคานมาเล็งเห็นยังท้าว
 ทั้งหลายปวงนั้น อันกระทำคั้นมายาอยู่สนั้น นางก็จึงมีคำรำเพ็งว่า ท้าวพระยาทั้งหลายปวงนี้ทำ
 ความเข็ดละอายมิได้ พอยมกระทำคั้นเป็นคังสัตว์คิวจิณนั้นชา บควรคุดมอเล็งคุดยังท้าวพระยา
 ทั้งหลายปวงนี้แล ว่าอันแล้ว นางก็หั้นประคุดหน้าปล้องเบ็งซอรแห่งคนเสีย แล้วก็อยู่คานสุขสำราญ
 แห่งคานหั้นแล

ท้าวพระยาทั้งหลายรอยเอ็ดคนจักหั้นคั้นเมื่อหามานหาเมืองแห่งเขา ก็เมื่อไค้ เหตุ
 มิใจปฏิพัทธ์กับด้วยนางสีคานมากนัก ประการ ๑ คั้นจักเมื่อเสียก่อนคังอัน ก็กล่าวท้าวพระยาอันอยู่

5. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชมลายลักษณ์ฉบับไทเขินเรื่อง หอorman ฉบับ
ปริวรรตเป็นภาษาไทย

มหาราชกิจและท้าวทิงตาสวรรค์เทวโลกพุนแล เทวเจ้าพรหมยังบ่เหยยหายเพื่อแล เหตุนี้
เทวคาและกุมภกัณฑ์มีพระยักขทั้งหลายก็มาพ้องสง เสพบูชาบ่เื่อคบชากสักวันสักยามกั้นแล

พระยาราชภักดีคนนั้น มีลูก ๒ ชายกับบึง ๑ ผู้เป็นลูกชายชื่อว่าพาสี ผู้เป็น
ชื่อว่า สุกวิธ ลูกเป็นลูกสาวชื่อว่า กาสีราชธิดา ก็เอาถิ่นอยู่เสวยราชสมบัติแทนพ่อนในเมือง
พาราณสีที่นั่นเห็นแล

ที่นี้จักจกัวย วิรุฬหะผู้ไปกินเมืองลังกาหวิปเล่าแล พระยาราชภักดีคนนั้นมีลูก
๓ ชาย ผู้ ๑ ชื่อว่า ราชนาสูร ผู้ ๑ ชื่อว่าพิเภกและผู้อ้องช้อยชื่อว่า อินทริชแล

พันทั้งราชนาสูรนั้น เกิดมาก็มีเศรษฐาณาหมากนัก ไคอภิญญา ๒ ประการ คือ
อิทธิวิธิญาณ ๑ พิพจักรญาณ ๑ แล

พันทั้งบ้องผู้ชื่อว่า พิเภก นั้น วิชากรสิทธิ์มีรูปร่างนัก ผู้อ้องช้อยชื่ออินทริช แล

ในกาลนี้วิรุฬหะผู้เป็นพ่อก็จกัวยไปแล กุมารทั้ง ๓ อันเป็นลูกก็เอากันเสวย
ราชสมบัติแทนพ่อนในเมืองลังกาหวิปที่นั่นเห็นแล

พจน

พจน

ที่นี้จักจกัวยวิรุฬหะผู้ไปเสวยเมืองกรุงรัตนนครเล่าแล พระยาคณนั้นมีลูก ๒
ชาย ผู้ ๑ ชื่อว่า พระรามราช ผู้อ้องชื่อว่าพระลักษณะแล ออบนานเท่าใดพระยาคณพอก
จกัวยไปเห็นแล พันทั้งพระรามราชและพระลักษณะทั้ง ๒ พัน้อง ก็เอากันเสวยราชสมบัติ
ในเมืองกรุงรัตนนครที่นั่นเห็นแล

ที่นี้จักจกัวยราชนาสูรเล่าแล ในกาลนี้พระยาอินทหาอันอยู่เสวยพิพสมบัติ
ในชั้นฟ้าที่นั่น มีนางฟ้าทั้งหลายได้ ๔ ชื่อ ๕ ล้านเป็นป้าพริจกแห่งพระยาอินทหาธิราชคนนั้น
เห็นแล นางฟ้าตนเป็นเทวีเค้านั้นชื่อว่า สุชาดา หากเป็นป้าพริจกเทวีแห่งพระยาอินทหา
หลายสิบ ๆ มาเห็นแล พระยาอินทหาพาไปหานางสุชาดาตนเดียว ก็หากรวนไปในตน
นางทั้งหลายอันได้ ๔ ชื่อ ๕ ล้านชุนนาง เป็นทั้งคนพระยาอินทหาไปนอนกับกัวยตนนั้นชุน
นางเห็นแล ปกัณแห่งพระยาอินทหาทั้งหลาย ๗ วันไท้ไปหานางทั้งหลายแลเพื่อ นับเป็นวัน
ในเมืองคนเรานี้ได้ ๑๐๐ ปี จึงเป็นวัน ๑ คืน ๑ ในเมืองฟ้าแล เหตุนี้อันราชนาสูรมีตา
พิพลักเอาเพศเป็นพระยาอินทหาขึ้นไปเสพกับกัวยนางสุชาดาที่นั่นแล

เหวตาทิ้งหลายแม่แทนเป็นทิพย์ก็เหอะ ชัยเมไคว้ก็กรำเพิงทุก็รู๊ แม่ว่าลง
สุดไปอรหันตาเจ้าทิ้งหลายบร่ำเพิงทุก็รู๊แล

ถึงกาลสัพอ ๗ วันมาแล้ว ส่วนคนอินทาก็ไปกานางสุธาคาแล นางร่ำเพิงทุจึ่ง
รู้ว่า "เป็นราชนาสุธาสวรรค์เมืองลังกาหนีปลักปลอมเป็นพระยาอินทามาแล" นางสุธาคาใครก็
เคียด แล้วฉวยค้อนพร้าสำนักพระยาอินทาทว่า "ราชนาสุธาสวรรค์เป็นคนลามกชู้ต่าย หอยมากแควน
มหาราชเจ้าและตัวข้าก็หนี ข้าขอลงไปจ้ราชนาสุธาสวรรค์เหอะ ขอมหาราชเจ้าอย่าจะซ้ำ
เสียแก่เหอะ" นางจึงเกิดกลัวโกรธก็ฉวยค้อนพร้าจี้เข้าหาลงมาเอาปฏิสนธิเนื้อตักแห่ง
ราชนาสุธาสวรรค์นั้นแล

ด้วยเหวตาทิ้งหลายจุติกายมีเหตุ ๔ ประการ ก็ว่า บุญเขต ๑ อาหาร
เขต ๑ โภชเขต ๑ ฉายเขต ๑ เหวตาทิ้งหลายนางพรองก็โคทะห้ามบุญน้อยก็เกิดในชั้นฟ้า
คั่นว่าบุญเลี้ยงก็จุติกายเป็นคั่นนางสุธาคานี้แล นางพรองโคทะห้ามบุญมาก ก็โคทะห้าม
ค้อนหาอายุทิพย์นั้นแล คั่นจุติกายจากชั้นฟ้าคว้างสาทิพย์ ก็โคทะห้ามขึ้นเมื่อเกิดในชั้นฟ้า
พวยมณก็มีแล นางพรองก็อยู่มีเวลาด้วยยสสัมปัดคิณ ลวดสัณนิทานวัน ๑ ในเมืองฟ้า
ก็ฉวยค้อนพร้าจี้เข้าหาลงมาเอาปฏิสนธิเนื้อตักแห่ง

ราชนาสุธาสวรรค์ก็ยังน้อยอันเกิดมาเมื่อตักตนนั้นนั้น จึงหาพรหมอุปโรหิต
ทั้งหลายมาพิจารณาอยู่ถึงลักษณะแห่งกุมารน้อยผู้นั้นตามภามอันเกิดมานั้นแล พรหมอุปโรหิต
ทั้งหลายก็ทวาทว่า "กุมารน้อยผู้นี้มีบุญมากนักแล เหาจักหื้อเป็นโสมมหาราชเจ้าคนพอ
จักหื้อเลี้ยงชีวิตชะแล" ขอมหาราชเจ้าเอาใส่ใจโหลเข้าเลี้ยงจึงทิ้งชะแล

ราชนาสุธาสวรรค์ก็เห็นคนทั้งหลายแปลงแพ แล้วเอาโกฏคำมาใส่ในนางกุมารน้อยผู้นั้น
แล้วก็แปลงพาหิพหื้อก็ เอามาทิ้งไว้เหนือแผ่นดินนี้ แล้วก็เอาโหลไปตามแม่น้ำสมุทนั้นแล แห
อันนั้นอันลมหากพัด ไปตามแม่น้ำก็วันไหนไปมา ลมก็พัดก็แต่เมืองลังกาสาทิพย์ไปปราบถึง
ชุมพรวินแล้ว ก็โหลไปตามแม่น้ำสมุท ก็ไปค้างอยู่ริ้วท่าอาบแห่งเจ้ารสีที่คนชื่อว่ากัศสปรสี
นั้นแล

เจ้ารสีเห็นกัศสปรสีจะเซและมั่งกรทั้งส่ายมากจะทำร้ายแก่ตน จึงลอมรวัวไว้
หื้อเป็นที่ลงอาบน้ำหื้อแล แทะอันโสมนางกุมารนั้นก็ฉวยไปค้างอยู่ริ้วท่าอาบแห่งเจ้ารสีเพื่ออันแล

กล่าววว่า
รานี้แก่มหาราช
งษณูนัน
ก็เอาช
พระยาทั้งหลาย

ทั้งหลาย
ใจนางสีดา
ก็คึกคักเป่า
ปี่ดัง เค็ดนอย
พระยาทั้งหลาย
นั้นดังเป็นบ้า
จึงรำเพิง
ริษณานัน
งเบ็งชร

ขอบใจ
อยู่ภายหลัง
ทราบขอ
ปี่จึงเสียด

คนเสวย
ในเมือง
ว ก็ไหว

งอคำมิสาปโมกษอาจารย์ แล้วก็พากันมาด้วยสำคัญประเพณีบ้านเมืองคราวทางไกลนัก
อาจจกณณามิโยนิ เป็นอันหลายมีหลายเดือนนัก ก็เข้าไปรอที่เขตแดนแห่งเจ้ารสคนชื่อว่า
สปรังสีมิได้แล้ว ก็ไต่ขึ้นเสียดคนและช้างม้าที่เห็น เขียนคนโพรงธัมมขอเป็นอันนั้นตัวป่า
หม่นทวนที่นั่น ด้วยเสียดแห่งท้าวพระยา ๑๐๑ คน อันเข้ามาขอเอานางสีดากับด้วยเจ้ารส
นั้นแล

เจ้าทั้ง ๒ พันองค์คือพระยารามและพระลักษมณ์เข้าไปเรียนเอาสารลิลีมา
รอกที่นั่น ก็ไต่ขึ้นเสียดมาปรากฏแก่คนเหล่านั้น ก็พากันยอมยังอยู่ที่นั่น แล้วพระยารามก็จึง
เจียรจกด้วยพระลักษมณ์เป็นนองว่า "เจ้าจงไปอยู่ยังคนทั้งหลายฝูงนั้นดูเหอะ จักเป็น
เสียดอันใดก็ไปแจ้งแล" ว่าอัน แล้วพระลักษมณ์ก็เข้าไปบอกผู้รู้ที่นั่นยังอาการทั้งมวลผู้อื่น
จึงถามคนทั้งหลายอันเป็นบริวารแห่งท้าวพระยาทั้งหลายนั้นว่า "เจ้าทั้งหลายมาอยู่ในที่นี้ด้วย
เหตุการณ์เยี่ยงใดเป็นเหตุอันใดอันนั้นอีก"

คนทั้งหลายฝูงนั้นบ่าวแห่งท้าวพระยาทั้งหลายกล่าวว่า "ข้าแต่เจ้ากู ยังมีนาง
ผู้ ชื่อว่านางสีดาเป็นลูกแห่งเจ้ารส มีกระเบ็ญหน้าตาสารูปอันเลื่องลือ หาบังในชุมพูทวีป
นี้จักมาเปรียบเทียบกับไฟผอ ๑ แล เมื่อกิ่งนางเวทคืออยู่ในอันฟ้าทวาทิงสานั้นแล ก็ทรง
เครื่องหิพอลังการอยู่ในปราสาทที่นั่นแล ท้าวพระยาทั้งหลายอันอยู่ในชุมพูทวีปทั้งมวลรู้แล้ว
คางคกก็คางหางวิพอลแห่งคนเข้ามาจวนพบด้วยกันไม่ประเพศที่นั่นแล ท้าวพระยาทั้งหลาย
ในชุมพูทวีปนี้ยังมีมานะ เฝ้ายังแถมหากระสือคนชื่อว่าพระยารามอันอยู่ในเมืองกุฎฏกร
คนเคียวนั้นแล เมื่อหายหน้ายังจักมาบ่นกับเรูแล

พันคิ่งท้าวพระยาฝูงมาก่อนนี้ เขาก็เข้าไปล่อเอานางสีดาชิงพระรสอันเป็น
หอแห่งนางนั้นแล้ว พระรสเจ้าก็กล่าวว่า "มหาราชทั้งหลายก็มาหลายนักแลนี้ เราก็คงหาข้อ
คนใดแล ด้วยเรายังมีชนุนี้นี้เหลือ ๑ คัมมหาราชคนใดหากขึ้นยังชนุนี้นี้ไค้ตั้งขึ้น เราก็ค
จักปลงวางยังนางสีดาที่หือเป็นอีกคนหนึ่งให้ไว้แห่งมหาราชคนนั้นซะแล" เจ้ารสกล่าวอันนั้นแล้ว
ท้าวพระยา ๑๐๑ คนก็มาจกจากมาคดะจักขึ้นชนุนี้นี้ไค้สักคน ก็เอากันยังอยู่เฝ้าเล็งคาง
ไค้หลายชวหลายปีแล้วที่อันจักไค้ก็ปรากฏสักอันนั้นแล

6. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระราชมลายลักษณ์ฉบับไทลื้อ เรื่อง ลังกาลิบโห ฉบับปริวรรตเป็นภาษาไทย

“ลังกาสิบโห”

ตอนที่ 1 กำเนิดทศกัณฐ์

* ที่เกาะแก้วลังกา มีเจ้าผู้ครองนคร ชื่อ “อิลัมพา” (ไทย-ท้าวลัส-เดียน) มีมเหสี ชื่อ “อังคติเทวี” (รัชฎา) ไม่มีบุตรหรือบุตรี ท้าวอิลัมพา จึงแนะนำให้มเหสีให้ว่อนขอลูกต่อพระอินทร์ เมื่อพระอินทร์ราชทราบ ก็สั่งให้เทพองค์หนึ่งจุติลงไปเกิดในครรภ์ของนางอังคติเทวี พอถ้วนทศมาส นางก็คลอดบุตร ใส่ชื่อว่า “นางกุติรีดา” โหรทำนายไว้ว่า เมื่ออายุนาง ได้ 16 ปี นางจะหนีออกจากเมืองไปอยู่ป่าดงพงไพร นานประมาณ 30 ปี จึงจะกลับมา พร้อมด้วยลูกชายสามพระหน่อกุมาร หลานชายนั้น จะมาขึ้นครองเมืองสืบต่อไปแด่นา

เมื่อกุติรีดามีอายุ 16 ปีเต็ม มีรูปร่างสะคราญสวยสดหมดราศี ท้าวอิลัมพาสั่งให้เสนาอำมาตย์สร้างปราสาทหอซบถ้ายอดคือนางอยู่

เมื่อนั้น ท้าวอิลัมพาก็จะให้บุตรขึ้นครองเมืองโดยจะประกาศทาขานมาเป็นสามีของนางกุติรีดา คิดดังนั้นแล้วก็ไปติดกลอง

(หมายเหตุ ในสมัยนั้น เจ้าเมืองเป็นผู้ตีกลองเอง ไม่ได้ใช้ให้เสนาไปตีกลองแทนเหมือนสมัยนี้)

เสียงกลองดังก้อง ทำให้เสนาอำมาตย์ขุนหลวงและชาวเมืองหลังไหลเข้าไปในหอคำ (พระที่นั่ง) กราบไหว้ท้าวอิลัมพาแล้ว ถวายว่า “ข้าแต่

เจ้าเหนือหัวองค์กำขัตรีขีใหญ่นี้เฮย บัดนี้มีการเดือดเนื้อร้อนใจประการใด หรือว่าเกิดมีศึกสงครามจากเมืองไกล ขอหน่อเจ้านั่งข้างบอกกล่าวให้ทราบบ้างเนอ”

เมื่อนั้นเจ้านั่งข้าง (ท้าวอสิัมพา หรือ ท้าวลัสเตียน) บอกเล่าแก่เสนาข้าราชการและชาวเมืองว่า “อันตัวเราก็แก่เฒ่าแล้ว เรามีแต่บุตร ขอให้อำมาตย์จึงแต่งสารส่งไปตามหัวเมืองร้อยเอ็ดว่า ถ้าใครมีลูกชายดั่งาม ขอให้แต่งเครื่องบรรณาการขึ้นหมากเข้ามา เพื่อให้บุตรของเราเลือกเป็นสามี แล้วเราจะยกราชสมบัติให้ลูกเขยเราขึ้นครองเมืองแทนเราสืบไป”

ข่าวนี้เข้าหูนางกุดีธิดา ก็ไปขอดบิดาว่า “อย่าให้ลูกน้อยสร้างเวรกรรมเลย พ่ออย่าเวรเมืองที่บุตรเป็นใหญ่เลย ลูกจะขอถือศีลห้าอย่างนั้นคงจะละแล้วซึ่งโลกและคณา ไม่เอาบาปมาใส่ตัว ขอพ่ออย่าได้บังคับให้ลูกขึ้นครองเมืองเลย ลูกไม่ปรารถนา”

ท้าวอสิัมพาพยายามพูดจาหวานล่อมให้บุตรยอมเป็นเจ้าขึ้นนั่งเมืองแทน อ้างว่าคนแก่เฒ่าแล้ว แต่นางกุดีธิดาก็ไม่ปลงใจด้วย

ในคืนนั้นยามไถ่ขัน ดาวตก นางกุดีธิดาก็หนีออกไปจากหอชัยเดินคว้นเข้ดงไพรเดือนกว้าง หาเผือกหมันกินด่างข้าว ค้างก็เข้าพักนอนได้คืนไม้ นานประมาณ 1 เดือน ก็มาถึงอาศรมของฤๅษีคนหนึ่ง จึงขออาศัยอยู่ด้วย แล้วต่อมาก็บวชเป็นชีอุปัฏฐากาคือพระฤๅษีคือไป

กาลล่วงไป 7 เดือน พระอินทร์เล็งเห็นถึงความระกำลำบากของนางกุดีธิดาที่มาอยู่ในป่าดงพงไพร ก็ขึ้นไปเฝ้ามหาพรหม (พระพรหม) ขอให้เสด็จลงไปโปรดนาง มหาพรหมทราบแล้วก็เหาะลงมายังศาลาที่อาศัยของนางแสดงคนว่าเป็นมหาพรหมแล้วบอกนางว่าที่เมืองลังกาไม่มีท้าวทจะสืบราชสมบัติ ให้นางขอลูกชายได้แล้วละเนอ

ยามนั้นคำขานแก้วกุดีธิดารู้แจ้ง นางก็ไปหามะม่วง 10 ผล เอามาถวายมหาพรหม เมื่อมหาพรหมบริโภคหมดแล้ว นางก็เอาไปถวาย

อีก เผอิญมะม่วงตกลงกลูกฝุ่น นางก็เอาไปถวายโดยไม่ได้ล้างเสียก่อน
ต่อมานางนำมะม่วงที่ล้างผิวจนสะอาด ไปถวายอีกเป็นครั้งที่ 3 แล้ว
อธิษฐานขอลูกชาย

* มหาพรหมให้พรว่าความที่เจ้าถวายมะม่วง 10 ผล นางจะมีลูกคนที่
1 มี สิบหัว มีฤทธิ์ปราบได้ทั้งได้ห้ำและบนสวรรค์ การที่นางถวาย
มะม่วง ครั้งที่ 2 นางจะมีลูกชายดี มีร่างกายโตใหญ่เท่าช้าง มีผิวกาย
ดำเหมือนงาช้างค้ำค้ำข้างคชสาร การถวายมะม่วง ครั้งที่ 3 ลูกชายจะเกิด
ในท้องนาง จะเรียนรู้จบไตรเภท แลเนอ ให้พรแล้วเอามืออุ้มท้องนางกุ-
ธิดา 3 ที่ แล้วกลับขึ้นสู่สวรรค์ชั้นพรหม ในบัดนั้น

เมื่อนางตั้งครรภ์ก็บอกเล่าความจริงให้พระฤๅษีทราบ เมื่อครบ
กำหนดทศมาส นางก็ให้กำเนิดลูกชาย คนที่ 1 มีสิบหัว หัวที่ 1 ช่างพูด
จาภาษาคน หัวนอกนั้นพูดไม่ได้ มีนัยน์ตา 20 ดวงตา มีหู 20 หู เมื่อ
เข้าชายน้อยขึ้นใหญ่ พระฤๅษีได้ชื่อว่า “กุมมจัก” (พรหมจักร คือ
ทศกัณฐ์)

✓ เมื่อกุมมจักหัดเดินและหัดพูด นางกุติธิดาก็ให้กำเนิดบุตรชายคน
ที่ 2 มีผิวพรรณดำก้ำเหมือนงาช้าง พระฤๅษีให้ชื่อว่า “กุนนภา” (กุนนภะ)

✓ นางกุติธิดาให้กำเนิดบุตรชายคนที่ 3 มีผิวกายเหลืองเหมือนทอง
ในแก้ว พระฤๅษีให้ชื่อว่า “ปิยสา” (ปิยะ)

✓ เมื่อกุมารน้อยทั้งสาม มีอายุได้ 8 ขวบ ก็ถามแม่ว่า “พ่อของลูกน้อย
ทั้งสาม คือใคร?” นางกุติธิดาจึงเล่าความจริงให้ลูกน้อยฟังว่า

“แม่เป็นบุตรคนโตของเจ้าเมืองลังกา มีชื่อว่า “อิลัมพา” (ท้าว
ลัสเตียน) ขาของเจ้าชื่อ “อังกติเทวี” (นางรัชฎา) ครั้นแม่มีอายุ 16
ปี คาของเจ้าจะให้แม่ขึ้นนั่งเมืองและจะหาภู่ครองให้ แต่แม่ไม่ปรารถนา
จึงหนีออกมาอยู่หิมพานต์ มาอาศัยอยู่กับพ่อฤๅษีนี้แหละ ต่อมามหาพรหม

ลงมาโปรด ให้แม่ขอลูกชายเพื่อสืบสันตติวงศ์สืบไป มหาพรหมเอามือ
อุบท้องแม่ 3 ที จึงเกิดลูกน้อยทั้ง 3 นี้แลลูกเอ๋ย”

✓ เจ้าชายน้อยซักถามมารดาต่อไปว่า “พ่อของลูกมีหน้าตารูปร่าง
อย่างไร ผิวขาวเหลืองหรือดำ ทำอย่างไรจึงจะได้เห็นหน้าพ่อเจ้านะแม่
เออ?”

✓ เมื่อนั้น นางกุติศาจึงตอบลูกว่า “ถ้าลูกใครจะเห็นหน้ามหาพรหม
พ่อของเจ้า จงรักษาศีล อย่าทำความชั่ว อย่าทำบาปกรรม จงไหว้วอนตน
พ่อทุกเช้าค่ำ ถ้าพ่อเจ้าได้ยินแล้ว ก็จะมาหาโปรดลูกทั้ง 3 แลลูกเอ๋ย”

✓ เจ้าชายทั้งสามก็ตั้งใจรักษาศีลอย่างมั่นคงนอบนบบาทมหาพรหม
ทุกเช้าค่ำเป็นเวลานานพอสมควร กอธัญฐานก็ทราบถึงมหาพรหม จึงเสด็จ
ลงมาโปรดลูกทั้งสาม ถามว่า “ลูกคนใด จะขอพรอย่างใด เราจะให้”

กุมมจักขอพรว่า

1. ขอให้ปราบได้ทั้งสามโลก
2. ขอให้ดกน้ำไม่ไหล ดกไฟไม่ไหม้
3. ลูกอาวุธก็ไม่ตาย

มหาพรหมให้พรตามความประสงค์ แต่มีข้อเว้น 3 ประการ คือ

1. กุมมจักจะไม่อาจมีชัยชนะเหนือหน่อพุทธางกูรพรหม
2. ไม่อาจยกกองอัสน์จันแก้ว (รัตนธนู)
3. ไม่อาจเอาชนะลิงเผือกได้ (ลิงเผือก คือ อนุ่มอม
(หนุมาน))

✓ มหาพรหมให้ธนูกุมมจักไว้คันหนึ่ง มีฤทธิ์มาก เมื่อน้าวยิงฟ้าที่มี
มืดมิด จะกลับสว่างและอาจบันดาลให้คนและช้างทั้งหลายตายสิ้น

✓ ปิยสา (พิเภก) นั้น ขอให้รู้จบไตรเพท ทำนายเหตุการณ์ได้แม่นยำ
เหมือนดาเห็น ได้พบและได้ฟังผู้มีบุญ มหาพรหมให้พรและให้ดินสอหิน
กับกระดานโหรแก่ปิยสาด้วย

✓ ส่วนคุณนภา (กุมภกรรณ) นั้น มหาพรหมให้เทวบุตรองค์อื่นแปลงเป็นมหาพรหมไปให้พรแทน คุณนภาขอพรว่า “ขอให้ฉันนอน 12 ปี ค่อยตื่น และคืน 12 ปี ค่อยนอน มหาพรหม (ปลอม) ให้พรและให้หอก “สุโกยา” (หอกโมกขศักดิ์) แก่คุณนภาพพร้อมทั้งสั่งว่า ให้ถือศีล ไม่ให้ใช้หอกแทงสิ่งเน่าเหม็นและไม่ให้ดื่มน้ำลาย ไม่เช่นนั้นหอกจะเสื่อมฤทธิ์

ครั้นกุมภจักษมีอายุ 14 ขวบ คุณนภา 13 ขวบ ปิยสา 12 ขวบ วันหนึ่ง เจ้าชายน้อยทั้งสามถามมารดาว่า “เวลานี้พระยาตากงมีอายุมากแล้ว ไม่มีผู้ใดจะสืบราชสมบัติ เราควรจะเข้านั่งเมืองแทนพระยาตากงไหมแม่?” ยามนั้นบุญเรืองแ้วมารดาก็กล่าวตอบ “ถ้าถูกใครจะไปสืบเสวยเมืองนั้นนา ลูกควรจะไปขออนุญาตจากพระยาตากงและเจ้าชายเสวก่อนเมื่อท่านอนุมัติ เราจึงจะค่อยเข้าไป จะเป็นกรรดินะลูกเอ๋ย”

เมื่อเจ้าชายน้อยทั้งสามได้อันมารดากล่าวก็ชุ่มชื่นหัวใจ จึงแต่งตั้งให้ปิยสาเป็นผู้สื่อสารเข้าไปเฝ้าพระยาตากงและชาย

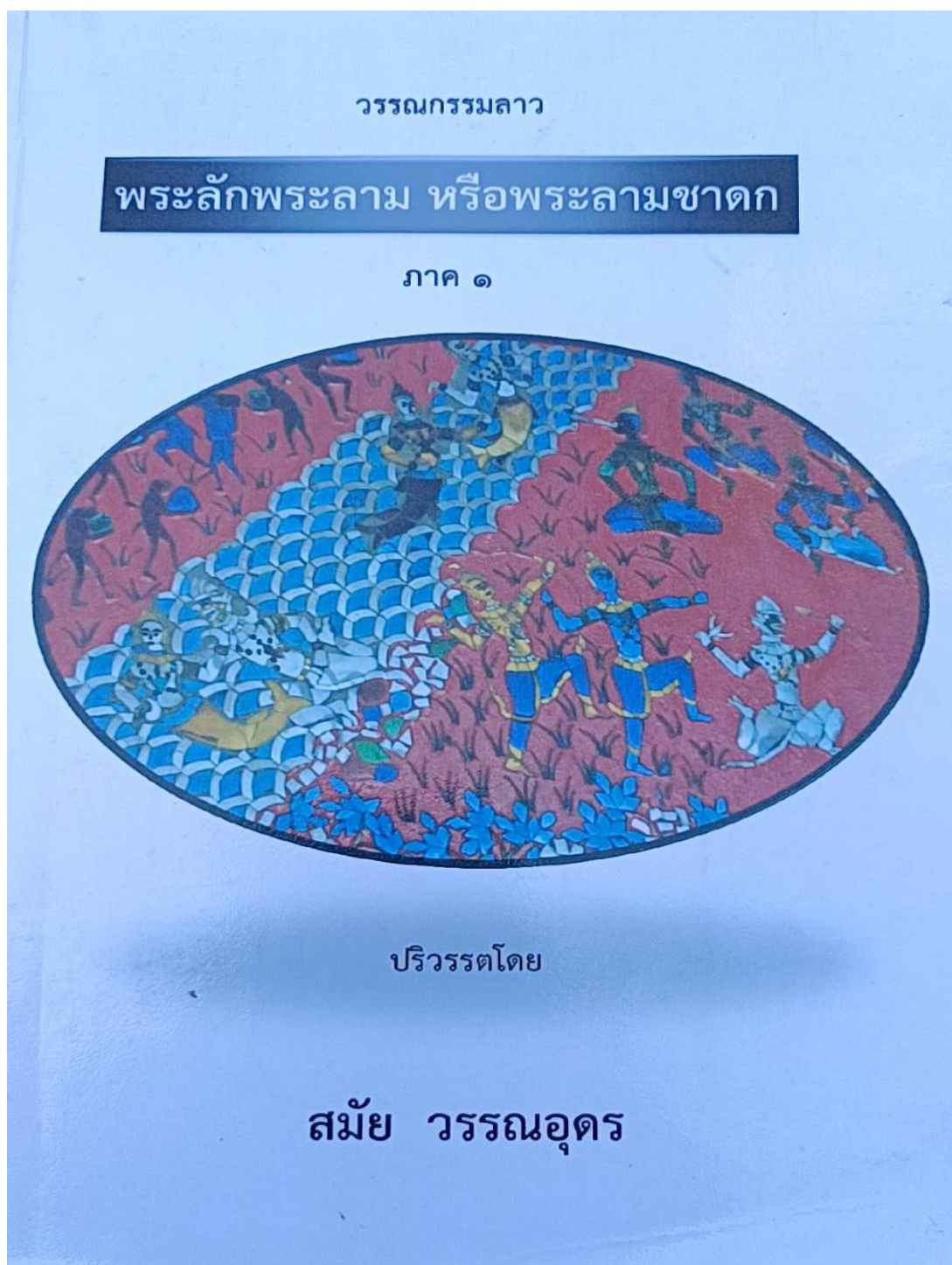
ปิยสาเดินทางผ่านป่าดงพงไพรเป็นเวลาแรมเดือนจึงถึงกรุงลังกา เวลาค่ำมืด จึงนอนพักที่ศาลานอกเมือง

รุ่งเช้า นายทวารวังเข้ามาถามปิยสาว่าจะเข้าไปในคุ้ม (ในวัง) จะไปหาใคร ด้วยเหตุใด ปิยสาจึงเล่าความจริงให้นายประคตทราบ นายประคตทราบแล้วก็กล่าวว่า จงหยุดยังอยู่ที่นี้นะ อาจจะเข้าไปขออนุญาตต่อเจ้าเหนือหัวก่อน เมื่อท่านอนุญาตจึงจะเข้าไปได้

สักพักหนึ่ง นายทวารวังก็มาบอกให้ปิยสาเข้าไปในวังได้ และพาปิยสาเข้าเฝ้าพระยาตากง

ปิยสากราบไหว้พระยาตากงแล้วเล่าเรื่องแต่ต้นจนปลายว่า “หลานอยู่ป่าหิมพานต์อันไกลโพ้น กุมภจักษพี่ชายข้อยและมารดาแต่งตั้งให้หลานมาหาพระยาตากง อันมารดาของหลานชื่อ “กุติธิดา” พระยาตากงชื่อ “อิธัมพา”

7. ตัวอย่างเนื้อหาตัวบทวรรณกรรมนิทานพระรามลายลักษณ์ฉบับไท-ลาว ภาคที่ 1 ฉบับ
ปริวรรตเป็นภาษาไทย

พระลักพระลาม หรือพระลามขาดก

~~~~~

ปรารภเหตุหรือปัจจุบันวัตถุ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุสงฆ์ที่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี เพราะเหตุที่ภิกษุสงฆ์กล่าวสรรเสริญรูปโฉมและผิวพรรณอันงามของพระพุทธองค์

อดีตวัตถุ

กล่าวถึงพระมหากษัตริย์องค์หนึ่งลงมาบริโภคร่วนดินในโลกมนุษย์กลับขึ้นไปพรหมโลกไม่ได้ จึงสร้างเมืองอินทปัตถนครอยู่ มีโอรส ๑๐๑ คนต่างให้แยกย้ายไปสร้างบ้านเมืองในที่ต่างๆ ในชมพูทวีป

ต่อมาให้กำเนิดโอรสองค์สุดท้าย ตั้งชื่อว่า ท้าวดับบอระเมสวน เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี บิดาได้ยกนางพรหมลังกาให้ และเมื่อบิดาลิ้นพระชนม์ได้ครองเมืองอินทปัตถนครสืบต่อมา

กำเนิดท้าวหัตตะรัตตะและท้าววิรุหะ

นางพรหมลังกามเหสีท้าวดับบอระเมสวนได้ให้กำเนิดโอรส ๒ องค์ องค์พี่ชื่อ หัตตะรัตตะ องค์น้องชื่อ วิรุหะ เมื่อโอรสทั้ง ๒ เจริญวัย ท้าวดับบอระเมสวนมอบราชสมบัติให้ท้าววิรุหะผู้น้องครองเมืองอินทปัตถนครแทน เป็นเหตุให้ท้าวหัตตะรัตตะผู้พี่ พานางวิสุทธิสดาชายาพร้อมทั้งบริวารหนีไปทางทิศเหนือ เลียบแม่น้ำทนะนันทิ ผ่านที่ต่างๆ ได้แก่ แม่น้ำมูล ดงบังอี แม่น้ำสมคาม ห้วยหลวง แม่น้ำขวยคำ (แต่ละแห่งมีเหตุการณ์เป็นที่มาของชื่อสถานที่ต่างๆ) จนไปถึงที่แห่งหนึ่ง มีต้นมะพร้าวต้นหนึ่งมีลูกตกหล่นออกลูกปีละพันลูก จึงสร้างเมืองใหม่ชื่อว่า เมืองมหาราณีสรีพันพร้าว ต่อมาพญานาค ๗ หัว รำคาญเสียงพูดจาและเสียงทำครัวจึงแปลงเป็นชายชราบอกให้ไปสร้างเมืองอยู่ใกล้ปากน้ำ จึงพากันทำตามและตั้งชื่อว่า เมืองจันทบุรีศรีสัตตนาค

กำเนิดท้าวลุนลู่/ท้าวราพนาสวน

มหาพรหมตนหนึ่งหมดอายุขัยลงไปตามชั้นฟ้าเพื่อลงไปเกิดในมนุษย์โลก พอมายังเมืองแกนชาวผีแกนหาเข้าแลรางมาเพื่อจะหล่อขั้วหล่อร่างใหม่ให้สวยงามอวยวะครบบริบูรณ์ตามธรรมเนียมของพรหม และเทวดาผู้จะไปเกิดใหม่ แต่มหาพรหมผู้นั้นทะนงตนว่าเป็นผู้มีบุญสมภารแก่กล้าไม่ยอมให้ชาวผีแกนหล่อใหม่ จึงลงไปเกิดในท้องของภรรยาภวานาหลวง เมืองอินทปัตถนคร พอครบ ๑๐ เดือนคลอดออกมามีตัวกลมมนเหมือนหินลับมีด มีแขนขาสิ้นไหลออกมาเหมือนเห็ดขาวผุดออกจากตอไม้ จึงได้ชื่อว่า ท้าวลุนลู่

ต่อมาพระอินทร์สงสารจึงอยากจะช่วยเหลือโดยจะไปตามปัญหาถ้าตอบได้ก็จะนำมาหล่อร่างใหม่แล้วให้ไปเกิดใหม่ ซึ่งท้าวลุนลู่ก็สามารถตอบได้ พระอินทร์จึงนำมาให้พระยาแกนทั้ง ๗ หล่อใหม่ แต่หล่อไม่สำเร็จ จึงต้องไปนำเอาเข้าของพระอินทร์มาหล่อจึงสำเร็จแล้วส่งลงไปเกิดในท้องของนางมะลิการาชเทวีของพระยา

วิรุฬหก เมืองอินทปัตถนครเช่นเดิมและพระอินทร์ได้มอบอนุศิลป์และดาบกายสิทธิ์ให้ถือออกมาด้วย และตั้งชื่อว่า ท้าวราพนาสวณ

ท้าวราพนาสวณไปแย่งชิงนางจันทา

เมื่อท้าวราพนาสวณอายุได้ ๓ ขวบได้เหาะไปเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาค ท้าวบรมพุทธรักษาหัตตะรัตตะผู้เป็นลุงจนยอมมอบนางจันทาให้แล้วพาไปอยู่กับที่เมืองอินทปัตถนคร

กำเนิดท้าวพิภพและท้าวอินทหะซี

ต่อมาพระอินทร์ส่งเทพบุตรผู้มีความรู้ความสามารถด้านโหราศาสตร์มาเกิดเป็นน้องชายของท้าว ราพนาสวณชื่อว่า ท้าวพิภพ ๓ ปีต่อมาพระอินทร์ส่งเทพบุตรผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาเกิดเป็นน้องชายของ ท้าวราพนาสวณและท้าวพิภพ ชื่อว่า ท้าวอินทหะซี

กำเนิดพระลัก พระลาม

หลังจากที่ท้าวราพนาสวณมาชมชู้เอนางจันทาไปพระยาหัตตะรัตตะและนางวิสุทธิโสธาก็ร้องไห้คร่ำ ครวญกินไม่ได้นอนไม่หลับจนซูบผอม น้อยเนื้อต่ำใจที่ตัวเองไม่มีศาสตร์ศิลป์จึงอธิษฐานขอเทวบุตรเทวดาที่มี อิทธิฤทธิ์สามารถชนะข้าศึกท้าวชมพูทวีปมาเกิดเป็นลูกตนเพื่อจะได้มาปราบท้าวราพนาสวณและนำเอนางจัน ทหากลับคืนมา พระอินทร์จึงส่งเทพบุตรที่เป็นหน่อพุทธังกูรโพธิสัตว์และอัครสาวกที่มีบุญสมภารมากสองตนซึ่ง กำลังหมดอายุขัยลงมาเกิดพร้อมทั้งมอบอนุศิลป์และดาบกายสิทธิ์ให้ถือลงมาเกิดด้วย ต่อมานางวิสุทธิโสธา ประสูติโอรสสององค์ในขณะที่ตั้งประพาสอุทยานกลางคอนแห่งหนึ่ง องค์พี่ให้ชื่อว่า ท้าวพระลาม องค์น้อง ชื่อ ท้าวพระลัก และคอนแห่งนั้นจึงเรียกว่า คอนเกิด และเมื่อพระลักพระลามเกิดมานั้นได้บังเกิดบ่อเงินบ่อคำ มากมาย ผุดออกมาจากแผ่นดินริมฝั่งน้ำทะนะนันทที่ด้านทิศตะวันตกที่แห่งนั้นจึงเรียกว่า ท้าบบ่อเงินบ่อคำ

หลังจากพักอยู่คอนแห่งนั้นได้เดือนหนึ่งแล้ว พระยาหัตตะรัตตะและพระเทวีจึงบอกให้เสนาอำมาตย์แต่ง ขบวนแห่พระโอรสเข้าเมือง โดยให้ขึ้นเรือข้ามไป พญานาค ๗ หัวจึงเนรมิตดอนหาดทรายขาวพราวบริสุทธิ์ เพื่อให้ผู้คนนำกุมารทั้ง ๒ ออกจากเรือได้โดยสะดวก ผู้คนเห็นดอนหาดทรายที่นั่นสวยงามเป็นที่อัศจรรย์ใจยิ่ง นัก จึงเรียกที่แห่งนั้นว่า หาดทรายดอนจัน เพราะว่าคนทั้งหลายอัศจรรย์ใจ

พระลามได้มามีนีقاب

เมื่อพระลามเจริญวัย พระยาหัตตะรัตตะได้เล่าเรื่องที่ท้าวราพนาสวณมาชมชู้จับตัวนางจันทาผู้เป็น ที่สาวไป จึงบอกให้พระลักพระลามออกตามนางจันทากลับมา แต่พระลักพระลามไม่สามารถไปได้เพราะเหาะ เิรเดินอากาศไม่ได้ พระอินทร์จึงให้วิสุกรมเทพบุตรนำมามีนีقابตัวมีฤทธิ์เดชมากมาปล่อยไว้ที่หน้าปราสาท ของพระยาหัตตะรัตตะและไม่มีใครสามารถจับได้ พระลามจึงออกไปจับและสามารถได้แล้วมามีนีقابจึงได้พา พระลามเหาะไปเที่ยวท้าวชมพูทวีปและท้าวขอบจักรวาล และพระอินทร์จึงมีมาลงมาหาท้าวพระลามและชวนตี คลิบนอากาศแล้วเหาะลงไปที่คสิที่เกาะดอนกลางน้ำแห่งหนึ่งด้านทิศใต้ของแม่น้ำทะนะนันทที่ใกล้เมืองจันทบุรี

คริสต์ศตวรรษ และที่แห่งนั้นจึงเรียกว่า คอนปอกกี หลังจากเล่นกันเหนื่อยแล้วต่างคนต่างแยกย้ายกันกลับที่อยู่ของตน

พระลักพระลามออกตามนางจันทา

หลังจากที่พระยาหัตตะวิริยะเห็นโอรสตนได้มามีภรรยาสามารถหาเหิรเดินอากาศได้แล้วจึงบอกให้พระลักพระลามออกเดินทางไปตามนางจันทา กลับคืนมาพร้อมทั้งบอกทางไปเมืองอินทปัตถนครแล้วทั้งสองก็กราบขอมาบิณฑบาตแล้วจึงออกเดินทางไประหว่างทางได้พบและต่อสู้กับเหล่าผีสามเทวดา ฤๅษี สัตว์ พญาช้าง พญาโคเผือกในสถานที่ต่างๆ ที่เดินทางผ่าน และเป็นที่มาของชื่อแม่น้ำและสถานที่ต่างๆ ได้แก่

แม่น้ำจิม เพราะเทวดาตนหนึ่งเอาฝ่ามือปิดบังหน้า (จิมหน้า) เดินเข้ามาหา

แม่น้ำเจียบ เพราะฤๅษีตนหนึ่งมาอาบน้ำแล้วเอาผ้าเช็ดเปียกห้อยไว้ที่ต้นไม้แล้วล้ม และลมพัดผ้า สะเจียบนั้นตกถูกโคลนตม ฤๅษีนั้นก็จึงกลับมาเห็นผ้าเช็ดเปียกเปื้อนโคลนจึงชักผ้าเช็ดเปียกที่แม่น้ำนั้น

แม่น้ำจัน เพราะนกกระยางจำนวนมากุดค้ำน้ำหากินปลาโดยขวิดกันขึ้นชั้น (ตั้งตรง) มุดหัวลงทุกตัว

แม่น้ำชะติง เพราะพญาวัวตัวหนึ่งมีฤทธิ์มากได้ยื่นเสียงพระลักพระลามและมามีภรรยาพูดจาหยอกล้อกันในเขตของตนกริ้วโกรธมากจึงแสดงอิทธิฤทธิ์โดยร้องให้มีเสียงดังเหมือนเสียงกระต๊อ เพื่อให้ทั้งสามกลัว

วังพอง เพราะพญาวัวตัวนั้นเอาหางฟาดตีแม่น้ำชะติงเป็นเว้งเป็นวังกว้างน้ำขุ่นมัวและเกิดเป็นพอง

แม่น้ำชะเทิน เพราะพญาวัวตัวนั้นตกคะมะชะเทินใจกลัวอิทธิฤทธิ์พระลักพระลาม จึงได้ชื่อว่าพญาวัวชะเทินต่อมาได้ข้ามภูหลวงไปอยู่ด้านเหนือจึงชื่อว่าแม่น้ำชะเทินตามชื่อพญาวัว ด้านใต้ภูเขาหลวงจนถึงปากน้ำชื่อแม่น้ำชะติง ต่อมาแม่น้ำนี้จึงได้ชื่อว่า แม่น้ำเทิน

แม่น้ำชะทอน เพราะควายตัวผู้สองตัวชนกันชะทอน (กระเด็น) ออกจากกันที่ริมแม่น้ำนั้น

หินบุญ เพราะนางผีเสื้อน้ำเห็นโง่หินอันหนึ่งเหมือนพระพุทธรูปแล้วนับหัวและกล่าวว่าหินบุญ

จำผีเสื้อ เพราะนางผีเสื้อเขียนคำอธิษฐานไว้ที่โง่หินบุญ และยังมีตัวหนึ่งสืออยู่ริมน้ำหินบุญด้านทิศใต้เท่ากาะบัดนี้

แม่น้ำเซ เพราะลูกวัวไล่ขวิดหยอกล้อกันไปมาแล้วชวนเขกลังตกลงในแม่น้ำนั้น

แม่น้ำโรตีผี เพราะมีสีแดงเหมือนดั่งสีน้ำครั่งและน้ำฝาง

อีกทั้งในระหว่างทางพระลามก็ได้นางเทวดาเป็นชายาอีก ๒ คน ส่วนพระลักได้ ๑ คน

พระลักพระลามเดินทางถึงหมู่บ้านชาวข่าหมีและถามทาง

พระลักพระลามเดินทางไปถึงหมู่บ้านชาวหมีละ (หมี) หลายกลุ่มปลูกเรือนอยู่ราวเชิงภูผา เช่น ข่าภู แก้วภูนา ข่าจะลาย ข่าหิสูน ข่าชะเลย ข่าย่างคำ ข่าย่างแดง แล้วถามทางไปเมืองอินทปัตถนคร ชาวข่าบอกให้เดินทางไปทิศใต้โดยต้องผ่านเมืองข่า ๓ แสนแล้วจะไปถึงแม่น้ำอันกว้างใหญ่ชื่อว่า แม่น้ำชะเลตม แล้วข้ามแม่น้ำนั้นไปเจอแม่น้ำใหญ่ ๓ สายแล้วก็จะไปพบน้ำมหาสมุทรกว้างใหญ่แล้วเห็นแม่น้ำทะนะนันทที่ไหลไปตกมหาสมุทร แล้วจึงข้ามแม่น้ำทะนะนันทที่ไปด้านทิศตะวันตกแล้วก็จะเจอเมืองอินทปัตถนครตั้งอยู่ริมน้ำที่นั่น

พระลามได้นางคำพา

ต่อจากนั้นพระลักพระลามก็เดินทางผ่านหมู่บ้านข้าและแวะขอกินน้ำตามลำดับแล้วจึงเดินทางไปถึงคอยจิง อันเป็นบ้านชาวข่าภูจวงอันมีขุนพิทักษ์เป็นหัวหน้าหมู่บ้านและขอพักที่นั่นและนางคำพาลูกสาวขุนพิทักษ์มีใจรักกับพระลาม ขุนพิทักษ์จึงมอบนางให้เป็นภรรยาพระลามโดยทำพิธีบายศรีผูกข้อมือตามธรรมเนียมประเพณีอยู่ได้ ๓ คืนจึงขอเดินทางต่อแล้วบอกจะกลับมาวันนางคำพาภายหลัง

พระลักพระลามได้อิศาเจ้าเมืองขุนขอม

พระลักพระลามได้เดินทางต่อไปถึงเมืองข่า ๓ แดนใกล้เมืองอาหนามอันเป็นเมืองอาณาจักรของเมืองกับปิละวัตฤ ได้ขอเข้าเฝ้าพระยาจันทะเสนาเจ้าเมืองขุนขอม และพระยาจันทะเสนาได้ขอให้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้ดูเป็นที่ประทับใจจึงมอบอิศาทั้ง ๒ ให้พร้อมทั้งจัดพิธีอภิเษกให้ โดยมอบนางคำพาให้เป็นภรรยาพระลาม และมอบนางนางแอได้ให้เป็นภรรยาพระลัก พร้อมทั้งยกราชสมบัติบ้านเมืองให้ปกครอง อยู่ได้หนึ่งเดือนจึงขอลาเดินทางต่อไป

พระลักพระลามถึงเมืองอินทปัตถนคร

พระลักพระลามเดินทางต่อไปถึงริมฝั่งปากแม่น้ำทะนะนันทิมองเห็นเมืองอินทปัตถนครอยู่ฝั่งตรงกันข้าม ม้ามณีกาบอาสาไปสืบข่าวเหตุการณ์ในเมืองรู้ว่าท้าวราพนาสวนป่วยเป็นโรคสันนิบาต ตาที่พยไม่สามารถมองเห็นได้เหมือนเดิม หูไม่ได้ยินเสียง กินข้าวไม่ได้ นอนหลับ ๓ เดือนจึงตื่นครั้งหนึ่ง ม้ามณีกาบกลับมาบอกข่าวแก่พระลักพระลาม

พระลักพระลามพานางจันทากลับเมือง

หลังจากที่ม้ามณีกาบมาบอกข่าวแล้ว พระลักพระลามจึงขี่ม้ามณีกาบเข้าไปในเมืองแล้วพระลามให้พระลักขี่ม้าเวียนรอบปราสาทของท้าวราพนาสวนส่วนพระลามจึงแกลงดาบขึ้นไปบนปราสาทพานางจันทาออกมาแล้วทั้ง ๓ คนจึงขี่ม้ามณีกาบไปพักอยู่ศาลานอกเมืองแล้วคนทั้งหลายจึงไปกราบทูลพระยาวิรุฬหกจึงรีบไปปราสาทท้าวราพนาสวนเห็นเพียงท้าวราพนาสวนนอนหลับอยู่

หลังจากพระลักพระลามพานางจันทาหนีไปพักอยู่ที่ศาลานอกเมืองแล้ว พระลามจึงย้อนกลับไปปราสาทท้าวราพนาสวนหวังจะไปปลุกท้าวราพนาสวน แต่ไปพบพระยาวิรุฬหกผู้เป็นอาเกิดการถกเถียงกันถึงความผิดของกันและกัน พระยาวิรุฬหกจึงให้ไปเชิญท้าวพิทักษ์แล้วท้าวอินทหะขีมาช่วยตัดสิน ท้าวพิทักษ์บอกให้พระลามพานางจันทากลับไปเมือง พระลามจึงกราบลาพระยาวิรุฬหกกลับไปศาลาโดยไม่ได้ปลุกท้าวราพนาสวน

ท้าวราพนาสวนตามนางจันทาและสู้รบกับพระลักพระลามและกำเนิดดอนโขง

หลังจากที่พระลามหนีไปจากปราสาทแล้วท้าวราพนาสวนก็สะดุ้งตื่นแล้วลุกขึ้นมาไม่เห็นนางจันทาจึงถามพระยาวิรุฬหก จึงเล่าความจริงให้ฟังและห้ามไม่ให้ตามไป ท้าวราพนาสวนจึงกริ้วโกรธและต่อว่าพระยาวิรุฬหกที่ไม่ขัดขวางพระลาม แม้พระยาวิรุฬหกและท้าวพิทักษ์จะห้ามเท่าไรก็ไม่ฟัง จึงออกไปถืออาวุธสู้รบ

ชื่อโมกษะลักกะลีปปามาติดเตียงตั้งถัน บังเกิดเป็นวีรพลโกฏิหนึ่ง มีเสนาใหญ่ ๔ คน คือ ขุนฟ้าแดด ขุนฟ้าเอื้อ ขุนฟ้าเหลื่อมแล้ง และขุนดาวชะเต็ดขึ้นขี่ช้างหลังไหลออกจากเมืองไปตั้งศาลนอกเมืองอยู่กลางทุ่งนาหวังจะฆ่าพระลักพระลามให้ตาย

พระลามจึงบอกให้พระลักหอบเอาธนูศิลป์ชื่อมัจฉิมลีปปามาติดบังเกิดเป็นวีรพล ๒ โกฏิ มีเสนาใหญ่ ๘ คน คือ ขุนลักดา ขุนกาเลียบหาด ขุนอาตตาสาว ขุนชะหาใจกล้า ขุนฟ้าสนั่น ขุนน้อยต่ำตันผยาดิ ขุนโสมสีหมากเคือ ขุนฟ้าเอื้อเดือนสาม แล้ววีรพลและขุนพลทั้งสองฝ่ายก็ต่อสู้กัน ขุนเสนาใหญ่ทั้ง ๔ ของท้าวราพนาสวนตายหมด ท้าวราพนาสวนโกรธมากจึงเนรมิตราชสีห์ตัวใหญ่ ๘ หัว ๑๖ งา ขึ้นขี่เดินเข้าไปหาพระลักพระลามและต่อสู้กัน ท้าวราพนาสวนและวีรพลถูกทั้งดาบกายสิทธิ์ของพระลักพระลาม ถูกทั้งม้ามนิกาบถึบกระเด็นไปตกที่ต่างๆ ก็ไม่ยอมแพ้ จึงร่ายมนต์เรียกสรรพสัตว์ทั้งหลาย ทั้งสัตว์บก เป็นต้นว่าเสือโคร่ง เสือเหลือง ราชสีห์ และสัตว์น้ำ เป็นต้นว่า ปลาสมอยานนท์ ปลาบึก ปลาชวย มากมายมหาศาลมาช่วยก็ถูกพระลักพระลามและม้ามนิกาบปราบได้หมด

ท้าวราพนาสวนขอให้พญานาคมาช่วยรบ และกำเนิดดอนโขง

ท้าวราพนาสวนก็ยังลูกศรธนูศิลป์ไปขอความช่วยเหลือจากพญานาค แต่ก็สู้ไม่ได้จึงอกรู้พญานาคตายเป็นอันมากเต็มทุ่งนาส่งกลิ่นเหม็นความม้ามนิกาบจึงพาพระลักพระลามและนางจันทาเหาะเลียบแม่น้ำพระนะนัทธิขึ้นไปทางเมืองจันทบุรีศรีสัตตนาค พอถึงที่แห่งหนึ่งมีทำเลดีและน้ำรินรมย์แล้ว พระลามจึงจับเอาเป็นศรีจัดใสในแม่น้ำแล้วบอกให้ไปแต่งเกาะดอนกลางน้ำให้เป็นที่อยู่แล้วเป็นศรีจึงไปลักแทงดินริมฝั่งแม่น้ำพระนะนัทธิให้พังแล้วกวาดเอาดินไปกองไว้กลางแม่น้ำเพื่อให้เป็นเขตเป็นโขงตั้งมากมายนัก จึงเรียกว่า ดอนโขง เท่ากาลบัดนี้และพระลักพระลามและนางจันทาก็ขึ้นขี่ม้ามนิกาบข้ามแม่น้ำไปอยู่ในดอนนั้น

ท้าวราพนาสวนขอให้พญาครุฑมาช่วยรบ และกำเนิดลี้ผี

เมื่อพระลักพระลามพานางจันทาไปพักอยู่ที่ดอนโขง ท้าวราพนาสวนก็มองตามสุดชั่วสายตาและร้องให้คิดถึงนางจันทาแล้วจึงกลับเข้าเมือง พระบิดาพระมารดาปลอบใจและห้ามปรามโดยจะหานางคนใหม่ให้ ท้าวราพนาสวนก็ไม่ยอม จึงเหาะไปหยุดอยู่ที่คิไคของดอนโขงแล้วจึงยิงธนูศิลป์ไปขอความช่วยเหลือจากพญาครุฑอันอยู่ปราสาทวิมานไม้จ้าวมาช่วยรบพร้อมทั้งขุนเสนาครุฑมากมายแต่สู้พระลักพระลามและม้ามนิกาบไม่ได้ดำน้าหนีไปตามแม่น้ำพระนะนัทธิ พญาครุฑจึงเอาหินไปขว้างกันแม่น้ำพระนะนัทธิไว้ แล้วให้กลับไปสู้รบต่อ และถูกดาบกายสิทธิ์ของพระลักตายเกลื่อนกลาดลอยมาตามน้ำติดค้างอยู่ที่ผาหินที่พญาครุฑกันไว้คล้ายคนทำลี้ดักปลาจึงเรียกว่า ลี้ผี เพราะผีครุฑลอยมาติดอยู่ เสนารัฟพญาครุฑที่เหลือจึงไปอุ้มเอาภูเขาและงาช้างคนละลูกมาโยนทิ้งใส่พระลักพระลาม ม้ามนิกาบจึงตีตบภูเขาเหล่านั้นกระเด็นไปตกเต็มแม่น้ำจึงกลายเป็นแก่ง เป็นร่องน้ำเท่าถึงทุกวันนี้ ส่วนรัฟพญาครุฑอีกกลุ่มหนึ่งไปถอนเอาต้นไม้ต่างๆ มาโยนใส่พระลักพระลามและหลุมที่รัฟพญาครุฑถอนต้นไม้ขึ้นจึงกลายเป็นหนองกว้างใหญ่จนถึงบัดนี้ ส่วนไม้ที่รัฟพญาครุฑโยนใส่นั้น ม้ามนิกาบได้ถึบกระเด็นไปตกที่ต่างๆ กลายเป็นเกาะเป็นดอนประมาณพันหนึ่งรอบดอนโขงที่นั่นจนถึงทุกวันนี้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ชวรินทร์ คำมาเขียว
วัน เดือน ปี เกิด	2 มีนาคม 2520
สถานที่เกิด	จังหวัดลำพูน
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2549 ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	พ.ศ. 2544 ศศ.บ. (ภาษาไทย), สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่ 368 หมู่ 5 ตำบลปากบ่อง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน 51120
ผลงานตีพิมพ์	ชวรินทร์ คำมาเขียว. (2564). พระราม-พระยาพรหมจักร: พลวัตอุดม คติจากวรรณกรรมลายลักษณ์อินเดีย-ไทยวน. วชิรวรรณสาร, 5(3), 239-266. ชวรินทร์ คำมาเขียว. (2524). นัยยะแอบแฝงการประกอบสร้างตัวละคร “พระราม”เรื่องรามเกียรติ์ฉบับรัชกาลที่ 1. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ ปริทรรศน์, 7(2), 63-80.
รางวัลที่ได้รับ	-